SÜNENİ EBU DAVUD-5

Grundig

37. HADLER BÖLÜMÜ
1. Dinden Çıkan Kişi (Mürted) Hakkındaki Hüküm
2. Rasulullah'a Söven Kişinin Hükmü
3. Muharebe (Yol Kesicilik, Eşkıyalık) Konusunda Varid Olan Hadisler
4. Hadde Şefaat Edilir (Mî)?
5. Haddi Hak Edenlerin Suçunu Gizlemek
6. Yetkili Makama Ulaşmadan Önce Hadleri Bağışlanabilir
7. (Haddi Gerektiren Suçları) İşleyenleri Setretmek
8. Haddi (Gerektiren Bir Suç) İşleyenin Gelip İkrar Etmesi
9. Hadde Telkin
10 Ne Olduğunu Söylemeden Bir Haddi (Gerektiren Bir Suçu) İtiraf Edenin Durumu
11. (Sorgulamada Zanlıyı) Döverek İşkence Etmek (Caiz Midir?)
12. Hırsızın Elinin Kesildiği Mal (Mikdarı)
__ Hırsızın Elinin Kesilmesi İçin Aranan Diğer Şartlar:
13. Çalındığında El Kesilmeyen Mallar
14. Yankesicilik Ve Hainlikte El Kesilir Mi?
15. Bir Malı Hırz (Korunduğu Yer) Dan Çalan Kişinin Durumu
16. Ariyet İnkar Edildiği Zaman İnkâr Edenin Eli Kesilir Mi?
17. Hırsızlık Yapan Veya Haddi Gerektiren Bir Suçu İşleyen Akıl Hastasının Durumu
_ İslâm Hukuku'nda Ehliyet Arızalarından: Çocukluk ve Delilik:
18. Çocuğun Haddi Gerektiren Bir Suç İşlemesi
19. Savaş Esnasında Hırsızlık Yapanın Eli Kesilir Mi?
20. Nebbaş (Kefen Soyucu) İn Elinin Kesilmesi
21. Birkaç Kerre Hırsızlık Yapan Hırsızın Durumu
22. Hırsızın Elinin Boynuna Asılması
Hırsızlık Yaptığı Zaman Kölenin Satılması
23. Recm Konusu
_ Zina Suçunun İsbatı:
_ Celd:
_ Sürgün
_ Recm:
_ Recm Cezasının Tatbiki:

Recmle Birlikte Celd Uygulanır Mı ?
Mâiz Bin Mâlik'in Recmi
24. Rasûlullah'ın Recmedilmesini Emrettiği Cüheyneli Kadın
25. İki Yahûdinin Recmedilmeleri
26. Mahremi İle Zina Eden Kişi Hakkında (Ki Hadisler)
27. Karısının Cariyesi İle Zina Eden Kişinin Durumu
28. Lût Kavmunun Yaptığını (Livâta) Yapan Kişi Hakkında
29. Bir Hayvana Temasda Bulunan Kişi Hakkında
30. Erkeğin Zinayı İkrar Edip Kadının İkrar Etmemesi Halinde Yapılacak Şey
31. Adam Bir Kadına Cinsi İlişkinin Dışında Bîr Şey Yapar Ve Yakalanmadan Önce Tevbe Ederse
(Ne Yapılır?)
32. Muhsan Değilken Zina Eden Cariye Hakkında,
33.Hasta Had Uygulamak
34. Kazf Haddi
Kazf:
Kâzife Ait Şartlar:
Makzûfa Ait Şartlar
Makzûfun Bihe Ait Şartlar
Makzûfun Fihe Ait Şartlar
35. Şarap İçenlere Uygulanan Had
36. (Had Vurulduktan Sonra) İçki İçmeye Devam Edene Ait Hükümler
37. Camide Had Uygulamak
38. Tazir
A- Tazir Cezalarının Çeşitleri
B - Tazirlerin Suçlulara Göre Mertebeleri:
C- Taziri Gerektiren Suçlar:
Had Uygulanırken Yüze Vurmak

37. HADLER BÖLÜMÜ

Had sözükte "Mani olmak" demektir. İki şeyi birbirine karışmaktan men eden mania da haddir. Haddin çoğulu "hudûd"tur.

İslam Hukuk terimi olarak "had" Allah hakkı olarak yerine getirilmesi gerekli bulunan sınırlı ve belli cezadır. Bu cezalar, zararı tüm insanlığa dokunan bir takım kötü iş ve eylemlerden insanları menettiği için "had" adını almışlardır.

Tariften de anlaşıldığı gibi "had", Allah hakkı olarak öngörülen bir cezadır. Yani âmme menfaati ile alâkalıdır. Onun için, bu cezaların uygulanmasında af sözkonusu olmadığı gibi, mağdurun şikâyette bulunması da her zaman gerekli değildir.

Had cezasının uygulandığı suçlar: Zina, sarhoşluk veren içki kullanmak, hırsızlık, yol kesmek, dinden dönmek, İslâm ahkâmı ile hükmeden yönetime baş kaldırmak ve kazf (namuslu bir kadına zina isnadında bulunmak)tır. Bu suçları işleyenlere verilecek cezaların türü ve miktarı bizzat şarî (yani din koyucu olan Allah c.c) tarafından tesbit edilmiştir.

İslam ceza hukukunda hadlerden başka iki türlü ceza daha vardır, bunlar:

A) Kısas ve diyet: Cana veya bedene yönelik cinayetlere (öldürme veya yaralama) verilecek dünyalık ceza;

Kısas: Öldüren veya bir uzva zarar veren şahsı, verdiği zararın aynısı ile cezalandırmaktır. Meselâ, öldürücü bir aletle suçsuz birisini amden (kasden) öldüren kişiye kısas olarak ölüm cezası verilir.

Diyet: Kasdi olmayan öldürmelerde veya kasdi olduğu halde maktulün yakınlarının kısastan vazgeçmeleri durumunda ya da yaralamalarda, kısas için denkliği sağlamanın mümkün olmadığı hallerde cani tarafından maktulün yakınlarına veya mağdura ödenen malî tazminattır.

Keffâret ise, bazı öldürme suçlarında öldürenin köle azad etme ve oruç tutmak gibi fiillerle eda ettiği ibadet cinsiden cezalardır.

B) Tâzîr cezası: Tazir, tedib etmek, yola getirmek demektir. Istılahta ise dinin yasakladığı ama karşılığında ceza belirlemeyip, devlet yetkilisinin takdirine bıraktığı cezadır. Ta'zir cezası kırbaçlama, hapis, sözlü ihtar ve tenbih (uyarı) şekillerinde verilir.[1]

1. Dinden Çıkan Kişi (Mürted) Hakkındaki Hüküm

4351... İkrime (r.a)'den rivayet edildiğine göre:

Hz. Ali (r.a) dinden çıkan bir takım insanları ateşte yaktı. Bu (haber) Abdullah b. Abbas'a ulaştığında Abdullah (r.a) şöyle dedi:

(Ben olsaydım) Onları ateşte yakmazdım. Çünkü Rasûlullah (s.a) "Allah'ın azabı ile cezalandırmayınız" buyurdu. Ama, Rasûlullah'ın sözü sebebiyle onları öldürürdüm. Çünkü Rasûlullah (s.a) "Kim dinini değiştirirse onu hemen öldürünüz" buyurdu.

Bu sözler Hz. Ali'ye ulaşınca; "Vah îbn Abbas!" dedi.[2]

Açıklama

Hadisten Hz. Ali (r.a)'nın dinden dönen bazı insanlan ateşte yaktığını öğreniyoruz. Ateşte yakılanlar, Hz. Ali'nin Allah olduğunu söyleyen insanlardır. Bunlar Abdullah b. Se-be'nin saptırdığı kişilerdir.

Metinde görüldüğü üzere Hz. Ali (k.v), İbn Abbas (r.a)'ın kendisinin mürtedleri yaktığını duyunca tenkid edip "ben olsaydım onları öldürürdüm" dediğini ve bu konuda Hz. Peygamberin bir hadisini rivayet ettiğini duyunca; "Vah İbn Abbas!" demiştir. Bazı nüshalarda bu "Vah İbn Ab-bas'm annesi!" şeklindedir. Hz. Ali'nin bu sözü İbn Abbas'ın söylediği şeyi doğru bulmadığı için ona bir merhamet eseri olarak söylemiş olması muhtemel olduğu gibi, onu haklı bularak övmek maksadı ile söylemiş olması da muhtemeldir. Çünkü bu söz, hem bir şey beğenilmediğinde, söyleyenin hatasından dolayı duyulan üzüntüyü ifade için, hem de sözü doğru bulup söyleyeni övmek için kullanılır. Birinci ihtimale göre, Hz. Ali, İbn Abbas'ın haber verdiği hadisi kendisinin de bildiğini ondaki nehyin tenzihi olduğunu, İbn Abbas'ın ise zahirine hamledip tahrime delâlet saydığını belirtmek istemiştir. İkinci ihtimale göre ise, îbn Abbas kendisinin bilmediği ya da unuttuğu bir hadisi haber verdiği için beğenmiş ve onu övmek için bu ifâdeyi kullanmıştır. Aliyyü'1-Kari ulemanın çoğunluğunun bu sözün medh için söylendiği görüşünde olduklarını, Şerhus-Sün-ne'deki:

"Bu Ali'ye ulaştı. O da; İbn Abbas doğru söyledi, dedi" şeklindeki rivayetin de bunu teyid ettiğini söyler. Hattabi de: "Bu söz İbn Abbas için duadır. Onu medh ve sözünü beğenmedir" der. Hadis-i şeriften iki hüküm çıkmaktadır. Bunlar:

I- İnsanlar ne suç işlerlerse işlesinler yakılarak cezalandırılmazlar. Çünkü ateşle ceza metinde de görüdüğü gibi "Allah'a ait bir cezalandırma" şeklidir. Nitekim Buhari bu hadisi, "Allah'ın azabı ile cezalandırılmaz" adını taşıyan bab içerisinde vermiştir. Aynı babda, Buhari'nin Ebû Hureyre'den rivayet ettiği bir başka hadis de şu şekildedir: "Rasûlullah bizi bir grup içinde gönderip falan ve falanı bulursanız ateşte yakınız, buyurdu. Tam biz çıkmak istediğimizde, ben size falanı ve falanı bulursanız ateşte yakmanızı emretmiştim. Ama ateşte ancak Allah cezalandırır. Eğer onları bulursanız, Öldürünüz, buyurdu."

II- İslam dininden çıkan birisi Öldürülür. Dinden çıkmaya îrtidâd, dinden çıkan kişiye de mürted denilir. Kur'an-i Kerim'de İslamdan çıkan kişiye verilecek uhrevî ceza sözkonusu edilmiştir Bir ayet-i kerimede cenab-ı Hak meâlen şöyle buyurmaktadır: "İçinizden kim dininden döner ve kafir olarak ölürse, işte onların yaptıkları dünyada ve âhiret-te boşa gider. Bunlar cehennemliktirler ve orada kalıcıdırlar." (el-Bakara, 218)

Mürted1 in dünyevi cezasının ölüm olduğu, hadisler ve İslam ulemasının icmaı ile tesbit edilmiştir. Bu babtaki hadisler, dinden dönene verilecek cezayı net bir şekilde ortaya koyuyor. İslam müctehidleri, İslam dininden çıkan bir erkeğin öldürülmesi konusunda fikir birliğine varmışlardır. Ancak aynı cezanın İslamdan çıkan kadına da uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalıdır. Hanefilere göre, bu durumdaki bir kadın öldürülmez. Çünkü fahr-i kâinat efendimiz, bir hadisinde, savaş esnasında kadınları öldürmeyi men etmiştir. Cumhura göre ise İslam'dan çıkan kadınlar da öldürülür. Bunlar Muâz b. Cebel (r.a) Yemen'e gönderilirken, Rasûlul-lah'ın kendisine söylediği şu sözlere dayanırlar: "Hangi erkek İslamdan çıkarsa onu İslama davet et. Dönerse ne ala, aksi halde boynunu vur. Hangi kadın da İslamdan çıkarsa onu tekrar davet et. Dönerse ne ala, aksi halde boynunu vur."

Cumhur, Hanef ilerin dayandıkları hadisteki yasaklamayı, İslam'dan dönen değil de aslen kâfir olan kadının öldürülmemesine hamletmişlerdir.

Yukarıda naklettiğimiz Muaz hadisinden de anlaşılacağı üzere, mürted öldürülmeden önce tekrar dine davet edilir. Mürtede karşı uygulanacak

esaslar şunlardır:

1- İrtidad bir şüphe neticesi olmuşsa, mürteddin bu şüphesi izâle edilir, gerçek anlatılır.

2- Tekrar İslama dönmesi teklif edilir. Bazı alimlere göre, mürtedde düşünme fırsatı verilir. Düşünme müddeti konusunda üç gün ile bir yıl arasında değişen rivayetler vardır. Mürted bundan sonra yine İslama girmezse öldürülür. Dinden dönen şahıs bir yabancı ülkeye kaçar ve oraya sığınırsa malı ve ailesi konusunda özel hükümler vardır. Konu fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerindedir.[3]

4352... Abdullah (b. Mes'ud) (r.a) şöyle demiştir :

Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Allah'tan başka ilah olmadığına, benim Allah'ın Rasûlü olduğuma şehadet eden müslünıan bir kişinin kanı ancak üç şeyden birisi ile helal olur; Zina eden Seyyib, cana karşı can ve dinini terkedip cemaatten ayrılan."[4]

Açıklama

Bu hadisteki "Üç şeyden biri" cümlesi İbn Mace'nin rivayetinde "üç kişiden birisi..." şeklinde varid olmuştur. Buhari ve Müslim'in rivayetleri ise aynen buradaki gibidir.

Hadis-i şerifte ancak şu üç gruptan birisine giren bir müslümanın öldürülebileceği, bunların dışındakilerin kanlarının helal olmadığı bildirilmektedir.

1- Zina eden Seyyib: Seyyib sözlükte "dul" demektir. Bu hadiste sahih bir nikahla evlenip bir kerre bile olsa karı koca ilişkisi yaşamış olan erkek veya kadındır. Bu durumdaki erkeğe "muhsan" kadına muhsana" denir. Bu durumda olan bir erkek veya kadın ister evlilikleri devam etsin ister ayrılmış olsunlar veya taraflardan birisi ölmüş olsun zina ederse resmedilerek öldürülür. Recm cezasının uygulanması için zina eden kişinin o esnada evli bulunması şart değildir. Dul bile olsa recm uygulanır. Hiç evlenmemiş olan kadın ve erkeğe ise zina etmeleri halinde yüz sopa vurulur. 23. babda bu konu geniş bir şekilde gelecektir.

2- Cana karşı can: Bir başkasını amden (kasden) ve öldürücü bir aletle öldüren kişi, maktulün yakınlarının kısas talebi durumunda öldürülür.

Hanefilere göre; hür bir müslüman, hür bir müslümana karşı kısas edildiği gibi zimmi (gayr-i müslim tebea) ya ve köleye karşı da kısasen öldürülür. Yani bir köleyi veya zimmiyi öldüren hür bir müslüman öldürülür. İmam malik, Şafii, Ahmed ve Leys'in de içinde bulunduğu Cumhura göre ise, hür bir müslüman köleye veya zimmiye karşı öldürülmez. Bu hadisin mutlak oluşu Hanefilerin görüşüne delildir.

3- Dini terkedip cemaatten ayrılan kişi: Yani İslamdan çıkıp İslam toplumundan ayrılan mürted; hadisin üzerinde durduğumuz konu ile ilgisi bu bölümüdür. İmam Nevevi bu hükmün, tüm mürtedlere şamil olduğunu söyler.

Bazı alimler: "Cemaatten ayrılan" ifadesinden hareketle, hükmün bid'at ve isyanla cemaatten ayrılan herkese şamil olduğunu, Haricilerin (İslâmî ahkâm ile hükmeden İslâm Devleti yöneticilerine karşı başkaldıranların) da buna girdiğini söylerler.

Hadis-i şerif, müslümanlardan kanı helal olanları bu üç gruba hasretmiştir. Ancak alimler daha başka delillere de dayanarak bu sayıyı arttırmışlardır. Mesela İmam Şafii'ye göre namaz kılmayan birisi tevbe etmezse öldürülür. İmam-ı Azam'a göre ise öldürülmez. Şafii ulemasından Müzenî ve İmamü'l-Harameyn de İmam-ı Azam'in görüşündedirler. Ayrıca bazı alimlere göre sihirbaz, bazılarına göre alenen silah çekip saldıran kişi (sâil) de öldürülür. Hz. Peygamber (s.a)'e küfredenin öldürüleceği de ittifakla sabittir.

Bazı alimler bu sayılanlarla birlikte kanı helal olanları ona çıkarmaktadırlar. Ancak bunları hadisin üçüncü fıkrası altında toplamak mümkündür.[5]

4353... Aişe (radiyallahü anha'dan; rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muham-med'in Allah'ın Rasulü olduğuna şehadet eden müslüman birisinin kanı helal olmaz. Ancak şu üç husustan birisi dolayısıyla olması müstesna:

1) İhsandan sonra zina eden adam; o recmedilir,

2) Allah'a ve Ra-sulüne karşı savaşa çıkan adam; o, öldürülür veya salbedilir ya da ülkeden sürgün edilir.

3) Bir insanı öldüren; o da öldürdüğü kişiye karşılık öldürülür."[6]

Açıklama

Bu hadis, önceki hadisten bir iki noktada ayrılmaktadır. Bu noktalara bir göz atmak istiyoruz:

1- Önceki hadiste kanı helal olanlar arasında sayılan zinâkâr "Seyyib" kelimesi ile vasfedilmişti. Bu hadise ise; "İhsandan sonra" denilmiştir.

İhsan; sözlükte korumak muhafaza altına almak demektir. Terim olarak da erkek veya kadının sahih bir nikahla evlenip karı koca ilişkisinde bulunmaları halinde aldıkları vasıftır. Bu durumda olan bir erkeğe zinadan korunduğu için "ımıhsan" kadına da "muhsana" denilir. Önceki hadisin izahında seyyib konusunda söylediğimiz gibi; ihsan konusunda da evliliğin devamı şart değildir. Herhangi bir sebeple evlilik son bulmuş da olsa kadın ve erkeğin ihsan hali devam etmektedir.

Bu hadiste öncekinden farklı olarak öldürülebilecek kişilere verilecek cezalar da beyan edilmiştir. Buna göre ihsandan sonra zina eden kişi recmedilir. Recm; zina suçuna has bir cezadır. Zinakâr taşlanarak öldürülür.

2- Önceki hadiste kanı helal olanlar içerisinde sayılan bir grup, İslam-dan çıkıp cemaatten ayrılanlardır. Bu hadiste ise, mürted yer almamış, onun yerine Allah'a ve Rasulüne savaş açan zikredilmiştir.

AIiyyü'1-Kari'nin bildirildiğine göre,ondan maksat, yol kesiciler ve İslam devletine karşı isyan edenlerdir. Bu zümreden olanlara verilecek ceza işlediği suçun ölçüsüne göre farklılık gösterir. Eğer birisini öldürür ama malını almazsa kılıçla kafası kesilerek öldürülür. Hem adam öldürmüş hem de mal almışsa salb edilir ve ölünceye kadar mızraklamr. Salb'in şekli şudur: T şeklinde bir ağaç hazırlanır. Suçlunun elleri T'nin üst tarfına ayaklan da dikine olan kısmına bağlanır. Bu şekilde asılan şahıs daha önce öldürülmemişse asıldıktan sonra karnı veya sol memesi, ölünceye kadar mızrakla yarılır ve üç gün bu şekilde kalır.

İmam-ı Azam'a göre; hem adam öldüren hem de mal alan yol kesiciye verilecek cezada devlet başkanı muhayyerdir. Dilerse bunların önce el ve ayaklarını keser sonra da öldürür veya salbeder. Dilerse sadece öldürür veya salbeder. Yol kesen eşkiya cana dokunmamış sadece mal almışsa sağ eli ve sol ayağı mafsaldan kesilir.

Yol kesen eşkiya mala ve cana dokunmamış, sadece yolcuları korkutmuş ise onun cezası da sürgündür. Devlet başkanı sürgün yerine

dayak atabilir. Sürgünden maksadın hapsetmek olduğunu söyleyen alimler de vardır.

Hz. Peygamber (s.a)'in Allah'a ve Rasulüne savaş açanlar için verileceğini bildirdiği bu cezalar Rur'an'ı Kerim'deki şu âyette de aynen ifade edilmektedir:

"Allah (Teâla) ve onun Rasulü ile muharebe eden, yeryüzünde fesada koşan (yol kesicilikte bulunanların cezaları ancak öldürülmeleri veya salbedilme (asılma) leri veya çaprazlamasına olmak üzere elleri ile ayaklarının kesilmesi veya yeryüzünden sürülmeleridir. Bu ceza, onlar için dünyada bir rüsvaylıktır, onlar için ahirette ise büyük bir azab vardır. Ancak onlar kendilerini ele geçirmenizden önce tevbe ederlerse müstesna. Bilin ki Allah bağışlayıcıdır, merhamet sahibidir." (Mâide, 33)

Yol kesicilik, Allah'ın kullarına karşı büyük bir tecavüz olduğu için bu, Allah'a ve Rasulüne karşı savaş kabul edilmiştir.

Bu izahımız, yol kesiciye verilecek cezalar arasındaki atıf edatı olan; "ev=veya" nın tenvi için olduğu görüşüne göredir. Aralarında bazı küçük ayrılıklar olmakla birlikte; Hanefiler, İmam Şafii, Katade ve Evzaî bu görüştedirler. Bu, İbn Abbas'tan da rivayet edilmiştir.

İmam Malik'e göre; "ev=veya" edatı tahyir (muhayyerlik bildirmek) içindir. Devlet başkam yol kesiciye verilecek cezada öldürme, salbetme ve sürgün arasında muhayyerdir. Bu cezalardan dilediğini verir. Ebu Sevide aynı görüştedir.

Hadiste kanı helal görülen üçüncü grup da teammüden adam öldürenlerdir. Bu önceki hadiste de geçmişti.[7]

4354... Ebu Mûsâ (r.a), şöyle demiştir:

Yanımda Eş'arilerden iki adamla birlikte Rasulullah (s.a)'a geldim. Adamlardan birisi sağımda birisi solumda idi. Her ikisi de Rasulullah'tan görev istediler. Rasulullah susmakta idi.[8] Bunun üzerine:

" Ne diyorsun ya Ebu Musa? veya: Ya Abdullah b. Kays?" dedi.[9]

Seni hak (din) ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, gönüllerindekini bana söylemediler ve onların görev isteyeceklerinin farkına dahi varmadım, dedim. Sanki ben şu anda Rasulullah'm dudağı altında misvakinin yükseldiğini görür gibiyim.

Rasulullah (s.a):

"Biz işimize asla onu isteyeni tayin etmeyeceğiz - veya onu isteyeni tayin etmeyiz[10] - ama, ey Ebu Musa - yada Abdullah b. Kays- sen git" buyurdu ve onu Yemen'e gönderdi. Sonra peşinden Muaz b. Cebel (r.a)'i de gönderdi.Râvi der ki:

Muaz, Ebu Musa'nın yanına varınca Ebu Musa, "in" (buyur) dedi ve onun için bir minder serdi. Muaz, Ebu Musa'nın yanında bağlı bir adam gördü ve:

Bu ne? dedi Ebu Musa:

Bu yahidi idi, müslüman oldu, sonra tekrar dinine; kötü dinine döndü, dedi.

Muaz:

O öldürülmedikçe oturmam. Bu, Allah'ın ve Rasulünün hükmüdür, dedi.

Ebu Musa:

Otur, evet, dedi. Muaz üç kere:

O Öldürülünceye kadar oturmam. Bu Allah'ın ve Rasulünün hükmüdür, dedi.

Bunun üzerine Ebû Musa emretti ve adam öldürüldü. Sonra bu iki sahabe gece namazını tartıştılar.

Muaz: "Ben uyurum da, namaz da kılarım; veya: namaz da kılarım uyurum da.[11] Namazımda umduğumu (sevabı) uykum halinde de umanm" dedi.[12]

4355... Ebû Mûsâ (r.a) şöyle demiştir:

"Ben Yemen'de iken Muaz yanıma geldi. Yahudi olan bir adam müslüman olmuş, sonra tekrar İslamdan çıkmıştı. Muaz gelince;

"O öldürülmedikçe hayvanımdan inmem" dedi. Bunun üzerine adam öldürüldü.

Râviler (Talha b. Yahya ve Büreyd b. Abdullah b. Ebi Bürde) den birisi: "Adam daha önce tevbeye davet edilmişti" dedi.[13]

4356... Eş- Şeybânî (Ebû îshak, Süleyman b. Feyrûz) Ebû Bürde'den yukarıdaki kıssayı rivayet etti.Ravî dedi ki:

"Ebû Musa (r.a)'ya İslamdan çıkan bir adam getirildi. Ebu Musa adamı yirmi gece veya ona yakın bir müddet (İslam'a) davet etti. Sonra Muaz

geldi, o da (İslama) davet etti. Ama adam kabul etmedi. Bunun üzerine boynu vuruldu. (Muaz boynunu vurdurdu)."

Ebû Davûd der ki:

"Bu hadisi Ebu Bürde'den Abdülmelik b. Umeyr de rivayet etti, ama tevbeye davet meselesini zikretmedi. Ayrıca İbn Fuzayl Şeybani'den, o, Said b. Ebi Bürde'den o da babası vasıtasıyla Ebû Musa'dan rivayet etti, ama tevbeye da'veti anmadı."[14]

4357... Bize Mes'ûdî (Abdurrahman b. Abdullah b. Utbe b. Abdullah b. Mes'ud) Kasım (İbn Abdurrahman b. Abdullah b. Mesûd)dan bu kıssayı haber verip şöyle dedi:

"Onun boynu vuruluncaya kadar Muaz hayvanından inmedi ve onu tevbeye de davet etmedi."[15]

Açıklama

Bu dört rivayet aynı hadisenin birbirinden farklı olan nakilleridir. Onun için hepsinin izahını birlikte ele aldık. Rivayetler arasındaki fark dinden dönen yahudi asıllı şahsın tevbeye davet edilip edilmediği konusundaki ihtilaftır.

Hz. Peygamber (s.a), Ebû Musa el-Eş'ârî ile Muaz İbn Cebel'i Yemen'deki iki vilayete vali olarak göndermişti. Bu iki zat zaman zaman birbirlerini ziyaret ederlerdi. Metinden anlaşıldığına göre Ebû Musa'nın Yemen'e gidişi Muaz'ın gidişinden önce olmuştu. Kıssa'da anlatılan Ebû

Mûsâ ile Muaz (r.anhuma)'ın karşılaşmalarının Hz. Muaz'ın ilk gidişinde mi yoksa bilahere aralarında geçen ziyaretleşmelerden birisi esnasında mı olduğu konusunda bir açıklık yoktur.

Hz. Muaz Ebu, Musa (r.a)'nın yanına vardığında, Ebu Musa onun altma: "visâde = yastık" atmıştır. Bu, arapların bir adeti idi. Fazla ikram etmek istedikleri şahısların altına yastık verirlerdi. Bazı alimler burada visade'nin sergi, minder manasında kullanıldığını söylerler. Nevevi bunu reddederek visade'nin yastık olduğunu, buna sergi denildiğini hiç bir kitapta görmediğini söyler. Ancak biz türkçeye uygun olması için "minder" diye terceme ettik.

Cabir (r.a), Ebû Musa'nın yanında bağlı bir adam görünce hayret etmiş ve onun kim olduğunu sormuştur. Taberanî'nin rivayetine göre Cabir (r.a) şöyle demiştir: "Kardeşim, sen insanlara işkence etmek için mi gönderildin? Biz ancak onlara dini Öğretmek, faydalı şeyler öğretmek için gönderildik" demiş, onun müslümanlıktan çıkan bîr mürted olduğunu öğrenince ateşte yakılmasını istemiş ve yahudi ateşe atılarak yakılmıştır. Ancak bu rivayete göre yahudinin öldürüldükten sonra yakılmış olduğunu söylemek gerekir. Çünkü hadisin bir çok rivayetinde onun Öldürüldüğü ya da boynunun vurulduğu söylenmektedir. Ebu Davud'un rivayetinin yanı sıra Buhari ve Müslim'de de adamın öldürüldüğü ifade edilmiştir. Ayrıca bir suçluyu yakarak cezalandırmak Allah'a ait bir şeydir. Müslümanlar bundan men edilmişlerdir. O halde rivayetlerin arasını te'lif için Taberanî'nin rivayetindeki yakılma olayını öldürüldükten sonra yakılma şeklinde değerlendirmek gerekir.

Üzerinde durulması gereken diğer önemli bir konu da, irtidad eden şahsa öldürülmeden önce İslamî telkin ve tevbeye davetin yapılıp yapılmadığıdır. Hadisin bazı rivayetlerinde bu konuya hiç temas edilmemişken bazılarında tevbeye davet edildiği, hatta birisinde bu davetin yirmi gün kadar sürdüğü bazılarında ise davet edilmediği söylenmektedir. Ancak tevbeye davet edilmiş olduğuna işaret eden haberler vakıaya daha uygundur. Ebu Musa'nın mürteddi hemen öldürmeyip bağlı tutması, onun tekrar İslama dönme umudunu koruduğunu gösterir. Nitekim Hz. Ömer (r.a) Mürted konusunda yazdığı bir mektupta: "Onu üç gün hapsediniz, her gün çörek yediriniz. Umulur ki o tevbe eder de Allah tevbesini kabul eder" demiştir. Sahabeden hiç bir kimse bu mektubu inkâr etmemiştir. Dolayısıyla bu, sahabenin icmaı hükmündedir. Mürtedde tevbe teklifini lüzumlu gören alimler ayrıca;

"Eğer tevbe ederler, namaz kılarlar ve zekât verirlerse serbest bırakınız." (Tevbe 9/5) ayetini de delilleri arasına alırlar.

Babın ilk hadisini izah ederken de söylediğimiz gibi, ulemânın cumhuruna göre mürted öldürülmeden önce tereddüdü izale edilir ve tevbeye davet edilir. Ancak tevbe için verilecek mühletin süresi ve tevbe teklifinin adedi ihtilaflıdır.

Hanefilere göre mürtedin üç ayrı günde üç defa tevbe etmesi istenir. Ahmed b. Hanbel, İshak ve İmam Malik'e göre üç gün davet edilir, kabul etmezse öldürülür.

Ubeyd b. Umeyr, Tavus ve Hasenül-Basri'ye göre mürteddin tevbeye davet edilmesine gerek yoktur. Derhal öldürülür. Ata'dan rivayet edilen bir görüşe göre ise; eğer mürted aslen müslüman olur da irtidad ederse tevbesi istenmeden öldürülür. Ama daha önce gayri müslim iken İslama girmiş daha sonra irtidat etmişse tevbeye davet edilir.[16]

Bazı Hükümler

Ayrıca tevbe istemenin hükmü ihtilaflıdır.

1- Devlet kademesindeki yüksek görevler için vazife istenmez, verilir. Bu konuda liyakat esastır.

2- Devlet yetkilisi, İslamm emirlerini uygulamakda asla taviz vermemelidir.

3- İslam'a girdikten sonra dönen kişi (mürted) öldürülür.

4- Mürted öldürülmeden önce şüpheleri izale edilir ve tevbe etmeye davet edilir. Tevbe ederse serbest bırakılır. Aksi halde öldürülür.

5- Şehirlerin valileri, serî hadleri tatbike yetkilidirler. Ulemanın cumhuru bu görüştedir.

6- Müslüman, durumun gerekli kıldığı şekilde ma'rufu emretmeîidir.[17]

4358... îbn Abbas (r.anhuma) şöyle demiştir: Abdullah b. Sa'd b. Ebi Şerh, Rasulullah (s.a) a (vahiy) kâtiplik (i) yapardı. Şeytan onu saptırdı. (İslamdan çıkıp) kafirlere iltihak etti. Bunun üzerine Rasulullah (s.a) onun Fetih günü öldürülmesini emretti. (Ancak) Osman b. Affan (r.a) onun için eman istedi. Rasulullah {s.a) da eman verdi.[18]

4359... Sa'd (b.Ebi Vakkas) (r.a) demiştir ki;

Mekke'nin fethi gününde Abdullah b. Sa'd b. EM Şerh, Osman b. Affan'a sığındı. Osman onu getirip Rasulullah'm huzurunda durdurttu. ve; Ya Rasulullah Abdullah'ın biatini kabul et (eman ver), dedi.

Rasulullah (s.a) başını kaldırıp ona baktı. (Osman r.a bunu) üç kere tekrar etti, Rasulullah (s.a) her seferinde eman vermekten kaçınıyordu. Nihayet üçüncü müracaatından sonra biatini kabul buyurdu (eman verdi). Sonra ashabına dönüp;

"İçinizde, ben onun biatından kaçındığımda kalkıp onu öldürecek anlayışlı birisi yok muydu?" buyurdu.

Sahabiler:

"Ya Rasulullah senin gönlündekini biz bilmiyoruz, gözlerinle bize işaret etseydin ya" dediler.

Rasulullah (s.a):

"Bir peygamberin hain gözlü olması yakışmaz" buyurdu.[19]

Açıklama

Hadis-i şeriflerde, irtidat ettiği bildirilen Abdullah b Sad b Ebi Serh) Hz Osman'ın süt kardeşi idi.

O yüzden, efendimizin yanında Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh'e şefaatta bulundu.

Hz. Peygamber (s.a) efendimiz önce Abdullah'ın bi'atini kabul etmek istemedi. Ama Hz. Osman'ın ısrarına dayanamayarak kabul etti. Fakat gönlü razı değildi. Onun için sahabilerine: "içinizde ben onun biatinden kaçındığımda kalkıp onu öldürecek anlayışlı birisi yok muydu?" diyerek tarizde bulundu. Sahabeler de "Ya Rasulullah biz senin gönlündekini bilemeyiz, gözlerinle bize işaret etseydinya" karşılığını verdiler. Rasulullah (s.a) "Bir peygamberin hain gözlü olması yakışmaz" buyurdu.

Hattabi hain gözlü olmayı; "Özü ile sözünün biri birini tutmaması, içinde bir şey gizleyip dışına başka bir şey aksettirmesi dilini tutup gözüyle işaret etmesi" şeklinde izah etmektedir. Çünkü insan diliyle söylemeyip gözüyle işaret ederse hıyanet etmiş olur. Bu hıyanet gözden zuhur ettiği için "hain gözlü" diye ifade edilmiştir.

Bu hadisin delaletinden anlaşıldığına göre; Hz. Peygamber (s.a)'in hayatında iken irtidat eden bir kimsenin tevbesinin kabulü Rasulullah'm rızasına bağlıdır. Çünkü o efendimize eziyet etmiştir. Böyle birisi tekrar iman ederse artık öldürülmez.

Ayrıca bu hadis, Rasulullah'a küfredenin had olarak değil, irtidad sebebiyle öldürüleceğini söyleyenlerin görüşünü te'yid etmektedir.[20]

4360... Cerir (b. Abdullah el-Beceli) (r.a)'den Rasulullah (s.a)'i şöyle buyururken işittim:

"Köle (darı) şirke kaçtığı zaman, kanı helal olmuştur."[21]

Açıklama

Hadis-i şerifin Sahih-i Müslim'de üç rivayeti vardır ve gbu Davud'un rivayetinden biraz farklıdır. Müslim'in rivayetleri şu şekildedir:

"Sahiplerinden kaçan bir köle, onlara dönünceye kadar kafir olmuştur."

"Kaçan bir köleden zimmet kalkmıştır."

"Köle kaçtığı zaman onun namazı kabul olunmaz."

Nesai'de de üç rivayet vardır. Birisi aynen Ebu Davud'taki gibidir. İkisi biraz farklıdır. Nesai'nin rivayetleride şu şekildedir:

"Köle, sahiplerinden kaçtığı zaman namazı kabul olunmaz. Şayet (o vaziyette) ölürse kafir olarak ölür."

"Köle kaçtığı zaman sahiplerine dönünceye kadar namazı kabul olunmaz."

Görüldüğü gibi, hadisi şeriflerde kaçan köle mutlak olarak anıimış, ırtidadı söz konusu edilmemiştir. Hatta, Müslim'in ve Nesai'nin rivayetlerinde onun kaçtığı zaman müslümanlığm devam ettiği ihsas edilmiştir. Çünkü namaz ancak müslüman için söz konusudur.

Ebu Davud'un rivayetinde dar-ı küfre kaçan bir kölenin kanının helal olduğu ifade edilmektedir. Yani böyle bir köle Ölümü hak etmiştir. Onu öldürene bir şey lazım gelmez. îrtidâd etmediği halde kanı helal olunca, irtidad ettiğinde "öncelikle helal olur.

Müslim ve Nesai'nin rivayetlerinde; kaçan kölenin namazının kabul edilmeyeceği bildirilmektedir. Nevevi'nin nakline göre; İmam ei-Mazî ve Kadı Iyaz bu hükmün sahibinden kaçmayı helal sayan köleye ait olduğunu söylerler. Ebu Amr ise kaçmayı helal görmediği halde kaçan kölenin de aynı hükümde olduğunu belirtir ve bu durumu gasbedilen arazide kılınan namaza benzetir. Yani kaçan kölenin namazı sahihtir, fakat makbul değildir. Kendisinden namaz borcu düşer ama sevap alamaz.[22]

2. Rasulullah'a Söven Kişinin Hükmü

4361... İbn Abbas (radıyallahü anhüma) şöyle haber verdi: "Âmâ bir adamın bir ümmü veledi vardı, Rasâlullah'a küfreder, onun hakkında yakışıksız şeyler söylerdi. Âmâ onu bundan nehyeder, fakat kadın vazgeçmez, âma yine onu meneder ama dinlemezdi. Kadın bir gece Rasûlullah (s.a) hakkında yakışıksız şeyler söylemeye, ona küfretmeye başladı. Bunun üzerine âmâ hançeri aldı kadının karnına sapladı ve üzerine yüklenip onu öldürdü. Ayaklan arasına bir çocuk düştü. Kadın orasını (yatağı) kana buladı.

Sabah olunca olay Rasûlullah'a anlatıldı. Rasûlullah (s.a) halkı toplayıp şöyle dedi:

"Bu işi yapan şahsı Allah'a havale ediyorum (Allah adına yemin vererek arıyorum). Şüphesiz onun üzerinde benim hakkım var, (bana itaat etmesi vacip) ama ayağa kalkarsa müstesna."

Bunun üzerine âmâ kalktı, safları yararak ve sallanarak (gelip) Rasûlullah (s.a)'ın önüne gelip oturdu ve:

"Ya Rasûlullah! Ben o kadının sahibiyim. Sana küfreder ve hakkında çirkin sözler söylerdi. Onu nehyederdim dinlemez, menederdim vazgeçmezdi. Benim ondan inci tanesi gibi iki oğlum var. O bana karşı da yumuşaktı. Dün gece yine sana sövmeye ve hakkında çirkin sözler söylemeye başladı. Ben de hançeri alıp karnına sapladım, üzerine yüklenip onu öldürdüm.!' dedi.

Rasûlullah (s.a):

"Dikkat edin! Şahid olunuz ki o kadının kanı hederdir" buyurdu.[23]

Açıklama

Hadiste anılan âmânın kim olduğu konusunda şerhlerde bir kayıt yoktur. Bezlü'l-Mechûd sahibi "Bu zatın ismini bulamadım" der.

Ümmü veled: Sahibinden çocuk dünyaya getiren cariyedir. Sahibinin ölümü ile hürriyetini kazanır. Sarihlerin belirttiğine göre hadiste anlatılan ümmü veled gayr-i müslim idi.

Metinde, cariyenin hamile olduğu ve çocuğunun diri olarak düştüğü anlaşılmaktadır.

Hadis-i şerif Rasûlullah'a küfreden kişinin öldürülmesi gerektiğine delalet etmektedir. Konu hayli izaha muhtaçtır. Bundan sonraki hadisin

açıklanması esnasında bu mes'ele tafsilatlı olarak verilecektir.[24]

4362... Ali (r.a) şöyle demiştir;

"Bir yahudi kadın, Rasûlullah (s.a)'a küfreder ve onun hakkında çirkin şeyler söylerdi. Bir adam o kadını boynundan yakaladı ve basarak öldürdü. Rasûlullah (s.a) kadının kanını iptal etti (heder saydı)."[25]

Açıklama

Bu rivayet de yukarıdaki gibi Rasûlullah (s.a)'a küfreden birisinin öldürülmesi gerektiğini, kanının heder olduğunu ifâde etmektedir.

Hattabi bundan önceki hadisi izah ederken şöyle demektedir: "Bu, Rasûlullah'a küfreden kişinin kanının heder olduğunu beyan etmektedir. Çünkü Rasûlullah'a küfretmek dinden çıkmaktır. Dinden çıkanın katlinin vacib olduğu konusunda ulemadan ihtilaf eden birisini bilmiyorum. Ama eğer küfreden, zimmî ise onun hakkında ihtilaf edilmiştir. Mâlik b. Enes yahudi ve hristiyanlardan Rasûlullah'a küfreden kişi müslüman olmazsa öldürülür der. İmam Şafiî'de Rasûlullah'a küfreden bir zımmî öldürülür ve kendisinden zimmet kalkar demiştir. İmam Ebû Hanîfe'den de; Peygambere sövmekle zımmî öldürülmez, onların içinde bulundukları şirk daha büyüktür, dediği nakledilmiştir."

Hattâbî'nin bu sözünden; Rasûlullah'a küfreden şahsın müslüman veya zimmî oluşuna göre hükmün farklı olacağı anlaşılmaktadır. İbn Abi-din; "Kitabu tenbihi'l-vülat ve'1-hukkam ala ahkamı şatimi hayri'l-enam ey ehadin min ashabihi'l-kiram aleyhi ve aleyhimü's-salâtü vesselam"[26] adlı risalesinde bu iki şıktan başka Rasûlullah'a küfreden bir müslümamn tevbe edip etmemesi halini de ekleyerek mes'eleyi incelemiştir. Bu çok değerli incelemenin sonucunu özet olarak burada vermek istiyoruz.

a) Rasûlullah (s.a)'a küfredip de tevbe etmeyen bir müslümamn durumu:

Takiyüddin Ebu'l-Hasen Ali b. Abdi'1-Kâfi es-Sübki'nin, es Seyfu'l - Meslul ala men sebbe er-Rasûl (s.a), adındaki eserinde Kadı Iyaz'dan naklettiğine göre; Rasûlullah (s.a)'e küfreden ya da ona kusur isnâd eden müslümanlar öldürülür. Bu konuda ümmetin görüşbirliği vardır. Fakihler-den bazısı Rasûlullah'a küfreden ve tevbe etmeyen bir müslümamn

öldürülmesi gerektiği konusunda icma olduğunu belirttikten sonra Mâlik b. Enes, Leys, Ahmed b. Hanbel, İshak, Şafiî, Ebû Hanife ve talebeleri, Sev-ri, Küfe uleması ve Evzai'nin bu görüşte olduklarını söyler. Kadı Iyaz da bu alimlerin bir kısmının isimlerini zikretmiştir. Bu isimlerin ittifak ettiği bir meselede ihtilafı zikredilen birkaç kişinin sözüne elbette itibar edilmez. Ancak şuna işaret etmek gerekir: İmam Ebu Hanife'ye göre Rasûlullah'a küfreden, kadın olursa öldürülmez. Çünkü ona göre mürted olan kadın Öldürülmez.

Ulemânın Rasûlullah'a küfreden birisinin kafir olup öldürüleceği hükmüne varırken delilleri; kitap, sünnet, icma ve kıyastır.

Bu hükmün Kur'an'dan delilleri şunlardır: "Allahı ve peygamberini incitenlere Allah dünyada da ahirette de lanet eder, onlara alçaltıcı bir azap hazırlar." (Ahzâb (33/57)

"Allah'ın Peygamberini incitenlere can yakıcı azab vardır." (Tevbe 9,57)

"İki yüzlüler, kalblerinde fesat bulunanlar, şehirde bozguncu haber yayanlar, eğer bundan vazgeçmezlerse, andolsun ki seni onlarla mücadeleye davet ederiz, Sonra çevrende az bir zamandan fazla kalamazlar. Lanetlenmiş olarak, nerede bulunurlarsa yakalanır ve hem de öldürülürler." (Ahzâb 33/61-62)

Görüldüğü gibi bütün ayetler, Hz. Peygamber (s.a) ı incitenlerin kâfir olacağına delâlet etmektedir.

Rasûlullah'a küfredenin katli hükmünün sünnetten delilleri de üzerinde durduğumuz hadislerin yanısıra İfk hadisesi üzerine Rasulullah'ın Abdullah b. Übeyy b. Selûl hakkında Sa'd b. Muâz'ın "...Eğer o Evs'ten ise boynunu vururum. Eğer kardeşlerimiz olan Hazrec'ten ise ve sen bize emredersen, emrini uygularız." şeklindeki sözlerini Rasûlullah'm ikrar etmesidir. Yine 4359 numarada geçen hadisteki irtidâd eden Abdullah b. Sa'd b. Ebi Şerh hakkında Rasûlullah'm söyledikleri de bu hükme delil kabul edilmiştir.

Kadı Iyaz'ın rivayet ettiği bir hadiste Rasûlullah efendimiz: "Kim bir peygambere söverse onu öldürünüz. Kim de benim sahabelerime söverse onu dövünüz" buyurmuştur.

Hilal ve Ezci'nin Hz. Ali (r.a) den rivayet ettikleri bir hadiste de efendimiz: "Kim bir peygambere söverse öldürülür. Kim de benim ashabıma söverse sopa ile dövülür" buyurmuştur;[27]

Rasûlullah'a küfreden bir müslümanin öldürülmesinin vacip olduğunun icma'ile sabit olduğunu az önce belirtmiştik.

Kıyastan delil de: Mürted icmâen öldürülür. Rasûîullah'a küfreden de mürteddir. O halde o da öldürülür.

Rasûîullah'a küfreden birisinin öldürülmesinin gereği hükmü açıkça ortaya konulduktan sonra akla bir soru gelmektedir, Acaba böyle birisi küfründen dolayı mı öldürülür, yoksa had olarak mı öldürülür? Bu konunun incelenmesi gerekir.

Ulemânın büyük çoğunluğuna göre mürted olan kişi tevbe ederse kabul edilir, aksi halde öldürülür. Mürtedin öldürülmesi de had olarak olacaktır. Çünkü veliyyul-emrin, mürtedin cezasını affetmeye veya değiştirmeye yetkisi yoktur. Aslen kafir olan ise böyle değildir. Çünkü veliyyü'1-emir isterse onu öldürür isterse köleleştirir. Mürted hakkında ise böyle bir serbestlik yoktur. Mürted had olarak öldürüleceğine ve Hz. Peygamber (s.a)'e küfr eden de mürted olduğuna göre, onun öldürülmesi de had olacaktır.

b) Rasûlullah (s.a)'a küfreden birisi tevbe ederse, tevbesi kabul edilip had düşer mi? Yoksa yine öldürülür mü?

Ebu Bekr b. el-Münzir; Mâlik b. Enes, Leys, Ahmed, İshak ve Şafii'ye göre Rasûîullah'a küfredenin öldürülmesi gerektiğini ve tevbesinin kabul edilmeyeceğini söyledikten sonra, Ebû Hanife ve ashabının, Sevri ve Evzai'nin de aynı görüşte olduklarını ama bunlara göre Rasûîullah'a sövmenin, dinden dönme sayıldığını ilave eder.

İbn Abidin, yaptığı tahkik sonunda İmam Malik ve ashabına, Selefe ve ulemanın cumhuruna göre Rasûîullah'a küfredenin had olarak öldürüleceğini, bunlara göre tevbesinin kabul edilmeyeceğini, tevbenin yakalandıktan sonra olması ile, kendisinin tevbe ederek dönmesi arasında fark olmadığını söyer. Delilleri ise, bunun bir had oluşu ve diğer hadlerde olduğu gibi onu tevbenin düşürmeyişidir. İbn Abidin'in araştırmasına göre İmam Şafii ve İmam Azam Ebu Hanife'ye göre ise Rasûîullah'a küfreden tevbe ederse tevbesi kabul edilir. Aksi halde öldürülür. İbn Abidin vardığı bu sonucu; İmam Sübki'den, İbn Teymiye'nin; es Sarimu'I-Meslul'ün-den, Ebu Yusuf'un; Kitabu'l - Harac'mdan, Şeyhu'l - İslam es-Sadi'nin, Kitabu'n-netf'inden, Müeyyedzade'nin Fetavasından, Muinü'1-Huk-kam'dan ve Nuru'I-ayn Islahu cami'il fusuleyn'den yaptığı nakillerle teyid eder. Sonuç olarak şöyle der: "Mezhep ehlinden yapılan bu nakiller, Rasûîullah'a

küfredenin tevbesinin kabulü konusunda makbul olduğunda açıktır. Bizim mezhebimizin dışındaki mezhep mensuplarından (Sübki ve İbn Teymiye) yaptığımız nakiller de aynı istikamettedir."[28]

Konuyu toparlarsak deriz ki; Dört Mezhep İmamından İmam Malik ve Ahmed b. Hanbel'e göre Rasûîullah'a küfreden birisi pişmanlık duyup tevbe etse bile dinlenmez öldürülür. Ama Allah katındaki durumunu biz bilemeyiz. İmam Azam Ebu Hanife ve İmam Şafii'ye göre ise tevbe ederse kabul edilir, öldürülmez. Bu görüşün delili de Mürted'de yapılan uygulamadır. Çünkü daha önce de geçtiği gibi mürted tevbe eder de tekrar İslama dönerse öldürülmez. Rasûîullah'a küfreden de mürteddir.

İbn Abidin araştırmasının devamında el-Fetavâ'1-Bezzaziye gibi Hanefi bazı müteahhirûn kitaplarında Rasûîullah'a küfredenin tevbesinin kabul edilmeyeceği yolunda nakiller bulunduğuna dikkat çekerek bunun bir hata olduğunu, konunun iyi araştırılması gerektiğini söyler ve önceki anlattıklarının sahih olduğunu bildirir. İbn Abidin'in bu istikameteki nakil ve cevaplan hayli uzundur. Buraya aktarmanız mümkün değildir. Dileyen adı geçen esere bakabilir.[29]

c) Zimmilerden, Rasûîullah'a küfredenin durumu:

Açıklamamızın baş tarafından Hattabî'den naklen, Rasûîullah'a küfreden zimminin (müşîümartların idaresi altındaki yahudi ve hristiyanm) İmam Mâlik ve İmam Şafiî'ye göre öldürüleceğini, İmam-ı Ebu Hanife-den ise öldürülmeyeceğinin nakledildiğini söylemiştik.

Kadı îyaz da, Ebu Hanife ve Sevri ile bunların ashabının dışındaki âlimlere göre, Rasûîullah'a küfreden zimminin öldürüleceğini söyler. Çünkü müslümanlar onlara peygamberlerine sövsünler diye zimmet vermemişlerdir. İmam Sübki de Hanefi mezhebinin dışındaki mezheplere göre böyle bir zımmînin öldürüleceğini bildirir.

Zımmî, Rasûîullah'a küfreder de öldürülmeden önce müslüman olursa durum ne olacaktır? Hanefilere göre cevap bellidir. Müslüman olmasa bile öldürülmeyeceğine göre, müslüman olduktan sonra hiç öldürülmez. Diğer üç mezhebe göre ise konu ihtilaflıdır.

İmam Malik'den bu konuda iki rivayet vardır. Bir rivayete göre öldürülmez, diğerine göre öldürülür. Hanbelilerden üç farklı görüş rivayet edilmektedir:

I) Rasulululllah'a küfrettikten sonra müslüman olup tevbe edenin tevbesi bir kayda tabi olmadan kabul edilir.

II) Mutlak olarak tevbesi kabul edilmez.

III) Zimminin tevbesi müslüman olmakla kabul edilir, mtislümanken küfredip de tevbe edenin tevbesi kabul edilmez.

Şafülere göre de mutlak olarak (yani ister müslüman olsun ister zimmi iken İslama girsin) Rasûlullah'a küfredenin tevbesi kabul edilir, kati düşer.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi Hanefilere göre, Rasûlullah'a küfreden bir zimmî öldürülmez ve zimmeti bozulmaz. Ancak adam ta'zir edilir. Hanefi fıkhına ait metin ve şerhlerde zikredilen budur. Tekiyuddin İbn Teymiye de anılan eserinde Hanefilerin bu konudaki görüşlerini verirken şöyle der: "Ebu Hanife ve ashabına gelince; sövmekle ahd bozulmaz ve zimmî öldürülmez. Ancak böyle çirkin bir davranışı izhar ettiği için diğer münkeratta olduğu gibi ta'zir edilir."

Rasûlullah'a küfreden kişiye ait hükümler konusunda bu malumatın yeterli olduğu kanaatindeyiz. Daha geniş bilgi almak isteyenlerin İbn Abidin ve İbn Teymiye'nin adı geçen eserlerine müracaat etmelerini tavsiye ederiz.[30]

4363... Ebu Berze (r.a) der ki:

Ebu Bekir (r.a)'in yanında idim, bir adama öfkelendi ve ona sert davrandı.[31] Ben kendisine:

Ey Rasûlullah'ın halifesi, izin verirsen boynunu vurayım, dedim. Benim bu sözüm Ebu Bekir'in Öfkesini dindirdi. Kalkıp (odasına girdi). Sonra bana (birisini) gönderip;

Az Önce dediğin ne idi? dedi

Bana izin ver, boynunu vurayım, dedim.

Şayet emredersem yapar mısın?

Evet.

Hayır, vallahi Muhammed Sallallahü aleyhi vesellem'den sonra buna kimsenin hakkı yok, dedi.

Ebu Davud: "Bu Yezid'in lafzıdır" dedi. Ahmed b. Hanbel şöyle dedi: "Yani Ebubekirin Rasûlullah'ın söylediği su üç şeyin haricinde hiç kimseyi öldürmeye hakkı yoktur. İmandan sonra küfür, ihsandan sonra zina veya

birisini kıssasın dışında öldürmek. Rasulullah' in bunlardan birisi olmadan da öldürmeye yetkisi vardı."[32]

Açıklama

Haberde bahsedilen adamın ismine şerhlerde temas edilmemiştir. Avnü'l-Ma'bud'da denildiğine göre Hz. Ebû Bekr'in adama öfkeleniş sebebi adamın Ebu Bekr'e küfretmiş olmasıdır. Nesai'deki rivayette adamın Hz. Ebu Bekir'e kabalık ettiği söylenmektedir.

Ashaba sövmenin hükmü 4658 ve devamındaki hadislerde gelecektir.

(K. Sünnebab: İ0)

Bu haberde Ahmed b. Hanbel'in tefsirine göre; Ebubekir, Rasulullah'dan sonraki bir halifenin bir müslümanı öldürebilmesi için ancak üç sebepten birinin bulunması gerektiğini bunları da müslümanın irtidadı, muhsan (sahih bir nikahla evlenip hanımı ile cinsel ilişki kuran) bir kimsenin zina etmesi ve birisinin haksız yere bir başkasını öldürmesidir.

Bu haberin konu ile pek bağlantısı yok gibidir. Ancak bundan önceki mürted konusu ile ilgisi vardır.[33]

3. Muharebe (Yol Kesicilik, Eşkıyalık) Konusunda Varid Olan Hadisler

4364... Enes b. Malik (r.a) den rivayet edildi ki; Ukl veya Urayne'den bir grup Rasûlullah (s.a)'a geldi. Ama Medine'nin havasına uyum sağlayamadılar. Rasûlullah (s.a) onlara sağmal develeri tavsiye edip idrarlarından ve sütlerinden içmelerini emretti. Onlar da gittiler ve iyileşince Rasûlullah'ın çobanını öldürdüler, develeri de sürüp götürdüler. Onların bu yaptıklarının haberi daha günün başında Rasûlullah'a ulaştı. Efendimiz de peşlerinden (adam) gönderdi. Günün ilerlemiş bir vaktinde (yakalanarak) Rasûlullah'a getirildiler. Rasûlullah emretti ve adamların elleri ayaklan kesildi, gözlerine mil çekildi ve Harra'ya atıldılar. Su istiyorlar fakat kendilerine su verilmiyordu.

Ebu Kılâbe der ki:

"Bunlar, çalan, öldüren, imandan sonra kafir olan, Allah ve Rasûlüne karşı muharebe eden bir kavimdir."[34]

4365... Vüheyb, Eyyûb'dan bu (önceki) hadisi, aynı isnadla rivayet edip şöyle dedi:

Rasûlullah (s.a) çiviler istedi, onlar kızartıldı ve gözlerine çekti, ellerini ve ayaklarını kestirdi ve onları (kanlarının kesilmesi için damarlarını ateşle) dağlamadı."[35]

4366... Velid bize Evzai'den, Evzai Yahya-yani İbn Ebi Kesir-den o da Ebu Kılabe vasıtasıyla Enes b. Malik'den bu (önceki) hadisi rivayet etti; ravi (bu rivayette şöyle) dedi:

"Rasûlullah (s.a) onları bulmak için iz sürücüler (arayıcılar) gönderdi. Onlar yakalanıp getirildiler. Bunun üzerine Allah tebareke ve tealâ: "Şüphesiz Allah ve Rasûlü ile savaşanların ve yeryüzünde fesad çıkaranların cezası... (Öldürülmeleri veya asılmaları ya da ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi veya yerlerinden sürülmeleridir. Bu onlara dünyada bir rezilliktir. Onlara âhirette de büyük azap vardır.)[36] âyetini indirdi.[37]

4367... Sabit, Katade ve Humeyd, Enes b. Malik'den bu hadisi rivayet ettiler. Bu rivayette Enes (r.a) şöyle dedi:

"Onlardan birisini, susuzluktan, ağzıyla toprağı ısırırken gördüm. İşte böylece Ölüp gittiler."[38]

4368... Hişam, Katade vasıtasıyla Enes b. Malik (r.a)'den bu hadisin benzerini rivayet etti. Râvî şunu ilave etti:

"Rasûlullah (s.a) sonra Müsle (adamların kulak, burnun, dudak gibi organlarını kesmek)'den nehyetti."

Bu rivayette "Çaprazlamasına" sözünü zikretmedi.

Şube; Katade ve Selam b. Miskin'den, onlar da Sabitten hepsi Enes'den bu hadisi rivayet ettiler, Katade ve Selam: "Çaprazlamasına" sözünü zikretmediler. Ben, Hammad b. Seleme'nin dışında onların hiçbirinin rivayetinde "Ellerinin ve ayaklarının çaprazlamasına kesildiği" ifadesini bulamadım."[39]

4369... İbn Ömer (radıyallahü anhuma), dedi ki: Bazı insanlar, Rasûlullah'ın develerini yağma edip sürüp götürdüler, İslam'dan döndüler, Rasûlullah (s.a)'ın mü'min olan çobanını öldürdüler. Bunun üzerine Rasûlullah peşlerinden (adamlar) gönderdi. Hırsızlar yakalandı. Efendimiz ellerini ve ayaklarını kesti, gözlerini oydu.

Onlar hakkında, muharebe ayeti (Maide, 33) nazil oldu. Haccac sorduğu zaman, Enes b. Malik'in bildirdiği kişiler onlardır.[40]

4370... Ebu'z-Zinâd şöyle, demiştir:

"Rasûlullah (s.a) sağmal develerini çalanların (ellerini ayaklarını) kesip, ateşle gözlerini oyunca onun dikkatini çekmek için Allah (c.c): "Allah ve Rasûlü ile savaşanların ve yeryüzünde fesad çıkaranların cezası, öldürülmeleri veya asılmaları..."[41] ayetini indirdi.[42]

4371... Muhammed b. Şirin demiştir ki: "Bu, yani Enes hadisi hadler indirilmeden (meşru kılınmadan) önce idi."[43]

4372... İbn Abbas (ranhuma) şöyle demiştir:

"Allah ve Rasülü ile savaşanların ve yeryüzünde fesat çıkaranların cezası öldürülmeleri veya asılmaları ya da ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi veya yerlerinden sürülmeleridir... Bu onlara dünyada bir rezilliktir. Onlara ahirette de büyük azab vardır. Ancak onları yakalamanızdan önce tevbe edenler bunun dışındadır. Biliniz ki Allah bağışlar ve merhamet eder." ayeti müşrikler hakkında nazil oldu. Onlardan her kim yakalanmadan önce tevbe ederse bu kendilerine lâzım olan haddin uygulanmasına mâni olamaz.[44]

Açıklama

Abbas'dan Selen son naber dışındaki tüm hadisleri, aynı olaydan bahseden bir hadisin, biri birinden küçük farklarla ayrılan değişik rivayetleridir. 4372 numaradaki son haber de, hadislerde geçen, Maide suresinin 33. ayetinin nüzul sebebi konusundaki İbn Abbas'ın görüşünü

ifâde etmektedir. Tüm rivayetler aynı hadise ile ilgili olduğu için izahı hadislerin sonuna bırakmayı uygun bulduk.

Önce diğer hadis kitapları ile tarih ve siyer kitaplarındaki nakilleri de göz Önüne alarak hadiseyi vermek sonra da hadisin ihtiva ettiği fıkhî hükümlere geçmek istiyoruz:

Urayne veya Ukl kabilesinden yedi sekiz kişilik bir grup Medine'ye gelerek müslüman oldular. Ancak Medine'deki ikametleri esnasında, Medine'nin havası kendilerine ağır geldi ve hastalandılar. Renkleri soldu, zayıf ve bitap bir hale düştüler. Hz. Peygamber (s.a)'e müracaat ederek, şehri terkedip develerin yanına gitmek istediler. Rasulullah da develerin yanına gitmelerine izin verdi ve tedavi olmaları için, develerin idrar ve sütlerini içmelerini tavsiye etti. Develer, Küba civarında, Zü'1-Hader denilen yerde idi. Sayılan 15 kadar olan bu develer sağılıyordu. Bir kısmı zekat devesi, bir kısım da Rasulullah'm şahsi malı idi.

Adamlar develerin yanına gittiler, efendimizin tavsiyesi istikametinde süt ve idrarlarından içtiler. Allah'ın izni ile tedavi oldular, iyileşip kendilerine gelince, irtidat ettiler ve develerden birisini kestiler. Çobanlardan birisinin de ellerini ve ayaklarını kestiler, gözlerine diken batırarak oydular ve güneşin ortasında ölüme terkettiler. Geri kalan develeri de alıp götürdüler. Sağ kalan çoban, Medine'ye gelerek hadiseyi Rasulullah'a haber verdi. Rasulullah hemen peşlerinden yirmi kişilik bir süvari müfrezesi gönderdi. İçlerinde iz sürücüler de vardı. Başlarında Kürz b. Cabir el-Cihrî bulunan bir müfreze kısa zamanda sakilleri yakalayıp Rasulullah (s.a)'a getirdi. Hz. Peygamber (s.a) de onları kendi yaptıklarına uygun bir şekilde cezalandırdı. Ellerini ve ayaklarını kestirdi, gözlerine mil çektirdi ve Han'a denilen yere güneşin altına attırdı. Sıcağın altında: "su su!" diye bağırdıkları halde hiç kimse bunlara su vermedi. Böylece geberip gittiler.

İslam'dan dönen, develeri çalan ve çobanı işkence ederek öldüren Uraynalılara verilen bu ceza, bir çok alime göre hadislerin tercemesi esnasında meali verilen, Maide suresinin 33. ayetinin nüzulüne sebep olmuştur. İşaret edilen ayette Cenab-ı Hak, Allah'a ve Rasulüne karşı savaş açanlara verilecek cezayı beyan buyurmuştur. Ayet-i kerimede Rasulullah'm uygulamasından gözleri oyma dışındakiler bırakılmıştır.

Konu ile ilgili fıkhı ahkama geçmeden önce akla gelmesi muhtemel bir iki noktaya işaret etmek istiyoruz.

1- Rivayetlerden birisinde Rasûlü ekremin, adamların el ve ayaklarını kestirdikten sonra damarlarını dağlamayıp, kanın akmasına göz yumduğuna işaret edilmektedir. Hırsızlık ve yol kesme gibi suçlara uygulanan el ve ayak kesme cezalarında, kanın durması için kesilen yer ateşle dağlanıp damar büzdüriildüğü halde acaba burada niçin yapılmamıştır?

Bu somya şöyle cevap verilmiştir: Bu adamlar dinden çıktıkları için zaten ölümü hak etmişlerdir. Dolayısıyla ölümlerini engelleyecek bir muamelede bulunmaya gerek yoktur.

2- Rasûlullah (s.a) bunlara, el ve ayaklarını kesmenin yanı sıra, gözlerini oymak, çöle terkedip su vermemek gibi çok katı cezalar vermiştir. Oysa Müsle İslamda haramdır. Rasûlullah bu cezaları niçin vermiş olabilir?

Bu muhtemel soruyu da şöyle cevaplamak mümkündür: Kadı Iyaz'ın bildirdiğine göre bu ceza hudud ve muharebe ayeti inmeden önce verilmiştir. Dolayısıyla efendimiz bu cezayı, had olarak değil, kısas olarak vermiştir. Müslüman çobanın gözünü oydukları için kısas olarak Rasûlullah da onların gözlerini uydurmuştur. Ama ayet indikten sonra bu ceza neshedilmiştir. Bazı alimlere göre ise, muharebe ayeti, hadiste anılanlar hakkında inmiş ama Rasûlullah onların çobana yaptıklarına karşılık kısas olarak bu cezayı vermiştir.

Çöle atıldıktan sonra bunlara su verilmemesi mes'elesine gelince, Hz. Peygamberdin su verilmemesi yolunda bir emri yoktur. Suyu sahabeler vermemişlerdir. Kadı Iyaz'a göre ölüme mahkum edilen birisinin bir de su verilmemek suretiyle cezalandırılması caiz değildir. Nevevi'ye göre ise bu adamlar dinden dönüp çobanı öldürdükleri için ne su istemeye ne de başka bir iyi muameleyi beklemeye haklan yoktur. Hatta yanında abdest alacak kadar su bulunan kişinin o suyu ölümden ya da şiddetli susuzluktan korkan bir mürtede verip de teyemmüm etmesi caiz değildir. Fakat suyu isteyen bir zımmi veya hayvan olursa vermek gerekir.

Hadis-i şeriflerde temas edilen Maide suresinin 33. ayetinde anılan cezaların Allah Rasûlüne karşı muharebe edenlere mahsus olduğunu görüyoruz. Hadiste anlatılan hadisede ise Urayneliler, dinden çıkmışlar, çoban öldürmüşler ve deve çalmışlardır.

Bunların yaptıkları, "Muharebe" kelimesinden ilk aklımıza gelen anlam içine girmemektedir. O halde ayet-i kerimedeki muharebebe sözcüğünden neyi anlayacağız? Bunu açıklığa kavuşturmamız gerekir.

Aşağı yukarı görüşü nakledilen alimlerin tümüne göre ayetteki muharebe edenden maksat, silahla insanlara saldıran, onların mallarına ve canlarına musallat olan kişi ya da kişilerdir. Ulemâ bu anlayışta hem fikir oldukları halde saldırının şehir içi ve şehir dışında olması halinde muharebe hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağında ihtilaf etmişlerdir.

İmam Malik, İmam Şafii, Ebu Sevr ve İbnu'l-Münzir'e göre; ister şehir içinde olsun ister şehir dışında, insanlara saldırıp canlarına ve mallarına göz dikenler ayetteki muharebenin şümulüne girerler. Süfyan'ı Sevrî, İs-hak ve Ebû Hanife'ye göre muharebe hükümlerinin sabit olması için saldırının şehir dışında olması gerekir. Şehir içindeki saldırılarda muharebe ahkamı câri değildir.

Ayet-i kerimede, Allah'a ve Rasûlüne karşı savaş edenlere birtakım cezalar öngörülmektedir. Bu cezaların hepsi mi verilecektir? Hakim bu cezalardan istediğini vermekte muhayyer midir? Yoksa ayetteki belirli cezalar belirli suçlara mı hastır? Bu konu alimler arasında tartışmalıdır. Şimdi bu konudaki görüşleri Kıırtubi'nin tefsirinden naklen vermek istiyoruz:

1- Suçluya suçu nisbetinde ceza verilir; yolda korku yaratıp mal alanın eli ve ayağı çaprazlama (sağ eli sol ayağı) kesilir. Eğer hem mal alıp hem de adam öldürürse önce eli ve ayağı kesilir sonra asılır. Adam öldürüp mal almazsa öldürülür. Şayet adam öldürmez mal da almazsa memleketinden sürülür. Bu görüş İbn Abbas, Nehaî, Ata el-Horasanî ve İbn Mic-lez'e aittir.

2- İmam-ı Azam Ebu Hanife'ye göre; adam öldürürse öldürülür. Mal alır da adam öldürmezse eli ve ayağı çaprazlama kesilir. Hem adam öldürür hem de mal alırsa, otorite sahibi muhayyerdir; isterse elini ve ayağını kesip öldürür ve asar, isterse elini ayağını kesmeden öldürür ve asar.

3- İmam Şafiî'ye göre; mal alırsa sağ eli kesilir ve dağlanır. (Kanın durması için bileğin damarı ateşle veya kızgın yağla büzdürülür), sonra sol ayağı kesilir, dağlanır ve serbest bırakılır. Adam öldürürse Öldürülür. Hem mal alır hem de adam öldürürse öldürülür ve asılır. İmam Şafiî'den, asmanın üç gün süreceği rivayet edilmiştir.

4- Ahmed b. Hanbel'e göre; adam öldürürse Öldürülür, mal alırsa Şafii'nin dediği gibi sağ eli ve solayağı kesilir.

5- Bazı alimlere göre; devlet başkanı, Allah ve Rasulü ile savaşana ayette anılan cezalardan birisini vermekte muhayyerdir. Hem öldürmek hem

asmak veya hem el ve ayak kesip hem de öldürmek gibi birden fazla cezayı aynı anda vermek caizdir. Bir rivayette İbn Abbas, İmam Malik, Said b. el-Müseyyeb, Ömer b. Abdi'1-Aziz, Mücahid, Dahhak ve Nehâî bu görüştedirler.[45]

Hanefî mezhebine göre, yolculara baskın veren, fakat mala ve cana dokunmadan sadece onları korkutanlara verilecek ceza nefy yani sürgündür.

Ulemâ, ayette geçen "nefy=(sürgün)"den maksadın ne olduğunda da ihtilaf etmiştir. Kimine göre maksat, İslam ülkesinden çıkarmak, kimine göre doğup büyüdüğü memleketinden başka bir yere sürmek, kimine göre hapsetmek, kimine göre yakalanıp cezalandırılıncaya kadar devamlı olarak takip edilmesi, kimine göre de suçu işlediği memleketten başka bir yere sürülmesidir. Hanefîlerin muteber görüşüne göre maksat hapistir.[46] Arap edebiyatında hapse atılan için "Dünyadan sürülmüş" tabiri kullanılmaktadır. Bir dörtlükte mahbuslarcîan biri şöyle demiştir:

"Dünyalı olduğumuz halde dünyadan çıkmışız.
Ne ölüler,ne dinler arasında sayılırız.
Bir şey için yanımıza gelse bir gün garaliyan,
'Bu dünyadan gelmiş' diye şaşıp kalırız."

Yukarıya aldığımız izahattan anlaşılacağı üzere âyetteki Allah'a ve Rasulüne karşı savaş açanlardan maksat yol kesici eşkıyalardır.[47]

Bazı Hükümler

1- Tedavî maksadı ile eti yenen hayvanların idrarını içmek caizdir.

Bazı alimler, bu hadisle istidlal ederek eti yenen hayvanların idrarlarının temiz olduğuna hükmetmişlerdir. Ahmed b. Hanbel, Hanefi imamlarından Muhammed, Şafiîlerden Rûyânî, İmam Şa'bi, Atâ, Nehaî, Zührî, İbn Şîrîn ve Süfyân-ı Sevrî bu görüştedirler.

İmam-ı A'zam, İmam Şafii, Ebu Yûsuf, Ebû Sevr ve diğer bazı âlimlere göre, eti yenen hayvanların idrarları pistir. Ancak Ebû Hanife ve Ebû Yûsuf'a göre, necaseti muhaffefedir. Bulaştığı elbisenin dörtte birini aş-mamışsa namaza mani değildir.

Bu alimlere göre Urayneliler had i ses indeki hüküm zarurete mebnidir. Zaruretin bulunduğu yerde birçok haram mubah olur. Ama zaruret kalkınca haram hükmü devam eder.

2- Tedavi edeceği kesin bilinirse, haram madde ile tedavi olmak caizdir. Ancak konu ihtilaflıdır.

3- Bir kişiye karşı birden fazla kişi bir cinayet işlerse, kısas canilerin hepsine karşı uygulanır.

4- Devlet başkanı, yanına gelen yabancıların işleri ile ilgilenmeli, onların ihtiyaçlarını karşılamalıdır.

5- İlaç kullanmak caizdir.

6- Mürted, tevbe etmesi beklenmeden Öldürülür. Ancak mesele ihtilaflıdır. Daha Önce geçen bablarda bu konu tafsilatlı olarak anlatılmıştır.

7- Bir suç işleyen kişiye kısas uygulanırken misillemede bulunmak caizdir.[48]

4. Hadde Şefaat Edilir (Mî)?

4373... Aişe radıyallahu anha şöyle; demiştir

Mahzumckabilesine mensup, hırsızlık yapan bir kadının durumu Kureyş'i üzdü. "Onun hakkında Resulullah ile kim konuşur" denildi. "Buna Rasûlullati'ın çok sevdiği Usâme b. Zeyd'den başka kim cesaret edebilir?" dediler. Usâme Rasqlullah (s.a) ile konuştu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a);

"Ya Üsame! Allah'ın hadlerinden bir hadde şefaat mı ediyorsun?" buyurdu. Sonra kalkıp halka hitaben şöyle dedi: "Şüphesiz sizden öncekiler, içlerinde itibarlı birisi hırsızlık yaptığı zaman bırakıverdikleri, zayıf birisi hırsızlık yaptığında ise kendisine had uyguladıkları için helak oldular. Allah'a yemin ederim ki eğer Muhammed'in kızı Fati-ma (bile) hırsızlık yapsa elini keserim."[49]

4374... Ma'mer; Zühri'den, Zührî; Urve'den o da Hz. Aişe'den rivayet etmiştir.

Hz. Aişe (r.anha) şöyle dedi:

"Mahzum kabilesinden bir kadın iyreti eşya alır -ve onu inkâr ederdi. Rasûlullah (s.a)'de o kadının elinin kesilmesini emretti."

Ravî, Leys'in (önceki) hadisinin benzerini anlattı, "Rasûlullah (s.a) kadının elini kesti" dedi.[50]

Ebû Davûd der ki: Ibn Vehb bu hadisi, Yunus vasıtasıyla Zühri'den rivayet edip Leyş'in dediği gibi söyle dedi:

"Rasûlullah (s.a) zamanında, Feth (Mekke fethi) gazvesinde hırsızlık yaptı...."

Leys, Ibn Şihab'dan aynı isnadla rivayet edip "Bir kadın iyreti aldı... " dedi. Mes'ud b. el-Esved de Rasûlullah (s.a)'den bu haberin benzerini rivayet etti ve "Rasûlullah'in evinden bir kadife çaldı..." dedi.

Ebu'z-Zübeyr, Cabir'den, bir kadının hırsızlık yapıp Rasûlullah (s.a)'in kızı Zeyneb'e sığındığını rivayet etti.[51]

Açıklama

Hadis-i şerifte, hırsızlık yapan bir kadının elinin kesilmemesi için yapılan müracaatta, Rasûlullah'ın öfkelendiği ve bunun eski ümmetlerin helak sebeplerinden biri olduğu anlatılmaktadır. Hadiste anılan kadın, Mahzum kabilesinden Fatıma bint el-Esved b. Abdi'l-Esed'tir. Ebû Seleme (r.a)'nin yeğenidir.

Yukarıdaki rivayetlerden birisinde kadının iyreti olarak bazı eşyalar alıp iade etmediği ve bunları inkar ettiği bildirilmektedir. Bunları esas alarak bazı alimler kadının elinin kesiliş sebebinin ariyetleri inkar edişi olduğunu söylerler. Ama çoğunluk bu görüşü kabul etmez ve bundan maksadın kadını tarif etrnek olup, el kesme sebebinin hırsızlık olduğunu söylerler. Nitekim rivayetlerin çoğunda kadının hırsızlık ettiği, mal çaldığı açıkça görülmektedir. 4395 numaralı hadiste bu konu tekrar gelecektir. Gerek Ebû Davud'un gerekse diğer muhaddislerin rivayetlerini bir araya toparlarsak hadisenin şu şekilde cereyan ettiği anlaşılmaktadır:

Mekke fethedildiği sene Mahzum kabilesinden Fatıma bin-t Esved adındaki kadın, Rasûlullah'ın evinden bir kadife kumaş çaldı. İşlediği suç, kolunun kesilmesi cezasını gerektiriyordu. Ancak kadın itibarlı bir alieye mensuptu. Onun için, elinin kesilmesi bazı sahabelere ağır geldi. Rasûlullah'tan kadının elinin kesilmemesini rica etmek istiyorlar ama buna cesaret edemiyorlardı. Nihayet Üsâme b. Zeyd'in Rasûlullah yanındaki mevkiine ve Rasûlullah'ın ona olan sevgisine güvenerek, ricacı olarak Üsa-me'yi gönderdiler. Hz. Üsâme, ashabın arzusunu efendimize anlatınca caiz olmadığını söyledi ve cemaatın karşısına çıkıp bir hitabede bulundu. Rasûlullah hutbesinde daha önce yaşayan milletlerin (beni İsrail'in) helakine, içlerinde itibarlı bir aileye mensub olan birisi hırsızlık yaptığında

salıvermeleri, ama zayıf birisi hırsızlık yaptığında haddi uygulamalarının sebep olduğunu söyledi. Suçu işleyen kim olursa olsun hak ettiği cezayı vermek konusundaki kararlılığını göstermek için de: Hırsızlık yapan, ailesinin en değerli ferdi olan kızı Fatıma bile olsa elini keseceğini söylemiş ve kadının elini kesmiştir.

Kadın daha sonra pişmanlık duymuş, durumunu düzeltmiş ve evlenmiştir. Hatta bazı hacetleri için Hz. Aişe'nin yanına geldiği rivayet edilir. Hadis-i şeriften anlaşıldığına göre hadlere tealluk eden bir cezanın affedilmesi ya da hafifletilmesi için yetkililer nezdinde şefaatçi olmak caiz değildir. Bu hüküm hakim nezdinde dava başladıktan sonrası içindir. Bu konuda tüm âlimler müttefiktir. Ama daha dava mahkemeye intikal etmeden devlet yetkilisi tarafından duyulmadan önce suçu örtbas etmek, affı için şefaatçi olmak ulemânın çoğunluğuna göre müstehabtır. Ama bu, kötülüğü adet edinmeyen kişiler hakkındadır.

Haddi gerektirmeyen suçlarda ise, suçlunun affı için yetkililer nezdinde şefaatçi olmak ve şefaati kabul etmek caizdir.

Yine hadisin delaletine göre hakimin haddi gerektiren bir suç işleyen kişiyi bağışlaması veya fidye karşılığında salıvermesi caiz değildir.

Hadisin bazı rivayetlerinde Mahzum kabilesinden olan kadının ariyet alıp onları inkar edişi belirtilmektedir. Bazı alimlerin bu rivayeti, esas alarak kadının elinin kesiliş sebebinin ariyetleri inkâr etmesi olduğunu söylemiştik. Ahmet b. Hanbel ile İshâk bu rivayetle istidlal ederek ariyet olarak bir mal alıp iade etmeyen ve ariyeti inkar eden kişinin elinin kesileceğini söylemişlerdir. Cumhûr'a göre ise inkâr edilen ariyetten dolayı el kesilmez. El kesme cezasını gerektiren çalmak konusunda tafsilat 11. babda gelecektir.[52]

5. Haddi Hak Edenlerin Suçunu Gizlemek[53]

4375... Aişe radıyallahü anha'dan; rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"İyi haslet sahiplerinin haddi gerektirenler dışındaki hatalarını bağışlayın"[54]

Açıklama

Münzirî, isnaddaki Abdülmelik b. Zeyd'den dolayı nacuse zayıf demiştir. Siracüddin el-Kazvînî de bu hadisi tenkid etmiş hatta mevzu olduğunu söylemiştir. Hafız İbn Ha-cer ise Kazvînî'nin iddiasını reddetmiştir. İbn Hacer bu hadisin başka bir isnadla daha rivayet edildiğini, gerçi o isnadda da zayıf bir ravinin bulunduğunu ama iki rivayetin birbirlerini takviye ettiklerini söyler.

Hadis-i şeriften, hadlerin dışındaki suçların affedilmelerinin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Hattabî bu hadisin tazîri gerektiren suçlarda imamın ceza verip vermemekte muhayyer olduğuna delil olduğunu söyler.

Hadisten anlaşılan ikinci bir hüküm de, tazîri gerektiren suçta cezanın suçu işleyenin şahsiyetine göre değişebileceğidir. Çünkü İslâm hukukunda cezanın asıl hedefi, suçun bir daha işlenmesini önlemektir. Şahsiyetli birisi hata ederek bir suç işlerse çok hafif bir ceza onun aynı suçu bir daha işlemesine mani olur. Şahsiyetsiz, kaşarlanmış birisinin aynı suçu bir daha işlemekten korkar hale gelmesi ise daha ağır bir cezayı gerektirebilir. Bu hal hiç de adalete aykırı bir hal değildir. Bu gerçeğin farkına varıldığı anlaşılan çağdaş hukuk sistemlerinde de sabıkanın olmayışı, sanığın iyi hali cezayı hafifletici sebeplerden kabul edilmiştir.

Hadler Allah hakkı olarak meşru kılındığı için haddi gerektiren suçlarda haysiyet ve itibar sahibi birisi ile haysiyetsiz, sabıkalı birisi arasında hiçbir fark yoktur. Bu türden bir suçu işleyen birisi kim olursa olsun şarî-in koyduğu ceza noksansız uygulanır.[55]

6. Yetkili Makama Ulaşmadan Önce Hadleri Bağışlanabilir

4376... Abdullah b. Amr b. el-As (ranhuma)'dan; Rasûlullah (s.a)'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Hadleri aranızda bağışlayınız. Bana ulaşan hadd (in uygulanması) ise vacib olmuştur. "[56]

Açıklama

Hadis-i şerif, daha hakime ulaşmadan önce haddi gerektiren suçlan bağışlamayı teşvik etmektedir. Suçu bağışlamaktan maksat gizlemek, hâkime intikal ettirmemektir.

Hadisteki "affediniz" emri vücûb için değil, istihbab içindir. Yani suç işleyenin durumunu gizlemek, hakime götürmemek vacip değil müstehaptır. Yukarıdaki hadiste de işaret edildiği gibi, haddi gerektiren bir suç hâkime intikal etmiş ise artık haddi uygulamak vacib olur. Af sözkonusu olamaz.[57]

7. (Haddi Gerektiren Suçları) İşleyenleri Setretmek

4377... Yezid b. Nuaym, babası (Nuaym)dan şöyle rivayet etti: Mâiz (r.a) Rasûlullah (s.a)'a gelip dört defa (zina ettiğini) ikrar etti. bunun üzerine Rasûlullah (s.a) recmedilmesini emretti ve Hazzâl'e;[58] "Eğer onu elbisenle gizleseydin senin için daha hayırlı olurdu" dedi.[59]

4378... İbnü'l Miinkedir şöyle demiştir:

"Hezzâl, Mâız'a; Rasûlullah'a gidip haber vermesini emretti.[60]

Açıklama

Mâız, kıssası 4419 numaralı hadiste gelecektir.

Ama burada kıssanın özetini vermek istiyoruz: Maız b Malik, Hezzal'in vesayeti altında yetim büyümüştü. Bir câriye ile zina etti. Kendisi Muhsandı. Yani sahih bir evlilik yapmış ve hanımı ile ilişki kurmuşu. Hezzal, Mâız'a Rasûlullah'a gidip durumu haber vermesini belki Rasûlullah'in buna bir çıkış yolu bulacağını kendisi için Al-lah'dan af dileyeceğini söyledi. Mâız da Rasûlullah (s.a)'a gelip: "Ya Rasûlullah ben zina ettim. Bana Allah'ın kitabını uygula" dedi. Rasûlullah ona itibar etmedi ama Mâız dönüp bu sözlerini üç kez daha tekrarladı. Bunun üzerine efendimiz, recmedilmesini emretti ve Mâız recmedildi. Hezzale de,

mes'eleye muttali olup da Maız'ı kendisine göndereceğine, onların üzerine elbisesini atıp gizlemesinin daha hayırlı olacağını söyledi.

Hadis-i şerifin konu ile ilgili bölümü, Rasûlullah'ın Hezzal'e söylediğidir. Efendimiz bu sözü ile haddi gerektiren bir suç işleyen kişinin başkaları tarafından bilinmeyen suçunu hakime haber vermemenin daha iyi olacağına işaret etmiştir.[61]

8. Haddi (Gerektiren Bir Suç) İşleyenin Gelip İkrar Etmesi

4379... Alkame b. Vail babasından, şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a) devrinde bir kadın namaza gitmek üzere çıkmıştı. Karşısına bir adam çıkıp kadının elbisesini başına örttü ve tecavüz etti. Kadın bağırdı ve adam da gitti. O anda yanından geçen başka birisine ; Kadın:

"İşte şu adam bana şöyle şöyle yaptı" dedi. Muhacirlerden bir gruba uğrayıp yine, "Şu adam bana şöyle şöyle yaptı" dedi. O grup gidip kadının kendisine tecavüz ettiğini zannettiği adamı yakaladılar, kadına getirdiler. Kadın: "Evet bu, o" dedi. Bunun üzerine adamı alıp Rasûlullah (s.a)'a götürdüler. Rasûlullah (s.a) adamın (recmedilmesini) emredince, kadına tecavüz eden adam ayağa kalktı ve:

"Ya Rasûlullah, ona tecavüz eden benim" dedi. Rasûlullah kadına döndü ve;

"Git seni Allah bağışladı" buyurdu. (Getirilen) adama iyi sözler söyledi.

Ebû Dâvûd dedi ki; Yani (iyi sözler tik) tutuklanan adam içindi. Kadına tecavüz eden adam için de:

"Onu recmediniz. Şüphesiz o öyle bir tevbe etti ki eğer tüm Medine halkı o tevbeyi etseydi hepsinden kabul olunurdu.[62] buyurdu.

Ebû Davûd: "Sw hadisi Esbal b. Nasr da Sımak'dan rivayet etti." dedi.[63]

Açıklama

Hadisin ihtiva ettiği hükme geçmeden önce metin deki bazı noktalara temas etmek istiyoruz:

"Kadının elbisesini başına örttü" diye terceme ettiğimiz, "tetecellele-hâ" kelimesi, Suyûtî tarafından "onunla cinsî temas kurdu" şeklinde izah edilmiştir. Bizim tercememiz Aliyyü'l-Kari'nin izahına uygundur.

"Ona tecavüz etti" diye terceme ettiğimiz" "tekadâ hâcetehû minhâ" cümlesinin zahir manası "ihtiyacını giderdi" demektir. Burada "cinsi temasta bulundu" manasına kinaye olarak kullanılmıştır.

Hadis metninde Peygamber efendimiz kadına; "Allah seni bağışladı" buyurmuştur. Bunun iki manaya gelme ihtimali vardır:

1- Sen suçsuz birisine iftira ettin. Bilmeden onun sana tecavüz ettiğini iddia edip lekeledin. Ama bunu bilmeden yaptığın için Allah seni affetti.

2- Seninle kurulan cinsel ilişkiden dolayı Allah seni affetti. Çünkü sen kendini isteyerek teslim etmedin. Zorla tecavüz edildin.

Sarihler daha çok ikinci mana üzerinde durmaktadırlar. Efendimiz, kadının iddia ettiği adamın suçsuz olduğu meydana çıkınca onu teselli edici gönül alıcı güzel sözler söylemiş, kadının yaptığı hatayı tamir cihetine gitmiştir. Sonra da kadına tecavüz ettiğini ikrar eden gerçek mütecavizin recmedilmesini istemiştir. Burada karşımıza iki mesele çıkmaktadır:

a) Gerçek mütecaviz çıkmadan önce, efendimiz maznunun recmedilmesini emretmişti. Adamın ikrarı olmadan ve kadın şahit göstermeden efendimiz bu suçu nasıl sabit gördü de ceza vermek istedi?

b) Gerçek, mütecaviz, kadına tecavüz ettiğini bir defa ikrar etmiş görünüyor. Bir defa ikrar ile suç sabit olur mu? Bu konuda ulemanın görüşü ne?

Şimdi bu sorulara sırasıyla cevap bulmaya çalışalım:

a) Gerçekten metni zahirine göre anlarsak ortaya bir müşkil çıkmaktadır. İslam hukuku prensiplerine göre metindeki vakıaya uygun düşen adamın recmedilmesi değil, kadına kazf haddinin uygulanmasıdır. Çünkü kadın, adamı lekeleyici bir iddiada bulunmuş ve bu iddiasını isbat edememiştir.

Avnü'l-Ma'bud müellifinin, Kari ve Fethu'l - Vedud'den naklettiğine göre maksat, Rasûlullah'in recmi emretmek üzere oluşudur. Çünkü huzuruna bir dava gelmiştir, meseleyi tetkik etmektedir. Mümkündür ki gidişat, hakkında iddiada bulunulan zatın aleyhine bir seyr takib etmektedir.

b) Üzerinde durduğumuz hadiste mütecavizin ikrarını tekrarladığına dair bir kayıt mevcut değildir. Hz. Peygamber'in ikrarı tekrarlatmadan recmettirdiğini bildiren başka rivayetler de vardır. Mesela, Asîf hadisi diye

bilinen bir rivayette Üneys (r.a)'e "Ya Üneys, o kadına git, itiraf ederse recmet" buyurmuştur. 37 yine Müslim, Tirmizi, Ebu Davud, ne-sai ve İbn Mace'nin Ubâde b. es-Samit'ten rivayet ettikleri bir hadiste belirtildiğine göre efendimiz Cüheyne'den bir kadını, ikrarı tekrarlatmadan recmetmiştir. [64]

Yine Büreyde (r.anha)'dan rivayet edilen bir haberde bildirildiğine göre, efendimiz bir kadını dört defa ikrar etmeden recmetmiştir.

Bütün bu hadislere dayanarak, İmam Malik, İmam Şafiî, Hammad ve Ebû Sevr, zina suçunun sübûtu için bir defa yapılan ikrarın kafi olduğunu söylemişlerdir. Bu görüş, sahabelerden Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'den, Tabiundan da Hasenu'l-Basri (Allah hepsinden razı olsun)den rivayet edilmiştir. Bu grupta olanlar Hz. Peygamber (s.a)'in dört defa ikrar ettirdiğini bildiren hadislerin muzdarib olduklarını söylemişlerdir.

Hanefî ve Hanbelî mezheplerine göre, zina suçunun sübutu için dört şahit yok ise, suçu işleyen kişinin dört defa ikrarda bulunması gerekir. Her ikrar ayrı ayrı meclislerde olmalı ve hakim ilk üç seferinde bu ikrarı reddetmelidir. Bu gruptaki ulemanın delilleri, Maiz'in ikrarı konusundaki çeşitli rivayetlerdir. Bu rivayetlerden bir kısmında, Mâiz'in dört kez ikrarda bulunduğu belirtilirken, bir kısmında Mâiz'in dördüncü ikrarı olmasaydı recmedilmeyeceğine işaret edilmekte, bazılarında da Rasûlullah'm birinci, ikinci ve üçüncü ikrarlarında Mâiz'i kovduğu bildirilmektedir. Mesela bir rivayette Büreyde, "Biz Rasûlullah'm ashabı, aramızda Mâiz'i konuşur ve eğer üçüncü itirafından sonra evinde otursaydı Rasûlullah onu recmetmezdi. Onu ancak dördüncü ikrarından sonra recmetti" derdik, demektedir.[65]

îbn Ebi Leyla, İshak b. Rahûye ve Hasen b. Salih de bu görüştedirler.

Bu görüş sahipleri öncekilerin delillerini şu şekilde cevaplamaktadırlar: "O hadisler mutlaktırlar. Bizim dayandığımız; ikrarın dört defa olduğunu bildiren hadisler onları kayıtlamıştır. Karşı görüşte olanlar ise takyidin söz ile olacağını, bu mes'elelerde ise fiil olduğunu söyleyerek itiraz etmişlerdir.

Hanefî ulemasından Mergınanî, zina suçunun şehadetle sübutunda bir farklılık bulunduğuna, diğer suçlar iki şahitle sabit olduğu halde zinanın sübûtu için dört şahit gerektiğine dikkat çekerek, bunun ikrarının da dört defa tekrarlanması gerektiğine mantıki bir delil olduğunu söyler.[66]

9. Hadde Telkin

4380... Ebu Ümeyye el-Mahzûmi (r.a) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a)'a (çaldığmı)kesin bir dille itiraf eden bir hırsız getirildi (ama) yanında mal bulunmuyordu. Efendimiz:

"Senin (birşey) çaldığını zannetmiyorum" buyurdu. Adam: "Evet çaldım" dedi ve bu sözü iki veya üç[67], defa tekrarladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) emretti, adam(m eli) kesildi ve Rasûlullah'a (tekrar) getirildi. Rasûlullah: "Allah'tan bağış dile ve ona tevbe et" buyurdu.

Adam:

Estağfirullâhe ve etûbû ileyh: Allah'tan bağış diler ve ona tevbe ederim" dedi.

Rasûlullah (s.a) üç kerre:

"Allah'ım, onun tevbesini kabul et" dedi.[68]

Ebû Davûd der ki:

"Bu hadisi Amr b. Asım, Hemmam'dan, o İshak b. Abdullah'dan rivayet eni. ishak: Ensar'dan birisi olan Ebû Ümeyye Rasûlullah' dan (rivayet etti), dedi"[69]

Açıklama

Hadis-i şerifin konu ile ilgisi, haddi gerektiren bir suç jşiecjiğjni ikrar eden kişiye, ikrarından dönmesi için telkinde bulunmanın meşruiyetine işaret etmesidir. Efendimizin kendisine gelip de bir şey çaldığım söyleyen birisine: "Senin bir şey çaldığını zannetmiyorum" buyurması buna delildir. Hattabî, Rasûlullah'm böyle demesine sebebin itirafta bulunmanın gaflette olduğunu zannetmesi veya onun hırsızlığın manasım bilmeden hırsızlık itirafında bulunmuş olması ihtimali ya da buna benzer birşey olduğunu söyler. Çünkü itiraf edilen suç haddi gerektiren bir suçtur. Hadler şüphelerle düşer. Öyleyse suçun şüpheye meydan bırakmayacak şekilde sabit olması icab eder. Ama suçun varlığı kesin bir şekilde açığa çıkarsa artık ceza uygulanır.

Hırsıza ikrarından dönmesi için telkinde bulunmanın meşruiyeti, Hz. Ömer, Ebu Hureyre, Ebu Derda gibi sahabelerden rivayet edilmiştir. İs-hak ve Ahmed b. Hanbel, telkinde bulunmakta beis görmezlerdi.

Şevkânî bu hadisin haddi düşürmeye sebeb olacak bir şeyi telkin etmenin müstehap oluşuna delil olduğunu söyler.

Hadiste görüldüğü üzere, Rasûlullah efendimiz hem hırsızlık itirafında bulunan şahsın elini kesmiş, hem de Allah'a tevbe edip bağış dilemesini tavsiye etmiştir. Burada şöyle bir soru akla gelebilir: "Had cezaları işlenen suça keffarettir, dolayısıyla suçluya had uygulandığı takdirde kendisinden işlediği suçun uhrevî mesuliyeti de düşer. O halde efendimiz cezayı uyguladığı bir adama niçin tevbe telkininde bulunmuştur?"

Bu muhtemel soruya Sindî şöyle cevap vermiştir: "Rasûlullah, tevbe ve istiğfarı hırsızın diğer günahları için emretmiştir. Bir daha böyle bir suç işlememesi için tevbe telkin edilmiş de olabilir."

Hadiste hükme esas olacak başka bir yön de hırsızlık ikrarında bulunan birisine haddin uygulanabilmesi için ikrarın tekrarlatılması meselesidir. Metinde hırsızlık yapan şahsın itirafını iki veya üç defa tekrarladığı görülmektedir. Acaba bu, hükmün gereği midir? Yoksa şart olmamakla birlikte vuku bulan bir uygulama mıdır? Bu konuda ulema ihtilaf etmiştir. Ibn Ebî Leyla, İbn Şübrume, Ahmed b. Hanbel ve İshak b. Rahûye'ye göre hırsızlık ikrarında bulunana had uygulanabilmesi için ikrarın en azından iki defa tekrarlanması gerekir. Bu görüş Ebû Yusuf'tan da rivayet edilmiştir. Delilleri, üzerinde durduğumuz bu hadistir.

İmam Mâlik, İmam Şafiî ve Hanefî mücdehidlerine göre hırsızlık suçunun sübutu için bir tek ikrar kafidir. Bu hadisin ikrarın tekrarlanmasının şart oluşuna delil olmadığını, hadisin ikrarda bulunana haddi düşürücü telkinde bulunmanın ve suçun isbatmda ihtiyatlı davranmanın mendupluğuna delil olduğunu söylerler. Hz. Peygamber (s.a)'in: Senin bir şey çaldığını zannetmiyorum" buyurmasının da iddialarına delil olduğunu söylerler. Ayrıca kalkanın ve Safvan'ın ridâsmın çalınması olaylarında, ikrarın tekrarı söz konusu edilmeden efendimizin, hırsızın elini kestiği rivayet edilmiştir. Bu da, son gruptaki ulemânın görüşüne delildir.[70]

Bazı Hükümler

1- Haddi gerektiren bir suç itirafında bulunan kişiye haddi düşürmeye yönelik telkinde bulunmak müstehaptır.

2- Bir suç işleyen kişiye tevbe ve istiğfar etmesini tavsiye edip, duasının kabulü için dua etmek müstehaptır.

3- Haddi gerektiren bir suçun işlendiği ikrarla sabit olunca had uygulanır.[71]

10 Ne Olduğunu Söylemeden Bir Haddi (Gerektiren Bir Suçu) İtiraf Edenin Durumu

4381... Ebû Ümâme (r.a) haber verdi ki: Bir adam Rasûlullah'a gelip:

Ya Rasûlullah ben haddi gerektiren bir suç işledim. Bana haddi uygula, dedi. Rasûlullah: "-Geleceğin zaman abdest aldın mı?" dedi.

Evet,

"Biz namaz kıldığımızda, bizimle birlikte namaz kıldın mı?"

Evet

"Haydi git, Allah seni affetti."[72]

Açıklama

Bu manadaki hadisi, Buhari, ve Müslim, Abdullah b. Mes'ud'dan rivayet etmişlerdir. Haddi gerektiren bir suç işlediğini ikrar eden birisine efendimizin, işlediği suçun ne olduğunu sormadan abdest ve namazını sorup, "Allah seni affetmiştir" buyurması, iki türlü değerlendirilmiştir.

1- Rasûlullah'ın vahy yoluyla Allah'ın o zatı bağışladığını öğrenmiş olması muhtemeldir. Aksi halde Rasûlullah ona işlediği suçun ne olduğunu sorar ve haddi uygulardı. Bu görüşü Hattabî, Askalânî'den nakletmiş-tir.

2- Nevevî ve bir grup alimin dediğine göre; adamın işlediği günah küçük günahlardandı. Hz. Peygamberin namaz ve abdest sorarak günahının Allah tarafından bağışlandığını söylemesi buna delildir. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir.

3- Hadiste zikredilen had; istılahî manası olan had değil günahtır. Yani buradaki had, küçük günah manasınadır. Çünkü ulema hadlerin teybe ile düşmeyeceği konusunda müttefiktirler. Namaz da küçük günahlar için keffarettir.

4- Efendimiz, haddi düşürmek için özellikle suçun ne olduğunu sormamış, adam açıklamayınca da salıvermiştir. Nitekim Rasûlullah (s.a) zina ikrarında bulunan birisine: "Her halde sen Öptün, her halde sen dokundun" diyerek haddi düşürmeye çalışmıştır.

Hadisteki suç ikrarında bulunan zat; Ebu'1-Yusr Ka'b b. Amr el - Ensarî es-Sülemî'dir.[73]

11. (Sorgulamada Zanlıyı) Döverek İşkence Etmek (Caiz Midir?)

4382... Ezher b. Abdullah el-Harâzî [74] şöyle haber verdi:

Kelâ kabilesinden[75] bir grubun mallan çalındı. Dokumacılardan bazı insanları itham edip onları Rasûlullah'ın sahabesinden olan Nu'man b. Beşire getirdiler. Nu'man onları bir kaç gün hapsetti, sonra salıverdi. Kelâ'lılar Nu'man'a gelip:

"Onları dövmeden ve işkence etmeden salıverdin?" dediler.

Nu'man:

Nasıl isterseniz. İsterseniz onları döveyim. Şayet mallarınız (onlardan) çıkarsa mesele yok, ama çıkmazsa onların sırtına vurduğum kadar size de vururum" dedi.

Kela'lılar:

Bu senin hükmün mü? dediler. Nu'man:

Bu, Allah'ın ve Rasûlullah (s.a)'in hükmüdür,[76] dedi. Ebû Davûd der ki:

"Nu'man bu sözü ile Kela'lılan korkut (mak istemiş) ti. Yani dayak ancak itiraftan sonra icâbeder."[77]

Açıklama

Metinden anladığımıza göre; Kelâ kabilesine mensup bazı insanların malları çalınmış, onlar da dokumacılık yapan bir grup insanı itham ederek, alıp vali olan Nu'man b. Be-şir (r.a)'e getirmişler. Nu'man b. Beşir acaba ikrar ederler mi diyerek, zanlıları birkaç gün hapsetmiş, onlar ikrar etmeyince de serbest bırakmış, Kelâlılar bunu yadırgamışlar, Nu'man'dan

zanlıları döverek ikrar ettirmesini istemişler. Ama Nu'man buna razı olmamış, zanlıları döver ve çalınan mallan bulamazsa kisasen kendilerini de döveceğini söylemiş, yaptığı işin Allah'ın ve Rasûlünün hükmü olduğunu ilave etmiştir.

Hadis-i şerif suçu ikrar etmesi için zanlıyı hapsetmenin caiz olduğuna, dövmek ve işkence etmenin ise caiz olmadığına delalet etmektedir. Bezlü'l-Mechud'da Muhammed Yahya'nın, "Bu, Allah'ın hükmüdür. Ama zamammızdaki bazı alimler suçu ikrar için dövmeyi ve başka türlü bir tehdidi tecviz etmişlerdir" dediğini söyler.

Trablusî, Muînu'I-Hukkâm adındaki eserinde, haps'in meşru olduğu yerleri sayarken, onuncu olarak kendisine hırsızlık veya bir kötülük nisbet edilenin, hapsedilmesini de sayar.[78]

ed-Dürru'I-Muhtar'da, hırsızlık töhmeti altında olan bir kimsenin suçunu ikrar ettirmek için kemiği meydana çıkaracak derecede olmamak şartıyla dövmenin caiz olduğunu söyleyen Hanefi alimlerden nakiller yapılmaktadır. Hasen b. Ziyad, İbnu'1-Iz el-Hânefî, Zeylai, İbn Kemal, Tecnis ve Kmye müellifleri bunlardandır. Bu alimlerin delilleri naklî ve aklî olmak üzere iki gruptur."[79]

Nakli delil şudur: Bazı muahidler, Rasûlullah'ın kendileri ile muahede yaptığı malı gizlemişler, Rasûlullah "İbn Ehtab mahallesinin hazine si nerede?" diye sorunca "Ya Muhammed onu sadaka ve savaşlar tüketti" demişler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) Zübeyr b. Avvam'a " bunlara ne istersen yap" buyurmuş, Zübeyr (r.a) onlara biraz işkence yapınca sakladıkları malın yerini göstermişlerdir.

Bu hadise, suçu meydana çıkarmak için zanlıyı dövmenin cevazına delâlet etmektedir.

Aklî delilleri: Devirlerinde, fesadın artmış olması ve hırsızlığı gören şahit bulmanın güçlüğüdür. İbn Kemal: "Zamanımızda fesat çoğaldığı için, dövmenin caiz olduğu görüşünü almak gerekir" demektedir. Ayrıca hırsızlıklar genelde gece gerçekleştirildiği için hırsızlığa şahit olacak şahit bulmak pek mümkün olmaz. Bu durum bir çok hak sahibinin hakkının zayâına sebep olur. Fesad arttığı için işlediği suçu ikrar edecek kişi de pek çıkmaz. Onun için özellikle hırsızlık yapma ihtimali fazla olan zanlıyı tehdid ederek ya da aşırıya gitmemek kaydıyla döverek suçu isbata

çalışmak meşrudur. Ama döverken dişi veya eli kırılırsa, Kınye'de bildirildiğine göre, diyeti şikayetçi şahısça ödenir.

Burada şuna işaret etmek gerekir; tehdid veya dövme konusunda tüm itham edilenler aynı hükümde değildir. İbn Abidin'in nakline göre İbnü'l-Iz el-Hanefi, et-Tenbih alâ Müşkilati'l -Hidaye adındaki eserinde bu konu ile ilgili olarak şöyle demektedir:

"Hırsızlık ve benzeri bir suçla itham edilen kişi konusunda ulemanın cumhuru şu görüştedir: Eğer itham edilen şahıs iyi hali ile tanınan birisi ise onu cezalandırmak caiz değildir. Ama kendisine yemin ettirilip ettirilmeyeceği konusunda iki görüş vardır. Kimi alimler onu itham eden kişinin ta'zir edileceğini söylerler. Ama itham edilen kişinin hali bilinmiyorsa, gerçek anlaşılıncaya kadar hapsedilir. Hapis müddeti bazılarına göre bir ay, bazılarına göre veliyyü'lemrin uygun göreceği bir müddettir. Ama itham edilen şahıs fücuru ile tanınan birisi ise bir grup alim onu, vali veya hakimin; bir kısım alim ise sadece valinin dövebileceğini söylerler Bazı alimlere göre ise hiç kimse dövmez."

Fakih Ebu Bekr el-A'meş de itham edilen kişi hırsızlığı inkâr ederse, reisin zannı galibi ile amel ederek, ikrar ettirmeye çalışabileceğini söyler. Mesela, sanığı fasıklarla, hırsızlarla birlikte görür, onun çalmış olmasına zann-ı galib hasıl olursa, suçu itiraf ettirmek için dövebilir.

Bu nakiller gösteriyor ki; Hanefî mezhebinin müteahhirûn ulemasına göre, hırsızlık yapma ihtimali bulunan, fışkı ile tanınan kişileri, suçunu itiraf ettirmek için dövmek ya da başka bir yolla tehdid etmek caizdir. Üzerinde durduğumuz hadise o günün şartlarına göre verilmiş bir hükümdür.[80]

12. Hırsızın Elinin Kesildiği Mal (Mikdarı)

4383... Âişe (r.anha) şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a) çeyrek dinar ve daha çoğunda (hırsızın elini) keserdi [81]

4384... Aişe (r.anha)'dan, rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Hırsızın eli çeyrek dinar ve daha fazlasında kesilir."[82]

Ahmed b. Salih: "Kesmek, çeyrek dinar ve daha fazlasındadır" dedi.[83]

4385... İbn Ömer (r.a)'dan rivayet edildiğine göre: Rasûlullah (s.a) fiatı üç dirhem (gümüş) olan bir kaîkan(ı çalan hırsızın elini) kesti.[84]

4386... Abdullah b. Ömer (r.a) demiştir ki: "Rasûlullah (s.a); kadınlar sofasından fiatı üç dirhem gümüş olan bir kalkan çalan adamın elini kesti." [85]

4387... îbn Abbas (r.a) demiştir ki:

"Rasûlullah (s.a) kıymeti bir dinar (allın) veya on dirhem (gümüş) olan bir kalkan (çalan) adamı (n elini) kesti"

Ebû Davûd der ki:

Bu hadisi Muhammed h. Seleme ve Sa'dânb. Yahyajbnilshak'tan aynı isnadla rivayet etmiştir.[86]

Açıklama

Bu bab, hırsızlık haddinin nisabı yani bir hırsızın kolunun kesilebilmesi için çaldığı malın olması gereken asgari değeri ile ilgilidir. Babda geçen hadislerde Hz. Peygamber (s.a)'in; çeyrek dinar altın, fiatı üç dirhem gümüş olan kalkan ve kıymeti on dirhem gümüş veya bir dinar altın olan kalkan çalan hırsızın elini kestiği görülmektedir. Bu babta, Müslim ve İbn Mace'nin rivayet ettikleri bir hadiste Rasûlullah (s.a) efendimiz: "Allah hırsıza lanet etsin, bir yumurta (veya miğfer) çalar da eli kesilir, bir ip çalar da eli kesilir."[87] buyurmuştur.

Bu hadisteki yumurta ve ipten muradın ne olduğu konusuna ilende işaret edilecektir.

Hırsıza verilecek ceza hususunda, Mâide süresindeki âyet mutlaktır. Hırsızlık yapan erkek ve kadının elinin kesilmesi emredilmiş ama çaldığı malın mikdarı konusuna değinilmemiştir. Gerek bu ayetin mutlak oluşu, gerekse hadislerdeki farklı rivayetler el kesme nisabında ulemanın ihtilafına sebep olmuştur. Bu ihtilafları önce "nisap yoktur" diyenler ve "nisap vardır" diyenler şeklinde ayırdıktan sonra da nisap vardır diyenlerin kendi aralarında ihtilaf ettikleri mikdarları ele alalım:

1) Zahiriler ve Haricilere göre; el kesmek için çalman malda nisap aranmaz. Yani çalınan mal az veya çok olsun hırsızın eli kesilir. Bu görüş Hasenü'l-Basri'den de rivayet edilmiştir. Delilleri: "Allah'tan ibret verici bir ceza olarak, işledikleri fiilden dolayı erkek ve kadın hırsızın ellerini kesiniz. Allah aziz ve hakimdir."[88] ayet-i kerimesinin mutlak oluşudur. Bu ayette cenab-ı Hak, hırsızın elinin kesileceğini beyan etmiş ama mikdar belirmemiştir. Bu, çalınan malın az veya çokluğuna bakılmadan hırsızın elinin kesilmesi gerektiğine delalet eder." derler.

Ayrıca yukarıda Müslim ve İbn Mâce'den naklettiğimiz yumurta ve ip çalmanın, el kesmeyi gerektireceğine işaret eden hadis de bu görüş sahipleri için delildir. Yumurta ve ip değersiz şeyler olduğu halde, bunları çalanın elinin kesilmesi gereğine el kesmede nisabın olmayışına delil sayarlar.

2) Cumhur ulemâya göre; bir malı çalan hırsıza el kesme cezası verilmesi için çalınan malın asgari bir değere sahip olması gerekir. Bu görüş sahiplerinin delilleri, bu babın hadisleridir. Bu görüşte olanlar karşı görüş sahiplerinin delillerini şöyle cevaplandırırlar:

İşaret edilen ayet-i kerime mutlaktır. Hadisler bu ayet-i kerimeyi kayıtlamakta ve el kesme cezası verilebilmesi için çalınan malın asgari bir değere varmış olmasını gerektirmektedir. O halde kayıtlayan bu hadislerin hükmüne uymak gerekir.

Cumhurun, önceki görüş sahiplerinin sarıldıkları yumurta ve ip çalmadan bahseden hadisle ilgili istidlallerine cevapları da şu şekildedir:

a) Hadiste sözkonusu edilen "beyda" kelimesi yumurta değil, miğfer manasınadır. Çünkü bu kelime her iki anlama gelebilir. İp de lalettayin bir ip değil, değeri büyük olan gemi halatıdır.

Nevevi, bu tevili beğenmemiş "hadiste kıymetsiz mallara tenezzül edip de elini kestiren hırsıza lanet edilmiştir. Halbuki miğfer ve gemi halatının kıymeti hayli yüksektir. Bu şekildeki bir izah hadisin vürûdundaki ruha uygun düşmez." demiştir.

b) Bu hadisten maksat, hırsızın durumunu tahkirdir. Hırsız yumurta ve ip çalarak hırsızlığa başlayınca bunu kendisine adet edinir ve elinin kesilmesini gerektirecek şeyleri çalar hale gelir. Bu izaha göre; hadisteki "beyda" kelimesinden maksat yumurta, ipten murat da alelade bir iptir.

c) Hadisten maksat hırsızlıktan sakındırıp akta mübalağadır. Bu '"Bağırtlak kuşunun yuvası gibi de olsa bir yuva yapan kimse..." hadisine benzer. Bağırtlak kuşunun yuvasının mescid olması mümkün olmadığı halde efendimiz mescid yapanların faziletine işaret için onu misal göstermiştir. Bu hadiste de hırsızlığın kötülüğüne işaret için, yumurta ve ip çalmak el kesmeyi gerektirmediği halde gerektirirmiş gibi bir ifade kullanmıştır.

d) Bu hadis, yukarıda işaret edilen ayet (Maide 38) indiği zaman varid olmuş, daha sonra fahr-i kainat efendimiz çalınan malın kıymetini tayin etmiştir.

Alimlerce, hadisin izahında daha başka şeyler de söylenmiştir. Bizim kayda değer bulduklarımız bunlardır.

Hırsıza el kesme cezasının uygulanması için çalınan malın asgari bir kıymete baliğ olmasını şart koşan cumhur, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi bu mikdarm tayininde ihtilaf etmişlerdir. Şimdi de bu konudaki görüşlere temas etmek istiyoruz:

1- Hz. Aişe, Ömer b. Abdilaziz, Evzaî, Leys, Ebû Sevr, îshâk ve İmam Şafiî'ye göre, hırsızlıktan dolayı el kesme nisabı çeyrek dinar altın veya onun kıymetidir. Çeyrek dinarın kıymeti ister üç dirhem gümüşe denk olsun işer az veya çok farketmez. Bir kimse çeyrek dinar altın veya onun kıymetinde bir mal çalar ve diğer şartlar tahakkuk ederse eli kesilir.

Bu görüşün delilleri Hz. Aişe fr.anhâ) rivayet edilen (4383 ve 4384 no'daki) hadislerdir. Hz. Peygamber (s.a) bu hadislerde el kesme nisabının çeyrek dinar altın olduğunu lafız olarak ve açıkça beyan etmiştir. Peygamber (s.a)in, bir hırsızın elini üç dirhem gümüş kıymetindeki bir kalkan çaldığı için kestiğini bildiren hadisleri, üç dirhem gümüşün çeyrek dinar altına denk olduğuna hamlederek açıklamışlardır. Hz. Peygamberin on dirhem gümüş kıymetindeki bir kalkanı çalan hırsızın elini kestiğini bildiren hadisin (hadis no: 4387) ise zayıf olduğunu söylerler. Hadisin sıhhati halinde de bu haberin el kesme nisabını tayin için değil, o olaydaki kalkanın kıymetinin on dirhem gümüş veya bir dinar altın olduğuna hamlederler. Bu izahlar Şafii alimlerinin büyüklerinden İmam Nevevi'ye aittir.

2- İmam Malik ve Ahmed b. Hanbel'e göre; hırsızlıktaki el kesme nisabı, çeyrek dinar altın veya üç dirhem gümüş ya da üç dirhem gümüş kıymetine denk olan mal'dır. Çalınan mal altınsa çeyrek dinar, gümüş ise üç dirhem, başka bir şey ise üç dirhem gümüş kıymeti kadarı el kesmek için

yeterlidir.[89]Ahmed b. Hanbel'in bir görüşüne göre bu ikisinden, daha ucuz olanı ile değerlendirilir.[90]

Bazı Bağdatlı alimler İmam Malik'ten, çalınan malın altın veya gümüş dışında bir mal olması halinde, o memleketin örfü esas alınarak altından ya da gümüşten değerlendirileceği görüşünü nakletmişlerdir. Ama önceki

görüş daha sahihtir.

Bu görüş sahiplerinin delilleri Rasulullah'ın üç dirhem gümüş değerindeki kalkanı çalan hırsızın elini kestiğini bildiren haberlerdir. 12 dirhem gümüş bir dinar altın kıymetindedir. O halde üç dirhem gümüşün altın karşılığı da çeyrek dinardır.

3- İmam Azam Ebu hanife ve arkadaşlarına göre el kesmek için hırsızlıkta nisab, on dirhem gümüş veya onun kıymetidir. Çalınan mal altın bile olsa gümüşle değerlendirilir. Muteber olan külçe halindeki değil, dar-bedilmiş olan gümüştür.[91]

Hanelilerin delili, bu babın son hadisiyle birlikte Beyhaki ve Taha-vi'nin İbn Abbas radıyallahü anhuma'dan rivayet ettikleri hadis ile Rasû-lullah (s.a) devrinde kalkanın kıymetinin on dirhem olduğunu bildiren haber, Tahavî'nin Şerhu Meâni'l-Âsar'da rivayet ettiği: "Ancak bir dinar (altın) veya on dirhem (gümüş) de el kesilir" mealindeki hadis[92] ve Ta-beranî'nin Mu'cemu'I-Evsât'ında İbn Mes'ud vasıtasıyla Rasûlullah'dan rivayet ettiği: "Ancak on dirhemde (el) kesilir"[93] hadisi ve benzeri hadislerdir.

Ayrıca Hanefiler "Şüphelerle hadleri düşürün" hadisini de delilleri arasında sayarlar. Çünkü el kesmek için, çalınan malın kıymeti konusunda rivayet edilen haberler muhteliftirler. Mümkün mertebe haddi düşürebilmek için bu mikdarîardan en üstününü almak ihtiyata daha muvafıktır. O da on dirhemdir.

Hanefi alimlerinden Tahavî, Şafiilerin dayandıkları Hz, Aişe hadislerinin kiminin mevkuf, kiminin de muttasıl olduklarını söyleyerek Şafiiîere itiraz etmektedir.

4- İki dirhem gümüşden dolayı hırsızın eli kesilir. İbnu'l-Münzir bu görüşü Hasentri-Basri'den nakletmiştir.

5- Dört dirhem gümüştür. İbnü'l-münzir bunu Ebu Hureyre ve Ebu Sâ-id'den. Kadı lyaz da bazı sahabelerden nakletmiştir.

6- Bu miktar üçte bir dinardır. Bu görüş Muhammed Bâkır'dan nakledilmiştir.

7- Bu miktar beş dirhem gümüştür. Bu görüş; Nasır, Nehai, İbn Şübrü-me, İbn Ebi Leyla ve HaseniTl-Basri'den, rivayet edilmiştir. Hz. Ömer (r.a)'den rivayet edilen: "Beş (parmak) ancak beş dirhemden dolayı kesilir" haberine dayanırlar.

8- Bu miktar bir dinar veya onun kıymetidir. İbnü'l-Münzir bu görüşü Nehaî'den nakletmiştir.

9- Altın olarak, çeyrek dinardır. Altın dışındaki maddelerin azı ve çoğu eşittir. Nisap sözkonusu değildir. İbn Hazm bu görüştedir. Aynısı İbn Abdilberr'den de rivayet edilmiştir.

10- Bir dirhem ve daha fazlasıdır. Bu görüş de Osmanü'l-Bettî ve Ra-bia'dan rivayet edilmiştir.

Buraya aktarmış olduğumuz görüşler; nisabı gerekli görmeyenlerin görüşü ile birlikte onbir etmektedir. Biz bu görüşleri Şevkânî'nin Ney-lu'1-Evtâr'ından[94] naklettik. Askalanî bu görüşlerin sayısını yirmiye çıkarmaktadır.

Nisap, hırsızın elinin kesilmesi için gerekli olan şartlardan birisidir.[95]

Hırsızın Elinin Kesilmesi İçin Aranan Diğer Şartlar:

Yeri gelmişken diğer şartlara da kısaca temas etmek istiyoruz. Buraya nakledeceğimiz şartların Hanefilere ait olduğunu da hatırlatalım:

a) Çalman mal, en azından on dirhem gümüş kıymetinde olmalıdır.

b) Çalman mal, ot, odun kamış gibi değersiz mallardan olmamalı, itibar edilen mallardan olmalıdır.

c) Mal, süt yoğurt gibi çabucak bozulan mallardan olmamalıdır.

d) Çalınan mal hırzdan (koruma altından) çalınmış olmalıdır. Her malın koruma biçimi kendine hastır. Hayvan için hirz ahır, altın için cep, kese, kasa vs. dir.

e) Malı çalan, âkıl-baliğ, gören ve konuşan birisi olmalıdır.

f) Çalan, çalınan malın sahibi ile ortak olmamalıdır.

g) Çalanla, malı çalman arasında ana babalık, kardeşlik ve birisi kadın farzedilse kendisiyle evlenemeyeceği derecede bir akrabalık olmamalıdır.

h) Çalan ile malı çalınan arasında karı kocalık bulunmamalıdır.

ı) Çalınan mal, mütekavvim yani dinen kıymeti olan bir mal olmalıdır. Mesela şarap çalan birisinin kolu kesilmez.

i- Çalınan mal, mülk olmalıdır. Madenindeki altın, gümüş gibi cevherleri çalanın eli kesilmez.

j- Çalınan malda, hırsızın hakkı ve mülkiyet şüphesi bulunmamalıdır.

k- Çalınan mal, her yönden tecüvüzden korunmuş olup hırsızın alma salahiyetinin bulunmaması gerekir. Mesela darulharbte bir harbî'nin malını çalmak el kesmeyi gerektirmez.

1- Hırsızlık dar-ı adide gerçekleşmelidir.

m- Hırsızlık kıtlık senesinde olmamalıdır.

Yukarıdaki şartlan haiz bir çalma olayında hırsızın sağ eli bilekten kesilir ve kanının durması için gereken muamele yapılır. Aynı şahıs ikinci defa hırsızlık yaparsa sol ayağı topuktan kesilir. Üçüncü defa çalarsa Hanefilere göre artık el ve ayak kesilmez. Tevbe edinceye kadar hapsedilir. Şafii, Maliki ve Hanbelilere göre üçüncü hırsızlıkta sağ el, dördüncüsünde sağ ayak kesilir. Bundan sonra bir daha hırsızlık yaparsa ta'zir edilir.[96]

13. Çalındığında El Kesilmeyen Mallar

4388... Muhammed b. Yahya b. Habban, şöyle demiştir:

Bir köle, birisinin bahçesinden bir hurma fidanı çaldı ve onu efendisinin bahçesine dikti. Fidan sahibi, fidanını aramaya başladı ve onu buldu. Köleyi, o zaman Medine emiri olan Mervan b. Hakem'e şikayet etti. Mervan köleyi hapsetti ve elini kesmek istedi.

Kölenin sahibi, Râfi, b. Hadîc (r.a)'e gidip bu mes'eleyi sordu. Râfi, ona, Rasûlullah (s.a)'i: "Meyveden ve hurmadan dolayı el kesilmez" buyururken işittiğini haber verdi.[97]

Adam:

"Şüphesiz Mervan kölemi yakaladı, elini kesmek istiyor. Ben senin, benimle birlikte ona gidip Rasûlullah (s.a)'den duyduğun bu sözleri haber vermeni istiyorum" dedi.

Râfi'b. Hadîc adamla birlikte yürüyüp Mervan b. Hakem'e geldi. Mervan'a:

"Ben Rasûlullah'ı, meyve ve hurma yağında el kesilmez, buyururken işittim." dedi. Bunun üzerine Mervan kölenin salıverilmesini emretti.

Ebû Davûd "Keser, cümmâr (hurma ağaçlarının ortasında olup araplar tarafından yenen şey)'dir" dedi.[98]

4389... Muhammed b, Ubeyd, Hammad'dan (o), Yahya'dan (o), Muhammed b. Yahya b. Habban'dan bu hadisi rivayet etti.

Ravi şöyle dedi:

"Mervan o köleye birkaç sopa vurdu ve serbest bıraktı."[99]

Açıklama

Bu hadis, meyve çalan bir hırsızın elinin kesümeyeceğine delâlet etmektedir. Ancak, meyve manasına gelen "es-Semer" kelimesinin içerdiği mana konusundaki ihtilaf, ilim adamlarını hadisten çıkarılacak hüküm konusunda da ihtilafa sevketmiştir.

İmam Şafiî, "Semer" kelimesinin, ağacın dalında olup henüz kopartılmamış olan meyve anlamında olduğunu belirterek, hadiste çalındığı zaman hırsızın elinin kesilmeyeceği ifade edilen meyvenin, ağaçtaki meyve olduğunu söyler. Buna sebep de, o zamanki Medine bahçelerinin etraflarının çevrili olmayışı yani ağaçlardaki meyvelerin "muhraz" olmayışıdır. Ama İmam Şafii'ye göre; meyve koparılıp bir harmanda ya da sergi yerinde toplanmışsa onu çalanın eli kesilir. İmam Şafii bu durumdaki meyve ile taze yiyecek maddeleri ya da altın ve diğer eşya arasında fark gözetmemiştir. Hattabî, İmam Malik'in de aynı görüşte olduğunu nakletmiş-tir. Ancak "Kitabu'1-Fıkh ale'l-Mezahibi'l - Erbaa" adındaki eserde, Maliki mezhebine göre; ağacın dalından çalınan meyvenin korunur (muhrez) olması halinde, çalanın elinin kesileceği bildirilmektedir. Bunun delili de, Hz. Osman (r.a)'ın kıymeti üç dirhem gümüş olan ağaç kavununu çalan hırsızın elini kestirmesidir.[100]

Hanbelîlere göre; ağacın dalındaki meyveyi çalan hırsızın eli kesilmez. Fakat kendisinden, çaldığı meyvenin bedelinin iki katı alınır.[101]

Hanefilere göre; ister dalından olsun ister yerden olsun meyve çalan hırsızın eli kesilmez. Et, peynir, süt ve diğer bozulan maddeler de aynı hükme tabidir. Delilleri, üzerinde durduğumuz bu hadistir. Çünkü Râfi' b. Hadîc, Rasulullah'dan hiç bir ayırım yapmadan meyve ve cummarı (hurma ağacının tepesinden çıkan beyaz nesne) çalanın elinin kesilmeyeceğini

rivayet etmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a) başka bir hadisinde "Ben taam (yiyecek maddesi) dan dolayı el kesmem" buyurmuştur. Hububat ve şeker gibi maddeleri çalanın elinin kesilceğinde ittifak olduğuna göre, bu hadisteki "taam"dan maksat çürüyüp bozulan cinsten olan meyvelerdir. Ayrıca bir hadiste: "Meyvede el kesilmez" buyurulmaktadır.

Harman ve sergi yerlerinde biriktirilen kuru üzüm ve hurma gibi meyveleri çalanların elleri kesilir. Çünkü buralar anılan maddeler için hırzdır. Burada bugün için oldukça önem taşıyan bir konuya değinmek istiyoruz:

Yollarda ya da bostanlarda ağaçların dibinde bulunan meyvelerin hükmü nedir? Bunları bulan kişi ne yapmalıdır? Bu meyvelerden yiyen birisi günahkâr olur mu?

Hanefi ulemasına göre bu meselenin hükmü, ağaçların şehirde ve köyde oluşuna göre farklılık gösterir.

Şehirdeki bahçelerde bulunan meyveler, çabuk bozulan cinsten iseler, açıkça veya adeten menedilmemiş iseler alınıp yenilebilirler. Ama men edilmiş ise yenilemezler. Fakat bugün bahçelerin etrafı duvarlar ve çitlerle çevrilmekte, oralara yabancıların girmesine izin verilmemektedir. O halde bugün şehirlerdeki bahçelerden meyve alıp yemek caiz olmaz.

Şehir bahçelerindeki ceviz ve badem gibi bozulmayan meyveler ise, sahiplerinin açık izni olmadan yenilmezler.

Köy bahçelerindeki meyvelere gelince, ceviz ve badem gibi bozulmayan meyveler sahiplerinin izni olmadan yenilemezler. Bozulacak cinsten meyveler ise, yenilmesinin menedildiği açıkça belirtilmemişse yenilebilirler.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi bu hükümler ağaçların dibine dökülen meyvelerle ilgilidir. Ama ağaçların başındaki meyveler sahiplerinin izni olmadan nerede olurlarsa olsunlar yenilmezler.

Akarsu ve ırmaklar üzerinde bulunan meyveleri alıp yemekte hiç bir mahzur yoktur. Çünkü o durumda bırakılacak olurlarsa çürüyüp telef olurlar.

Sahipleri ürünü topladıktan sonra, gözden kaçıp bağda bahçede kalan meyve ve başakları almak; halk diliyle bunları başaklamak caizdir.[102]

4390... Abdullah b. Amr b. el-Âs (r.a) şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a)'a; ağaçtaki meyve (nin hükmü) soruldu.

Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"İhtiyaç içinde olan birisi, yanında bir şey götürmeksizin sadece yerse ona birşey gerekmez. Ondan birşey götüren kimseye ise aldığının iki katı (bir katı) ödetilir ve ceza gerekir. Her kim harman yerine getirildikten sonra meyveden bir şey çalar ve çaldığı, bir kalkan fiatına ulaşırsa eli kesilir. (Bundan daha azını çalana ise çaldığının iki katını ödeme zorunluluğu ve ceza vardır.)"[103]

Ebu Davûd: "Çerin (harman yeri) hurma kurutulan yerdir" demiştir.[104]

Açıklama

Tirmizi bu hadis için "Hasen-sahih" demiştir. Hadisin Tirmizi'deki rivayeti, buradakinden hayli kısadır. Ağaçtaki meyveyi alıp götürene ve harmandan çalana verilecek ceza ile ilgili bölümler orada mevcut değildir.

İbn Mâce'nin rivayeti de Ebû Davud'un rivayetinden hayli farklıdır. Hadis-i Şerif, meyve hırsızlığı konusundaki birkaç tasavvurla ilgili hükümleri ihtiva etmektedir, bunlar:

1- Ağacın dalındaki meyveyi koparıp yiyen ihtiyaç sahibinin durumu: Bu durumdaki kişinin eli kesilmeyeceği gibi, başka bir şekilde de cezalandırılmaz. Bundan Önceki hadiste de belirtildiği gibi, Hanefi ve Şafiile-rin görüşü, hadisin zahirinden çıkan hüküm istikametindedir.

2- Ağacın dalındaki meyveyi koparıp, alıp götüren kişinin durumu: Hadis-i şerifte bu durumdaki bir kişiye, aldığı meyvenin iki katı kadarının Ödettirileceği ve ayrıca cezalandırılacağı açıklanmış, ancak bu cezanın ne olduğuna temas edilmemiştir. Nesaî ve Ahmed, b. Hanbel'in rivayetlerinde bu cezanın ibret verecek şekilde dövmek olduğu ifâde edilmektedir.

İbn Mâce'nin rivayetinde ise "İbret verici bir ceza" denilmiş, cezanın çeşidi belirtilmemiştir. Nesâi ve Ahmed'in rivayetleri göz önüne alınarak bu cezanın dövmek olduğunu söylemek gerekir.

Hadis-i şerifin bu bölümü, Hanbelî mezhebinin görüşüne uygun düşmektedir. İbn Kudâme, İshak'ın da bu görüşte olduğunu, çoğunluğuna göre ise çalınan meyvenin sadece kendi misli ile ödenmesi görüşünde olduklarım söyler. Hatta İbn Kudame'nin nakline göre İbn Abdi'1-Ber: "İki misli ile ödenmesi gerektiğini söyleyen hiç bir fakih bilmiyorum" demiştir.

Şafiîler de bu hadisin malî ceza verildiği dönemlerle ilgili olup bilahare neshedildiğini söylerler.

3- Meyve, harmana ya da sergi yerine taşındıktan sonra çalınır ve değeri bir kalkan fiyatı kadar (çeşitli görüşlere göre üç dirhem, 10 dirhem, dört dirhem, çeyrek dinar) olursa hırsızın eli kesilir. Bu hükümde mezhepler arası bir görüş ayrılığı yoktur. Çünkü mal hırzından çalınmıştır ve kurumaya yüz tuttuğu için bozulan cinsten değildir. Dolayısıyla hüküm tüm mezheplerin prensiplerine uymaktadır.

4- Harman yerinden çalınan meyve, nisaptan az ise çalana iki katıyla ödettirilir ve ayrıca ceza verilir. Bu şık Sünen'in bazı nüshalarında mevcut değildir.

Bu hadis-i şerif, hırsızın elinin kesilebilmesi için malın hırzından çalınması gerektiğine delâlet etmektedir.[105]

14. Yankesicilik Ve Hainlikte El Kesilir Mi?

4391... Câbir b. Abdullah (r.a) demiştir ki;

Rasûluîlah (s.a) şöyle buyurmuştur: "(Birisinin malını) açıktan zorla alanın (müntehibin) eli kesilmez. Açıkta olan bir malı zorla olan bizden değildir."[106]

4392... Bu (yukarıdaki hadisteki) isnadla, Rasûluîlah (s.a) şöyle buyurmuştur:

“Haine el kesme yoktur (hainin eh kesilmez).[107]

4393... Nasr b. Ali1 İsa b. Yunus'tan O, İbn Cüreyc'ten, İbn Cüreyc de Ebu Zübeyr vasıtası ile Cabir'den, önceki hadisin benzerini rivayet etmişlerdir. Ravi bu rivayette:

"Kapkaççıya da el kesmek yoktur. (Kapkaççının eli kesilmez)" cümlesini ilave etmişlerdir.[108]

Ebû Dâvûd der ki:

"Bu iki hadisi, İbn Cüreyc Ebu' z-Zübeyr' den gitmemiştir. Bana Ahmed b. Hanbel'in bunları İbn Cüreyc, Yasin ez-Zeyyat'tan işitti, dediği

ulaştı.

Bu hadisleri Muğire b. Müslim, Ebû Zubeyf den, o da Cabir vasıtasıyla Rasûluîlah (s.a) 'dan rivayet etmiştir."[109]

Açıklama

Bu üç rivayet aynı hadisin farklı nakilleridir. Rivayetler yan yana getirildiğinde Hz. Peygamber (s.a)'in, üç tür hırsızın elinin kesilmeyeceğini beyan buyurduğu görülmektedir. Bunlar: Müntehib, hain ve muhtelis'tir. Hadisleri terceme ederken Türkçe karşılıklarını verdiğimiz bu kelimeleri biraz açıklamak istiyoruz:

Miintehib: Bir şehirde veya köyde bulunan bir şeyi, kahren (zorla) alan kimsedir. Buna gâsib da denilebilir. Bu işe de intihab denir.

Hâin: Emniyeti kötüye kullanan, hilekârlıkta bulunan kimsedir. Kişi, başkasının malını ariyet (iğreti) veya vedîa (emanet) olarak alır, sonra da onu kaybettiğini veya yanında vedia ya da ariyet olduğunu inkâr ederse hıyanette bulunmuş olur. Böyle birisine de "hain" denilir.

Muhtelis: Bir malı sahibinin elinden veya evinden, gafletinden istifade ederek alenen sür'atle kapıp alan kişidir. Bu işe "ihtilas" denilir. Metni terceme ederken bu kelimenin karşılığında "kap-kaççı" tabirini kullandık. Muhtelis, tarrar (yan kesici)'a benzer aralarında ufak bir fark vardır. Tarrar (yankesici); uyanık bir kimsenin korumak istediği bir malı gafletinden istifade ederek, hile ile alır. Muhtelis (kapkaççı) ise bir malı sahibinin elinden veya evinden süratle kapar.

Ulemâ, yan kesiciliği, sirkat (hırsızlık) çeşitlerinden sayıp, el kesme cezasını uyguladıkları halde muhtelise bu cezayı uygulamam ıslardır.

Hadisten anladığımıza göre, hain, müntehib ve muhtelis el kesme cezası verilmez. Çünkü bu fiiller sirkat (hırsızlık) tarifinin içine girmemektedir.

Sirkat (hırsızlık): Mükellef bir şahsın, en az el kesme nisabına varan, değeri olan ve bozulup çürümeyen başkasına ait bir malı, korunduğu yerden gizlice alıp dışarıya çıkarmasıdır.[110]

Görüldüğü gibi bir fiilin hırsızlık sayılması için bir takım şartlar vardır. Bu şartlardan ikisi olan, malı gizlice almak ve korunduğu yerden çıkarma eylemi, bu hadiste anlatılan şeylerde söz konusu değildir. Çünkü muhtelis ve miintehib malı açıktan almakta, hain de malı korunduğu yerden çıkartmamaktadır. Onun için bunlar hırsız sayılmaz, elleri kesilmez ama

başka ceza verilir. Bir de bu fiiller az gerçekleşen şeylerdir. İbnü'l Hümam, hain, müntehib ve muhtelisin elinin kesilmeyeceği konusunda icma nakledildiğini, ama İshak b. Rahûye ve Ahmed b. Han-bel'den hainin elinin kesileceği görüşünün rivayet edildiğini söyler.[111]

Hainin elinin kesileceğini söyleyen görüşün delili Aişe (r.anha)'dan rivayet edilen; Mahzum kabilesine mensup bir kadın hakkındaki 4372 no'lu hadistir. Çünkü o hadiste Aişe (r.anha) kadının malları ariyet olarak alıp inkâr ettiğini söylemiştir.

Cumhura göre ise, Mahzumlu kadının elinin kesilmesine sebep hainlik yapışı değil hırsızlık yapışıdır. Hz. Peygamber (s.a)'in kadının fiilini hırsızlık diye vasfetmesi buna delildir. Hz. Aişe o kadını tanıtmak için ariyetleri inkâr ettiğini söylemiştir.

İyas b. Muâviye'ye göre de muhtelis hırsız sayılır ve eli kesilir.

İlk rivayette Hz. Peygamber (s.a), "Başkasına ait olan, açıktaki bir malı zorla alan bizden değildir" buyurmuştur. Bundan maksat, bizim sünnetimiz üzere tam kâmil bir mü'min olmayışıdır. Yoksa bu işi yapanın İslam dininden çıkışı kastedilmemiştir.

Ebû Dâvûd, metnin sonundaki ta'likda senet zincirinde kopukluk olduğuna işaret etmiştir. Nitekim İbn Hıbban'ın bir rivayetinde İbn Cüreyc ile Ebu'z-Zübeyr'in arasında Amr b. Dinar vardır.

Ebu Davud'un işaret ettiği bu inkitâ' hadisin sıhhatine zarar vermez. Çünkü bu metin, muttasıl olarak da birçok muhaddis tarafından rivayet edilmiştir.[112]

15. Bir Malı Hırz (Korunduğu Yer) Dan Çalan Kişinin Durumu

4394... Safvan b. Ümeyye (r.a) şöyle demiştir:

Üzerimde otuz dirhem değerinde bir abam bulunduğu halde Mescidde uyuyamazdım.[113] Bir adam gelip onu benden çaldı. Adam yakalanıp Rasûlullah (s.a)'e getirildi ve Rasûlullah (onun elinin) kesilmesini emretti.

Ben efendimize gidip:

"Otuz dirhem yüzünden onu(n elini) kesecek misin? Ben abayı ona satıyorum ve parasına da vade veriyorum" dedim. Rasûlullah:

"Adamı bana getirmeden önce bunu yapmasaydın olmaz mıydı? [114] buyurdu.

Ebû Dâvûd der ki:

"Bu hadisi Zaide, Simak'ten, o da Cuayd b. Huceyr'den rivayet edip; "Safvan uyudu" dedi. Mücahid ve Tavus," O uyumakta idi. Bir hırsız gelip başının altından bir desenli aba çaldı" diye rivayet ettiler. Ebû Seleme b. Abdurrahman ise rivayetinde: "Abayı başının altından çekti, Safvan uyanıp bağırdı ve adam yakalandı" dedi. Zührı de Safvan b. Abdullah'dan şöyle rivayet etti: "'Safvan ridasını başının altına yastık yaparak mescidde uyudu. Bir hırsız gelip ridayt çaldı. Hırsız yakalanıp Rasülullah (s.a) 'a getirildi...." [115]

Açıklama

Ebû Dâvûd, talikında, hadisin çeşitli ravilerce yapılan farklı rivayetlerini vermiştir. Bu rivayetler arasında manaya tesir edecek çapta önemli farklar yoktur.

Metinde görüldüğü üzere, Safvan b. Ümeyye (r.a)'nın abası, o mescidde uyurken altından ya da başının altından çalınmış, efendimiz de yakalanıp kendisine getirilen hırsızın elini kestirmiştir. Safvan'in; otuz dirhem değerindeki bir mal için adamın elinin kesilmesini istemeyerek "Ben abayı ona veresiye sattım" demesine karşılık da: "Bunu bana gelmeden yapmalıydın" buyurmuştur. Bazı rivayetlerde Safvan'ın abayı hibe etmeyi teklif ettiği bildirilmektedir.

Hadisin bize ışık tuttuğu iki önemli hüküm vardır:

1- Hırsızın elinin kesilmesi için çaldığı malı hırz (korunduğu yer)dan çalmış olmalıdır. Ayrıca kişinin başının altındaki ya da kendi altındaki mal korunan maldır.

2- Bir hırsızlık davası hakime geldikten sonra hırsızın mala malik olması el kesme cezasını düşürmez. Ama dava hakime gelmeden önce Malik olursa el kesme cezası düşer.

Şimdi bu iki konuyu teker teker inceleyelim:

1- Bir hırsızın yaptığı hırsızlıktan dolayı elinin kesilmesi için mal muh-rez (koruma altında) olmalıdır.

Hırz: Bir malın, adet üzere korunmasına ait olan yerdir. Hırz iki çeşittir:

a) Hırz bi nefsini: İçinde eşya saklanmak üzere hazırlanıp içerisine izinsiz girilmesi yasak olan herhangi bir yerdir. Evler, dükkanlar, çadırlar, sandıklar, çuvallar, kasalar gibi. Buna hırz bi'1-mekân da denilir.

b) Hırz bi gayrini: Aslında eşya saklanmak için hazırlanmayan ve izinsiz girilmesi yasak olmayan ama içerisine konulan malların yanı başında muhafızı bulunan yerdir. Mescidler, yollar, sahralar bu kabil hırzdan sayılır.[116] Buna, hırz bi'1-hafız da denilir.

Hırz bi nefsini, saklanan eşyanın cinsine göre değişik olabilir mi? Mesela hububatın korunması için hazırlanan bir yer, altın ve mücevherat için de hırz sayılır mı? Bu mesele fakihler arasında ihtilaflıdır. Hanefi ulemasından Kerhî'nin, Hanefi imamlarından nakline göre bir tür mala hırz olan bir yer, başka tür mallar için de hırz sayılır. Çünkü bir malı koruyan bir yer, başka malları da koruyabilir.

Yine Hanefî ulemasından İmam Tahavî ise hırzın mala ve örfe göre değişeceğini, her malın kendine has bir korunma yerinin olacağını söylemiştir. Mesela, koyun saklamak için yapılan bir ağılda para ve mücevher saklanamaz, demiştir. Hanefi mezhebinde muteber görüş budur. Hatta bir çok fıkıh kitabında Kerhî'nin nakline hiç temas edilmeden tek görüş olarak Tahavî'nin naklettiği görüş hüküm olarak verilmiştir.[117]

Şafiî, Maliki ve Hanbelilerin görüşleri de Tahavî'nin dediği gibidir. Bunlara göre de örf muteberdir. Hırz, malların çeşidine göre farklılık gösterir.

Hattabî de, hırzın insanların Örfüne ve malın çeşidine göre değişebileceğini söyledikten sonra, başın altının, insanın önünün, çuvalın, deve katarının, çadırın hırz olduğunu ve buralardan çalınan mal nisaba ulaşırsa hırsızın elinin kesileceğini söyler.

Konuyu özetlersek; her malın kendine göre korunduğu bir yer ve tarz vardır. Hayvan nasıl ağıl veya ahırda korunursa, para kasada, cüzdanda ve kapalı yerlerde korunur. Buna göre ağıla konulmuş olan altın kesesini çalan hırsızın eli kesilmeyeceği gibi, otlağa salıverilen hayvanı çalan hırsızın da eli kesilmez. Ayrıca sahiplerinin yanıbaşında veya önünde duran mallar açıkta bile olsalar koruma altında sayılırlar. Çahnırlarsa hırsızın eli

kesilir.

Zahirilerle ehli hadisten bazı alimlere göre hırsızlık haddinin uygulanması için hırz şart değildir. Nisab miktarına varan bir malı hırz

olmayan yerden çalmak da el kesmeyi gerektirir.

2- Mal sahibi, dava hakime intikal etmeden önce çalınan malı hırsıza satar ya da hibe ederse, yani hırsız mala malik olursa el kesme cezası düşer. Ama dava hakime geldikten sonra malik olursa had düşmez.

Bu konu ulema arasında ihtilaflıdır.

Hanefi imamlarından Ebu Yusuf'a göre, hakim hüküm vermeden önce hırsız çaldığı mala malik olursa had düşer. Ama hüküm verdikten sonra malik olursa had düşmez. Bu görüş hadisteki hükmün aynıdır.

İmam-ı Azam ve İmam Muhammed'e göre ise hakim haddin uygulanması kararma vardıktan sonra bile olsa, hırsız mala malik olursa had düşer. Çünkü infaz tamamlanmadıkça hüküm kesinlik kazanmaz.

Diğer üç mezhep imamına göre ise hırsız her ne şekilde olursa olsun çaldığı mala malik olacak olsa bile, kendisi hakkında vacib olan had düşmez. Mala malik oluşu ister davanın hakime götürülmesinden önce isterse de sonra olsun fark yoktur. Çünkü bu cinayetle hududu ilahiyyeye tecavüz edilmiş, had icrasına Allah hakkı tealluk etmiştir.[118]

16. Ariyet İnkar Edildiği Zaman İnkâr Edenin Eli Kesilir Mi?

4395... İbn Ömer (r.a) demiştir ki;

Mahzûm kabilesinden bir kadın, eşya ariyet alır ve onu inkâr ederdi. Rasûlullah (s.a) emretti ve kadının eli kesildi.[119]

Ebû Dâvûd der ki:

"Bu hadisi Cüveyriye, Nafi'den o da İbn Ömer veya Safıyye binti Ebu Ubeyd'den rivayet etti, Ravi bu rivayette şunları da ilave etti:

Rasûlullah (s.a) hitab için kalkıp şöyle buyurdu: "Allah'atevbe eden, Rasulullah'dan özür dileyen bir kadın var mı?" Rasûlullah bu sözü üç kez tekrarladı. Kadın da orada hazır olduğu halde kalkıp konuşmadı.

Bu hadisi ibn Qanc, Nafi'den o da Safıyye binti Ebû Ubeyd'den rivayet etti. Bu rivayette: "(Rasûlullah) kadının aleyhine şahitlikte bulundu." dedi.[120]

4396... Aişe radıyallahü anha şöyle demiştir:

Bir kadın kendisi tanınmadığı halde (halk arasında) tanınan bazı insanların adına -zînet eşyası - ariyet aldı. Ama o eşyayı sattı. Yakalanıp Rasûlullah (s.a)'a getirildi. Rasûlullah (s.a) elinin kesilmesini emretti.

Bu kadın, hakkında Üsame'nin şefaatçi olup Rasûlullah'ın, bilinen sözleri (yani Allah'ın hadlerinden birinde şefaat mı ediyorsun? Sizden öncekiler içlerinde hatırlı birisi çaldığında onu terk ederler, zayıf birisi çaldığında ise haddi uyguladıkları için helak oldular. Allah'a yemin ederim ki eğer Muhammed'in kızı Faüma'da çalsa elini keserim) söylediği kadındır. [121]

4397... Aişe radıyallahü anha şöyle demiştir:

Mahzum kabilesinden bir kadın eşya ariyet alır ve onu inkar ederdi. Rasûlullah (s.a) elinin kesilmesini emretti.

Ravi Abbas, Kuteybe'nin Leys kanalıyla İbn Şihab'dan rivayet ettiği (4373 numaradaki) hadisin aynısını rivayet edip: "Rasûlullah kadının elini kesti" sözünü ilave etti.[122]

Açıklama

Bu bolümün 4. babında da bazı rivayetleri geçen bu hadis Kutüb-i sjtte müelliflerinin tümü tarafından kitaplarına alınmıştır. Hadisin sıhhatine bir diyecek yoktur. Ancak Buhari'nin rivayetinde, kadının eşya ariyet alıp inkar ettiğine temas edilmemiş 4373. numaradaki metin yer almıştır.

Mahzum kabilesinden bir kadın kendisi tanınır, güvenilir birisi olmadığı için halk arasında tanınan insanların adını vererek, Mesela "Falan senden şu eşyayı istiyor, beni gönderdi" diyerek, zînet eşyaları ve başka mallar ariyet alır, sonra da onu inkar ederdi. Kadının durumu Rasûlullah'a intikal ettirilince efendimiz isim vermeden kadını tevbeye çağırdı, ama kadın oralı olmadı. - Bir rivayette de kadın ariyet alıp inkar ettiği bir malı satarken yakalanıp Rasûlullah'a getirildi. - Bunun üzerine Rasûlullah kadının elinin kesilmesini emretti. Ashab, Üsame b. Zeyd (r.a)i göndererek kadın için şefaatçi olmak istedilerse de efendimiz öfkelendi, bunu kabul etmedi ve kadının elinin kesilmesini emretti.

Ariyet: Birine karşılıksız olarak kullanmak üzere ve geri almak kay-. dıyla verilen maldır.

Dilimizde buna, iğreti ve emanet denilir. Ama emanet aslında vedianın karşılığıdır. Yani kullanıp geri vermek üzere alınan mal ariyet, bir müddet koruyup sonra sahibine verilmek üzere alınan da vedîa (emanet) dır. Vediada mal, korunmak için, iarede ise bir müdet kullanmak için alınır.

Bir malı ariyet olarak vermeye iare, malı ariyet olarak veren mal sahibine mıîr ariyet alana müsteîr, ariyet almaya da istiare denilir.[123]

Hadisin zahiri; ariyet alarak mal alan birisi, aldığını inkâr ederse (müsteîr, ariyeti inkâr ederse) elinin kesileceğine delâlet etmektedir. Hanbeli-lerle, İshak b. Rahuye bu görüştedirler. İbn Kayyım el-Cevzî ve Şevkânî de bu görüşü teyid eder mahiyette beyanda bulunmuşlardır.

Bu görüş sahipleri, üzerinde durduğumuz hadislerin zahiri ile istidlal etmişler, ariyeti inkârın sirkat (hırsızlık) sayılmayacağı, oysa el kesme cezasının Kur'an'a göre hırsıza verileceği, dolayısıyla ariyeti inkar edenin elinin kesilemeyeceğini söyleyen cumhura şöyle cevap vermişlerdir.

İbnu'l-Kayyim; "Ariyet ya da vediayı inkâr da sirkat isminin altına girer. Çünkü vediayı inkâr edenden ve hırsızdan sakınmak mümkün değildir. Müntehip ve muhtelis ise böyle değildir" der.

Şevkanî de aynı görüşü te'yid babında şöyle demektedir:

"Rasûlullah (s.a)'ın bu inkârı sirkat (hırsızlık) makamına koymuş olması mümkündür. Bu durumda hadis vediayı inkâr edene hırsız demenin sahih olduğunu söyleyenlerin sözüne uygun düşer. İbn Ömer hadisindeki; "Rasûlullah emretti ve kadının eli kesildi" sözü, kadının ariyeti yüzünden elinin kesildiğinin açık göstergesidir. Bazı rivayetlerde kadına hırsız denilmesi bu anlayışa zıt düşmez. Çünkü vediayı inkâr eden de hırsızdır. Hak olan şu ki; vediayı inkar edenin eli kesilir."

Ulemanın cumhuruna göre ise, ariyeti inkar eden kişiye hırsız denmez ve bundan dolayı el kesilmez. Cumhurun mes'eleye bakışlarını iki noktada toplayabiliriz:

1- Bu (üzerinde durduğumuz) hadisin, ariyeti inkâr edenin elinin kesileceğine delâleti kesin değildir. Çünkü rivayetlerin çoğunda ariyet alma söz konusu edilmemiş, kadına "hırsız" denilmiştir. Mesela; Buhari'nin*ri-vayetinde ariyet lafzı yer almamıştır. Abdü'1-Hak, Ahkam'mda: "Bu kadının kıssası konusundaki rivayetler muhteliftir. Çaldı diyenler, ariyet aldı diyenlerden daha çoktur" demektedir.

Zeylaî de şöyle der:

"Bazı alimler, ariyeti sadece Ma'mer b. Raşid'in zikrettiğini söylerler. Leys, çalmayı rivayet etmiş, içlerinde Yunus b. Zeyd, Eyyub b. Musa, Süfyan b. Uyeyne'nin de bulunduğu bir grup, çaldı demişlerdir. Bazı alimler de ariyet demekle Ma'mer'e uymuşlarsa da Öbürlerine karşı zayıftırlar. Burada açıktır ki ariyetin anılması, kadını özel bir sıfatıyla vasfetmek içindir. Kadın sık sık ariyet alırdı ve bu hali hırsızlık yapıp da eli kesilinceye kadar devam etti. İbn Mace'nin Hz. Aişe (r.anha)'den rivayet ettiği ve kadının Rasulullah'ın evinden kadife çaldığını bildiren hadis de bu fikri te'yid eder."

2- Kur'ân-ı Kerim ve sünnet-i nebevi, hırsızın elinin kesilmesini emretmiştir, Vediayı inkar eden, hırsız sayılmaz. Hırsızdan ve vediayı inkâr edenden korunulması mümkün değildir. Tarzındaki itiraz geçersizdir. Çünkü hainden de korunmak mümkün değildir ama hainin eli kesilmez.

Cumhur, üzerinde durduğumuz babın hadislerinde anılan ariyet mes'elesine kadını tanıtmak için kullanılan bir tabir olup el kesme sebebinin hırsızlık olduğunu söylerler. Az önce temas edilen; Zeylaî'nin işaret ettiği, kadının Rasûlullah'ın evinden kadife çaldığını bildiren hadis de buna delildir. Bu hadise 4374. hadisin sonundaki talikda yer almıştır.[124]

17. Hırsızlık Yapan Veya Haddi Gerektiren Bir Suçu İşleyen Akıl Hastasının Durumu

4398... Aişe (r.anha)'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Uç gruptan kalem kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, iyileşinceye kadar cinnet getirenden ve büyüyünceye kadar çocuktan"[125]

4399... İbn Abbas radıyallahü anhüma şöyle demiştir: Ömer (r.a)'e zina etmiş olan akıl hastası bir kadın getirildi. Hz. Ömer, onun hakkında insanlarla istişarede bulundu ve recmedilmesini emretti.[126] Ali b. Ebi Talib (r.a) kadına rastladı (bir diğer nüshaya göre: Kadını Ali b. Ebî Talib'in bulunduğu bir yerden götürdüler) ve;

Bunun hali ne? dedi.

Bu falan oğullarının delisidir. Zina etti, Ömer de recmedilmesini emreddi, dediler. Ali:

Onu geri götürünüz, dedi, sonra da Ömer'e gelip:,

Ey mü'minlerin emiri! (Rasûlıtllah'ın:) "Üç gruptan; iyileşinceye kadar deliden, uyanıncaya kadar uyuyandan ve aklı erinceye (baliğ oluncaya) kadar da çocuktan kalem kaldırılmıştır" (diye) buyurduğunu bilmiyor musunuz? dedi.

Ömer (r.a): 1 - Evet biliyorum,

O halde bu kadının durumu nedir, neden recmedüiyor?

Bir şey yok.

Onu salıver, İbn Abbas:

Ömer (r.a) kadını salıverdi ve tekbir getirmeye başladı, dedi.[127]

4400... Vekî, A'meş'ten naklen bu hadisin benzerini rivayet etti. Önceki hadiste olduğu gibi: "Çocuk, aklı erinceye kadar ve akıl hastası da ifakat buluncaya (ayılıncaya) kadar...." sonra da Ömer tekbir getirmeye başladı, dedi.[128]

4401... İbn Abbas (r.a) demiştir ki:

"Ali b. Ebi Talib radıyallahü anh bana uğradı... "

Ravi, Osman'ın hadisinin manasım rivayet etti ve şöyle dedi:(Ali:)

"Rasulullah (s..a) in, "kalem üç gruptan kaldırıldı; aklı başından gitmiş akıl hastasından, uyanıncaya kadar uyuyandan ve baliğ oluncaya kadar çocuktan " buyurduğunu hatırlamıyor musun? dedi.

Ömer:

Doğru söyledin, dedi.

İbn Abbas:

"Ömer kadını serbest bıraktı" dedi.[129]

4402... Ebu ZabyanHennad'ın dediğine göre el Cenbî-[130] şöyle dedi: Ömer (r.a)'e zina etmiş olan bir kadın getirildi. Ömer de recmedüme-

sini emretti. Ali (r.a) (kadına) rastladı, onu alıp serbest bıraktı. Bu,

Ömer'e haber verildi. Ömer (r.a).

Ali'yi bana çağırın, dedi.

Ali (r.a) gelip:

Ey Mü'minlerin emiri biliyorsun ki "Rasulullah (s.a) ; "üç gruptan kalem kaldırıldı; buluğa erinceye kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan ve iyileşinceye kadar bunaktan" buyurdu. Şüphesiz bu kadın

falan oğullarının bunağıdır. Her halde ona tecavüz eden ona cinnet halinde iken tecavüz etmiş" dedi.

Ömer:

"Bilmiyorum" Ali:

"Ben de bilmiyorum" dedi.[131]

4403... Ali (r.a)'den; rivayet edildiğine göre; Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Üç gruptan kalem kaldırılmıştır; uyanıncaya kadar uyuyandan, buluğa erinceye kadar çocuktan ve akıllanıncaya kadar akıl hastasından."

Ebû Davûd der ki:

Bu hadisi Ibn Cerir Kasım b. Yezid'den, o da Ali (r.a) vasıtasıyla Rasulullah'tan (rivayet etti ve) ona "ve bunaklıktan.." sözünü ilave etti.[132]

Açıklama

Bu bab; akıl hastası olan birisi, haddi gerektiren bir suç işlerse, kendisine had cezasının verilip verilmeyeceğini konu edinmektedir. Aynı hadisin çeşitli rivayetlerinde anlatılan olay da zina suçu ve recm cezası ile ilgilidir. Musannifin, babda hırsızlık konusunda hiç hadis olmadığı halde bab başlığına "hırsızlık" kelimesini de ilave etmesi, üzerinde durulan mevzuun hırsızlık haddi ile ilgili olmasından dolayıdır. Zaten birisine akıl noksanlığından dolayı bir had uygulanmıyorsa başka hadler de uygulanmaz demektir. Bu babtaki rivayetlerde bahse konu olan kadına deli olduğu için zina haddi olan recm uygulanmazsa, hırsızlık yapması halinde de el kesme cezası uygulanmaz.

Deli olan birisine haddin uygulanmayışının delili, geçen rivayetlerde görüldüğü üzere Hz. Peygamber (s.a)'in hadisidir.

Bir hadiste efendimiz üç kişiden kalemin kaldırıldığını beyan etmiştir. Bu üç kişi, uykuda olduğu müddetçe uyuyan, deliliği devam ettiği müddetçe akıl hastası ve buluğa ermedikçe çocuktur. Ancak hadisin bazı rivayetlerinde delilik yerine bunaklık kullanılmıştır.

Bu üç gruptan kalemin kaldırılmasından maksat nedir?

Hakikat midir yoksa mecaz mıdır? Bu konuda iki görüş vardır.

a) Meşhur olan görüşe göre bu ifade, kinayeli bir ifadedir. Kalemin kaldırılmasından maksat teklifin olmayışıdır. Yani kişi bu üç halde iken

işlediği bir günahtan dolayı mesul değildir. Çünkü akıl nimetinden mahrumdur.

Bu sözün zahiri ile kinaye manası arasındaki ilişki, teklifin yazmanın sonucu oluşudur. Nitekim bir ayette cenab-i Allah: "Size oruç yazıldı (yani farz kılındı)" buyurmuştur. Yazı kalemle olduğuna göre yazının varlığı kalemin de varlığını, yazının yokluğu kalemin de yokluğunu ifade eder. Başka bir cihetten de; kalemin yokluğu yazının yokluğunu yazının yokluğunu da teklifin yokluğu gerektirir. Buna göre mana: "Uyuyan, akıl hastası ve çocuk yaptıklarından dolayı yargılanamazlar, onlardan sorumluluk kalkmıştır" demektir.

b) Bu sözden maksat hakikattir. Yani bu üç gruptan gerçekten kalem kaldırılmıştır. Şu hadis bu görüşün delilidir: "Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Ona yaz, demiş kalem de kıyamete kadar olacak olan herşeyi yazmıştır."

Allah bu kalemi Levh-i Mahfuza koymuştur. İnsanların yaptığı ve yapacağı iyi ve kötü herşeyi yazmaktadır. Çocuk, akıl hastası ve uyuyanın yaptıklarında günah olmadığı için kalem yazmaz. Allah'ın bu fiilleri yazmamasına hükmetmesi, kalemin kaldırılmasıdır. İşte efendimiz "kalem kaldırılmıştır" buyururken bu manayı ifade buyurmuştur.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi bunlardan birinci anlayış daha meşhurdur. Hangi mana kastedilirse edilsin, kesin olan bir şey vardır. O da; akıl hastasının, uyuyanın ve çocuğun işledikleri cinayetlerden dolayı sorumlulukları olmadığıdır; günaha girmiş olmazlar.

Buradaki "sorumluluk yoktur" sözünden maksadımız, mutlak değildir. Sorumlu oldukları noktalar da vardır. Mesela itlaf ettikleri malı tazmin zorundadırlar.

Konuya açıklık getirmek için ehliyyet ve arızalarından olan çocukluk ve cünûn (delilik) üzerinde kısaca duralım.[133]

İslâm Hukuku'nda Ehliyet Arızalarından: Çocukluk ve Delilik:

Ehliyet, sözlükte salahiyet manasınadır.

İstılahta: İnsanın kendisine hüküm tealluk edecek bir durumda olmasıdır,[134] Ehliyet vücub ehliyeti ve eda ehliyeti olmak üzere ikiye

ayrılır:

Vücûb ehliyeti: İnsanın bir takım haklar edinme ve sorumluluklar yüklenme salahiyetidir. Bu ehliyetin aslı insan oluştur. Yani ister ana rahmindeki cenin olsun ister hayattaki birisi, ister erkek ister kadın, ister deli, ister akıllı, insan dediğimiz her varlık bu ehliyete sahiptir. Şu kadar var ki bu ehliyet herkeste aynı değildir. Mesela ana karnındaki ceninin zimmeti zayıftır. Aleyhine olan şeylerin vücubuna uygun değildir. Ama varis olmak, vasiyet, hibe gibi lehine olan hakların sübutuna ehildir.

Eda ehliyeti: İnsanın, kendisinden şer'an muteber olacak şekilde fiil meydana gelmesine salahiyetli olmasıdır.[135] Yani kişinin söylediği bir sözün veya yaptığı bir işin hakiki bir sonuç doğurmasıdır.

Eda ehliyetinin esası akıldır. Yani insanın sahip olduğu - başka bir ifade ile bir fiili işlerken sahip olduğu- akla göre; kamil ve nakıs kısımlarına ayrılır. Yani aklı olmayanın eda ehliyeti yok, aklı eksik olanın eda ehliyeti noksan (nâkısu'l-ehliye), aklı tam alanın da eda ehliyeti tam (kâmilü'l,ehliye) dir.

I- Temyiz çağına gelmemiş olan çocuk ve deli adîmu'l-ehliye (eda ehliyetine sahip omayan) dirler. Dolayısıyla bunların sözlerine itibar edilmez. Ancak mala yönelik bir cinayetleri olursa tazmin ederler. Vergi ve nafakalar konusunda mükelleftirler.

II- Temyiz çağına gelen çocuklar (mümeyyiz çocuklar) ve bunak (matuhlar noksan ehliyetli (nakısu'l-ehliye)dirler. Mümeyyiz olmayan çocuk ve delinin yükümlü olduğu her şeyle bunlar da yükümlüdürler. Ayrıca hibe kabulü, sadaka kabulü gibi sırf menfaat olan şeyleri velilerinin izni olmadan, aliş-veriş gibi menfaatta da zarara da ihtimali olan tasarrufları velilerinin izni ile yapabilirler. Hibe etmek, tasaddukta bulunmak gibi mali açıdan sırf zarar olan tasarrufları ise velilerinin izni bile olsa yapamazlar.

III- Akıl ve baliğ olan insanın ehliyeti kâmildir. Yani leh ve aleyhine olan tüm tasarrufları geçerlidir. Ancak insanın elinde olan ve olmayan bazı arızalar bu ehliyeti ortadan- kaldırır ya da noksanîaştınr. Mesela delirme, bayılma, uyuma, sefahat, cehalet bunlardandır.[136]

Ehliyet hakkındaki bu kısa bilgiden sonra şimdi üzerinde durduğumuz babın konusu olan ehliyetin arızalarından akıl hastalığı, çocukluk ve uyku hallerine geçebiliriz.

a) Delilik: (Akıl Hastalığı, Cunun)

İyiyi kötüden, güzeli çirkinden ayıramamak, bunların sonucunu idrâk edememek halidir.

Delinin iman ve irtidadi anababasına tebaen muteberdir.

Delilik (cünun) iki çeşittir:

1- Cünun-i mutbık: Devamlı olan cünun (delilik): Bir akıl hastalığının mutbık sayılması için hastalığın ömür boyu olması şart değildir.

Asgari müddeti konusunda ulemadan farklı görüşler rivayet edilmiştir. Mecelle sarihi Ali Haydar efendi yaptığı araştırma sonunda bu meselede Hanefi ulemasından dört görüş tesbit ettiğini söyler. Bunlar:

a) Tam bir sene

b) Tam bir ay

c) Yarım seneden fazla

d) Bir gün ve gecenin yarıdan fazlası

Ali Haydar efendi; Fetavay-ı Suğra'da bunlardan birincisine, Kadıhan da ise ikincisine müftebih denildiğini kaydeder.

Sürekli olan cünun (delilik) yukarıda belirttiğimiz gibi mallarla ilgili fiillerde müessir değildirler. Yani sürekli olarak akıl hastalığına tutulmuş olan birisi (mecnun-u mutbık), bir adamın malını telef ederse kendisine tazmin ettirilir, Kısası gerektiren bir suç işlerse kısas uygulanmaz, ama mali tazminatla sorumlu tutulur. Alım satım, icare, hibe etmek, hibe kabul etmek (vs) gibi sözlü tasarrufları geçersizdir. Bu tasarruf ister sırf menfaat, ister sırf zarar, ister ikisine de ihtimali olan cinsten olsun farket-mez. Çünkü deli ehliyetsizdir.

İbadetler konusunda da cununu mutbik müessirdir. Yani ibadeti düşürür. Ancak ibadeti düşürmesi için gerekli müddet ibadete göre farklıdır. Bu müddet namazlarda; İmam Azam ile İmam Ebu Yusuf'a göre bir gece ve bir gündüzden birazcık fazladır. İmam Muhammed'e göre ise altıncı namazın vaktinin girmesidir. Yani delilik hali bu kadar devam ederse o müddet içerisindeki namazlar düşer. Bu müddet oruç hakkında bir ay, zekat hakkında da bir yıldır.

2- Cünûn-i gayr-i mutbik: Sürekli olmayan akıl hastalığıdır. Bu şekildeki bir hasta bazan akıllı bazan delidir. Bazı alimler mecnunu gayrı mutbikı: Ayda en azından bir defa rahatsizlaşan geri kalan kısımda normal olan akıl hastası, diye tarif ederler.

Bu gruptaki bir mecnunun delilik halindeki sözlü tasarrufları geçersiz, normal zamandaki tasarrufları geçerlidir. Ancak vekâlette mecnunu mutbık

ile gayri mutbik arasında fark vardır.[137]

b) Çocukluk: Baliğ olmayan çocuk iki devrede incelenir:

1- Sabıyy-i gayr-i mümeyyiz: Mecelle'de şöyle tarif edilmektedir: "Bey' ve şırayı fehmetmeyen yani milkiyeti, bey'ın salib ve şifanın calib olduğunu bilmeyen ve onda beş aldanma gibi gabn-i fahiş olduğu zahir olan bir gabn-i, gabn-i yesirden temyiz ve tefrik eylemeyen çocuk olup, bunları temyiz iden çocuğa, sağıra mümeyyiz denilir."[138] Bu tarifi şu şekilde sadeleştirebiliriz: "Sabıyyi gayri mümeyyiz: Alış-verişi anlamayan, bir şeyi satmanın milkiyeti elden çıkarmak, satın almanın da milk edinmek demek olduğunu bilmeyen ve yarı yarıya aldanmak gibi aşırı aldanmayı daha az aldanmadan ayıramayan çocuktur. Bunları ayırabilen de sabıyy-i mümeyyizdir."

Bazı alimler, yedi yaşından küçük çocuklara sabıyy-ı gayri mümeyyiz yedi yaşından büyük olup da buluğa ermemiş olanlara da sabıyy-i mümeyyiz demektedirler.[139]

Sabıyy-i gayr-i mümeyyize ait hükümler, aynen akıl hastasına ait hükümlerdir. Hiçbir sözlü tasarrufuna itibar edilmez. Yani mecmunun sorumlu tutulmadığı şeylerden sabıyy-i gayri mümeyyiz de sorumlu tutulmaz. Sorumlu tutulduklarından o da sorumlu olur.

2- Sabıyy-i mümeyyiz: Sabıyy-ı gayri mümeyyizin özelliklerinin zıttı-na sahip olan (baliğ olmamış) çocuktur. Bu durumdaki bir çocuk ehliyetten tamamen yoksun değildir. Noksan ehliyetlidir. Tamamen menfaatına olan tasarrufları kayıtsız şartsız geçerli, zararına olan tasarrufları mutlak geçersiz; iki yöne ihtimali olanları da velilerinin olur vermesi halinde geçerlidir. İbadetlerle mükellef değillerdir, kendilerine had ve kısas uygulanmaz. Verdikleri zararı tazmin ve zekât gibi mali konularla mükelleftirler.

c) Uyku hali: Uyku hali muamelâta ait tasarruflara manidir. İbadetleri düşürmez ancak eda vaktini geciktirir. Yani uykudan dolayı namazını kılmayan kişi namaz kılmamaktan dolayı sorumlu tutulmaz, ama uyanınca namazını kılar.

Uyurken verilen fîlî zararlardan dolayı da bedeni ceza verilmez. Mali ceza verilir. Mesela birisi uyurken yuvarlansa ve bir başkasının ölümüne sebep olsa kısas uygulanmaz ama diyet verir. Haddi gerektiren bir suç işlerse had uygulanmaz.[140]

18. Çocuğun Haddi Gerektiren Bir Suç İşlemesi

4404... Atıyye el-Kurazı (r.a) şöyle demiştir: "Ben Benu Kureyza esirlerindendim. Müslümanlar bakıyorlar, (eteğinde) kıl bitenleri Öldürüyorlar, bitmeyenleri öldürmüyorlardı. Ben kıl bitmeyenlerdendim." [141]

4405... Ebu Avane bu hadisi Abdülmelik b Umeyr'den rivayet etmiştir.Atıye el-Kurazi şöyle dedi:

"Eteğimi açtılar, kıl bitmemiş olduğunu görünce beni esir saydılar."[142]

4406... İbn Ömer Radıyallahü anhüma'dan rivayet edildiğine göre;

O, Uhud savaşı gününde on dört yaşında iken Rasulullah'a arzedildi. Rasulullah ona icazet (savaşa katılmak için izin) vermedi. Hendek gününde onbeş yaşında iken arzedildi, izin verdi.[143]

4407... Nafi şöyle demiştir:

Bu hadisi Ömer b. Abdi'l-Aziz'e haber verdim "Şüphesiz bu, küçükle büyük arasındaki sınırdır" dedi.[144]

Açıklama

Bu babda iki hadis yer almıştır, birisi Atıyye el-Kurazi'den, diğeri de İbn Ömer radıyallahü anhüma'dan rivayet edilmiştir.

Bu hadislerin her ikisinin zahiri de çocukluktan çıkıp gençlik dönemine girmenin 15 yaşında olacağına delalet etmektedir. Ulemanın bu konudaki mütalaalarına geçmeden önce Atıyye el-Kurazî'nin eteğinde kıl bitmediği için Ölümden kurtulup esir edildiği hadiseyi kısaca anlatmak istiyoruz:

Rasulullah (s.a) Medine'yi teşrif ettiği zaman Medine'de Evs ve Hazrec kabilelerinin yanısıra Yahudi kabileler de vardı. Bu kabilelerden birisi de Benû Kureyza idi. Rasulullah (s.a) bunlarla bir anlaşma yapmıştı. Anlaşma gereği taraflar birbirlerine düşmanlık etmeyecekler ve Medine-ye yapılan hücumları birlikte karşılayacaklardı.

Medine'deki yahudi kabilelerden Benî Nadir ahidlerini bozdukları için daha önce Medine'den çıkartılmıştı. Benû Kureyza kabilesi de Hendek savaşı esnasında ahdi bozdu. Rasûlullah'a ihanet ederek müşrikler tarafına geçtiler. Bu hal, Medine müslümanlanm büyük sıkıntıya soktu, korkulu anlar yaşamalarına sebep oldu.

Müslümanlara karşı giriştikleri hücumlar sonuç vermeyen, aksine büyük zayiatlar veren Kureyş, çıkan fırtına ile ordugahları darmadağın, hayvanları telef olunca geri çekilerek Mekke'ye döndü. Bunun üzerine Rasû-lullah (s.a) ahdi bozup, vatana ihanet eden Benu Kureyzalıları cezalandırmak istedi. Ashabını derhal Benu Kureyza üzerine şevketti . Benu Ku-reyzalılar Hz. Peygamberden özür dileyip sulh isteyecekleri yerde kalelerine sığınarak savaşı seçtiler. Bununla da kalmayıp Rasûlullah hakkında yakışıksız şeyler söylediler. Müslümanlar yahudilerin sığındıkları kaleyi kuşattılar. Kuşatma yirmi beş gün sürdü. Nihayet muhasaradan bıkıp savaşa başladılar ve mağlup oldular. Onlar da Benu Nadir kabilesi gibi Medine'den sürülmeye razı idiler. Fakat Rasûlullah bu isteklerini kabul etmedi, haklarında hüküm vermesi için bir hakem seçmelerini istedi. Onlar da müttefikleri olan Sa'd b. Muaz'ı hakem gösterdiler. Sa'd b. Muaz haklarında şu kararı verdi: Yahudilerden savaşanlar öldürülecek, çocuklar ve kadınlar esir edilecek, malları da ganimet sayılacaktır. Bu hüküm ilk bakışta biraz ağır gibi görünmektedir.

Ama yahudiler hakkında verilen bu hüküm kutsal kitapları olan Tevrat'taki hükme tamamen uygun düşmektedir.

Tevrat'ta aynen şöyle denilmektedir: "Savaş için bir şehre yaklaştığın saman onları sulha çağır. Eğer kabul edip kapılarını açarlarsa içerdekile-in hepsi haraç verip hizmet edeceklerdir. Sulha razı olmayıp savaşırlarsa) zaman orayı muhasara edeceksin ve Allah sana oranın fethini müyesser edince erkeklerin hepsini kılıçtan geçireceksin. Kadınları çocukları hayranları ve şehirdeki bütün mallan alacaksın..."[145]

Bu hüküm gereğince Kureyzah erkeklerden dört yüz kişi öldürüldü. Jocuk mu yoksa genç mi olduğundan şüphe edilenlerin eteklerine bakıl-ii. Kıllananlar savaşmış sayılarak öldürüldü, kıllanmayanlar esir edildi. Birinci hadisin ravisi Atıyye el -Kurazi (r.a)o zaman çocuk olduğu için öl-lürülmeyip esir olarak bırakıldı. Daha sonra da müslüman oldu.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi bu babın birinci hadisinin zahiri, çocukluk ile gençlik çağlan arasındaki ayırımın etekte kıl bitmesi olduğuna, kincisi de on beş yaş olduğuna delalet etmektedir.

Ahmed b. Hanbel, İmam Malik ve îshak b. Raheveyh birinci hadisteki hükmü esas alarak etekte kıl bitmesini buluğ çağının alameti kabul etmişlerdir. Ancak, Ahmed b. Hanbel on beş yaşı, sesin kalınlaşmasını ve kızların aybaşı olmasını, erkek çocukların ihtilam olmaya başlamasını da buluğa alamet saymıştır. İmam Malik ise yaşa itibar etmemiş, ihtilam olma aybaşı olma gibi alametleri kabul etmiştir.

Şafii ve Hanefiler etekte kıl bitmesine, buluğ alameti olarak itibar etmemişler, fizikî buluğ (ihtilam, aybaşı) ya da yaşı esas almışlardır. Ancak itibar ettikleri yaşlar farklıdır. Bu farklara geçmeden önce âlimlerin, bu babtaki Atıyye el-Kurazi hadisine bakış açılarına bir göz atalım:

Bu hadise, gençlerin öldürülüp çocukların bırakıldığı bir esnada vuku-bulmuştur. Dolayısıyla yaş ya da buluğ sorulduğu takdirde, gayr-i müslimlerin doğru söyleyecekleri son derece şüphelidir. Çünkü mesele Ölüm kalım meselesidir. Soruya muhatap olan şahıs baliğ olmuş olsa da veya yaşı onbeşten yukarı da olsa, canını kurtarmak için bunu gizleyecek, çocuk olduğunu iddia edecektir. Her ne kadar etekte kıl bitmesi kesin olarak buluğ alameti değilse de bir ölçüdür. Onun için anılan yahudilerin eteklerine bakılmıştır. Ama bu müslümanlarda buluğ alameti olamaz.

Bu konu ile ilgili olarak Hattabi de şunları söylemektedir: "Kılın bitmesi, buluğ için bir sınır sayılamaz. Ancak onunla ehl-i şirk hakkında hüküm verilir. Onların savaşçıları öldürülür ve kıl bitmesine itibarla geri kalanları sağ bırakılır."

Buluğa erme konusunda Şafiilerin görüşü şudur: Erkek çocukları dokuz yaşını doldurduktan sonra ihtilam olurlarsa baliğ, kız çocukları da yine dokuz yaşım.doldurduktan sonra aybaşı olurlarsa balığa sayılırlar. Ama erkek çocukları ihtilam, kız çocukları da aybaşı olmamışlarsa, onbeş yaşını doldurunca baliğ ve baliğa olmuş, yani erginlik çağına girmiş sayılırlar. Emir ve yasaklarla mükellef olurlar, haddi gerektiren bir suç işlerlerse kendilerine had uygulanır. Şafiilerin delili üzerinde durduğumuz hadistir.

Hanefilere göre; Erkek çocuğun baliğ olması; ihtilam olması, cinsel ilişkide bulunduğu zaman kendisinden meni gelmesi veya kadını hamile bırakması iledir. Kız çocuklarının buluğa ermesi de aybaşı olması veya

hamile kalması iledir. Şayet bunlar bulunmazsa yaşa itibar edilir. Ama yaş konusunda Hanefi ulemasının görüşleri farklıdır.

İmam Azam'a göre bu yaşın sınırı; erkeklerde on sekiz, kızlarda on yedidir. Yani erkekler onsekiz yaşına geldikleri halde kendilerinden buluğ alameti görülmezse baliğ sayılırlar. İmam Ebu yusuf ve Muhammed'in görüşleri diğer imamların görüşü gibidir. Yani kendilerinde buluğ alameti görülmeyen erkek ve kız çocukları on beş yaşını doldurunca baliğ ve balığa kabul edilirler.

Buluğ çağı kişinin mükellef olma yani dininin emirlerine uyup, yasaklarından kaçınmak zorunda olduğu, aksi halde dünya ve ahiretteki cezalan hak ettiği çağdır. Dolayısıyla kişinin buluğ çağını tesbit aynı zamanda haddi gerektiren bir suç işlediğinde haddin uygulanabildiği çağı tesbit-tir. Yukarıya aktardığımız görüşlerle bu konu açığa kavuşmuştur. Ancak Süfyan'dan nakledilen ilginç bir göıiiş var, onu da vermek istiyoruz:

Süfyan diyor ki: "İşittiğimize göre buluğun en aşağısı on dört yaş en yukarısı da on sekiz yaştır. Mesele had olunca biz en yukarı olanı (onsekiz yaşı) alırız."[146]

19. Savaş Esnasında Hırsızlık Yapanın Eli Kesilir Mi?

4408... Cünâde b. Ebi Ümeyye şöyle demiştir;

Büsr b. Ertat ile birlikte denizde (deniz yolculuğunda) idik. Büsr'e Mısdar adında birisi getirildi. Dişi bir deve çalmıştı. Büsr:

"Rasûlullah (s.a)'ın "Yolculuk esnasında eller kesilmez" buyurduğunu işittim. Eğer bunu duymasaydım elini keserdim" dedi.[147]

Açıklama

Tirmizi bu hadis için "hasen garib" demiştir.

Metinde "dişi deve" diye terceme ettiğimiz "buhtiyye" kelimesini Hora.san devesi diye açıklayanlar da vardır.

Hadisin Tirmizi'deki rivayeti, ""Savaş esnasında eller kesilmez" şeklindedir. Bu ifade, bab ismine daha uygundur.

Tıbî, Ebû Davud'un rivayetindeki "Sefer esnasında eller kesilmez" ; sözünü "gazve esnasında eller kesilmez" şeklinde anlamak gerekir," I demiştir.

Azizi de Camiussağır Şerhi'nde: "Seferde" kelimesinin "savaş şeferinde" manasında olduğunu söyler.

Bu izahlardan sonra Ebû Davûd'taki metnin konu başlığı iîe alakası daha iyi anlaşılmaktadır.

Tirmizî, rivayetinin sonundaki ta'lîkda şöyle demektedir:

"İçlerinde Evzai'nin de bulunduğu bazı alimler bu görüştedir. Bunlar kendisine had uygulanan şahsın düşmana katılabileceği endişesiyle savaşta düşman karşısında had uygulanmayacağını söylerler. Ama devlet başkanı düşman ülkesinden çıkıp dar-ı İslama dönünce suçluya haddi uygular. Evzai böyle demiştir."

Hattabi'nin bu konu ile ilgili sözleri de şöyledir:

"Şayet bu hadis sabit ise, yolculuk esnasında hırsızlık yapandan haddin düştüğü anlaşılmaktadır. Çünkü, orada devlet başkanı yoktur. Emîr veya ordu komutanı vardır. Bazı fakihlere göre ordu komutanı dar-ı harpte hadleri ikame edemez. Ama ordunun başında halife varsa veya emîr, Irak, Şam ve Mısır gibi geniş bir memleketin emîri ise müstesna; o zaman askeri içerisinde hadleri uygular. Bu Ebû Hanife'nin görüşüdür.

Evzâî, askerin komutanı sınırdan dönünceye kadar hırsızın elini kesmez, dönünce keser demiştir.

Fakihlerin çoğunluğu, haddi uygulamak için dar-ı harple dar-ı İslam arasında fark görmezler. İster dar-ı İslamda olsun ister dar-ı harpte ibadetler ve farzların vücublanna kail oldukları gibi suç işleyenlere de hadlerin vücubuna kaildirler."

Hattabi bu sözleri ile sanki hadisin sıhhatinden endişe ettiğini hissettiriyor. Münziri de Yahya b. Main'in Busr b. Ertat'ı pek iyi anmadığım bunun ona göre Büsr'ün sahabi olmadığına delalet ettiğini söyler.

Yine Münziri, bu zatın sahabeliğinde ihtilaf edildiğini, Rasûlullah vefat ettiğinde iki yaşında olduğunu, kendisinin meşhur haberleri bulunduğunu bildirmektedir.

Yukarıya aktardığımız nakillerden anlıyoruz ki, içlerinde Evzai ve İmam Azam'ın da bulunduğu bazı alimlere göre savaş esnasında ve dar-ı harpte had uygulanmaz. Azîzî'nin dediğine göre uygulanmama konusunda hadler arasında fark yoktur. Yani bu hüküm hırsızlık haddine has değildir. Zina

haddi, kazf haddi gibi diğer hadler de uygulanmaz. Ancak, Evzai'ye göre, dar-ı İslâm'a döndükten sonra had uygulanır. Hanefi mezhebine göre dar-ı İslama döndükten sonra da had uygulanmaz. Hidaye'de şöyle denilmektedir: "Bir kimse dar-ı harbte veya dar-ı bağyde zina eder sonra dar-ı İslama gelirse had uygulanmaz. "Hidaye sahibi Hanefi mezhebinin bu görüşüne Beyhaki'nin rivayet ettiği "Dar-ı harbte had uygulanmaz" mealindeki hadisi gösterir. Ayrıca görüşün mantıki izahı da şudur: Hadde güdülen gaye, insanları o suçu işlemekten sakındırmaktır. İslam Devlet Başkanı 'nin dar-ı harbte velayet yetkisi yoktur. Öyle olunca, orada had uygulamak faydasız olmuştur. Dar-ı İslam'a geldikten sonra da uygulanamaz. Çünkü suç, haddi gerektirir bir vasıfta işlenmemiştir, sonradan haddi gerektirir bir şekle dönüşmez.[148]

Şayet halife ve büyük şehrin emiri gibi haddi uygulama yetkisini haiz olan kişi ordunun başında olursa, ordugahında haddi gerektiren bir suç işleyen kişiye haddi uygular.

İster dar-ı İslamda ister dar-ı harbte olsun savaş esnasında da barış esnasında da had uygulanır, diyen cumhurun delili Ubâde (r.a)'den rivayet edilen şu hadistir: "Allah yolunda yakın ve uzak tüm insanlarla cihad ediniz. Kınayanın kınamasına aldırmayın. Hazarda ve seferde Allah'ın hadlerini uygulayın."[149]

20. Nebbaş (Kefen Soyucu) İn Elinin Kesilmesi

4409... Ebû Zer (r.a) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a) bana: Ya Ebû Zer! dedi. Buyur Ya Rasûlullah, emret, dedim.

"İnsanlar (topluca) ölüp evin -yani kabrin- bir köle fiatına olduğu zaman ne yaparsın (halin ne olur)?" buyurdu.

Allah ve Rasulü bilir - ya da Allah ve rasûlü (benim için) ne seçerse- dedim.[150]

"Sabra sarıl -veya sabretmeye çalış-"[151] buyurdu.

Ebu Davud der ki: Hammad b. Süleyman : "Kefen soyucunun eli kesilir, çünkü o ölünün evine girmiştir" dedi.[152]

Açıklama

Bu hadis Sünen-i Ebi Davud'da 4261 numarada geçmişti. Hadisin izahı işaret edilen kısımda yapılmıştır. Biz burada hadisin konu ile olan münasebetini ve ulemanın bu husustaki görüşlerini eîe almak istiyoruz.

Hadisin konu ile ilgisi, Ebu Davud'un talikan verdiği Hammad b, Ebi Süleyman'ın sözüdür. Yani Rasûlullah (s.a) kabri ev olarak nitelemiştir. Ev hırz olduğuna ve evden çalanın eli kesildiğine göre, kabirden kefen çalanın da elinin kesilmesi gerekir. İmam Şafii, İmam Malik, İmam Ah-med, İmam Ebu Yusuf, Ebu Sevr, Hasenü'I-Basrî, Şa'bî, Nehaî, Katade, Hammad ve Ömer b. Abdi'1-Aziz bu görüştedir. Bu görüş, ashabtan İbn Mes'ud ve Âişe (radıyallahü anhuma)'dan da rivayet edilmiştir.

İmam Azam Ebu Hanife, İmam Muhammed, Süfyan-ı Sevrî, Evzâî ve Zührî'ye göre kefen çalanın eli kesilmez. Bu görüş de ashabtan İbn Ab-bas'tan da rivayet edilmiştir.

Aliyyü'1-Kari, bu hadiste kabre ev denmesinin, kabrin hırz sayılmasını gerektirmeyeceğini, çünkü her evden çalmanın el kesmeyi gerektirmeyeceğini söyler. Nitekim kapalı bir kapısı veya bekçisi bulunmayan bir evden hırsızlık yapanın eli kesilmez. Ancak, herşeyin hırzı, örfün hırz saydığı şeye göredir, denilirse o zaman, kabir hırz sayılabilir.

Merginani'nin beyanına göre, kefen soyucunun eli kesilir diyenler, kabri hırz saymalarının yanı sıra, Beyhaki'nin rivayet ettiği "kim kefen çalarsa elini keseriz" mealindeki hadistir. Kefen soyanın eli kesilmez diyenler de İbn Ebi Şeybe'nin rivayet ettiği "Muhtefi'nin eli kesilmez" mealindeki hadistir.[153]Medileniler muhtefi diye kefen soyucuya derlermiş. Ayrıca el kesilmez diyenler; kefenin mülk olmadığını, el kesmek için, çalınan malın tam bir mülk olması gerektiğini de söylerler.[154]

21. Birkaç Kerre Hırsızlık Yapan Hırsızın Durumu

4410... Cabir b. Abdullah (r.a) şöyle dedi: Rasûhıllah (s.a)'e bir hırsız getirildi. Efendimiz:

"Onu öldürün" buyurdu. Sahabîler:

Ya Rasulullah, o sadece hırsızlık yaptı, dediler. Rasulullah:

"Onun (elini) kesiniz" buyurdu ve kesildi.

Sonra adam ikinci kez getirildi, Rasulullah (s.a) yine:

"Onu öldürünüz" buyurdu.

Oradakiler:

Ya Rasulullah o sadece hırsızlık yaptı, dediler. Bunun üzerine efendimiz:

"Onu (n ayağını) kesiniz" buyurdu ve kesildi. Sonra üçüncü defa getirildi, Rasulullah (s.a) yine: "- Onu öldürünüz" buyurdu. Sahabeler; "Ya Rasulullah, o sadece çaldı," dediler. Bu sefer efendimiz yine;

"Onu (n sol elini) kesiniz" buyurdu.

Aynı adam dördüncü kez getirildi, Rasulullah (s.a);

"Onu öldürünüz" buyurdu.

Sahabîler:

Ya Rasulullah o sadece çaldı, dediler Rasulullah (s.a)

"Onu (n sol ayağını) kesiniz," buyurdu.

Adam beşinci kez getirildi bu sefer de Rasulullah (s.a)

Onu öldürünüz, buyurdu Cabir der ki:

Biz adamı götürdük ve öldürdük, sonra sürüyüp bir kuyuya attık ve üzerine taş attık.[155]

Açıklama

Hadisi şerif metni; Rasulullah (s.a)'ın kendisine defalarca getirilen hırsız için dört kez, Önce: "Onu öldürünüz" buyurduğu, sahabelerin kendisine "Ya Rasulullah o sadece hırsızlık yaptı" demeleri üzerine de: "Onu kesiniz" buyurduğu şeklindedir. Ancak biz terceme ederken. Darekutnî'nin Ebu Hureyre'den rivayet ettiği hadisi göz önüne alarak; "elini ayağını, sol elini, sol ayağını" şeklinde takdirlerde bulunduk. Şüphesiz Rasûlullah'ın "Onu kesiniz" buyururken maksadı, adamın kesilmesi değil, organlarının kesilmesidir. Hadisin delaleti ile o organlar da, tercemede parantez içerisinde takdir ettiğimiz şekildedir.

Yukarıda işaret ettiğimiz; Darekutnî'nin hadisi şu şekildedir:

Rasulullah (s.a) hırsız hakkında:

"Eğer çalarsa elini kesiniz, sonra yine çalarsa ayağını kesiniz, sonra çalarsa elini kesiniz, sonra yine çalarsa ayağını kesiniz." buyurdu.

Nesâî, bu hadisin mtinker olduğunu, raviler arasında bulunan Mus'ab. b. Sabit'in hadiste kuvvetli birisi olmadığını söyler.

İbn Kayyım'in Zadü'l-Meâd'daki ifadesine göre bazı alimler de hadisi hasen kabul etmişler ve hadisteki hükmün sadece o şahsa has olduğunu söylemişlerdir. Üçüncü bir grup alime göre ise hadis sahihtir ve birisi beşinci kez hırsızlık yaparsa öldürülür. Bu üçüncü görüş Malikilerden Ebu'l-Mus'ab'ın görüşüdür.

Ulemanın büyük çoğunluğuna göre - bazı alimler bunu icma olarak ifade etmektedirler. Hırsızlıktan dolayı Ölüm cezası yoktur. Gerçi müctehid-ler, hırsızlık fiilini 3,4, kez tekrarlayan kişiye verilecek ceza konusunda farklı görüştedirler ama hiç birisi beşinci kezde Öldürüleceğini söylememişlerdir. Oysa bu hadisin zahiri beşinci kez hırsızlık yapanın öldürülmesi gereğine delâlet etmektedir.

Alimler bu hadisi nasıl anlamışlar da, zahirde muhalif görünen bir görüşe sahip olmuşlardır ve görüşlerinde neye dayanmışladır. Şimdi kısaca bu konuya göz atalım:

Ulema bu hadisteki hükmü değerlendirirken şu görüşleri öne sürmüşlerdir:

1- Hırsızlık yapan şahsın irtidat etmiş olup, Peygamber (s.a)'in buna vakıf olmuş olması muhtemeldir. Adamın öldürüldükten sonra, sürünerek bir kuyuya atılması ve üzerinin taşlarla örtülmesi bunu te'yid etmektedir. Çünkü müslüman birisi büyük günah işlemiş de olsa cezası verilir ve öldüğünde cenazesi kılınır. Özellikle, kendisine had uygulanıp da temizlendikten sonra namazı kılınır.

2- Bu hadis-i şerif, bir müslümanın kanının ancak üç şeyden dolayı helâl olduğunu bildiren hadisle neshedilmiştir. (Hadis no: 4352, 4353)

Ancak bu iddia pek uygun görülmemektedir. Çünkü neshin sübutu için hadislerin vürud tarihlerinin bilinmesi gerekir. Oysa bu hadislerden birisinin ötekinden sonra varid olduğuna dair bir bilgi mevcut değildir.

3- Suç işleyen kişi yeryüzünde fesad çıkaranlardan sayılırsa bazı fakihlere göre had olarak değil de tâzir olarak öldürülebilir. Devlet başkanı maslahatın gerektirdiğine göre kişiye hadden daha fazla da ceza verebilir. Hatta gerekirse öldürülebilir. İşte hadisin zahiri bu görüş çerçevesinde değerlendirilebilir.

Hattabi'bu görüşün Malik b. Enes'e nisbet edildiğini söyler ve rasulullah'ın hırsız daha ilk getirildiğinde, önce öldürülmesini emretmesinin bu görüşün haklı yanını güçlendirdiğine işaret eder.

4- Rasûlullah (s.a) vahiyle adamın ilerde yapacaklarına muttali olmuş ve onun için öldürülmesini emretmiştir. Bu hüküm sadece bu şahsa aittir.

5- Adam fesadı meşhur biridir. Onun hırsızlığı tekrarlaması herkesçe malumdu. Bu huyuna son vermesi mümkün görülmez. Onun için öldürülmüştür.

6- Bu hadis münkerdir, istidlale elverişli değildir.

Bu görüşler içerisinde en uygunu kanaatimizce birinci maddedekidir.

İbn Kayyım, hırsızın öldürülmeyeceğine dair icma olduğu iddiasının yerinde olmadığını, çünkü Abdullah b. Ömer'in: Bana dördüncü kez hırsızlık yapanı getirin, onu öldürmem gerekir" dediğini ve bunun seleften bazılarının mezhebi olduğunu söyler.

Yine İbnü'l-Kayyim, nesh iddiasını reddederek, nasih olduğu söylenen hadisin ânım, bu hadisin ise hâs olduğunu ifade eder. İbn Kayyım'ın bildirdiğine göre bu hadisteki "öldürün" emri kesinlik ifadesi için değil, maslahatın gerektirdiği bir tazir cezasıdır. Nitekim bir yerde içki içenler çoğalır, hadlerden ibret alıp içkiyi terketmek mümkün olmaz ve imam gerekli görürse içki içeni öldürebilir. Bu yüzden Hz. Ömer içki içeni bir seferinde hapsedip, bir seferinde saçını tıraş edip seksen sopa vururdu. Halbuki Rasûlullah (s.a) ve Hz. Ebu Bekir içki içene kırk sopa vururlardı.

İbn Kayyım'ın bu sözleri gözardı edilecek cinsten değildir.

Birden fazla hırsızlık yapana verilecek ceza konusundaki görüşler:

1- Dört mezhep imamları birinci defa hırsızlık yapanın sağ elinin ikinci kez hırsızlık yapanın sol ayağının kesileceğinde müttefiktirler. Ancak daha fazla hırsızlık yapana verilecek cezada ihtilâf halindedirler.

2- Şafii ve Malikilere göre, üçüncü hırsızlıkta sol eli, dördüncü hırsızlıkta da sağ ayağı kesilir. Beşinci kez çalarsa hapsedilir ve tazir edilir. İshak b. Râhûye ve Katade de aynı görüştedirler. Delilleri Darakutnî'nin Ebû Hurey-re (r.a)'den rivayet ettikleri şu hadistir: "Rasûlullah (s.a) hırsız hakkında şöyle buyurdu: "Eğer hırsızlık yaparsa elini kesin, sonra çalarsa ayağını kesin, sonra yine çalarsa elini, sonra yine çalarsa ayağını kesiniz." Önce sağ elinin kesileceği "hırsızlık yapan erkeğin ve hırsızlık yapan kadının ellerini kesiniz" mealindeki ayetin İbn Mes'ud'un kıraatında "Sağ ellerini kesiniz" şeklinde okunması delildir. Çünkü bu, haber-i meşhur hükmündedir.

3- Ahmed b. Hanbel, Şa'bi, Nehai, Hammad b. Ebi Süleyman ve Evzaî'ye göre birinci çalışında sağ eli, ikinci çalışında da sol eli kesilir.

Üçüncü kez çaldığında artık el ve ayak kesme yoktur, hapsedilir.

4- Hanefilere göre de üçüncü kez çalanın bir tarafı kesilmez. Ancak çaldığı ödettirilir. Tevbe edinceye kadar hapselir ve ta'zir edilir.

Üçüncü ve daha sonraki hırsızlıktan dolayı el ve ayak kesilmeyeceğini söyleyenlerin delilleri şudur:

Beyhakî'nin Hz. Ali (r.a)'den rivayet ettiği bir habere göre; Hz. Ali'den, sağ eli ve sol ayağı kesikken hırsızlık eden birisinin sol elini.kes-mesi istenildiğinde: "Onu da kesersem bu adam ne ile taharetlenir, ne ile yer?" demiştir. Ayağını kesmesi istenildiğinde de: "Ayağını nasıl keserim? O zaman neyin üzerinde yürür? Ben Allah'tan utanırım" demiş ve onu dövmüş müebbeden hapse atmıştır.

Görüldüğü gibi bu görüşün delili sahabe tatbikatı ve maslahattır.[156]

22. Hırsızın Elinin Boynuna Asılması

4411... Abdurrahman b. Muhayrîz şöyle demiştir:

Fadale b. Ubeyd'e hırsızın elini boynuna asmanın sünnetten mi olduğunu sorduk; "Rasûlulîah (s.a)'a bir hırsız getirildi, eli kesildi, sonra Rasulullah'ın emri ile kesik eli boynuna asıldı." dedi.[157]

Açıklama

Tirmizi bu hadis hakkında "Hasen garibtir. Onu, Ömer b. Ali'nin Haccac b. Ertat'den yaptığı rivayetinden başka bilmiyoruz" demiştir.

Nesai'de : Haccac b. Ertat'in zayıf olup hadis ile ihticac edilemeyeceğini söylemektedir.

Bu haber - sahih ise- hırsızın eli kesildikten sonra kesilen elini boynuna asmanın meşruiyetine delâlet etmektedir. Maksat hem hırsız, hem de görenler için ibrete vesile olmasıdır. Şevkanî, Neyiu'I-Evtar'da bu haberin kesik eli hırsızın boynuna asmanın meşruiyyetine delil olduğuna işaretten sonra şöyle demektedir: "Çünkü bu, suçu önlemede fevkalade önemlidir. Zira hırsız boynuna asılı olan kesik eline bakar ve buna sebep olan fiili ve o fiilin verdiği zararı hatırlar. Aynı şekilde onu o vaziyette görenler içinde, alçak vesveselerini kesecek bir caydırıcılık işi görür. Bey-hakî'nin

rivayetine göre, Hz. Ali bir hırsızın elini kesmiş, halk ona, eli boynuna asılı bir halde rastlamıştır."

Hanefi alimlerinden İbnü'I-Humam da Şerhu Fethi'l-Kadir adındaki, eserinde bu görüşün İmam Şafii ve Ahmed'den nakledildiğini ama, bu hareketin Rasulullah'ın tatbikatında Sürekli olmadığını, dolayısıyla sünnet olmayacağını söyler. İbnu'l-Humam'in ifadesine göre hırsızın elini kestikten sonra boynuna asıp teşhir etmek, siyasi bir olaydır. Devlet yetkilisi isterse yapar isterse yapmaz.[158]

Hırsızlık Yaptığı Zaman Kölenin Satılması[159]

4412... Ebû Hureyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Köle hırsızlık yaparsa, bir neş (yirmi dirhem) karşılığında bile olsa sat."[160]

Açıklama

Hadis, hırsızlık eden kölenin çok ucuz bir fiyata da Qısa satıi!p eiden çıkarılmasını önermektedir. Çünkü bu onun yeni sahibi yanında ıslahı nefs etmesine sebep olabilir. Ancak satış esnasında kölenin bu aybı gizlenmemen', müşteriye söylenilmelidir. Aksi halde müşteri ileride bu durumu öğrenirse köleyi önceki sahibine ayıp muhayyerliği ile geri verme hakkına sahiptir.[161]

23. Recm Konusu

Zina eden erkek ve kadına, muhsan olup olmamalarına göre recm ve celd cezalan verilir. Bu cezalar zinanın haddidir. Bunlarla ilgili malumat hadislerin izahı sadedinde verilecektir.[162]

4413... İbn Abbas radiyallanü anhüma; demiştir ki:

Allah (C.C): "Kadınlarınızdan zina edenlere, bunu isbat edecek aranızdan dört şahit getirin, şahitlik ederlerse ölünceye veya Allah onlar için bir yol açıncaya kadar evlerde tutunuz."[163] ayetinde kadından sonra

erkeği zikretti, sonra ikisini birleştirip "İçinizden zina eden iki kişiye eziyet edin. Eğer tevbe edip düzelirlerse onları bırakın."[164] buyurdu.

Allah (c.c) bu ayeti de, Celd ayeti ile neshedip şöyle buyurdu: "Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz değnek vurunuz."[165]

4414... Mücahid demiştir ki; "(Ayetteki) yol, haddir."

Süfyan da şöyle dedi: " O ikisine eziyet edin" sözünden maksat; bekarlar, "Evlerde tutun" sözündeki maksat da dul kadındır."[166]

Açıklama

Mücahid ve Süfyan'dan nakledilen tefsirler, yukandaki ayet-i kerimelerdeki bazı tabirlerin izahıdır. Onun için bu haberi İbn Abbas haberinin hemen peşine koyduk.

Bab başlığı olan recm, ve haberdeki ayet-i kerimenin ifade ettiği celd ile ilgili açıklamaları bundan sonraki hadislerin izahına bırakarak, İbn Abbas radıyallahü anhümanın sözleri ile ilgili olarak birkaç kelime söylememiz gerekmektedir.

İbn Abbas, Cenab-ı Allah'ın Önce zina eden kadını, peşinden de zina eden erkeği zikrettiğini, sonra da ikisini bir arada andığını söylemiştir. Oysa ilk ayette (Nisa, 15) zina eden kadınlar anılmış ama erkeklerden hiç söz edilmemiştir. Bezlü'l-Mechûd müellifi, üstad Muhammed Yahya'dan naklen erkeği zımmen, zikrettiğini sonra da sarahaten erkeği ve kadını birlikte andığını söylemektedir.

Nisa suresinin on altıncı ayetindeki "Zina eden iki kişi"den murad, ulemanın cumhuruna göre kadın ve erkektir. Sadece Mücahid ve Ebu Müslim Isfahani bu ayetin livata ile ilgili olup "iki kişi"den maksadın iki erkek olduğunu söylemişlerdir.

Ulemanın bu ayetlerin ışığmdaki beyanlarına göre, İslam'ın ilk günlerinde zinanın cezası kadınlar için vefat edinceye veya Allah onlar için bir yol açmcaya kadar evlerde hapis, erkekler için de hakimin uygun göreceği bir ceza idi. Daha sonra bu hükümler neshedildi ve bekârlar için Nur suresinin ikinci âyetinde belirtildiği üzere (yüz sopa vurmak), evlenmiş olan muhsanlar içinde (metni mensuh, hükmü baki olduğu söylenen) recm âyeti ve Rasûlullah'ın fiiili tatbikatı gereğince recm (taşlayarak ödürme) cezalan konuldu. Zaten üzerinde durduğumuz İbn Abbas haberinde de Celdle ilgili ayetin, daha Önceki hükmü ifade eden hapsle ilgili ayeti neshettiği belirtilmektedir.

Kimi alimler de sonraki ayetin (Nur: 2) Önceki ayetleri (Nisa: 15,16) neshetmeyip, izah ettiğini Allah'ın çıkaracağı yolun beyanı olduğunu söylerler.

Az önce de işaret ettiğimiz gibi, zina cezası olan recm ve celd konusunda önümüzdeki iki hadisin sonunda geniş bilgi verilecektir.[167]

4415... Ubade b. es-Samit (r.a)'den, demiştir ki; Rasûlullah (s,a); "Benden öğrenin, benden öğrenin, şüphesiz Allah (c.c) o kadınlar hakkında bir yol açtı. Evlenmiş olan evlenmiş olanla (zina ederse onlara) yüz sopa ve taşlarla recm (cezası vardır); bekar bekarla zina ederse yüz sopa ve bir sene sürgün" buyurdu.[168]

4416... Bakıyye ve Muhammed b. Sabbah b. Süfyân, Hüseyin'den, O Mansur'dan, Mansûr'da Hasen'den önceki hadisi, Yahya'nın isnâd ve manâsıyla rivayet edip; "Yüz sopa ve recm" dediler.[169]

Açıklama

Bu hadisi şeriflerde, Rasûlullah (s.a) yukarıdaki hadisin içindeki âyette "yoP'un, seyyid (muhsan) hakkında yüz sopa ve recm, muhsan olmayanlar hakkında da yüz sopa ve bir yıl sürgün olduğunu beyan buyurmuştur. Yani artık zina eden muh-san'a verilecek ceza recm ve bazılarına göre buna ilâveten yüz sopa, bekârlara verilecek ceza da yüz sopa ve bir yıl sürgündür. Ancak, alimler arasında, muhsan'a, recme ilâveten sopa vurulması ve bekârlar için sürgün konularında ihtilaf vardır. Bu ihtilafları yeri gelince göreceğiz.

Önce Zina suçunun isbatı, celd, recm ve bunların uygulanışları hakkında bilgi vermek istiyoruz.[170]

Zina Suçunun İsbatı:

Zina suçu ya dört erkek şaidin şahitliği, yada zina eden erkek veya kadının ayn ayrı meclislerde dört kez zina ettiklerini ikrar etmeleri ile sabit olur. Zinanın şahitle isbâtı Kur'an-ı Kerimle (Nisa: 15); ikrarla isbâtı da sünnetle (4419 numaralı hadis ve benzerleri) sabittir. Bâzı alimlere göre, bekâr ya da dul bir kadının hâmile oluşu da Zina suçunun sübutu ve had-din uygulanması için delil sayılır. Ama Cumhura göre delil değildir. Bu konuya da 4418 numaralı hadisi izah ederken temas edeceğiz. İkrar konusu da ileride daha genişçe ele alınacaktır.

Zinadan dolayı haddin uygulanması için şahitlik ve ikrarda dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bu hususların mutlaka göz önünde

tutulması gerekir. Şöyle ki: Hakim şahitlere, zinanın mâhiyetini, keyfiyetini, yerini, zamanını, zina edilen kadının kim olduğunu ve erkekle kadının zina hallerini, sürme kabındaki mil yada kınındaki kılıç gibi görüp görmediklerini sorar. Onların âdil olup omadıklarını tesbit eder. Ondan sonra hadde hükmeder. Bir yabancı kadınla bir erkeğin yalnız başlarına bir odada kalmaları, hatta aynı yatakta yatmaları ile had uygulanmaz. Şahitlerin onları üst üste ve âletlerini sürme kabındaki mil gibi görmeleri gerekir,

Aynca şahitlerin dörtten az olmayıp hepsinin erkek olması, âdil olmaları, hür ve gözlerinin görür olması, hepsinin bir arada şahitlikte bulunmaları şarttır.

Zinanın ikrarla sübûtu için de; ikrarın hâkim huzurunda ve dört ayrı mecliste olması, gerekir. İkrar esnasında hâkim, mukırra: (ikrarda bulunana) zinanın ne demek olduğunu, nerede ve nasıl olduğunu sorar. Çeşitli suretlerle ikrarından dönmesi için telkinde bulunur. 4428 numarada gelecek olan hadis hâkimin mukırra soracağı sorulan tayin eden bir nasstır. Zinadan dolayı had uygulanabilmesi için, zina eden şahıslarla ilgili bir takım şartlar vardır, Bunlar:

1- Zina edenler; akıl, baliğ olmalıdırlar.

2- Zinanın zorlama neticesinde değil, rızâ ile olması gerekir. Kadının zorlanması konusunda ihtilaf olmamakla birlikte, erkeğin zorlanması halinde haddin uygulanıp uygulanmayacağı konusunda ihtilaf vardır.

3- Cinsi temasta kadının, erkeğin, mülkü olabileceği şüphesi olan yerlerde olmaması gerekir.

4- Cinsi temasta bulunulan kadirim, erkeğin hanımı olabileceği şüphesinden uzak olmalıdır.

5- Cinsi temas, kiralama ile ilişkili olmamalıdır. Buna göre; birisi, bir kadına ücret vererek zina etse had uygulanmaz. Ama yapılan iş zinadır, haramdır. Âhirette cezası verilir.

6- Zina eden kişi dilsiz olmamalıdır.

7- Zinanın dar-ı adide (İslâm ülkesinde) olması gerekir.

8- Zinanın, cinsel organ yoluyla yapılmış olması icab eder. Buna göre eş cinsellerin yaptıkları, son derece çirkin bir melanet ve çok büyük bir günah ise de, faillerine zina haddi uygulanmaz.

Zina haddinin uygulanabilmesi için, zinada bulunması gereken şartları ve zina suçunun isbâtı konusundaki kısa bilgiden sonra zina haddinin

çeşitleri olan, celd ve recm'e geçmek istiyoruz.[171]

Celd:

Celd sözlükte, "deri üzerine vurmak" demektir. Her bir vuruşa da "celde" denilir. Fıkıh ıstılahında ise celde: Muhsan olmayan mükellef zina eden erkeğin ve zina eden kadının vücudunun muayyen bölgelerine özel olarak sopa veya kamçı vurmaktır."

Bu ceza, suçlunun derisi (cildi) üzerine uygulandığı için, "celde" denilmiştir.

Bu tariften anlıyoruz ki, celd yani sopa vurmak cezası zina edenlerden, muhsan olmayanlara hastır.

Muhsan: Âkil, baliğ, hür, müslüman ve iffetli olan erkektir. Bu özellikleri taşıyan kadın da "muhsana" dır. Muhsan bir erkek, muhsana bir kadınla sahih bir nikahla evlenir ve cinsi ilişki kurarlarsa, bu çift recm bakımından da ihsana haiz olmuş olurlar. Muhsan sıfatını haiz olduktan sonra, zina edildiği zaman, evli veya bekâr (dul) olmanın farkı yoktur. Bekâr bile olsa, muhsanhği devam etmektedir. Yani, bu durumda olan bir erkek veya kadın zina ederse kendisine recm cezası verilir. Aksi halde, yani yukarıda sayılan özelliklen taşımıyorsa muhsan değildir ve zina etmesi halinde recm değil, celd uygulanır.

Muhsan olmayan birisinin, zina etmesi durumunda, gerekli şartlar gerçekleşince, celd (sopa vurma) cezasının uygulanacağında ulemâ müttefiktir. Ancak, buna ilâveten sürgün cezasının da verilip verilmeyeceği ihtilaflıdır. Önce Celd, konusunu inceleyip, sonra sürgün konusundaki ihtilafları ele alalım.

Zina edip de sopa vurulmayı hak eden, muhsan olmayan kişiye sopa vurulurken bir takım esasların göz önünde bulundurulması gerekir. Bunların başlıca şunlardır:

1- Sopa iri olmayacak, parmak kalınlığında ve düz, budaksız olacaktır. Çöp gibi basit şeylerle de olmaz.

2- Sopayı vuran kişi, sopayı omuzuna kadar kaldıracak daha arkaya aş ırm ayacaktır.

3- Çıplak bedene vurulmayacak, bedende gömlek gibi bir elbise bulunacaktır. Ama kürk ve palto gibi kalın bir giysi de olmalayacaktır.

4- Sopa; karın, yüz ve ut yeri gibi nazik ve tehlikeli yerlere vurulmayacaktır.

5- Hepsi bir yere vurulmayacak, vücudun çeşitli yerlerine dağıtılacaktır.

Kendisine celd uygulanacak zinakâr, erkekse ayak üstü durdurulur, kadınsa oturtulur.

Sopa vurulurken ne şiddetli davranılıp ölüme veya yaralamaya sebep)lmalı, ne de hafif geçirilmelidir. Orta bir yol izlenmelidir. Celd cezasının hikmeti konusunda bilgi almak isteyenler, Elmalılı Tefsirine bakabilirler. (Cild: 5 sh. 3470 ve dev.) Celd uygulanırken buna bir grubun şahit)lması gerekir. Topluluğun, en az üç kişi, dörtten kırka kadar, iki kişi, on :işi olması tarzında görüşler vardır.[172]

Sürgün

Ulemânın cumhuruna göre, muhsan olmayanlar zina ederlerse, celdin 'anı sıra sürgüne de gönderilirler. Delilleri, üzerinde durduğumuz hadissrdir. Çünkü bu hadislerde, Rasûlullah (s.a) bekâr birisinin zina etmesi alinde, yüz sopa ve sürgün cezası verileceğini beyan buyurmuştur.

Sürgün cezasının varlığını kabul edenler, bu cezanın tüm zina eden bekârlara mı yoksa belirli kesimlerin bu hükümden müstesna mı olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir: İmam Şafii, Sevrî, Dâvud, ez-Zâhiri ve Ta-beri hükmün zina eden herkese şâmil olduğunu söylemişlerdir. İmâm Şâfiiden bir görüşe göre köleler sürgün edilmez. Evzaî ve İmâm Mâlike göre, sürgün, zina eden erkeklere hastır, Ahmed b.Hanbel'den iki görüş de nakledilmiştir.

Yine bu görüş sahipleri, suçlunun sürgün edileceği mesafe ya da yer konusunda da ihtilâf halindedirler. Bir kısımlarına göre bu, hakimin takdirindedir, kimine göre ise, belirli bir mesafe şarttır. Bu mesafenin de üç günlük yol, iki günlük yol, bir mil, sürgün denilebilecek bir uzaklık olduğu konusunda görüşler vardır. Mâlikiler, sürgüne gittiği yerde hapsedilmesini de şart koşarlar.

Sürgün müddeti bir yıldır.Hanefilere göre sürgün cezası yoktur. Sadece sopa vurma cezası uygulanır.

Delilleri, Bedâiu's-Sanâî' adındaki fıkıh kitabında şöyle ortaya konul-muştur.Özeti:

"Bizim delilimiz; "Zina eden kadın ve zina eden erkekden her birine yüz sopa vurunuz," ayetidir. Bu ayetten istidlalimiz iki cihettendir;

a- Ayeti kerimede celd anılmış ama sürgün yer almamıştır. Sürgünü gerekli görenler, Kur'andaki hükme bir ilâvede bulunmuşlardır. Kur'ana ilâve, nesli demektir.Bir ayetin, haber-i vâhidle neshedilmesi ise caiz değildir.

b- Cenâb-ı Allah, çeldi "ceza" diye isimlendirmiştir. Ceza da kâfi miktarda olan bir şeyin adıdır. Şayet biz celde bir de sürgünü ilâve edersek, ceza kafi gelmemiş olur ki bu, nassın hilâfınadır.

Ayrıca zinâkân sürgün etmek onu iyice zinaya arzetmektir. Çünkü zinâkâr memleketinde kaldığı müddetçe, eşten, dosttan, akrabadan utanır, çekinir ve zinaya yaklaşamaz. Tanımadığı bir yere sürgüne gönderildiğinde ise, bu endişe söz konusu olmaz. Nitekim, Hz. Ömer'in sürgün ettiği birisi, Rumlara iltihak edince, Hz. Ömer sürgün ettiğine pişman olmuş ve bir daha kimseyi sürgün etmemiştir.[173]

Recm:

Recm sözlükte; öldürmek, sövmek, kovmak, terketmek, bühtan, lanet etmek ve atılan taş manalarınadır.

Istılahta da; Muhsan olan zinakâr erkekle, muhsan olan zinakâr kadını usûlüne göre taşlayarak öldürmektir.

Daha önce belirttiğimiz gibi ve tariften de anlaşılacağı üzere, muhsan sıfatını taşıyan erkek veya kadına zina etmeleri halinde recm uygulanır. Recmin delili, metni mensûh ve hükmü baki olduğu kabul edilen: " eş-şeyhu ve'şeyhatu izâ zeneyâ fe'rcumûhumâ: Muhsan bir erkek ve muhsan bir kadın zina ederlerse, onları recmediniz" ayeti ile, Rasulüllah'in kavlî ve fiilî sünnetidir. 4417 numarada gelecek olan hadiste görüleceği üzere, Hz. Ömer (r.a.) kendilerinin Rasûlüllah (s.a.)'den recm ayetini okuyup ezberlediklerini, hem Rasûlüllah'ın, hem de onun vefa-atından sonra recme uyguladıklarını söylemiştir. Üzerinde durduğumuz hadislerin yanı sıra, 4419 numarada gelecek olan Mâiz hadisi ve (4435,4440,4445) numaralardaki hadisler Rasûlüllah'ın recm ettiğine delâlet etmektedirler. Hemen hemen tüm hadis kitaplarında yer alan bu hadisler de recmin meşruiyetinin başka delilidir.[174]

Recm Cezasının Tatbiki:

Recmedilecek kişi erkekse ayakta tutulur, kadınsa göğsüne kadar bir çukura sokulur ve ölünceye kadar ufak taşlarla taşlanır.

Zina suçu şahitlerin şehâdeti ile sabit olmuşsa taşlamaya önce şahitler başlar. Zâninin kendi ikrarı ile sabit olmuşsa önce hakim başlar sonra da halk taşlamaya başlarlar.

Zina eden çiftten birisi muhsan olur, öteki muhsan olmazsa, muhsan olan recmedilir, muhsan olmayana ise yüz sopa vurulur.

Recm edilerek öldürülen müslümanın cenaze namazı kılınır, müslümanların kabristanına defnedilir.[175]

Recmle Birlikte Celd Uygulanır Mı ?

Üzerinde durduğumuz hadiste, Rasûllüllah (s.a.) muhsanm cezasını beyân ederken, "yüz sopa ve recm" buyurmuştur. Bu, muhsan olan zinâ-kâra önce celd sonra recm cezalarının tatbikinin gereğine delâlet eder. Hz. Ali r.a'de böyle yapmış ve "Allanın kitabı ile celd ettim (dövdüm),Rasû-lullah (s.a)'in sünneti ile de recmettim" demiştir. Hasenül-Basri, Dâvûd, ez-Zâhiri ve tabileri, İshak b. Râhûye de bu görüştedirler.

Ulemânın cumhuruna göre, muhsan olan zinâkâra verilecek ceza sadece recm'idir, ayrıca bir de celde gerek yoktur. Bu görüş sahipleri, üzerinde durduğumuz hadisin mensuh olduğu görüşündedirler. Rasûlüllah (s.a) Mâizi, Ğâmıdiyye'yi, Cüheniyye'yi ve iki tane Yahûdiyi recm ettirmiş ama bunlara celd uygulatmamıştır. Şayet celd olsa idi, efendimiz onu terketmezdi. Ayrıca İmâm Şâfiînin istidlal ettiği 4445 numarada gelecek olan hadiste efendimiz, muhsan olmayan erkeğe yüz celde ve bir yıl sürgün muhsan olan zinâkâr kadına da sadece recm cezası vermiş, ayrıca celdden hiç bahsetmemiştir.

Zina haddi konusunda bu kadar malumatı, burada yeterli görüyoruz. Önümüzde gelecek olan hadisleri terceme ederken, ihtiyaç duyulan izahlara da yer verilecektir. Bu konularda daha geniş bilgi almak isteyenler, fıkıh kitaplarının ilgili bölümüne müracaat etmelidirler.[176]

4417... Seleme b. el-Muhabbak'tan; Ubâde b. Sâmit (r.a.), Rasûlullah sallallahü aleyhi vesellemden, bu hadisi rivayet etti. Bunun üzerine insanlar Sa'd b. Ubâde (r.a.)'a;

"Ey Ebâ Sabit ! Şüphesiz hadler indi. Şayet sen, karınla birlikte bir adam bulsan ne yapardın?" dediler,

Said (r.a.); "Onlar susuncaya (ölünceye) kadar, kılıçla vururdum. (O durumda) gidip de dört tane şahit mi toplayayım?! O zamana kadar zaten iş biter" dedi. (Oradakiler) gidip, Rasûlullah (s.a)'in yanında toplandılar ve ;

" Ya Rasûlullah ! Ebû Sâbit'e baksana ! Şöyle şöyle dedi" dediler. Rasûlullah (s.a):

"Şahit olarak kılınç yeter" buyurdu, sonradan da; "Hayır hayır ben o konuda kindarların ve kıskançların aceleyle kötülük yapmalarından korkarım" dedi.[177]

Ebû Davud der ki: Baş tarafını, Vekî, Fazî b. Delhem'den, O haseriden, Hasen, Kabisa b. Hureys'ten, O da Seleme b. Muhabbık vasıtasıyla Rasûlullah (s.af den rivayet etmiştir. Bu, İbnul-Muhabhık' in isnadı (onda) "Bir adam, karısının cariyesi ile temasta bulundu" şeklindedir.

Ebû Davud: "Fail b. Delhem "Hafız" değildir. Vâsıf da[178] kasaptı" dedi.[179]

Açıklama

Rivayetin baş tarafı, bundan önce geçen hadistir. Zâten o kısım burada yer almamıştır. O bölümle ilgili olarak burada söylenecek bir şey yoktur. Ancak son bölümle ilgili açıklamada bulunmamız gerekir.

Rasûlullah (s.a) önce, Sa'd b. Ubâde'nin, karısını bir yabancı ile yatarken görmesi halinde onları öldüreceği tarzındaki sözlerini benimsemiş ve: "şahit olarak kılınç yeter" buyurmuştur.

Ama peşinden bunun bir takım sûi istimallere sebep olacağını söyleyerek men etmiştir. Rasûlullah (s.a) bunun bazı haksız öldürmelere sebep olacağına işaretle; "kindarın ve kıskancın acele ile bir kötülük işlemelerinden korkarım" buyurmuştur. Yâni olur ki, birisine kızan birisi evine girdiğinde o adamı evinde görür ve karısına kötülük ettiği zahabına kapılarak aceleyle öldürür. Ya da aşırı derecede kıskanç birisi, evinde gördüğü bir adamı zina etmese bile öldürmeye kalkar. İşte böyle kötü bir

sonucun ortaya çıkmaması için bir yabancı bulan kişiye ne onu ne de* karısını öldürme yetkisi verilmez. 4532 ve 4533 numaralarda gelecek olan hadisler de açıkça buna delâlet etmektedirler.

Fakat, karısını birisiyle zina ederken yakalar ve o vaziyette öldürürse durum ne olur?

İbn Kudâme bu konu ile ilgili olarak şöyle demektedir: "Bir adam birisini karısı ile zina halinde bulur ve onu öldürürse kendisine kısas da, diyet te gerekmez. Çünkü rivayet edildi ki; Hz. Ömer (r.a) bir gün öğle yemeği yerken, elinde kınından çıkmış, kana bulanmış bir kılıçla koşarak bir adam geldi.

Ömer'in yanına oturup, yemeye başladı. Bir grup da peşinden gelip; "Yâ emirel-mu'minin! şüphesiz bu adam karısı ile birlikte arkadaşımızı öldürdü, dediler. Hz. Ömer:

Bunlar ne diyorlar? Adam:

Birisi karısının bacaklarına kılınçla vurdu. Onların arasında birisi vardı, onu öldürdü, dedi.

Hz. Ömer, gelenlere:

Bu adam ne diyor? dedi. Adamlar:

Kılınanı vurdu ve karısının bacaklarını, kesti. Kılınç adamın ortasına değdi ve ikiye böldü, dediler.

Hz. Ömer, adama:

Eğer tekrar yaparlarsa sen de tekrarla, dedi"[180]

İbn Kudame devamla, kadının, zinayı kendi rızasıyla yapması halinde tazminat gerekmediğini, ama zorlanarak ikrahla teslim alınmışsa öldürene kısas uygulanacağını söyler.

Birisi, bir adamı öldürse ve onun karısı ile birlikte bulduğunu iddia etse, maktulün velisi de zina iddiasını reddetse, velinin sözü kabul edilir. Katilden beyyine istenir. Beyyinenin iki şahit mi yoksa dört şahit mi olduğu konusunda iki görüş vardır. Bu ihtilâfa sebep, öldürenin, zinanın sübutunu mu yoksa öldürme sebebinin zina oluşunu isbat mı olduğu konusundaki farklı görüşlerdir.

Burada bir de şu soru hatıra gelebilir:

Birisi zina etse ve zina suçu dört erkeğin şehâdeti ile hakim huzurunda sabit olsa ve zinakârı birisi öldürse katile ne icâbeder?

İbn Kudâme, bu soruya da; "Muhsan olan zinakârı öldürene kısas, keffâret ve diyet gerekmez. Bu, Şafii mezhebinin zahiri görüşüdür. Alimler, zinâkarı Öldürmenin devlet başkanının hakkı olduğunu söyleyerek, katile diyet gerektiğini söylemişlerdir"[181]

Ebû Davud, hadisin sonunda, Kabîsa'nın Seleme b. Muhabbık'tan bir

rivayetine işaret etmiş ve bu rivayetin isnâdındaki Fadl b. Delhem'in zaafına dikkat çekmiştir. Ayrıca Musannif, bu rivayette Fadl b. Delhem'in, yanlışlık yaptığını bir metnin senedini, başka bir metne kattığını söylemiştir. Çünkü üzerinde durduğumuz hadis ve konu ile, bu adamın cariyesi ile temas kurduğunu bildiren hadis arasında hiçbir ilgi yoktur.[182]

4418... Abdullah b. Abbas radıyallahü anhuma şöyle demiştir: Ömer (b. el-Hattâb) (r.a) halka hitâb edip şöyle dedi: "Şüphesiz Allah (c.c) Muhammed (s.a)'i hak ile gönderdi, ona Kitabı indirdi. Recm âyeti ona indirilenler içindedir. Biz onu, okuduk ve ezberledik. Rasûlullah (s.a) recmetti, ondan sonra biz de recmettik. İnsanlar üzerinden uzun zaman geçerse, birisinin; biz Allah'ın Kitabında recm âyetini bulamıyoruz, demesinden ve Allah'ın indirdiği bir farzı terketmek suretiyle sapıtmalarından korkarım. Muhsan olduğu ve beyyine ya da hamilelik ve itiraf bulunduğu zaman erkeklerden ve kadınlardan zina edene recm haktır (sabittir). Allah'a yemin ederim ki eğer insanlar, Ömer Allah'ın kitabına ilâvede bulundu, demeyecek olsalardı, recm âyetini yazardım."[183]

Açıklama

Allah (c.c)'ün, Hz. Muhammed (s.a)'e gönderdiği âyetlerin bir kısmı neshedilmişdir. Neshedilen âyetler de üç kısımdır.

a- Hem lâfz, hem de hükmü neshedilenler,

b- Hükmü neshedilip, lâfzı kalanlar,

c- Lâfzı neshedilip, hükmü kalanlar.

İşte recm ayeti, bu üçüncü kısımdandır. Yâni lâfzı neshedilip, hükmü baki olan ayetlerdendir. İbn Mâce'nin rivayetine göre Hz. Ömer hutbe esnasında, lafzı mensuh olan recm ayetini de okumuştur. Metnini daha önce de verdiğimiz bu ayet şöyledir: "eş-şeyhu ve'şeyhatu izâ zeneyâ fe'rcumûhumâ: Yaşlı (muhsan) erkek ve kadın zina ettiklerinde, onları recmediniz."

Lâfzı neshedilip de hükmü kalan bu tür ayetler, Kur'ândan sayılmazlar. Dolayısıyla namazda okunamazlar, abdestsiz olarak dokunulmalarında sakınca yoktur. Ashabı kiramın, bu ayeti bilmelerine rağmen Kur'ân-da yer almaması, lâfzı mehsûh olan ayetlerin Kur'âna yazılmayacağına delildir. Hz. Ömer'in, recmi uyguladıklarını bir sahabe topluluğu huzurunda haber verdiği halde, itirazla karşılaşmaması, recmin sübutunda icmâ kabul edilmiştir.

Zâten, Hâriciler ve bazı Mütezilîler dışında tüm müslümanlar recm hükmünün varlığını ve devamlılığını kabul etmektedirler

Hz. Ömer (r.a): Muhsan olan bir erkek veya kadın zina ederse ve zina, beyyine (dört erkek şahidin şehâdeti), zina edenin itirafı yâni ikrarı, yada kocası veya efendisi olmayan kadının hamileliği ile sabit olursa recmedileceğini söylemiştir.

Alimler, beyyine ve ikrarla recmin, sabit olacağı konusunda Hem fikir oldukları halde, hamileliğin delil sayılıp sayılmayacağı konusunda ihtilâf etmişlerdir. İmâm Mâlik ve ashabı, Hz. Ömer'in görüşüne tâbi olmuşlar ve: "Bir kadının kocası olmadığı halde hamile olur ve kendisine zorla tecâvüz edildiğini iddia etmezse, hamilelik zina için delil sayılır ve kadın (muhsansa) recmedilir. Ama kadın yabancı olup çocuğunun kocasından ve ya efendisinden olduğunu iddia ederse recmedilmez" demişlerdir.

Hanefi ve Şâfiilerin de içlerinde olduğu cumhuru ulemâya göre, hamilelik zina suçunun sübutu için delil değildir. Dolayısıyla kocası olmasa bile, başka bir yolla sabit olmadıkça, bir kadın hamilelikten dolayı recme-dilemez. Çünkü hadler şüphelerle düşer.

Şevkânî, hamileliğin zina suçunun sübutu için delil sayılıp sayılmayacağı konusundaki görüşleri naklettikten sonra şöyle demektedir:

"Hasılı bu Ömer (r.a)'in görüşüdür. Bu gibi bir şeyle, canların helakini gerektiren şeyler sabit olmaz. Hz. Ömer'in bunu bir sahabe toplumunun karşısında söyleyip de, onların inkâr etmemesi, bu hükümde icmâ olduğunu gerektirmez. Çünkü içtihadı konularda, muhalifin itiraz etmesi şart degıldır. Özellikle bunu söyleyen, sahabe içerisinde mehabet timsali Ömer olursa...."

Hanefi ulemâsından Tahâvî de şöyle demektedir:

"Maksat; hamileliğin zinadan dolayı olduğu sabit olursa recinin vâcib oluşunu bildirmekdir." Yâni hamileliğin zinadan dolayı olduğu beyyine ya da ikrarla sabit olursa recm uygulanır.

Şahitler ve ikrarla zinanın sübûtu için gerekli şartlan 4416 ve 4417. hadislerin izahını yaparken vermiştik. Tekrara gerek duymuyoruz.[184]

Mâiz Bin Mâlik'in Recmi[185]

4419... Nuaym b. Hezzâl, babasını (Hezzâl)'ın, şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Mâ'iz b. Mâlik babamın yanında kalan bir yetimdi. Mahalleden bir Cariyeyle cinsî ilişki kurdu. Babam kendisine:

"Rasûlullah (s.a)'e git, yaptığını haber ver. Belki senin için (Allah'tan) bağış diler" dedi. Bunu, Mâiz için bir çıkış yolu bulunur umuduyla istemişti.

Mâiz, Râsûlullah'a gelip:

"Yâ Rasûlullah! ben zina ettim. Bana Allah'ın Kitabını (n hükmünü) uygula" dedi.

Rasûlullah ondan yüz çevirdi. Mâiz dönüp tekrar;

" Yâ Rasûlullah! Ben zina ettim. Bana Allah'ın kitabım (n hükmünü) uygula" dedi.

Rasûlullah yine ondan yüz çevirdi. Ama Mâiz tekrar dönüp: "Yâ Rasûlullah ! Ben zina ettim. Bana Allah'ın Kitabını uygula dedi." Nihayet bunu dört kez söyleyince, Rasûlullah (s.a):

"Sen bunu dört kez söyledin. Kiminle zina ettin?" dedi. Mâiz:

" Falan kadınla"

Onunla birlikte yattın mı? -Evet

Derin onun derisine değdi mi? -Evet

Onunla cinsel ilişkide bulundun mu? -Evet

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) recmedilmesini emretti. Mâiz, Harre'ye götürüldü. Recmedilip de (recmedilmeye başlanıp da) taşın acısını hissedince sabredemedi, (recmedildiği yerden) çıkıp kaçtı. Arkadaşları yetişemediği halde Abdulah b. Üneys yetişip, bir deve inciği[186] aldı ona atıp Öldürdü. Sonra Rasûlullah (s.a)'e geldi ve bunu kendisine haber verdi.

Rasûlullah (s.a):

"Keşke bıraksaydınız. Belki tevbe ederdi de, Allah tevbesini kabul ederdi" buyurdu.[187]

4420... Muhammed b. İshak şöyle demiştir:

Asım b. Umer b. Katâde'ye Mâiz b. Mâlik kıssasını haber verdim. O da bana şöyle dedi:

Bana Hasen b. Muhammed b. Ali b. Ebû Talib (r.a.) şöyle haber verdi: Rasûlullah'ın ; "Keşke onu bıraksaydınız" sözünü bana Eşlem kabilesinden, hiç itham edemeyeceğim, istediğin (kadar) kişi haber verdi. Ben bu hadisi (sözü veya hadisin tümünü) bilmiyordum.

Cabir b. Abdullah'a gidip:

"Şüphesiz, Eşlem kabilesinden bazı adamlar, Rasûlullah'a, Mâız'm taşlar değmeye başlayınca sabredemediğini söyleyince efendimizin, kendilerine; "Onu bıraksaydınız ya!" dediğini söylüyorlar.Oysa ben bunu bilmiyorum" dedim. Câbir şöyle dedi:,

Ey kardeşimin oğlu! Ben bu hadisi insanların en iyi bileniyim. Ben, o zatı recmedenler arasındaydım. Biz onu (Mâizı) çıkarıp da recm etmeye başlayınca taşın acısını duydu ve bize: "Ey kavmim! beni Rasûlullah'a geri götüranüz, şüphesiz kavmim beni öldürdü ve beni aldattı. Bana Rasûlullah'ın , beni öldürmeyeceğini haber vermişlerdi" diye feryâd etti.

Ama biz onu olduğu yerden çıkarmadık ve onu öldürdük.Rasûlullah (s.a)'e dönüp de, olayı haber verdiğimizde: "Onu serbest bırakıp da bana getirseydiniz ya !" buyurdu. Rasûlullah bunu, durumu iyice anlamak (tevbe ettirmek)[188] için söyledi. Haddi terketmek için hiç değil. Hasen der ki: (İşte o zaman) Hadisin vechini anladım.[189]

4421... İbn Abbas radıyallâhü anhumâ; şöyle demiştir: Mâız b. Mâlik, Rasûlullah (s.a)'e gelip, zina ettiğini söyledi. Rasûlullah (s.a) ondan yüz çevirdi. Mâız defalarca tekrarladı, Rasûlullah da (her seferinde) yüz çevirdi. Nihayet, Mâız'm kavmine

O akıl hastası mı? diye sordu. -Hayır o normal, dediler.

Bu sefer de Mâız'a:

Onu yaptın mı ? dedi., Mâız :

"Evet" dedi.

Bunun üzerine, onun recmedilmesini emretti. Mâız götürüldü ve recmedildi. Rasûlullah onun namazını kılmadı.[190]

4422... Câbir b. Semure (r.a.) şöyle dedi:

Mâız b. Mâlik'i,Rasûlullah (s.a)'e getirildiği zaman gördüm. Kısa boylu, dolgun (iri kaslı) bir adamdı. Üzerinde gömleği yoktu.Zinâ ettiğine dair kendi aleyhine dört kez şahitlik etti. Rasûlullah (s.a)' kendisine :

"Herhalde sen onu öptün" dedi.

Mâız ;

"Hayır, Vallahi O alçak zina etti " dedi.Bunun üzerine Rasûlullah onu recmedip (recmettirip) halka hitaben şöyle dedi:

"Dikkat edin !.. Biz Allah azze ve celle yolunda her savaşa gidişimizde, teke melemesi gibi meleyen birisi arkada kalır. Kadınlardan birisine az bir süt verir (ve O kadınla zina eder). Dikkat edin, Eğer[191] Allah onlardan birisini elime düşürürse onu mutlak cezalandırırım."[192]

4423... Simâk şöyle demiştir:

Bu hadisi, Câbir b. Semure'den işittim. Önceki daha mükemmeldir. Câbir;

"Rasûlullah (s.a)' Mâız'ı iki kerre geri çevirdi" dedi. Simak dedi ki:

Bunu Said b. Cübeyr'e haber verdim, "Rasûlullah onu dört kerre geri çevirdi" dedi.[193]

4424... Şû'be şöyle demiştir;Simafce; "Küsbe" nin[194] ne olduğunu sordum. "Az süt" dedi.[195]

4425... İbn Abbas (r.anhumâ): şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a), Mâız b. Malik'e:

"Senden bana gelen haber gerçek mî?" diye sordu.

Mâiz:

"Benden sana ne ulaştı?"

"Bana, senin filân oğullarının cariyesi ile cinsi temasta bulunduğun haberi geldi."

Mâiz:

"Evet " dedi ve dört kez şahitlik etti. Bunun üzerine, Rasûlullah (s.a) emretti ve Mâız recmedildi.[196]

4426... îbn. Abbas (r.anhumâ) şöyle dedi:

Mâiz b. Mâlik, Rasûlullah (s.a)'e gelip zina ettiğini iki kez itiraf etti. Rasûlullah (s.a) onu kovdu. Sonra tekrar gelip iki kez daha itiraf etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a);

"Dört defa aleyhine şahitlik ettin, Onu götürün ve recmedin" buyurdu. [197]

4427... İbn. Abbas (r.anhumâ) şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a), Mâız b. Mâlik'e:

"Herhalde sen onu öptün veya dokundun ya da baktın" dedi. Mâız

"Hayır" dedi.

Rasûlullah:

"Onunla birleştin mi?"

"Mâız:"

"Evet" dedi.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) Mâız'ın recmedilmesini emretti.

(Ravi) Musa; "İbn Abbas'tan" demedi. Bu, Vehb'in (rivayet ettiği) lâfızdır.[198]

4428... Ebû Hureyre (r.a) şöyle demiştir:

el-Eslemî (Mâiz b. Mâlik) Rasûlullah (s.a)'e gelip, bir kadınla haram ilişkide bulunduğuna dört kez şehadette bulundu. Her seferinde Rasûlullah ondan yüz çeviriyordu. Beşinci seferde ona döndü ve:

"Onunla birleştin mi?" dedi. Mâız:

Evet Rasûlullah (s.a);

Sendeki şu (âlet) ondakinde kayboluncaya kadar mı?

Evet

Mil, sürme kabında ve kova ipi kuyuda kaybolduğu gibi mi?

Evet

Zinanın ne olduğunu biliyor musun?

Evet, insanın hanımı ile helâl olarak yaptığını ben onunla haram olarak yaptım.

Bu sözle ne demek istiyorsun?

Beni temizlemeni istiyorum.

Bunun üzerine Rasûlullah emretti ve (Mâiz) recmedildi.

Rasûlullah (s.a), ashabından iki kişiden birisinin öbürüne; "şu adama bak! Allah onu gizlemişken nefsi onu bırakmadı da köpek taşlanır gibi taşlandı (recmedildi)" dediğini duydu. Hiç ses çıkarmadı, sonra bir müddet yürüdü ve ayağını dikmiş bir eşek leşine rastladı.

"Falan ve falan neredeler?" dedi.

Onlar Biziz Yâ Rasûlullah! dediler

" İniniz ve şu eşeğin leşinden yeyiniz" buyurdu.

Adamlar:

"Ey Allahirî nebisi! Bundan kim yiyebilir ki?" dediler. Rasûlullah:

"Sizin az önce kardeşinizin ırzına sataşmanız, bunu yemekten daha şiddetlidir. Bana sahip olan (Allah')a yemin ederim ki o şimdi Cennet nehirlerine dalmaktadır" buyurdu.[199]

4429... Bize Ebû Âsim haber verdi, bize İbn Cüreyc haber verdi, bize Ebû'z-Zübeyr haber verdi. O, Ebû Hureyre'den bu (hadisin) benzerini rivayet etti ve şunu ilâve etti: Bana farklı şeyler söylediler; Bazıları; "Mâ-ız ağaca bağlandı", bazıları da; "ayakta durduruldu" dediler.[200]

4430... Câbir b. Abdullah (r.a)'den rivayet edildi ki:

Eşlem kabilesinden bir adam (Mâız b. Malik) Rasûlullah (s.a)'e gelip zina ettiğini itiraf etti. Rasûlullah (s.a) ondan yüz çevirdi. Adam sonra tekrar itiraf etti, Rasûlullah (s.a) yine yüz çevirdi. Bu hal, kendisi aleyhine dört defa şahitlik edinceye kadar (sürdü)

Nihayet Rasûlullah (s.a) ona;

" Sen de bir akıl rahatsızlığı var mı?" dedi. Adam:

"Hayır", Rasûlullah (s.a):

" Muhsan mısın?" Adam:

"Evet" dedi.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) emretti ve o zat, musallada recmedildi. Taşlar kendisini acıtınca kaçtı. Ama yakalandı ve ölünceye kadar recmedildi. Rasûlullah (s.a) onun hakkında hayırla konuştu, cenaze namazını kılmadı.[201]

4431... Ebû Saîd (r.a) şöyle dedi:

Rasûlullah (s.a) Mâız b. Mâlik'in recmedilmesini emredince, onu Bakî'a çıkardık, Vallahi onu bağlamadık. O ayakta durdu.

Ebû Kâmil'in rivayetine göre Ravî devamla şöyle dedi:[202] Biz ona kemik, toprak tezeği ve tuğla parçaları attık. Bunun üzerine Mâız kaçtı, biz de peşinden koştuk. Harra'nın yanına varınca karşımızda durdu. Biz de ona, ölünceye kadar Harra'nın kayalarını attık. Rasûlullah (s.a) Onun için istiğfarda bulunmadı, hakkında kötü konuşmadı.[203]

4432... Ebû Nadra şöyle demiştir:Rasûlullah (s.a)'e bir adam geldi.

Râvi Önceki hadis'in benzerini rivayet etti, ama tamamını değiI.(Sonra) ravi şöyle dedi; Sahabeler onun hakkında kötü konuşmaya başladılar, Rasûlullah (s.a) onları nehyetti.Onun için bağış dilemeye başladılar, onu da nehyetti, ve: " O günah işleyen bir adamdır. Ona Allah kâfidir" buyurdu. [204]

4433... İbn Büreyde, babasından şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a)'Mâiz'm ağzını kokladı.[205]

4434... Abdullah b. Büreyde, babasından şöyle dediğini rivayet etti:

Biz, Rasûlullah'ın sahabeleri, aramızda; "Ğamidli kadın[206] ve Mâız eğer itiraflarından sonra dönselerdi- veya itiraflarından sonra Rasûlullah'ın yanına dönmeselerdi- Rasûlullah (s.a) onları istemezdi."diye konuşurduk.Onları ancak dördüncü itirafta recmetti.[207]

Açıklama

4419 numaradan itibaren buraya kadarki hadisler, Maiz Mâlik adındaki sahabenin recmi ile ilgilidir. Hepsi, aynı hadiseyi konu edindiği için, açıklamayı hadislerin bitimine bıraktık.Şimdi işaret ettiğimiz bütün bu rivayetleri göz önüne alarak, gerekli izahatı vermeye çalışalım. Hadislerin ihtiva ettiği ahkâma geçmeden önce, Mâız'in recmedildiği yer konusuna değinmek istiyoruz. Çünkü bir rivayette onun Harra'da başka bir rivayette Musalla'da bir başka rivayette de Baki'da recmedildiği bildirilmektedir. Harra: Medine'de siyah taşları olan bir yerdir. Musalla, Bakî'dadır. Dolayısıyla Bakî'da recmedüdiğini bildiren haberle, Musalla'da

recmedüdiğini bildiren haber arasında bir tezat yoktur. Mâız'ın Musalla'da recmedilmeye başlanıp, kaçtıktan sonra Harra'da yakalanmış olduğunu söylemek mümkündür.[208]

Bazı Hükümler

Şimdi de Hadislerden elde edebileceğimiz hükümleri maddeler halinde ele alalım:

1- Rasûlullah (s.a)' zina itirafında bulunan Mâız'a ilk seferlerinde yüz vermemiş, ancak dördüncü ikrarından sonra recmedilmesini emir buyurmuştur. Bu hâl ulemânın tedkik konusu olmuştur. Acaba İkrarın tekrarlanması şart mıdır? Yoksa Rasûlullah (s.a) konunun daha çok açığa çıkması için mi ilk seferlerde recme hükmetmemiştir? Konu ihtilaflıdır. 4516... no'lu hadiste de kısaca temas edilen mes'elenin tafsilatı şöyledir:

a- Zina suçunun sûbûtu ikrarla oluyorsa, ikrarın dört defa tekrarlanması şarttır. Hanefi imamları ile, İbn Ebi Leylâ, Ahmed b. Hanbel ve îshak b. Râhûye bu görüştedirler.

Bu gruptaki alimler, ikrarın ayrı ayrı meclislerde olmasının şart olup olmayışında da ihtilâf etmişlerdir.

Hanefilere göre ikrar dört ayrı mecliste olmalıdır. Tek meclisteki müteaddid ikrarlar tek ikrar sayılır.

İbn Ebi Leylâ ve Ahmed b. Hanbel'e göre ise, zina suçunun isbâtı için, dört ikrarın tek mecliste olması yeterlidir.

b- Zina suçunun isbâtı için tek ikrar yeterlidir. İmam Mâlik, İmâm Şafiî, Ebû Sevr, Hasenü'l-Basrî ve Hammad b. Ebu Süleyman da bu görüştedirler. Katillik ve hırsızlığın sübutu için bir ikrarın yeterli olduğu gibi, zinanın isbâtı için de bir kez yapılan ikrarın kâfi olduğunu söylerler.

Bu görüşte olanlar, Rasûlullah'ın dört kez ikrarı tekrarlatmasını, fiilen sübutu konusundaki şüphesini def etmeye hamlederler. Rasûlullah'ın, Mâız'ın akli dengesinin yerinde olup olmadığını, muhsan olup olmadığını sormasını, sarhoş olup olmadığını anlamak için ağzını koklamasını delil sayarlar.

Ancak, Rasûlullah'ın ikrarı tekrarlatması sadece Mâız'a has olmamış, Cüheyniye'ye de tekrarlatmıştır. Ayrıca, Mâız için recmi emretmeden önce;

"Sen onu dört kez söyledin" buyurmuştur. Bunlar, birinci görüşü te'yid eden delillerdir.

2- Bir adam zina ikrarında bulunduktan sonra, ikrarından rücû ederse had uygulanmaz. Mâız'ın recmden kaçtığı ve sonra yakalanıp recmedildi-ği haber verilince, Rasûlullah (s.a)'in "Onu bıraksaydınız ya" buyurması buna delildir.

Hanefi imamlarının yanı sıra, İmâm Şafiî, Ahmed b. Hanbel, İshak b. Râhûye, Atâ b. İbi Rebah, Zührî ve Hammad b. Ebî Süleyman bu görüştedirler.

İmâm Mâlik, İbn Ebi Leylâ ve Ebû Sevr'e göre ise mukırrın ikrardan rücü'u kabul edilmez. Bu görüş, Hasenü'l - Basri, Said b. Cübeyr ve Câ-bir b. Abdullah'tan da rivayet edilmiştir. 4420 numaralı rivayet bu görüşe delildir.

3- Bir haddi uygulamadan önce, maznunun aklî dengesinin yerinde olup olmadığının kontrol edilmesi gerekir. Rasûlullah'ın hem Mâız'a, hem de kavmine sorması buna delildir.

4- Zina haddini düşürmek için, ikrarda bulunan şahsa, belki yanılmış olacağını, öpmenin, kucaklamanın zina sayılmayacağını, zinanın fiilen cinsî temas olduğunu hatırlatmak gerekir.

5- Zina ettiğini ikrar eden ve bu yüzden fecmedilen kişinin cenaze namazı kılınır. Hz. Peygamber (s.a)'den Mâız'ın cenazesini kılıp kılmadığı konusundaki rivayetler farklıdır. Ebû Davud'un 4430 numaradaki hadisi, efendimizin Mâız'ın namazım kılmadığını beyân etmektedir. Buhârî'nin rivayetinde ise, kıldığı bildirilmektedir.

Abdürrezzak'm Ebû Ümâme b. Sehl b. Hanif ten rivayet ettiği bir habere göre; Efendimize, Marz'ın namazını kılıp kılmayacağı sorulmuş, o da "hayır" demiştir. Ama ertesi günü, ashabına "Arkadaşınızın namazını kılınız" buyurmuş ve kendisi de kılmıştır.

Bu rivayet, konu üzerindeki farklı rivayetleri güzel bir şekilde cem etmekte ve tezâtı izâle etmektedir.

Devlet Başkanının, böyle birisinin cenazesini kılıp kılamıyacağı ulemâ arasında ihtilaflıdır. Askalanî'nin belirttiğine göre İmam Mâlik, kılamıyacağını çünkü bunun bir bakıma suça teşvik sayılabileceğini söyler.

Cumhûr'a göre ise devlet başkanı recmedilen bir suçlunun cenazesini kılabilir.

6- Recmedilecek kişi için ister erkek olsun ister kadın, bir çukur kazılması şart değildir. îmam-ı Azam, Ebu Hanife ve İmam Mâlik bu görüştedir. Ancak, Hanefi mezhebindeki müftabih görüşe göre kadın için çukur

kazılması caizdir.

Nevevî'nin bildirdiğine göre ; Ebû Yûsuf, Katâde ve Ebû Hanife'den bir rivayet, hem erkeğe hem de kadına çukur kazılmasının gerekliliği istikametindedir.

Bazı Mâlikiler de; şahitlerle sabit olan zina suçunda çukur kazılacağı-nı, ikrarla sabit olanda ise kazılmayacağım söylerler.

Şâfiilere göre; erkekler için çukur kazılmaz. Kadınlar için kazılıp ka-zılmayacağı konusunda da üç vecih vardır, Bunlar:

a- Kadının göğsü hizasına kadar çukur kazılması müstehaptır.

b- Yetkili merci muhayyerdir. Dilerse kazar, dilerse kazmaz. Kazmak müstehap da değildir, mekruh da değildir.

c- Zinası, beyyine ile sabit olmuşsa kazmak müstehaptır. İkrarla sabit

olmuşsa değildir.

Nevevi, bu son görüşün daha uygun olduğunu söylemektedir.

7- Recm ederken mutlaka taş atmak şart değildir. Sert toprak, tuğla parçası v.s gibi maddeler de atılabilir.

8- Recmedilen birisi hakkında çirkin sözler söylenmez. İstiğfar da edilmez.[209]

4435... Hâlid b. Leclâc, babası Leclâc'ın[210] şöyle haber verdiğini rivayet etmiştir:

O (Leclâc) çarşıda kendi kendine oturduğu yerde çalışıyordu. Kucağında bir çocuk taşıyan bir kadın geçti. (Leclâc der ki): İnsanlar onunla birlikte koşuştular, ben de yürüdüm. Rasûlullah (s.a)'ın yanına vardım. Rasûlullah (s.a):

"Bunun babası kim?" buyurdu. Kadın sustu (karşılık vermedi). Kadının hizasında duran bir genç; "Onun babası benim, Yâ Rasûlullah!" dedi.

Rasûlullah, kadına dönüp; "Yanındaki bu çocuğun babası kim?"buyurdu. Genç yine: "Onun babası benim, Yâ Rasûlullah !" dedi.

Rasûlullah (s.a) etrafında duran bazılarına baktı. Onlara gencin durumunu soruyordu. Onlar "Biz onun hakkında hayırdan başka bir şey

bilmeyiz" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a) gence:

"Muhsan mısın?" dedi:

Genç:

"Evet" dedi. Rasûlullah (s.a) onun recmedilmesini emretti. Genci çıkardık, onun için, bize recm imkânı verecek kadar bir çukur kazdık, sonra hareketsiz kalıncaya (ölünceye) kadar ona taş attık.

Recmedilen genci soran bir adam geldi. Onu alıp, Rasûlullah'a götürdük ve: "Bu adam o habisi sormaya geldi" dedik. Rasûlullah (s.a):

"Şüphesiz o Allah katında misk kokusundan daha güzeldir" buyurdu. Bir de gördük ki, o adam gencin babası imiş. Genci; yıkamakta, kefenlemekte ve defnetmekte adama yardım ettik."[211]

Râvi diyor ki; "Namazda" dedi mi, demedi mi bilmiyorum."

Bu Abde'nin hadisidir ve bu daha tamdır.[212]

Açıklama

Hadiste anılan kadının ismi konusunda bir açıklamaya rastlayamadık.

Kadının, kucağındaki bir çocukla giderken, onu gören insanların da onunla gitmelerine sebep, kadının çocuğunun zina mahsulü olduğunu bilmeleri olsa gerektir. Zâten hadiste, kadının recmedildiğine dair bir kaydın bulunmaması, kadının evli olmadığına delâlet etmektedir.

Bu hadiste, çocuğun kendisine ait olduğunu söyleyen gencin, ikrarını tekrarladığı yolunda bir kayıt mevcut değildir. Genç dört kez ikrarda bulunduğu halde, bunların rivayette yer almamış olması muhtemeldir.

Hadisin delâletinden anlaşıldığına göre; zina eden iki çiftten birisi muhsan olur, Öbürü olmazsa sadece muhsan olan recmedilir.

Yine hadisten anladığımıza göre, büyük günahlardan birisini işleyen kişi tevbe ederse tevbesi kabul edilir. Zinadan dolayı recmedilerek öldürülen, yıkanır ve cenazesi kılınır.[213]

4436... Mesleme b. Abdullah el-Cühenî, Halid b. El-Leclâc'dan, o babası vasıtasıyla Rasûlullah (s.a)'den bu (Önceki) hadisin bir kısmını rivayet etti.[214]

4437... Sehl b. Said (r.a)'den şöyle rivayet etmiştir:

Bir adam, Rasûlullah (s.a)'e gelip, onun yanında, adını vererek bir kadınla zina ettiğini ikrar etti. Rasûlullah (s.a) o kadına haber gönderip bunu sordu. Kadın zina ettiğini inkâr etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) adama had (sopa) vurdu, kadını bıraktı.[215]

Açıklama

Bu hadis bazı nüshalarda; "Adam zinayı ikrar eder kadın ikrar etmezse» babdadır. Orada yine gelecektir. (Hadis 4466)

Adam. zina suçunu ikrar ettiği için cezalandırıldı. Anlaşılan, muhsan değildi, onun için had olarak celde uygulandı. Kadın ise inkâr ettiği ve şahit de bulunmadığı için serbest bırakıldı.[216]

4438... Câbir (r.a)'den rivayet edildi ki:

Bir adam, bir kadınla zina etti. Rasûlullah (s.a) emretti ve adama celd haddi uygulandı. Sonra Efendimize onun muhsan olduğu haber verildi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) recmedilmesini emretti.

Ebû davud der ki: Bu hadisi Muhammed b. Bekr el-Bursânî, Ibn Cü-reyc'îen Câbir' e mevkuf olarak rivayet etti. Ebû Asım da, İbn Cüreyc'ten Ibn Vehb'in hadisinin benzerini rivayet etti, Rasûlullah'ı anmadan; Bir adam zina etti, muhsan olduğu bilinmedi ve celd uygulandı (sopa vuruldu). Sonra muhsan olduğu anlaşıldı ve recmedildi.[217]

4439... Bize Muhammed b. Abdurrahim Ebû Yahya el-Bezzâz haber verdi, bize Ebû Asım, İbn Cüreyc'den, o da Ebû Zübeyr vasıtasıyla .Câbir'den rivayet etti ki:

Bir adam, bir kadınla zina etti, onun muhsan olduğu bilinemedi ve celd uygulandı (yüz sopa vuruldu). Sonra onun muhsan olduğu anlaşıldı ve recmedildi.[218]

Açıklama

Metinde görüldüğü üzere, hadise iki ayrı rivayetle gelmiş, birisi Rasûlullah'a isnâd edildiği halde, ikincisi isnâd edilmemiştir.

Hadisten anlaşıldığına göre; yetkili kurum, haddi gerektiren suçlardan birisine, gereken cezayı vermez de başka bir ceza verirse bu, yeterli değildir. Suçun kendi cezasının da uygulanması icâbeder. Bu konu ile ilgili olarak Aliyyü'I-Kârî şöyle der:

"Hadis, iki şeyden birisinin öbürünün yerini tutmayacağına delildir. Eğer İmam suçlu için hadlerden birisini emreder, sonradan cezanın başka bir şey olduğu anlaşılırsa, vacip olan cezaya dönülmesi gerekir. Bunu Eşref zikretmiş, İbn Melek'de ona tabî olmuştur.

Bezlû'l - Mechûd müellifi. Kâri 'nin; "iki şeyden birisinin ötekinin yerini tutmayacağı..." sözüne itirazla, bunun mutlak olarak doğru olmadığını, çünkü recmin hem sureten hem de manen celde yerine geçtiğim ve onun keffâret olarak yeterli olduğunu söyler.

Hadisin, Rasûlullah'a müsned olan rivayetinde bir sorun söz konusudur. Şöyle ki: Cumhur'a göre, Rasûlullah (s.a) hata üzere bırakılmaz. Oysa burada bırakıldığı görülmektedir. Çünkü zina eden adamın muhsan ol-

duğunu bilmeden adama sopa vurdurmuş, muhsan olduğunu öğrenince de recmettirmiştir. Bu, Cumhûr'un görüşüne göre celdin hatâen vukûbuldu-ğunu gösterir. Oysa Rasûlullah (s.a) hatâ üzere devam etmez. Bu caiz değildir. Bu açıdan, rivayette bir işkâl söz konusudur. Ancak Rasûlullah'a gerçeğin haber verilip, onun da buna uygun hareket ettiği ve hata üzerinde bırakılmadığı; ancak düzeltmenin vahiy ile değil de, böyle bir ilâhi takdir ile gerçekleştiği söylenebilir. Böylelikle işkâl de kalmamış olur.

Celd ile, recmin birleştirilmesini caiz görenlere göre ise böyle bir problem yoktur.[219]

24. Rasûlullah’ın Recmedilmesini Emrettiği Cüheyneli Kadın

4440... Imrân b. Husayn (r.a) den rivayet edildi ki: Bir kadın, - Ebân'ın hadisinde denildiğine göre, Cüheyneli bir kadın Rasûlullah (s.a)'e gelip, zina ettiğini ve gebe olduğunu söyledi. Rasûlul-

lah (s.a) kadının bir velisini çağırdı ve: "Ona iyi davran, çocuğunu doğurunca getir" buyurdu.

Kadın çocuğunu doğurunca (velisi onu Rasûlullah'a) getirdi. Rasûlil-lah (s.a) emir buyurdu ve elbisesi üzerine bağlandı. Sonra da efendimizin emri

ile recmedildi. Sonra yine emretti ve ashap cenazesini kıldı.

Ömer (r.a); Yâ Rasûlullah! O zina etmiş olduğu halde, namazını kılıyor musun?!..." dedi.

Rasûlullah (s.a):

"Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, o öyle bir tevbe etti ki, eğer tevbesi Medinelilerden yetmiş kişiye taksim edilse yeterdi. Sen bu kadının canını feda etmesinden daha üstününü buldun mu?" buyurdu.

Ravi Müslim, Ebân'dan olan rivayetde; "Elbisesi üzerine bağlandı" demedi.[220]

4441... Evzâî şöyle demiştir:

"Fe şükket aleyhâ şiyabuhâ" sözünün manâsı "elbisesi üzerine bağlandı" demektir.[221]

Açıklama

Hadisin Müslim'deki rivayetinde Hz. Ömerr.a'mn sözüne karşılxk) Rasûlullah (s.a)'ın; "Sen Allah için canını feda eden kadından daha üstününü buldun mu?!.,." buyurduğu belirtilmektedir. Yani, Ebu Davud'un rivayetinden fazla olarak "Allah için" sözcüğü yer almıştır.

Hz. Peygamber (s.a)'in, 'Cüheyneli kadının velisini çağırıp, ona iyi davranmasını emretmesi, diğer akrabalarının, yaptığı kötü işten ötürü kadına kötü davranmış olmalarından dolayı olabilir.

Kadının recmedileceği zaman elbisesinin üzerine bağlanmasına sebep, bedeninin açılması endişesidir. Çünkü recm esnasında acı çekecek, çırpmacak, vaziyetini kontrol edemiyecek, bu da bedeninin açılmasına sebep olacaktır. İşte ona meydan vermemek için elbisesi bağlanmıştır. Recmedilecek kadın için çukur kazılması da bu endişeden dolayıdır. Yine bu yüzden, kadınlar, Ulemânın cumhuruna göre oturdukları vaziyette recm edilirler.[222]

Bazı Hükümler

Bu ıvavet ahkam bakımından da bazı konuları ihtiva etmektedir. Bunlara kısaca temas edelim:

1- Zina eden bir kadın, zina suçu sabit görüldüğü anda hamile ise, çocuğunu doğuruncaya kadar ceza uygulanmaz. Çocuğunu doğurması beklenir. Recmde de ceîdde de durum aynıdır.

2- Bir kimse bir günah işlemiş, hatasını anlamış ve tevbekâr olmuşsa ona kötü davranmamalıdır.

3- Zinadan do.ayı recmedilerek öldürülen bir müslümanın cenazesi kılınır.

4- Bir kimse zina eder ve suçunu ikrar edip tevbe ederse tevbesi makbuldür.

5- Zina eden birisinin tevbe etmesi kendisinden haddi düşürmez.[223]

4442... Abdullah b. Büreyde, babasın (Büreyde)'dan şöyle rivayet etmiştir:

Bir kadın-yâni Gamid'den - Rasûlullah (s.a)'e gelip: "Ben suç işledim (zina ettim)" dedi. Rasûlullah (s.a):

"Dön git," buyurdu. Kadın dönüp gitti, Ertesi gün tekrar geldi ve;

"Herhalde sen, Mâız'ı geri çevirdiğin gibi, beni de geri çeviriyorsun, Oysa Vallahi ben gebeyim" dedi.

Rasûîullah (s.a) yine; "dön git" buyurdu. Kadıa ertesi gün tekrar geldi, Efendimiz bu sefer:

"Dön git, onu doğuruncaya kadar (bekle)" buyurdu.

Kadın çocuğu doğurunca, Rasûlullah'a gelip; "işte, onu doğurdum"dedi.

Rasûlullah (s.a); "git, onu emzir, sütten kesinceye kadar (dur)" buyurdu.

Kadın (bilâhare) çocuğunu sütten kesmiş, çocuk elinde bir şey yer bir vaziyette geldi.Rasûlullah (s.a) çocuğun, müslümanlardan birisine verilmesini emretti. Efendimizin emri ile kadın için bir çukur kazıldı ve recmedildi. Hâlid de, kadını recmedenlerdendi.Ona bir taş attı, kadının kanından bir damla şakağına bulaştı.Bunun üzerine ona kötü söz söyledi.Ra-sûluîlah (s.a) Halide: "Yavaş ol ey Hah'd ! Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, o öyle bir tevbe etti ki, eğer halktan haksız yere toplanan vergilere el koyan birisi öyle tevbe etse affedilirdi" buyurdu.

Rasûlullah (s.a) emretti; kadının namazı kılındı ve defnedildi.[224]

Hadisin, Müslim'deki rivayetinde kadın çocuğu getirdiğinde elinde ekmek olduğu bildirilmektedir.[225]

4443... İmran'm babası Zekeriyya şöyle dedi :

Ebû Bekre'den haber veren bir şeyhten işittim; Ebû Bekre babasından şöyl". rivayet etmiş:

"kasûlullah (s.a) bir kadını recmet (tir)miş, o kadın için göğsü (hizasına) kadar çukur kazılmış."

Ebû Davud der ki:(Bunu) bana, Osman'dan, bir adam belletti.[226]

(Yine Ebû Davud şöyle der: Gassânî: "Cüheyne, Ğamid ve Bârık aynıdii"dedi.)[227]

4444... Ebû Davud şöyle dedi:

Bina Abdussamed b. Abdil-Vâris'den anlatıldı. Bize Zekeriyyâ b. Sü-leym. aynı isnâdla yukarıdaki hadisin benzerini rivayet etti. Rivayetinde şunu ilâve etti.

(Rasûlullah); Sonra o kadına, nohut gibi taşlar attı! Sonra da: "atınız, yüzden sakınınız" dedi, Kadın ölünce de namazını kıldı.

Tevbe konusunda da, Bureyde hadisindeki gibi söyledi.[228]

Açıklama

4442 numara ile başhyan son üç rivayet aynı hadiseyi anlatmaktadır. Onun için üçünün izahını birlikte ele almayı uygun bulduk.

4441... nolu rivayette, Ebû Davud'un Gassânî'den naklettiğine göre Gamid, Cüheyne ve Bârik aynı kabilelerin adıdır.

Kâmus'ta; "Bârik: Yemendeki bir kabilenin babası olan Said b. Adiyy'in lâkabıdır" denilmektedir.

Gamid de, Yemen'deki bir kabilenin babasıdır. Bunlar Cüheyne'den bir batındır.

Musannifin bu üç ismin aynı kabileye ait olduğunu bildiren bu sözü nakletmekteki maksadı; 4440 nolu hadiste recmedildiği bildirilen Cüheyneli kadın ile, 4442 nolu hadiste söz konusu edilen Ğâmid'li kadının aynı kadın olduklarına dikkat çekmektir. Demek oluyor ki; hâmile olarak gelip zina ikrarında bulunan ve Rasûlullah tarafından doğumdan sonra gelmesi için geri çevirilen tek bir kadın vardır. Yani hâdise tektir. Ancak, iki hadis arasında bir çelişki gözlendiği söylenebilir. Çünkü sonraki hadis, öncekine nisbetle oldukça mufassaldır Şöyle ki: Önceki rivayete göre Hz. Peygamber

(s.a) kadına, çocuğunu doğurduktan sonra gelmesini söylemiş ve kadın çocuğunu doğurup gelince recm ettirmiştir. Sonraki hadise göre ise efendimiz kadını, Önce üç kez geri çevirmiş, sonra çocuğunu doğurduktan sonra gelmesini emretmiştir. Kadın çocuğu doğurduktan sonra gelince de geri dönüp çocuğunu emzirmesini, sütten kesince geri gelmesini emretmiştir. Ayrıca, önceki îmran hadisinde kadın recmedileceğinde elbisesinin bedenine bağlandığı belirtilmiş, çukur kazılıp içerisine konulduğundan söz edilmemiştir. Sonraki Büreyde hadisinde ise bir çukur kazıldığı belirtilmiştir.

Bütün bu farklılıklar, hadisler arasında bir ihtilâfı ortaya koymaktadır. Her ne kadar önceki hadis daha sağlamsa da, hadislerin ikisi de sahih olduğu için, birini öbürüne tercih mümkün değildir. Onun için sarihler, ihtilâfı izâlede te'vil yoluna gitmişlerdir. Sonraki rivayet daha açık, daha mufassal olduğu için önceki rivayeti sonrakine göre tevil etmek gerekir. Yâni olay ikinci hadiste anlatıldığı gibidir. Ancak İmrân'ın rivayeti biraz muhtasar kalmıştır.

Büreyde hadisinde, önceki İmran hadisinden farklı olarak ele almamız gereken başka noktalar da var. Şimdi de kısaca onlara bir göz atalım:

Attığı bir taştan sonra, recmedilen kadından sıçrayan kan Halid'in şakağına bulaşmıştı. Bu yüzden çok Öfkelendi ve kötü şeyler söyledi. Bu mânâ metinde, "Seb" kelimesi ile ifâdelendirilmiştir. Seb; küfretmek, sövmek karşılığmdadır. Ancak sahabelerin, bugün anlaşıldığı şekilde küfretmiş olacaklarını düşünemiyoruz. Onun için tercemede "onun hakkında kötü sözler söyledi" ifâdesini kullandık.

Halid'in sözüne karşılık; Hz. Peygamber (s.a) efendimiz, onu dürtmüş ve halktan haksız yere toplanan vergilere el koyan birisinin o kadın gibi tevbe etmesi halinde bağışlanacağını beyan buyurmuştur. "Haksız yere vergi toplayan kişi" diye terceme ettiğimiz tabir "sâhibu meks" terkibidir. Bu izah Neylu'l-Evtâr'ın izahıdır.

İmâm Nevevi'de bu cümle'den hareketle, insanlardan toplanan vergilere haksız yere el koyamamn büyük günahlardan olduğunu söyler. Şimdi de İmrân hadisinde (4440) olmayıp, burada yer alan hükümlere işaret etmek istiyoruz.[229]

Bazı Hükümler

1- Recm cezasını hak eden bir kadının emzıklı bebeği varsa, onu sütten kesınceye kadar beklenir. Ondan sonra fecmedilir. Bu rivayet, bu hükme delâlet etmektedir. Önceki hadiste ise, emzirme konusuna temas edilmemiştir. Hz. Ali (r.a)'den de, Surâha adındaki zina eden kadını, çocuğunu doğurunca hemen recmettiği, emzirmesini beklemediği rivayet edilmiştir. İmam Mâlik, İmâm Şafii, İmâm Ebû Hanife ve talebeleri de bu görüşü benimsemişlerdir.

Ahmed b. Hanbel ve İshak b. Râhûye'ye göre, recmedilecek olan kadın, çocuğunu doğurduktan sonra, iki sene emzirmesi için beklenir. Sonra recmedilir.

Hattâbî, önceki hadisin daha güvenilir olduğunu söyleyerek, Hanefi, Mâliki ve Şafiilerin görüşünün daha sağlam olduğuna işaret etmektedir.

2- Recmedilecek olan kadın için bir çukur kazılır.Çukurun derinliği kişinin göğüs hizasına kadardır. Bu konudaki ihtilâflar, daha önce beyân edilmişti.

3- Suç işleyip, suçunu itiraf eden ve tevbe istiğfar eden kişiye küfredilmez. Onun için çirkin şeyler söylenmez.

4- Recmedilecek kişiye taş vurulurken, yüzünden sakınılır. Yüzüne vurulmaz.

5- Eğer suç ikrarla sabit olmuşsa recme devlet başkanı başlar. Bazı âlimlere göre bu vaciptir. Ancak ulemânın çoğunluğu bu görüşte değildir. İbn Dakikı'1-İyd ve "Fakihler, recme suç ikrarla sabit olmuşsa İmamın başlamasını müstehap görüşlerdir. Beyyine ile sabit olduğunda ise, şahitler başlar." demektedir.[230]

4445... Ebû Hureyre ve Zeyd b. Halid el-Cüheni (radıyallahü anhû-mâ)dan; şöyle haber vermişlerdir:

İki adam, Rasûlullah'a dâvalarını getirdiler, (dâvâlaştılar). Birisi:

"Yâ Rasûlullah! Aramızda Allah'ın kitabı ile hükmet" dedi. Öbür hasım: -O ikisinin daha anlayışlısı idi-.

"Evet, yâ Rasûlullah! Aramızda Allah'ın Kitabı ile hükmet. Bana da izin ver konuşayım" dedi.

Rasûlullah :

"Haydi konuş" buyurdu. Adam şöyle dedi:

" Oğlum bu adamın yanında ücretli (işçi) idi. Karısı ile zina etti. Bana, oğlumun recmedilceğini söylediler.Ben de, yüz koyun ve bir de câriye vererek oğlumu kurtardım. Sonra ilim adamlarına sordum. Onlar, oğluma yüz değnek had ve bir yıl sürgün gerektiğini, sadece onun karısının recmedileceğini söylediler.

Resûlullah (s.av); "Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, aranızda, Allah'ın Kitabı ile hükmedeceğim. Koyunların ve cariyen sana geri verilecektir" buyurdu. Adamın oğluna yüz deynek vurdu. Ve bir yıl sürgün etti. Üneys el-Eslemî'ye de,[231] diğerinin karısına gitmesini, eğer itiraf ederse recmetmesini emretti: Kadın îtirâf etti, Üneys de recmetti.[232]

Açıklama

Hadiste görüldüğü üzere, Rasûlullah'a dâvalarını arzeden sahabeler, onun Allah'ın hükmü ile hükmedeceğini bildikleri halde, "Aramızda Allah'ın Kitabı ile hükmet" demişlerdir. Bundan maksat; aralarında sulh, cezayı hafifletme v.s. gibi bir şeye meyletmeden hüküm ne ise onunla hükmetmesidir.

Rasûlullah (s.a) de adamların isteğine karşılık, Allah'ın Kitabı ile hükmedeceğini söyleyerek, muhsan olan kadına recm, muhsan olmayan gence de celd (sopa) ve sürgün cezası vermiştir. Kur'an-ı kerimde, okunan bir ayet olarak recm ayeti mevcut olmadığına göre, recm cezasını Allah'ın Kitabına bağlamak nasıl olmaktadır? Ulemâ bu soruya birkaç şıkta cevap vermişlerdir:

1- Hadisteki, "Kitap" tan murat; farz ve gerekliliktir. Yâni manâ; "aranızda Allah'ın farz kıldığı ve gerekli kıldığı şekilde hükmedeceğim" demektir. Nitekim bâzı âyetlerde "kitap", farz manâsında kullanılmıştır. Meselâ bir ayette: "Size kısas farz kılındı"[233] bir ayette "Oruç size farz kılındı..."[234]başka bir ayette de : "Allah'ın size farzı...."[235] Duyurulmaktadır.

2. Her ne kadar Kur'anda recm lafzan mevcut değilse de icmâlen mevcuttur. "Sizden zina eden iki kişiye eziyet edin"[236] anlamındaki âyette "eziyet" recme de şâmildir.

3- Bir ayette: "Kadınlarınızdan zina edenlere, bunu isbât edecek aranızdan dört şahit getirin, şahitlik ederlerse ölünceye veya Allah onlara

bir yol açana kadar evlerde tutun."[237] buyurulmaktadır.

Ayet, onlar için bir yol açılacağını içermektedir. Bu yolda sünnetle açılmıştır. Peygamberimiz (s.a): (Hükmü) Benden alın. Allah onlar için bir yol açmıştır. Bekâr bekar ile zina ederse cezası yüz deynek ve bir yıl sürgündür. Evlenmiş olan, evlenmiş olanla zina ederse cezası yüz deynek ve recmdir" buyurmuştur.

4- Recm âyeti, Kur'ân ayetlerindendir. Onun metni neshedilmiştir, hükmü bakidir. Nitekim Hz.Ömer (r.a) Allah; "Evli kadın ve evli erkek zina ederlerse onları recmedin." ayetini indirdi. "Biz onu okurduk" demiştir.

Bu dört şık ayrı ayrı veya birlikle ele alınınca, Rasûlullah (s.a)'in "Aranızda Allah'ın kitabı ile hükmedeceğim" sözünün manâsı anlaşılır.

Hadis-i şerif hüküm itibariyle hayli zengindir. Bir kısmı, daha önceki hadislerde de geçen bu hükümleri özetlemek istiyoruz.[238]

Bazı Hükümler

1- Recim, zina eden muhsana uygulanacak bir cezâdır. Muhsan olmayana uygulanmaz.

2- Hakim, mahkemede hasımlardan, dilediğinin ifâdesine öncelik tanıyabilir.

3- Fasid bir alışveriş veya fasid bir sulh ile veya benzen bir akitle ele geçirilen mal, sahibine iade edilmelidir. Çünkü Hz. Peygamber, oğlu zina eden kişiye koyunlarını ve cariyesini geri verdirmiştir.

4- Rasûlullah (s.a)'ın hayâtında da, alim olan sahâbilere soru sormak ve onların fetvası ile amel etmek caizdir. Çünkü Rasûlullah, bunu haber veren şahsı kınamamıştır.

5- Zina eden kişiyi sürgün etmek meşrudur. Bu konu daha Önce tartışılmıştı. İmam Âzam ve İmam Muhammed'e göre sürgün edilmez.

6- Zina eden muhsan bir şahsa recm ve deynek cezası birlikte verilmez.

7- Zinanın sübûtu evli çiftler arasında ayrılık meydana getirmez.

8- Zinây. itirafta tekrar şart değildir. Bu konu tartışmalıdır. Hanefîlere göre itirafın dört kez ve ayrı meclislerde olması gerekir.

9- Hadleri uygulamakta, yetkili mercinin birisine vekâlet vermesi caizdir. Bizzat devlet başkanının had esnasında hazır bulunması şart değildir.

10. Haber-i vâhidle amel etmek caizdir.

11- İcâre yoluyla işçi çalıştırmak caizdir. Bu konuda hadis oldukça azdır. Akde konu olan şey müşahhas bir mal olmadığı için bazı âlimler icâre akdini kabul etmezler.

Yerlerinde de işaret ettiğimiz gibi bu maddelerin hepsi, âlimler arasında ittifak edilen şeyler değildir. Daha başka delillerle, bazı konularda farklı görüşlere sahip olanlar da vardır.[239]

25. İki Yahûdinin Recmedilmeleri

4446... îbn. Ömer radıyallâhu anhûmâ şöyle demiştir: Yahudiler Rasûlullah (s.a)'e gelip, içlerinden bir erkekle kadının zina ettiğini söylediler. Rasûlullah (s.a) kendilerine:

"Zina hakkında Tevrat'ta ne buluyorsunuz?" dedi.

"Onu teşhir ederiz ve deynekle dövülür" dediler. Bunun üzerine Abdullah b. Selâm[240]

" Yalan söylediniz. Onda recim var" dedi.

Tevratı getirip, koydular. Yahudilerden birisi, elini recm ayetinin üstüne koydu,[241] sonra onun öncesini ve sonrasını okumaya başladı. Abdullah b. Selâm Ona: "Elini kaldır" dedi. Adam elini kaldırdı, recm ayeti gÖ-rünüverdi. Bunun üzerine Yahudiler:

"Doğru söyledi. Yâ Muhammedi Tevratta recm âyeti var" dediler. Rasûlullah da onların recmedilmelerini emretti ve recmedildiler.

Abdullah b. Ömer: "Adamı, taşlardan korumak için kadının üzerine abandığını gördüm" dedi.[242]

4447... Berâ b. Âzib r.a şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a)'e yüzü kömürle karartılmış vaziyette dolaştırılan bir Yahudi getirdiler. Rasûlullah (s.a) Yahudilere Allah adı vererek, kitaplarındaki zina nadinin ne olduğunu sordu. Efendimizi, içlerinden birisine havale ettiler. Bu sefer Rasûlullah o adama yemin vererek, "kitabınızda-ki zina haddi nedir?" diye sordu. Adam: şu karşılığı verdi: "Recmdir. Ama zina bizim eşrafımız arasında yayıldı. Biz eşrafın bırakılıp da, alt tabakada olana had uygulanmasını çirkin gördük ve bunu (recm cezasını) aramızdan kaldırdık.'1

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) emretti ve zinâkâr recmedildi. Efendimiz de: "Ey Allahım! Ben senin kitabından kaldırdıklarını ilk ihya edenim" buyurdu.[243]

4448... Berâ b. Âzib (r.a)'den; şöyle demiştir:

Rasûluİlah (s.a)'e (yüzü) kömürle karartılmış (deynekle dövülmüş) bir Yahudi getirildi. Efendimiz, onları (Yahudileri) çağırıp:

"Zina haddini (kitabınızda) böyle mi buluyor sunuz?" dedi.

"Evet" dediler.

Rasûluİlah. bilginlerinden bir adam çağırıp:

"Tevrat'ı Musa'ya indiren Allah aşkına şöyle, kitabınızda zina haddini (cezasını) böyle mi buluyorsunuz?" dedi.

Adam şu cevabı verdi:

"Vallahi hayır. Eğer sen bunu bana böyle sormuş olmasaydın, haber vermezdim. Biz kitabımızda zina cezası olarak recmi buluyoruz. Ancak zina bizim eşrafımız arasında çoğaldı. Biz eşraftan bir adamı yakaladığımızda bırakıverir, zayıf bir adamı yakaladığımızda ise ona haddi tatbik ederdik. Bunun üzerine gelin, hem zayıflarımız hem de ileri gelenlerimize uygulayacağımız bir şeyde birleşelim dedik ve kömürle boyama ve deynek vurma üzerinde birleştik. Recmi terkettik."

Rasûluİlah (s.a):

"Ey Allahım! Ben, senin emrini kaldırdıklarında ilk ihya edenim" buyurdu, zinâkânn recmedilmesini emretti ve adam recmedildi. Allah fc.c) de: "Ey Peygamber! Kalpleri inanmamışken ağızlarıyla inandık diyen Yahudilerden yalana kulak verenler ve başka bir topluluk hesâbına casusluk edenlerden inkâra koşanlar seni üzmesin. Sözleri asıl yerlerinden değiştirirler de; böyle bir fetva size verilirse alın, verilmezse, kaçının derler. Allah'ın fitneye düşmesini dilediği kimse için Allah'a karşı senin elinden bir şey gelmez. İşte onlar Allah'ın kalplerini arıtmak istemediği kimselerdir. Dünyada rezillik onlaradır. Onlara âhirette de büyük azâb vardır." [244] ayetini, yahûdiler hakkındaki: "Allanın indirdiği ile hükmetmeyenler, kâfirlerin de kendileridir..." âyetine kadar, yine yahûdiler hakkındaki "Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler zâlimlerin ta kendileridir" ayetine kadar ve aynı şekilde Yahudiler hakkında olan "Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, fâsıklann ta kendileridir"[245] ayetine kadar indirdi.[246]

Râvi der ki:

Bunlar, yani bu ayetler, tüm kâfirler hakkındadır.[247]

4449... Ibn. Ömer radıyallâhü anhümâ şöyle demiştir: Yahudilerden bir grup gelip Rasûluİlah'i Kuf denilen yere davet ettiler. Rasûluİlah okuma evinde onlara geldi. Yahûdiler:

"Ya Ebe T- Kasım! Bizden bir adam bir kadınla zina etti. (Aralarında) hükmet" dediler. RasÛlullah (s.a) için bir yastık koydular. Efendimiz onun üzerine oturdu, sonra;.

"Bana Tevrat'ı getiriniz" buyurdu. Tevrat getirildi. Efendimiz, altındaki yastığı aldı ve üzerine tevrâtı koydu. Sonra: "Sana ve seni indirene imân ettim" dedi. Daha sonra: "En bilgininizi getirin" buyurdu.

Bir genç getirildi.

Ravi sonra, recrri hâdisesini; Mâlik'in Nâfi'den rivayet ettiği gibi zikretti.[248]

4450... Ebû Hureyre (r.a) -Bu Ma'mer'in hadisidir ve daha tamdır-[249] şöyle demiştir.

Yahudilerden bir adamla bir kadın zina ettiler. Birbirlerine:

"Şu Peygamber'e gidelim. Şüphesiz o hafifletmek üzere gönderilen bir nebidir. Eğer bize recimden başka bir fetva verirse kabul ederiz. Onunla Allah katında ihticâc eder ve senin peygamberlerinden birisinin fetvası, deriz" dediler.

RasÛlullah (s.a) mescidde sahabeleri arasında otururken geldiler, ve:

"Ya Ebe'l-Kasım! Zina eden erkek ve kadın hakkında ne dersin?" dediler.

RasÛlullah onların okuma evine gelinceye kadar, kendileri ile bir kelime konuşmadı. (Oraya gelince) kapının yanında durdu: "Size, Tevratı indiren Allah adı ile soruyorum. Zina eden birisi muhsan olduğu za-ınan, onun hakkında Tevratta ne ceza buluyorsunuz?" dedi.

"Yüzü kömürle boyanır, tecbih edilir ve deynekle dövülür." dediler.

Tecbih: Zina edenlerin sırt sırta gelecek şekilde bir eşeğe bindirilip, dolaştırılmalarıdır.[250] Ama onlardan bir genç sustu. RasÛlullah (s.a) onun sustuğunu görünce ona yemin vermekte ısrar etti.

Genç:

"Sen bize yemin verdiğin için söylüyorum: Biz Tevrat'ta recmi buluyoruz" dedi.

Rasûlullah (s.a):

"Âliahın emrini yumuşatıp kolaylaştırdığınız ilk olay nedir?" dedi.

Genç:

"Kırallanmızdan birisinin bir akrabası zina etti. Kıral onu recmetme-yi geciktirdi. Sonra, halktan bir aileden birisi zina etti, onu recmetmek istedi. Bunun üzerine tebaası karşısına dikildi ve "Senin akraban getirilip de recmedilmedikçe bizim arkadaşımız recmedileniez" dediler. Neticede, aralarında bu ceza üzerinde anlaştılar, dedi.

Rasûlullah (s.a):

"Şüphesiz ben, Tevrattaki ile hükmedeceğim" buyurdu, recmedil-melerini emretti ve recmedüdiler.

(Ravilerden) Zühri şöyle dedi:

"Şüphesiz biz, yol gösterici ve nur olarak Tevrâtı indirdik. Kendisini Allah'a teslim eden Peygamberler onunla hükmeder....."[251]

ayetinin bu yahudiler hakkında indiği haberi bize ulaştı. Rasûlullah (s.a) de (onunla hükmeden) Peygamberlerdendir.[252]

4451... Ebû Hüreyre (r.a) şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a), Medine'ye geldiğinde, Yahudilerden, muhsan olan bir erkekle bir kadın zina ettiler. Tevrat'ta onlara recm emredilmişti. Onu terkettiler ve eşeğe ters bindirme cezasını koydular, zina edene, kara sakızla boyanmış bir iple yüz kez vurulur ve yüzü eşeğin arkasına gelecek şekilde eşeğe bindirilirdi.

Yahudilerin bilginlerinden bazıları toplanıp, başka bir gurubu Rasûlul-lah'a gönderdiler "Ona zina haddini sorun..." dediler.

Ravî (Ebû Hureyre) hadisin devamını zikretti ve "Onlar, Rasûlullah'm dinine mensup değildiler ki onlar arasında hükmetsin. Onun için Rasûlullah muhayyer bırakıldı." dedi. Cenâb-ı Allah şöyle buyurdu: "Eğer sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir."[253]

4452... Câbir b. Abdullah (r.a)'den; şöyle dedi:[254]

Yahudiler, kendilerinden zina eden bir erkekle bir kadın getirdiler. Rasûlullah (s.a): "Sizden, en bilgin iki adam getirin" buyurdu. Sûrîyâ'nın iki

oğlunu getirdiler. Rasûlullah onlara yemin vererek: "Bu ikisinin işini Tevratta nasıl bulursunuz?" diye sordu.

"Tevratta şöyledir: Dört kişi, erkeğin âletini - Sürmelikteki mil gibi kadının âleti içinde gördüklerine şahitlik ederlerse kadın da erkek de recmedilir" dediler.

Rasûlullah:

"Onları recmetmenize engel olan ne?" dedi.

"Hakimiyet ve gücümüz gitti. O yüzden Öldürmeyi hoş görînedik" dediler.

Rasûlullah (s.a) şahitleri çağırdı. Dört tane şahit getirdiler. Onlar adamın âletini - sürmelikteki mil gibi - kadının âleti içinde gördüklerine şahitlik ettiler. Rasûlullah (s.a) de, zinakârların recmedilmelerini emretti.[255]

4453... Bize Vehb. b. Bakiyye haber verdi, o Hüşeym'den, Hüşeym Muğire'den o da İbrahim ve Şa'bî vasıtasıyla Rasûlullah'tan yukarıdaki hadisin benzerini rivayet etti. "Rasûlullah şahitleri çağırdı, şahitlik ettiler..." sözünü zikretmedi.[256]

4454... Bize. Hüşeym'den, Vehb b. Bakıyye rivayet etti. Hüşeym, İbn. Şiibıüme'den, O Şa'bî'den, Şa'bi de Rasûlullah.'tan önceki hadisin benzerini rivayet etti.[257]

4455.. Bize İbn Cüreyc haber verdi; O, Ebu'z Zübeyr'den işitmiş. Ebıfz-Ziibeyr'de Câbir b. Abdullah'dan, şöyle derken işitmiş: "Rasûlullah (s.a.) Yahudilerden, zina eden bir erkekle bir kadını recmetti."[258]

Açıklama

Bu babdaki tüm rivayetler, zina eden bir Yahudi çiftine verilen cezayı söz konusu etmektedir. Rivayetlerin tümü göz önüne alındığında hadiseyi şöylece özetlemek mümkündür:

Yahudiler, zina eden rnuhsan bir çift hakkında hüküm vermesi için Rasûlullah-'a gelmişler, Rasûlullah önce onlara, kendilerinin zina suçunu işleyenlere ne ceza verdiklerini sormuş, onlar da yüzünü karaya boyayıp eşeğe ters bindirerek teşhir ettiklerini ve yüz deynek vurduklarını

söylemişler. Peygamber (s.a.v) Allah adına yemin vererek bu konuda Tevrat'ta bir hüküm olup olmadığını sormakta ısrar etmesi üzerine, zinanın dört şahit tarafından ve erkeğin âleti, kadının âleti içinde görülmesi halinde recm cezası olduğunu söylemişler. Rasûlullah'm recmi nasıl terkettiklerine dâir sorusunu da, kıratlarının bir yakını ve eşraftan olanların zina etmeleri üzerine onları öldürmemek için terkettiklerini söylemişlerdir.

Hz. Peygamber (s.av.) Yahudilere recm cezası vermiş ve cezayı infaz etmiştir.

Hz. Peygamberin onlara, recmin Tevrattaki hükmünü sorması, onu öğrenmek için değil, kendi kitap ve inançları ile ilzam etmek içindir. Muhtemedir ki, efendimiz Yahudilerin Tevrat'taki recm ayetini değiştirmediklerini, ama onu gizlediklerini vahiy yoluyla öğrenmiş ve açığa çıkarmak istemiştir.

Rivayetlerden birisinde, zina eden Yahudilerin suçunun dört şahidin şehâdeti ile sabit olduğu bildirilmektedir. Ancak bu şahitlerin müslüman mı yoksa yahûdi mi oldukları konusunda bir kayıt yer almamıştır. Neve-vi, bu konuya işaretle, şahitlerin müslüman olmaları halinde bir müşkil olmadığını yahûdi iseler şahitliklerine itibar edilmeyeceğini, onun için zinanın zinâkâriarın itirafı ile sabit olduğunu söyler.

Nevevi'nin belirttiği müşkil, Şafiî ve Mâliki mezheplerine göre vardır. Ama Hanefi mezhebine göre böyle bir müşkil yoktur. Çünkü Hanefilere göre zimmİlerin biribirleri hakkındaki şahitlikleri makbuldür. Rasûlullah'm bazı hristiyanların biribirleri aleyhindeki şahitlikleri kabul etmesi, Hanefilerin delilidir.

Hadislerin, ihtiva ettikleri hükümleri de şöylece özetleyebiliriz.[259]

Bazı Hükümler

1- Ehli kitabın biribirleri ile olan evlilikleri sahihtir. Dolayısıyla boşanmaları da geçerlidir.

2- Ehl-i Kitabın evlilikleri, ihsân'a sebeptir.

İmam Şairi, İmam Ahmed ve Hanefilerden İmam Ebû Yûsuf'un görüşü bu istikâmettedir. Hanefilerden İmam Muharnmed'e göre gayri müslim evli olsa bile muhsan olamaz.

Ehl-i kitaptan bir kadın, bir müslüman erkekle evlendiği takdirde, kocayı muhsan yapıp yapmayacağı konusu âlimler arasında ihtilaflıdır.

İmam Şafii'ye göre, Yahudi veya hıristiyan bir kadınla evlenen ve onunla zifafa giren bir müslüman erkek muhsan olmuş olur.

Hanefilere göre, kitabi bir kadınla evlenen bir müslüman erkek muhsan olmaz.

3- Kâfirler, şeriatın fürûu ile muhataptırlar.

Şüphesiz bu hüküm, Yahudilerin recmedilmelennin, İslâmm hükmüne göre olduğu söylenildiği takdirde söz konusudur. Kafirlerin, İslâmın fürü u ile mükellef olup olmadıkları ulemâ arasında ihtilaflıdır.

4- İslâm ulemâsı, iki zımmî arasında cereyan eden bir olayın dâvası, müslüman hakime getirildiği zaman, hakimin dâvaya bakmak mecburiyetinin olup olmadığı konusunda ihtilâf etmişlerdir. Hasenü'l-Basrî, Şa'bî, Nehâî, Zührî ve Ahmed b. Hanbel'e göre hâkim muhayyerdir. Dilerse dâvaya bakar, dilerse bakmaz.

Zımmi ile müslüman arasındaki bir dâvaya ise, müslüman hakimin bakması zorunludur.

5- Gayr-i müslimler, müslüman hakime müracaat ettikleri zaman, hakimin hasımların şeriatına göre mi yoksa İslama göre mi hüküm vereceği konusu da ulemâca ihtilaflıdır. İmâm Mâlik, İmam Şafiî, Atâ, Şa'bî, İbrahim en-Nehâî gibi ulemâya göre hakim muhayyerdir. Dilerse hasımların şeriatına, dilerse İslamî esaslara göre hükmeder.

Hanefilerle, İmam Zühri, Ömer b. Abdü'l Aziz gibi âlimlere göre hakim Allah'ın hükmü ile hükmetmek zorundadır. Muhayyerliği yoktur. Adaletle hükmetmek mecburiyetindedir.

6- Recmedilecek olan suçlu bağlanmaz. Rivayetlerin birisinde belirtilen, erkeğin kadım taşlardan korumak için onun üzerine abanması buna delildir. [260]

26. Mahremi İle Zina Eden Kişi Hakkında (Ki Hadisler)

4456... Berâ b. Azib (r.a) şöyle demiştir: Kaybolan bir kölemi ararken, yanlarında bayrak olan atlı bir (bedevi) toplulukla karşılaştım. Bedeviler, Rasûlullah'ın yanındaki mevkiimden dolayı etrafımı kuşatmaya başladılar.

Derken bir kubbeye (kubbe şeklindeki bir çadıra) geldiler. Oradan bir adam çıkarıp, boynunu vurdular.

Onun sebebini sordum. "Babasının karısı ile nikahlandı" dediler.[261]

4457... Yezid b. el-Berâ, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir.

Amcamla karşılaştım. Beraberinde bir bayrak vardı. Ona: " Nereye gidiyorsun?" dedim.

"Rasûlullah (s.a) beni, babasının karısı ile nikahlanan bir adama gönderdi. Bana, onun boynunu vurmamı ve malını almamı emretti." dedi. [262]

Açıklama

Tirmizî bu hadis için " hasen-ğarib" demiştir.

Berâ b. Azib'ten rivayet edilen bu hâdise farklı birkaç şekilde anlatılmıştır. Yukarıdaki iki naklin yanı sıra, Tirmizi'nin rivayetinde Berâ b. Azib, dayısı Ebû Bürde b. Nigâr ile karşılaştığım söylemiştir. Yine Tirmizi'nin bir rivayeti ile, İbn Mâce'nin rivayetinde dayısı ile karşılaştığı ifâde edilmekte, ama dayısının adı Haris b. Amr olarak geçmektedir. Berâ (r.a) den gelen başka bir rivayette de: "Bize, giden in-/ sanlar uğradılar" denilmektedir.

Rivayetler arasındaki bu lâfzî bazı ihtilâflara rağmen, hadisin sıhhati konusunda herhangi bir tenkide rastlamadık. Şevkâni, bu hadisin birçok isnâdla, rivayet edildiğini, bu senedlerden bir kısmındaki râvîlerin, sahih hadislerin râvileri olduğunu söyler.

İslâmdan önceki cahiliye döneminde insanlar babalan öldüğü zaman geride kalan üvey annelerini bir miras olarak kabul ederler ve onlarla evlenmeyi meşru haklan olarak görürlerdi. Ancak İslâm bunu yasaklamış, üvey anne ile evlenmenin caiz olmadığını beyân etmiştir. Bir ayeti kerimede: "Babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyiniz..." Duyurulmuştur.[263]

Bu yasağa rağmen, - yasak oluşunu bilerek mi, yoksa bilmeden mi olduğunu bilemiyoruz- Bedevilerden birisi, Ölen babasının karısı ile evlenmiş ve Rasûlullah (s.a) bu adamı öldürmek ve mallarını müsadere

etmek üzere bir heyet göndermiştir. Bazı rivayetlerde, Rasûlullah'in bu vazife için, Berâ b. Âzib'in amcası yada dayısını gönderdiği bildirmektedir.

Hafız İbn Hacer el-Askalanî'nin, el-Isâbe'de ve İbnu'l-Cevzi'nin Telkih'ta bildirdiklerine göre, hadiste anlatılan (babasının karısı ile evlenen) adam, Manzur b. Ebân, kadın da Melike binti Hârize'dir. Ancak bu iddia tenkid edilmektedir. Çünkü babasının karısıyla evlenen şahıs, Rasûlullah devrinde öldürülmüştür. Halbuki, Manzûr b. Ebân, Hz. Peygamber (s.a.v)'den sonra yaşamıştır.

Bu hadisin zahiri, babasının hanımı veya başka bir mahremi ile evlenen kişinin cezasının ölüm olduğuna delâlet etmektedir. Müctehidlerin bazıları da bu görüşe sahip olmuşlardır. Bazıları ise, her ne kadar kişinin mahremiyle evlenmesi caiz değilse de, bir nikâh şüphesi olduğu için, had olarak Öldürülmeyeceğini, başka bir şekilde cezalandırılacağını, bu hadisteki Öldürme olayının, mahremi ile evlenmeyi helal sayan kişi ile ilgili olduğunu söylerler.

Şimdi, bu konuya hayli uzun yer veren Hattâbî'nin sözlerini özetlemek ve mezheplerin görüşlerine işaret etmek istiyoruz.

Hattâbî özetle şöyle der:

"Bu nikâhın şüphe ile olduğu, bu yüzden haddin düştüğü yolundaki iddia, gerçekten çok uzaktır. Çünkü şüphe, bazı yönlerden helâla benzeyen bir şeyde söz konusudur. Mahrem olanların nikâhı ise hiçbir şekilde helâl değildir. Her ne kadar buna nikâh denilmekte ise de bu, zinadır. Bu, bir câriye kiralayıp da onunla zina etmeye benzer. Buna icâre denilmesi, onu zina olmaktan çıkarmaz ve ondan haddi düşürmez.

Bâzıları, Rasûlullah*ıh adamı, babasının karısıyla evlenmeyi helâl gördüğü için öldürülmesini emrettiğini zannederler. Üveyannesi ile evlenmeyi mubah görerek evlenen kişinin dinden çıkacağını ve cezasının riddet-ten ötürü ölüm olduğunu söylerler.

Bu tevil fasiddir. Üvey annesi ile evlenenin öldürülmesini bu şekilde tevil etmek caiz ise, zina edip de recmedilen başkalarını da bu şekilde te'vil mümkün olur. Rasûlullah onu, zinayı helâl gördüğü için recmettir-miştir, denilebilir.

Bu şekildeki bir tevilin fasid olduğu açıktır. Rasûlullah üvey annesi ile evlenen kişiyi- zina ettiği ve annesi hakkındaki hürmeti çiğnediği için oldürtmüştür.

Bazı âlimler, mahremini öldürene diyeti artırmışlardır. Bu, Hz. Osman’dan rivayet edilmiştir. Hz. Ali'nin de, ramazanda içki içen birisine hadde ilâveten bu mübarek ayda haram işlediği için yirmi deynek daha vurduğu rivayet edilmiştir.

Alimler, mahremi ile evlenen kişiye verilecek ceza konusunda ihtilâf etmişlerdir.

Hasenü'l-Basrî, bu şahsa zina haddi gerektiğini söyler. Mâlik b. Enes ve İmâm Şafiî'nin görüşü de böyledir.

Ahmed b. Hanbel'e göre adam öldürülür ve malı elinden alınır. İshak b. Râheveyh de aynı görüştedir.

Süfyân'a göre evlenme şahidler huzurunda olmuşsa ondan had düşürülür.

İmâm Ebû Hanife, adama had uygulanmayacağını, ta'zir cezası verileceğini söyler. Ebû Hanifenin iki arkadaşı (Ebû Yûsuf ve Muhammed) ise, haram olduğunu bile bile evlenmişse haddin uygulanacağı görüşündedirler."

İbn Kûdâme; mahremi ile evlenenin nikâhının bâtıl oluşunda icmâ olduğunu ve onunla ilişki kurması hâlinde de ulemânın çoğunluğuna göre had gerektiğini söyler. İbn Kudâme haddi gerekli gören âlimlerden bazılarının isimlerini sayar. Bunlar, Hasen, Câbir b. Zeyd, Mâlik, Şafiî, Ebû Yûsuf, Muhammed, İshak, Ebû Eyyûb, ve İbn Ebî Hayseme'dir. Yukarıda, Hattâbî'den naklettiğimiz gibi, İbn Kûdâme de Ebû Hanife ve Sevrî'ye göre, şüpheden dolayı haddin icabetmediğini kaydeder.

Haddi gerekli görmeyenlere göre şüphe, cinsî teması mubah kılan şeyin sureten varlığıdır. O da, nikâhtır. Her ne kadar nikâh batılsa da, haddi düşürecek bir şüphe vücuda getirir. Ancak, şiddetli bir şekilde cezalandırılır. [264]

Bazı Hükümler

1- Mahremi olan birisi ile evlenip de, onunla cinsi İlişki kuran kişi öldürülür. Bu Cumhurun görüşüdür. Ebû Hanife'ye göre öldürülmez, ta'zir edilir.

2- İslâmın kesin bir hükmüne muhalefet eden kişi, devlet başkanının emri ile öldürülebilir.

3- Bir tarafa giden heyetin, bayrak filâma gibi bir şey taşıması caizdir.

4- Mahremlerinden biri ile evlenip, cinsi temas kuran kişinin mallan elinden alınabilir. Bu taziren verilen bir cezadır.[265]

27. Karısının Cariyesi İle Zina Eden Kişinin Durumu

4458... Hubeyb b. Salim şöyle demiştir: Abdurrahman b. Huneyn adında bir adam, karısının cariyesi ile cinsel ilişkide bulundu. Hadise, Küfe Emiri olan Nûmân b. Beşir (r.a)'a götürüldü.Nûman:

"Senin hakkında, Rasûlullah (s.a)'m hükmü ile hükmedeceğim; Eğer karın o cariyeyi sana helâl kılmışsa (onunla cinsî ilişkide bulunmana izin vermişse) sana yüz değnek vuracağım, Onu sana helal kılmamışsa (izin vermemişse) taşlarla recmedeceğim" dedi.

Kadının kocasına izin verdiğini öğrendiler. Bunun üzerine adama yüz deynek vurdu.

Katâde der ki:

"Bu mes'eleyi Hubeyb b. Sâlim'e yazdım, o da bana böyle yazdı."[266]

Anlaşılan, ravîlerden Kâtâde kendisine hadisi nakleden Halid b. Urfuta'ya pek itimad etmemiş, işin aslını anlamak için, Halid'in rivayette bulunduğu Hubeyb b. Sâlim'e yazmış, o da Halid'in haberini tasdik mâhiyetinde cevap vermiş.

4459... Nûman b. Beşir (r.a), karısının cariyesi ile cinsi ilişkide bulunan kişi hakkında Rasûlullah (s.a)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"Eğer karısı, cariyesini kocasına helâl etmişse (onunla cinsî ilişkide bulunmasına izin vermişse) yüz değnek vurulur. Helâl etmemiş (izin vermemiş)se recmederim."[267]

Açıklama

Bu iki rivayetin ifâde ettiği hüküm aynıdır. Birisinde^ Nurnan b. Beşir (r.a) Rasûlullah (s.a)'den duyduğunu söylemiş, öbüründe de uygulamıştır.

Her iki rivayetin, Nûman b. Beşir'den aynı anda duyulmuş olması mümkün olduğu gibi, farklı zamanlarda vürûdu da mümkündür.

Bu rivayetler hadis ulemâsı tarafından hayli tenkid edilmiştir;

Hattâbi "Bu hadis, muttasıl değildir, onunla amel edilmez" der.

Tirmizi: "Nûman hadisinin isnadında ızdırap var, Muhammed b. İsmail'e bu hadisi sordum, Ben bu hadisi kabul etmem dedi" demektedir.

Nesâi: "Nûmân'ın bütün hadisleri muzdaribtir" demiştir.

Ulema, raviler arasında bulunan, Halid b. Urfuta'nın mechûl olduğunu söylerler.

İbnü'l-Arabi'nin beyânına göre; karısının izni ile, onun cariyesi ile cinsi temas kuran kişiye yüz sopa vurulması had değil, tazirdir. Ancak suç büyük olduğu için had sınırına varan bir ceza öngörülmüştür. Çünkü, -Sindî'nin de dediği gibi - evli (muhsan) olan birisinin zina etmesi hâlinde uygulanacak ceza recmdir. Başka bir ceza yoktur. Herhalde bu adama recm cezasının uygulanmayışına sebep; kadının cariyesini helâl kılmasının bir şüphe doğurmasıdır. Kadının cariyesini kocasına ariyet olarak vermesi, onu kocasına helâl kılmasa da zayıf bir şüphe doğurur. Bu şüphe de recmin düşmesine sebep olur. Tabi bu izah yukarıdaki rivayetlerin sahih sayılması halinde söz konusudur. Üstelik bundan sonra gelecek olan rivayette, Seleme b. Muhabbık; Rasûlullah'ın, karısının cariyesi ile cinsel ilişkide bulunan şahsa had uygulamadığını söylemiştir.

Gerek ashab, gerekse daha sonraki ulemâ karısının cariyesi ile cinsel ilişki kuran kişiye verilecek ceza konusunda ihtilâf halindedirler.

Hattabfnin nakline göre; Ömer. b. el-Hattab ve AH b. Ebî Talib (radıyallâhü anhumâ), bu durumdaki bir kişinin recmedilmesi gerektiğini söylerler. Atâ b. Ebî Rebah, Katâde, Mâlik, Şafiî, Ahmed ve İshak da aynı

görüştedirler.

Zührî ve Evzâî'ye göre sopa vurulur, ama recmedilmez.

İmâm Ebû Hanife ve talebelerine göre; adam karısının cariyesi ile zina ettiğini; ikrar ederse recmedilir, Ben, onun bana helâl olduğunu zannettim, derse had uygulanmaz.

Sûfyân-ı Sevm'den de; "eğer bu işi yapan adam, cahilliği bilinen birisi ise ta'zir edilir, had uygulanmaz" dediği rivayet edilmiştir.

Avnü'l-Mâbûdda, Haılâbî'nin aksine Ahmed ve İshak'ın, mezheplerinin Nûman b. B esir'in naklettiği şekilde olduğu Şevkânî'nin de bunu sahih

bulduğu söylenmektedir.[268]

4460... Seleme b. el-Muhabbak'tan rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a), karısının cariyesi ile cinsî ilişki kuran kişi hakkında şöyle hüküm vermiştir:

Eğer adam cariyeyi zorlamışsa, câriye hürdür. Adam, cariyenin sahibine (karısına) o câriye'nin mislini borçlanmış olur. Eğer câriye gönüllü ise, câriye adamın olur, sahibine onun mislini öder.

Ebû Davud der ki:

Yûnus b. Ubeyd, Amr h. Dinar, Mansur b, Zâzân ve Sellârn, bu hadisi Hasen'den aynı manâ ile rivayet etmişlerdir.[269]

Yûnus ve Mansûr, Kabisa'yı anmamışlardır.[270]

4461... Hasen, Seleme b. el-Muhabbak'tan, O da Rasûluilah (s.a)'den önceki hadisin benzerini rivayet etmiştir. Ancak, bu rivayete göre Rasûlullah: "Eğer kadın gönüllü ise, hem cariye hem de adamın malından, onun misli, cariyenin sahibine (kadına) verilir" dedi.[271]

Açıklamalar

Hattâbî: "Bu hadis münkerdir. Kabîsa b.Hureys ma'rûf değildir. Bu gibi hadisler hüccet olamaz. Hasen, hadis işittiği kimselere pek aldırmaz, incelemezdi. Hasen'in arkadaşı, Eş'as'm; bu hükmün hadler meşru kılınmadan önce olduğunu duydum, dediği rivayet edilir" demiştir.

Gerçekten, bu rivayetlerle, önceki rivayetler birbirleri ile tam bir çelişki içersindeler. Onlar da, karısının cariyesi ile cinsî ilişki kurana; duruma göre recm veya değnek cezaları, yâni had uygulandığı söylenirken, bu rivayetlerde, haddin olmadığı anlaşılmaktadır. İbn. Mâce'nin aynı râvîden rivayet ettiği bir haberde; Rasûlullah'a, karısının cariyesi ile cinsi ilişki kuran bir adam getirildiği ve Rasûlullah'm ona had uygulamadığı açıkça ifade edilmektedir.[272]

Hattâbî, yukarıya aktardığımız, sözlerinde, bu rivayetlere itibar edile-miyeceğini söylemişti. Hattâbî'nin bu rivayetleri hüccet saymamakta başka sebepleri de var. Şöyle ki:

a- Bu, konunun esaslarına ters düşen bir durumdur. Hiç bir âlim bu rivayetlerde öngörülen hükmü benimsememiştir.

b- Telef edilen bir mal için, mislini ödettirmek hayvanlara hastır.

c- Bu rivayetlere göre zina, bir kadına sahip olma hakkını vermektedir.

d- Bu hüküm bedenden haddi düşürüp, malda ceza uygulamaktır.

Bütün bunlar, hiçbir âlimin kabul etmediği, şeriata uygun olmayan şeylerdir. Şayet bu rivayetler sahih ise, bunların mensuh olduğunu söylemek gerekir.

Sıraladığımız bu madde ve görüşler, Hattâbî'ye ait idi.

Hind ulemâsından Mevlânâ Muhammed Yahya, biribirleri ile çelişkili görülen bu rivayetlere daha değişik bir biçimde bakmış ve aralarını telif etmiştir.

Muhammed Yahya özetle şöyle der:

"Karısının cariyesi ile zina eden birisi bunu karısının izni ile yapmışsa değnekle dövülür. Karısının izni olmamışsa recmedilir. Bundan sonra bakılır; eğer câriye gönüllü olarak kendisini teslim etmişse, o cariyenin adama verilmesi maslahat gereğidir. Çünkü bunlar birbirlerine alışmışlardır,

o işi tekrar tekrar isteyeceklerdir. Harama düşmektense, cariyeyi erkeğe verip, helâl kılmak daha yerindedir. Eğer câriye gönüllü değil de, adam kendisine zorla tecâvüz etmişse, cariyenin serbest bırakılması uygun olur. Çünkü bu durumdaki bir cariyenin o evde tutulması birçok kötülüklere sebep olur."

Bezhı'l-Mechûd müellifi bunları naklettikten sonra, Muhammed Yahya'nın bu nefis izahının, hiçbir fakihin aklına gelmeyen eşsiz bir izah olduğunu söyler.[273]

28. Lût Kavmunun Yaptığını (Livâta) Yapan Kişi Hakkında

4462... İbn Abbas radıyallahü anhuma'dan; Rasûlullah Salallahü aleyhi vesellemin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Lût kavminin yaptığını yapan birisini bulursanız (bilirseniz), yapanı da yapılanı da öldürünüz."[274]

Ebû Davud der ki:

"Bu hadîsin benzerini, Süleyman b. Bilâl, Amr b. Ebî Amr'den rivayet etmiştir. Abbad b. Mansûr da, İkrime vasıtasıyla İbn Abbas'tan merfû olarak rivayet etmiştir. Ayrıca, İbn Cüreyc, ibrahim'den, ibrahim, Dâvud h. el-Husayn' dan. o İkrime'den, İkrime de ibn Abbas'tan, merfû olarak rivayet etti"

Buradaki "merfû olarak" sözünden maksadı şudur; İbn Abbas, "Rasûlullah şöyle dedi.." dememiş, râvi: "İbn Abbas onu, ref etti" demiştir. [275]

4463... Said b. Cübeyr ve Mücahid, İbn Abbas radıyallahü anhumâdan;

Livâta ederken yakalanan bekâr hakkında: "Recmedilir" dediğini rivayet etmişlerdir.

Ebû Davud şöyle dedi:

"Asımın hadîsi, Amr b. Ebî Amfin hadîsini zayıflatıyor."[276]

Açıklama

Lût kavminin yaptığı işten maksat, insanlarla, arka tarafından temas kurmaktır. Temas kurulan şahıs erkek olsun kadın olsun aynıdır. Bu harekete, livâtâ denilir. Bugün kullanılan "HomoseLsüellik" tâbiri ile aynı manâdır.

Cenâb-ı Allah'ın gönderdiği bir Peygamber olan Hz. Lût (.s)'ın kavmi arasında bu çirkin hareket yayıldığı için, "Lût kavminin yaptığı iş" denilmiştir.

Bu fiili işleyene de "Lûtî" denilir.

Allah (c.c.) Lût kavmini, işledikleri bu çirkin günahtan dolayı daha dünyada iken cezalandırmış, onları üzerlerine taş yağıdırarak helak etmiştir. Cenâb-ı hakkın şu cilvesine bakın ki her türlü hastalığın tedavisinin bilindiği bu asırda, homoseksüellikten kaynaklanan bir hastalık, tedavisi, mümkün olmayan tek hastalıktır.

Allah'ın emir ve yasaklarının tümü insanların maslahatına yöneliktir. Yâni ya insanlık için (fert veya toplum) bir menfaat sağlamayı ya da onlardan bir zararı defetmeyi hedeflemiştir. Eğer bir şey yasaklanmışsa mutlaka onda bir hikmet, bir maslahat vardır. Dolayısıyla, zina ve homoseksüellik (eş cinsellik) gibi fiiller, ilk bakışta iki kişi arasında cereyan

ettiği için, "bunun ne mahzuru var ki?! Alan memnun veren memnun" denilemez. Bu hareketler, Allah'ın emrine isyan oluşlarının yanı sıra, fert ve toplum hayatının (parçalanıp çözülmesine), onulmaz yaralar açılmasına da sebeptirler. İşte asrımızda, dinimizin şiddetle yasakladığı en büyük çirkinliklerden olan,eşcinselliğin, tedâvî edilmez bir hastalığa sebep olduğunun ortaya çıkışı, garip ama Allah'ın emir ve yasaklanndaki hikmete yeni bir örnek olması bakımından hikmetli bir tecellidir.

Üzerinde durduğumuz rivayetlerden birincisi, evli ve bekâr ayırımı yapmadan eşcinsellik muamelesinde bulunan her iki kişinin de (temas eden ve kendisine temas edilenin) öldürüleceğini bildirmektedir. İkinci rivayette ise, İbn Abbas (r.a) hemcinsi olan bir insana arkadan varan bekârın recmedileceğini söylemiştir. Bu harekette, kendisine arkadan yaklaşılan pasif tarafın erkek veya kadın olması arasında fark yoktur.

İslâm ulemâsı ister erkek olsun ister kadın, ister kendi karısı olsun ister yabancı bir insana arkasından yaklaşmanın haram olduğunda müttefiktirler. Ancak, bu işi yapanlara uygulanacak dünyalık ceza konusunda, değişik delillere istinad ederek farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Bu görüşlerin özeti şudur.[277]

Bazı Hükümler:

1- Bir insana arkasından temas eden kişiye, zinâ haddi uygulanır yâni, temas eden kişi muhsansa (sahih bir nikahla bir kadınla evlenip onunla cinsi ilişki kuran birisi ise) recmedilir. Muhsan değilse yüz değnek vurulur. Bu görüş; Sa-id b. Müseyyeb, Atâ b. Ebî Rabah, Nehâî, Hasenü'l-Basri, Katâde, Hane-filerden Ebu Yusuf, Muhammed, kuvvetli görüşüne göre İmam şâfiî ve bazı alimlerin nakline göre İmâm Mâlik'e aittir.

İmam Şâfiîye göre, pasif durumda olan tarafa da ister erkek olsun ister kadın, ister muhsan olsun ister olmasın yüz değnek vurulur ve bir yıl sürgün edilir.

2- Livâta fiilini işleyen kişi ister muhsan olsun, ister olmasın Öldürülür. Bu görüş, Ahmed b. Hanbel, Mâlik b. Snes ve bir rivayete göre İmam Şafiî'ye aittir. Bu görüş, üzerinde durduğumuz hadise muvafıktır.

Lûtî'yi öldürme şekline gelince; Üzerine bir bina yıkılır, yüksek bir yerden atılır şeklinde görüşler vardır.

3- Lûtiye had uygulanmaz, ta'zir edilir. Bu görüş de, İmam Azam Ebû Hanife'ye aittir. Hanefi eserlerinden, el-Hidâye'de, İmamı Azamın görüşü şu şekilde delillendirilmiştir.

"Bu hareket bir zina değildir. Çünkü sahabeler onun öldürülüş şeklinde ihtilâf etmişlerdir. Kimisi ateşle yakılmasını, kimi üzerine bir duvar yıkılmasını, kimisi yüksek bir yerden itilip peşinden taş atılmasını v.s. söylemişlerdir. Bu fiilde, çocuğu telef etmek veya neseplerin karışması da söz konusu olmadığı için bu, zinâ manâsında değildir. Her iki taraftan bu işe istek olmadığı için vukuu da nadirdir. Zinaya ise istek vardır. Lûtinin Öldürüleceğini bildiren haberler ya siyâseten öldürüleceğine delâlet eder ya da bu fiili helâl görenle ilgilidir."

4- Hz. Ebûbekir, Hz. Ali (radıyallâhû anhûma) gibi, büyük sahabelerin

de içinde bulunduğu bir guruba göre, Lûtî kılıçla kafası kesilerek Öldürülür.

5- Bâzı Zahirîlere göre, bu çirkin hareketi işleyenlere hiç bir ceza uygulanmaz.

Hattâbî beşinci maddedeki görüşün, doğruya en uzak olduğunu, insanları bu kötü amele teşvike sebep olacağını söyler.[278]

29. Bir Hayvana Temasda Bulunan Kişi Hakkında

4464... İbn Abbas (radıyallâhû anhûmâ)'dan rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse, bir hayvana cinsel te-masda bulunursa, hem o adamı hem de hayvanı öldürünüz"(Râvî) İklime der ki:

İbn Abbas'a: "Hayvanın suçu ne?" dedim. "Zannediyorum, Rasûlullah

bunu ancak kendisine böyle bir şey yapılmışken o hayvanın etinin yenilmesini kerih gördüğü için söylemiştir." dedi.[279]

Ebu Davud; "Bu hadis kuvvetli değildir" demiştir.[280]

4465... İbn Abbas (r.â) şöyle demiştir:

"Hayvana ilişkide bulunana had yoktur."[281]

Ebu Davud der ki:

Ata da böyle dedi. Hakem: "Onun değnekle dövülmesini ama bunun had miktarına varmamasını uygun bulurum" dedi. Hasen ise "O zina menzil e sindedir" demiştir.

Ebu Davud: "Âsim in hadisi, Amr b. Amr'ın hadisini zayıflatmaktadır" dedi.[282]

Açıklama

Görüldüğü gibi İbn Abbas'tan aynı konuda biri bidne zıt i]d rivayet gelmiştir. Bunlardan; Rasulullah'a isnad edilen rivayet, hayvana cinsi ilişkide bulunan kişinin öldürüleceğine delalet ederken; İbn Abbas'm sözü olarak nakledilen rivayette bu işi yapana haddin olmadığı ifade edilmektedir.

Rivayetler arasındaki bu çelişkiyi, ulema rivayetlerin isnatlarındaki ravilerin durumlarım göz önüne alarak izale etmişlerdir. Hemen belirtelim ki tenkidler daha çok hayvana cinsî temasta bulunanın öldürüleceğini bildiren 4464 nolu hadisin isnadında yoğunlaşmıştır.

Hattabi: "Şayet bu konuda İbn Abbas'ın bildiği bir hadis olsaydı ona muhalefet etmezdi" diyerek, hadisin zayıflığına işaret etmiştir.

Yahya b. Main, "Amr b. Ebi Amr (Hadisin tabiinden sonraki ravisi) fena değil, kuvvetli de değildir." demiştir.

Muhammed b. İsmail el-Buhari de : "Amr, saduk (doğru) dur, ama İkrime'den münker hadisler rivayet etmiştir. Hadisinde İkrime'den işittiğine dair bir şey söylememiştir" demektedir.

Tirmizi, Asım'ın hadisinin (hayvanla temas kurana haddin olmadığını bildiren 4465 no'İu hadis) daha sahih olduğunu söyler.

Beyhaki ise yukarıdaki alimlerin aksine Amr hadisinin kuvvetli olduğunu söylemiştir.

Ulemanın çoğunluğu hayvanla temas kuran kişinin öldürüleceği görüşüne katılmamaktadır. Bu konudaki farklı görüşlere girmeden önce şunu belirtelim ki alimlerin çoğunluğunun bu işi yapanın öldürüleceği görüşünde olmayışı, o işi meşru görmeleri anlamına gelmez. Hayvana cinsi temasta bulunmk haramdır, çirkindir, bu işi yapan kişi Rasûlullah'ın dili ile lanetlenmiştir. Beyhaki'nin rivayet ettiği bir hadiste Rasûlullah "Bir hayvana cinsel ilişki kuran kişi mel'undur. Hem onu hem de şöyle şöyle yapılan hayvan bu, denilmemesi için o hayvanı öldürünüz" buyurmuştur.

Büyük alim Hattabi, hayvanla cinsi ilişki kuranın ve o hayvanın öldürüleceğini bildiren hadis hakkında: "Bu hadis, Rasûlullah'ın hayvanları yemek maksadı dışında öldürmekten nehyeden hadise ters düşüyor" dedikten sonra hayvana ilişkide bulunan kişiye verilecek dünyalık ceza konusundaki görüşleri şöyle özetler:

1- Bir kimse, Rasûlullah'ın yasakladığını bildiği halde bir hayvanla temas kurarsa öldürülür. Şayet devlet başkanı ölüm cezasını kaldırırsa, zinaya kıyasla yüz değnek vurulur.

Bu görüş İshak b. Rahaveyh'indir.

2 - Eğer adam muhsansa öldürülür. Bekarsa yüz değnek vurulur.

Bu görüş de Hasenü'l - Basri'den nakledilmiştir. İmam Şafii'den gelen bir görüş de böyle dir.

3- Zühri'ye göre, temasta bulunan ister muhsan olsun ister olmasın yüz değnek vurulur.

4- Bu fiili işleyen kişi ta'zir edilir. Yani hakim uygun göreceği bir ceza verir. Ulemanın cumhuru bu görüştedir. Ata, Nehai, İmam Malik, Süfyan-ı Sevri, Ahmed b. Hanbel, İmam-ı Azam Ebu Hanife ve talebeleri, İmam Şafii'nin bir görüşü bu şekildedir.

Hayvanın öldürülmesini gerekli görenlere bundaki hikmet yukarıya Beyhaki'den naklettiğimiz rivayette de görüldüğü gibi, temas edilen hayvanın insanlar tarafından gösterilme endişesidir.

Merginanî: "Hayvanın kesilip yakılması şeklindeki rivayet onun hakkında konuşmayı kesmek içindir. Bu vacip değildir" der.

Sindî, Suyûtî'den naklen hayvanın öldürülmesindeki hikmetin hayvanın yarısı insan yarısı hayvan şeklinde bir yavru dünyaya getirmesi endişesi olduğunu söyler. Ama bu gün için bu görüş isabetli kabul edilemez. Çünkü ayrı ayrı cinslerden olan canlıların birleşmesi sonucu, üremenin sağlanamayacağı ilmen sabittir. Nitekim özellikle köy ve kasabalarda cahil gençler arasında hayvanla ilişki kuranlar bulunduğu halde hiç bir hayvanın yarısı insan yarısı hayvan olan bir hilkat garibesi dünyaya getirdiği duyulmamıştır.[283]

30. Erkeğin Zinayı İkrar Edip Kadının İkrar Etmemesi Halinde Yapılacak Şey

4466... Sehl b. Sa'd (r.a) demiştir ki:

Bîr adam Rasûlııllah (s.a)'a gelip huzurunda adını vererek bir kadınla zina ettiğini ikrar etti. Rasûlullah (s.a) kadına birisini gönderip, bunu sordu. Kadın zina ettiğini inkâr etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) adama celd haddini uyguladı (yüz değnek vurdurdu), kadını bıraktı.[284]

4467... İbn Abbas (radıyallahü anhüma)'dan rivayet edildi ki:

Bekr b. Leys'den,bir adam Rasûlullah (s.a)'e gelip bir kadınla zina ettiğini dört kez ikrar etti. Rasûlullah ona yüz-değnek vurdu. (Çünkü) adam bekârdı. Sonra kadın aleyhine beyyine istedi. (Adam getiremedi) Kadın: "Vallahi yalan söyledi, ya Rasûlullah" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) adama kazf cezası olarak da seksen değnek vurdu.[285]

Açıklama

Nesaî "bu hadis münkerdir" demiştir. İbn Hibban da "Bununla ihticac batıldır" der.

Zina suçu. şahitlerin şehadeti ile sabit olduğu takdirde hem erkek hem de kadın için bağlayıcıdır, sabittir* Ama taraflardan birisinin ikrar edip Öbürünün inkar etmesi durumunda inkar eden açısından bağlayıcılığı yoktur. Çünkü ikrar sadece ikrar eden kişi aleyhinde delildir.

Üzerinde durduğumuz babın hadisleri erkeğin zinayı ikrar edip, kadının ikrar etmemesi halini sözkonusu etmektedir. Bunlardan birincisinde Zina ikrarında bulunan bekar erkeğe yüz değnek zina haddi vurulup, kadının salıverildiği bildirilmekte, adama ayrıca iftira (kazf) haddinin vurulup vurulmadığından bahsedilmemektedir.

İkinci Jıadiste ise adama zina haddinin yanısıra seksen değnek de kazf cezası uygulandığı bildirilmektedir. Ancak ikinci hadis için Nesai: "Bu hadis münkerdir" demiştir.

Alimlerin bir kısmı birinci hadisle istidlal ederek erkeğin zina ikrarında bulunup da kadının inkâr etmesi halinde adama zina haddinin uygulanacağını, kazf haddinin uygulanmayacağını söylemişlerdir. İmam Malik ve Şafii bu görüştedirler.

İmam Azam Ebu Hanife ve İmam el-Evzai'ye göre böyle birisine sadece kazf haddi uygulanır. Zina haddi uygulanmaz. Çünkü kadının inkârı bir

şüphe ortaya koymaktadır. Şüphe ile de had düşer.

İmam Muhammed de; "Erkeğe hem zina hem de kazf cezası uygulanır" diyor. Bu görüş Şafiiden de rivayet edilmiştir.

Şevkani iki vecihten dolayı bu görüşün uygun olduğunu söyler. Bunlar:

1- Birinci hadiste erkeğe kazf haddinin uygulandığına dair bir kaydın bulunmaması kazf hadinin olmadığına delil olmaz. Çünkü kadın kazfi istemediği için veya başka bir sebepten dolayı haddin uygulanmamış olması muhtemeldir.

2- Kazfe delalet eden delillerin zahiri umumidir. Bu umumdan ancak bir delille çıkılabüir. Bu mes'elede adamın kadına iftirası (kazfi) sabittir. Çünkü zina iddiasında bulunmuş isbat edememiştir. Kazif haddini düşürecek delil de yoktur.[286]

31. Adam Bir Kadına Cinsi İlişkinin Dışında Bîr Şey Yapar Ve Yakalanmadan Önce Tevbe Ederse (Ne Yapılır?)

4468.... Abdullah (b.Mes'ud r.a) şöyle demiştir:

Bir adam Nebî (s.a)'e gelerek şöyle dedi:

"Ya Rasûlullah ben Medine'nin kenarında bir kadınla oynaştım. Ona cinsi temastan başka herşeyi yaptım. İşte ben huzurundayım. Bana dilediğin haddi uygula (dilediğin cezayı ver), dedi.

Hz. Ömer (r.a)

"Allah seni (n suçunu) gizledi. Sen de gizleseydin (iyi olurdu)" dedi.

Rasûlullah (s.a) hiç bir cevap vermedi. Adam gitti. Rasûlullah (s.a) peşinden bir adam gönderip onu (geri) çağırdı ve şu ayet-i kerimeyi okudu: "Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın saatlerinde namazı kıl..." [287]

Halktan birisi:

"Ya Rasûlullah bu sadece onun için midir? Yoksa tüm insanlar için midir?" dedi.

Rasûlullah (s.a):

"Tüm insanlar için" dedi.[288]

Açıklama

Hadisin Sahih-i Müslim'de birkaç rivayeti vardır. Bunlar arasında bazı lafız farkları varsa da mana bakımından aynıdır.

Hadiste, bir kadınla oynaştığını söyleyen zatın ismi hakkında değişik isimler rivayet edilmiştir. Bunlar: Ebu'1-Yüsr, Amr b. Aziziyye İbn Muattib, Ebu Mukbil Amir b. Kays, Nebbah et-Temmar ve Abbad'dır. Bunlar içerisinde en tercihe şayan görülen Ebu'1-Yüsr Ka'b b. Amr el-Ensari'dir.

Hadiste, anılan zatın kadınla oynaştığı yerin Medine'nin ucunda olduğu bildirilmektedir. Bundan maksat; Medine'nin kenarı Mescid-i Harama uzak bir yeridir.

Hadisten; bir kadınla öpüşmek, kucaklaşmak ve sıkıştırmak gibi bir şekilde oynaşan birisine had gerekmediği anlaşılmaktadır. Çünkü böyle bir şey yaptıktan sonra pişmanlık duyan zata, Rasûlullah (s.a) hiçbir ceza vermemiş, Hz. Ömer (r.a)'de "Allah senin suçunu Örtmüş; sen de gizleseydin ya" demiştir. Peşinden de, "Gündüzün iki ucunda ve gecenin gündüze yakın saatlerinde namazı emreden ve iyiliklerin kötülükleri gidereceğini" bildiren Hud suresinin 114. âyeti nazil olmuştur.

Şuna işaret etmek gerekir ki, bir harekete had cezasının uygulanmayışı, o hareketin meşru olduğunu göstermez. Cinsi temas olmasa bile, yabancı bir kadına dokunmak haramdır. Şüphesiz bu şekildeki hareketin günahı zinanın günahı kadar ağır değildir. Ama günahtır.

Hadisi şerif beş vakit namazın küçük günahlar için keffaret olduğuna da delalet etmektedir.[289]

32. Muhsan Değilken Zina Eden Cariye Hakkında,

4469... Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid el-Cühenî (r.a) dan rivayet edildi ki: Rasûlullah (s.a)'e muhsan olmayan bir cariye zina etse hükmünün ne olduğu soruldu. Rasûlullah (s.a):

"Eğer zina ederse (celd) değnek vurunuz, sonra tekrar zina ederse yine değnek vurunuz, Sonra tekrar zina ederse bir ip mukabilinde bile olsa onu

satınız" buyurdu.[290]

ibn Şîhab şöyle dedi:

Rasûlullah (onu satınız diye) üçüncüsünde mi yoksa dördüncüsünde mi dedi bilmiyorum. "Dafîr" ip demektir."[291]

4470... Ebû Hureyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Birinizin cariyesi zina ederse, ona had uygulasin, hakaret edip başa kakmasın. Rasûlullah (s.a) bunu üç kez tekrarladı, eğer dördüncü defa yine tekrarlarsa kıl bir ip mukabilinde bile olsa onu satsın."[292]

4471... İbn Nufeyl Muhammed b. Seleme, Muhammed b. İshak, Said b. Ebi Said el-Makburî ve onun babası kanalıyla bu (önceki) hadisi Ebu Hureyre'den rivayet etti. Buna göre (Rasûlullah) Her seferinde: "Ona sopa vursun. (Bu) Allah'ın Kitabıdır (farz kıldığı hükümdür). Ona hakaret etmesin." Dördüncüsüne de: "Tekrar yaparsa ona sopa vursun. (Bu) Allah'ın Kitabıdır (farz kıldığı hükümdür); sonra da kıldan yapılmış bir ip karşılığında bile olsa satsın" buyurdu.[293]

Açıklama

Bu babdaki hadisler zina eden bir cariyeye verile çgjç cezavı sözkonusu etmektedir. Hadislerin zahirine göre, muhsan olmayan bir cariye zina ederse kendisine celd (sopa vurma) cezası uygulanır. Ayrıca cariyeye hakaret ayıplama gibi bir ceza verilmez. Bazı alimlerin izahına göre zina eden cariyenin cezası daha önce hakaret ve kınama idi. Daha sonra bu hüküm neshe-dildi ve celd cezası meşru kılındı. Rasûlullah bu sözü ile; "zina eden cariyeyi artık azarlayarak, hakaret ederek cezalandırmayınız. Ona celd vurunuz." demeyi kast etmiştir.

Hadislerde üçüncü veya dördüncü defa zina eden cariyenin satılması öngörülmektedir. Çünkü yeni sahibinin yanında bu işi bir daha yapmaması mümkündür.

Hadisler, evli veya evlilik yapmamış cariyeye dayak cezası uygulanacağı izlenimini verecek şekilde varid olmuştur. Halbuki Kuran-ı Kerim-'deki bir ayet muhsan olan cariyenin zina etmesi halinde de celd

cezasının verileceğine işaret etmektedir. Çünkü bir ayet-i kerimede Cenab-ı Allah "Cariyeler muhsan olurlar da fahişelik ederlerse onlara hür muhsan kadınlara olan azabın yarısı vardır...[294] buyurmaktadır. Aslında hür muhsan kadınların zina etmeleri halinde cezalan recmdir. Ama rec-min yarısı olamayacağı için alimler bu ayetten maksadın celdin yarısı, yani elli değnek olduğu hükmünü çıkarmışlardır. Buna göre demek oluyor ki bir cariye zina ederse ister muhsan olsun ister olmasın cezası elli değnektir. Bu ayetle hadisler arasında bir çelişki intibaının çıkmaması için hadisteki "muhsan" kaydı iki şekilde yorumlanmıştır. Bunlar:

1- "Muhsan" kelimesi Rasûlullah (s.a)'den mahfuz (sabit) değildir. Bu hadis başka isnadîarla muhsan kelimesi olmadan rivayet edilmiştir.

2- Rasûlullah'a muhsan olmayan bir cariyenin zina etmesi durumunda cezasının ne olacağı sorulmuş, onun için Efendimiz muhsan kaydını sözkonusu etmiştir. Maksat muhsan olan cariye ile muhsan olmayan cariyenin zina cezalarının farklı olduğuna işaret değildir.

3- Burada muhsandan kasıt, evlilikten dolayı olan ihsan değil, iffet ve İslamdir. Yani maksat, hür ve iffetli olmayan demektir.

Ulemanın cumhuruna, göre ister muhsan (evli) olsun, ister olmasın bir cariye zina ederse elli değnek vurulur. Dört mezhep imamı bu konuda hemfikirdir. İbn Abbas ve Tavus'tan, evli olmadıkça zina eden cariyeye ceza verilmeyeceği rivayet edilmiştir.

Hadislerin zahiri, zina eden cariyeye efendisinin had uygulayabileceğine delalet etmektedir. Çünkü Rasûlullah (s.a) efendilere hitaben, "onlara celd vurunuz" buyurmuştur. İmam Malik, Ahmed b. Hanbel, İmam Şafii, Sahabe ve tabiundan birçok alimin mezhebi budur.

İmam-ı Azam Ebu Hanife ve bir grup alime göre ise, efendisi cariyesinin cezasını tatbik edemez. Bu hak devlet yetkilisine aittir.

Hadis-i şerif, fasık ve asilerle birlikte olmayı ve onlarla düşüp kalkmayı da yasaklamış olmaktadır.[295]

33.Hasta Had Uygulamak

4472... Ebu Ümame b. Seni b. Huneyf Ensar'dan Rasûlullah'ın bir sahabisinden şöyle rivayet etmiştir:

Ensardan bir adam hastalandı, öyle ki bitkin düşüp bir deri bir kemik haline geldi. Ensardan birisinin cariyesi adamın yanına girdi; adam onu arzulayıp cinsel ilişki kurdu. Kavminden bazı adamlar ziyaret için yanma girdiklerinde olup biteni onlara anlattı ve:

"Ben yanıma giren bir cariye ile ilişki kurdum. Benim için Rasûlullah (s.a)'a bunun hükmünü bir soruverin" dedi. Adamlar bunu Rasûlullah'a haber verdiler ve: "İnsanlardan onun kadar sıkıntıda olan birini görmedik. Eğer onu yüklenip sana getirseydik kemikleri dökülürdü. O sadece bir deri bir kemik" dediler.

Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a) yüz tane hurma salkımı sapı almalarım ve ona bir defa vurmalarını emretti.[296]

4473... Ali (r.a) demiştir ki:

Rasûlullah'ın ailesine ait bir cariye zina etmişti. Rasûlullah (s.a):

"Ya AH git ona haddi tatbik et" buyurdu. Gittim bir de ne göreyim! Kadından devamlı kan gidiyor. Rasûlullah'a geldim. Efendimiz: "İşi bitirdin mi ya Ali?" dedi.

"Kadına gittim, kendisinden kan gidiyordu" dedim.

Rasûlullah (s.a):

"Onu kanı kesilinceye kadar bırak, sonra haddi uygula. Sahibi olduğunuz kölelere (ve cariyelere) hadleri uygulayınız" buyurdu.

Ebıı Davûd şöyle dedi: Ebu l-Ahvas da Adü'l - A'la1 dan aynen bu şekilde rivayet eni. Şu'be, Abdu'Vdan rivayet edip şöyle dedi: Rasûlullah: "Doğuruncaya kadar ona vurma" buyurdu. Ancak birincisi daha sahihtir. [297]

Açıklama

Bu bab haddi gerektiren bir suç işleyip de hasta olan kişilere karşı uygulanacak yöntemi açıklamaktadır. Biz bu konuya girmeden önce birinci hadiste geçen iki kelime üzerinde durmak istiyoruz.

"Bitkin düştü" diye terceme ettiğimiz; "udniye" kelimesi, hastalıktan zayıflayıp halsizleşmek, bitkin bir hale gelmek manasınadır. Zaten hemen peşinden gelen "bir deri bir kemik kaldı" cümlesi de buna delalet

etmektedir. "Bir deri bir kemik kaldı" diye terceme ettiğimiz cümlenin tam karşılığı da "kemik üzerinde bir deri haline döndü" şeklindedir.

Hadislerden birincisi, hastalıktan takatsiz ve zayıf düşen birisine hakettiği had cezasının seri bir hile ile hafifletildiğine, ikincisi ise nifas olan (kendisinden devamlı kan gelen) bir kadının hakettiği cezanın hastalık geçtikten sonra tatbik edileceğine delalet etmektedir.

Bu iki hadis arasındaki hüküm farklılığı ulemanın da ihtilafına sebep olmuştur.

İmam Şafii'ye göre iyi olmasından umut kesilen hasta birisi haddi gerektiren bir suç işlerse, kendisine tatbik edilecek sopa adedince değnek bir araya getirilir ve bir defa vurulur. Ancak bir araya toplanan değneklerin hepsinin suçlunun bedenine değdiğinin bilinmesi icab eder. Bu uygulamanın benzeri Kur'an-ı Kerimde de vadir. Bir âyette: "Ey Eyyub, eline bir demet sap alıp onunla vur, yeminini bozma" demiştik.[298]' Hatta-bi'nin bildirdiğine göre Şafii ulemasından bazıları, hırsız zayıf olur da eli kesildiği takdirde öleceğinden korkulursa el kesilmez.

Hanefi imamlarına ve İmam Malik'e göre haddin hafifletilmesi söz konusu değildir. Had kişiden kişiye değişmez. Hasta olanla sağlam olan arasında fark yoktur. Ancak hastalığın iyi olmasından sonra had uygulanır. Hanefi mezhebinin önde gelen fıkıh kitaplarından Hidaye'de şöyle denilmektedir: "Hasta zina eder ve cezası recm olursa hemen recmedilir. Çünkü o ölümü hak etmiştir. Hastalık sebebiyle bundan kaçınılmaz. Ama eğeı cezası celd (sopa) ise ölüme sebebiyet vermemesi için iyi oluncaya kadar celd uygulanmaz." Hidaye şerhi Fethu'l-Kadir'de de aynı konuya şerh sadedinde hastalığın iyi olması umulmuyorsa veya haddi hak eden son derece zayıfsa, Şafiilerin dediği gibi yüz ince sopanın bir araya getirilerek bir defa vurulacağı söylenmektedir. Ayrıca bütün değneklerin vücuda değmesi şart koşulmuştur.[299]

34. Kazf Haddi

4474 ... Âişe radıyallahü anha'dan şöyle demiştir:

"Özrüme (suçsuzluğuma dair âyetler) inince, Rasûlullah (s.a) minbere çıktı ve bunu (masumiyetimi) anlattı, Kur'ân'ı (suçsuzluğum ile ilgili

âyetleri) okudu. Minberden inince iki adam ve bir kadın hakkında emir buyurdu, hadleri vuruldu.[300]

4475... Bize Nufeyli anlattı. Muhammed b. Seleme, Muhammed b. Is-hak'tan rivayet etti. Muhammed b. îshak, Âişe'yi zikretmeden şöyle dedi:

Rasûlullah (s.a) iki adam ve bir kadına kazf haddi uygulanmasını emretti. Hassan b. Sabit ve Mistah b. Üsâse o kötü sözleri (dedikoduyu) konuşanlardandırlar.

Nüfeylî: "O kadının da Hamne bint Cahş olduğunu söylüyorlar" dedi.[301]

Açıklama

Bu hadis-i şerifler, iffetli bir kadına zina isnadında bulunanlara verilecek ceza ile ilgilidir. Hadislerin vüruduna sebep olan hadise, İfk hadisesi olarak bilinen ve Aişe (r.anhu-ma) nin başından geçen bir olaydır. Bir sefer dönüşünde Hz. Aişe topluluktan geride kalmış, hakkında çok çirkin dedikodular çıkartılmış sonunda Allah (c.c) Hz. Aişe'nin suçsuzluğunu haber veren ayetlerini indirmiştir. Rasûlullah (s.a)'de Hz. Aişe'ye o çirkin iftirayı uyduranlara şekli Kur'an-i Kerim'de bildirilen kazf haddi cezasını uygulamıştır. Kazif haddi ile ilgili fıkhı malumata girmeden önce üzerinde durduğumuz hadislerin vüruduna sebep olan İfk hadisesini anlatmak istiyoruz.

İfk hadisesi, Buhari'nin meğazi, tefsir, iman, nüzûr, i'tisam, cihad, tev-hid ve şehadet bahislerinde, Müslim'in tevbe bahsinde, Nesai'nin de tefsir bahsinde tahric edilmiştir. Biz, Buhari'nin şehadet bahsinde Hz. Aişe (r.a)'den rivayet edilen haberi buraya aynen aktarmak istiyoruz. Aişe radıyallahü anha şöyle demiştir:

"Rasûlullah (s.a) bir sefere çıktığında hanımları arasında kura çekerdi. Kurada hangisi çıkarsa Rasûlullah ile birlikte o da giderdi. Çıkmak istediği gazvelerden birinde (Beni Müstalik gazvesinde) aramızda kura çekti, benim adım çıktı. Rasûlullah ile birlikte sefere çıktık. Bu sefer, hicab (örtünme) ayeti indirildikten sonra idi. Beni hevdece (devenin üzerine konulan ve içerisine kadınların bindirildiği odacık) bindirdiler. (Konak yerinde) hevdecten indirildim, böylece yürüdük. Rasûlullah (s.a) bu gazvesinden

dönerken ve Medine'ye yaklaştığımızda (bir yerde konakladık. Gecenin bir kısmını orada geçirdik) yola çıkmak için hareket emri verildiğinde, ben kalkıp (tek başıma ihtiyacım için) ordugâhtan ayrılıp gittim. İhtiyacımı giderip, kafileye geri döndüm. Göğsümü yokladım, bir de ne göreyim! Yemen boncuğundan olan gerdanlığım kaybolmuş. Tekrar dönüp gerdanlığımı aradım. Ancak onu aramak beni oyaladı (yoldan alıkoydu). Bana yolda hizmet edenler gelip, beni içinde sanarak hevdecimi götürmüşler ve onu bindiğim deveye yüklemişler. O zaman kadınlar hafiftiler, ağır değillerdi. Yağ tutmuyorlardı. Çok az yemek yiyorlardı. Özellikle ben küçük yaşta idim. Onun için hizmetçiler hevdeci yüklemek üzere kaldırdıklarında hevdecin ağırlık derecesini farkedemeyerek yüklemişler. Deveyi sürüp götürmüşler. Ordu gittikten sonra gerdanlığımı buldum. Ordugaha geldim, ama orada kimseyi bulamadım. Daha önce bulunduğum yere geldim. Hevdecte beni bulamayıp da geri geleceklerini zannetmiştim. Ben bu düşünce içerisinde otururken uyuyakalmışım.

Sülemîli - sonra Zekvanh - Safvan b. Muattal, ordunun arkasından gelmekteydi. (Geride kalan askerlerin unuttuğu eşyaları toplayıp sahihlerine vermek için geride kalmıştı). Sabaha yakın bulunduğum yere gelmiş ve uyuyan bir insan karaltısı görmüş. Bana geldi, hicab ayeti inmeden önce beni görürdü. (Bu yüzden beni tanıdı) Devesini çökerttiği zaman: "İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci'ûn": Muhakkak biz Allah'ınız ve ona dönücüyüz" demesi ile uyandım. Safvan (beni binsin diye) devesinin ön ayağına bastı, ben de bindim. Safvan, bindiğim deveyi yularından çekerek yürüdü. Nihayet öğle sıcağında, konak yerinde konaklayan kafileye yetiştik. Bu sırada (hakkımda iftira ederek) helak olan helak oldu. İftiraya ilk düşen Abdullah b. Übey b. Selul[302] olmuştu.

Medine'ye gelince bir ay hastalandım, meğer o esnada iftiracıların iftiraları ortalıkta dolaşıyormuş (Benim bunlardan haberim yoktu). Yalnız hastalığım esnasında beni işkillendiren bir yon vardı, başka hastalıklarımda Rasûlullah'tan gördüğüm şefkati, bu hastalığımda görmüyordum. Sadece yanıma giriyor, selam veriyor ve "hastamız nasıl?" diyordu. Benim, o iftiracıların söylediklerinden hiç haberim yoktu. Nihayet nekahat devresine girdim.

Bir gece Mistah'm annesi ile birlikte kazayı hacet yerimiz olan "Menası" tarafına çıkmıştım. Buraya ancak geceden geceye çıkardık. Bu

adet, evlerimizin yanında helalar yapmadan Önce idi. O zaman bizim halimiz, ilkel araplarm çöldeki tebermzü veya nezaheti idi. Ben Ebu Ruhme'nin kızı Ümmü Mistah ile birlikte def-i hacet yerine doğru giderken onun ayağı çarşafına takılıp düşmüştü. Bunun üzerine Mistah'ın annesi (selnıa), araplar arasında felaket anlarında söylenen: "düşmanım helak olsun" yerine "Mistah helak olsun" diye oğluna beddua etti.Ben kadına:

Ne fena söyledin! Bedir'e iştirak eden birisine seb mi ediyorsun? dedim. Kadın bana:

Hele şu saf şeye bak! Ortada dönen bühtanları duymadın mı? diyerek İfk olayına katılanların iftiralarını anlattı. Bunu duyunca hastalığımın üstüne bir hastalık daha katlandı. Evime dönünce Rasûlullah (s.a) yanıma geldi ve;

"Nasılsınız?" diye sordu.

Ya Rasûlullah! Bana izin veriniz, anne babamın yanına gideyim, dedim. Ben bu haberi ebeveynimden tahkik etmek istiyordum. Rasûlullah (s.a) bana izin verdi, ben de ebeveynimin yanma geldim." Anneme:

Halk arasında dolaşan bu haber nedir? dedim. Annem:

Ey kızım, kendini üzme, sen nefsini ve sıhhatini düşün. Vallahi bir kadın kendisini seven kocasının yanında sevimli olur, bir çok da ortağı bulunursa aleyhinde dedikodu olmaması pek nadirdir, dedi. Ben:

Sübhanellah, halk (nasıl) böyle konuşur, doğrusu hayret! dedim.

O gece babamın evinde yattım. Sabaha kadar gözümün yaşı dinmedi, gözüme uyku girmedi. Sabah olunca Rasûlullah (s.a) Ali b. Ebi Talib'i ve Üsame b. Zeyd'i çağırmış vahiy gecikince ailesi ile ayrılığı konusunda onlarla istişarede bulunmuş, Üsame ehli beyt hakkında gönlünde beslediği sevgiye işaret edip:

"Ya Rasûlullah sizin temiz ve iffetli hanımlarınız, sizin ailenizdir. Biz Aişe hakkında hayırdan başka bir şey bilmeyiz" demiş.

Ali b. Ebi Talib ise:

Ya Rasûlullah Allah sana dünyayı daraltmamıştır. Aişe'den başka çok kadın var. Ama bir de Aişe'nin cariyesi Berîre'ye sor, o sana doğrusunu söyler, demiş.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) Berire'yi çağırıp: " Ey Berire! Hanımında seni şüpheye düşürecek bir hal gördün mü" diye sormuş. Bedre şu karşılığı vermiş:

Hayır, ya Rasûlullah görmedim. Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben hanımından ayıp olarak sadır olan şundan başka.bir şey görmedim. Aişe küçük yaşta bir kadındı, hamur yoğu-rurken uyur, evin evcil hayvanı gelip hamuru yerdi."

Bundan sonra Rasûlullah (s.a) Mescid-i Nebevi'de bir hutbe iradederek, bu bühtanı ilk ortaya atan Abdullah b. Übey b. Selul'den dolayı konuşmaktan mazur görülmesini isteyerek şöyle buyurmuş:

"Ailem konusunda bana eza eden bir herif hakkında kim bana yardım eder de benim için ondan intikam alır? Vallahi ben ailem hakkında hayırdan başka birşey bilmiş değilim. Bu iftiracılar bir zatın da adını çıkardılar. Ben onun hakkında da hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu zat şimdiye kadar ailemin yanına ben olmadan girmemiştir."

Bunun üzerine Sa'd b. Muaz (Evs'in reisi) ayağa kalkarak:

Ya Rasûlullah! Vallahi size ben yardım edeceğim. Eğer o Evs'ten ise biz onun boynunu vururuz. Hacrecli kardeşlerimizden ise ne gerekiyorsa emrediniz. Biz emrinizi yerine getiririz." demiş.

Akabinden de (Hazrecilerin reisi) Sa'd b. Ubade ayağa kalkmış - bu zat, sâlih bir zattı. Fakat bu sefer hamiyyet gayreti ile Sa'd b. Muaz'a karşı-:

Vallahi sen yalan söylüyorsun. Sen onu (Abdullah b. Übeyyi) öldü-remezsin, buna gücün de yetmez, demiş. Bu sefer de Useyd b. Hudayr ayağa kalkarak Sa'd b. Ubade'ye karşı:

"Allah'ın beka ve ebediyyetine yemin ederim ki, sen yalan söylüyorsun. Vallahi biz elbette onu öldürürüz. Sen şüphesiz münafıksın ki münafıklar adına bizlerle mücadele ediyorsun, diye mukabele etmiş. Bu suretle Evs ve Hazrec kabileleri ayaklanmışlar. Hatta biri birleriyle savaşa yeltenmişler. Rasûlullah o esnada hala minberde imiş. Hemen minberden inip, onları sakinleştirinceye kadar kendilerine iltifatta bulunmuş. Kendisi de (birşey demeyip) susmuş."

"Ben ise o gün ağladım. Ne gözümün yaşı dindi, ne de gözüme uyku girdi. Sabahleyin annem babam yanıma geldiler. Ben bu vaziyette iki gece bir gün boyunca ağladım. O kadar ki ağlamaktan ciğerim parçalanacak sandım. Annem babam yanımda oturur ben ağlarken ensardan bir kadın izin istedi, ben de kendisine izin verdim. O da benimle oturup ağlamaya başladı. Biz bu vaziyette iken Rasûlullah içeriye giriverdi (yanıma) oturdu. Oysa, hakkımdaki dedikodular çıkalıberi yanıma oturmuyordu, - Rasûlullah bir ay

beklediği halde, hakkımda vahiy gelmemişti. - Şehadet ederek şöyle buyurdu:

"Ey Aişe, hakkında bana şöyle şöyle sözler geldi. Eğer sen bu isnadlardan beri isen, Allah pek yakında seni aklar. Yok eğer böyle bir günaha yaklaştınsa Allah'tan af dile ve ona tevbe et. Çünkü kul günahını itiraf eder ve tevbe ederse Allah da ona af ile muamele eder." Rasûlullah (s.a) bu sözlerini bitirince gözümün yaşı kesildi ve gözümde bir damla yaş kalmadı. Babama:

Rasûlullah'a benim yerime cevap ver, dedim Babam:

Kızım, vallahi Rasûlullah'a ne diyeceğimi bilmiyorum, dedi. Bu sefer anneme:

Rasûlullah'a benim yerime cevap ver, dedim. O da: -Vallahi ben Rasûlullah'a ne diyeceğimi bilmiyorum, dedi.

Ben küçük yaşta bir kadındım. Kur'an'ın çoğunu okumamıştım. Bu yüzden şöyle dedim:

"Vallahi ben bilirim ki siz halkın dedikodusunu duydunuz. Nefsinizde onu büyütüp, inandınız. Şimdi ben size "suçsuzum" desem, - Allah bilir ki suçsuzum- sözümü tasdik etmezsiniz. Eğer bir şeyi itiraf etsem, -Allah bilir ki ben kesinlikle suçsuzum- beni tasdik edersiniz. Vallahi bu durumda benim ve sizin için bir örnek bulamıyorum. Ancak Yusuf'un babasını (Yakub a.s'i) Örnek buluyorum. Yusuf'un gömleği üzerinde yalancı bir kan lekesi getirdikleri zaman Yakub (a.s) oğullarına: "Hayır, nefisleriniz size bir işi süslemiş, bir fitneye sevketmiş. Şimdi işim güzel sabırdır. Anlattıklarınıza karşı sığındığım Allah'tır" demişti.[303]

Ben bu sözleri söyledim, yatağıma döndüm. Beni sadece Allah'ın aklayacağını umuyordum. Ama hakkımda okunan bir vahy (Kur'ân ayeti) nazil olacağını zannetmiyordum. Kendimi bana ait bir mes'ele için Kur'an-ı Kerim'de mevzubahs edilmeye değmeyecek kadar küçük görürdüm. Ama Rasulullah'm bir rüya görüp Cenab-ı hakkın bu rüya ile beni aklamasını umuyordum. Vallahi daha Hz. Peygamber (s.a) yerinden kalkmadan, oradakilerden hiçbirisi dışarı çıkmadan Rasulullah'a vahy indi. Onu vahyin ağırlığından dolayı terlemek gibi vahiy alâmetlerinden bir şey kapladı. Hatta ondan vahiy esnasında kış günlerinde bile inci gibi ter dökülürdü. Rasulullah'tan, vahy eserleri gidince o sevincinden gülüyordu. Bana söylediği ilk sözü şu oldu:

" Ey Âişe, Allah'a hamdet, şüphesiz Allah seni ifkten (iftiradan) akladı." Bunun üzerine anam:

Kızım kalk da Rasulullah'a (teşekkür et) dedi.

Hayır, kalkmam ve sadece Allah'a hamdederim, dedim.

Allah (c.c) benim aklanmam hakkında: "Sizden bir iftira getiren topluluk..."[304] diye başlayan âyetleri indirdi. Bunun üzerine Ebu Bekir (babam) (r.a) akrabalığından dolayı yardım ettiği Mistah b. Üsâse için:

"Vallahi Aişe'ye böyle bir iftira ettikten sonra artık Mistah'a hiç bir yardımda bulunmayacağım" dedi. Allah (c.c) bunun üzerine "Muhammed'in eşine o iftirayı uyduranlar, içinizden bir güruhtur. Bunu kendiniz için kötü sanmayın, o sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden her birine kazandığı günah karşılığı ceza vardır. İçlerinden elebaşılık yapana ise büyük azab vardır."[305]

Ayet-i celilesini "Ey Müminler, sizden servet ve varlık sahibi olanlar, akrabalarına, miskinlere, Allah yolunda hicret edenlere infakta kusur etmesin. Affetsin, aldırmasın. Allah'ın sizi mağfiret etmesini istemez misiniz? Allah Ğafûr'dur, Rahîm'dir" kavl-i şerifine kadar indirdi.[306]

Bunun üzerine Ebu Bekir: "Vallahi ben Allah'ın beni mağfiret etmesini severim" dedi ve Mistah'a etmekte olduğu yardıma devam etti.

Rasûlullah (s.a) Zeyneb binti Cahş'a da benim durumumu sormuştu: "Ey Zeyneb, Âişe hakkında ne biliyorsun? Ne gördün?" demişti. Zeyneb cevap olarak:

"Ya Rasûlullah, ben kulağımı, gözümü işitmediğim, görmediğim şeyden muhafaza ederim. Vallahi ben Aişe hakkında hayırdan başka bir şey bilmem" demişti.

Zeyneb, (Rasulullah'm hanımları içerisinde) benimle rekabet edebilecek durumda birisi idi. Fakat Allah onu takvası sebebiyle korudu.[307]

İşte Hz. Aişe'ye iftira edilip, onun cenab-ı Allah tarafından suçsuzluğunun tescil edildiği hadise budur.

Hz. Aişe'ye iftira edenlerin başında münafıkların lideri Abdullah b. Ubey b. Selûl vardır. Fakat üzerinde durduğumuz Ebu Davud hadisinde onun adına temas edilmemiş, Rasûlullah'ın şairi Hassan b. Sabit, Hz, Ebu Bekir'in akrabalarından olan ve onun ihsanına mazhar olan Mistah b. Usase ve Rasulullah'm hanımlarından Zeyneb bint Cahş'm kızkardeşi Hamne bint Cahş'ın adı zikredilmiştir.

Hafız şöyle der: "Sünen sahipleri, Muhammed b. İshak'tan; o Abdullah b. Ebi Bekr b. Hazm'dan; O Amra'dan; Amra da Hz. Aişe (radıyalla-hü anha'dan) rivayet etti ki; Rasûlullah (s.a) İfki konuşanlara (Hz. Aişe'ye iftira edenlere) haddi uyguladı..." Yalnız rivayetlerde Abdullah b. Übeyy zikredilmedi. Aynı konuda Bezzar'ın Ebu Hureyre'den rivayet ettiği hadiste de Abdullah b. Ubey anılmamıştır.

Hakim'in Abdullah b. Ebibekrden rivayet ettiği bir haberde ise had uygulananlar arasında Abdullah b. Übeyy'in adı da geçmektedir.

Rivayetlerin çoğunda Abdullah b. Übeyy'e had vurulduğunun anılma-masmın hikmetini İbn Battal şöyle izah eder:

"Bu hadis had vurulduğu takdirde bir fitnenin zuhuru endişesi olursa, haddin geciktirilecebileceğine delildir."

Kadı Iyaz ise Abdullah b. Ubeyy'e had vurulduğuna dair bir rivayetin sabit olmadığını söyler. Ancak Bezlü'l - Mechud müellifi Abdullah b. Übeyy'e had vurulduğunu bildiren birçok rivayet zikreder.

Hadis-i şeriflerde. Hz. Aişe'ye iftira edenlere had uygulandığı bildirilmiş, ama bu haddin nevi ve mikdarı konusunda bir şey söylenmemiştir. Kazf suçunu işleyene (iffetli birisine zina isnad edip, dört şahit getiremeyene) verilecek ceza Kur'an ayetiyle tesbit edilmiştir. Bir ayet-i kerimede şöyle denilmektedir:

"İffetli kadınlara zina isnad edilip de sonra dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun, ebediyyen onların şahitliğini kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkmış kimselerdir."[308]

Ayette görüldüğü üzere kazf fiilini işleyene seksen değnek vurulur ve şahitliği kabul edilmez. Tabii kazfin gerçekleşmesi ve öngörülen cezanın uygulanması için birtakım şartlar vardır. Şimdi kazf ve cezası konusundaki fikhi malumatı özetlemek istiyoruz.[309]

Kazf:

Sözlükte "atrnak" demektir. Bilahere başkasına çirkin bir şey isnad etmek manasında kullanılmıştır. Kazf e "firye" de denilir.

Kazf, fıkıh İstılahında şöyle tarif edilir: "Bir kimseyi, ayıplamak ve kötülemek maksadıyla muhsan bir erkek veya kadına zina isnad eden mükellef bir şahıs hakkında tatbik edilecek ceza demektir." Yukarıda da

temas edildiği gibi bu ceza hürler hakkında seksen değnek, köleler hakkında da bunun yarısı olan kırk değnektir.

Zina isnad eden kişiye "kaazif" zina isnad edilen şahsa "nıakzûf" zina isnadında kullanılan söze "makzûfun bih", zina isnadının vuku bulduğu yere de "makzûfun fih" denilir.

Kazf haddinin uygulanması için kâzife, makzufa, makzûfun bihe ve makzûfun fihe ait birtakım şartlar vardır. Bu şartlar, özet olarak şöyledir. [310]

Kâzife Ait Şartlar:

Birisine zina isnadında bulunan şahsa had uygulanabilmesi için, Kâzifte şu şartların bulunması gerekir:

1- Kâzif akıl ve baliğ olmalıdır.

2- Kâzif muhtar olmalı yani mükreh olmamalıdır.

3- Kaazif, isnad ettiği suçu dava vukuunda dört şahit ile isbat edememiş olmalıdır.

Şafiiler, henüz baliğ olmayıp mümeyyiz bulunan bir kâzife ta'zir cezası uygulanacağını söylerler.

Kazif'in; hür, müslüman, zinadan afif, kazf halinde ayık (sarhoş olmamak) olması şart değildir.[311]

Makzûfa Ait Şartlar

1- Makzuf (kendisine zina isnad edilen şahıs) muhsan olmalıdır.

Muhsan: Âkil bâlig, hür, müslüman ve afif (zina fiilinden iffetli) olan kişidir. Buna göre; muhsan olmayan birisine zina isnadında bulunan kişiye had uygulanmaz.

2- Makzûf belli (malum) olmalıdır. Dolayısıyla meçhul bir şahıs hakkında zina isnadında bulunana had vurulmaz. Mesela bir gruba, "İçinizden birisi zinakârdır" dese kendisine had uygulanmaz.

3- Makzûf kâzifin füruundan olmamalıdır. Dolayısıyla bir kimse çocuğu veya torunu hakkında kazifte bulunursa kendisine had uygulanmaz.

4- Makzûf konuşabilir olmalıdır. Dolaysıyla dilsiz hakkında isnad edilen zina suçundan dolayı had cezası uygulanmaz.

5- Makzûf mecbub (tenasül uzvu kesik) ve hünsai müşkii (kendisinde hem erkeklik hem de kadınlık organı bulunup erkek mi kadın mı olduğu ayndedilemiyen) olmamalıdır. Zina isnad edilen kadınsa, tenasül organında temasa engel bir kusur olmamalıdır.

6- Makzuf, kazif esnasında sağ olmalıdır.

Hanbelilere göre, makzûfun baliğ olması şart değildir. Cinsi ilişkiye muktedir olması yeterlidir. Bu da erkeklerde on bir, kızlarda dokuz yaştır. Ancak baliğ olmayanlara kazfte bulunulduğunda kâzife had, makzûf baliğ oluncaya kadar uygulanmaz.[312]

Makzûfun Bihe Ait Şartlar

Birisine zina isnadında kullanılan söz;

a) Sarih olabilir; "Sen zinâkarsın" demek gibi,

b) Kinaî bir lafız olabilir; mesela bir kadına "kahpe" demek gibi,

c) Ta'riz kabilinden olabilir; birisine zina isnad eden şahsa "sen haklısın" demek gibi

Kâzife had uygulanması için, kâzifin sarih lafızlarından birisi ile olmalıdır. Ancak bazı sözler de sarih yerine geçer. Mesela birisinin nesebini inkar böyledir. Birisine: "Ey zinakarın oğlu, veled-i zina, piç, sen babanın oğlu değilsin..." gibi sözler sarih lafızlardır.

Ayrıca zina isnadında kullanılan sözün dille söylenmesi ve mak-zûf'dan olması imkan dahilinde olmalıdır. Buna göre, zina isnadında kullanılan söz yazı ile olursa veya makzûfdan sıdûru imkansız olursa, kâzife had uygulanmaz.

Bir kimseyi, mensub olduğu ırktan başka bir ırka nisbet etmenin kazf sayılıp sayılmadığında ihtilaf vardır. Mesela bir Türke; "Sen Almansın" demenin kazif olup olmadığı ihtilaflıdır, Hanefilere göre kazif değildir.

Malikilere göre birisine: "Ey Lutî! (İbne!)" demek veya bir kadına "kahpe" demek kazf sayılır.

Şafiilere göre de kazfdeki tabirler sarih ve ta'riz kısımlarına ayrılır, imam Şafii'ye göre ta'riz ile kazfe niyyet edildiği ve bu tariz kazf ile tefsir edildiği takdirde haddi gerektirir. Aksi halde gerektirmez. [313]

Makzûfun Fihe Ait Şartlar

1- Kazif dar-i adl'de (mü slü m ani arın meşru idareci derince idare edilen dar-ı İslam'da) olmalıdır. Dar-ı harbte veya eşkıyanın hükümranlığr altındaki dar-ı bağy'de vuku bulan kazften dolayı had uygulanmaz.

2- Kazf mutlak olmalı, yani bir şarta bağlı olmamalıdır.

Kazf haddinin uygulanabilmesi için yukarıdaki şartlara ilaveten, makzûfun davası da şarttır. Makzûf dava edip şikayetçi olmazsa had uygulanmaz.

Kazf haddi uygulanırken, kâzifin üzerinden ceket, palto kürk gibi giyecekler çıkartılır. Seksen değnek vurulur. Değnek vücudunun aynı yerine vurulmaz. Baş, yüz ve tenasül uzuvlarına^ vurulmamak şartıyla vücudun değişik yerlerine taksim edilir.

Eğer bir kimse kendi karısına zina isnad eder ve zinayı dört şahitle isbat edemezse "liân" denilen özel bir yeminle yeminleşirler. Bu yemin erkeği kazf haddinden, kadını da zina haddinden kurtarır.

Liânlaşmadan önce koca: "Dört kez Allah'a şehadet ederim ki ben ona isnad ettiğim zina davasında doğruyum, der". Beşinci olarak da: "Eğer ona isnad ettiğim zinada yalancılardansam, Allah'ın laneti üzerime olsun" der. Sonra da kadın: Dört defa: "Allah'a şehadet ederim ki o bana zina isnadında yalancılardandır" dedikten sonra beşinci olarak! "Eğer o doğru-lardansa Allah'ın gazabı üzerime olsun" der. Böylece Liânlaşma tamamlanmış olur.

Gerek kazf haddi, gerekse liân konusu fıkıh kitaplarında hayli geniştir. Arzu edenler ilgili bölümlere bakabilirler.[314]

35. Şarap İçenlere Uygulanan Had

4476... İbn Abbas (radıyallahü anhüma) dan rivayet edildiğine göre;

Rasûlullah (s.a) şarap içen için (belirli sayıda) bir had tayin etmedi. (İçki içene uygulanacak haddin mikdarını tayin etmedi). İbn Abbas şöyle dedi:

"Bir adam içki içip sarhoş oldu. Yolda yalpa yaparken görüldü. Rasûlullah (s.a)'a götürülmek üzere yakalandı. Abbas'ın evinin hizasına gelince ellerinden kurtuldu. Abbas'ın yanma girip, ona sığındı. Bu, Rasûlullah'a anlatıldı. Rasûlullah (s.a) güldü ve "Demek öyle yaptı?" buyurdu. Onun hakkında bir şey (ceza) emretmedi.[315]

Ebu Davud şöyle der:

"Hasen b. Ali'nin bu hadisi, sadece Medine' illerin rivayet ettikleri hadislerdendir"[316]

4477... Ebu Hureyre (r.a) şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a)'a içki içmiş olan bir adam getirildi. Rasûlullah (s.a) :

"Ona vurunuz" buyurdu.

Ebu Hureyre (r.a) der ki:

“Bizden kimi eli, kimi ayakkabısı, kimi de elbisesi ile vurdu. Ayrılınca (dövme işi bitince) topluluktan birisi: "Allah seni rezil rüsvay etsin" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) :

"Öyle demeyiniz, ona karşı şeytana yardım etmeyiniz" buyurdu.[317]

4478... Bize Muhammed b. Davud b. Ebi Naciye el- İskenderanî haber verdi, bize İbn Vehb haber verdi. Ona Yahya b. Eyyub, Hayve b. Şüreyh ve İbn Lehîa, İbnü'l- Hadi'den önceki hadisi aynı isnad ve mana ile rivayet edip, dövme olayını anlattıktan sonra şöyle dedi:

Sonra Rasûlullah (s.a) ashabına:

"Onu kınayınız" buyurdu. Sahabelerde : "Allah'tan çekinmedin mi?, Allah'tan korkmadm mı? Rasûlullah'tan utanmadın mı?" diyerek ona yöneldiler, sonra salıverdiler.

Ravi rivayetin sonunda (Rasûlullah'in şöyle dediğini) söyledi:

"Allah'ım onu bağışla! Allah'ım ona merhamet et" deyiniz." Bazı raviler bu (Allah'ın onu bağışla) sözü ve benzerini ilave ettiler.[318]

4479... Enes b. Malik (r.a) den şöyle rivayet edilmiştir:

Rasûlulîah (s.a) içki içmekten dolayı hurma dalı ve ayakkabılarla dövdü. Ebu Bekir (r.a) kırk değnek vurdu. Ömer (r.a) idareye gelince halkı davet etti ve onlara:

"Şüphesiz insanlar bitek arazilere yaklaştılar; - Müsedded; köylere ve bitek arazilere, der- içki haddi konusunda ne düşünürsünüz?" diye sordu.

Abdurrahman b. Avf:

"Onu, hadlerin en hafifi gibi yapmam uygun buluruz" dedi. Hz. Ömer de içki haddi olarak seksen değnek vurdu.[319]

Ebu Davud der ki:

Bu hadisi İbn Ebi Arûbe Katade'den, o da Rasûlullah (s.a)'den rivayet etti. Bu rivayete göre; Rasûlullah ("s,a) yaprağı soyulmuş hurma dalı ve (ayakkabılarla) kırk (kez) vurmuştur.

Şu be ise bunu Katade'den o da Enes (r.a) vasıtasıyla Rasûlullah'tan rivayet etti. Enes şöyle dedi:

"Rasûlullah iki hurma dalı ile kırk tane kadar vurdu."[320]

4480... Hudayn b. el-Münzir er - Rakâşî, - S asan'in babasıdır - şöyle demiştir:

Osman b. Affan (r.a)'m yanında idim. Velid b. Ukba getirildi. Humran[321] ve başka bir adam onun aleyhinde şahidîik ettiler. Birisi onu şarap içerken, Öteki de onu (şarabı) kusarken gördüğünü söyledi.

Osman (r.a);

Eğer o şarabı içmeseydi kusmazdı, dedi. Hz. Ali (r.a)'ye:

Ona haddi uygula, dedi. Ali de (oğlu) Hasen'e:

Ona haddi uygula, dedi. Hasen (r.a):

Onun (hilafetin) cefasını, sefasını sürene yükle, dedi. Bunun üzerine Hz. Ali (r.a) Abdullah b. Cafer'e:

Ona haddi uygula, dedi.

Abdullah kamçıyı alıp vurdu. Ali sayıyordu. Kamçı sayısı kırka varınca Ali: "Yeter, Rasûlullah (s.a) kırk sopa vurdu" dedi. Ravi diyor ki:

"Zannediyorum Ali şöyle dedi:

"Ebu Bekir de kırk değnek vurdu, Ömer ise seksen değnek vurdu. Bunların hepsi sünnettir. Ama bence bu (kırk) daha iyidir."[322]

4481... Ali (r.a) şöyle demiştir:

İçki (haddin)'de Rasûlullah (s.a) ve Ebu Bekir (r.a) kırk değnek vurdular. Ömer ise bunu seksene çıkardı. Bunların hepsi sünnettir.

Ebu Davud der ki:

Esmaî:

"Velli hârrahâ men tevellâ kaarrahâ"[323] Cümlesinin manası, onun (halifeliğin) sıkıntısını, nimetlerine nail olana yükle, demektir." der.

Ebu Davûd şöyle demiştir:

"Hudayn h. Münıir Ebu Sasan[324] kavminin seyyididîr.[325]

Açıklama

Bu bab, içki içene uygulanan had konusunda çeşit hadisleri ihtiva etmektedir. Bu hadislerdeki hükümler konusuna girmeden önce, hadislerin daha iyi anlaşılması için ihtiyaç duyulan bazı açıklamalarda bulunmak ve bazı hadislerin diğer hadis kitaplarındaki rivayetlerine göz atmak istiyoruz:

Babın ilk hadisinde (4476) İbn Abbas (r.a) yolda sallanarak yürüyen birisinin, Rasûlullah'a getirilirken, ellerinden kurtulup Hz. Abbas'a sığındığını ve Hz. Peygamberin adamın yaptığına gülüp hiç bir ceza vermediğini söylemiştir. Adamın Abbas'a sığınmasından maksat, onun evine girmesi, ellerine sarılması yada onu kucaklayarak kendisine şefaatta bulunmasını istemesidir. Rasûlullah'm adam için bir ceza emretmeyişi de dipnotta Hattabi'den de naklettiğimiz gibi adamın suçunun ikrar veya şahitlerle sabit olmayışıdır.

Babın ikinci hadisinde (4453) Ebû Hureyre, içki içen birisini Rasûlullah'm emri ile dövdüklerini, kimisinin eli ile kimisinin ayakkabısı ile kimisinin de elbisesi ile vurduğunu söylemiştir. Elbise ile vurmaktan maksat, elbisenin bir parçasını büküp kırbaç haline getirerek vurmaktır. Yine bu hadiste bazı mü s Ki mani arın içki içen şahsa, "Allah seni rezil etsin, al-çaltsm" diye beddua etmeleri üzerine, Rasûlullah bunu men etmiş ve bu hareketin şeytana yardım olduğunu söylemiştir. Çünkü şeytan, adamın alçalarak günahları iyi görmesini ister. Dolayısıyla insanlar onun alçalması için dua edince şeytanın isteğine yardımcı olmuş olurlar. Ya da adam, müslümanların kendisi hakkındaki beddualarını işitince buna öfkelenir. Cemaattan uzaklaşır, yalnızlığa itilir ve iyice günaha dalar.

4478 numaralı hadiste belirtildiğine göre ise, Hz. Peygamber (s.a) içki içen kişi için dayaktan sonra bir de kınama cezası öngörmüş, sahabeleri içki içeni ayıplar mahiyette sözler söylemeye sevketmiştir. Sonunda da o zat için dua etmelerini emretmiştir.

4479 nolu hadiste görülüyor ki, Hz. Peygamber (s.a) ve Hz. Ebu Bekir dönemlerinde içki içenlere verilen ceza kırk değnekti. Fakat Hz. Ömer devrinde müslümanlar birtakım yeni yerler fethedip verimli topraklara, üzüm bağlarına sahip olunca içki içenler çoğaldı. Onun için Hz. Ömer (r.a) daha zecri tedbirlere başvurmayı düşündü. Bunun için sahabelerle istişare etti. Abdurrahman b. Avf içki içene Kur'an'daki en hafif haddi uygulamasını

tavsiye etti. Hz. Ömer de bunu uygun buldu ve Kur'an-ı Kerim'de belirtilen en hafif had olan seksen değnek vurulmasını emretti. Ancak gerek bu rivayetin sonundaki ta'liktan gerekse 4477 nolu hadisten anladığımıza göre o zaman içki içene had uygulanırken belirli bir disipline uyulmamış, herkes ayakkabı, kamçı (vs.) gibi eline geçirdiği şeyle vurmuştur. Şu'be, Katade, vasıtasıyla Enes'ten iki tane değneği alıp kırk kadar vurduğunu rivayet etmiştir. Nevevi; Şafii ulemasına göre bundan maksadın ayrı ayrı iki değnek olduğunu, her birisi ile birer mikdar vurduğunu ve bunların toplamının kırka vardığını söyler. Diğer bazı alimlere göre iki değnek birlikte kırk kez vurulmuş ve bunun toplamı seksen etmiştir.

4480 nolu hadiste, Velid b. Ukbe'nin içki içtiği ve bu yüzden kendisine had uygulandığı ifade edilmektedir. Sahih-i Müslim'in rivayetinde, Velid'in sabah namazını iki rek'at kıldıktan sonra cemaata: "Size bunu ar-tırayım mı?" dediği ve iki kişinin onun hakkında içki içtiğine (birisi içki içtiği öbürü içki kustuğuna) dair şahitlik ettikleri beyan edilmektedir.

Hadiste adı geçen Velid b. Ukbe, Kufe'de vali idi. İçki içerdi, kötü huylu idi. Kufe'de sabah namazını dört rek'at kıldırmış sonra da cemaata "size ziyade edeyim mi?" demiş, cemaat de: "Zaten sen bize vali olalı beri ziyade ediyoruz. Daha neyi ziyade edeceksin, Allah hayrını vermesin" demişler ve kendisini mescid'in çakılları ile taşlamışlar. Bu mes'ele Küfe'de yayılınca, Hz. Osman Velid'i yanına geri çağırmıştır. "Ey mü'nıinler, size bir fasik haber getirirse (gerçeği) araştırın..."[326] mealindeki ayet bu şahıs hakkında nazil olmuştur.[327]

Hz. Osman, Hz. Ali'ye Velide had vurmasını söylemiş, o da oğlu Ha-san'a emretmiş, onun vurmak istemeyişi üzerine Abdullah b. Ca'fer'e vurdurmuştur. İbn Mace'deki bir rivayete göre ise Hz. Osman, Hz. Ali'ye: "İşte amcanın oğlu önünde, ona haddi vur." demiş,

Hz. Ali'de haddi vurmuştur. Bundan maksadın, Hz. Ali'nin haddi uygulattığı olsa gerektir. Çünkü Ebu Davud'daki rivayete göre Hz. Ali haddi Abdullah b. Cafer'e vurdurmuştur. Zaten Arapçada bu tür tabirler çok görülür. Mesela bir padişah bir büyük eser yaptırdığında "Padişah şu eseri yaptırdı" denmez, "Padişah şu eseri yaptı" denilir.

Hz. Hasan, babasının Velid'e haddi uygulamasına dair emrine "halifeliğin sefasını kim sürerse cefasını da çeksin." cevabını vermiştir.

Bundan maksadı, emre karşı durmak değil, Hz. Osman'ın uygulamalarına bir tarizdir.

Bu hadiste, Hz. Ali "Rasûlullah (s.a) ve Hz. Ebubekir kırk değnek Hz. Ömer ise seksen değnek vurdu. Bunların hepsi sünnettir..." demiştir.

Hattabi, bundan maksadın "Hz. Peygamber (s.a) kırk değnek vururdu, bu sünnettir. Hz. Ömer'de seksen değnek vurmuş ve bazı sahabeler - ki Hz. Ali'de onlardandır - buna muvafakat etmişlerdir. O da sünnet olmuştur" der ve "Benden sonra iki kişiye Ebu Bekir ve Ömer'e uyunuz" mealindeki bir hadise işaret eder.

Hz. Ali (r.a)'nın: ".....bunların hepsi sünnettir, bence makbul olan budur" sözünün neye işaret olduğunda ihtilaf edilmiştir. Kimi alimler Hz. Ali'nin "bu" sözü ile kırk değneğe, kimi alimler de seksen değneğe işaret etmek istediğini söylerler. Kadı Iyaz, Hz. Ali'nin şarap haddi hakkındaki görüşünün seksen değnek olduğunu, binaenaleyh buradaki işaretten maksadının da seksen değnek olması gerektiğini ifade eder. Hz. Ali'nin Velid'e had vurdururken kırka kadar sayıp durdurmasını da vurulan kamçının iki başlı olup kırk defa vurulmuş da olsa bunun tamamının seksene

ulaştığı şeklinde değerlendirilir.

Bu babdaki hadisleri hüküm bakımından değerlendirirsek şu üç sonuca varırız:

1- İlk iki hadiste görüldüğü üzere Hz. Peygamber (s.a) içki haddi olarak herhangi bir ceza takdir etmemiştir. Bu, içki haddinin vacib olmadığının bu cezanın bir ta'zirden ibaret olduğunu söyleyenler için delildir.

Şevkânî bu görüşe şöyle cevap vermiştir: Haddin vücubu konusunda sahabenin icmaı vardır. İbn Abbas'tan rivayet edilen hadis celd meşru kılınmadan Önceye aittir. Sonra celd meşru kılmmıştır.

Rasûlullah'in bu adama, suçu ikrar etmediği ve şahitler de bulunmadığı için had vurmadığını söylemek de mümkündür.

2- İçki haddi, kırk kamçıdır. İmam Şafii, Ahmed, İshak ve Zahiriler bu görüştedirler. İbn Hazm: Ebubekir, Ömer, Osman, Ali ve Hasen b. Ali'nin de bu görüşte olduklarını söyler. Ancak Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin seksen değnek vurulması görüşünde olduklarını daha önce söylemiştik.

3- İçki haddi seksen değnektir. İmam Azam Ebu Hanife, İmam Malik, Hasenü'I- Basri, Ebu Yusuf ve Muhammed de bu görüştedirler.

Feth de, içki içmenin sübutu halinde had gerektiğinde icma olduğu, ihtilafın kırk sopa mı yoksa seksen sopa mı olduğu konusuna inhisar ettiği söylenmektedir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi içki haddi Şafii ve Hanbelilere göre kırk değnek, Hanefi ve Malikilere göre ise seksen değnektir. Her iki görüşü takviye eden hadisler yukarıda geçmiştir.

Şimdi de, içki haddi ile ilgili olarak Hanefi mezhebine ait bazı teknik bilgileri özetleyelim:

İçki suçu ya iki şahidin şehadeti ya da içki içen kişinin bir defa ikrarı ile sabit olur.

İçki cezasının uygulanabilmesi için, içki içen yakalandığı ve şahitler şahitlik ettiği zaman ya kokusu ağzında mevcut olmalı ya da sarhoşluğu devam etmelidir.

Sarhoşluğun ölçüsü İmam Ebu Hanife'ye göre az çok konuşmaya gücünün yetmemesi veya erkekle kadını biribirinden ayırdedememesidir. Ebu yusuf ve Muhammed'e göre abuk-sabuk konuşması ve sözünün karışık olmasıdır.

Hanefilere göre; şarap içen kişiye diğer şartlar mevcutsa ister sarhoş olsun ister olmasın had uygulanır. Şarabın dışındaki içkiler ise sarhoş edecek kadar içilmişse had uygulanır. Daha az içilmişse uygulanmaz. Diğer mezheplere göre ise adı ne olursa olsun sarhoşluk veren tüm içkilerin azından da çoğundan da had gerekir. "Her sorhuşluk verici şey hamr-dır, her hamr haramdır" hadisi ile "Çoğu sarhoşluk verenin azı da haramdır" hadisi diğer üç imamın görüşüne delildir.

Bunların dışında içki haddinin uygulanması için, içenin âkil ve baliğ, konuşabilen birisi olması, içkinin dar-ı İslam'da içilmesi, kişinin içtiğinin haram oluşunu hakikaten ve hükmen bilmesi, kendi isteği ile içmesi gibi şartlar vardır.

İçki haddinin uygulanması için iki erkek şahidin kişiyi içki içerken görmüş olmaları ve yakalandığında ağzındaki kokunun veya sarhoşluğun devam etmesi şarttır. İçki içerken görülmediği halde ağzında koku bulunduğu için veya içki kustuğu için had uygulanamaz. Ancak İmam Malik'e

göre içki kusan kişiye had uygulanır.

Afyon, esrar (vs) gibi katı uyuşturucuları kullanmak da haramdır. Ancak bunları kullananlara had uygulanmaz, tazir cezası verilir.

İçki haddi zina haddinden daha hafif, kazif haddinden daha şiddetlice uygulanır ve değnekle vurulur. Şafiilere göre değnek ve kırbaçla uygulanabileceği gibi ayakkabı ile el ile ve elbise ile de olabilir.[328]

36. (Had Vurulduktan Sonra) İçki İçmeye Devam Edene Ait Hükümler

4482... Muaviye b. Ebi Stifyan (r.a) demiştir ki:

Rasûluîlah (s.a): "İçki içtikleri zaman onlara dayak atınız. Sonra yine içerlerse dövünüz, sonra tekrar içerlerse, yine dövünüz, sonra yine içerlerse öldürünüz."[329] buyurdu.[330]

4483... Nafi, İbn Ömer radıyallahümâ vasıtasıyla Rasûluîlah (s.a) 'dan bu (önceki) hadisi manası ile rivayet etmiştir. Ravi (bu rivayette) şöyle demiştir:

Zannediyorum, (şeyhim) beşincisinde: "Eğer (yine) içerse onu öldürünüz" buyurdu.

Ebu Dayud der ki:

"Ebu Gutayfın hadisinde de; "beşincisinde" şeklindedir."[331]

4484... Ebu Hureyre (r.a)'den, Rasûlullah (s.a) 'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"(Bir kimse) sarhoş olduğu zaman ona dayak atınız, sonra (yine) sarhoş olursa (yine) dayak atınız, sonra sarhoş olursa yine dövünüz, dördüncü defa tekrarlarsa onu öldürünüz."[332]

Ebu Davud şöyle demiştir:

"Ömer b. Ehi Seleme nin babasından, onun da Ebu hureyre (r.a) vasıtasıyla Rasûlullah (s.a) 'den rivayet ettiği hadis te aynıdır. (Bu rivayette) Rasûlullah söyle buyurmuştur: "Şarap içtiği zaman ona dayak atınız.

Dördüncü kez tekrarlarsa öldürünüz"

Yine Ebu Davud şöyle der:

Süheyl'in Ebu Salih'ten onun da Ebu Hureyre vasıtasıyla Rasûlullah i s.a)'den rivayeti aynı şekilde şöyledir:

"Dördüncü defa içerlerse onları öldürünüz-" ibn Ebi Num'un ibn Ömer vasıtasıyla Rasûlullah'tan, Abdullah b, Amr'ın Rasûlullah (s.a) den ve

Şeıid'in Rasûlullah'tan rivayet ettikleri hadisler de aynıdır.

el-Cedelî (Abd b. Abdi'nin Muaviye vasıtasıyla Rasûlullah (s.a) 'den rivayet ettiği hadiste ise Efendimiz:

"Üçüncü veya dördüncüde tekrarlarsa onu öldürünüz" buyurdu.[333]

4485... Kabîsa b. Ziieyb (r.a)Mcn rivayet edildi ki: Rasûlullah (s.a):

"Bir kimse şarap İçerse ona dayak atınız, tekrarlarsa yine dayak atınız. Yine tekrarlarsa üçüncüsünde veya dördüncüsünde onu öldürünüz" buyurdu.

Rasûlullah'a içki içmiş olan bir adam getirildi, ona dayak attı, sonra (yine) getirildi, yine dayak attı. Sonra (tekrar) getirildi, (tekrar) dayak attı. Sonra (tekrar) getirildi, yine dayak attı öldürmedi, (bu) bir ruhsattı.

Süfyan şöyle dedi:

"Zühri bu hadisi, yanında Mahsur b. el-Mu'temir ve Muhavvel b. Raşid varken rivayet etti ve onlara: "Bu hadis ile Iraklıların elçileri olunuz'1 dedi.

Ehu Dantel şöyle demiştir: Bu hadisi Şenel b. Süveyd, Şiirahbil b. Evs, Abdullah b. Amr, Abdullah b. Ömer, Ebu Gutayf el Kindi ve Ebıt Seleme b. Ahdurrahman, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir.[334]

Açıklama

Bu hadislerin isnadlan tenkide tabi tutulmamıştır. Yani isnadlan sağlamdır. Ancak son hadisin sahabe ravisi Kabîsa b.Züeyb'in Mekke fethi yılında dünyaya geldiği, dolayısıyla Raşûlullah'dan hadis rivayet edecek bir yaşta olmadığını söyleyenler olmuştur. Öbür taraftan bu zatın hicret yılında dünyaya geldiği, binaenaleyh Rasûlullah vefat ettiği zaman on yaşında olduğu için. ondan hadis rivayet etmesinin tabii olduğunu söyleyenler de vardır.

Yukarıda geçen hadislerden ilk üçü bir kimsenin içki içmeyi tekrarlaması halinde ilk üç seferde dayak atılacağını, dördüncü veya beşinci kez içmesi halinde öldürüleceğini ifade etmektedirler. Dördüncü hadiste ise (4485) Hz. Peygamber (s.a)'in öldürmeyi kaldırdığı yani kendisine içki içtiği için dördüncü kez getirilen şahsı öldürmediği bildirilmektedir.

Zahirilere göre İçki içmeye devam eden kişi dördüncü kerresinden sonra öldürülür. Bunlar yukarıda geçen hadislere istinad etmektedirler. Şafii

alimlerinden Celaleddin es-Suyutî de bu görüşü benimsemiş ve bu hükmün mensuh olduğunu söyleyenlere itiraz etmiştir.

Cumhuru ulemâya göre ise içki içmekte ısrar eden kişinin dördüncü kerreden sonra öldürüleceğini bildiren hadisler mensuhtur. Hz. Peygamber (s.a)in kendisine dördüncü kez içki içtiği için getirilen şahsı öldürmediğini bildiren hadis öbürlerini neshetmişiir. Bazı alimlere göre ise bu, içkiyi helal görenler için veya Rasûkıilah'ın maksadı tehdiddir, ya da öldürülme siyaseten tazir cezasıdır. Şimdi bu görüşleri serdeden bazı alimlerin dediklerini nakledelim:

Tirmizi, Kitabu'l-Ilcl'inde şöyle diyor:

"insanlar onun (öldürmenin) terkedildiğinde, yani, mensuh olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Yahut da bu öldürme şiddetli dövme ile tevil edilir."

Münziri'nin nakline göre Tirmizi, Buhari'nin bu hükmün ilk dönemlere ait olup bilahare neshedildiğini söylediğini ifade etmiştir.

Yine Münziri. İmam Şafii'den şu sözleri nakletmektedir:

"Kati (öldürme) bu ve başka hadislerle neshedilmiştir."

Tıybî: "Ravinin (Kabisa b. Züeyb'in): "onu öldürmedi" sözü, RasûlulIah'ın; "onu öldürünüz" sözünün şiddetli dayaktan mecaz olduğuna delildir" der.

Hattabi de şöyle der:

"Bazan emir. cezayı vaad (ceza ile tehdit) şeklinde olur. Onunla bir fiilin vukuu kastedilmez. Onunla ancak bir işten sakındırmak kastedilir. Rasûlullah (ş.a)'in şu sözleri buna örnektir: "Bir kimse kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz. Kölesinin bir organım kesenin biz de organını keseriz." Halbuki tüm alimlerin görüşüne göre, kölesini öldüren kişi öldürülmez.

Beşinci kez içmesi halinde öldürmenin vacip olup, sonradan neshedilmiş olması da muhtemeldir. Çünkü içki içen kişinin öldürülmeyeceği konusunda ümmet icma etmiştir. Kabîsa b. Züeyb'ten, buna delâlet eden sözler zikredilmiştir."

Bu istikametteki sözlere İbn Kayyım'ın Zadü'l-Meâd'deki şu sözleri ile son verelim:

"Alimlerden bir grup dördüncü defa içmesi halinde öldürülmesi emrinin icma ile terkedildiğini söylemişlerdir. Bu, Tirmizi ve başka alimlerin sözüdür. O hükmün Abdullah Hammar'ın hadisi ile neshedilmiş olduğunu

söyleyenler de vardır. Rasûîullah (s.a); "dördüncüsünde öldürülür" dememiştir. Onu (öldürmeyi) niçin terkettin? diyenlere Ahmed b. Hanbel Osman'ın, "bir müslümanın kanı ancak üç şeyden birisi için helal olur" hadisinden dolayı cevabını vermiştir.

Bunların hepsi tenkide açıktır. Öldürmenin hilafında icma olduğu iddiası geçersizdir. Çünkü icma yoktur. Abdullah b. Ömer onu (içki içeni) dördüncüde bana getirin öldüreyim, demiştir. Bu bazı Selef ulemanın görüşüdür. Abdullah Hammar'ın hadisi ile neshedildiği iddiası da ancak onun sonradan varid olduğunun ve dördüncü kerreden sonra getirildiğinin sübutu ile sözkonusudur. (Bu da sabit değildir). "Bîr müslümanın kanı ancak üç şeyden biri ile helal olur," hadisi ile neshedildiği görüşü de yerinde değildir. Çünkü o hadis âmdır, beşinci kez içki içeni öldürmeyi ifade eden hadis ise hastır.

Delilin gereği olarak söylenecek söz şudur: İçki içeni dördüncüden sonra öldürmeyi ifade eden emir, vücub için değildir. Aksine bu, maslahat gereği ta'zirdir. İnsanlar içki içmekte aşın giderler, cezalar da onları

engellemeye kafi gelmezse ve İmam öldürmeyi yararlı görürse öldürebilir. Bundan dolayı Hz. Ömer (r.a) bir seferinde onu hapseder. Bir seferinde başım tıraş eder ve seksen değnek vurulurdu. Halbuki Rasülullah (s.a) ve Hz. Ebu Bekir (r.a) kırkar değnek vurmuşlardı. Öyleyse onu dördüncüsünde öldürmek had değil, maslahat gereği tazirdir."

Muhtelif alimlerden yukarıya naklettiğimiz sözlerden elde ettiğimiz sonuç şudur:

Bir kimse içki içtiği zaman kaç kere içerse içsin öldürülmez. Cezası dayaktır. Dördüncü veya beşinci seferinde öldürüldüğünü bildiren hadislerden maksat şunlardan birisi olabilir:

1- Önceleri öldürme vardı, bu, ümmetin icmacı ile terkedildi.

2- Önceleri öldürme hükmü vardı, bilahare bu hüküm neshedildi.

3- Rasûîullah'in maksadı, içki içmekten sakındırmak için tehdid idi. Öldürülmesi emri değildi.

4- Rasûlullah'ın "Onu öldürünüz" emri şiddetli dayaktan kinayedir.

5- Öldürme emri had değil, siyasettir. Devlet başkanı öldürmeyi maslahata uygun görürse öldürebilir.

Hanefi ulemasına göre, içki haddinde tedahül caridir. Yani bir kimse müteaddit defalar içki içmiş olsa ve bunlardan dolayı had vurulmamişsa hepsi için sadece bir defa had vurulur. Ama had vurulduktan sonra, tekrar

içerse yine had vurulur, Bu hal her içki içişte tekrarlanır. Çünkü ceza fayda vermemiş dernektir. Onun için tekrar cezalandırılır.[335]

4486... Ali b. Ebi Talib (r.a) şöyle demiştir:

Ben, içki içenden başka kendisine had vurduğum (dan ötürü ölen) hiç kimse için fidye vermem. (Çünkü) Rasülullah (s.a) onun (içkinin) hakkında (belli) bir şey bırakmadı. O had (din miktarı) bizim koyduğumuz bir şeydir. [336]

Açıklama

Bu hadis mana yönünden hiçbir izaha gerek kalmalı yacak şekilde açıktır. Hüküm olarak ise iki yönden ele alınmalıdır.

a) Hadisin zahirinden, Rasülullah (s.a) 'in içki haddi konusunda hiçbir belli ceza bırakmadığı anlaşılmaktadır.

Hz. Ali (r.a) başka bir haberde Hz. Peygamberin ve Hz. Ebu Bekir'in içki içenlere kırk, Hz. Ömer'in ise seksen değnek vurduklarını, bunların hepsinin de sünnet olduğunu söylemiştir (bak: Hadis no: 4480). Bu hal iki hadis arasında bir çelişki görünümü vermektedir.

Hafız İbn Hacer iki haber arasında görünüşte olan bu ihtilafın aslında olmadığına işaret eder ve bu çelişkiyi şöyle giderir:

"Hz. Peygamber (s.a), içki içene kırk sopa had vurmuştur. Bu sabittir. Rasulullah'tan bir uygulamanın sabit olmadığı şey kırktan fazlasıdır. Efendimiz, seksen sopa konusunda bir şey söylememiş ve yapmamıştır. Onu biz kendi içti hadi arımızla ihdas ettik."[337]

Görüldüğü gibi, meseleye Askalani'nin bu izahı istikametinde bakılırsa bu hadisler arasında bir çelişki sözkonusu olmaz.

b) Kendisine had vurulan bir kişi, bu haddin etkisi ile ölürse kendisi için fidye verilmez. İmam Nevevi bu konuda ulemanın ittifak halinde olduklarını söyler. Ancak Şafiilere göre Ta'zir cezası uygulanırken suçlu ölürse, hakimin âkilesinin ölenin diyetini ödemesi gerekir. Cumhura göre kimse bir şey ödemez.

Had uygulaması esnasında ölene diyet verilmemesi içki, haddi de dahil, bütün suçlara şamildir. Hz. Ali (r.a)'nin içki haddini uygularken ölenin diyetini ödeyeceğine işaret eden sözleri kırk değnekten fazla vurulması

haline hamledilmektedir. Yani Hz. Ali; "Rasülullah (s.a), içki içen kişiye kırktan fazla değnek-vurmamıştır. Dolayısıyla ben, birisine içki içtiği için kırk değnekten fazla vurduğum için adam ölürse Rasûlullah'ın vermediği bir cezayı verdiğim için diyetini öderim" demek istemiştir. Ama dediğimiz gibi cumhura göre hangisi olursa olsun had uygulanırken ölen için diyet ödenmez.[338]

4487... Abdurrahman b. Ezher (r.a) şöyle demiştir;

"Sanki ben şu anda Rasûlullah (s.a) 'a bakar gibiyim;[339] O, evler arasında Halid b. Velid'in evini aramaktaydı. Rasûlullah (s.a) a bu vaziyette iken şarap içmiş olan bir adam getirildi. Efendimiz insanlara:

"Ona dayak atınız" buyurdu, bunun üzerine onlardan kimi ayakkabılarla, kimi sopa ile kimi de mîteha (hurma dalı) ile vurdu -İbn Vehb: O şey hurma dalıdır, dedi-. Sonra Rasûlullah (s.a) yerden toprak alıp adamın yüzüne attı.[340]

4488... Abdullah b. Abdurrahman b. el-Ezher babasının şöyle dediğini haber vermiştir:

Rasûlullah (s.a) Huneyn'de iken kendisine şarap içmiş olan birisi getirildi. Efendimiz adamın yüzüne toprak serpti. Sonra ashabına (ona vurmalarını) emretti. Sahabeler adama ayakkabıları ile ve ellerinde olan şeylerle vurdular. Nihayet Rasûlullah onlara "yeter" dedi, onlar da bıraktılar.

Rasûlullah (s.a) vefat etti, sonra Ebu Bekir (r.a) şaraptan dolayı kırk değnek vurdu. Hilafetinin ilk döneminde Hz. Ömer (r.a)'de kırk değnek vurdu. Hilafetinin sonunda ise seksen değnek vurdu. Osman (r.a) her iki haddi de; hem kırk hem de seksen değnek vurdu. Nihayet Muaviye içki K-.ıHHini Sftksftn nhınık temhir otıi haddini seksen olarak tesbit etli.[341]

4489... Abdurrahman b. Ezher (r.a) şöyle dedi:

Mekke fethinin ertesi günü Rasûlullah (s.a)'i insanlar arasında dolaşıp Halid b. Velid"in evini sorarken gördüm. O esnada ben bir delikanlı idim. Rasûlullah (s.a)'a içki içmiş olan birisi getirildi. Efendimiz sahabelere (ona dayak atmalarını) emretti. Onlar da ellerinde olan şeylerle vurdular; kimisi kamçı ile kimisi sopa ile kimisi de ayakkabısı ile vurdu. Rasûlullah (s.a) de adama toprak serpti.

Ebu Bekir halife olunca, kendisine içki içen birisi getirildi. Ebu Bekir (r.a) sahabelere, Rasûlullah'in içki içene vurduğu haddi sordu. Onu kırk değnek diye zabt (muhafaza) ettiler.

Ebu Bekir de kırk değnek vurdu. Ömer halife olunca Halid b. Velid kendisine, insanların içki içmeye düşkünlük gösterdiklerini, haddi ve cezayı küçümsediklerini yazıp; "(Sahabeler) Senin yanında - ilk muhacirler Hz. Ömer'in yanında idiler - onlara sor" dedi. Ömer de onlarla istişare etti. Seksen değnek vurması için icma eltiler. Ali (r.a) "İnsan içliği zaman iftira eder. Onu iftira (kazf) haddi gibi takdir etmeyi uygun görürüm." dedi. [342] Ebu Davıul şöyle der:

"Ukayl b. Halici bu hadiste Zührî ile Ibm'i 'l-Eiher arasına Abdullah b, Abdurrahman b. Ezhert sokmuştur."[343]

Açıklamalar

Bu son üç hadis içki haddinin Rasûlullah (s.a) oncjan sonraki raşit halifeler devrin-

de uygulanışını ve Önce kırk iken. Hz, Ömer zamanında nasıl seksen değnek olduğunu, konu edinmişlerdir. Aslında bu rivayetlerin yeri bu bab değil, bundan Önceki babdır. Nitekim önceki babıa aynen bu rivayetle rdeki manayı ihtiva eden haberler geçmiştir, (bk. Hadis no: 4479, 4480, 4481) Yalnız burada bir noktaya işaret etmemiz gerekir; 4479 no'lu hadiste Hz. Ömer ashab ile içki haddini istişare ederken, kendisine Abdurrahman b. Avfın seksen değneği tavsiye ettiği belirtilmişken, bu rivayete göre; Hz. Ali (r.a), görüşünün içki haddinin de kazf haddi gibi olması tarzında olduğunu ifade etmiştir. Her iki sahabenin de aynı kanaate sahip olmaları hiç de yadırganacak bir husus değildir. Dolayısıyla iki haber arasında bir çelişki sözkonusu değildir.

Bu haberde Hz. Ömer'i içki haddi konusunda ashabla istişare edip yeni bir ceza tesbitine sevkeden amilin Halid b. Velid'in bir mektubu olduğunu da görmekteyiz.

Hadislerin hüküm bakımından ihtiva ettiği noktalar yukarıda işaret ettiğimiz numaralardaki hadislerin izahı esnasında geçmiştir. Burada tekrara gerek yoktur.[344]

37. Camide Had Uygulamak

4490... Hakîm b. Hizam (r.a) şöyle demiştir:

"RasûiuUah (s.a). camide kısas istenmesinden, kayıp ilanından ve hadleri uygulamadan nehyetti."[345]

Açıklama

Hadîs, camilerde had ve kısas uygulamalarının kaymam yapılmasının caiz olmadığını ifade etmektedir. Bu yasağın hikmeti üç noktada toplanabilir.

1- Camiler bu tür işler için yapılmamışlar, namaz, dua zikir gibi ibadetler için yapılmışlardır. Camilerde bu tür faaliyetlerin yapılması o mahalleri gayesi dışında kullanmakur.

2- Camilerde kısas veya had uygulandığı takdirde kısas ve had uygulananların vücutlarından çıkan kanlar caminin kirlenmesine sebep olur.

3- Camilerde bu tür faaliyetler, oraların hürmet ve kudsiyetini ihlaldir. Camilerde kayıp ilan etmenin caiz olmadığım bildiren başka bir hadis

473 numarada geçmişti. Orada konu ile ilgili tafsilat verilmiştir.

Hadisin ravilcri arasındaki Muhammcd b. Abdullah b. Muhacir eş-Şuaysi, ulemanın leh ve aleyhte tenkidine maruz kalmıştır. Münziri'nin belirttiğine göre Ebu hatim er-Razi: "Hadisi yazılır ama onunla ihticac edilmez" demiştir. Bir çok alim ise onun sika olduğunu söylemişlerdir.[346]

38. Tazir

4491... Ebu Bürde (r.a) şöyle demiştir: RasûiuUah (s.a): "Allah azze ve ccllcnin hadlerinden bir hsıddiıı dışında, on değnekten fazla vurulmaz" buyururdu.[347]

4492... Bize Ahmed b. Salih haber verdi, bize İbn Vehh haber verdi, bana \mr haber verdi, ona Bükeyr b. el-Eşec haber vermiş, o Süleyman b.

Yrsar'dan şöyle haber verdi: Bana Abdurrahman b. Cabir, babasının şöyle haber verdiğini söyledi: "O Ebû Bürde el-Ensari'yi şöyle derken işitmiş:

"Rasûlüllah (s.a}'ı.....derken işittim."' Ravi o önceki hadisin manasını zikretti.[348]

Açıklama

Kitabü'Mıudud'un başında Tazir'in. Hakkında muayyen bir ceza ve had olmayan suçlardan dolayı tatbik edilecek olan ceza olduğunu söylemiştik. Yine orada Kizir cezasının sucu isleyene ve işlendiği yere ızöre değişebileceğini bu cezanın ta-yin ve takdirinin hakime ait olacağım belirtmiştik.

Tazir'in meşruiyeti Kitap, sünnet ve icma ile sabitir. Rasûlüllah (s.a) birisine "Ey Muhannes (kachnımsı)" diyen bir kişiyi cezalandırmışın'. Bu bir tazirdir.

Büyüyen toplumların varlığı ve gittikçe çoğalan ve çeşitlenen suçların mevcudiyeti de tazir cezasının geçerli olmasını gerektirir. Çünkü namütenahi denilebilecek suçların herbirisi için muayyen bir haddin olmayışı o suçun cezasız kalmasına sebep olabilir. İşte böyle bir durumla karşı karşıya kalmamak için tazir cezası gereklidir ve dinimiz bunu meşru kılmıştır.

Alimlerimiz, ta'zirin meşru oluşunda hemfikir olmakla birlikte şekil ve miktarında farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Üzerinde durduğumuz hadis, ta'zirin dayak atılması şeklinde olması halindeki üst sınırını beyan etmekledir. Biz bu hadisin ifade ettiği hüküm ve bu konudaki görüşlere geçmeden önce tazir çeşitlen, tazirlerin suçlulara göre mertebeleri ve kiziri gerektiren bazı suçlan Hanefi mezhebini esas alarak kısaca gözden geçirelim.[349]

A- Tazir Cezalarının Çeşitleri

1- Sadece i'Iam (bildirmek): Hakimin suçluya: "Sen şöyle yapmışsın, sen bu suçu işliyor muşsun" demesi gibi.

2- Suçluyu mahkemeye çağırarak, işlediği suçu kendisine söylemek ve uyanda bulunmak.

3- Öğüt ve nasihat; hakimin suçluyu, işlediği bir suçu bir daha tekrarlamaması için nasihatta bulunmasıdır.

4- Sert bir şekilde bakmak, bulunduğu yerden çıkıp gitmek, hakimin suçluya öfkeli bir şekilde bakması, meclisi terkedip gitmesi.

5- Azarlamak ve tekdir; hakimin suçluyu azarlaması

6- Süreli hapis: Suçluyu bir müddet hapsetmek

7- Süresiz (müebbet) hapis: Suçlunun kötülüğünden korunmak için onu ölünceye kadar hapsetmek.

8- Muayyen olmayan hapis: Suçluyu ıslah oluncaya kadar hapsetmek,

9- Sürgün; suçluyu bir müddet bulunduğu yerden başka bir yere çıkarmaktır. Sürgün müddetinin tayini hakime aittir. İmam Şafii'ye göre, sürgün müddeti hürler için bir yıldan fazla olamaz.

10- Teşhir: Suçlunun yüzüne siyah boya sürerek veya bir merkebe ters bindirerek şehir içinde dolaştırılması ile olur.

11- Çeşitli cezalarla tehdid; suçluyu durumunu düzeltmemesi halinde bazı cezalar verileceği tarzında tehdid etmek.

12- Memuriyetten azl; vazifesini ihmal eden bir memuru memuriyetten çıkarmak.

13- Kulak bükmek.

14- Dayak atmak; dayağın şekil ve mikdanna ileride temas edilecektir.

15- Öldürmek; yeryüzünde fesad çıkarmayı adet edinen ve bu huyundan vazgeçmeyen kişi öldürülür. Buna hadden öldürme de denilir.

16- Evini yıkmak; Bu da fesadı adet edinip bundan vazgeçmeyenlerin bulundukları odayı üzerine yıkarak öldürmektir.

17- Para cezası; Suçludan bir mikdar para alınır. Suçlu durumunu düzeltirse parası iade edilir. Düzeltmezse hazineye intikal eder.

Suçluya para cezası verilmesinin cevazı sadece Ebu Yusuf'un görüşüdür. Diğer müctehidtere göre para cezası yoluyla ta'zir olamaz.[350]

B - Tazirlerin Suçlulara Göre Mertebeleri:

Hakimler tazir konusunda suçların mahiyetlerini, suçluların mevkilerini, kabiliyetlerini, suç işlemeyi adet haline getirenlerden olup olmadıklarını göz önünde tutarlar ve ona göre bir ceza takdir ederler. Çünkü cezaların caydırıcılığı suçlunun durumuna göre farklılık gösterir. Bazı insanlar çok hafif bir tekdiri fevkalade onur kırıcı addederek bir daha o suçun semtine yaklaşmazken bir başkasına halkın ortasında dayak bile kâr etmez.

İşte bu yüzden bazı fakihler tazirleri şu sınıflara ayırmışlardır:

1- En üst seviyede mevki ve onur sahibi olanlar; bunlara verilecek ta'zir sadece suçu bildirmekten ibarettir.

2- Şahsiyet sahibi eşraftan olanlar: Bunlara verilecek ta'zir. suçu bildirmektir. Ama bu, suçluyu mahkemeye çağırarak veya bir vasıta ile bildirmek yoluyla olur.

3- Normal halk tabakası: Bunlar hem mahkemeye çağırılarak,ihtar hem de bahsedilerek cezalandırılırlar.

Bu cezalar gerek Allah haklarına gerek kul haklarına karşı büyük bir cür'et gösterilmemesi halindedir. Ama Allah veya kul haklarına büyük cür'et gösterenler kim olurlarsa olsunlar daha ağır şekilde tazir edilirler.[351]

C- Taziri Gerektiren Suçlar:

Tazirin tarifinden de anlaşıldığı gibi tazir, hakkında had ve kısas bulunmayan suçlara verilir. Biz burada örnek olarak tazir yoluyla cezalandırılan bazı suçlara işaret edelim:

1- Dine ahlaka ve umumi adaba aykırı olarak yapılan hareketler.

2- Ramazanda özür olmadığı halde açıktan oruç yemek.

3- Halk arasında yayılan bid'atlerden kaynaklanan suçlar.

4- Mübarek şahıslar ve mübarek makamlara karşı yapılan saygısızlıklar.

5- Devletin meşru emirlerine uymamaktan neşet eden suçlar.

6- Yalan şahitlik, yalan yere yemin etmek.
7- Memuriyeti suistimal.
8- Rüşvet alıp vermek.
9- İçkinin dışındaki uyuşturucuları kullanmak veya ticaretini yapmak.
10- Ammeye ait yerleri işgalden kaynaklanan suçlar.
11- Kalpazanlık yapmak (sahte para basmak).
12- Hileli iflas dolandırıcılık.
13- Kumar vs. gibi haram kazançla uğraşmak.
14- Alışverişe hile karıştırmak.
15- Sözle; fiille, hatta bakışıyla halkı rahatsız etmek. 16- Suya. gıda maddelerine, ilaçlara halk sağlığına zarar veren maddeler.

Tabi bunlar tazir cezası verilen suçların tamamı değildir. Yukarıda da temas edildiği gibi örnek olarak zikredilmişlerdir. Hakkında had, kısas ve diyet olmayan bütün suçlarda tazir uygulanır.

Taziri gerektiren suçlar kadınların şahitliğinin kabul edilmesi, şüphelerle düşmeyişi, affedilmesi, mümeyyiz çocuklara da uygulanabilmesi gibi özelliklerle haddi gerektiren suçlardan ayrılırlar.

Tazir cezasını uygulama yetkisi de diğer suçlarda olduğu gibi devlet başkanına veya onun tayin ettiği bir görevliye aittir.

Ta'zirle ilgili bu genel ve kısa bilgiden sonra hadisin konusu olan "darb (dayak atma)" meselesine dönebiliriz.

Ta'zir için dövmek, el ile veya bir sopayla olabilir. Bu hadis, dövmenin azami haddini on olarak tesbit etmiştir. Ahmed b. Hanbel bu hadisin zahirini alarak tazir için on değnekten fazla vurulamayacağını söylemiştir. Bazı Şafiiler ve zahiri uleması da bu görüştedirler. Ulemanın geri kalanı on değnekten fazla vurulabileceğini söylemekte ama bunun azami haddinin tesbitinde ittifak edememektedir.

İmam Malik'e göre, vurulacak sopa miktarı maslahata ve yetkili merciin takdirine bağlıdır. Maslahat gerektiriyorsa yüz değnekten de fazla olabilir.

İmam Şafii'ye göre hürler için kırktan az olmalıdır.

İmam Ebu Hanife ile İmam Muhammed'e göre en fazla otuz dokuz, en az üç sopa olabileceğini söyler. Hanefi imamlarından Ebu Yusuf'a göre ise üç ile yetmiş beş veya yetmiş dokuz arasında değişir.

İmam-ı Azam ve Muhammed tazir için azami mikdan tayin ederken köleler için meşru kılınan en düşük haddi, İmam Ebu Yusuf ise hürler için meşru kılınan en düşük haddi esas almışlar, ancak birer kamçı aşağısını
takdir etmişlerdir.

İbn Ebi Leyla da, tazirdeki azami sayıyı yetmişbeş olarak takdir edenlerdendir.

Görüldüğü eibi cumhurun görüşü; üzerinde durduğumuz hadise uysun düşmemektedir. Çünkü hadis en fazla on sopa vurulacağını söylerken alimler bunu 39. 75, 79 hatta daha fazlaya çıkarmışlardır. Acaba bu görüşlere sahip olan alimler niçin bu hadis îe amel etmemişler ve görüşlerini ortaya koyarken nelere dayanmışlardır? İbn Hacer el- Askalani'nin belirttiğine göre:

a) Bu hadisi ta'n edenler vardır. Ama bu şekildeki bir cevap tutarsızdır. Çünkü Şeyhayn bunun sıhhatinde ittifak etmişlerdir.

b) Bu hadisin hilafına sahabenin ameli vardır. Sahabenin bir hadisin hilafına ameli o hadisin mensuh olduğunu gösterir. Nitekim Hz. Ömer (r.a) Ebu Muse'l-Eş'ari'ye yazdığı bir mektupta yirmi kamçıdan fazla vurmamasını emretmiştir. Yine Hz. Ömer'den yüz değnekten fazla vurduğu ve sahabelerin buna itiraz etmediği rivayet edilmiştir.

c) Hz. Peygamber (s.a)'in bu hadiste varid olan hükmü, muayyen bir olay ve muayyen bir şahsa attir. Genel değildir.

d) Hadisteki tahdid kamçı ile ilgilidir. Bir sopa veya el ile vurulduğunda bu haddi aşmak caizdir.

Tabi bu görüşler tenkid edilebilir ve zaten tenkid edenler de olmuştur. Şevkani, NeyiuM-Evtar'da şöyle der: "Beyhakî sahabeden bu konudaki amel üzerinde ittifakın olmadığını nakletmiştir. O halde {üzerinde durulan bu hadisi) neshettiği nasıl iddia edilebilir?"

Hattabi. tazirin miktarı konusundaki farklı görüşlerin suç ve cinayetlerin farklılığından kaynaklandığını söyler ve ulemanın görüşlerini nakleder.

Tazir için dövme, adet olarak hadlerden daha aşağı olmakla beraber şiddet olarak onlardan daha ağırdır. Yani tazir için dövmek had için dövmekten daha şiddetli oiur. Cezalandırılacak kişinin üzerinde varsa kürk. parke, palto vs. gibi elbiseler çıkartılıp öyle dövülür. Yüz. baş ve tenasül uzuvlarının dışındakiler olmak kaydıyla hepsinin aynı uzva vurulması caizdir.

Tazir konusunda daha geniş bilgi almak isteyenler fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerine müracaat edebilirler.[352]

Had Uygulanırken Yüze Vurmak[353]

4493... Ebu Hureyre (ta)'den demiştir ki:
Rasûlulîah (s.a) şöyle buyurmuştur:
"Biriniz vurduğu /aman yüzden sakınsın."[354]

Açıklama

Yüz, insanın insanî Özelliklerinin toplandığı, güzelliğinin belirdiği yerdir. İnsanın duyu organlarından bir çoğu yüzde bulunduğu gibi, sevinmek, üzülmek, utanmak gibi ruhî hallerinin de görüntü mahallidir. Onun için yüz, insanın en şerefli organıdır. Hem insan şerefini rencide etmemek hem de yüzde bulunan organların herhangi bir zarara uğramasına meydan vermemek için Rasûlulîah yüze vurmayı nıenetmiştir. Bu, hadleri uygulama anına şamil olduğu gibi nıücerred terbiye için olan dövmelere de şamildir.[355]

---

[1] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/9-10.
[2] Buhari, cihad 145; Tirmizi, hudûd 25; Nesâî, Tahrîmü'd - dem, 14; İbn Mace hudûd 2; Ahmed b. Hanbel, I, 217, 220.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/10.
[3] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/10-12.
[4] Buhari,diyât 6; Müslim, kasâme 25; Tirmizi, diyât 10;hudûd 15; Nesai, tahrimu'd-dem 5; İbn Mace. hudûd 1; Darimi, hudûd 2, siyer 11; Ahmed b. Hanbel I, 282, 428.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/12.
[5] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/13-14.
[6] Nesai, tahrimu’d-dem.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/14.
[7] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/14-16.
[8] “Rasulullah susmakta" manasına gelen hal cümlesi, Buhari ve Müslim'in rivayetlerinde "Rasulullah dişini misvak fiyordu" anlamına gelecek şekildedir. Ayrıca Müslim'de "Rasululiah" yerine "Nebî" denilmiştir.
[9] Ebu Musa'nın asıl adı Abdullah, babasının adı da Kays'dır. Ravi, Hz. Peygamber'in bu sahabeye künyesi olan Ebu Musa ismiyle mi. yoksa adı olan Abdullah b. Kays diye mi hitabettiğinde şüphe etmiştir.
[10] Şüphe ramidendir.
[11] Şüphe ravidendir.
[12] Buhari. istitabetü'l-mürteddin 3; Müslim, imare 15; Ahmed b. Hanbel, IV, 409. Hadisin izahı 4357 no'lu hadisten sonra gelecektir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/16-17.
[13] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/18.
[14] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/18-19.
[15] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/19.
[16] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/19-20.
[17] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/21.
[18] Nesai, tahrim 15.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/21.
[19] Nesai, tahrimu'd-dem 14; Ebû Davûd, cihad 127.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/21-22.

[20] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/22-23.
[21] Müslim, iman 124; Nesai. tahrimu'd-dem 12,13.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/23.
[22] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/23-24.
[23] Nesai, tahrimu'd-dem 15.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/24-25.
[24] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/25.
[25] Sâdece Ebû Dâvûd rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/26.
[26] İbn Abidin'in bu risalesi; Rasûlullah'a veya ashaba küfreden kişiye ait hükümleri ihtiva etmektedir. Resâili îbn Abidin'in 15 risalesidir. Bk. Mecmuatu Resal-i İbn Abidin: I, 282. Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye de, es-Sarimü'I-Meslûl alâ Şâtimi'r-Rasul adındaki 600 sayfalık eserini bu konulara tahsis etmiştir.
[27] Bu iki hadis zayıftır. Birincisinin isnadında Abdulaziz b. Hüseyn vardır. İbn Hibban onu cerhetmiştir, ikincisinin isnadına da İbn Salah vakıf olmadığını belirtmiştir.
[28] İbn Abidin. Resâil I, 303.
[29] İbn Abidin. a.g.c, I. 305 ve dev.
[30] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/26-30.
[31] “Sert davrandı" diye terceme ettiğimiz cümlenin "adam da ona kötü davrandı, küfretti" şeklinde anlaşılması mümkündür (Bezlü'l- Mechûd).
[32] Ahmed b. Hanbel'in bu sözleri, Hz. Ebu bekr'in son sözlerinin ifadesidir. Bazı nüshalarda mevcut değildir. Nesai, tahrimu'd-dem, 17.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/30-31.
[33] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/31-32.
[34] Buharı, zekat 68; cihad 152; tıp 6; hudud 17; Müslim, kasâme, 9,10,11; İman 184; Tirmizi vudû' 55; et'ime 38; tıb 6; İbn Mace, hudûd 20.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/32-33.
[35] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/33.
[36] Maide (5) 33. Parantez içindeki kısım, ayetin hadis metninde olmayan bölümünün mealidir.
[37] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/33.
[38] Buhari, tıp 5; Tirmizi, taharet 55; Nesâî, tahrim 8.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/34.
[39] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/34.
[40] Haccac b. Yusuf es-Sekafî, Enes b. Malik'e bir mektup yazıp Rasûlullah'ın verdiği en büyük cezayı sormuş, o da bu hadiseyi haber vermiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/34-35.
[41] Mâide (5)33.
[42] İbn Cerîr'in rivayetine göre yukarıdaki sözler İbn Ömer'e anlatılmış o da bu ayetlerin Rasûlullah'ı ılab için indiği iddiasını reddedip "Rasûlullah'ın verdiği ceza sırf o gruba aitti, bu ayet onların dışında Allah'a karşı savaşanlar hakkında indi ve göz oyma cezası kaldırıldı" demiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/35.
[43] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/36.
[44] Nesâî, tahrimu'd-dem, 9,10.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/36.
[45] Kurtûbî, el-Câmi'li Ahkâmi'l-Kur'ân, VI, 151, 152.
[46] el-Mevsılî, el-Ihtiyar lî ta'Iili'l-Muhtâr, IV, 114.
[47] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/36-40.
[48] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/40.
[49] Buhârî, hudud 12; enbiya 54; Müslim, hudud, 8.9; Tirmizi, hudûd 6; İbn Mâce, hudud 6; Nesâi, sarik 6; Darimi. hudûd 5.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/41.
[50] Müslim, hudûd, 10; Nesâi, sarik 5,6; Ahmed, b. Hanbel, II, 151.
[51] Ebû Davud'un ta'ükan naklettiği bu rivayetlerden her biri çeşitli hadis mecmualarında mevcuttur.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/41-42.

[52] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/43-44.
[53] Elimizdeki Ebû Dâvud nüshalarında bu başlık bulunmamakla birlikte; Teysîru'l-Menfaah ile Concordance'da bu başlığı taşıyan bir babın bulunduğuna işaret edilmiştir.
[54] Ahmed b. Hanbel, VI, 181.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/44.
[55] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/44-45.
[56] Nesai. kalu's-sarik, 5.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/45.
[57] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/45-46.
[58] Hezzal; Nuaynı'm babasıdır. Medine'de oturan bir.sahabidir. Mâız'ın babası Malik, Hezzali vasî tayin etmişti. Hadisin tahrici için 4419 nolu hadise bkz.
[59] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/46.
[60] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/46.
[61] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/46-47.
[62] Tirmizi, hudûd 22.
[63] Bu rivayet 4445 numarada gelecektir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/47-48.
[64] Bu rivayet 4440 numarada gelecektir.
[65] Bu konudaki çeşitli rivayetler için bk. Şevkânî, Neylü'l- Evtâr Şerhu Münteka'1-Ahbâr, VII, 106 ve dev.
[66] el-Mergınani, el-Hidaye, II, 95.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/48-50.
[67] Şek, ravilerden birisine aittir.
[68] Nesai, katu's-sarik 3; İbn Mace, hudûd, 29; Darimi, hudûd 6; Ahmed, b. Hanbel, V, 293.
[69] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/50-51.
[70] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/51-52.
[71] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/52-53.
[72] Buhari, hudûd 27; Müslim, hüdûd 24; Ahmed b. Hanbel, V, 262, 265.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/53.
[73] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/53-54.
[74] Buhari, Ezher b. Abdullah'a. Ezher b. Said ve Ezhcr b. Yezid de denildiğini söyler. Tâbi-ûn'dandır. Bu zan bazan Harâzî bazatt Murâdî bazan da Müzeni diye nisbetlendirmişlcrdir. İbn Ebi Davud, Kitabu'd-Duafa'sında bu zatın Hz. Ali'ye küfrettiğini söyler. Ebu Davud'da: "Ben ona buğzederim" der. Ezelî "Onun mezhebi hakkında ileri-geri konuştular" demiş, Aclî, sika olduğunu söylemiştir (Bezlu'l - Mechûd, XVII, 326).
[75] Kelâ: Yemen'de bir kabiledir.
[76] Nesai, katu’s-sarik, 4.
[77] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/54-55.
[78] Trablusî, Mııînü'l - Hukkânı, 194.
[79] Bk. İbn Abidin. Haşiyetü Reddi'l - Muhtar ala'd-Dürri'l-Muhtar, IV, 87, 88.
[80] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/55-57.
[81] Müslim, hudûd 1; Tirmizi, hudûd 16; Nesai, katu's-sarık 9,10; Ahmed, b. Hanbel, VI, 36.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/57.
[82] Buhârî, hudûd 13: Müslim, hudûd 2; Nesâî. Katu’s - Sarık, 9-10; İbn Mâce hudûd 22- Ahmed b. Hanbel II, 36, 41, 80, 126. 163.
[83] Hadisi Ebu Davud'a Ahmed b. Salih ve Vehb b. Beyân nakletmelerdir. Bu kısım Ahmet b. Salih'in rivayetidir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/57-58.
[84] Buhâri, hudûd 13; Müslim, hudûd 6; Nesâi, katu's-sarık 8-10; İbn Mâce hudûd 22- Tirmizi, hudûd 16; Malik, hudûd 21; Darimi, hudûd 4; Ahmed b. Hanbel, II. 6, 54, 64.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/58.
[85] Nesâi, sarık X; Ahmed b. Hanbel II. 145.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/58.
[86] Müslim, hudûd 7; İbn Mâce. hudûd 22.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/58-59.
[87] Müslim, hudûd 7; İbn Mâce. hudûd 22.
[88] Maide 5, 38.
[89] İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehîd, (Beyrut 1982), IV, 448.
[90] İbn Kudâme el-Muğnî (Beyrut (1984). X, 238.
[91] Mergınânî, el-Hidaye Şerhu bidayeti'l-Mübtedi, II, 118, 119.
[92] Şerhu Meâni'1-Âsar II. 93.
[93] Zeylaî. Nasbûrraye, III. 359.
[94] Şevkânî. Neylu'l-Evtâr, VII, 141 ve dev.
[95] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/59-62.
[96] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/63.
[97] "Hurma" diye terceme etliğimiz "el-keser" kelimesi, hurma ağacının ortasındaki beyaz renkli bir nesnedir. Araplar bu nesneyi yerler. Bu kelime, hurma çiçeği manasına da gelir. Maksat birinci manadır.
[98] Nesai, katu's-sarik 13; Tirmizi, hudûd 19; İbn Mace, hudûd 27; Darimî, hudûd 7; Malik, hudûd 32; Ahmet b. Hanbel, III, 463, 464.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/63-64.
[99] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/65.
[100] el-Ceziri, Kitabü'l - Fıkh ale'l-Mezahibi'l - Erbaa, V, 174.
[101] İbn Kudame. Muğnî, X, 260.
[102] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/65-66.
[103] Metinde köşeli parantez, tercemede normal parantez içindeki ibareler, farklı nüshaları ifade etmektedir. Nesâî, katu's-sank 12; Tirmizi, büyü 54; İbn Mâce, hudûd 28; Ahmed b. Hanbel, II 180. 224.
[104]Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/66-67.
[105] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/67-68.
[106] Nesai, nikah 60; hıyel 15; sarık 13; Tirmizi, hudûd 18; îbn Mace, hudûd, 26 filen 3; Ahmed b. Hanbel III, 140, 197, 390.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/68.
[107] Tirmizi, hudûd 18; Nesai, katu's-sarik 13; İbn Mâce, hudûd 26, Darimi, hudûd 8.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/68-69.
[108] Önceki rivayetlerin kaynakları.
[109] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/69.
[110] Bu tarif Hanefilere aittir.
[111] İbnü'I-Humam, Şerhu Fethi'l - Kadir, V, 136.
[112] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/69-71.
[113] cümle bazı matbu nüshalarda "abamın üzerinde uyuyordum..." manasını verecek şekilde harekelenmişşin Bu tür harekeleme diğer rivayetlere ve hadisenin akışına daha uygun düşmektir.
[114] Nesai, Katu's-sank 5; İbn Mâce, hudud 28.
[115] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/71-72.
[116] Ö. Nasuhi Bilmen, Hukuk-i İslamiyye ve Istılahat-i Fıkhıyye Kamusu, III, 15.
[117] Bk. el-Mevsılî, el-İhtiyar li Ta'Iili'l-Muhtar, I, 104.
[118] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/72-74.
[119] Müslim, hudûd 10.
[120] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/74-75.
[121] Nesai, sarik 5.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/75.
[122] Bu rivayet 4374 numarada geçti.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/75-76.
[123] Bu tabirler .için bk. Bilmen Ö.N. Istılahât-ı Fikhiyye kamusu, IX, 144, 145.
[124] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/76-78.
[125] İbn Mace. talak 15; Ahmed b. Hanbel, I, 155, 158, VI, 144.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/78.

[126] Hauabi. Hz. Ömer'in akıl hastası olan bir kadının recmedilmesini emretmiş olup da etrafındakilerin buna razı olmalarının mümkün olmadığını, kadının bazan iyileşip ba-zan da delirdiğini ve iyileştiği esnada zina etmiş olmasının muhtemel olduğunu söyler. Hz. Ömer'in kanaati akıl hastasının, akıllılık anındaki yaptığı suçtan dolayı haddin uygulanması, Hz. Ali'nin kanaati ise uygulanmaması istikametinde olabilir.

[127] Hz. Ömer'in tekbir getirmesine sebep, yaptığı anlaşıldıktan dolayı duyduğu şaşkınlıktır.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/78-79.

[128] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/79.

[129] Buhari. hudûd 22; Ahmed. b. Hanbel, I, 140, 154, 155.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/80.

[130] Bu rivayeti, Ebû Dâvûd. Hennad ve Osman b. Ebi Şeybe'den almıştır. Osman, Ebû Zebyan'ın yanına el-Cenbî'yi eklemediği halde, Hennad eklemiştir.

[131] Tirmizi, hudûd I; Dârimî. hudûd 1; Ahmed b. Hanbel, I, 118; VI, 101.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/80-81.

[132] Buharı, Hudud 22; İbn Mace, talak 15; Tirmizi, hudûd 1; Dârimî, hudûd 1; Ahmed b. Hanbel VI, 100, 101.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/81-82.

[133] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/82-83.

[134] Karaman H., Mukayeseli İslâm Hukuku, I, 176.

[135] Bilmen Ö.N. Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fikhıyye Kamusu, 1, 228.

[136] Ehliyet ve arızaları ile ilgili geniş bilgi için Usulü fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerine bakılabilir. Ayrıca bkz. Ö.N. Bilmcn'in Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhıy-ye Kamusu, I. 226, H. Karaman. Mukayeseli İslâm Hukuku, I, 177 ve devamı.

[137] Mecelle, 944 ve 980'nci maddeleri.

[138] Mecelle: Madde 943.

[139] Zeydan Abdül-Kerim, el-Veciz fi Usuli'I-Fîkh, 74.

[140] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/83-86.

[141] Tirmizi, siyer 29; îbn Mace, hudûd 4; Darimi, siyer 26; Ahmed b. Hanbel IV, 310, V, 312.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/86.

[142] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/86-87.

[143] Buharı, megazî 29; şehâdât İ 8; Müslim, imara 91; İbn Mace, hudûd 4; Ahmed b. Hanbel II, 17.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/87.

[144] Yukarıdaki hadisin diğer kaynaklarında bu rivayet ayrı bir hadis olarak değil, önceki hadisin peşinde ta'lik olarak verilmiştir.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/87.

[145] Ahd-i Kadîm, Teşriiye 20/ 10-15.

[146] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/87-90.

[147] Tirmizi. hudûd 20; Nesai, katu's-sarik 16 Ahmed b. Hanbel, IV, 181.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/90.

[148] Mergnıânî, el-Hidaye, II, 103.

[149] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/90-92.

[150] Şüphe ravidendir.

[151] Şüphe ravidendir.

[152] İbn Mace, fiten 10.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/92-93.

[153] Bu hadisler için bk. Zeylâî, Nasbu'r-Râye, III, 366, 367.

[154] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/93.

[155] Nesai.katu’s-sârık, 15.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/934-95.

[156] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/95-97.

[157] Tirmizî, hudûd, 17; Nesaî, katu's-sarık 18; İbn Mace, hudud 23; Ahmed, b Hanbel,VI, 19.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/98.

[158] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/98.

[159] Bu bab'a Concordance'da numara verilmemiştir.

[160] İbn Mace. hudûd 25.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/99.
[161] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/99.
[162] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/99.
[163] Nisa (4) 15.
[164] Nisa (4) 16.
[165] Nur, (24) 2.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/99-100.
[166] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/100.
[167] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/100-101.
[168] Müslim, hudud 3; Tirmizi, hudud 8; lbn Mace, hudud 7.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/101.
[169] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/101-102.
[170] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/102.
[171] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/102-103.
[172] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/103-104.
[173] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/104-105.
[174] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/105-106.
[175] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/106.
[176] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/106-107.
[177] İbn Mâce, hudûd 34.
[178] Basra İle Küfe arasında, Haccac tarafından inşa edilmiş olan bir şehirdir.
[179] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/107-108.
[180] İbn Kudâme, el-Muğnî, X, 348.
[181] İbn Kudâme, el-Muğnî, IX, 348.
[182] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/108-110.
[183] Buhâri; hudûd 30. 31 Tirmizi; hudûd 7; Müslim; hudûd 15; İbn Mâce, hudûd 9.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/110.
[184] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/110-112.
[185] Bu baba Condordance'da numara verilmemiştir.
[186] "İncik" diye terceme ettiğimiz "vazîf' kelimesine Kâmus'da "atın veya devenin topuğu ile dizi arasındaki kemik" denilmektedir.Nihâye'de ise devenin ayağına vazîf denildiği bildirilmektedir.
[187] Buhârî, hudûd 26. 27; Müslim, hudûd 22. 23 Ahmed, V, 262, 265.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/112-113.
[188] Bazı nüshalarda "liyestetîbe" şeklindedir.
[189] Buharı, hudûd 26, 27; Müslim, hudûd 16.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/113-115.
[190] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/115.
[191] Buradaki "in" edatının nâfiye olması da mümkündür.
[192] Müslim, Hudûd 17,18; Dârimi, hudûd 12 Ahmed V, 86,87,102,103.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/115-116.
[193] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/116.
[194] Yukarıdaki rivayette geçen, ve "az süt diye" terceme ettiğimiz kelime.
[195] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/116.
[196] Müslim, hudud 19; Tirmizi, hudûd 4.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/117.
[197] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/117.
[198] Buharî, hudûd 28 Ahmed, I, 280, 289, 325.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/117-118.
[199] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/118-120.
[200] Bu ve önceki hadisi Ebû Davud'a Hasen b. Ali rivayet etmiştir. Hasen b. Ali, önceki rivayeti Abdurrezzak'tan, bunu da Ebû Âsım'dan almıştır. Ebû Âsım'ın rivayetinde, Abdurrezzak'mkinden fazla olarak

metindeki rivayet vardır.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/120.
[201] Buhârî, hudûd 22, 25, 29; Tirmizi, hudûd 5; Müslim, hudûd 16; Nesâî, cenâiz 63; İbn Mace, hudûd 9; Darimi, hudûd 13. - Hadisi, Musannıfa Ebû Kâmil ve Ahmed b. Menî' Rivayet etmişlerdir. Bundan sonraki kısım Ebû Kâmil'in rivayetindendir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/120-121.
[202] Buhari'nin rivayetinde "Cenaze namazını kıldı" denilmektedir. Babın sonundaki izah esnasında mesele ele alınacaktır.
[203] Müslim, hudud 20; Ahmed, III, 62.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/121-122.
[204] Rivayette söz konusu edilen zât, Mâiz'dır.Münziri, bu hadisin Mürsel olduğunu söyler. Çünkü, sahâbi ravİ anılmamıştır.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/122.
[205] Müslim, hudud 22. Rasûlullah Mâız'ın sarhoş olup olmadığını anlamak için ağzını koklamıştır.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/122.
[206] Ğâmidiye diye meşhur bir kadındır. Zina edip, ikrarda bulunmuş ve recmedilmiştir. Bu hanımla ilgili haber 4442 numara da gelecektir.
[207] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/122-123.
[208] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/123.
[209] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/123-125.
[210] Sahabidir. Elli yaşında müslüman olmuştur. Künyesi Ebu'l-AIâ'dır. 120 sene yaşamıştır.
[211] Ahmed, 111,479.
[212] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/125-127.
[213] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/127.
[214] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/127.
[215] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/128.
[216] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/128.
[217] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/128-129.
[218] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/129.
[219] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/129-130.
[220] Müslim, hudûd 24; Tirmizi, hudûd 9; Nesâi, cenâiz 64; İbn Mâce, hudûd 9; Dârimî, hudûd 17; Ahmed b. Hanbel, IV, 430, 435, 437, 440.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/130-131.
[221] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/131.
[222] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/131.
[223] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/132.
[224] Müslim, hudûd 23;Dârimi. hudûd 17:Ahmed. B. Hanbel V, 348.
[225] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/132-133.
[226] Osman, Ebû Davud'un hocasıdır.Sanki Ebû Davud bu hadisi hocasından okurken anlayamamış da, orada birlikte bulunduğu bir adanı ona anlatmıştır.
[227] Bu kısım bazı nüshalarda mevcut değildir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/133-134.
[228] Ahmed b. Hanbel, V, 43.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/134.
[229] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/134-135.
[230] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/136.
[231] Dahhak el-Eslemî'nin oğludur. Şamlılardan sayılır.
[232] Buhârî, Ahkâm 39; Sulh; eymân ve'n-nûzûr 3; hudûd 30, 34; Müslim, hudûd 25; Tirmizî. hudûd 8; Nesâi. kudât 22; İbn Mâce hudûd 7; Dârimî, hudûd 12; Mâlik, hudûd 6; Ahmed. b Hanbel, III. 115, 116
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/136-137.
[233] Bakara 2:178.
[234] Bakara 2: 183.

[235] Nisa 4: 24.
[236] Nisâ 4: 16.
[237] Nisa 4: 15.
[238] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/137-139.
[239] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/139.
[240] Aslen Yahudi idi. Benû Kaynuka kabilesine mensuptu; müslümanlığı kabul etmiş ve ensâr'a yardım etmiştir. Rasûlullah tarafından Cennetle müjdelenmiştir. H.49 tarihinde Medine'de vefat etmiştir.
[241] Bu adamın Abdullah b. Sûryâ olduğu rivayet edilir.
[242] Buharı, hudüd 37, nıenâkıb 26; Müslim, hudûd 26; Tirmizi. hudûd 10; Mâlik: Hudûd 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/139-140.
[243] Müslüm. hudûd: 28; İbn Mace. hudûd 10.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/140-141.
[244] Metinde âyetin tamamı yer almamıştır. Ancak biz manânın bozulmaması için tamamının meâüni verdik.
[245] Mâide (5)41-47.
[246] Mâide sûresinin 41 - ilâ 47 ayetleri, bu hadise üzerine inmiştir. Ancak metinde tamamı yer almamış sadece işaret edilmiştir.
[247] Müslim, hudûd 28; İbn Mâce 10. Bu babın ilk hadisinde geçen olay kastedilmektedir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/141-143.
[248] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/143-144.
[249] Hadis, Ebû Davud'a bir kaç kanaldan gelmiştir. Bunlardan birisi Macmer vasıtasıyla gelendir.
[250] İbn Hacer'in dediğine göre, tecbihinin bu izahı Zührî'ye aittir.
[251] Mâide(5)44.
[252] Bu hadisin isnadında Müzeyne'den bir adam var. Hattâbî onun bilinmediğini söyler.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/144-146.
[253] Mâide(5)42.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/146-147.
[254] îsnadda mechûl bir adam var.
[255] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/147-148.
[256] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/148.
[257] Bu iki rivayet mürseldir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/148.
[258] Müslim, hudûd 28. Bu hadis, Lü'lüî'nin rivayetinde mevcut değildir. İbnü'l-Arâbi ve İbn Dâse'nin rivâyetindendir. Bunu Ebu'l-Kasim ed-Dimeşkî' zikretmemiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/148.
[259] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/148-149.
[260] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/149-150.
[261] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/150-151.
[262] Tirmizî, ahkâm 25; Nesâî, nikâh 58;İbn Mâce, hudûd 35; Dârimî, nikâh 4.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/151.
[263] Nisa (4) 22.
[264] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/151-153.
[265] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/153.
[266] Tirmizi. hudûd 21; İbn Mâce, hudûd 8; Nesâî, nikah 70; Dârimî, hudûd 20.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/154.
[267] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/154-155.
[268] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/155-156.
[269] Nesâî. nikâh 70; Ahmed, III, 476.
[270] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/156.
[271] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/156-157.
[272] İbn Mâce. hudûd S: Had. No: 2552.
[273] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/157-158.
[274] Tirmizî, hudûd; 24 İbn Mace. hudûd 12.

[275] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/158-159.

[276] Musannif Ebû Davud, bu rivayeti ile Âsım'm rivayet ettiği, hayvanla ilişkide bulunana haddin olmadığını bildiren hadisin (n: 4465), Amr b. Ebî Amr'ın rivayet ettiği ve böyle birisine haddin gerekliliğini bildiren hadisi (no: 4464) zayıflattığına işaret etmek istiyor. Ancak, bu ta'likm yeri burası değil, bundan sonraki babtır.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/159.

[277] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/159-160.

[278] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/160-161.

[279] İbn Mâce, hudûd 13; Tirmizî, hudud 23,24; Ahmed I: 217, 269, 300.

[280] Bu cümle, nüshaların çoğunda yer almamıştır.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/161-162.

[281] Tirmizi, hudud 23.

[282] Bu kayıt bazı nüshalarda barada yer almamıştır. Bilindiği gibi bu cümle 4463 no'lu hadisin sonunda da geçti. Orada işarcl edildiği gibi asıl yeri burasıdır.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/162.

[283] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/162-164.

[284] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/164.

[285] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/164-165.

[286] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/165-166.

[287] Hud (11)114- âyetin devamı şu şekildedir: "Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt kabul edenlere bir hatırlatmadır."

[288] Müslim, Tevbe, 42; Tirmizi, tefsir sûre 11.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/166-167.

[289] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/167.

[290] Buhari, hudud 35; buyu 13; Müslim, hudûd 32; Tirmizi,hudûd 8; İbn Mâce, ika-metu'l-hudûd 14 Nesai, kusuf 11; Dârimî, hudûd 18; Mâlik, hudûd 14.

[291] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/167-168.

[292] Müslim hudud 30; İbn Mace 14; Ahmed b. Hanbel II, 376.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/168.

[293] Buhari, hudud 36; Müslim, hudûd 30; Ahmed b. Hanbel. II. 249, 494.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/168-169.

[294] Nisa (4) 25.

[295] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/169-170.

[296] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/170-171.

[297] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/171-172.

[298] Sad (38)44.

[299] İbnu'l - Humam, Şerhli Fethı'l - Kadir, V, 29.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/172-173.

[300] Tirmizi, tefsir 24; İbn Mace. hudud 15; Ahmed b. Hanbel, VI, 30,35.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/173.

[301] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/173-174.

[302] Münafıkların reisidir.

[303] Yusuf (13) 18.

[304] Nur (24) 11. Hz. Aişe hakkında inen ayet sayısı ondur.

[305] Nur (24) 20.

[306] Nur (24) 22.

[307] Buharı, şehadet, 14.

[308] Nur (24) 4.

[309] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/174-180.

[310] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/180.

[311] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/180.

[312] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/180-181.

[313] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/181-182.

[314] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/182.

[315] Hattabî, Hz. Peygamber (s.a)'in adama hiçbir ceza vermeyişini şöyle izah eder: "Muhtemeldir ki adam Abbas'ın evine sığındıktan sonra, içki içtiğini ikrar etmemesi ve içtiğine dair adil şahitlerin bulunmaması sebebiyle Rasûlullah onu cezalandırma cihetine gitmemiştir. Adam yokla yalpa yaparken görülmüş ve sarhoş zannedilmiştir. Ama onun bu hali başka bir sebepten olabilir. Efendimiz de meseleyi araştırmamıştır."

[316] Musannifin bundan maksadı İbn Abbas ve İkrime'dir. Çünkü diğer raviler Medine dışındaki şehirlerdendirler.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/182-183.

[317] Buhari, hudud 5; Ahmed, b. Hanbel, II, 300, 350.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/183-184.

[318] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/184.

[319] Müslim, hudud 35, 36; İbn Mace, hudud 16, Ahmed b. Hanbel, III, 115, 180.

[320] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/184-185.

[321] Hz. Osman (r.a)'ın kölesidir.

[322] Müslim, hudud 38; İbn Mace, hudud 16.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/185-186.

[323] "Onun cefasını, sefasını sürüne yükle'" diye terceme ettiğimiz cümle, Araplar arasında bir darb-ı meseldir.

[324] Hadisi Hz. Ali'den nakleden zat.

[325] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/186-187.

[326] Hucûrat, 6.

[327] Sahih-i Müslim, Terceme ve Şerhi, VIII, 387.

[328] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/187-191.

[329] Tirmizi, hudud 15; îbn Mace, hudud 17; Nesai, eşribe 42.

[330] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/191.

[331] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/191.

[332] İbn Mace, hudud 17; Nesai. eşribe 42.

[333] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/192-193.

[334] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/193-194.

[335] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/194-196.

[336] Buhari. hudud 4: Müslim, hudud 39; İbn Mace, hudud 16.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/196.

[337] Bk. 4480 no'Iu hadisin izahı.

[338] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/196-197.

[339] Ravinin maksadı, hadiseyi o anda görüyormuş gibi hatırladığını ifade etmektir.

[340] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/197-198.

[341] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/198-199.

[342] Bu hadis Lü'lüînin rivayetinden değildir. İbıı Dâsc'nin rivayetindendir. İbn Ebİ Hatim: "Bu hadisi babamave Ebu ZürVya sordum, 7ü1"1.;' bunu Abdurrahman b. Ez-her'den işitmedi, dediler.

[343] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/199-200.

[344] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/200.

[345] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/200-201.

[346] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/201.

[347] Buhari. hudûd 42; Müslim, hudüd 40; Tirmizi. hudud 30, İbn Mace, hudûd 32; Darimî. hudûd II: Ahmed b. Hanbel. 111. 466; IV, 45.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/201.

[348] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/201-202.

[349] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/202.

[350] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/202-203.

[351] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/203-204.

[352] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/204-206.

[353] Bu bab bazı nüshalarda mevcut değildir. Bazılarında da Tu'zir babından daha öncedir.

[354] Müslim, birr 13; Ahmed b. Hanbel II. 509.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/206.
[355] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/206.

30.HÂMAMLAR BÖLÜMÜ
1. Musa B. İsmail'in Rivayeti
(Hamamlarda) Soyunmak Yasaklanmıştır
2.Soyunma Hakkında Gelen Hadisler

30.HÂMAMLAR BÖLÜMÜ

1. Musa B. İsmail'in Rivayeti

4009... Âişe (ranha)'dan rivayet olunduğuna göre; Resulullah (s.a.v), (önceleri) hamamlara girmeyi yasaklamış, sonra erkeklerin peştemalli olarak oralara girmelerine izin vermiştir.[1]

4010... Ebu'1-MelîlVden rivayet olunmuştur; dedi ki:
Şam halkından bazı kadınlar Aişe (ranha)'nın yanına geldiler. (Hz. Aişe onlara):
"Siz kimlerdensiniz?" diye sordu.
"Şam halkındamz, cevabını verdiler. (Bu cevabı alan Hz. Aişe):
"Herhalde siz, kadınları hamama giren şehrin halkın dansınız, dedi.
"Evet, cevabını verdiler. (Bunun üzerine Hz. Aişe):
"Şunu iyi bilin ki ben Resulullah (s.a.v)'ı
"Kendi evinin dışında bir yerde elbisesini soyan bir kadın yoktur ki, Allah ile kendi arasındaki perdeyi yırtmış olmasın. "[2]
Ebu Davud dedi ki: Bu hadis (in metni) Cerir'indir, ve bu metin (Muhammed îbn Müsennâ'nın rivayet ettiği metinden) daha geniştir. Aynca Cerîr (bu hadisin senedinde bulunan) Ebu Melîh'i anmamıştır. (Ebû Melih'i atlayıp) "Resulullah (s.a.v) buyurur ki" diyerek doğrudan doğruya Hz. Peygamber'den rivayet etmiştir.[3]

4011... Abdullah b. Ömer'den rivayet olunduğuna göre; Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
"Size acem ülkesini fethetmek müyesser olacaktır ve sizler orada hamam denilen (bir takım) evler bulacaksınız. Sakın oralara erkekler peştemalsız olarak girmesinler. Kadınların da oraya girmelerini önleyiniz. Ancak hasta ve lohusa olan kadınlar müstesna”[4]

Açıklama

Meyazir: Göbek ile diz kapağı arasını örten peşte mal anlamına geıen "mi’zer” kelimesinin çoğuludur. Hadis sarihlerinin açıklamasına göre bu hadis-i şeriflerde anlatılmak istenen mana şudur:
Hz. Peygamber, hasta ve lohusa olmaları dışında kadınların hamama girmelerine asla izin vermemiştir. Çünkü el, yüz , ayak müstesna kadınlaıların her tarafı avrettir. Bir zaruret olmadıkça avretlerini açamazlar. Ancak tedavi maksadıyla veya lohusalık halinden kurtuldukları için hamama girmeleri gerektiğinde ya da cünüplükten kurtulmak için suya girmeleri icap edip de şiddetli soğuk sebebiyle evde su ısıtıp yıkanmaları mümkün olmadığında ya da soğuk su ile yıkanmalarının büsbütün tehlikeli olması halinde hamama girmelerine izin verilmiştir.

Erkeklerin hamama girmelerine ise, göbekleri ile diz kapaklan arası örtülü olmak şartıyla izin verilmiştir.

Zaruret icabı hamama girmek durumunda kalan kadınların da avret mahallerini başkalarının görmesi mümkün olmayacak şekilde örtünmeleri şarttır. Aksi takdirde erkeklerin de mazereti olan kadınların da hamama girmeleri caiz olmaz.

4011 numaralı hadisin metinindeki "Allah ile kendi arasındaki perde" cümlesinde geçen perdeden maksat, Allah'ın o kadının günahlarını kullarından gizlemek üzere o günühlar üzerine çektiği perde olabileceği gibi, Allah'ın kadını hesaba çekmemek için bazı günahlarının üzerine çektiği perde de olabilir. Binaenaleyh bir kadının zaruretsiz olarak hamama girmesi halinde, ya Allah onun şimdiye kadar kullardan gizlediği günahlarının üzerinden perdeyi kaldırarak ifşa etmek sudetiyle kadını dünyada rezil ve rüsvay eder ya da ahirette bir daha hesaba çekilmemesi için perdelenmiş olan günahlarından da hesaba çeker.

Bazılarına göre bu perdeden maksat kadınların örtünmek üzere ernrolundukları örtülerdir. Evin dışında bir yerde soyunan kadın bu örtüyü bir tarafa atmak suretiyle Allah'ın emrine karşı gelmiş olur.[5]

Bazı Hükümler

1. Erkeklerin göbekleri ile diz kapağı arası kapalı olmak şartıyla hamama girmeleri caizdir. Aksi takdirde haramdır.

2. Kadınların mazeretsiz olarak hamama girmeleri caiz değildir.

3. Mazeretsiz olarak hamama girmek isteyen kadını menetmek caizdir.[6]

(Hamamlarda) Soyunmak Yasaklanmıştır [7]

4012... Ya'lâ'dan rivayet olunduğuna göre;

Resulullah (s.a.v). kırda peştemalsiz olarak yıkanan bir adam görmüş ve minbere çıkıp Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra:

"Muhakkak ki Aziz ve Celîl olan Allah utangaçtır, (ayıplara) kapalıdır, utanmayı ve örtünmeyi sever, Binaenaleyh biriniz yıkandığı zaman örtünsün" buyurmuştur.[8]

Açıklama

Hâyiyy: Utangaç, haya sahibi demektir.

Bilindiği gibi haya (utanma) insanda ayıplanma ve kötülemne korkusundan doğan bir tepkidir.

Allah, Organizmada meydana gelen bu gibi tepkilerden ve arizi hallerden münezzehtir. Bu bakımdan organizmada görülen bu gibi ârizi hallerin Allah için söz konusu olmaması gerekir.

Öyleyse hadis-i şerifte geçen "utangaç" kelimesinin açıklığa kavuşturuması gerekir.

Bu mevzuda hadis sarihleri şöyle diyorlar:

Utanma duygusunun insan üzerinde iki çeşit tesiri vardır:

1- Bu duygu içerisine giren insanın vücudu üzerinde meydana gelen değişiklikler kızarma, bozarma, rahatsızlanma, mahcub olma gibi değişikliklerdir. Bunlara utanmanın meydana getirdiği ilk tesirler diyoruz.

2- Bu mahcubiyete sebep olan fiiil ve davranıştan uzaklaşmak. Utanmanın bu ikinci te'sirinede nihâi te'sir diyoruz.

İşte bu tesirlerden birincisi Allah için muhaldir. Allah, muhcubiyetten ve mahcubiyetle ilgili organik ve psikolojik hallerden münezzehtir.

Ancak Allah için utanmanın neticesi olan hal, yani utanmayı gerektiren işlerden uzaklık söz konusudur. İşte burada Allah'ın utangaçlığından maksat budur.

Metinde geçen "sittîr" kelimesi İsm-i fail ve ismi mefül manalarına gelebilir, tsfn-i fail manasında kullanılmış olduğu kabul edilirse, günahları ve ayıplan örtücü anlamına gelir. Bu durumda " Muhakkak ki Allah (günahları) örtücüdür" anlamına gelir.

Eğer ims-i Meful manasında kullanıldığını kabul edersek "Muhakkak ki Allah her türlü ayıp ve kusura karşı kapalı ve örtülüdür." anlamına gelir.

Metinde geçen "örtünsün" kelimesi vücub ifade eden vehükmü bütün fertlere şamil olan bir kelimedir. Bu bakımdan mezheb imalarına göre, insanların bulunduğu yerlerde yıkanmak isteyen kimselerin yıkanırken

insanlardan gizlenmesi farzdır. Tenha yerlerde avret mahalli açık yıkanması caiz olmakla birlikte avret mahalini kapatarak yıkanması müstehaptır. Nitekim cumhuru ulema Musa ve Eyyub (a.s)'ın da tenhada çıplak olarak[9] yıkanmalarını ifade eden Buharı hadisine bakarak bir kimsenin tenhada çıplak olarak yıkanmasının caiz olduğunu söylemişlerdir.[10]

4013... Bu hadis (bir de) Ya'la'dan bir başka senetle rivayet olunmuştur.
Ebu Davud dedi ki; Önceki (senetle gelen rivayet) daha geniştir.[11]

4014... (Suffe ashabından olan Abdurrahmân b. Cerhed'in) babasından rivayet olunmuştur; dedi ki:
Benim uyluklarım açık bir halde iken Resulullah (s.a.v) (gelip) yanimıza oturdu ve (bana);
Uyluğun avret olduğunu bilmiyor musun?"[12] dedi.[13]

4015... Ali (r.a.)!dan rivayet edildiğine göre; Resulullah (s.a):
"Uyluğunu açma, dirinin veya ölünün uyluğuna bakma" buyurmuştur Ebû Dâvûd dedi ki: Bu hadiste münkerlik vardır.[14]

Açıklama

İnsan vücudunda başkası tarafından görülmemesi için gizlenmesi gereken yerlere "avret" veya "avret mahalli" denir. Bu hadis-i şerifler, uyluğun da avret mahalli olduğunu ifade etmektedir. Avret, "avret-ilgaliza" ve "avret-i hafife" olmak üzere iki kışıma ayrılır.

Diz hakkındaki avret hükmü, uyluk hakkındaki avret hükmünden daha hafiftir.[15]

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifi Tirmizi iki ayrı senetle rivayet etmiş ve bunlardan birisi hakkında "bu hadis basendir" tabirini, diğeri hakkında ise "hasen-garib" tabirini kullanmış ve "Bu babda Ali ve Muhammed b. Cahş (r.a)'dan da hadis rivayet edilmiştir. Abdullah b. Cahş'ın kendisi de, oğlu da sahabidir" demiştir.

İmam Tinnizi'nin, "Hz. Ali'den rivayet edilmiştir" dediği hadis, mevzumuzu teşkil eden 4015 numaralı hadis-i şeriftir.

Mühanımed b. Cahş'dan rivayet edildiğini söylediğini hadis ise, "Resülullah (s.a.v) bir gün Ma'mer'e uğramıştı, Ma'mer uylukları açık olarak oturuyordu. Bunun üzerine; "Ey Ma'mer, uyluklarını ört. Çünkü uyluklar avrettir" buyurdu.[16] mealindeki hadis-i şeriftir.

İmam Ahmed, buhadisi-i şerifi Miisned'inde Hz. aişe'den şu manaya gefen. lafizlarla.rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a.v) uyluğu açık olarak (evinde) oturuyordu. Derken Ebu Bekir (r.a) giriş için izin istedi ve Hz.Peygamber bu halinde iken onu kabul etti. Sonra Ömer izin istedi, onu da bu haliyle kabul etti. Sonra Osman giriş müsadesi isteyince, Resulullah (s.a;v)-elbisesinin eteğini aşağıya indirdi.[17]

Görülüyor ki, bu hadis-i şeriflerden bir kısmında uylukların mutlak kapatılması gerektiğinden bahsedilirken, bir kısmında da Hz. Peygamber'in uylukları açık olarak evinde oturduğu ve yine bu halde misafirlerini kabul ettiği ifade ediliyor.

Nitekim Buhari'nin Enes'den rivayetinde de Hz. Peygamber'in uyluğu görünecek şekilde izarını kaldırdığı ifade edinilmektedir.[18]

Bu farklı rivayetler hakkında İmam Buhari şöyle diyor: "Enes'in rivayeti senet yönünden çok güzeldir. Fakat diğer rivayetlerle gelen hadisler de takvaya daha uygundur. Hadisleri bu şekilde anlamak surtiyle aradaki
ihtilafı kaldırmak mümkündür."[19]

İmam Kastelânî'nm açıklamasına göre, tabiin ulemâsının büyük çoğunluğu ile Ebu Hanife, İmam Malik'in en sahih olan görüşlerine göre uyluk avrettir. İmam Şafii ile İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed de bu görüştedir. Ancak İbn Ebî Zîb ile Dâvud ez-Zâhirî, el-İstahârî, İbn Hazm uyluğun avret olmadığını savunmuşlardır.

İmam Kestâlanfnin açıklamasına göre, İmam Şafii ile İmam Ebu Hanife arasınraki ihtilaf uyluğun avret olup olmadığında değil, diz kapağının avret olup olmamasındadır.

AIiyyül-Kari'nin dediği gibi göbeğin avret olmadığında bütün mezhep imamları ittifak etmişlerdir. Diz kapağına gelince, İmam Ebû Hanîfe ile Şâfiilerden bazılarına göre avrettir. İmam Şafîi ile İmam Mâlik ve Ab-med'e göre avret değildir.

Uyluğun avret olduğunu kabul edenlere göre, Hz. Peygamberin bazen uyluğu açık olarak oturması isteyerek olmamıştır. Farkında olmadan eteğinin açılması neticesinde olmuştur. Nitekim Hz. Enes'in diz kapağının Hz. Peygamber'in uyluğuna değdiğini ifade eden hadis-i şerif [20] de buna delalet etmekledir.[21] Ancak bazıları Enes

hadisinin, uylukların avret-i hafife okluklarına delalet ettiğini, Hz. Peygamber'in bu sebeple Enes'in uyluğuna dokunmasına izin verdiğini söylemişlerdir.[22] Nitekim İbn Kayyim el-Cevziyye de; uylukları açmanın yasaklandığını ifade eden hadislerin uylukların avret olduğuna, onların açılabileceğini ifade eden hadislerin de avret-i hafife olduklarına delalet ettiklerini söylemekle bu hadisler arasındaki tearuzu kaldırmanın mümkün olduğunu ifade etmektedir.[23]

Musannif Ebû Dâvûd 4015 numaralı hadisi, senedinde Asım b. Dam-re bulunduğu için münkerlikle nitelendirilmişse de 4012-4014 numaralı hadislerle destelenerek zayıflıktan kurtulduğu için Sünen'ine almıştır.[24]

2.Soyunma Hakkında Gelen Hadisler

4016... el-Misver b. Mahreme'den rivayet olunmuştur; dedi ki: Ağır bir taş taşıyordum, taşıyıp giderken (etekliğim çözülüp) peştema-lim düşüverdi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) bana (hitaben);

"Elbiseni al, (halkın karşısında) çıplak geçmeyiniz" buyurdu.[25]

4017... Bühz b. Hakîm'in dedesi (Muaviye, b. Hayde)'den rivayet olunmuştur;) dedi ki:(Hz Peygamber'e);

"Ey Allah'ın Resulü, avret yerlerimizin neresini örtüp neresini (açık) bırakacağız? diye sordum.

"Karından ve sahip olduğun cariyenden başkasından avredini koru" buyurdu.

Ey Allah'ın Resulü, bir topluluk birbirlerinden (oluşan yakın akrabadan) ise (yine) de (hüküm böyle midir?) dedim.

"Avretini hiçbir kimsenin görmemesine gücün yetiyorsa (gücünü kul-landa) onu kimse görmesin" buyurdu.

Ey Allah Resulü, birimiz yalnız başına olunca da (yine hüküm böyle
midir)? dedim.

"Allah kendisinden utanılmaya insanlardan daha müstehaktır", buyurdu.[26]

4018... Abdurrahman b. Ebî Saîd el-Hudrînin) babasından rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Erkek erkeğin avret (yer) ine bakamaz. Kadın da kadının avret (yer) ine bakamaz. (Aralarında bir engel olmadan) bir erkek bir elbise içerisinde diğer bir erkek (in tenin)e dokunamaz. Kadın da bir elbise içerisinde diğer bir kadın (in tenin)e dokunamaz.[27]

4019... Ebû Hureyre'den rivayet olunduğuna göre; Resulullah (s.a.v): "Erkek erkeğe, kadın da kadına (çıplak iken) dokunamaz. Ancak çocuğuna veya babasına dokunabilir" buyurmuştur. (Ebû Hureyre) dedi ki: (Resulullah (s.a.v), baba kelimesinden sonra) üçüncü bir kelime daha zikretti ama onu unuttum.[28]

Açıklama

Her ne kadar bu babdaki hadis-i şeritler, bir önce ki babın devamı gibi görünüyorlarsa da aralarında şöyle bir fark vardır: Bir Önceki babda geçen hadis- şerifler, kişinin avret mahallini isteyerek açması ile ilgili hadislerdir. Bu babdaki hadisler ise kişinin avret mahallinin isterniyerek ve elinde olmayarak açılmasıyla ilgilidir.

Bu babdaki hadislerde geçen emir ve nehiyler bir kişiyi hedef almış gibi görünmekle beraber, aslında bu emir ve nehiyler bir kişinin şahsında tüm müslümanları hedef aldıklarından hükümleri bütün müslürnalara şamildir. Çünkü her ne kadar Hz. Peygamber'in bu emir ve nehiyleri yönelttiği şahıs bir kişi ise de, bu emir ve nehiylerin yöneltilmesine sebep olan sorular tüm müslümaları içine alan çoğul sığalarından (kalıplarından) oluşan sorulardır. Böyle genel muhtevalı sorulara verilen cevapların hükmü de genel olur.

Bineaneleyh bir kimsenin avret mahalli açık olarak halkın karşısında gezmesi haramdır. 4017 numaralı hadis-i şerif kişinin avret yerini hanrmmdan veya cariyesinden, kadının da avret yerini kocasından koruması gerekmediğini ifade ettiğinden alimler, karı kocanın birbirlerinin avret yerlerine bakmalarını caiz olduğunda ittifak etmişlerdir.

Ancak ulema, kişinin nikahlısının ferdine bakmasının sahih olup olmadığında ihtilaf etmişlerdir. İmam Şafii Hz. Peygamber'in, Hz. Aişe'nin tercini hiç görmediğini ifade eden hadisi delil getirerek eşlerin birbirlerinin terelerine bakmaksının mekruh olduğunu söylemiştir. Hâmillere göre ise bunda bir sakınca yoktur.

îmanrNevevi'nin açıklamasına göre ulema, bir erkeğin göğsüne bakmanın caiz olduğunda ittifak etmişlerdir. Keza insanın göbeğinin üstüne ve diz kapaklarının altına şahvetsiz olarak bakmak da helaldir. Fakat bakılan kişinin

güzel yüzlü, tüysüz kişilerden olmaması şarttır. Çünkü alışveriş yapmak gibi bir mecburiyet olmadan böylesi kişilerin yüzüne veya vücudunun herhangi bir yerine şehvetli veya şehvetsiz olarak bakmak haramdır.

Kişi şehvetle hanımından veya cariyesinden başka kimseye bakamaz. Şâfiiler, metinde geçen "hanımından ve sahip olduğun cariyeden başka herkesten avredini koru" mealindeki cümleye sarılarak, "kişi; erkek veya kadın, müdebber veya mukateb her cinsten ve türden kölenin avret yerlerine bakabilir" demişlerdir.

Hanifilere göre ise. kişi sadece sahip olduğu cariyesinin avret mahalline bakabilir. Erkek kölenin avret mahalline bakamaz. 4017 numaralı hadisin metninde .geçen "Bir topluluk.birbirlerinden ise?) cümlesi, "topluluk birbirinin soyundan ise" anlamına gelebileceği gibi, birbirlerinin cinsinden ise, yani hepsi de kadın veya erkek ise" anlamına gelebilir.

Rasul-i Zişan Efendimiz bu somya verdiği cevapta, kişinin avret mahallini bunlara da göstermemesi gerektiğini ifade buyurmuştur.

Yine aynı hadis-i şerifte kişinin tek başına olduğu zamanlarda bile avret mahallini açmasının caiz olmadığı ifade ediliyorsa da kişinin tek başına olduğu zamanlarda bile avret mahallini kapatması ile ilgili emrin hükmü vacib değil müstehabtır. Nitekim (4012) numaralı hadisin şerhinde açıklamıştık.

4018 ve 4019 numaralı hadis-i şeriflerde, arada bir engel olmadan bir elbise içerisine girmek, bir yatakta yatmak gibi yaklaşmalar sebebiyle iki erkeğin veya iki kadının tenlerinin birbirine değmesinin haram olduğu ifade edilmektedir. Avret yerine bakmak haram olunca dokunmanın haydi haydi haram olması gerekir.

Bir kadının diğer bir kadının avret mahallinin dışında kalan yerlerine dokunması kerahat-i (tenzihiye ile mekruhtur. Fitne zamanlarında ise tah-rimen mekruhtur. Bu hususda erkeklerin hükmü de kadınların hükmü gibidir.

4019 numaralı hadis-i şerifte açıklandığı üzere, kişi ancak karısının teni ile baliğ olmamış çocuğunun tenine dokunbilir. Kişinin çocuğuna dokunmamasının caiz olması, çocuğun da babasının tenine dokunmasn anlamına geldiğinden hadis-i şerifte ikisi birlikte zikredilmiştir.

Ebu Hureyre'nin unuttuğu, tenine dokunulmasına izin verilen üçüncü şahsın valide ya da dede veya ebe olması gerekir. Çünkü bunların hükmü de babanın hükmü gibidir.[29]

---

[1] İbn-i mace, edeb 38; tirmizi, zdeb 43: Darimi, isti'zan 23 Ahmed b. Hanbel III 339 VI. 132. 139 . 173. 179. 267.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/86.

[2] Tirmizi, edeb 43; ibn-i mâce edeb 38: Dârimi, islizan 23; Ahmed b. Hanbel 4l. 173. 199 267.362.

[3] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/86-87.

[4] Tirmizi, edeb 43; ibn-i mace edeb, 38; Darimi istizar. 23; Ahmed b. Hanbel III 339. VI 136. 139. 267.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/87.

[5] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/87-88.

[6] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/88.

[7] Condance'de bu bâba numara verilmemiştir.

[8] Ebû Davud vitr 23: Nesâi. gusl 7; Ahmed b. Hanbel IV 224.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/88-89.

[9] Buhârî gusul 20.

[10] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/89-90.

[11] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/90.

[12] Ahmed b. Hanbel III 478.

[13] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/90.

[14] Ebû Davud cenaiz 28; İbn-i Mace cemaiz 8; Tirmizi Edeb 40; Ahmed b. Hanbel 1.146.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/90.

[15] Mehmet zihnî Nimet-i İslâm 293.

[16] Tirmizi, edeb 40; Ahmet! h. Hanbel 1,275 V 290, 479.

[17] Müslim, fedailü's sahabe 26; Ahmet b. Hanbel I. 71, VI 62, 155 . 288.

[18] Buhârî Salât 12 Tirmizi edeb 40, Ahmed b. Hanbel.

[19] Buhari Salat 12.

[20] Buharî salat. 12; müslim nikâh 84, Cihat 120; Nesâî nikâh 19.

[21] Es - Sehar nefiri, Bezlü'l - Mechud XVI 341.
[22] El - Azimabadî, Avnu'l - ma'bud, XI. 55.
[23] El - Azimâbâdi, Avnu'l - Ma'bud XI, 55.
[24] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/91-92.
[25] Müslîm hayz 78.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/92-93.
[26] Tirmizi, edeb-20: Ahmed b. Hanbel. III-5.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/93.
[27] Müslim Hayz/78, Nikâh/123, 124.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/93-94.
[28] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/94.
[29] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/94-96.

19. KİTABÜ'L HARAC-İMARE VE FEY
- **Halifede Aranan Şartlar:**
- **Halifenin vazifeleri:**
- **Halifenin Hakları:**
- **I. Devlet Başkanı Halkın Hakkını Korumakla Mükelleftir**
- **2. Yöneticilik İstemenin Hükmü**
- **3. A'ma Bir İnsanın (Müslümanların Başına) Vali Olması Caizdir**
- **4. (Devlet Başkanının Kendisine Bir) Vezir Edinmelinin Hükmü)**
- **5. Bir Toplumun İdari İşlerini Yürütme Ve Haklarında Gerekli Bilgileri Toplayıp Devlet Reisine Sunma Görevi**
- **6. Katip Tutmak**
- **7. Zekat Toplama Me'murluğu**
- **8- Halîfe, (Ölürken) Yerine Birini Tayin Edebilirimi?)**
- **9. Bey'at**
- **9-10. (Devlet) Memurların(In) Maaşı**
- **10-11. Memurların Hediye Alması**
- **11-12. (Devlet Hazinesinde Toplanan) Zekat Mallarına Hıyanet Etmek**
- **12-13. Devlet Başkanının Emri Altında Bulunan Halka Karşı Yerine Getirmesi Gereken Görevleri [Ve Bu Görevi İhmal Etmesinin Hükmü]**
- **13-14. Harpsiz Olarak Ele Geçen Ganimetlerin Taksimi**
- **14-15. (Ölen Birinin Bıraktığı) Çocukların Geçimi**
- **15-16. Bir Kişiye Kaç Yaşında Olunca Harpte Ganimetten Pay Verilir**
- **16-17. Ahir Zamanda Bağiş Kabul Etmenin Çirkinliği**
- **17-18. Bağış (Veya Maaş Verilecek Asker)Ler (İçin Tutulan) Kayıt Defteri**
- **18-19. Rasûlullah (S.A.)'İn (Ganimet) Mallar(In)Dan Seçerek Alabileceği Hissesi**
- **19-20. Humus (Beştebir) Payın Ve (Hz. Peygamberin) Yakınlarının Hissesinin Sarf Edilecekleri Yerler**
- **20-21.Hz. Peygamberin Ganimetler Paylaşılmadan Önce Ganimet Mallarından Seçerek Alabileceği Payı**
- **21-22. Yahudilerin Medine'den Çıkarılması Nasıl Olmuştur?**
- **22-23. Nâdir (Oğulların)In Haberi**
- **Kureyza Oğullarının Medine'den Çıkarılması:**
- **Nâdir Oğullarının Medine'den Çıkarılışı**
- **23-24. Hayber Topraklarının Hükmü İle İlgili Hadisler**
- **24-25. Mekke'nin Fethine Dair Haber**
- **Ebu Süfyan'a Tanınan Üstünlük Ve Mekkeli'lere Verilen Emân**
- **25-26. Taif'in Fethi İle İlgili Haberler**
- **26-27. Yemen Topraklarının Durumu**
- **27-28. Yahudilerin Arap (Yarım) Adasından Çıkarılması**
- **28-29. Sev Ad (Verimli Irak) Toprağı İle Harp Zoruyla Fethedilen Bazı Toprakların (Dağıtılmavıp) Bırakılması**
- **29-30. Cizye Almanın Hükmü**
- **Ukeydir'in Yakalanışı:**

Ukeydir'le Anlaşma Yapılışı
Ganimetin Bölüştürülüşü
Ukeydir'in Cizye Vermek Üzere Sulh Oluşu Ve Kendisine Emân Fermanı Verilişi:
31. Mecusilerden Cizye Almak Meşrudur
30-32. Cizyenin Toplanmasında Halka Zulmetmenin Hükmü
31-33. Müslümanların Himayesinde Yaşayan Azınlıklar Ticaretle Uğraştıkları Zaman Ondabir Vergi Öderler
32-34. Müslüman Olduğu Sene İçinde Zımmîden Cizye Alınır Mı?
33-35. Devlet Başkanı Müşriklerden (Gelen) Hediyeleri Kabul Edebilir
34-36. (Devlet Başkanının) Toprakları Parselle(yip Tebaasına Bağışla)ması
Derindeki (Kapalı) Madenler
35-37. Ölü Araziyi İhya Etme
36-38. Haraç Arazisi(Ni Eski Sahibinden Alarak İçerisi)Ne Girmek
37-39. Devlet Başkanının Yahut Da Halkın "Koru İlân Ettiği Arazinin Hükmü
38-40. Rikaz (Ve Rikazın) Hükmü
Maden ve Rikazın Tarifi ve Hükümlerine Ait Dört Mezhebin Görüşleri:
39-41. İçinde Mal Bulunan Eski (Milletlere Ait) Kabirleri Deşip İçindekileri Çıkarmak

19. KİTABÜ'L HARAC-İMARE VE FEY

Haraç: Topraktan elde edilen mahsul demektir. Umumiyetle fetihten sonra müslümanların, müslüman olmayanların ellerinde bıraktıkları toprak-dan alınan vergiye "harâc" denir.

Haraç toprakları, ya savaşla ya da anlaşma ile elde edilirler. Savaş ile fethedilen topraklar, İslâm devletinin mülkiyeti altındadır. Bunlar umumiyetle sahipleri ellerinde tasarruf hakkıyla bırakılır. Toprakların mahsullerinden verime göre yüzde elliye kadar haraç vergisi alınır. Hz. Peygamber savaşla elde edilen Hayber topraklarına bu vergiyi uygulamıştı. Hz. Ömer de fethedilen Irak ve Suriye topraklarınada aynı usulü takib etmişti. Topraklar fatihler arasında dağıtılmamış böylece büyük toprakların ferdi mülkiyet altına girmesine mani olunmuştur.

Antlaşma ile İslam devletine tabi olanların toprakları, onların ellerinde bırakılır. Bunlara mülk haracı topraklar denir. Bunlar haraç ederler. Nitekim Fedek halkı Hz. Peygambere gelip barış teklifinde bulunarak İslam hakimiyetini kabul etmişlerdi. Hz. Peygamber de onlardan alınan haracın hepsini konu harcamalarına tahsis etmişti.

Müslüman olmayanların herhangi bir şekilde iskân edildikleri topraklarla müslüman olmayanların İslam devletinin izniyle ihya ettikleri topraklar da haraç topraklarıdır.

Haraç vergisi iki kısımdır:

1. Haraç-ı mukasseme: Mahsulden % 10-50 arasında alınan vergidir.Her mahsulden sonra verime göre değişen nisbetlcrde alınır.

2. Harac-ı muvazzaf: Birim toprak veya ağaç başına konan mükellefiyettir. Her yıl için taksitle alınabilir.

Tabii âfetlere uğrayan topraktan haraç alınmaz. Fakat sahibi ekmeyip boş bırakırsa haraç alınır. Teknik imkânsızlıklardan dolayı sahibi ziraat yapamıyorsa devlet toprağı işletme yolları arar.

Haraç arazisinin sahibi İslam'ı kabul etse, bir müslüman harâc açazisİni satın alsa hakim görüşe göre haraç vermeye devam eder.[1]

Emirlik:-"Emir" bir kavmin bir yerin reisi yerinde kullanılan bir tabirdir. Kamusta.bunun için şu malumat verilir. "Kebir" veznindedir. Bir-kavm üzerine ferman reva (buyruk sahibi) olan âdeme denir.[2]

Emirü'l-Mü'minin: Mü'minlerin beyi, müslümanların padişahı manâsına gelen bu tabir aynı zamanda, Peygambefin halîfesi de demektir. Bu unvan ilk olarak Hz. Ömer'e verilmiştir. Emevi ve Abbasî halîfeleri buna imtisalen "emirü'l Mü'minin" unvanını aldıkları gibi Fatimîler de aynı unvanı kullanırlardı.

Bağdad'ın sükutundan sonra (656/1258) şarkta küçük hükümdarlar da emirü'l-mü'minin'in unvanını taşımağa başladılar, Mağribte bu unvan daha ziyade yayılmıştır.

Osmanlılar zamanında bilhassa hilafetin Osmanlı hanedanına intikalinden sonra emirül mü'minin unvanı Osmanlı sultanlarına da verilmiş ve bu unvan saltanatın hilafetten ayrılarak lağvına kadar devam etmiştir.[3]

Görülüyor ki emirül mü'minin tabiri halife anlamında kullanılmaktadır. Esasen halife için çeşitli lakablar vardır. Halife için genel olarak şu isimler kullanılır. "Halife, imam emirül mü'minin"[4] Emir kelimesi mutlak olarak kullanıldığı zaman ise ordu kumandanı anlamına gelir. Bu emir üzerine gittiği bir ülkenin fethinde başarı kazanırsa, bu ülkenin üzerine emir ve işlerini idare için bir vali tayin ederdi. Bu bakımdan emirliği ikiye ayırabiliriz:

1. Medenî (sivil) emirlik **2.** Harb emirliği[5]

Halifelik: Halîfelik, bir kimseden sonra gelip onun yerine geçmek, onu temsil etmek demektir. Halîfe de yerine geçen, temsil eden, vekil peşinden gelen gibi manâlara gelir.

Halîfe Kavramı: Kur'ân-ı Kerîm'e göre bütün insanlar, Allah'ın yeryüzündeki halifesidirler, herşey onların emirlerine verilmiş, istifadelerine sunulmuştur.[6]

Halîfe, Allah Teâlâ'nın bir ümmete hakimiyyet vererek bir çok milletleri onun idaresine vermesi manasına da gelir.[7]

Halîfelik, en çok kullanılan şekli devlet için söz konusudur. Bu tip halifeliğe mazhar olanları Kur'ân-ı Kerîm, daha çok halife, İmam, Melik ismiyle anmıştır.[8]

Buna göre hatife, İslâm devletinin başkanı olmaktadır. Halifenin Allah'ı temsil etmesi diğer fertlerin temsilinden farklı değildir. İslam Cemaati, onu Allah'ın cemaat olarak kendilerinden istediklerini yerine getirmesi için, kendilerini temsil etmek üzere iş başına getirmişlerdir.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra İslam devletinin başkanlığına Hz Ebû Bekir Halifetü Rasûlullah ismiyle getirilmiştir.

Bütün ehl-i sünnet, mürcie, şia ile haricilerin bir kısmı hilâfetin gerekli olduğu İslâm esaslarına göre ümmeti idare eden adil bir imama, devlet başkanına itaatin vacib olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Zira Allah Teâlâ Allah'a, Rasûlü'ne ve emir (devlet) sahiblerine itaat etmeyi farz kılmıştır. Bundan başka Allah hiç bir kulunu gücünün yetmeyeceği bir şeyle mükellef tutmaz. Oysa onu kullarından icrasını istediği bir çok ahkâm vardır ki hiç kimse bunları tek başına yerine getiremez. Zulmü önlemek, düşmanlarla savaşmak, hadleri tatbik etmek vs. bunlardandır. Bütün bunlar cemaat adına onu temsil eden bir başkan tarafından yerine getirilebilir.[9]

Halifede Aranan Şartlar:

1. Müslüman olmak,

2. Erkek olmak,

3. Akıllı ve baliğ olmak,

4. Bilgili olmak. Bilgili olmak bazı âlimlere göre ictihad gücünü gerektirir.

5. Adalet sahibi olmak. Buradaki adalet faziletli, vazifelerine bağlı her türlü küçük düşürücü davranışlardan uzak olmak şeklindedir.

6. Yeterlilik. Bu devlet başkanlığı görevinin getirdiği ruh, beden ve irade gücüne sahip olmaktır.

7. Sağlam olmak. Körlük, sağırlık, dilsizlik, elsiz ve ayaksız olmak gibi sakatlıkların hilafet ehliyetine engel olduğu bazı âlimler tarafından ileri sürülmüştür.

8. (ayrıca ilk Halifeler için) Kureyş'ten olma şartı vardı.[10] Halifenin Tayini: Halife birkaç yolla tayin edilebilir:

1. Seçim: Bu usul seçme ehliyetine sahib âlimler »hakimler, yüksek idareciler ve halktan bir araya gelmeleri mümkün olanların seçilme ehliyetine sahib bir kimseyi seçip ona biat etmeleridir.[11] Hz, Ebö Bekir bu usulle halife olmuştur.

2. İstihlâf: Bunun sözlük manâsı halîfe kılmak, halîfe olmasını istemektir.

Istılahtaki manası, âdil olan halifenin müslümanların yararına halifelik ehliyetini taşıyan bir kimsenin kendisinden sonra hâlife seçilmesini cemaatten istemesidir. Hz. Ömer'in halifeliği Ebû Bekir'in istihlafıyla, bu usulle olmuştur.

İstihlâf usulü veliahdlik usulünden tamamen farklıdır.

3. Şura: Bu usulde halife, birkaç kişiyi tesbit ederek içlerinden birinin kendisinden sonra hâlife olmasını ister. Onlar da halifenin ölümünden sonra halk ile de istişare ederek içlerinden birini seçerler, halkın da ona biati ile halife seçilmiş olur. Bu usul Hz. Osman'ın halifeliğinde uygulanmıştır.

4. İstilâ: Halifenin ölümünden sonra zor kullanarak halifeliği ele geçirmektir. Bu usulün geçerli olabilmesi için iş başına gelenin hilafet şartlarına sahip olup barış ve ikna yoluyla rakiblerini bertaraf etmesi gerekir. Bu da halifesiz kalmak, daha kötü olacağından ruhsat yoluyla caizdir. İslam halifenin şura ve biat usulüyle ümmetin çoğunluğunun rızasını alarak tayin edilmesini ister. Fakat bu biat ve rıza alma hususunun hangi usulle olacağım kaideye bağlamamış bu konuda müslümanlar zaman ve mekâna göre değişen en uygun usulü tercihte serbest bırakılmıştır.

Dört halife bu usullerle iş başına gelmişti. Nitekim Hz. Peygamber: "Halifelik otuz senedir, bundan sonraki saltanattır"[12] buyurmuştur.Hz. Ali'den sonra işbaşına gelen Muaviye bu usulü takib etmemiştir. Ondan sonra da İslam'da olmayan veliahdlik müessesesi halifelik için bir usul olarak yerleşmiştir. Bu çığır Abbasî ve Osmanlılar tarafından da takib edildiğinden Râşid halifeler devrindeki halife seçiminde geçerli olan İslamî şura ve biat usulü ortadan kalkarak halifelik saltanata dönüşmüştür. Bununla birlikte saltanat usulünün Kur'ân-ı Kerîm ve Sünnette yasaklandığına dair hiçbir nas yoktur. Bunun İslâm'ın en çok istediği idare tarzı olmadığı râşid halifelerin tatbikatından çıkarılmıştır.[13]

Halifenin vazifeleri:

1. İslamî esasları dış ve iç tesirlere karşı korumak,
2. İhtilâflar vukuunda şeriatin hükmünü icra etmek,
3. İç emniyeti sağlamak,
4. Cezalan tatbik etmek,
5. Dış güvenliği sağlamak,
6. İslama karşı olanlarla (onların ya müslüman ya da İslam devletine tabi olmalarını temin maksadıyla) cihad etmek.
7. Devlet gelirlerini toplayıp gerektiği gibi sarf etmek,
8. Maaşları yeterli bir şekilde ve zamanında ödemek,
9. Yardımcı ve memurlarını iyi niyetli ve ahlâk sahibi emin kişiler arasından seçmek,
10. Devlet teşkilâtını murakabe altında tutmak. [14]

Halifenin Hakları:

1. Halifeye itaat etmek: Zira Kur'an'da şöyle buyurulmuştur: "Ey iman edenler Allah'a itaat ediniz. Rasûliine itaat ediniz ve sizden olan emir sahihlerine de...”[15] Bununla birlikte itaat, Halife Allah'a itaat ettiği sürecedir. "Müslümana gerekli olan ister istemez günah işlemekle emrolunmadıkça halifenin emrini dinlemek ve itaat etmektir. Günah işlemek emredüirse işte o zaman dinlenilmez ve itaat edilmez"[16]

2. Halifenin geçimini temin. Bu bir zaruretten doğmuştur. Zira geçim için başka işle uğraşılınca devlet işleri ihmal edilmiş olur. Bunun için halifeler hazineden maaş alırlar. Nitekim Raşid halifeler almışlardır. Halifelik Süresi, Bu süre belirli bir zamanla sınırlanmamıştır. Halife ehliyeti devam ettikçe ve vazifeleri yerine getirdikçe işbaşında kalır. Ölürse, istifa ederse veya azil sebebi olacak bir durum ortaya çıkarsa halifeliği sona erer.

Halifenin azlini yani halifelikten alınmasını gerektiren şebebler:

1. Ahlâkî hususlar,

a. Apaçık küfür, yani dini inkâr, manâsı taşıyan söz ve davranışlar,

b. Küfür derecesine varmasa bile fısk, (İslâm esaslarına aykırı davranışlar) azli gerektirir. Böyle olup da azli kabul etmeyen halife zorla düşürülür. Yalnız bundan daha büyük bir zarar doğacaksa ihtiyatlı hareket edilir.

2. Bedenî kusur, vazifeyi yürütemeyecek kadar bedenî bir kusura maruz kalan halife azledilir.[17] Haraç ve fey ile ilgili tasarruflar halifenin ve onun adına icrayı ahkâm eden yöneticilerin ve kumandanların tasarrufu dahilinde olduğundan bu bölümde halifelikle haraç ve fey bahisleri bir arada ele alınmıştır.[18]

I. Devlet Başkanı Halkın Hakkını Korumakla Mükelleftir

2928... Abdullah b. Ömer'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) (şöyle) buyurmuştur.

"Dikkatli olunuz hepiniz çobansınız ve hepiniz idareniz altındakilerden sorumludur. Halkın başında bulunan yönetici bir çobandır ve emri allındakilerden sorumludur. Erkek ev halkı üzerinde bir çobandır ve eli altındakilerden sorumludur. Kadın kocasının evi ve çocuğu üzerinde bir çobandır ve bunlardan sorumludur. Köle efendisinin malı üzerinde bir çobandır ve o maldan sorumludur. Hepiniz çobansınız. Hepiniz idaresi altındakilerden sorumlusunuz."[19]

Açıklama

Metinde geçen Râî kelimesi çohan demektir. Bu kelimeyle burada kastedilen, elinin altında olanların iyi halde olmasına dikkat eden kimsedir.

Hadisti şerif bir kimsenin idaresi altında bulunanlara karşı adaletli olması gerektiğine delildir. Adaletle muamele ederse pek çok mükafata nail olur. Aksi takdirde idaresi a'tında bulunanların herbiri ondan hakkını isteyecektir.[20]

2. Yöneticilik İstemenin Hükmü

2929... Abdurrahman b. Semûre'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) bana (şöyle) buyurdu:

"Ey Semûre'nin oğlu Abdurrahman, yöneticilik isteme, çünkü bu istemeden dolayı sana yöneticilik verilirse onunla başbaşa bırakılırsın. Eğer yöneticilik sana istemeden verilecek olursa bu işte (Allah tarafından) sana yardım edilir."[21]

Açıklama

Metinde geçen imare kelimesi burada "valilik, hakimlik gibi manevi sorumluluğu büyük olan yöneticiliklerdir. Fahr-i kâinat efendimiz hadis-i şerifte taleb etmediği halde yetkili makamlar tarafından en liyakatli görüldüğü için valilik ya da hakimlik gibi bir yöneticilik makamına getirilen kimseye Allah'ın yardım edeceğini ve dolayısıyla bu görevinde muvaffak olacağım müjdelerken bu makama kendi isteğiyle gelen bir kimsenin ancak kendi kabiliyet ve dirayetiyle başbaşa kalacığını bu işte AUah'dan bir yardıma mazhar olamayacağını, onun muvaffakiyetinin ya da başarısızlığının sırf kendi şahsi kabiliyetine bağlı kalacağını haber vermektedir.

Bu bakımdan ulema valilik, hakimlik, müdürlük gibi görevleri istemenin mekruh olduğunu söylemişlerdir. Bu hüküm yöneticilik yapmanın sakıncalı olduğu anlamına gelmez. Sakıncalı olan kişinin liyakatma bakmadan yöneticilik görevi istemesidir. Liyakatından dolayı yetkili makamlarca yöneticilik görevine getirilen adaletli kimseler, görevlerini adaletle yürüttükleri sürece aynı zamanda Allah'ın yardımına da müstahak ve duaları makbul kimselerdir. Hafız Münzirî'nin açıklamasına göre, ulemadan bazıları adaleti yerine getirmek gayesiyle idarecilik istemenin caiz olduğunu söylemişlerdir.[22]

2930... Ebû Musa (el Eş’ari)'den demiştir ki: İki kişiyle birlikte Peygamber (s.a.)'e gitmiştim. Onlardan biri söz aldı ve

(Ey Allah'ın Rasulü) Senin işinde (görev alabilmemiz hususunda) bize yardımcı olmanız için (buraya) geldik" dedi. Diğeri arkadaşının (bu) sözünün aynısını söyledi. Rasûlullah (s.a.) de:

"Sizin en haininiz (devlet dairesinden) iş isteyendir." buyurdu. Bunun üzerine Ebû Musa Peygamber (s.a.)'den özür dileyerek:

Ben onların niçin geldiklerini bilmiyordum, dedi ve döndü gitti de bir daha onlara hiçbir iş(lerin)de yardımcı olmadı"[23]

Açıklama

Bazıları, İsmail b. Ebî Halid'in bu hadisi babasından rivayet ettiğini söylemişlerse de doğru değildir. Doğrusu musannif Ebû Davud'un rivayet ettiği gibi İsmail b. Ebû Halid'in bu hadisi kardeşinden rivayet etmiş olmasıdır. Hafız İbn Hacer'in açıklamasına göre İsmail b. Halid'in dört kardeşi vardır! Esas, Said, Halid, Nu'man.

Hz. Ebû Musa el-Eşarî'nin Hz. Peygamberin huzuruna götürdüğü kişilerin kim olduğu hususunda hadis sarihleri bir bilgi vermiyorlar. Hafız ibn Hacer bu kimselerin isimlerini bulamadığını söylüyor. Ancak Müslim'in Sa-hih'inde rivayet ettiği hadisin birinde bu kimselerin Hz. Ebû Musa el Eşârî'-nin mensub olduğu 'el Eş'ar' kabilesinden oldukları ifade edilirken[24] diğerinde de Hz. Ebû Musa'nın amcasının oğulları oldukları açıklanıyor.[25]

Bir önceki hadis-i şerifte olduğu gibi bu hadiste de valilik, hakimlik gibi özel kabiliyet isteyen yöneticilik görevlerini baş olmak hevesiyle kendi arzu ve istekleriyle üstlenen kimselerin bu işte kendi kabiliyetleriyle başbaşa kalıp Allah'ın yardımına mazhar olamayacakları ifade edilmektedir. Bu makamlara kendi isteği olmaksızın, liyakatli görüldüğü için yetkili makamlarca getirilen kimselerin de Allah'ın yardım ve inayetine nail olacaklarına işaret edilmektedir.

Hanefî ulemasından Bedreddin el-Aynî de bu konuda şöyle diyor: ' 'Bir yöneticilik görevine isteyerek gelmek mekruh olunca rüşvetle o makama gelenlerin durumlarının ne olacağı izahtan müstağnidir."

Söz konusu olay Ebû Musa'nın başından geçtiği sırada kendisi Yemen'de vali idi. Hz. Peygamber'in kendisini ikaz etmesinden sonra sözü geçen amcası oğullarına devlet dairesinden iş almaları hususunda bir daha yardımcı olmamıştır. Hz. Peygamber'in huzuruna gelen bu kimselere, sert bir dil kullanmasının sebebi "başkanlık hevesiyle oraya geldiklerini anlamış olmasıdır" denebilir. Ancak Hz. Ebû Musa onların bu niyyetini bilmeden onlara yardımcı olup Hz. Peygamber'in huzuruna götürmüştü.[26]

3. A'ma Bir İnsanın (Müslümanların Başına) Vali Olması Caizdir

2931... Enes'den demiştir ki:

Peygamber (s.a.) İbn Ümmü Mektum'u (ama olduğu halde) iki defa Medine'de yerine vekil bırakmıştır.[27]

Açıklama

Hattâbî'nin ifade ettiği gibi, Fahr-i kâinat efendimiz ibn Ümmü Mektum'u yerine vekil bırakırken devlet başkanlığı görevini üstlenmesi için değil, sadece namaz kıldırması,- bir başka ifadeyle imamet-j süğra denilen namaz imamlığın) üstlenmesi için bırakmıştır. Çünkü a'ma biri olan îbn Ümmü Mektum (r.a.)'un o devirde fahr-i kainat efendimiz tarafından icra edilen devlet başkanlığı, hakimlik gibi görevleri yerine getirmesi mümkün değildir.

Esasen, bir kimsenin devlet reisi olabilmesi için, devlet reisinin görevini yerli yerince getirmesine engel teşkil edecek bir vücut sakatlığının bulunmaması gerekir. Yani devlet reisinin işitme görme ve konuşma yönünden sağlıklı olması şarttır. Bu özellikleri taşımayan bir kimsenin devlet başkanı olamayacağı hususunda mezheb imamları ittifak etmişlerdir.[28] Şâfiîlerden bazıları a'manın halifeliğini caiz görmüşlerse de Hidâye müellifi bir şahitte aranan şartların tümünün halifede de bulunmasının şart olduğunu söylüyor. A'ma bir kimsenin namazda imamlık yapıp yapmayacağı meselesinde mezheb imamlarının görüşünü 595 numaralı hadisin şerhinde açıklamış olduğumuzdan burada tekrara lüzum görmüyoruz. İbn Abdil Berr gibi bazı siyer âlimlerine göre, Hz. Peygamber İbn Ümmü Mektum'u on üç defa yerine vekil bırakıp gitmiştir.

Hattâbî'ye göre, Hz. Peygamber'in onu bu kadar çok vekil bırakmasının sebebi vaktiyle onun sorusuna cevap vermemek suretiyle kırmış olduğu gönlünü kazanmak, bu yüzden uğramış olduğu ilahi azardan kurtulmak arzusudur.[29]

4. (Devlet Başkanının Kendisine Bir) Vezir Edinmelinin Hükmü)

2932... Hz. Aişe'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) (şöyle) buyurdu.

"Allah bir devlet başkanı hakkında hayır dilediği zaman ona doğru (konuşan ve doğru iş yapan)) bir yardımcı verir. Eğer o(başkan yapılması gereken bir işi) unutursa (bu yardımcı, unutulan işi) ona hatırlatır. Eğer başkan bu işi kendisi hatırlarsa (o zaman da bu yardımcı o işin yapılması hususunda) başkana yardımcı olur.

Eğer Allah onun hakkında başka birşey dilemişse ona kötü (huylu) bir yardımcı verir. Eğer (yapılması gereken bir işi) unutursa (vezir bu işi) ona hatırlatmaz. Eğer (başkan bu işi kendiliğinden) hatırlarsa (o zaman da bu yardımcı o işin yapılmasında) ona yardımcı olmaz."[30]

Açıklama

Vezir: kelimesi ağırlık ve yük anlamına gelen vizr kökünden türemiştir. Devlet işlerinde halifenin yük ve ağırlığını yüklenen kimseye de vezir ismi verilmiştir. Yahutta vezer den türemiştir. Bu ise melce* (sığmak) demektir. Çünkü bir âyet-i kerimede şöyle denilmektedir. "Hayır hiçbir sığınak yoktur"[31] Zîrâ sultan onun görüşüne ve yardımına sığınmaktadır.

Ezir kökünden türetilmiş olduğu da söylenir. Bu kelime yardım ve destek demektir. Çünkü sultan beden kuvveti olarak onun yarçkmıyla kuvvetlenmektedir. Vezirlikten maksat halifenin kendisine yardım edecek yanında yer alacak kimseden yardım istemesidir. Vezirlik İslâmın ilk devirlerinde mevcuttu. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.) kendisine sunulan birçok meselelerde ashabı ile istişare eder ve onların göTüşünü alırdı. Hz. Ebû Bekir (r.a.) de devlet işlerinde Hz. Ömer (r.a.) ile istişare ederdi.[32] Bu bakımdan halktan bazıları Hz. Ebû Bekir'e "Rasûiullah'ın veziri adını vermişlerdir. Ona bu ismi bilhassa İranlılarla karşılaşmış olanlar vermiştir. Çünkü bu unvanın Sasanî imparatorluğunda kullanıldığını müşahade etmişlerdir.[33]

Musannif Ebû Dâvûd bu hadisi mevzumuzu teşkil eden halifelik bölümünde zikretmekle buradaki vezir kelimesinin günümüzdeki bakan anlamına geldiğine işaret etmek istemişse de bu husus kelimenin idarecilerin yanında yer alan yardımcıların tümüne şâmil bir manâ ifade etmesine engel değildir.

Hadis-i şerif halifenin ya da herhangi bir yöneticinin yanında yeteri kadar yardımcı bulundurmasının cevazını ifade etmekte, vezirlerinde iyi niyetli kimselerden seçilmesinin lüzumuna işaret etmektedir.[34]

5. Bir Toplumun İdari İşlerini Yürütme Ve Haklarında Gerekli Bilgileri Toplayıp Devlet Reisine Sunma Görevi

2933... el-Mikdâm b. Madîkerib'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) onun omuzlarına dokunarak: "Ey Mikdamcığım ne mutlu sana eğer ölürsen (halkın başında) bir idareci de değilsin, (bir idarecinin) kâtib(i) de değilsin, haklarında bilgi toplayıp halifeye sunmak üzere halk arasında görevli bir kimse de değilsin." buyurdu. [35]

Açıklama

İrâfe: Bir kabilenin idaresi ve o kabile hakkında bilgi toplayıp devlet reisine sunma işi demektir. Bu görevi yüklenen kimseye de arif ismi verilir

Avnü'I-Mabûd yazarının açıklamasına göre her beş arifin üzerinde men-kıb denen bir başkan bulunur. Bu başkan da doğrudan doğruya devlet başkanına bağlıdır. Görülüyor ki bu teşkilât günümüzdeki mahalli ve mülkî idarelerin çekirdeği mesabesinde bir teşkilattır. Zamanla günün icablarına ve şartlarına uygun bir şekilde gelişmiştir.

Metinde geçen kudeym kelimesi "kadim" kelimesinin ism-i tasgiridir. Onun için biz bu kelimeyi mikdamcığım şeklinde tercüme ettik.

Hz. Peygamber'in Mikdam'la konuşmadan önce onun omuzlarına hafifçe dokunmaktan maksadı ona olan sevgi ve yakınlığını bildirmek ve söyleyeceği sözlere karşı dikkatli olmasını sağlamaktır.

Aliyyü'l Kari'nin açıklamasına göre sen arif de değilsin cümlesindeki arif kelimesi "feîlün" vezninde bir sıfat-i müşebbehe olması itibariyle burada ism-i fail manâsında kullanılmış olabileceği gibi ism-i mePul manâsında da kullanılmış olabilir.

İsm-i fail manâsında kullanılmış olması halinde ifade edeceği manâ yukarıda açıkladığımız manâdır.

Ancak ism-i mePul manâsına kullanılmış olması halinde ise "tanınmış olma meşhur olma" anlamlarına gelir. Kelimenin bu manâya geldiği kabul edilirse cümlenin manâsı şöyle olur: "Ey Mikdamcığım ne mutlu sana ki ölürsen bir başkasının veya bir başkanın emrinde görev yapan bir kâtip olarak ölmeyeceğin gibi meşhur olmuş bir kimse olarak da ölmeyeceksin" Resulü Ekrem efendimiz bu sözleriyle Hz. Mikdam hakkında idareciliğin veya bir idareci emrinde çalışmanın hayırlı bir iş olmayacağını ve genel olarak şöhretin âfet olduğunu ifade buyurmak istemiştir. Hz. Peygamber efendimiz aynı zamanda en büyük ruh doktoru olduğundan ashabının ruh hallerini ve kabiliyetlerini en ince teferruatına kadar bilir, onlara hallerine uygun tavsiyelerde bulunurdu. Cesur olanları cihada, zenginleri zekata teşvik eder, idarecilik kabiliyyeti olanları da idareciliğe getirirdi.

Hz. Mikdam'da idarecilikte böyle bir kabiliyeti bulunmadığı için hem ona bu görevden kaçınmasını tavsiye etmiş hem de kendisine böyle bir görevi vermemekle onun için hayır murad etmiş olduğunu ima ederek onun gönlünü almıştır. 2930 numaralı hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımız gibi Hz. Peygamber efendimizin bazı kimseleri idarecilik görevinden nehyetmesi bu nehyin herkes hakkında umumi bir nehy olmasını gerektirmez. Kabiliyyetle-ri ve liyakatleri sebebiyle bu görevlere getirilip de hakkıyla yürüten kimselerin ecir ve sevapları çok büyüktür. Onların Allah'ın yardımına mazhar olacakları bizzat fahr-i kâinat efendimiz tarafından haber verilmiştir.[36]

2934... (bir adamın) dedesinden (rivayet olunduğuna göre aileleri) "Yol üzerinde bulunan sulardan bir su üzerine (görevli) bulunu-yorlarmış. İslam(ın doğuşu) onlar(ın kabilesin)e ulaşınca (sözü geçen adamın dedesi ve) suyun sahibi olan zat İslamiyeti kabul etmeleri şartıyla kavmine yüz deve va'detti. Onlar da (bu şartla) müslümanlığı kabul ettiler. (Suyun sahibi de) develeri onlara bölüştürdü. (Ancak kısa bir süre sonra) develeri onlardan geri alması (zarureti) ortaya çıktı. Bunun üzerine oğlunu Peygamber (s.a.)'e göndererek ona:

Peygamber (s.a.)'e var da ona "Babam sana selam söylüyor kendisi kavmine müslüman olmalaıî şartıyla yüz deve vâdetmişti. Onlar da müslüman oldular. Bunun üzerine babam (bu) develeri onlardan geri alması (durumu) ortaya çıktı. Develere (sahib olmakta) babam mı daha haklı, yoksa onlar mı? (daha haklı) de.

Eğer sana "evet" (baban daha haklıdır) yahutta "hayır" (onlar babandan) daha haklı (dırlar) cevabını verecek olursa (o zaman) kendisine

"Babam yaşlı bir adamdır. Aynı zamanda suyun idaresiyle de görevlidir. Kendi (ölümü)nden sonra su idareciliği görevini bana vermeni istiyor" de. dedi. Bunun üzerine (o adamın oğlu) Hz. Peygamberce

var'ıp:

“Babam sana selam söylüyor" dedi (Hz. Peygamber de):

(Allah'ın) "selamı senin ve babanın üzerine olsun" dedi sonra;

"Babam müslümanlığı kabul etmeleri şartıyla kavmine yüz deve bağışlamayı vâdetmişti. Onlar müslüman oldular. Müslümanlıkları da (çok) güzel oldu. (Fakat bir süre) sonra develeri onlardan geri alması (lüzumu) ortaya çıktı. Şimdi bu develere babam mı daha müstehak, yoksa onlar mı? dedi.

(Hz. Peygamber de):

"Eğer babanın develeri onlara teslim etmesi (kendisine daha uygun) görünüyorsa, develeri onlara teslim etsin. Eğer kendisine develeri geri almak (daha uygun) görünüyorsa (şunu iyi bilsin ki) kendisi bu develere onlardan daha müstehaktır. Eğer onlar îslamı kabullenmişlerse, müslümanlıkları kendilerinindir. Eğer müslümanlığı kabul etmemişlerse müslümanlığı kabul edinceye kadar kendileriyle savaşılır*' buyurdu (bu defa çocuk):

Babam yaşlı bir adamdır. Aynı zamanda suyun idaresi ile de görevlidir. Kendi (ölümü)nden sonra su idareciliği görevini bana yermeni istiyor." dedi.

(Peygamber efendimiz de):

"İdarecilik görevi hakdır. Elbette halk için bu görevi üstlenen kimselere ihtiyaç vardır. Fakat bu görevi yüklenenler (mesuliyeti! bir görevi yüklendikleri için) cehennemlik (olma tehlikesiyle karşı karşı-ya)dırlar." buyurdu.[37]

Açıklama

Bilindiği gibi, idarecilik çok mesûliyetli ve büyük kabiliyetler gerektiren bir görevdir. Gerekli kabiliyetlere sahip olmadan, bu görevi üstlenmek sahibini kötü akıbetlere ve nihayet cehenneme sürükler. Fakat hakkaniyetle yerine getirilebildiği takdirde mükafatı büyüktür. İşte Resûl-ü Zişan efendimiz idarecilik görevi hakdır sözüyle bu görevin büyüklüğüne ve ulviyetine işaret ederken fakat bu görevi yüklenenler cehennemlik (olmak tehlikesiyle karşı karşıya)dırlar sözüyle de bu görevin çetinliğine ve sorurnjuluğunun büyüklüğüne işaret etmiştir.

Bu hadis-i şerîf bir kimsenin diğer bir kimseden aslında yapılması farz olan bir işi yapmasını isteyip de bu işi yaptığı takdirde kendisine bir mal vereceğini vadedince istediğinin yerine getirilmesi üzerine vadettiği malı o kimseye vermiş olursa sonradan bu malı tekrar ondan geri almasının caiz olduğuna delâlet etmektedir. Hz. Peygamber'in müellefâtü'l-Kulube (kalbleri İslama ısıtılmak istenenlere) verdiği mallar bu hükme girmezler. Çünkü Resul Ekrem onlara bir mal verirken şartsız, karşılıksız ve bir bağış olarak vermiştir.[38]

6. Katip Tutmak

2935... İbn Abbâs'dan demiştir ki:
es-Sicillü (diye anılan sahabî) Peygamber (s.a.)'ın kâtibi idi.[39]

Açıklama

Hadis-i şerîf devlet başkanı ve diğer idarecilerin yazı işlerinde çalıştırmak üzere kâtib kullanmalarının caiz olduğunu ifade etmektedir. Nitekim Resulü Ekrem efendimiz bizzat vahy kâtibi kullanmıştır. Vahy kâtiblerinin en meşhurları şunlardır:

1. Abdullah b. Sa'd b. Ebi Şerh el Amirî; **2.** Ebû Bekir es-Sıddîk **3.** Ömer **4.** Osman, **5.** Ali **6.** Amir b. Feheyre **7.** Abdullah b. Erkam **8.** Übey b. Ka'b **9.**Sabit b. Kays b. Şemmâs, **10.** Zeyd b. Sabit **11.** Muaviye b.Ebi Süfyân **12.** Mugîre b. Şu'be **13.** Zübeyr b. Avvâm **14.** Halid b. Velid **15.** Ala b. el Hadramî**16.** Amr b. As **17.** Abdullah b. Revaha **18.** Muhammed b. Mesleme **19.** Abdullah b. Abdullah b. Übeyy b. Selûl.

Hafız Şemsüddin b. el Kayyim el-Cevziye hocası İbn Teymiyye'nin bu hadisi mevzu saydığını, çünkü Hz. Peygamber'in sahabileri arasında "Sicili" isimli bir şahsın bulunmadığını söylemiştir. Doğrusu da budur. Yine İbn Kay-yim'in ifadesine göre bazıları "O gün göğü, kitaptan dürercesine toplarız"[40] âyet-i kerimesinde geçen Sicili kelimesiyle söz konusu kâtibin kastedilmiş olduğunu söylemişlerse de bu görüş doğru değildir. Çünkü bu âyet-i kerime Mekke'de inmiştir.

Oysa Hz. Peygamber'in Mekke'de vahy kâtibi yoktu.[41]

7. Zekat Toplama Me'murluğu

2936... Râfi' b. Hadic'den demiştir ki:

Ben Rasûlullah (s.a.)'i (şöyle) buyururken işittim: "Hakkıyla (görev yapan) zekât memuru evine dönünceye kadar, Allah yolunda (savaşan) gazi gibidir."[42]

Açıklama

Zekat memurunun görevini hakkıyla yapması, onu İslamî esasları uygun olarak ihlâs ile ve sevabına inanarak toplaması demektir.

Zekat toplama görevini bu ölçü ve bu anlayış içerisinde yapan bir zekat memuru, İslam toplumunu ayakta tutan unsurların en mühimlerinden birine hizmet etmiş olacağı için uykusu da, uyanıklığı da ibadet sayılacağı cihetle, Allah yolunda savaşan bir gazi gibi sevaba nail olur.

Tuhfetü'l-Ahvezî yazarı bu mevzuda şöyle diyor: "Aliyyül Kariye göre zekat memurunun Allah yolunda savaşan bir gaziye benzetilmesi, onun bir gazi gibi devlet hazinesine katkıda bulunması dünya ve âhiret işlerinin yürütülmesindeki hizmetiyle de gazinin sevabına denk bir ecre nail olması yönündedir.

îbn Arabi de bu mevzuda şöyle diyor: Gerçekten yüce Allah'ın fazlı keremi çok büyüktür. Bu bakımdan bir gaziye maddi yardımda bulunarak onu düşmana karşı silahla ve diğer harp malzemeleriyle teçhiz eden bir kimseye de gazilik rütbesi vadettiği gibi, harbe gidemeyip de gazinin çoluğuna çocuğuna hakkıyla bakan kimseleri de gazi saymıştır.

İşte zekat memuru da her ne kadar harp meydanında savaşmıyorsa da Allah yolunda savaşan kimselere ve onların ailelerine sarf edilecek maddi imkânları toplayıp devlet hazinesine teslim ettiği için, harb meydanında savaşan gazilere benzetilmiştir. Çünkü netice itibariyle her ikisi de Allah yolunda savaşmaktadır. Şu farkla ki, gazi bilfiil savaşmaktadır. .Zekat memuru ise bu savaşa niyyetiyîe katılmaktadır.

Nitekim Peygamber efendimiz, "kuşkusuz mazeretleri sebebiyle harbe katılmadıkları için Medine'de kalmış bir topluluk vardır ki siz hangi dereye gitmiş, hangi boğazı ve dağı gfçmişiseniz onlar da sevab yönünden sizinle beraberdirler."[43] buyurmuştur. Mazeretleri dolayısıyle savaşa katılamayanların durumu böyle olunca, zekat toplama göreviyle görevli oldukları için savaşa katılmayanların sevabının nasıl olacağı meydandadır.[44] Hadis-i şerif zekat memuru tayin etmenin caiz olduğuna bir delildir.[45]

2937... Ukbe b. Amir'den demiştir ki; Rasûlullah (s.a.)'ı (şöyle) buyururken işittim:
"Meks (denilen haksız vergiyi) alan bir kimse cennete giremez."[46]

Açıklama

İbn Esir'in “en-Nihaye" de açıkladığına göre meks tahsildarların halktan toplamış oldukları bir vergidir. Genellikle bu vergiler haksız yere toplanmış ve halk için bir zulüm olmuştur. Bu bakımdan islam dışı olan bu vergiyi halktan toplatan bir idareci cehennemlik olmayı hakkettiği gibi, bu verginin toplanmasına hizmet eden tahsildarlar da bu zulme yardımcı oldukları için cehennemlik olurlar.

Kamus mütercimi meks kelimesini açıklarken şöyle diyor: Meks, bir adamın satılık malına muamele ederken gadr ve cinayet eylemek yani değerinden eksik fiatla almaktır. Eksiltmek ve zulmetmek manâlarına da gelir. Bîr de "meks" cahiliyye döneminde bir mal satan adamdan sattığı mala göre aldıkları bir vergi anlamına gelir ki, günümüzde buna bâc denilmektedir. İslâm diyarında cahiliye döneminden kalan bu vergi hala yolculardan ve tüccardan alınmakta ve varlığını korumaktadır. Bazı Türk memleketlerinde bu vergi köprü başlarında ve derbendlerde barınan kimselerden zorla alınmaktadır.

Öşür toplayan memurların, meşru olan öşrü aldıktan sonra keyfi olarak aldıkları paraya da meks denir.[47]

Görülüyor ki bu hadis-i şerifte haksız yere alman bu vergilerin haram olduğunu ve bu vergilerin gerek devlet, gerekse fertler tarafından toplanmasının büyük günahlardan olduğu ifade edilmektedir. Ancak meşru ölçüler içerisinde tahsil edilen öşür ve zekatın bununla ilgisi yoktur.

Bunların tahsilinde tahsildar için büyük ecir vardır.

Meks mevzuunda merhum Ö. Nasuhi Bilmen efendi şöyle diyor:

Meks Zaman-i cahiliyyette bir adamın çarşı ve pazarda sattığı şeylerden alınan akçeye meşk: Bac, bunu alan şahsada "mekkâs" denirdi. Köprü başlarında, derbendlerde mürur ve ubûr edenlerden toprak bastı adıyla alınan akçeye ve tüccar mallarından mesrû rüsumdan ziyâde olarak tahsil edilen paraya da "meks" (bac) adı verilmiştir. Ki bunların bu veçhile istifa edilmesi, şer'an caiz değildir. İşte mezmum olan mekkaslık da budur ki böyle bir memuriyete kabulden bir çok zatlar ictinab etmişlerdir. Mebsul, Bedâyi, Hindiyye, Diirri Muhtar.[48]

2938... İbn ishak'dan demiştir ki:

(Bir önceki hadisi şerifte geçen) "Meks" alan kimse (sözün)den maksat halktan (mallarının onda birini) toplayan kimsedir.[49]

Açıklama

Bir önceki hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi, burada söz konusu edilen ondabir vergi, ziraat mahsullerinden meşru ölçüler içerisinde tahsil edilen öşür vergisi değildir. Buradaki vergiden maksat, zekat ve öşrün dışında alınan ve şer'î hiçbir dayanağı bulunmayan bir vergidir.

Hadis-i şerifte, açıklandığına göre İbn ishak bir önceki hadiste geçen Sahıb-ül-meks sözünü "halktan zekat ve öşür dışında mallarınınondabirinis-betinde vergi toplayan kimsedir" diye tefsir edilmiştir.[50]

8- Halîfe, (Ölürken) Yerine Birini Tayin Edebilirimi?)

2939... İbn Ömer'den demiştir ki: (Babam) Ömer (r.a) dedi ki: "Eğer ben yerime birini halife tayin etmezsem (bu sünnete uygun bîr hareket olur.) Çünkü Rasûlullah (s.a.) yerine bir halife tayin etmemiştir. Eğer, yerine bir halife tayin edersem (bu da caizdir.) Çünkü Ebû Bekir (r.a.) yerine bir halife tayin etmiştir. (İbn Ömer, rivayetine devam ederek) dedi ki:

Allah'a yemin olsun ki (Hz. Ömer'in bu mevzuda tutmuş olduğu yol) Rasûlullah (s.a)'Ie, Hz. Ebu Bekir'in (uygulamalarını) hatırlamasından (ve onlara uymasından) başka bir şey değildir. (Babamın Ra-sûlü Ekremin bu mevzudaki tatbikatını gözönüne getirdiğini görünce) Onun kimseyi Rasûlullah (s.a.)'e denk tutmadığını ve yerine kimseyi tayin etmeyeceğini kesinlikle anladım. [51]

Açıklama

Metinde geçen Rasûlullah sallallahû aleyhi ve sellem yerine bir halife tayin etmemiştir, sözü Hz. Peygamberin, bu ümmetin idaresini üstlenecek ve onlar arasında ilahi hükümleri uygulayacak bir devlet reisinin başa gelmesine dair (ıerhangi bir çaba sarfetmediği ve bu hususta herhangi bir emir ve tavsiyede bulunmadığı anlamına gelmez.

Çünkü Hz. Peygamberin "Devlet reisleri Kureyş*tendir."[52] buyurması» vefatım mü-teakib Kureyş'ten bir devlet başkanı seçip, ona biat edilmesini emretmesi anlamına gelir.

Sahabe-i kiram bunu çok iyi anladıkları içindir ki, Hz. Peygamber vefat edince, yeni halifeyi seçmeden hiçbir işle, hatta Hz. Peygamberin teçhiz ve tekfini ile dahi ilgilenmemişlerdir. Hz. Peygamberin makamına getirdikleri Hz. Ebû Bekir'e Rasûlullah'in halifesi ismini vermeleri de onu bu makama Hz. Peygamberin devlet başkanı seçilmesi hususundaki emrine uyarak getirdiklerini ifade etmek istemelerinden doğmuştur. İşte bu gerçek, müslümanların başlarına bir halife seçmelerinin farz olduğunun en büyük delillerinden biridir.

Müslümanlar arasında Allah'ın hükümlerini uygulamak, onları, serlerden, zulümden ve fesaddan korumak ancak müslüman bir devlet reisinin varlığıyla mümkündür. Aksi takdirde müslümanlar bu tehlikelerden kendilerini koruyamazlar. Devlet idaresinde bir başkanın mevcudiyeti kadar herhangi bir yerde bulunan bir İslam toplumu için bir başkanın bulunması da önemlidir.

İşte bu sebepledir ki, Rasûlullah (s.a.) İslam ordusunu Mute savaşına gönderirken başlarına Zeyd b. Harise'yi kumandan tayin ederek bayrağı ona teslim etti ve askerlere hitaben yaptığı konuşmada

"Eğer Zeyd b. Harise şehid edilecek olursa kumandanınız Ca'fer b. Ebî Tâlib'dir. O'd a şehid edilirse kumandanınız Abdullah b. Revaha'dır." buyurdu. Bunun üzerine Zeyd b. Harise şehid olunca bayrağı Hz. Ca'fer aldı. Ca'fer şehid olunca Abdullah b. Revâha, O da şehid olunca Halid b. Ve-lid aldı. Sonra Allah Hz. Halid eliyle müslümanlara fethi müyesser kıldı.

Bütün bunlar, müslümanların başına bir halife tayin etmenin önemine ve farziyyetine delalet eden hususlardır.

Yine bu sebepledir ki Hz. Peygamberden sonra hilâfet makamına gelen Hz. Ebû Bekir de bu meseleye gereken önemi vermiş, vefatı yaklaşınca müslümanlara bir mektup yazarak başlarına Hz. Ömer'i halife tayin ettiğini bildirmiş ve ona biat etmelerini emretmiş, Müslümanlar da bu emre uyarak Hz. Ömer'e biat etmişlerdir.

Hz. Ömer de vefatı yaklaşınca böylesine önemli olan bir meseleyi halletmek istedi.

Bu meseleyi halletmek için karşısında iki yol vardı. Birisi Hz. Peygamberin yaptığı gibi hiçbir aday göstermeden müslümanlardan sadece yerine bir halife seçmelerini istemek. Diğeri de Hz. Ebû Bekir'in yaptığı gibi yerine bizzat kendisi bir halife adayı gösterip halktan ona biat etmelerini istemekti.

Hz. Ömer bu iki yolun ikisinden de yararlanmak gayesiyle sadece birine tabi olmakla yetinmeyip ikisi arasında bir yol takibetti. Şöyle ki, halife seçimini Cennetle müjdelenmiş olan sahabilerden olan bir şuraya havale etti. Onlar da içlerinden birini halife seçmelerini istedi. Onlar da içlerinden Hz. Osman'ı halife seçtiler.[53]

Bazı Hükümler

1. Halifenin kendi yerine birini halife bırakması caiz olduğu gibi, bırakmaması da caizdir. Bırakmazsa bu hususta Hz. Peygambere, bırakırsa Hz. Ebû Bekir'e uymuş olur.

2. Yerine halife bırakmak suretiyle hilâfet caiz olduğu gibi, müslüman-ların ileri gelenlerinin seçmesi ile de olur.

3. Halife, kendinden sonra hilâfet vazifesini şura olarak birkaç kişiye de bırakabilir. Nitekim Hz.' Ömer öyle yapmıştır.

4. Müslümanların halife tayin etmesi şer'an vaciptir. Bu hususlarda ulemânın ittifakı vardır.

5. Peygamber (s.a.)'in kimseyi nassan halife bırakmadığına dair icmâ-ı ümmet vardır. Gerçi bu hususta bazı itiraz edenler olmuşsa da bunlar icmâ-ın karşısında tutunamamışlardır.[54]

9. Bey'at

2940... İbn Ömer'den demiştir ki:

Biz, Rasûlullah (s.a.)'e (emirlerini) dinlemek ve itaat etmek üzere söz verirdik (de, Rasûl-ü Ekrem efendimiz) bize

“Gücünün yettiği şeylere (söz ver)" diye telkinde bulunurdu.[55]

Açıklama

Metinde geçen gücünün yettiği şeylere anlamındaki cümlesi bazı nüshalarda = gücünüzün yettiği şeylere" şeklindedir.

İmam Nevevî'nin açıklamasına göre Müstemli ile Serahsi'nin rivayetlerinde bu cümle müfred olarak zikredilmiş, başkalarının rivayetlerinde ise "gücünüzün yettiği şeylere" şeklinde cemi olarak rivayet edilmiştir. Nevevî bu kelimeyi müfred mütekellim olarak yani, "Gücünün yettiği hususta" manâsına almış ve şöyle demiştir: "Bu Peygamber (s.a.)'in ümmetine olan sonsuz şefkat ve rahmetindendir. Ümmetinden biri takat getiremeyeceği bir beyatın umumuna girmesin diye onlara gücümün yettiği hususta- demesini öğretmiştir.[56]

Biatin asıl manâsı, mübadele akdidir. Sonraları devlet başkanına itaat ve sadakati bildiren ve el sıkma suretiyle yapılan ahitleşmeyi ifâde etmiştir. Siyer kitaplarında açıklandığı üzere İslam tarihinde ilk biat hadisesi Akabe denilen yerde yapılmıştır. Medine devrinde vuku* bulan Biat'ür-ridvân Hz. Peygamberin Hudeybiye'de Mekke'lilerle antlaşma yolu aradığı sırada gerçekleşmiştir.

Bu olayın hatırası şu âyetlerle yüceltilmiştir. "Andolsun ki Allah inananlardan, ağaç altında sana baş eğerek biat edenlerden razı olmuştur. Gönüllerinde olanı da bilmiş, onlara güvenlik vermiş, onlara yakın bir zafer ve ele geçirecekleri bol ganimetlerden bahsetmiştir."[57]

Dört halife devrinde ve sonraki İslam devletlerinde halkın ileri gelenlerinin halifeye itaatlerini bildirmesine de biat, denmiştir.[58]

Bütün bu açıklamalardan da anlaşılıyor ki, "Biat yeni başa geçirilen kimseye bazan da başta bulunan kimseye itaat etmek üzere verilen bir sözdür." Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, imamet veya halifelik, devlet başkanı ile ümmetin görüş sahipleri arasında yapılan bir akidden başka birşey değildir. Akid ise, icab ve kabul olmadan olamaz. İcab, ümmet içindeki görüş sahipleri veya şûra ehli tarafından yapılır. Bu ise halifeyi seçmekten ibarettir. Kabul; ümmetin görüş sahipleri tarafından seçilen Halifece yapılır.

Burada imametin üç merhaleden geçtiğini söyleyebiliriz: Birinci Merhale: İmamete aday gösterme merhalesidir. Önceki imâm veya görüş sahiplerinden bir tanesi yeni olacak imâmı aday gösterir.

Buna örnek: Sakife'deki toplantıda Hz. Ebu Bekir'in Hz. Ömer'le Hz. Ebu Ubeyde'yi aday göstermesi ve Hz. Ömer ile Hz. Ebu Ubeyde'-nin aday gösterilmeyi kabul etmemelerinden sonra Hz. Ömer'in Hz. Ebü Bekir'i aday göstermesini gösterebiliriz. Vefatı yaklaştığı sıralarda Hz. Ebû Bekir'in Hz. Ömer'i aday göstermesi, yaralandıktan sonra Hz. Ömer'in altı kişiyi aday göstermesi de böyledir.

İkinci merhale: Seçilme veya aday gösterilmeyi kabul etme merhalesi-dir. Bu merhalede şûra ehli, adaylar birden fazla ise adaylardan birisini seçer veya aday bir kişi ise ona muvafakat ederler. Buna dair de Hz. Ebû Bekir'in mektubu kendilerine okunduğu zaman halkın onun aday göstermesini kabul etmelerini ve Abdurrahman b. Avf'ın Hz. Osman'ı seçip arkasından halkın da bu seçimi onaylamalarını örnek verebiliriz.

Üçüncü Merhale: Biat merhalesidir. Biat, seçimin dış görünüşü ve delilidir. Biat merhalesi, seçim aşamasının içindede olabilir, ve aralarında bir zaman aralığı bulunmayabilir. Hz. Ebu Bekir'in biatinde olduğu gibi, Hz. Ömer, kendisini aday göstermiş ve ona: "Uzat elini sana biat edeyim" diyerek hemen biat etmiş idi. Arkasından da diğerleri peşpeşe biatte bulunmuştu.[59]

Bazı Hükümler

1. Zorla yaptırılan bir iş, o kişinin ihtiyarı ve gücü dı-şında meydana geldiği için, faili bu işten sorumlu değildir.

2. Gücünün yetmediği bir işi yapmaya özenen bir kimseye "yapamayacağın işe özenme, gücünün yeteceği işlere giriş" demek caizdir.

3. Peygamber efendimiz devlet reisine biat edilmesine çok önem vermiş, ona muhalefetten sakınmalarını emretmiştir.[60]

2941... Urve (r.a.)'den demiştir ki:

Hz. Aişe, Rasûlullah'ın kadınlarla biatleşmesini şöyle anlatmıştır:

Rasûlullah (s.a.) (biatleşirken) hiçbir kadının eline dokunmadı. Ancak herbir kadından (biati sözle) aldı. Bir kadından (sözü) aldı da kadın da (söz) verdi mi

“Git! senin biatim aldım" buyururdu.[61]

Açıklama

Kadınların Hz. Peygambere vermiş oldukları bu sözün neleri ihtiva ettiği Müslümin Sahihinde şu manâya gelen cümlelerle anlatılmaktadır. "Mü'min kadınlar Rasûlullah (s.a.)'e hicret ettikleri vakit Aziz ve Celil olan

Allah'ın:

"Ey Peygamber! Sana mü'min kadınlar Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmayacaklarına, zina etmeyeceklerine dair beyat etmeye gelirlerse"[62] âyetin-deki esaslara göre kendilerinden söz alınırdı."[63]

Müslim'in bu hadisinden anlaşılıyor ki: Kadınların, Hz. pey-gamber'e ettikleri biat Allah'a şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak ve zina etmemek, çocukları öldürmemek, iftira etmemek ve Hz. Peygambere hiç bir ma'rufta isyan etmemek gibi hususları ihtiva etmektedir. Çünkü sözü geçen Mümtehine sûresinin 12. nci âyetinde kadınların bu şekilde biat etmeleri em-redilmektedir.

"Devlet başkanına, itaat etmek üzere söz vermek" anlamına gelen biat uygulamasının ilk örneğini Hz. Peygamber'in hayatında görebiliyoruz. Hz. Peygambere yapılan biatler, ona ve İslamın emirlerine bağlanmayı ihtiva ediyordu. Bu bakımdan ashabın biatleri Hz. Peygamberi devlet başkanlığına getirmek anlamını taşımıyordu. Ancak onun peygamberliği aynı zamanda devlet başkanı olmasının da gereğiydi. Dolayısıyle ona biat, hem Peygamber olarak yapacağı tebliğlere inanmak, hem de devlet başkanı olarak vereceği emirlere itaat etmeye söz vermek anlamlarını birlikte ifâde ediyordu.

Hem devlet başkanlığı için başa getirmek ve hem de itaatte bulunmak üzere yapılan biat ise; ilk olarak Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in halifeliğe getirilmesi ile gerçekleşmiştir.[64]

Ancak bir önceki hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi biatin üç merhalesi bulunduğunu unutmamak lazımdır.

Bazı ilim adamları, hadisteki biat kelimesine bakarak bu hadisin kadınların seçme hakkına sahip olduğuna delâlet ettiğini söylemişlerdir.

Bu görüşte olan ulemaya göre, "Rasûlullah (s.a.) kadınlara biat ettiği gibi bizimle de biat etmiştir..."[65] mealindeki hadis-i şerifte kadınların erkekler gibi seçme hakkına sahip olduklarına delalet eder.

Hz. Peygamberin ashabıyla yapmış olduğu biatlerin nübüvvet üzerine değil, siyasî nitelikli olduğunu anlatan bir husussta onun çocuklarla biat etmemesidir. Zira sahih olarak rivayet edilmiştir ki:

Buluğa ermemiş çocuklar ya kendileri veya ebeveynleri vasıtasıyla biat istemişler. Fakat Rasûlullah (s.a.) biat etmemiştir.[66] İşte kadının biati onun seçme hakkına sahip olduğunu gösterir.[67]

Bazı Hükümler

1.Kadınlar seçme hakkına sahiptirler.
2. Bir erkeğin yabancı bir kadının eline dokunması haramdır.
3. İhtiyaç olduğu zaman, yabancı bir kadınla konuşmak caizdir.
4. Kadının sesi avret değildir.
5. Erkeklerin biati sözle ve el sıkmayla kadınların biati sadece sözle olur.[68]

2942... Peygamber (s.a.)'e yetişen Abdullah ibn Hişâm'dan (rivayet olunduğuna göre) annesi Zeyneb bint Humeyd, onu Rasûlullah (s.a.)'e götürüp

"Ey Allah'ın Rasûlü bununla biatleş" demiş, Rasûlullah (s.a.) de "- O (daha) küçüktür/' demiş ve onun başını okşamıştır.[69]

Açıklama

Çocuklar mükellef olmadıklarından verdikleri sözlerden de sorumlu değillerdir. Onların biatlerinin de bir hükmü yoktur, işte bu sebeble Hz. Peygamber onlardan biat almamış, bu maksatla gelen çocukların sadece başını okşamakla ya da -Buharî'nin rivayetinde açıklandığı üzere- onlara dua etmekle yetinmiştir.

Taberani, Hz. Peygamber (s.a.)'in Hz. Hasan'la Hz. Hüseyin, Hz. Abdullah b. Abbas ve Abdullah b. Ca'fer(r.a.)'den.büluğ çağına ermelerinden önce[70]Abdullah b. ez-Zübeyr ile yine Abdullah b. Ca'fer'den yedi yaşında biat aldığını[71] rivayet etmişse de çocuklardan alınan bu biatin devlet başkanına itaati teahhüd eden siyasi nitelikli bir biat olduğu söylenemez. Ancak sahih ameller işlemek üzere yapılan bir biat olabilir. Çünkü biat; hicret etmek, yardım etmek, ölünceye kadar cihad etmek gibi maksatlarla da yapılabilir.[72]

9-10. (Devlet) Memurların(In) Maaşı

2943... Bûreyde'den demiştir ki: Peygamber (s.a.) (şöyle) buyurmuştur.

"Biz kimi (devlet) iş(in)de çalıştırırda kendisine maaş verirsek, onun bu maaştan fazla (olarak devlet hazinesinden) aldığı şey (devlete) hıyanettir."[73]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte devlet reisinin, devlet dairelerinde maaşlı memur çalıştırılmalarının caiz olduğunu, fakat devlet memurlarının hizmetleri karşılığında kendilerine verilmek üzere tayin ve tesbit edilen maaş veya ücretten fazla olarak devlet hazinesinden bir menfaat sağlamalarının devlete hıyanet olacağı ifade edilmektedir.[74]

2944... İbn Saîdi'den demiştir ki: Ömer (b. Hattab) beni zekat memuru tayin etmişti. Ben bu görevi yerine getirince, bana ücret (verilmesini) emretti. Ben de

"Ben sadece Allah (rızası) için çalıştım" dedim. (Bunun üzerine Hz. Ömer)

“Sana verileni al. Çünkü ben Rasûlullah (s.a.) zamanında görevli olarak çalışmıştım da (Allah'ın Rasûlü bu hizmetim karşılığında) bana ücret vermişti.[75]

Açıklama

Bu hadis-i şerif senedinde dört sahabi bulunan hadislerdendir. Hattâbî'nin açıklamasına göre, zekat memurunun yapacağı iş karşılığında kendisine verilmesi kararlaştırılmış olan ücreti alması caizdir. Nitekim yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'inde onlardan “ = zekat toplayanlar" diye bahsederek onlara zekattan bir pay ayırmıştır. Bu bakımdan ulema zekat memurlarına bu görevleri nisbetinde zekattan bir pay bir başka ifadeyle zekat gelirlerinden belli oranda bir ücret verilebileceğini söylemişlerdir. Bu hadis-i şerif daha Önce 1647 numarada geçmişti. Orada yeterli açıklama bulunduğundan oraya müracaat edilmesini tavsiye ediyoruz.[76]

2945... el-Müstevrid b. Şeddâd'dan demiştir ki: Ben Peygamber (s.a.)'i (şöyle) buyururken işittim.

“Kim bizim emrimizde görevli ise (hanımı yoksa) evlensin, hizmetçisi yoksa, bir hizmetçi tutsun, evi yoksa ev alsın. (Musa b. Mer-van) dedi ki: Ebû Bekir (Yahya b. İshâk şöyle) dedi: Bana haber verildiği(ne göre) Peygamber (s.a)'i

"Kim bundan başka bir servet edinirse, O kimse haindir" -yahut ta hırsızdır- derken işittim.[77]

Açıklama

Hadis-i şerif, devlet memurunun evlenecekse israfa kaçmamak şartıyla, kadının mehrini devlet hazinesinden vererek evlenmesinin, hizmetçisi yoksa, hizmetçi tutacak kadar, evi yoksa ev kirasını karşılayacak kadar devlet hazinesinden para harcayarak hizmetçi tutmasının ve ev kiralamasının caiz olduğunu ifade etmektedir.

Hattâbî'ye göre, bu hadis-i şerifi iki şekilde tefsir etmek mümkündür.

1. Bir memurun devletten aldığı maaşla evlenmesi, hizmetçi, ev temin etmesi ve bunları temin edecek kadar maaş alması caizdir.

2. Eğer bir memur bekarsa devletin onu devlet hazinesinden evlendirmesi, hizmetçisi yoksa hizmetçi tutması ve evi yoksa ona ev kiralaması icab eder.

Hadîsin senedinde geçen Cübeyr b. Nüfeyr, İmam Ahmed'in rivayetinde Abdurrahman b. Cübeyr olarak geçmektedir. Bezl'ül-Mechûd yazarının tahkikine göre, doğrusu da budur. Ve bu Abdurrahman b. Cübeyr'den maksat Abdurrahman b. Cübeyr el-Mısrî, el-Fakih, el-Farzi, el-Müezzin, el-Amirî'dir.

Hadisin sonunda geçen Ebû Bekir'den maksatsa İmam Ahmed'in şeyhi Yahya ibn İshak'dır.

Her ne kadar AviTül-Ma'bûd yazarı bu Ebû Bekir'in Hz. Ebû Bekir Sıddîk olduğunu söylemişse de bu görüş doğru değildir.

Metin sonundaki -yahut ta hırsızdır- manâsına gelen cümledeki tereddüt ifadesi raviye aittir.[78]

10-11. Memurların Hediye Alması

2946... Ebû Humeyd-es-Saîdi'den demiştir ki: Peygamber (s.a.) Ezd kabilesinden îbn Lütbiyye adında bir adamı zekat memuru olarak tayin etmiş -ki Îbn'üs-Serh (bu zatın isminin) Îbnü'l-Ütebiyye olduğunu söylemiştir-

Bir süre sonra (adam zekat toplama işini bitirip) gelmiş ve...

"Şu (mallar) sizindir. Şu(nlar da) bana hediye edildi." demiş. Bunun üzerine Peygamber (s.a.) minbere çıkıp Allah'a hamdü sena ettikten sonra (şöyle) buyurmuş:

"Benim görevlendirdiğim bir memura ne oluyor da -Bu sizin bu da bana hediye edildi- diyor. Annesinin yahutta babasının evinde olsaydı da (bir) baksaydı, kendisine bir hediye verilirmiydi, yoksa veril-mezmiydi? Sizden zekat mallarından (haksız yere) bir şey alan kıyamet gününde, o malı da (omuzunda) getirir. Eğer o mal deve ise onun feryadı, inekse böğürmesi koyunsa acı bir melemesi vardır." Sonra ellerini kaldırdı. Hatta biz koltuklarının altını gördük. Sonra "Allah'ım tebliğ ettim mi? Allah'ım tebliğ ettim mi?" buyurdu.[79]

Açıklama

Hadis-i şerifte bir memurun görevinin verdiği imkandan yararlanarak, halktan hediye almasının haram olduğu ifâde edilmektedir. Çünkü bu hediye meşru bir yoldan gelmemiştir. Onu veren kimse ya memurun yetkisinden korkarak, ya da ondan bir menfaat bekleyerek, en azından bir müsamaha bekleyerek verir ki, bu memurun görevini kötüye kullanmasından başka bir şey değildir. Bir memurun görevim kötüye kullanmasının ihanet ve haram olduğunda şüphe yoktur.

Hattâbî şöyle diyor: "metinde geçen - Annesinin yahutta babasının evinde olsaydı da (bir) baksaydı, kendisine hediye verilir miydi, yoksa verilmez miydi? -cümlesi harama sebep olan her işin haram olduğuna delalet eder, menfaat temin eden borç ve rehin de bu hükme girer. Borç karşılığında bir evi rehin alan kimsenin o evde kirasız olarak oturması, yahut bir hayvanı rehin alan kimsenin ona binmesi haramdır. Bir kimsenin bir dirhem değerinde olmayan bir ekmekle bir dirhemi iki dirheme satması da böyledir. Çünkü bu kimse aslında bir dirhemi iki dirheme satmak istemektedir. Bunu gizlemek için bir dirhemin yanına bir de ekmek ilave etmekte ve bu ekmeği alet ederek maksadına erişmektedir." Hadis-i şerifte verilen hediyenin haram kılınmasının sebebinin memuriyet olduğu bildiriliyor. Yani memura verilen hediye haramdır. Memur olmayan bir kimsenin hediye kabul etmesinde ise bir sakınca yoktur. Bezi yazarının İbn Abdilberr'den naklen yaptığı açıklamaya göre, devlet başkanı olarak Hz. Peygamberin hediye kabul etmesinin caiz oluşu, sadece ona mahsus özel bir durumdur. Onun aldığı hediye onun malı olur. Fakat başka bir devlet adamının aldığı hediye fey olur.

Bu açıklamadan anlaşılıyor ki, Cenab-ı Hak, Hz. Peygamber'e varis olmayı, sadaka almayı yasaklamasına karşılık, hediye almayı mubah kılmıştır. Çünkü hediye almak sadaka almaya benzemez. Hediye almakta, sadaka almak gibi bir zillet yoktur. Sadaka almada bir zillet bulunmasına karşılık hediye almakta arzedilen bir saygı, sevgi ve ikramı kabul etme gibi bir durum vardır.

Allah Peygamberim aslı helal olan bir sadakayı veya zekatı almaktan korumakla, halk arasında sevgi ve saygının yaygınlaşmasına vesile olan hediyeleşmeyi, ümmetine bir örnek teşkil etmesi için ona da helal kılmıştır.

Ümmetin görevi her zaman olduğu gibi bu mevzuda da Peygamberine uyarak hediyeleşmeye rağbet edip aralarında bunu yaymak ve sadakaya muhtaç durumda kalma yerine, çalışıp, kazanmak, sadaka verecek duruma gelmektir.

Rasûlu zişan efendimizin bir peygamber olarak ümmetinden farklı bazı özellikleri vardır. Dolayısıyla onun hakkında bazı özel hükümler de vardır. Tehcccüd namazının ümmetine farz olmadığı halde ona farz oluşu, hiç iftar etmeden günlerce oruç tutması, bunlardan bir kaçıdır. Bu bakımdan devlet adamlarının ve devlet kademelerinde çalışan memurların, hediye almaları yasaklanırken bunun ümmetine örnek teşkil etme göreviyle görevli olması ci-hetiyle Hz. Peygambere mubah kılınışı yadırganacak bir şey değildir. Çünkü Uz. Peygamberin şahsında idarecilik sıfatıyla Peygamberlik sıfatı birleşmiştir.

Asrımızın büyük hukukçularından Abdü'l-Kerim Zeydân bu mevzuda şöyle diyor:

"Medine'de ilk İslâm devletinin kurulması ile yüce Peygamberin şahsında şu sıfatlar toplanmış oldu.

1. Allah'dan aldığı emirleri tebliğ etmek (nübüvvet sıfatı)

2. İslâm devletinin büyük reisliği sıfatı (idarecilik sıfatı)

3. İnsanlar arasında adalet tevzi etmek (yargı sıfatı).

İslâm hukukçuları, peygamberin bu üç sıfatı taşıdığını farketmişler, şu ya da bu sıfatı göz önüne alarak söz veya davranışlarını ona göre değerlendirmişlerdir.[80]

Hediyeleşme tüm ümmete örnek olsun ve teşvik etsin diye bir peygamber olarak kendisine caiz kılınmıştır. Fakat o, kendisinden sonraki (sadece) devlet başkanları ve devlet memurlarına yasaklamıştır.[81]

Bazı Hükümler

1. Memurların hediye almaları haramdır.
2. Memurların devlet adına yaptıkları işlerden hesaba çekilmeleri ve hesap vermeleri icab eder.[82]

11-12. (Devlet Hazinesinde Toplanan) Zekat Mallarına Hıyanet Etmek

2947... Ebû Mesûd el-Ensârî'den demiştir ki:
"Peygamber (s.a.) (bir gün) beni (zekat) tahsildar(ı) olarak görevlendirdi ve
"Ey Ebû Mesûd! (Bu göreve) git. (Fakat dikkat et, sakın) seni kıyamet gününde omuzunun üzerinde, çalmış olduğun (ve korkunç) böğürtüsü olan zekat devesiyle gelir bir halde bulmayayım." buyurdu.
(Ebû Mesûd sözlerine devam ederek şöyle) dedi. (Bunun üzerine ben de; Ey Allah'ın Rasûlü)
"Öyleyse ben (bu göreve) git(mek iste)miyorum" dedim. (Hz. Peygamber de)
“Öyleyse ben de seni zorlamıyorum" buyurdu.[83]

Açıklama

Hadis-i şerifte, toplanan zekat mallarından herhangi bir şeyi haksızlıkla zimmetine geçiren kimsenin, kıyamet gününde mahşer yerine zimmetine geçirmiş olduğu malı omuzunda taşıyarak geleceği, eğer bu mal bir deve ise korkunç sesiyle böğürerek sahibini ele vereceği ve onu rezil rüsvây edeceği haber verilmektedir.
Hz. Peygamber Ebû Mesud'u zekat memurluğuna gönderirken ona vazifesinin büyük sorumluluğunu da hatırlatmaktan geri durmadı. Çünkü Hz. Peygamberin en büyük görevi ümmetini kendilerini bekleyen tehlikeler karşısında uyararak onları (cehenneme sürüklenmekten) kurtarmaktır.
Ebû Mesûd da böylesine büyük sorumluluğu olan bir görevde hasbel-beşer bir yanlışlık yapma ihtimalini düşünerek bu görevden affını istemiş. Rasûl-ü zişan efendimiz de onu bu görevden affetmiştir. Esasen Hz. Peygamber en büyük kalb doktoru olması hasebiyle, Ebû Mesud için zekat memurluğu görevinin tehlikelerini sezdiği için ona bu ikazı yapmış olabilir.[84]

12-13. Devlet Başkanının Emri Altında Bulunan Halka Karşı Yerine Getirmesi Gereken Görevleri [Ve Bu Görevi İhmal Etmesinin Hükmü]

2948... Ebû Meryem el-Ezdîdedi ki: Ben (birgün) Hz. Muaviye'-nin yanına girmiştim. <Bana)
"Ey falanın babası seni (buraya) getiren nedir?" dedi. Bu kelimeyi araplar (bir kimsenin gelmesiyle çok sevindikleri zaman) söylerler.
Ben de (Rasûlullah (s.a.)'den)
"Bir hadis duymuştum da sana onu haber vereceğim." dedim. Rasûlullah (s.a.)'i (şöyle) "buyururken işit(miş)tim.
"Aziz ve Celil olan Allah, müslümanlann idaresini bir kimsenin eline verir de, O kimse müslümanların ihtiyaçlarını sıkıntılarım ve zaruretlerini dinlemekten geri durursa, Allah da onun ihtiyacını, sıkıntısını ve zaruretini dinlemekten geri durur." (Hz. Muaviye bundan bu hadisi duyduktan sonra) halkın ihtiyaçlarını dinleyip tesbit etmek) üzere bir adam görevlendirdi.[85]

Açıklama

Tirmizi'nin Sünen'indc bu hadis şu manâya gelen lafızlarla rivayet edilmiştir:
“Herhangi bir hükümdar, kapısını muhtaç, yoksul ve düşkünlerin yüzüne kaparsa, Allah da göklerin kapısını onun hacet, yoksulluk ve düşkünlüğüne karşı kapar.”[86]
Kadı Iyâz'ın açıklamasına göre bir amirin kapısını halkın yüzüne kapamasından maksat, onların yanına gelip dertlerini arzetmelerine imkan vermemesi, onları huzuruna kabul etmemesidir.
Allah'ın onun ihtiyaçlarım dinlemekten geri durması ise, onların dualarını kabul etmemesi ve emellerine kavuşmalarına izin vermemesidir.[87]

2949... Hemmân b. Münebbih'den demiştir ki: Ebû Hûreyre, Rasûlullah (s.a.)'in (şöyle) buyurduğunu söylemiştir:

"Ben size bir şeyi ne verebilirim ne de onu size vermeyebilirim. Ben (sadece) bir bekçiyim, emr olunduğum şekilde hareket ederim."[88]

Açıklama

Bezl yazarının açıklamasına göre, fahr-i kainat efendimiz bu sözüyle "makam, mensıb zenginlik, amirlik, gibi insanlar arasında elden ele gezen dünya nimetlerinin halka dağıtımında kendisinin şahsi bir tasarrufu bulunmadığını, bir Peygamber ve devlet reisi olarak, devlet memurlukları için yaptığı tayinlerde ve elde edilen ganimetleri hak sahipleri arasında bölüştürmekte de kendiliğinden hareket etmediğini, bilakis bu görevleri yaparken Allah'ın kendisine verdiği talimata ve ölçülere göre hareket ettiğini ifâde etmek istemiştir. Hz. Peygamber bu sözü ganimet mallarını taksim ettikten sonra ve halkın gönlüne gelebilecek hçrhangi bir şüpheyi izale etmek gayesiyle söylemiştir.

Rasul-ü zişan efendimiz bu sözüyle "Ben Allah'dan aldığım vahyi, il-uni ve ilâhi hükümleri aldığım gibi ümmetime tebliğ etmekle memurum. Bunları tebliğ ederken ne bir kısmını saklayabilirim ne de onlara bir şey ilâve edebilirim. Ben onları aldığım gibi tebliğ ederim. İnsanların onları kavraması ve o hikmetlere sahip olması da benim elimde değildir. Allah'ın elindedir." demek istemiş olması da mümkündür.[89]

2950... Malik b. Evs. b. el-Hedesan'dan demiştir ki: Ömer b. Hattâb bir gün (düşmandan harpsız olarak alınan) ganimet(ler)den bahsederek dedi ki:

"Ben şu ganimete hiç birinizden daha müstehak değilim. Bizden hiçbir kimse de buna diğer bir kimseden daha müstehak değildir. Ancak bizim (bu ganimetleri alma hususunda) Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı ve Rasûlünün taksimince (belirlenmiş olan) bir yerimiz vardır. (Buna göre) kişi(ye ganimetten pay verilirken İslâmiyetteki) kıdemi, savaşlarda gösterdiği kahramanlıkları ve ihtiyacı (gözönünde bulundurulur).[90]

Açıklama

Düşmandan ele geçen ganimetlerin taksiminde kimlerin hissesine ne kadar ganimet düşeceği, Kur an-ı Kerim de belirlenmiş ve Hz. Peygamberin tatbikatıyla bu husus açıklığa kavuşmuştur.

Harpsiz olarak ele geçen ganimetlerin hangi esaslara göre paylaştırılacağını açıklayan âyet-i kerimeler şu mealdedirler:

1. "Muhacirlerden ve ensardan (İslama girmekte) ilk öne geçenler ile bunlara güzelce tabi olanlar... Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da O'-ndan razı olmuşlardır. (Allah) onlara, altlarından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş budur."[91]

2. (Bir de o mallar) "göç eden fakirlere aittir ki (onlar) yurtlarından ve mallarından (sürülüp) çıkarılmışlardır. Allah'ın lütuf ve rızâsını ararlar; Allah'a ve Rasûlüne (canlarıyla, mallarıyle) yardım ederler. İşte doğru olanlar onlardır."[92]

3. "Ve onlardan önce o yurda (Medine'ye) yerleşen, imana sarılanlar (yani daha önce yurt edinen Ensar veya ilk önce hicret edip Medine'ye yerleşen müslümanlar) kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilen (ganimetlerden ötürü göğüslerinde bir ihtiyaç (eğilimi) duymazlar. Kendilerinin ihtiyaçları olsa dahi (göç eden yoksul kardeşlerini) öz canlarına tercih ederler, kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar umduklarına erenlerdir."[93]

4. Onlardan sonra gelenler der ki: "Rabbi'miz, bizi ve bizden önce inanan kardeşlerimizi bağışla, kalblerimizde inananlara karşı bir kin bırakma! Rabbimiz sen çok şefkatli, çok merhametlisin"[94]

İşte bu âyet-i kerimelerde, muhacirlerden hicret etmekte ensardan da muhacirlere yardım etmekte ön sırayı alanlar, kıbleteyne namaz kılanlar, Be-dir'de ve Huo'eybiye'de rıdvân biatında bulunanlar övülmekte[95] ve Hz. Peygamberin, harpsiz olarak ele geçen ganimetlerin taksiminde de bu kimselerle ihtiyacı fazla olan kimselere daha fazla pay verdiği görülmektedir.

Bütün bunlar gösteriyor ki, harpsiz olarak ele geçen ganimetlerin paylaştırılmasında devlet reisinin herhangi bir özel tasarruf hakkı yoktur. Bu malların taksiminde Hz. Peygamberin tatbikatına uymak zorundadır.[96]

Bazı Hükümler

1. Harpsiz olarak elde edilen ganimetlerde, bütün müslümanların hakkı vardır.

2. Bu mallar, taksim edilirken İslâmiyete hizmette ön sırayı alanlarla, ihtiyaç sahipleri, hizmetlerinin ve ihtiyaçlarının derecesinin nisbetinde diğer müslümanlardan fazla pay alırlar.

3. Harpsiz olarak ele geçen ganimetlerin (feyin) taksiminde, devlet reisinin ala"cağı payla, diğer bir müslümamn alacağı pay arasında bir fark yoktur. İkisi de aynı hakka sahiptir.

Bir numara sonra ele alacağımız babın hadislerinde bu mevzuyu tekrar ele alacağız.[97]

13-14. Harpsiz Olarak Ele Geçen Ganimetlerin Taksimi

2951... Zeyd b. Eslem'den demiştir ki: Abdullah b. Ömer (birgün) Hz. Muaviye'nin yanına girmişti. (Hz. Muaviye O'na)

"Ey Abdurrahman'ın babası, ihtiyacın (nedir anlat?) demiş, (İbn Ömer de harpsiz olarak ele geçen mallardan) hürriyetlerine yeni kavuşan kölelere (verilmesi gereken) bağışlar için geldim. Çünkü ben Ra-sûluUah'ın kendine gelen mallar(ın dağıtımın)da, önce hürriyetine (yeni) kavuşmuş olan kölelerden başladığını gördüm" cevabını vermiş.[98]

Açıklama

Mevzumuzu teşkil eden bu babda, fey mevzusu işlenmektedir. Bilindiği gibi fey sözlükte, bir şeye dönmek anlamına gelir. İstilahta ise, müslümanların savaşmadan ele geçirdikleri ganimet anlamında kullanılır. Hanefî ulemasından İbn Abidin bu mevzuda şöyle diyor: "Ganimet, kâfirlerle savaşırken onlardan zorla alman maldır. Bu malın beşte biri beytülmale ayrıldıktan sonra kalanı, gaziler arasında taksim edilir.

Fey ise haraç gibi, kafirlerden harpten sonra alınan maldır, bu fey bütün müslümanların masraflarına sarf olunur...

Buna göre harp yapılmadan kâfirlerin İslâm hükümdarına verdikleri hediyeler Fey değildir. Hindiyede zikredilmiştir ki, ganimet gazilerin kuvvetiyle zorla kafirlerden alman maldır. Fey ise haraç ve cizye gibi harpsiz olarak kafirlerden alınan maldır. Ganimetten beşte biri beyt'ül-mal için ayrılır. Feyde ise ayrılmaz.[99] Hz. Peygamber onları kendi içtihadına göre müslümanların yararına sarf eder.

Elmalı'h Muhammed Hamdi Efendi de şu sözleriyle bu manâyı te'yid etmektedir: "Bizim ashabımızdan yani hanefiyeden bu farkı tasrih edenler vardır. Demişler ki: ganimet harp halindeyken küffardan kahru galebe ile alınandır... Fey ise harp bittikten ve dâr dar-i İslâm olduktan sonra onlardan alınandır. Hükmü; beşte bir ayrılmadan hepsi muslümanların maslahatlarına sarf-olunmaktır."[100] Bu satırlar Hanefî ulemasının Fey ile ganimet hakkındaki görüşlerini açıkça ortaya koymaktadır. Feyin sarf edileceği yerler mevzusunda İbn Rüşd şunları kaydediyor:

"Fey; cumhura göre, muslümanların düşmandan tehdid ve korkutma yoluyla aldıkları mallara denir. Ulema feyin sarf ve harcama yeri hakkında ihtilâf etmişlerdir. Cumhur; fey; zengin yoksul ayırdedilmeksizin her müslümana verilebildiği gibi, ordunun erzak ve masrafı, hakim ve valilerin maaşı, köprü, okul ve camilerin yapım ve onarımı gibi devletin sair hizmetlerinde harcanabilir. Ganimet gibi taksime tabi değildir.

İmâm Şafiî'ye göre, -Ganimetin beşte biri gibi feyin de beşte biri ganimet âyetinde (yani Haşr sûresinin yedinci âyetinde) zikredilen beş sınıfa (Hz. Peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmış yolculara) taksim edilir. Geri kalan beşte dördü ise, devlet reisinin yetkisindedir. Devlet reisi, çoluk çocuğunun ve uygun gördüğü kimselerin geçimlerini ondan sağlar.-

Zannedersem kimisi de -Feyin tamamı ganimetin beşte birinin verildiği beş sınıf arasında taksim edilir- demiştir. Tahminime göre bu da İmâm Şafiî'nin kavlidir.

"Fey'İn tamamı imamın yetki ve içtihadına bağlıdır" diyenlerle, "ganimetin beşte birine sahip olan beş sınıfa verilir" diyenler arasındaki ihtilafın sebebi, yukarıda geçen ganimetin beşte biri hakkındaki ihtilâfa yol açan sebebin aynısıdır. Zira "Ganimetin beşte biri âyette zikredilen beş sınıftan başkasına verilmez" diyenler; "fey'de bu beş sınıfa mahsustur" demişlerdir.

Âyette zikredilen beş sınıftan maksat umumdur, diyenler "Ganimetin beşte biri gibi, fey'in tamamıda Beytü'l-mal'ın olup İmamın yetkisine bağlıdır" demişlerdir. Ganimetin beşte biri gibi, fey'in de beşte birinin ganimetler âyetinde zikredilen beş sınıfa verildiği görüşü ise, İmam Şafiî'den evvel hiç kimse tarafından söylenmemiştir. İmam Şafiî'yi bu görüşe sevkeden sebep; ganimetler âyetinde zikredilen beş sınıfın fey' âyetinde de zikredilmiş olmalarıdır. İmam Şafiî bundan, ganimetler gibi

fey'in de beşte birinin bu beş sınıfa verildiği görüşünü tercih etmiştir. Halbuki âyetin zahirinden, fey'in beşte biri değil, fey'in hepsinin bu beş sımfa verilmesinin gerektiği anlaşılmaktadır. Tahminimce bu görüşe de kail olanlar vardır. Müslim'in rivayetine göre Hz. Ömer:

"Beni Nadr malları, Allah'ın kendi peygamberine fey olarak vermiş olduğu bir mal idi. Yani bu malı kazanmada ne at koşturulmuş, ne de silah kullanılmıştı. Bunun için bu mal peygamber (s.a.) efendimize mahsustu ve yıllık nafakasını bu maldan sağlar, gerisini de silâh ve harp malzemesinde harcardı" demiştir. Bu da İmam Mâlik'in görüşünü te'yid etmektedir.[101]

Bu hadis-i şerifte, Hz. tbn Ömer (r.a.)'nın fey gelirlerinden yeni hürriyetine kavuşan kölelerin hisselerine düşecek malların vaktinde verilmediğini gördüğü için Hz. Muaviye'yi uyardığı ve Hz. Peygamberin henüz divana (kayıt defterlerine) geçmemiş olan bu kimselerin unutularak mağdur duruma düşecekleri ihtimalini düşünerek, herkesin hissesinden önce onların hissesini verdiğini Muaviye'ye hatırlattığı ifade edilmektedir.

Bu bakımdan Kadı Şevkanî bu hadisin hürriyetine yeni kavuşan kimselere ganimetteki hisselerini vermekte öncelik hakkı tanınmasının müstehab olduğunu söylemiştir.

Hanefî âlimlerinden İbn Melek'e göre; burada ganimetlerin taksiminde kendilerine öncelik hakkı tanınması istenen kimselerin kendilerini ihlasla Allah'a kulluğa adayan kimseler olduğunu söylemiştir. Bunların mûkâteb köleler olduğunu söyleyenler de vardır.[102]

2952... Aişe (r.a.)'dan demiştir ki:

Peygamber (s.a.)'e içinde (kıymetli) boncuklar bulunan küçük bir torba getirilmiş de onu hür kadınlarla cariyeler arasında paylaştırmış.

(Hz. Aişe dedi ki: "Babam (Ebû Bekir) (bu gibi hediyeleri) hür erkekler ile erkek köleler arasında bölüştürürdü.")[103]

Açıklama

Aslında devlet başkanının eline savaşsız olarak geçen mallarda tüm muslumanlar eşit derecede hak sahibi olmakla beraber, Rasûl-ü Zişan efendimiz boncuk gibi kadınların boynuna takmaktan başka bir işe yaramayan ziynet eşyalarını hür ve cariye kadınlara dağıtmıştır. Bu sözü

geçen mücevherlerde erkeklerin hakkı olmadığından değil de erkeklerden ziyade kadınların işine yaramasındandır.

İşte Hz. Ebû Bekir (r.a.) Rasûl-ü zişan efendimizin bu taksimini böyle anladığı için kendisi bu nevi mallan hür olsun köle olsun erkeklere de ihtiyaçları nöbetinde dağıtmıştır. Aliyyü'l-Kari'nin açıklamasına göre, burada söz konusu edilen erkek kölelerle cariyelerden maksat, hürriyetine yeni kavuşmuş kölelerle mükatep kölelerdir. Çünkü mutlak kölenin alacağı mal efendisinin olacağından ona bir mal vermek söz konusu olamaz.[104]

2953... Avf b. Malik'den demiştir ki:

"Rasûlullah (s.a.)'e savaşsız olarak ele geçen bir ganimet geldiği zaman onu geldiği gün taksim eder, evlilere iki, bekarlara bir pay verirmiş" (Ravi) Îbnü'l-Musaffâ (bu rivayete şu cümleleri de) ilave etti. -(Avf b. Mâlik dedi ki) "Biz (yine birgün savaşsız olarak ele geçen ganimetlerden hissemizi almak üzere) çağrıldık. Ben Ammâr'dan önce çağrıldım. (Hz. Peygamber) bana iki hisse verdi. (Çünkü) ben evliydim. Benden sonra Ammâr b. Yâsir çağırıldı. Ona bir hisse verildi" (çünkü o evli değildi)-[105]

Açıklama

Bu hadis-i şerif savaşsız olarak ele geçen ganimetlerin (feyİe-rin) bekarlara bir, evlilere iki hisse verilerek bütün müslüman-lar arasında dağıtılacağını ifâde etmektedir.

Aslında harpsiz olarak ele geçen ganimetler üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi tamamen Hz. Peygambere verilmiş, Hz. Peygamber de Allah'dan aldığı ilhama göre dağıtmış.[106] Bu cümleden olarak, Islama hizmeti daha çok geçenlere ve ihtiyacı da çok olanlara daha fazla pay vermiştir. Nitekim 2950 numaralı hadisin şerhinde açıklamıştık.[107]

14-15. (Ölen Birinin Bıraktığı) Çocukların Geçimi

2954... Câbir b. Abdillah (r.a.)'den Rasûlullah (s.a.) (şöyle) buyurdu:

"Ben müslümanlara kendilerinden daha yakınım (Binâenaleyh) "Kim (arkasında) bir mal bırakırsa (o mal) mirasçılarınındır. Kim de (arkasında)

bir borç ya da (küçük) çocuk bırakırsa (o çocuğa bakmak) bana aittir ve (o borç ta) benim üzerimedir."[108]

Açıklama

Metinde geçen kelimesi yakın anlamına gelmektedir.Rasûl-ü zişân efendimiz bu sözüyle bir Peygamber ve devlet başkanı sıfatıyla müslümanlann en yakın velisi olduğunu, bu bakımdan bir müslümanın ölürken arkasındaki bıraktığı çocuklarını ve bakıma muhtaç olan diğer aile fertlerini korumanın ve geçimleriyle ilgilenmenin bırakmış olduğu borçları ödemenin kendisine düştüğünü ifâde etmek istemiştir.

Bazılarına göre bu söz Ben müslumanlara kendilerinden daha yakınım

sözü "Ben vefat eden bir müslümanın çocuğunun işleriyle o kadar yakından ilgilenirim ki kendisi hayatta olsa bu kadar ilgilenemezdi..." anlamına gelir.

Bu mevzuda Kurtubi şöyle diyor: "Peygamber (s.a)Mn ölen bir kimsenin borcunu üzerine alması, ihtimalki yüksek ahlakı gereği bir teberru olup-vacip değildi"

Rasûluüah (s.a.)'in bu borcu nereden ödediği ihtilaflıdır. Kendi malından ödediğini söyleyenler olduğu gibi, müslümanlar yararına gelen mallardan ödediğini ileri sürenler de vardır. Keza bu ödemenin ona vacib olduğunu söyleyenler bulunduğu gibi teberru' suretiyle verildiğine kail olanlar da vardır.[109]

2955... Ebû Hüreyre'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

"Kim (ölür de geriye bir) mal bırakırsa, o varislerinindir. Kim de geriye borç ve bakıma muhtaç çocuk bırakırsa o bizedir...[110]

2956... Cabir b. Abdillah’dan demiştir ki Peygamber (s.a.) (şöyle) buyururmuş:

“Ben bir müslümana kendisinden daha yakınım. (müslüman) bir kişi (arkasında) borç bırakarak ölürse (onu ödemek) bana (düşer.Müslümanlardan) bir kimse (arkasında) mal bırakacak olursa (o mal da onun) mirasçılarına aittir.[111]

Açıklama

Hz. Cabir’den rivayet olduğuna göre, Peygamber efendimiz İslamiyetin ilk yıllarında borçlu olarak ölen kimselerin cenaze namazının kılmazmış. Bir gün borçlu olarak ölen bir kimsenin cenazesi getirilmiş te Peygamber efendimiz:

“Bu adamın borcu varmıdir?" diye sormuş, halk

"Evet iki dinar borcu var" deyince (onun namazını kılmak istememiş ve)

"Kardeşinizin namazım kılınız” buyurmuş. (Orada hazır bulunan) Ebû Katâdenin

"Ey Allah'ın Rasûlü, o borcu ben yükleniyorum" demesi üzerine, Onun cenaze namazını kıldırmış.[112]

Fakat daha sonraları İslâm fütuhatı gelişip İslam devleti zenginleşince, Peygamber efendimiz

"Ben müslüinanlara kendilerinden daha yakınım. Kim bir borç bırakırsa ödemesi bana düşer. Kim de bir mal bırakırsa mirasçılarınındır." buyurarak[113]bu uygulamayı yürürlükten kaldırmıştır.[114]

Metinde geçen "ene evlâ bikülli mü'minin" cümlesi Ahzâb sûresinde şu manaya gelen lafızlarla ifade buyurulmuştur. "Peygamber mü'minlere canlarından ileridir."[115]

Rivayete göre Rasûl-ü Ekrem Efendimiz Tebük seferine gidileceğini ilan edince bazı kimseler ailelerinden izin isteyeceklerini söylemişler. Bunun üzerine bu âyet-i kerime indirilerek "Peygamberin emr u irşadı mü'minlere nefislerinin delaletinden daha hayırlıdır.[116] buyurulmuştur.

İbn Abbas (r.a.) ile Atâ b. Ebî Rebâh bu âyet-i kerimeyi şöyle tefsir etmişlerdir. "Rasûl-u Ekrem mü'minleri bir şeye davet eder, nefisleri de başka bir şeye davet ederse, Rasûlullah'ın davetine icabetmek nefislerinin arzusuna uymaktan daha hayırlıdır." Müfessir, Mukatıl'den de "Peygamber (s.a)'in emirde irşadına uymak, mü'minlerin

bazısının diğer bazısının fikir ve içtihadına uymasından daha hayırlıdır." suretinde bir tefsir nakledilmiştir.[117]

15-16. Bir Kişiye Kaç Yaşında Olunca Harpte Ganimetten Pay Verilir

2957... İbn Ömer'den demiştir ki; kendisi Uhut savaşı günü Peygamber (s.a.)'e gösterilmiş ve (o gün) kendisi ondört yaşında imiş. (Râsûl-ü Ekrem) onu (harbe) kabul etmemiş. Hendek savaşı günü de gösterilmiş (o gün ise) on beş yaşındaymış ve (Rasûl-ü Ekrem) onu (harbe) kabul etmiş.[118]

Açıklama

Bezl'ül-Mechûd yazarının açıklamasına göre, Rasûl-ü zişan efendimizin İbn Ömer'in ondört yaşında iken harbe katılmasına izin vermeyip te onbeş yaşında iken harbe katılmasına izin vermesi, bir çocuğun onbeş yaşına varınca ergenlik çağına ve dolayısıyle cihada katılabilecek çağa girdiğine delalet eder.

Bu durum çocuğun hiç ihtilâm olmadan onbeş yaşına girmesiyle ilgilidir. Fakat çocuk onbeş yaşma girmeden önce ihtilam olursa, ihtilam olduğu andan itibaren ergenlik çağına girmiş olur.

Bu mevzuda Hattâbî de şöyle diyor: "Çocuklar hakkında had cezalarının uygulanabilmesi için gereken ergenlik çağının sınırı konusunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Şafiî'ye göre oğlan çocuğu ihtilam olunca veya onbeş yaşına varınca ergenlik çağına girmiş olur. Had cezaları onlara tatbik edilir. Kız çocuğu ise aybaşı adeti görünce veya on beş yaşına varınca ergin kadınlar hükmündedir. Ve hakkında had cezaları uygulanır. Avret yerinde tüy bitme işi ise erginlik çağına varma belirtisi sayılmaz.

Tuhfe yazarının beyânına göre Şerhü's-Sünııe'de: ilim ehlinin ekserisine göre hüküm şöyledir: Oğlan ve kız çocuğu on beş yaşını doldurunca erginlik çağına varmış olur. Şafiî ve Ahmed b. Hanbel de böyle demişlerdir. Bunlar dokuz yaşını doldurup on beş yaşına varmadan önce ihtilâm olurlarsa gene erginlik çağına varmış sayılırlar. Keza kız çocuğu dokuz yaşından sonra aybaşı adeti görünce buluğ çağına varmış olur. Dokuz yaşına varmadıkça ihtilam olmak veya kızın hayız kanı görmesi söz konusu değildir, der.

El-Hidâye'de de: Erkek çocuğun ergenlik çağına varması ihtilâm veya cinsel ilişkide bulunduğu zaman menisinin gelmesi veya kadını gebe bırakması ile gerçekleşir. Bunlar yok ise, on sekiz yaşını doldurmakla bulûğ çağına varmış olur. Kız çocuğun erginliği ise aybaşı âdeti, ihtilâm olması veya gebe kalması ile oluşur. Bunlar olmazsa on yedi yaşı doldurması ile ergin sayılır. Yukardaki hüküm Ebû Hanife'ye göredir. Ebû Yûsuf ile Muhammed'e göre, oğlan ve kız çocuğu on beş yaşını doldurunca ergenlik çağma varmış olurlar. Bu görüş Ebû Hanife'den de rivayet edilmiştir. Şafiî'nin kavli de böyledir, denilmektedir.

Hanefi ve Şafiî mezheplerine göre oğlan ve kız çocuğun erpenlik çağına varmaları alâmetleri yukarda anlatıldı. Hulâsa bu iki mezhebe göre kız ve oğlan çocuklar on beş yaşını doldurunca ergenlik çağına varmt* olurlar. Ayrıca dokuz yaşından sonra meninin gelmesi de ergenlik çağı sayılır. İhtilâm da böyledir. Kızların aybaşı âdeti de bulûğ alâmetidir. Diğer.İfci mezhebe gelince:

Mâlikî mezhebine göre ayrıca avret yerinde ufak tüy değirûcykıllarm çıkması ve sesin kalınlaşması gibi alametler de vardır.

Hanbelî mezhebine göre, meninin gelmesi, tıraşı gerektirecek kalınlıkta etek tüylerinin bitmesi, onbeş yaşı doldurmuş olması, kız ve oğlan çocuk için ergenlik alâmetleridir. Bunlardan birisi yeterlidir. Kızlar için ayrıca aybaşı adetini görmek veya gebe olmak da bulûğ çağı alameti sayılır.[119]

16-17. Ahir Zamanda Bağiş Kabul Etmenin Çirkinliği

2958... Vadilkurâ halkından Süleym b. Mutayr (isimli) bir ihtiyar, dedi ki:

Babam Mutayr (in) bana haber verdi(ğine göre) kendisi (birgün) hacca (gitmek üzere yola) çıkmış ve Süveydo'da ilaç ve huzâz aramak için gelmişe benzeyen bir adamla karşılaşıvermiş ve (o adam şöyle) demiş: Veda haccında Rasûlullah (s.a.)'i halka vaaz edip onları (iyiliğe) çağırıp (kötülükten) sakındırırken işiten bir adam dedi ki: Rasûlullah (s.a.) (şöyle) buyurdu.

"Ey insanlar! bağışı, bağış olduğu müddetçe alınız. (Fakat) "Ku-reyş saltanatı ele geçirme yarışına girişip te bağış (size) dininiz karşılığında

(verilir bir hale gelince) onu (almayı) bırakınız.

Ebû Dâvud der ki: Bu hadisi tbnü Mübarek Muhammed b. Y-sar'dan (o da) Süleym ö. Mutayr'den rivayet etmiştir.[120]

Açıklama

Süveyda, Medine ile Şam arasında Medine'ye iki gecelik mesafede bulunan bir şehirdir. Aynı isimle anılan biri Harran diğeri de Dımışk civarında iki şehir daha vardır.

Huzâz, meşhur bir ağacın meyvesidir, çok şifalıdır.

Hadis-i şerif, dünyevi bir çıkar gözetilmeden Allah rızası için verilen hediye ve bağışları kabul etmekte bir sakrnca olmadığını, fakat ileride bazı zümrelerin siyasi maksatlarla ve dünyevi menfaat temini gayesiyle bir takım hediyeler ve bağışlar dağıtarak karşılığında halktan Allah'ın kitabına ve Ra-sülünün sünnetine aykırı hareket etmelerini isteyeceklerini, neticede bu bağışlar sebebiyle halkın dini hayatında ve imanında büyük bir tahribat yapacaklarını ve dolayısıyla bu hediyelere hediye demenin de doğru olmayacağını ifade etmektedir.

Yine bu hadis-i şerifte, hediye ya da bağış adı altında verilen, aslında rüşvetten başka birşey olmayan bu menfaatlerin Kureyş'lilerin saltanat kavgasına girdikleri andan itibaren görülmeye ya da yaygınlaşmaya başlayacağı ifade buyurulmaktadır.

Bu bakımdan devlet başkanlarının dünyevi menfaat temin etmek gayesiyle verdikleri hediyeleri almaktan sakınmak icabeder. Fakat verilen hediyenin sırf Allah'ın rızasını kazanmak gibi. temiz bir niyyetle verildiği biliniyorsa onu almakta bir sakınca yoktur. :

eş-Şabî ile tbn Mesûd (r.a.): "aslında sultandan hediye almak haram değildir. Fakat eğer bu hediye, alan kimseyi bir haramı işlemeye mecbur bı-rakacaksa, o zaman onu almak haram olur. Bu meVzuda İmam Gazali (r.a.) şöyle diyor: "ulema sultandan hediye almanın caiz olup olmadığı konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Bir kısmına göre haram olduğu kesinlikle bilinmeyen birşey helâldir. Binaenaleyh sultanın verdiği hediyeyi almakta bir sakınca yoktur. Bir kısmına göre de helal olduğu kesinlikle bilinmeyen bir şey haramdır. Dolayısıyla helâl olduğu kesinlikle bilinmedikçe sultanın verdiği hediyeyi kabul etmek caiz değildir.

Sultanın vereceği hediyenin içinde haram malın da helâl malın da bulunması halinde o hediyenin alınabileceğini söyleyenler, zalim sultanlara yetişen pek çok sahabinin onlardan hediye kabul ettiklerini, tabiilerden pekçok kişinin de böyle hareket etmelerini bu görüşlerinin doğruluğuna delil olarak göstermişlerdir. Nitekim İmam Şafiî Harun Reşid'den bir defada bin dinar aldığı gibi, İmam Mâlik de halifelerden karşılıksız olarak pek çok mal almıştır.- Bununla beraber devlet başkanlarından hediye almayı kabul etmeyen kimseler haram olduğundan değil de şüpheli şeylerden kaçıp vera yolunu tutmak için kabul etmemişlerdir." İmam Gazzali (r.a.) bu mevzudaki sözlerini şöyle noktalıyor.

Günümüzdeki sultanların mallarında bulunan haram mal helâl maldan daha çok olduğundan onların mallarında bulunan helal mal yok denecek kadar azdır."

İbn Raslan da bu mevzuda şöyle diyor: "İmam Gazali hazretlerinin zamanı öyle olursa artık bizim zamanımıza ne demeli?"[121]

2959... Vadil-kura halkından olan Süleym b. Mutayr'dan (rivayet olunduğuna göre) babası O'na (şöyle) demiştir:

Ben Rasûlullah (s.a.)'i veda hutbesinde dinledim. Halkı (iyiliğe) çağırıp (kötülükten) sakındırdı. Sonra da:

"Ey Allah'ım tebliğ ettim mi?" dedi. (orada bulunan sahabiler)

"Evet Allah için" (tebliğ ettin) karşılığını verdiler. Sonra (Peygamber efendimiz tekrar):

"Ey Allah'ım tebliğ ettim mi?" dedi (onlar da tekrar)

"Allah için evet" dediler. Sonra (Peygamber efendimiz): "- Kureyş kendi aralarında saltanatı ele geçirme yarışına girdikleri ve bağış da rüşvete dönüştüğü zaman onu (almayı) bırakınız". (Bu hadisi nakleden zat hakkında) "bu (zat) kimdir?" diye (bilenlere) sorulduğunda (onlar) "Bu (zât) Rasûlullah (s.a)'in arkadaşı Zü'z-Zevâid'dir. Cevabını verdiler.[122]

Açıklama

Zü'z-Zevâid Cühen kabilesinden bir sahabidir. Tirmizî onun sahabi olduğunu söylüyor. Taberî'nin et-Iehzib isimli eserinde Ebû Ümâme b. Sehl'den rivayet ettiğine göre ashâb-ı kiram arasında ilk kuşluk namazı

kılan kimse Hz. Zü'z-Zevâid'dir. Nafile namazını çok kıldığı için bu ismi almıştır.

Hafız Munziri de onun Medineli ve ünlü bir sahabi olduğunu kaydediyor. Bu hadisle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçmiştir. [123]

17-18. Bağış (Veya Maaş Verilecek Asker)Ler (İçin Tutulan) Kayıt Defteri

2960... Abdullah b. Ka'b b. Malik el-Ensari'den (rivayet olunduğuna göre, Hz. Ömer'in halifeliği sırasında); Ensardan (oluşan) bir askeri birlik kumandanlarıyla birlikte tran topraklarında (bulunuyordu. Aslında) Hz. Ömer (düşman sınırında bulunan askerlerden nöbeti teslim almaları için) her sene arkadan -bir ordu gönderdiği halde o sene onlarla meşgul ol(maya fırsat bul)amamış (ve dolayısıyle arkalarından bir ordu gönderememiş)ti. (nöbet değişimi için) vakit (gelip) geçince bu sınırda bulunan askeri birlik dönüp geldi.- Bunun üzerine (Hz. Ömer) onlara sert bir şekilde çıkıştı ve onları tehdid etti. (Bu birliği teşkil eden) kimseler Rasûlullah (s.a.)'m sahabileri idiler.

“Ey Ömer sen bize ilgisiz kaldın ve Rasûlullah (s.a.)'in bizim hakkımızdaki (sınırda bulunan) gazilerin arkasından (nöbet teslim almak üzere) başka bir askeri birlik gönderileceğine dair emrini terkettin" dediler. [124]

Açıklama

Metinde geçen "Hz. Ömer düşman sınırında bulunan askerlerden nöbeti teslim almaları için hersene arkadan bir ordu gönderirdi." anlamına gelen cümle, aslında orduya katılan her asker için bir kayıt defteri veya sicil defteri ya da dosya tutulduğuna ve o defterlerde her askerin alacağı maaşın ganimetlerden veya fey gelirlerinden alacağı payın yazık olduğuna delalet eder. Çünkü her asker, hakkında böyle düzenli bir defter tutulmamış olsa, çeşitli istikametlere gönderilmiş olan askeri birlikler hakkında sağlam bilgi sahibi olup onların ihtiyaçlarını karşılamak ve bir anda evlerinde bulunan

askerleri toplayıp nöbet teslim almak üzere sınır boylarına göndermek mümkün olmazdı. Bezi yazarının "Fethu'l-vedûd"dan naklettiğine göre Hz. Ömer'i o sene İran sınırında bulunan askerlerden nöbeti teslim almak üzere arkalarından bir ordu göndermekten alakoyan meşguliyet yine bu defterlerin tanzimi ile ilgili meşguliyetiydi. Yani Hz. Ömer o sene orduya yeni katılacak olan kimselerin sicil defterleriyle meşguliyetinin sıkılığı onu İran sınırındaki askerlerle ilgilenmekten alakoymuştu.

Bu babın başlığında bulunan divan kelimesi sicil defteri dosya ve kayıt defteri anlamına gelir.

Fetihlerle İslâm devletinin sınırları genişleyince, İran merzubânlarından birinin işaretiyle ilk defa Hz. Ömer tarafından divan sistemi getirilmiştir.

Divan sözü Farsçada sicil defteri anlamına gelir. Buradan anlaşılıyor ki bu sistemin kaynağı İrandır. Mecaz kabilinden divan ismini mekâna (yere) yahut divanın muhafaza edildiği yere de vermişlerdir.

Hz. Ömer, bu sistemi İran'dan aldıktan sonra devletin ihtiyaçlarına göre geliştirmiş ve bölümlere ayırmıştır. Askerlere verilmesi gereken şeyleri bilmek için Asker Divanı kurmuş, Beytülmal'ın gelirlerini bilmek ve her müslümana düşen payı öğrenmek için vergi veya Haraç Divanını geliştirmiştir.

Divanların bir kısmı merkezidir. Arapların kendileri onu araplar çapında (Araplara özgü) kurmuşlardır. Bütün muhtevası Arapçadır. Bazıları da yerel ve bölgeseldir. Araplar fethedilen yerlerde farklı divanlar görmüşler ve sahipleri alışmadıkları yeni bir sistemle karşılaşıp bocalamasın ve ürkmesin diye, olduğu gibi değiştirmeden bırakmışlardır. Nitekim İran ve Irak'da da durum böyle olmuştur. Buralarda Divanlar Farsça idi. Şam bölgesinde Rumca veya Bizanslıların konuştuğu dilden idi. Mısır'da Kıp-tice tutulmuştu. Bu divanlar daha sonra Emevi Halifelerinden Abdulmelik b. Mervan el-Velid ve Hişam zamanlarında Arapçaya çevrilmiştir.

Hz. Ömer, idari teşkilâtta genel olarak merkeziyetçiliğe meylederdi. Bu sebepten, Asker Divanım kurar ve tutarken orduyu merkeze bağlamıştır. Daha sonra Divan kayıtsız ve şartsız bu asker Divanı için kullanılmıştır. Çünkü Hz. Ömer zamanında müstakil ve apaçık sıfat taşıyan sadece bu divandı. Hz. Ömer maaş ve bağışlarda halis Araplarla Arap olmayanları eşit tutmayı tercih etmiştir. Her taraftaki ordu komutanlarına da bu konuda talimat vermiştir.[125]

2961... îbn Adiyy b. Adiyy el-Kindî*(nin) haber venii(ğine) göre; Ömer b. Abdil-Aziz (memurlarına şu mealde bir) mektup yazmıştır. "Her kim harpsiz olarak ele geçen ganimetlerin nereye sarf edildiğini soracak olursa (şunu iyi bilsin ki) bu ganimetlerin sarf yeri, Ömer b. el-Hattab'ın kararlaştırıp müslümanlann da Peygamber (s.aj'in -Allah hakkı Ömer (r.â.)'ın dili ve kalbi üzerine koymuştur- sözüne uyarak adalete uygun bulduğu yerlerdir. (Hz. Ömer savaşsız olarak ele geçen ganimetlerden müslümanlara) bağış verilmesine hükmetmiş, (yahudi, hıristiyan ve mecusi gibi) din sahiplerine de kendilerinden alınacak Cizye karşılığında eman verilmesini kararlaştırmış, (ve bu cizyeden Allah'a Rasûlüne, Hz. Peygambere yakınlığı bulunanlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalan yolculara verilmek üzere ganimet mallarından alınan) beşte bir vergiyi almamış (geriye kalan dörtte birini de gaziler için) ganimet kılmıştır. [126]

Açıklama

Metinde geçen "Hz. Ömer savaşsız olarak ele geçen ganimetlerden müslümanlara bağış verilmesine hükmetmiştir." manâsına gelen cümle, Hz. Ömer devrinde orduya intisab eden askerler için özel kayıt ve sicil defterleri tutulduğuna ve defterlerde her askerin ihtiyacının ganimetlerden ve feylerden alacakları payların ve bunların dışında eline geçmesi gereken maaşın kayıtlı olduğuna delalet etmektedir. Çünkü her askerin kayıtlı olduğu sicil defterlerinin bulunmaması halinde, ordunun maaşını ve ganimet mallarından alacakları paylan zamanında ve eksiksiz olarak dağıtmak mümkün olamaz.

İşte Hz. Ömer ordunun geçimini bu şekilde düzene sokarken başka dinden olup ta müslümanlarm idaresine giren kimselere ödeyecekleri cizye vergisi karşılığında eman vermiş, her türlü medeni münasebetlerinde serbestçe yaşayabileceklerine dair eman vermiştir.

Başka dinlerden olan ve kendilerine zimmi denilen bu kimselerden alınan cizye vergisinden beşte birinin diğer ganimet mallarında olduğu gibi haşr sûresinin yedinci âyetinde belirtilen hak sahiplerine, kalan dörtte birinin de gazilere mi dağıtılacağı, yoksa olduğu gibi müslümanlarm genel ihtiyaçlarına mı sarf edileceği, konusu ulema arasında ihtilaflıdır.

Hadis-i şerif, cizyeden hiç bir kimseye pay ayrılmaksızın doğrudan doğruya müslümanlarm genel ihtiyaçlarına sarfedilebileceğine delalet etmektedir.

Nitekim hanefî fıkıh kitaplarından Hidaye, Bin ay e, Fethulkadir gibi eserlerde açıklandığı üzere, müslümanlarm savaşmaksızın sırf düşmanı korkutarak ele geçirdikleri mallarda haraç ve cizye gelirleri gibi, askeri kışlaların ve köprülerin tamirine, sınırların tahkimine, büyük nehir ve kanalların açılmasına, hakimlerin, zabıta memurlarının, öğretmenlerin, askerlerin maaşlarına, yolların, seyru seferin emniyetinin sağlanmasına sarf edilir.

İmâm Şafiî'ye göre; kafirlerden savaşsız olarak ve sadece korkutarak alınan mallardan haşr sûresinin yedinci âyetinde belirlenen hak sahiplerine verilmek üzere beşte biri ayrılır.

Fakat korkutmaksızın ve savaşsız olarak kafirlerden alınan cizye ve gümrük vergisi gibi mallardan sözü geçen hak sahiplerine vermek üzere beşte bir hisse ayrılmaz. İmam Şafiî'nin eski görüşü budur. İmâm Mâlik de bu görüştedir. İmam Şafiî'nin yeni görüşüne göre bu gelirlerden beşte bir hisse haşr sûresinde belirlenen hak sahiplerine verilmek üzere ayrılır. İmam Ahmed'-den bu hususta iki görüş rivayet olunmuştur.

Cizye, kitap ehlinin müslümanlara kendilerinin korunmalarına karşılık ödedikleri vergiye denir. Cizye onların bir bakıma İslama girmemelerinin de cezasıdır. Cizyeye müslümanlardan alınan zekatın karşılığı da denilebilir. Çünkü, İslâm toplumunda yaşayan gayr-ı müslimler zekatla mükellef değillerdir.

Fakihler kimlerden cizye alınacağı hususunda ihtilaf etmişlerdir.

tmam Hanbel (r.a.)'ûı meşhur olan kavline göre, cizye yalnız yahudi, hıristiyan ve mecusilerden alınır. İmam Şafiî (r.a.) de bu görüştedir.

İmam Evzaî de, "Cizye, bütün kafirlerden alınır, ister puta, ister ateşe tapsın, isterse hiçbir şeye inanmasın." demiştir.

imam Malik (r.a.) ve Ebû Hanîfe (r.a.)'ye göre cizye, Arapların putperestleri hariç, diğer kafirlerin hepsinden alınır. Putperest araplar için ise iki yol vardır. Ya îslamı kabul etmek ya da kılıçtan geçirilmek.

Cizye, yalnız baliğ olan erkeklerden alınır. Kötürüm, topal, kör, yaşlı, kadın, çocuk ve manastırlara kapanmış keşişlerden cizye alınmaz.

Cizyenin miktarı: Cizye, her yıl için, gayri müslimlerin zenginlerinden 48 dirhem, orta hallilerinden 24 dirhem, çalışma gücü olan fakirlerinden ise

12 dirhem olarak alınır, imam Azam (r.a.) ve İmam Hanbel (r.a.)'in görüşleri budur.

tmam Malik (r.a.)'e göre, zengin-fakir ayırımı yapmadan, aralarında geçerli para altın ise her zımmîden 4 altın, gümüş ise 40 dirhem alınır.

İmam Şafiî (r.a.)'ye göre, ister zengin olsun, ister fakir her zımmîden senede 1 altın alınır.

Tercih olunan görüş İmam Malik (r.a.)'ten rivayet olunandır. Hz. Ömer'in uygulaması da İmam Malik (r.a.)'in görüşünü teyid etmektedir. Hz. Ömer'den cizye hususunda muhtelif meblağlar rivayet edilmektedir.

Cizyenin miktarı hakkında kesin bir nass bulunmadığından her müctehid kendi içtihadı ile hükmetmiştir. Hz. Ömer'in dilencilik yapan yaşlı bir yahudiden cizyeyi kaldırarak hazineden nafaka verdiği de rivayet edilmiştir. En doğrusunu Allah (c.c.) bilir.[127]

2962... Ebû Zer'den demiştir ki: Ben Rasûlullah-(s.a.)'i (şöyle) buyururken işittim:

"Gerçekten Allah, hakkı Ömer'in dili üzerine koymuştur."[128]

Açıklama

Hadis-i şerif yüce Allah'ın Hz. Ömer'in dilinden hikmet pı-narlarını akıttığını bu sebeple onun haktan başka bir şey düşünmeyip haktan başka bir şey söylemeyeceğini ifade etmektir. Nitekim Hz. Ömer'in onbir meselede ileri sürdüğü düşüncelerinin o günlerde henüz inmemiş olan Kur'ân âyetlerine aynen muvafık düşmesi[129] de bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır.[130]

18-19. Rasûlullah (S.A.)'İn (Ganimet) Mallar(In)Dan Seçerek Alabileceği Hissesi

2963... Malik b. Evs. b. el-Hadesan'dan demiştir ki:

Ömer (b. el-Hattab birgün) güneşin yükseldiği bir sırada bana (bir haber) gönderdi. Bunun Üzerine yanına vardım ve kendisini (minder-siz

olarak) doğrudan doğruya bir karyolanın ağaç kısmı üzerine oturmuş halde buldum. Yanma girince bana;

"Ey Malik (senin) kavminden bir kaç aile koşarak geldi. Ben de onlara (ganimet mallarından) bir şeyler verilmesini emrettim, (bu atiyyeleri) onlara sen bölüştürüver" dedi. Ben de:

“Bunu sen başka birisine emretsen" (daha iyi olurdu) dedim. O sırada (Hz. Ömer'in hizmetçisi) Yerfa' (çıkıp) geldi ve

Ey müzminlerin emiri Osman b. Afvân'la Abdurrahman b. Avf. Zübeyr b. el-Awam ve Sa'd b. Ebî Vakkas'ın yanınıza girmelerine izin verir misiniz? dedi. (Hz. Ömer de);

"Evet" cevabını verdi, (ve yanına girmeleri için) onlara izin verdi (onlarda) girdiler. Sonra Yerfa' (tekrar) geldi ve;

Ey Mü'minlerin emiri yanına Abbas ile Ali'nin girmelerini de izin verirmisin? dedi. (o da); .

"Evet" dedi (ve yanına girmeleri için) onlara da izin verdi, (onlar da) girdiler. Biraz sonra Hz. Abbâs (söz aldı ve);

"Ey mü'minlerin emiri benimle şu Ali arasında bir hüküm ver" dedi. Orada bulunanlardan biri de;

"Evet ey mü'minlerin emiri onlar arasında bir hüküm ver ve ikisine de merhametli ol" dedi. Malik b. Evs (sözlerine devamla şöyle) dedi: Bana öyle geldi ki (Hz. Abbas'la Ali, Hz. Osman'la Hz. Abdur-rahman, ez-Zübeyr ve Sa'd'den oluşan) bu Cemaati bir iş için (şefaatçi olmaları gayesiyle) önden göndermişlerdi. Hz. Ömer de acele etmeyin dedi. Sonra o topluluğa dönüp; "Göğün ve yerin izniyle durduğu Allah aşkına size soruyorum Rasûlullah (s.a.)'m - Biz miras bırakmayız, bizim bıraktığımız sadakadır- buyurduğunu biliyor musunuz?" dedi. (onlar da);

"Evet" dediler. Sonra Hz. Ali ile Abbas'a dönüp "Göğün ve yerin izniyle durduğu Allah aşkına (söyleyiniz) siz, Rasûlullah (s.a.)'in - Biz miras bırakmayız. Bizim (arkamızda) bıraktığımız (mal) sadakadır- buyurduğunu biliyor musunuz?" dedi (onlar da);

"Evet" cevabını verdiler. (Bunun üzerine Hz. Ömer şöyle) dedi.

"Şüphesiz ki Allah Rasûlünü hiç bir kimseye vermediği bir özellikle tahsis etti de (Kur'ân-ı Kerîm'inde şöyle) buyurdu: "Allah'ın onlardan Peygamberine verdiği ganimetlere gelince söz (onu elde etmek için) onun üzerine ne at ne de deve sürdünüz fakat Allah Peygamberlerini dilediği kimselerin üzerine salar (onlara üstün getirir) Allah her-şeye kadirdir."[131]

Allah Nadiroğullarım (mallarını) Rasûlüne fey olarak verdi. Allah'a yemin olsun ki: (Hz. Peygamber) bu mallar(ın paylaştırılmasın)da (kendini) size (asla) tercih etmedi. Kendisi onları alıp ta size verme-mezlik te etmedi. Rasûlullah (s.a.) (NadİTOğullarından fey olarak ele geçen) bu mallardan bir senelik nafaka -yahut nafakasını, yada ailesinin bir senelik nafakasını- alırdı. (Bu ifadedeki tereddüt raviye aittir.) Kalanı da (hazinedeki) mallar arasına koyardı. Sonra (Hz. Ömer) bu cemate yönelip: "Göğün ve yerin izniyle durduğu Allah aşkına size soruyorum. Bunu biliyor musunuz?" dedi. (Onlar da): "Evet" dediler. Sonra Hz. Abbas ile Ali (r.a.)'a yönelip: "Göğün ve yerin kendi izniyle durduğu Allah aşkına size soruyorum bunu biliyor musunuz?" dedi. (Onlar da): "Evet" cevabını verdiler, (sonra Hz. Ömer konuşmasına şöyle devam etti.)

"Rasûlullah (s.a.) vefat edince Ebû Bekir (r.a.):

"Ben Rasûlullah'm halifesiyim dedi. (Hz. Ömer konuşmasına şöyle devam etti.) Bunun üzerine sen (ey Abbas) şu (karşımda duran) Ali ile birlikte Ebû Bekir'e varıp kardeşinin oğlundan (yani Hz. Peygamber'den hissene düşecek olan) mirasını istedin. Bu da karısı(Fatı-ma)mn mirasını babası (Hz. Muhammed'in malı)ndan istiyordu. Hz. Ebû Bekir (r.a) de size (şöyle) cevap verdi: "Rasûlullah (s.a.); "Biz miras bırakmayız. Bizim bıraktığımız sadakadır." buyurdu. Allah bilir ya Ebû Bekir doğru sözlüdür. Allah'ın emirlerine hakkıyle uyucu-dur. Doğru yoldadır ve hakka tabidir. (Bu yüzden de) Hz. Peygamberden kalan bu mallar(ın idaresi) Ebû Bekr'e verildi. Ebû Bekir vefat edince de ben;

"Rasûlullah (s.a.)'m ve Ebû Bekir'in halifesi benim" dedim ve Allah'ın mütevelli olmamı dilediği ana kadar bu mallara mütevelli oldu. Derken sen ve şu (Ali) ikinizin de işi bir olduğu halde beraberce (karşıma) gelip benden bu malları istediniz. Ben de (size) eğer bu mallan size vermemi istiyorsanız O malları Rasûlullah (s.a.)'ın sarf ettiği yerlere sarf edeceğinize dair Allah'a söz vermeniz şartıyla (onları size verebilirim) dedim. Bu şartlar altında bu malı benden aldınız. Sonra aranızda bunun dışında bir hüküm vermem için (kalkıp tekrar) bana geldiniz. Allah'a yemin olsun ki: Kıyamet kopuncaya kadar aranızda bundan başka bir hüküm vermem, eğer bu şartlar(ı yerine getirmekken aciz kalırsanız. Onları bana geri veriniz.

EbûDâvudderki: (Hz. Abbas'laHz. Ali, Hz. Ömer'den) O malları ikisi arasında yarıya bölmesini (ve idare ve tasarruf hakkının kendilerine verilmesini) istediler. Yoksa onlar Peygamber (s.aj'in "biz miras

bırakmayız* Bizim bıraktığımız sadakadır," dediğini bilmiyor değillerdi. Onlar doğru olandan başka bir şey istemiyorlardı. Nitekim Hz. Ömerde "Ben bu mala taksim ismini koydurmam onu olduğu gibi bırakırım** (demek suretiyle bu duruma işaret etmiştir).[132]

Açıklama

Safâyâ kelimesi; "Safiyye" kelimesinin çoğuludur."Safiyye; Peygamber (s.a)'in ganimet mallarından aldığı humus (1/5) hisseden fazla olarak, ganimetlerin taksiminden önce onlardan bir at, bir köle ya da bir cariye ve bir köle seçip alma hakkıdır. Bu hak sadece Hz. Peygamber'e mahsus, özel bir hakdır. Daha sonra gelen halife ya da devlet başkanları bu hakka sahip değillerdir.

Nitekim 2755 numaralı hadisin şerhinde de bu mevzuya temas etmiştik.

Görülüyor ki, Safiyye, sadece Hz. Peygambere ait Özel bir haktır. Onu istediği gibi harcar. Ancak musannif Ebû Dâvud bab başlığında geçen bu kelimeyle düşmanın üzerine at koşturmadan ve savaşmadan müslümanlann eline geçen fey mallarını kasdetmiştir. Bu tür mallar Hz. Peygamber'e ait olduğundan onlardan safiy diye bahsetmiştir. Düşman üzerine at ya da deve koşturmadan elde edilen bu malları tümüyle Hz. Peygamberin hakkı olduğu halde, efendimiz bu hakkını sadece kendi ihtiyaçları için kullanmamış, müslümanlardan tüm ihtiyaç sahiplerini bu haktan yararlandırmıştır. Nitekim 2967 numaralı hadis-i şerifte ifade edildiği üzere Peygamber efendimize harpsiz olarak elegeçen mallardan biri Nadiroğullan arazisi, biri Fedek arazisi, diğeri de Hayber arazisi olmak üzere üç arazi düşmüştü. Bunlardan Nadiroğullarının arazisini elinde tutmakta idi. Bu arazinin gelirini misafirlerin ve elçilerin ağırlanması, harp için lüzumlu silah ve at temini gibi ihtiyaçların karşılanması için[133] Fedek arazisini de yolda kalmış yolcuların ihtiyacı için sarf ederdi. Hayber arazisini de üçe bölmüştü. Bu üç parçanın ikisini müslümanlann ihtiyaçlarına sarf edilmesi için beytül-male koyar, kalanın bir kısmını kendi ailesinin ihtiyaçlarına bir kısmını da muhacirlerin fakirlerine sarf ederdi.

Hz. Ömer, Rasûl-ü Ekremin bu mallarını, Hz. Abbas'la, Hz. Ali'ye teslim ederken bu toprakların ürünlerinin Rasûlü Ekremin sarf ettiği yerlere sarf edilmesi şartıyle teslim etmiştir. Ancak Hz. Ebû Bekir'in Hz. Abbas'la

Hz. Ali'ye, Hz. Peygamberin arkasında bıraktığı mallara mirasçı olunamayacağını, o malların sadece sadaka olduğunu hatırlattığı halde, onların Hz. Ömer'e gelip ondan bu malların kendilerine verilmesini istemeleri izaha muhtaç bir husustur, bu meseleyi açıklarken Bezi yazarı şunları kaydediyor; "Aslında Hz. Ebû Bekir (r.a.) Hz. Abbas ile Hz. Ali (r.a.) ya Hz. Peygamber'in geride bıraktığı malların miras değil sadaka olduğunu açıkladıktan sonra, Hz. Ebû Bekir'den miras istemekten vazgeçtikleri gibi, Hz. Ömer'den de miras istemediler. Ancak Hz. Ömer'den bu malların idare ve tasarrufunun kendilerine verilmesini istediler. Hz. Ömer (r.a) de bu malları Hz. Peygamberin sarf ettiği gibi sarf etmek şartıyle onlardan söz alarak bu malları onlara teslim etti. Hz. Ali ile Hz. Abbas (r.a) bu malları şartlarına uygun olarak idare ve sarf ederlerken aralarında anlaşmazlık çıktı ve bu malları ikiye bölüp yarısının idaresini Hz. Ali'ye yarısının idaresini de Hz. Abbas'a vermesini istediler. Hz. Ömer ise, Hz. Peygamber'den kalan bir malın olduğu gibi muhafaza edilmesi gerekir. Bu malı ikiye bölüp te ona taksim ismini kondurmam diyerek bu teklifi reddetti. Çünkü, bu mallan taksim ettiği takdirde zamanla halkın o malların miras olarak taksim edildiğini zannedeceklerinden korkuyordu.

Görülüyor ki, Hz. Ali ile Hz. Abbas Hz. Ömer'den bu malların mülkiyetini değil, sadece idare ve tasarrufunu istemişlerdir. Eğer bu malların miras olduğunu düşünerek Hz. Ömer'den mülkiyetini istemiş olsalardı, kendi çocuklarının hisselerini de isterlerdi.' Halbuki onlar böyle bir talepte bulunmamışlardır. Söz konusu mallar Hz. Peygamber'in Nadir oğullarının arazisinden eline geçen fey mallarıdır.

Hadiste bulunan izaha muhtaç kısımlardan biri de Müslim'in Sahihinde, Hz. Abbas'ın Hz. Ali'ye sarfettiği rivayet edilen "şu yalancı, günahkâr, vefasız, hain" mealindeki sözlerdir. Bu meselenin izahı sadedinde Ma'ziri şöyle diyor. "Vaki olan bu sözün Zahiri Abbâs'a layık değildir, Hz. Ali de bu söylenen vasıfların tamamı şöyle dursun -haşa- bazısı bile yoktur. Evet biz Peygamber (s.a.)'den bir de onun şehadet ettiklerinden mâda kimsenin masum olduğunu kât'i olarak söyleyemeyiz; ama sahabe (r. anhüm) hakkında hüsnü zanda bulunmaya, onlardan her kötülüğü nefyetmeye memuruz! Bu rivayetin bütün te'vil yollan kapanırsa, yalanı ravîlerine nisbet e4eriz. Bu mânayı ele alan bazı âlimler böyle sözleri yazmaktansa nüshalarından çıkarmayı vera' ve takvaya daha uygun bulmuşlar; ihtimal bunları râvilerin vehmine hamletmişlerdir.

Eğer'bu sözler mutlaka kabul edilecek ve ravilere de vehim isnat etmeyeceksek o takdirde, en güzel te'vil şudur: Hz. Abbas bu sözleri kardeşi oğluna nazı geçtiği için söylemiştir, çünkü oğlu yerindedir. Onun hakkında inanmadığı ve kardeşi oğlunun beri olduğunu bildiği şeyleri söylemiştir. Belki de bu sözlerle onu kendince hatalı saydığı inancından vazgeçirmek istemiştir. Ona göre bu işi kasden yapan bir kimse bu çirkin sıfatlarla vasıflanabilir. Ali'ye göre; vasıflanamaz.[134]

Bazı Hükümler

1. Hz. Abbas ile Ali (r.anhum) ganimetin beşte biri hakkında değil, Peygamber (s.a.) e mahsus olan fey hakkında davaya çıkmışlardı. Bu fey' onun vefatından sonra sadaka olarak kalmıştır.

2. Her kabilenin âmme işleri, o kabilenin büyüğüne verilmelidir; zira onların hallerini en iyi bilen odur.

3. Kumandan ve devlet büyükleri yanlarına izinsiz girilmemesi için kapıcı istihdam edebilirler.

4. Bir davada iş büyüyerek taraflar arasında fesad çıkmasından korkulursa, hâkim huzurunda şefaatte bulunmak caizdir.

5. Hakkı söylemek şartı ile bir kimsenin kendini medhetmesinde beis yoktur.

6. Senelik aile yiyeceğini biriktirmek caizdir.

7. Fakih ve âlimin başkalarının bildiği bazı şeyleri bilmemesi mezmum değildir.

8. Bir kimseyi adı ile çağırmak caizdir.

9. Haber-i vahidi kabul caizdir.

10. Hâkim hüccetini takviye ve hasmı ilzam için taraflara karşı söylediklerine şahid getirebilir.[135]

2964... Şu (bir önceki hadiste geçen) olay Malik b. Evs'den de (rivayet olundu) Dedi ki: "Hz. Ali ile Abbas (r.a) Allah'ın Rasûlüne fey olarak ihsan etmiş olduğu Nadiroğullarının malları üzerinde mahkemelik olmuşlardı."

Ebû Dâvud der ki; Hz. Ömer bu mallar üzerine taksim isminin konmamasını istedi (ve öyle yaptı).[136]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçmiştir.[137]

2965... Hz. Ömer'den demiştir ki:

Nadiroğullannın malları, müslümanların, üzerine at ve deve sürmeden Allah'ın Rasûlüne vermiş olduğu ganimetlerdendi ve (bu mallar) sırf Rasûlullah (s.a.)'e aitti. (Hz. Peygamber bu malları) ev halkının geçimine sarfederdi. (Musannif Ebû Davud'un şeyhi) îbn Abde (bu cümleyi) "ailesinin senelik rızkına sarf ederdi" diye rivayet etmiştir. Geri kalanını da (harp için gerekli olan) atların temininde ve Allah yolunda (yapılacak savaş uğrunda) harcardı. îbn Abde (bu son cümleyi) "At ve silah (temini) uğrunda (sarf ederdi)” diye rivayet etti.[138]

Açıklama

Şafiî ulemasından İmam Nevevî'nin açıklamasına göre, raetinde geçen "Bu mallar sırf Rasûlullah (s.a.)'e aitti." cümlesi, kâfirlerden savaşsız olarak alınan ganimetlerin (fey'in) tümünün Hz. Peygambere ait olduğunu söyleyen Cumhur ulema lehine, fey' yirmibeş parçaya bölünür bunun yirmibiri Hz. Peygamber'e kalan dört hisse de Hz. Peygamber'in yakınlarıyla yetimler, miskinler ve yolda kalmış yolcular arasında paylaştırılır. Yani bu dört sınıftan her birine bir hisse verilir diyen imam Şafiî'nin aleyhine bir delildir.

Bu mevzuda Hafız Îbn Hacer şöyle diyor: Ulema, fey gelirlerinin nerelere sarf edileceği mevzuunda ihtilafa düşmüşlerdir.

İmam Mâlik'e göre, (Hz. Peygamberin afatından sonra kâfirlerden alınan) fey gelirleri aynen ganimetlerden ayrılan beşte bir (humus) hissesi gibi hazineye konur ve devlet başkanı kendi içtihadına göre Hz. Peygamberin akrabalarına sarf eder.

Cumhuru ulemaya göre; harple alınan ganimetlerin beşte biri Enfâl sûresinde belirtilen müslümanlara sarfedilir. Fakat feyin tasarrufu devlet reisine aittir. Devlet reisi müslümanların maslahatına en uygun gördüğü yerlere sarf eder. Cumhurun bu mevzudaki delili Hz. Ömer'in;

"Bu fey sadece Rasûlullah (s.a.)'e aitti" mealindeki sözüdür.

Hattâbî'nin açıklamasına göre, İmam Şafiî'nin bu mevzudaki delili: "Allah'ın o kent halkından Rasûlüne verdiği ganimetler, Allah'a, Rasûle, (Ra-sûle) akrabalığı olanlara yetimlere, yoksullara, (yolda kalan) volcuya aittir..."[139] âyet-i kerimesidir.

İmam Şafiî hazretlerine göre, bu âyet-i kerimede geçen (Allah için) kelimesi Allah yolunda sarf edilmek üzere bir hisse ayrılması gerektiğini ifade için değil, sadece Allah ismiyle teberrük için zikredilmiştir. Çünkü bir işe Allah ismiyle başlamak, o İşe bereket getirir.

Bu bakımdan âyet-i kerimede ifade edilen husus fey gelirlerinin Allah isminden sonra zikredilen beş kişi arasında sarf edileceği hususudur. Müfessirlerden bazıları da bu görüştedirler.

Şa'bi ile Atâ b. Ebî Rebah'a göre, âyet-i kerimede zikredilen Allah'ın hissesi ile Rasûlunün hissesinden maksat iki ayrı hisse değildir. Bir hissedir.Ka-tâde'ye göre, bu beşte bir hissenin beşte biri Allah'ındır. Geriye kalan da beşe bölünerek Allah'ın Rasûlü, onun yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalan yolcular arasında bölüştürülür.

el-Hasen b. Muhammed - el-Hanefîyye'ye göre, âyet-i kerimede geçen Allah ismi Allah için ayrı bir hisse ayrılmasını ifade için değil, teberrük için zikredilmiştir.

Yine Hattâbî'nin açıklamasına göre, Cumhur ulema ile İmâm Şafiî arasındaki, feylerinde diğer ganimetler gibi taksim edilip edilmeyeceği mevzuundaki, ihtilaf, Haşır süresindeki feyle ilgili yedinci âyeti ve ganimetlerin taksiminden bahseden Enfâl sûresinin kırkbirinci âyetiyle ilgili olup olmadığı hususundaki ihtilaftan kaynaklanmaktadır.

İmam Şafiî, sözü geçen Enfal sûresinde zikredilen ganimetlerin verileceği kimselerin, aynen Haşr sûresinin yedinci âyetinde zikredilmesine bakarak, fey gelirlerinin de aynen ganimetler gibi taksim edileceğine hükmetmiştir.

Yine İmam Şafiî (r.a)'e göre, Haşr sûresinin sekizinci âyetinin başında atıf harfi bulunmadığından haşr sûresinin yedinci âyetiyle ilgisi yoktur. Başlı başına ayrı bir âyettir. Ganimetin beşte biri ile fey'in tamamı da beytül-malin olup imamın tasarrufu altında bulunduğunu ve imamın onu kendi içtihadına göre, müslümanlardan uygun gördüğü herkese harcayabileceğini söyleyen Cumhur ulemaya göre, fey'in sarf yerlerini açıklayan Haşr suresinin yedinci âyetinin ganimetlerin sarf yerini açıklayan Enfal sûresinin kırkbirinci âyetiyle hiç ilgisi yoktur.

Çünkü fey âyetinde zikredilen sınıflardan maksat, sadece o sınıfların kendileri değildir, onların temsil ettiği umum müslümanlardır. Ve söz konusu âyetin hemen arkasından gelen âyetlerde bu beş sınıfın dışındaki müslümanlardan bahsedilmesi de bunu ortaya koyduğu gibi, metinde geçen "şu âyetler müslümanlarm hepsini içine almaktadır." Cümlesi de bu görüşü te'yid etmektedir.

Her ne kadar "Allah'ın onlardan peygamberine verdiği ganimetlere gelince siz (onu elde etmek için) onun üzerine ne at ne de deve sürdünüz[140] âyetinde sadece Hz. Peygamber'e ait olan fey gelirlerinden bahsedilirken onu takibeden âyette Hz. Peygamberin dışında başka sınıflara da verilmesi ica-beden gelirlerden bahsediliyorsa da bu durum ikinci âyette bahsedilen gelirlerin kendinden önceki âyetteki fey'den tamamen ayrı olmasını gerektirmediği gibi, Enfal sûresinin kırkbirinci âyetinde açıklanan ganimetlerin aynısı olmasını da gerektirmez. Gerçi Haşr sûresinin yedinci âyetiyle Enfâl sûresinin kırkbirinci âyeti arasında bir benzerlik vardır. Fakat iyi dikkat edilirse, bu iki âyet arasında çok önemli bir fark vardır.

Merhum Muhammed Hamdi Yazır efendi meşhur tefsirinde bu farkı şöyle açıklıyor. "Fakat orada humus tasrih edildiği halde burada tasrih olunmamış. Binaenaleyh ganimetin humusu alınıp beş şehm üzerine sarf olunursa da her feyin humsu alınmak lazım gelmez. Onun için hanefiyye, ganimetten maada olan feylerin tahmisi icâb etmeyerek bu ve bundan sonraki âyetlerin gösterdiği veçhile ehem mühimme takdim edilerek umum müslümanın mesalihına sarf olunmasına kail olmuşlardır ki, burada zikrolunanlar en mühimlerini teşkil eder.[141]

2966... Zühri den, Ömer (r.a) şöyle demiştir:

Allah (c.c): "Allah'ın onların mallarından peygamberine verdiği ganimetler için, siz at ve deveye binip onları sürmüş değilsiniz..." (Haşr, 59/6)[142]buyurdu.Zühri: Hz. Ömer (r.a)'m: "Bu; Urayne köyleri, Fedek ve şurası şurası sırf Rasulullah'a aittir" dediğim söyledi.

(Âyeti kerimelerde şöyle buyurulur): "Allah'ın fethedilen ülkeler halkının mallarından peygamberine verdiği ganimetler Allah, peygamber, yakınları, yetimler yoksullar ve yolda kalmışlar içindir...

(Haşr, 59/7)[143]

"Allah'ın verdiği bu ganimet malları yurtlarından ve mallarından çıkarılan... fakirler içindir" (Haşr, 59/8)[144]

"Daha önceden Medineyi yurt edinmiş ve kalblerine imanı yerleştirmiş olanlar..." (Haşr, 59/9)

"Ve onların arkasından gelenler..."(Haşr, 59/10) (Hz. Ömer daha sonra şöyle dedi): "Bu âyet tüm insanları kapsadı. Müslümanlardan, ganimette hakkı -Eyyûb; nasibi dedi- olmayan, malik olduğunuz bazı kölelerden başka kimse kalmadı."[145]

Açıklama

Bu riveyet, ganimetlere müstehak olanları beyan sadedinde, Hz. Ömer'in âyetlerden deliller getirdiği ve pek az olarakta kendi görüşünü kattığı bir eserdir. Eseri Hz. Ömer (r.a)'den nakleden Zühri'dir. Münzirî'nin belirttiğine göre Hz. Ömer'den hadis duymamıştır. Onun için rivayet munkatidir. Yani Zühri ile Hz. Ömer arasında başka bir râvi vardır ama rivayette zikredilmemiştir.

Rivayette istidlal için zikredilen âyetler, Haşr sûresinin 6-10 âyetleridir. Ancak âyet-i kerimeler metinde tam olarak yeralmamış onun için tercemede de mealleri eksik verilmiştir. Şimdi işaret edilen âyet-i kerimelerin tamamının meallerini görelim:

"Allah'ın onların mallarından peygamberine verdiği ganimetler için siz at ve deveye binip onları sürmüş değilsiniz. Fakat Allah peygamberlerini dilediği kimselere karşı üstün kılar. Allah herşeye kadirdir.

Allah'ın fethedilen ülkeler halkının mallarından peygamberine verdiği ganimetler, Allah, peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Böylece o mallar içinizden sadece zenginler arasında dolaşan bir devlet olmaz. Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir.

Allah'ın verdiği bu ganimet mallan yurtlarından ve mallarından çıkarılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve nzâ dileyen, Allah'ın dinine ve peygamberine yardım eden fakir muhacirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır.

Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenler karşısında içlerinde bir kaygı duymazlar. Kendileri ihtiyaç içinde olsalar

bile, onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

Bunların arkasından gelenler şöyle derler: "Rabbimiz! bizi ve imanda bizi geçmiş olan (bizden önce geçen mü'min) kardeşlerimizi bağışla; kalblerimizde, iman edenlere karşı hiç bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen çok şefkatli çok merhametlisin." (Haşr, 59/6-10)

Görüldüğü gibi bu âyetlerden ilki, savaş yapılmadan, Allah'ın peygamberine lütfü olarak nasib ettiği yerlerle ilgilidir. Buna fey' denilir. Hz. Ömer (r.a) Urayne köylerinin, Fedek'in ve diğer bazı yerlerin bu kabilden olduğunu ve bunların sadece Hz. Peygambere ait bulunduğunu söylemiştir.

Urayne: Suriye tarafında, bir takım köylerin bulunduğu bir bölgedir.

Fedek: Medine ile arasında iki üç günlük mesafe bulunan bir köydür. Bu köyde kaynayan pınarlar ve hurmalıklar, vardır.

Hz. Ömer'in: "Şurası, şurası" diye ifadelendirdiği yerler, sarihlerin belirttiklerine göre Medine de yahûdilerin oturdukları, Kureyza ve Nadir dir.

Hz. Ömer, savaş yapılmadan ele geçirilen yerlerin fey olduğu ve Hz. Peygambere ait olup, ganimetteki gibi gazilere taksim edilmeyeceği görüşündedir. Hz. Peygamber (s.a.s) bu tür gelirleri halkın çeşitli maslahatları için kullanır. Bu gelirleri askeri donatımda kullanabileceği gibi, müslümanların başka ihtiyaçlarını temin gibi gayelere harcar. İmam Şafiî'nin dışındaki âlimler, Hz. Ömer'in görüşündedirler. Bu konudaki açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçmiştir.

Hz. Ömer, âyeti kerimelerin sonunda, bazı köleler hariç tüm müslümanların bu gelirlerde hakkı olduğunu bildirmiştir. Çünkü fey' dediğimiz bu gelirler askerlere ve belirli gruplara taksim edilmeyince ya devlet hazinesine kalacak ya da tüm müslümanların çeşitli ihtiyaçlarına sarf edilecektir. Böylece her iki halde de bütün müslümanların hakkı olan bir gelir olacaktır.[146]

2967... Mâlik b. Evs b. eI-Hadesan*dan demiştir ki: Hz. Ömer (r.a.) (fey gelirlerinin) Hz. Peygamber'e ait bir gelir olup başkalarına verilemeyeceği' (hususundaki) görüşünü delillendirirken (şöyle) derdi. "RasûÎullah (s.a.)'in üç safâyâsı vardı. Nadiroğulları(mn topraklan), Hayber (arazisinin bir kısmı) ve Fedek (arazisinin yansı)

Nadiroğulları(nın toprakları)na gelince (onlar) Hz. Peygamber'-in ihtiyaçları için (kendi elinde) tutulmakta idiler. Fedek'se (yolda kalmış) yolcular için tutulmakta idi. Hayber'e gelince, Rasûlullah (s.a.) onu ikisini müslümanlar arasında (harcamak) birini de kendi ailesinin geçimine (sarfetmek üzere) üçe bölmüştü. Ailesinin geçimin(e ayırdığı hisse)den artanı da muhacirlerin fakirlerine (verirdi.)[147]

Açıklama

“Safâyâ"Safiyy"kelimesinin çoğuludur. Hattâbî'nin açıklamasına göre, Safiyy Hz. Peygamberin, ganimet mallarının taksiminden önce onlardan seçip aldığı köle ya da cariye, at ve kılıç gibi mallardır. Hz. Aişe (r.a) "Rasûl-ü zişan Efendimizin "Hz. Safıyye validemizi esirler arasından bu şekilde seçerek aldığım" söylemiştir. Hatırlanacağı gibi bu mevzuya 2755 numaralı hadisin şerhinde de temas etmiştik.

Ancak Hz. Ömer'in, hadis-i şerifte sözü geçen toprakları Hz. Peygamber'in ganimetlerden beştebir payı bulunduğunu isbat için zikrettiğine bakılırsa musannif Ebû Davud'un safıyy kelimesini kendi manâsında değilde Hz. Peygamber'in ganimet ve fey'den hissesine düşen Özel mallan anlamında kullandığı anlaşılıyor.

Bu toprakların Hz. Peygamberin mülkiyetine geçiş yolları incelenip onların Hz. Peygamber'in eline safiy olarak değil de fey olarak geçtiği görülünce bu husus daha da iyi anlaşılır. Şimdi bu toprakların Hz. Peygamber'e nasıl intikal ettiğini inceleyelim.

1. Nadiroğulları topraklan: Hicretin dördüncü yılında Nadiroğulları müslümanlara karşı savaşa hazırlanmakta idiler. Peygamber (s.a) onların bu hareketini haber alınca mukabil hazırlığa başladı ve onları kuşattı. Bunun üzerine Nadirliler Sulh teklifinde bulundular. Anlaşma gereği savaş aletleri hariç bütün menkul mallarını alıp gitmelerine müsaade edildi. Arazileri harp-siz kuvvet kullanmadan müslümanların eline geçti ve Hz. Peygamber (s.a)*in malı oldu. Rasûlullah (s.a.) de o yerleri muhacir müslümanlara temlikte bulundu. (Nadiroğullanndan) müslüman olanların bütün malları kendilerine verildi. (kendHeri de eski) yerlerinde bırakıldılar.”[148] Nitekim merhum Elma-lı'lı Hamdi efendi de şu satırlarıyla bu arazinin Hz. Peygamber'e fey yoluyla intikal ettiğini ifade

etmek istemiştir. "Hz. Ömer (r.a) demiştir ki: Beni Nadir emvali, Allah Teâlâ'nın Rasûlüne fey olarak verdiği ve müslümanların ne at, ne rikab icâf etmediği fey'den idi."[149]

2. Hayber arazisindeki Vatih, Selahüm ve Ketibe Kaleleri:

İlk iki kale savaş yapılmaksızın alındı. Ketibe kalesi ise Hz. Peygambere humus hakkı olarak bırakılmıştır. O da bu yerleri muhtaç olanlara bağışladı. Daha önce de belirtildiği üzere savaşla alınan yerler hakkında Hz. Peygamber (s.a) ganimet hükmünü uygulamış, beşte birini beytülmal için alıp geri kalanı savaşa katılanlara temlik etmiştir. Beşte bir içerisinde kendinin de mülk hissesi vardı. Hayber tatbikatı böyledir. Sonra bütün müslümanların hissesi zirai ortaklık esasına uygun şekilde Yahudilere verilmiştir.

3. Fedek arazisinin yarısı hicretin yedinci yılında Hayber'in fetih ve taksimini müteakip İslam Ordusu Fedek Yahudileri üzerine yürüyeceği sırada Hz. Peygamber'e (s.a) gelerek arazinin yarısını ağaçlarıyle birlikte verdiler. Savaş yapılmaksızın alınan bu yer hakkında Peygamber (s.a.). Fey hükmünü uyguladı. Şöyle ki; Mülkiyeti kendinde kalmak üzere gelirini ailesinin"geçimine ayırdı. Bir kısmını da arazisi olmayan müslümanlara temlik etti. Şu olay sulh yolu ile alınan toprakların mülk arazisi statüsüne tabi oluşuna bir örnektir.[150] 2736 numaralı hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi "Rasûl-u zişan Efendimiz, Hayber'den hissesine1 düşen malları, Hudeybiye seferinde otuz altı parçaya bölmüş bunların yarısını ailesinin geçimine sarf etmek üzere kendisine bırakmış, kalan.yarısını da atlılara iki, yayalara bir hisse olmak üzere Hudeybiye gazileri arasında bölüştürmüştür. Hudeybiye gazileri bin yüz kişiydi. İçlerinde üçyüz kadar da süvari vardı. Aslında Hz. Peygamberin Hayber arazisini nasıl bölüştürdüğüne dair gelen rivayetler arasında bazı farklılıklar görülmektedir.

Bu hadislerden biri olan 2736 numaralı hadis-i şerifte bu toprakları Hudeybiye seferinde onsekiz parçaya böldüğü ve üçyüzü atlı binikiyüzü de süvari olan binbeşyüz kişilik Hudeybiye gazileri arasında bölüştürdüğü ifade edilirken, mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte bunları üçe bölüp ikisini müslümanlara, birini de kendi ailesine tahsis ettiğini, ailesinin masraflarından artanı muhacirlerin fakirlerine verdiği ifade ediliyor. 3008 numaralı hadis-i şerifte Hayber topraklarının mahsulünün yarısı yahudilere, yarısı da müslü-manlara ait olmak üzere eski sahiplerinin elinde bırakıldığı

ve bu mahsulün beşte birinin Enfâl sûresinin kırkbirinci âyetinde açıklanan ganimet esaslarına göre beş sınıf arasında, kalan dört hisseyi de gaziler arasında bölüştürdüğü ve bu taksimden Hz. Peygamberin hanımlarına beşyüz vesk hurma yirmi vesk de arpa düştüğü ifade ediliyor. 3010 numaralı hadis-i şerifte de bu toprakları ikiye bölüp yarısını kendi ailesinin ihtiyaçlarına ayırdığı, diğer yansını da onsekiz parçaya bölerek müslümanlar arasında taksim ettiği ifade ediliyor. 3013 numaralı hadis-i şerifte ise Hayber topraklarını otuz altı hisseye ayırdığı bunun on sekiz hissesini de yüz kişiye bir hisse düşmek şartıyla müslümanlara bölüştürdüğü, Rasûl-ü Ekrem'in de aynen diğer müslümanlar gibi bu taksimden bir pay aldığı, geri kalan on sekiz hisseyi de kendisinin ve diğer müslümanların ihtiyaçlarına sarfettiği ifade ediliyor.

Bezi yazarı, bu hadislerin arasını te'lif ederken şöyle diyor: "Aslında Peygamber Efendimiz (Hayber topraklarının bir yansım yahudilere bırakmış, kalan yarısını da müslümanlara bırakmıştı) Bu toprakların müslüman-lara düşen kısmının tümünü otuzaltı parçaya böldü bunun onsekiz parçasını Hudeybiye gazilerine vermiştir ki, 3013 numaralı hadis-i şerifte anlatılan taksim budur. Yine aynı hadiste açıklandığı üzere kalan onsekiz hisseyi de ailesinin ve müslümanlann ihtiyaçlarına tahsis etmiştir. 2736 numaralı hadisde-ki Hz. Peygamberin Hayber topraklarını onsekiz parçaya bölmesiyle ilgili ifade ise, işte bu, Hayber topraklarından gazilere ayrılan kısımla ilgilidir. Hz. Peygamberin ve diğer müslümanlann ihtiyaçları için ayrılan kısım buna dahil değildir.3008 numaralı hadis-i şerifteki"Hz.Peygamberin böldüğünden bahsedilen hisseden maksat ise Hz. Peygamberin kendi ve müslümanlann ihtiyaçları için ayırdığı kısmın beşte biridir. Bilindiği gibi bu beştebir hisse Enfâl sûresinin kırkbirinci âyetine göre beş sınıf arasında paylaştırılır.

Mevzumuzu teşkil eden hadisteki Rasûl-ü Ekrem'in bu toprakları üçe bölüp te ikisini müslümanlara, birisini de ailesinin geçimine ayırdığına dair olan ifadeye gelince; bu ifadedeki iki parçanın dağıtıldığı müslümanlardan maksat Enfâl sûresinin kırkbirinci âyetinde zikredilen şu dört sınıftır.

1. Hz. Peygamberin yakınları, **2.** Yetimler, **3.** Yoksullar, **4.** Yolda kalan yolcular. Diğer bir parça da Hz. Peygambere verilmiştir. Ancak mevzu-muzu teşkil eden bü hadiste bahsedilen üç hissenin üçü de 2736, 3008, 3010, numaralı hadislerde bölüştürüldüğünden ve Hayber topraklarının yansını teşkil ettiğinden bahsedilen ve Hz. Peygamberle müslümanlann

ihtiyaçlarını karşılamak üzere ayrıldığı açıklanan kısımla ilgilidir, bu toprakların tümüyle ilgili değildir.[151]

2968... Ur ve b. Zübeyr'den demiştir ki: Peygamber (s. a.)'in hanımı Aişe, O'na (şöyle) demiştir: "Rasûlullah (s.a.)'in kızı Fatıma, Ebû Bekir es-Sıddık (r.a.)'a bir haber göndererek ondan Allah'ın Medine'de ve Fedek'te Rasûlullah'a vermiş olduğu fey'den (payına düşecek olan) mirasını istedi de Ebû Bekir -şüphe yok ki Rasûlullah (s.a.): "Biz miras bırakmayız. Bizim bıraktığımız sadakadır. Muhammed'in aile fertleri ancak şu maldan yiyebilirler.'* buyurdu. Allah'a yemin olsun ki, Ben Rasûlullah (s.a.)'in (arkada bıraktığı) sadakasından hiçbir şeyi kendi zamanındaki halinden (başka bir hale) değiştiremem. Binaenaleyh, bu mallar hakkında Rasûlullah ne yapmışsa ben de onu yapacağım, cevabım verdi. Ve Fatıma aleyhisselama bir şey vermekten kaçındı.[152]

Açıklama

Hz. Fatıma, Hz. Peygamberin vefatından sonra Hz. Ebû Bekir'e bir haber göndererek Allah'ın Hz. Peygambere Medine ile Fedekte fey olarak tahsis buyurduğu mallardan ve Hayberin beşte birinden hissesine düşecek mirası istemişse de Hz. Ebû Bekir "Peygamberlerin miras bırakmadığına, onların bıraktığı malların sadaka olduğuna" dair hadisi ve Hz. Peygamberin Hayber topraklarından ayrılan humustan ailesine düşen hisseyi işaret ederek "Benim ailem ancak şu mallardan yiyebilir*1 buyurduğunu hatırlatıp onun bu isteğini kabul etmemiştir. Çünkü bu mallar, kendi vefatıyla sadakaya, dönüşmüştür. Sağlığında aile fertlerine bağışlamış olduğu Hayber arazisinin bir kısmı ise, kendi mülkiyetinden çıktığından vefatıyle sadakaya dönüşmemiş ve dolayısıyla yine aile fertlerinin elinde kalmış. Onların geçimlerine tahsis edilmiştir. İmam Nevevî'nin açıklamasına göre Peygamberlerin bıraktıkları malların sadaka olup miras olmamasının hikmeti "Bir peygamberin yakınlarından birinin, onun mirasına konmak için ölümünü temenni ederek helak olması tehlikesini önlemek ve insanların peygamberleri dünyada varislerini zengin etmek için çalışan ve bu maksatla dine davet eden kişiler olduğu vesvesesine kapılmasına mani olmaktır. Hz. Fatıma (r.a)'nın miras istemesi hususunda iki ihtimal üzerinde durulmuştur:

1. Babasının "Bize mirasçı olunmaz!" hadisini te'vil etmiş kendisinin kıymetli mallarda babasına mirasçı olamayacağını, yiyecek, giyecek ve silah gibi şeylerde mirasçı olacağını sanmıştır. Fakat hadis-i şerifteki "Allah'ın fey olarak verdiği...” ifadesi bu te'vil i reddeder.

2. Bazı ulemaya göre, Hz. Fatıma'nın miras istemesi, bu hadisi duymazdan öncedir. Hz. Fatıma vasiyyet âyetiyle ihticac etmiştir. Mezkûr âyette mirasçı bir kızsa kendisine mirasının yarısı verileceği bildirilmektedir.[153]

2969... Zührî'den Urve b. Zübeyr şu (bir önceki) hadisi Peygamber (s.a.)Jin hanımı Aişe'nin kendisine anlattığını söylemiş ve (Zührî rivayetine devamla şöyle) demiştir: Fatıma (r.a.), o zaman Rasûlullah (s.a.)'in (arkasında bırakmış olduğu) Medine ve Fedek'teki sadakası ile Hayber'in beşte birinden kalan (maUar)ı istemiş. Hz. Aişe (sözlerine devam ederek şöyle) demiş - Ebü Bekir de ona -Rasûlullah (s.a.): "Biz miras bırakmayız. Bizim bıraktığımız sadakadır. Muham-med'in ailesi ancak şu maldan yani Allah'ın (onlara fey olarak verdiği) malından yerler onların yiyecek (ve giyecek giderlerini daha fazla artırmaya hakları yoktur buyurdu” cevabını verdi.[154]

Açıklama

Hz. Peygamber. "Biz Peygamberler miras bırakmayız. Bizim bıraktığımız mallar sadakadır." buyurduğu halde Hz. Fatıma'nın Hz. Peygamber'in bıraktığı mallardan miras payı istemesi hakkındaki ulemanın görüşlerini bu önceki hadisin şerhinde açıklamıştık.

Mevzumuzu teşkil eden bir hadiste bir de Hz. Peygamberin Medine ve Fedekteki sadakasıyla Hayberin beştebirinden kalan mallarından bahsedilmektedir. Hz. Peygamberin özel mülkü olan topraklar hakkında Kadı Iyâz şunları söylüyor:

"Bunların birinci kısmı: Kendisine hibe edilmiştir. Uhud harbinde müslüman olan yahudi Muhayrik'in vasiyyeti bu kabildendir ki yedi bahçeden müteşekkildi. Ensarın verdikleri sulanmayan arazi de böyledir. Bunlar Peygamber (s.a.)'in halis mülki idi.

İkinci kısım: Beni Nadîr kabilesini sürgün ettiği vakit, onlardan harpsiz fey olarak aldığı arazidir. Bu da onun hususi mülkidir. Beni Nadir'in menkul mallarına gelince: Anlaşma mucibince bunların silahlardan başkasını yahudiler develerine yükleyip götürmüş; kalanı da gaziler arasında taksim edilmişti. Fedek arazisinin yarısı ile Vadilkura'nın üçte biri Peygamber (s.a.)'in hususi mülki idi. Çünkü bu yerleri bu şartlarla sulhan ele geçirmişti. Bu yerlerin gelirini başı sıkılan müslümanlara sarfederdi. Bunlardan başka Hayber'den sulh yolu ile alınmış Vatih ve Selalim namında iki de kalası vardı.

Üçüncü Kısım: Hayberin ve diğer harple alınan yerlerin beşte birinden eline geçen mallardır. Bu üç kısım malların hepsi peygamber (s.a.)'in halis mülki idi. Lakin o bunları benimsemez; ailesine, müslümanlara ve ümmetin umumi ihtiyaçlarına sarfederdi. Vefatından sonra bu sadakaların temellükü haram kılınmıştır."[155] Biz bu toprakların ikinci Ve üçüncü kısımda zikredilenlerinden 2967 numaralı hadisin şerhinde de bahsetmiştik. Aslında Hz. Peygamberin özel mülkü olan topraklar bunlardan İbaret değildi. Şu topraklar da onun özel mülkleri arasında idi:

1. Fedek arazisinin yansı -Nitekim 2967 numaralı hadisin şerhinde açıklamıştık

2. Vâdiyü'l-kuranın üçtebiri yahudiler kendi yerlerinde bırakılmaları için, rızalarıyla kendilerine ait arazinin yarısını (Vadiyü'l-kuramn üçtebirine tekabül eden yeri) Hz. Peygambere bağışlamışlardır. Daha sonra bu yerde oturan ve yahudi olmayanların elindeki araziyi de onlardan satın aldı. Böylece o bölgenin üçteikisi Hz. Peygamberin mülkü haline gelmiştir.

3. Miras yoluyla annesinden intikal eden Mehrûz isimli pazaryeri ile bir dükkan.[156] Bütün bu topraklar Hz. Peygamberin özel mülkü olduğu için vefatından sonra sadaka hükmüne geçmişler. Bu sebeple de Hz. Ömer bu topraklardan miras isteyen Hz. Fatıma'nın teklifini kabul etmedi. Ancak Peygamber efendimiz bunlardan Hayber topraklarının humusundan hissenize düşen kısmı sağlığında yiyecek ve giyecek masrafları için, ailesine bağışlamış olduğundan bu topraklar kendi mülkiyetinden çıkıp ailelerinin mülkü olmuştur. Dolayısıyla kendisinin vefatıyle sadakaya dönüşmemişlerdir. İşte hadis-i şerifte "sadaka topraklar" kelimesiyle kasdedilen topraklar, onun vefatına kadar, elinde kalan topraklardır. Ailesinin yiyeceklerini karşılamak üzere tahsis ettiği topraklar da Hayber topraklarından hissesine düşüp te sağlığında ailesine bağışladığı

topraklardır. Yukarıda açıkladığımız sadaka topraklar ise Hz. Peygamberin vefatından sonra beytü'l-mal'a tahsis olundu, idareleri için memur (mütevelli) tayin edildi.[157]

2970... îbn Şihab'dan elemiştir ki: Urve şu (bir önceki) hadisi Hz. Aişe'nin kendisine haber verdiğini söylemiş. (Urve) bu rivayetinde (şöyle) demiştir: "Ebû Bekir, Fatıma'nın bu teklifini kabul etmedi ve; "Ben Rasûlullah (s.a.)'ın yapmış olduğu bir uygulamayı terkedecek değilim. Onu mutlaka yerine getireceğim, onun bu (mevzuda) yapmış olduğu bir işi terk ettiğim takdirde doğru yoldan sapacağımdan korkarım." dedi. (Hz. Peygamberin) Medine'deki sadakasına gelince onu Hz. Ömer, Hz . Ali ile Abbâs'a verdi. Sonra Hz. Ali Onu Abbas'ın elinden aldı. Hayber (toprakları) ile Fedek (arazisin)e gelince; Hz. Ömer "Bunlar Rasûlullah (s.a.)'in karşılayacağı önemli ihtiyaçlarına sarfe-dilecek sadaka(Iar)dır." diyerek onu elinde tuttu.

"Bunların İdaresi (benim yerime geçip te) idareyi ele alacak kimseye aittir." dedi. Onlar bugüne kadar bu şekilde (idare edilegeldi).[158]

Açıklama

2963 numaralı hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımız gibi Hz.Ömer, Hz. Peygamberin vefat ederken arkada bıraktığı gayri menkul malların idaresini gelirlerini Hz. Peygamberin sarf ettiği yerlere sarf etmeleri şartıyla Hz. Ali'yle Hz. Abbas'a vermişti. Daha sonra mülkiyeti beytül-male verilen bu araziler mülkiyeti beytü'1-male menfaati amme hizmetlerine, fakirlere sarf edilen bir vakıf haline geldi. Böylece mülk arazi karakterinden çıkıp devlet arazisi (araziyi emiriyye) haline geldi. Fedek arazisi mütevelliler tayini ile (amme lehine) idare edilirken Hz. Muaviye halife olduğunda, Mervan b. Hakem'e ikta' etmiş, Mervân da iki oğlu Abdülmelik ile Abdülaziz'e bağışlamıştır. Sonra Ömer b. Abdülaziz (r.a) ile Abdülmelik b. Mervan'ın iki oğlu Velid ve Süleyman'ın olmuştur. Velid halifeliğinde hissesini Ömer b. Abdilaziz'e, Süleyman da halifeliğinde hissesini yine Ömer b. Abdilaziz'e bağışlamışlardır. Nihayet O da halife olduğunda Fedek'i, Hz. Peygamber ve dört halifesi zamanındaki sitatüye irca ettiğini halka duyurmuştur. Hz. Fatıma'nın evladını da mütevelli tayin etmiştir. Sonra onların ellerinden

alınmıştır. H. 210 yılında Halife me'mun o yeri tekrar Fatıma evladının idaresine vermiştir.[159]

2971... "Siz (onu elde etmek için) onun üzerine ne at ne de deve sürdünüz..."[160] âyeti hakkında Zühri'nin (şöyle) dedi(ği rivayet olunmuştur.): "Peygamber (s.a.) Fedek ve (bir takım) köylerin halkı ile barış yaptı. (Ma'mer der ki: -şeyhim Zührî bu köylerin) isimlerini söyledi ama ben hatırımda tutamadım.- (o sırada) Hz. Peygamber bir başka kavmi de kuşatmıştı.

(Muhasara altında olan bu kavim) Hz. Peygamberce haber göndererek sulh teklifinde bulundular. (Çünkü Cenab-ı Hak onların kalplerine korku düşürmüştü. Rasûl-ü Ekrem de onların bu teklifini kabul etti. Bunun üzerine yüce Allah indirmiş olduğu bir âyet-i kerimesinde şöyle) buyurdu: "Siz (onu elde etmek için) onun üzerine ne at ne de deve sürdünüz"[161] (Yüce Allah bu sözüyle bu malların) savaşsız olarak (elegeçtiğini) ifade buyurmak istiyor. Zührî dedi ki: (Ele geçen) Nadiroğullarının (bu) mallan sırf Peygamber (s.a)'e ait oldu. (Çünkü müslümanlar) onları zorla ele geçirmediler. (Bilakis) onları barış yo-luyle, ele geçirdiler. Bu yüzden de Peygamber (s.a) onları Muhacirler arasında bölüştürdü. Muhtaç durumda olan iki kişi hariç olmak üzere onlardan Ensara hiç bir şey vermedi.[162]

Açıklama

Fedek: Şam'ın hicaz bölgesinde ve Hayber tarafındadır. Medine'ye iki veya üç günlüktür.[163]

Vâdiyü'l-kura: Şam'la Medine arasında uzun bir vadidir. Teymâ ile Hayber arasında kalan bu vadide bir çok karye (köy)ler bulunduğu için buraya "vadil kura" denilmiştir.[164]

Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte, ravi Zührî'nin "şeyhim Zührî isimlerini söylemişti ama hatırımda kalmadı.'* diyerek kendilerinden bahsettiği köyler bu vadi içerisinde bulunan köylerdir.

Beni Nadir yahudileri, Hendek savaşında görülen hıyanetleri üzerine cezalandırıldıkları zaman, Hayber yahudileri Vadiyü*l-kura, Fedek ve Teyma yahudilerini yanlarına alarak Medine'ye yürümeyi kararlaştırmışlardı. Bunu öğrenen Peygamber efendimiz Hayber dönüşünde

sırasıyla Fedek, Vadiyü'1-kura ve Teyma yahudileri üzerine yürüdü. Yapılan anlaşma sonunda müslümanların eline pek çok ev eşyası, mal, yiyecek ve giyecek geçti. Fedek halkı ile yapılan anlaşmaya göre, Fedek arazisinin ve hurmalıklarının yarısı Peygamberimize ait oluyordu. Fedek barış yoluyla Jethedildiği için, Hayber'de olduğu gibi müslümanlar arasında bölüştürülmeyip Peygamberimize mahsus olmak üzere kaldı.[165] Vadiyü'1-kura halkından elde edilen mallar ise, mevzumuzu teşkil eden hadiste açıklandığı üzere haklarında Haşr süresinin altıncı âyeti nazil oldu, onlar da fey kabul edilerek Hz. Peygambere verildi. Fakat bilindiği gibi, Hz. Peygamber kendi özel mülkü sayılan bu feyleri hiç bir zaman kendi inhisarı altına almadı. Bilakis onları müslümanların genel maslahatlarına harcadı. Hz. Muhammed (s.a)'in özel mülkü olan bu mallar hakkında Kadı Iyaz'ın yapmış olduğu bir açıklamayı da 2969 numaralı hadisin şerhinde açıklamıştık.[166]

2972... Muğire'den demiştir ki: Ömer b. Abdülaziz, Halife seçildiği zaman, (Hz. Peygamberin mülkü olan topraklar, ellerinde bulunan) Mervan oğullarını toplayıp (şöyle) dedi: "Şüphe yok ki Fedek (arazisi) Rasûlullah (s.a.)'ındı. Onun bir kısmını (kendi ailesine) in-fak ederdi. Bir kısmım da Haşim oğullarının küçüklerine ihsan ederdi. Bir kısmıyla da bekarları evlendirirdi. (Kızı) Fatıma ondan Fedek arazisinin kendisine verilmesini istedi de (onun bu isteğini) kabul etmedi. (Fedek arazisinin) Rasûlullah (s.a.)'ın sağlığındaki durumu bu idi. Nihayet vefat edip Hz. Ebû Bekir halife seçilince, O'da -vefat edinceye kadar Fedek arazisinde Hz. Peygamberin yaptığı işlemi(n aynısını) yaptı. Ömer halife seçilince O da hayatı boyunca Fedek arazisi hakkında (Hz. Peygamber'le Hz. Ebû Bekir'in) yaptıkları işlemin aynısını yaptı. Sonra (dedem) Mervjîn onu ikta (yoluyla kendi yakınlarına tahsis) etti. Nihayet (Fedek arazisinin idaresi yahutta halifelik, ben) Ömer b. Abdülaziz'e geçti. Yani Abdülaziz'in oğluna (geçti). Ben de (kendimi Peygamber (s.a.)'in Hz. Fatıma'yı bile menettiği bir iş(in içinde gördüm. Benim buna asla hakkım yoktur. Onu Rasûlullah (s.a.) zamanındaki haline döndürüyorum. Ve sizi (buna) şahid tutuyorum. Ebû Dâvud der kî: -Ömer b Abdülaziz halife olduğu zaman geliri kırk bin dinar idi. Vefat ettiği zaman ise dört yüz dinardı. (Halifelikte) kalmış olsaydı (bu gelir) daha da azalırdı.[167]

Açıklama

Mukataa, "Özel kesim eliyle işletilen ve karşılığında devlete bjf pay ödenen devlet işletmelerini" ifade eder. Mukataa vermeye de ikta denir. Hz. Peygamberin özel mülkü olan topraklarının vefatından sonra kimlerin eline ve ne suretle geçmiş olduğunu 2970 numaralı hadîsin şerhinde açıklamıştık. Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte ise bu toprakların Hz. Ömer b. Abdülazizin dedesi Mervân tarafından yakınlarına ikta yoluyla dağıtıldığı ve nihayet Hz. Ömer b. Abdülaziz devrine kadar böylece geldiği Hz. Ömer b. Abdülaziz'in de bu tarlaların hukuki durumunu Hz. Peygamber zamanındaki haline çevirdiği ifade edilmektedir. Bilindiği gibi, Mervanın Fedek arazisini bu şekilde yakınlarına dağıtılması Hz. Osman devrinde olmuştur. İşte Hz. Osman'ın kendi devrinde sert bir dille tenkid edilmesinde ve nihayet yıpratümasında ve şehid edilmesine sebep olan isyan hareketlerinin başlatılmasında en çok istismar konusu olan mesele bu meseledir. Halbuki Avnü'l-ma'bud yazarının açıkladığı gibi Hz. Osman'ın bir numara sonra tercümesini sunacağımız "muhakkak ki Allah bir Peygambere bir geçim kaynağı ihsan edecek olursa o kaynak daha sonra onun yerine geçen kimselerin olur." mealindeki hadisi duymuş ve kendisi zengin olduğundan kendi hakkı olan bu topraklan akrabasından Mervan eliyle yine kendi yakınlarına belirli bir pay karşılığında dağıtmış olması mümkündür. Hasan-i Basri ile Katâde (r.a) bu görüştedirler.

Fakat Hz. Ömer b. Abdülaziz bu haktan yararlanmak istememiş, kendi içtihadıyla buna hakkı olmadığı kanaatine varmış ve onu Hz. Peygamber devrindeki haline iade etmiştir. Bilindiği gibi Hz. Peygamber bu topraklardan sadece ailesinin bir senelik zaruri ihtiyaçlarım alır. Kalanını müslüman-ların genel hizmetlerine sarf ederdi.[168]

2973... Ebû Tufeyl'den demiştir ki:

Fatıma (r.a.) Ebû Bekir (r.a)'a vararak Peygamber (s.a)'den (kendine düşecek) mirasını istedi. Ebû Bekir (r.a) de (şöyle) cevap verdi:

Ben Rasûlullah (s.a.)'i "Şüphesiz ki: Aziz ve Celi) olan Allah bir Peygambere herhangi bir geçim kaynağı verdiği zaman o kaynak (Peygamberin vefatından) sonra yerine geçen kimsenin olur." derken işittim.[169]

Açıklama

Metinde geçen "tu'me" kelimesi sözlükte yiyecek anlamına gelirse de, burada Fey gibi düşmandan ele geçen mal anlamında kullanılmıştır. "Peygamberin yerine geçen" sözüyle de peygamberden sonra halife seçilen ve devlet başkanlığı makamına getirilen kimse kas-dedilmektedir. Bu hadis-i şerifle, halife seçilen bir kimsenin Hz. Peygamberin özel mülkü olan toprakları aynen Hz. Peygamberin sağlığmdaki gibi idare etmesi, Hz. Peygamber bu toprakların gelirini nereye sarf ediyor idiyse onun da aynı yerlere sarf etmesi gerektiği ve Hz. Peygamberin bu topraklardan faydalandığı kadar onun da faydalanabileceği ifade edilmektedir. Hafız Mün-zırî, bu hadisin senedinde bulunan el-Velid b. Cemil'in tenkid edildiğini söylemiştir. Ayrıca bu hadis-i şerif, fey gelirlerinin beşte dördünün Hz. Peygamberin vefatından sonra devlet başkanlarının hakkı olduğunu söyleyenlerin delilini teşkil etmektedir. Biz fıkıh ulemasının fey hakkındaki görüşlerini 2951-2953 numaralı hadislerin şerhlerinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[170]

2974... Ebû Hureyre'den demiştir ki: Peygamber (s.a) (şöyle) buyurmuştur: "Benim mirasçılarım (benim bırakacağım) bir dinarı bile bölüşemezler, hanımlarımın nafakasından ve halifemin masrafından başka ne bırakmışsam sadakadır.

Ebû Dâvud dedi ki: "mü'neti amili" (sözüyle) toprağı (mı) sürenler (in ücreti) denmek istenmiştir.[171]

Açıklama

Ulema bu hadisteki dinar kaydının başka mallara tenbih için getirildiğini söylemişlerdir. Bundan murad miras istemeyi yasaklamak değildir. Zira yasak, vukuu mümkün olan şeylere mahsustur. Peygamber (s.a)'e mirasçı olmak İse mümkün değildir. Şu halde hadisten murad, ihbardır. Yani hiçbir şeyi taksim edemezler, çünkü buna mirasçı olunmaz demektir .Cumhur ulemanın kavli budur.Basra âlimlerinden bazılarının*'Peygamber (s.a)'e kimsenin mirasçı olmaması, Allah Teala

onun bütün malını sadaka yaptığı içindir." dedikleri rivayet olunursa da doğrusu Cumhurun kavlidir. Rasûlullah (s.a.)'in kadınlarının nafakaları miras değildir. Onlar, iddet bekleyen kadınlar hükmündedirler. Nafakaları bundan dolayı verilmiştir. Hattâbî diyor ki: "İbn Uyeyne'den bana anlatıldığına göre, şöyle dermiş: Rasûlullah (s.a.)'in zevceleri iddet bekleyen kadınlar hükmündedir. Çünkü onlara evlenmek ebediyyen caiz değildir. Bu sebeple onlara nafaka verilmiş, oturdukları evleri kendilerine terk edilmiştir.

Hadisteki amilden murad bazılarına göre mütevellidir. Bir takımları, "Halife olsun, onun memurları olsun, müslumanlar namına çalışan her vazifeli buna dahildir/' demişlerdir.[172]

Metin sonuna ilave ettiği kısımdan merhum musannif Ebû Davud'unda Amil kelimesinin burada Hz. Peygamberin arazisinin idaresini üstlenen kimseler anlamında kullanıldığı görüşünde olduğu anlaşılmaktadır.[173]

2975... Ebû Buhterî'den demiştir ki:

Adamın birinden bir hadis işitmiştim de çok hoşuma gitmişti. Bunun üzerine (ona) "Bu hadisi bana bir yazıver" demiştim. O da bu hadisi (bana) açıkça yazılmış bir halde getir (ip ver)di. (Hadis şöyleydi, bir gün) "Abbas'la Ali (r.a) Hz. Ömer'in yanına girdiler. (Ömer'in yanında Talha ile Zübeyr, Abdurrahman ve Sa'd vardı. Abbas ile Ali ise (biribirlerinden) davacı idiler. Derken Ömer (r.a) Talha ile Zübeyr, Abdurrahman ve Sa'd'a: "Siz Rasûlullah (s.a.)'in "Ailesinin yiyeceği ve içeceği dışında Peygamberin bütün malı sadakadır. Bizim malımıza mirasçı olunamaz." dediğini biliyor musunuz? dedi. (Onlar da): "Evet" (biliyoruz) dediler. (Sonra Hz. Ömer sözlerine devam ederek: "Rasûlullah (s.a) malını ailesine harcardı. Kalanı da sadaka olarak dağıtırdı. Sonra Rasûlullah (s.a) vefat etti. Bunun üzerine halifeliği iki sene Ebû Bekir (r.a) yürüttü, Rasûlullah (s.a)'in yaptığını (aynen) o da yapıyordu.." dedi. Sonra (Ebû Buhterî, 2963 numaralı) Malik b. Evs. hadisinden bir kısmım daha zikretti.[174]

Açıklama

2963-2965 numaralı hadis-i şeriflerde açıklandığı üzere, Hz.Peygamber, ailesinin bir senelik İhtiyacını fey gelirlerinden ayırır,; bundan artanı da

fakirlere tasadduk ederdi. Bu durum, Rasûlullah (s.a)'ın vefat ettiği sırada borcuna karşılık zırhının rehin olduğunu İfade eden Hz. Aişe hadisi[175]ne aykırı değildir. Çünkü bir senelik ihtiyacını fey gelirlerinden almakla beraber, sene içerisinde elinde bulunan mallan fakirlere dağıtırdı. Nihayet elinde hiç para kalmayınca borçlamrdı. İşte zırhını da bu şekilde yaptığı borçlanmasına karşılık rehin olarak vermişti.[176]

2976... Hz. Aişe'den demiştir ki:

Rasûlullah (s.a) vefat edince, hanımları Hz. Osman'ı Ebû Bekir Sıddık'e göndererek O'ndan, Peygamber (s.a)'ın malının sekizde birini (kendilerine) isteyivermesini kararlaştırmışlar. Bunun üzerine Hz. Aişe onlara Rasûlullah (s.a) "Bizim malımıza varis olunmaz. Bizim bıraktığımız sadakadır-" buyurmadı mı?- demiş.[177]

Açıklama

Burada "Hz. Peygamberin hanımlarının, Hz. Ebû Bekir'den, Hz. Peygamberin malının sekizde birini istemeye karar verdikleri" ifade edilirken, Müslimin Sahihinde, "Hz. Ebû Bekir'den Hz. Peygamberin mirasım" istediklerinden bahsedilmektedir. Bu iki rivayet arasında hiçbir fark yoktur. Çünkü Hz. Peygamberin hanımlarının Hz. Ebû Bekir'den istedikleri, Hz. Peygamberin malının sekizde birinden maksat, onun mirasıdır. Çünkü kadınların, kocalarının mirasından kendilerine düşen pay, malın sekizde biridir. Eğer kocalarının çocuğu yoksa o zaman bu pay dörtte birdir.'

Daha önce de açıkladığımız gibi, Peygamberlerin mallarının mirasçılarına kalmayıp sadaka olmasının hikmetini, ulema şöyle açıklamıştır: Eğer peygamberlerin malları mirasçılara kalsaydı, bu mirasçılar arasında peygamberlerin bir an önce vefat etmesini arzu edenler çıkabilirdi. Bu da onların helakine sebep olurdu. Ayrıca Peygamberlerin mallarının miras yoluyla yakınlarına intikal ettiğini görenler, peygamberlerin yakınlarını zengin etmek için çalıştıkları vehmine kapılarak peygamberlerden ve onların getirdiği dinlerden nefret ederlerdi. Bu da yine onların felaketine sebep olurdu. Her ne kadar Kur*ân-ı Kerîm'de "Süleyman

Davud'a mirasçı oldu."[178] buyrulmuşsa da, Kur*ân-ı Kerîm'de bahsedilen mirasdan muradmal değil, Peygamberlik, ilim ve hikmettir.[179]

2977... (İbn Şihab'ın yine Urve kanalıyla Aişe'den rivayet ettiğine göre Hz. Aişe şöyle demiştir.) Ben (Hz. Peygamberin malından miras isteyen hanımlarına): "Siz Aliah'dan korkmaz mısınız? Siz Rasûlullah (s.a)'i "Bizim malımıza mirasçı olunmaz. Bizim bıraktığımız sadakadır. Ancak şu mal Muhammed'in ailesinin ihtiyaçları için ve misafirlerinin ağırlanması) içindir. Ben ölünce (ailemin ihtiyaçlarına tahsis ettiklerimin dışında kalan) malım benden sonra halifeliği üstlenecek olan kimseye aittir." derken işitmediniz mi dedim.[180]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama 2969 ve 2973 numaralı hadis-i şeriflerin şerhinde bulunduğundan burada tekrara lüzum görmedik.[181]

19-20. Humus (Beştebir) Payın Ve (Hz. Peygamberin) Yakınlarının Hissesinin Sarf Edilecekleri Yerler

2978... Cübeyr b. Mutim(in) haber verdi(ğine göre) kendisi, Osman b. Affan (r.a) ile birlikte (Hz. Peygamberin) humustan (ayırdığı bir payı) Haşim oğullarıyla, Muttalib oğullan arasında paylaştırdığını konuşarak Rasûlullah'ın huzuruna varmışlar. (Cubeyr b. Mutim sözlerine şöyle devam etmiştir) "Ben: Ey Allah'ın Rasûlü (sen humusun bir kısmını) kardeşlerimiz Muttalib oğullarına dağıttın da bize (ondan) hiçbir şey vermedin. Oysa bizim sana olan yakınlığımızla onların yakınlığı aynıdır" dedim. Peygamber (s.a) de: "Haşim oğullarıyla, Muttalib oğullan aynı şey (gibi) dir" buyurdu. Cübeyr (rivayetine devamla şöyle) dedi: (Hz. Peygamber) bu humustan Haşim oğullarıyla Muttalib oğullarına verdiği gibi, Abdüşems ve Nevfel oğullarına vermedi. (Zührî) dedi ki: Ebû Bekir humusu aynen Rasûlullah (s.a) gibi bölüştürürdü, fakat Rasûlullah (s.a)'in (kendi) yakınlarına vermiş

olduğu hisseyi, onlara vermezdi. Ömer b. el-Hattab, humustan onlara hisse verirdi. Hz. Ömer'den sonra Osman da (onlara humustan pay verirdi.)[182]

Açıklama

Bilindiği gibi Hz. Osman, Abdüşems oğullarmdandır. Cübeyr b. Mutim ise Nevfel oğullarmdandır. Abdüşems ile Nevfel, Haşim ve Muttalib de Peygamberimizin dördüncü dedesi Abdi Menafin oğullarıdır. Peygamberimiz, Haşim'in torunlarındandır. Bu hadisin ravisi Cübeyr b. Mutim ise, Nevfel'in torunlarındandır. Nitekim bu hadis-i şerif bir başka yoldan da "Biz (Hz. Peygambere) -Ey Allah'ın Rasûlü senin neslin olan Haşim oğullarının faziletini inkâr etmiyoruz. (Binaenaleyh humustan onlara bir hisse vermenin hikmetini anlıyoruz). Ancak Muttalib oğullarına humustan bir hisse veripte bize vermemenin sebebi nedir? -diye sorduk" anlamına gelen lafızlarla rivayet olunmuştur. Öyle anlaşılıyor ki, Hz. Peygamber Enfâl sûresinin kırkbirinci âyetine uyarak Hayber ganimetlerinin beşte birinde kendi yakınları olan Haşim oğullarıyla, Muttalib oğullarına hisse verdiği halde onlar derecesinde yakınları olan Abdüşems oğullarıyla Nevfel oğullarına vermeyince, Abdüşems oğullarından Hz. Osman (r.a) ile Nevfel oğullarından Cübeyr b. Mutin bu durumu aralarında müzakere ederek Hz. Peygamberin huzuruna varmışlar ve "Ey Allah'ın Rasûlü, bu ganimetlerden Enfâl sûresinin kırkbirinci âyetine uyarak yakınların olan Muttalib oğullarıyla, Haşim oğullarına bir pay verdiğini biliyoruz. Oysa bizim neslimiz olan Abdüşems oğullan ile Nevfel oğulları da sana aynen Muttalib oğulları ile Haşim oğulları kadar yakındır. Hal böyleyken bizim neslimize de bir pay vermeyişinin sebebi nedir?" diye sormuşlar. Rasûl-ü Zişan Efendimiz de onlara kısaca "Haşim oğullarıyla Muttalib oğulları aynı şey (gibi)dir" buyurmak suretiyle, bu tutumunun hikmetini açıklamış oldu. Hz. Peygamber, bu kısa açıklamasıyla, Muttalib oğullarıyla, Haşim oğullarının, gerek cahiliy-yet devrinde ve gerekse İslamiyet devrinde biribirlerinden hiç ayrılmadıklarını ve her zaman İslamiyetin hizmetinde bulunduklarını, Abdüşems oğullarıyla Nevfel oğullarının Kureyş kafirlerinin Haşim oğullarına karşı kendileriyle hiçbir alışveriş yapmamak üzere aldıkları boykot kararma katılarak kafirler, safında yer aldıklarını çok veciz bir şekilde dile getirmiş ve Muttalib

oğullarıyla Haşim oğullarını Abdüşems oğullarıyla Nevfel oğullarına tercih etmesindeki hikmeti çok güzel bir şekilde açıklamıştır.

İmam Şafiî ve İmam Ahmed'e göre ganimetlerden ayrılan humusun beşte biri Hz. Peygamberin yakın akrabalarından olan Haşim oğullarıyla Muttalib oğullarına verilir. Bu hususta fakirle zengin eşittir. Sözü geçen hisse aralarında "mislü hazz-ıl-ünseyeyni" esasına göre ikili bir taksim edilir. İmâm Mâlik'e göre, bu taksim, devlet başkanının reyine kalmıştır. Dilerse Haşim oğullarıyla Muttalip oğullarının tümü arasında bölüştürür, dilerse bazısına verir bazısına vermez. Dilerse bu iki kabiliye vermez de başkalarına verir.

Hanefîlere göre, bu hisse sadece Haşim oğullarıyla Muttalib oğullarına verilir. Ancak onların fakirleri ile yetimleri, yolda kalmış olanları, fakir, yetim ve yolcu olmayanlarına takdim edilir.[183] Yani biz Hanefîlere göre, Haşim oğullarının zenginleri bu mallardan bir pay alamazlar.[184] Bilindiği gibi Muttalip oğullarının durumu da böyledir. Hz. Ebû Bekir'in kendi devrinde bu hisseyi Haşim oğullarıyla Muttalip oğullarına vermeyip başkalarına vermesi, bu iki kabilenin oldukça zengin durumda olup, başkalarının daha muhtaç olmayışlarındandır.[185]

2979... Said b. El-Müseyyeb'den demiştir ki: Cübeyr b. Mutim (şöyle) demiştir: Rasûlullah (s.a) (ganimet mallarının) beşte bir(in)den Haşim oğullarıyla, Muttalib oğullarına hisse ayırdığı gibi OAbdişems oğullarıyla Nevfel oğullarına ayırmadı. (Zührî) dedi ki, Ebû Bekir (ganimet mallarından ayrılan) beşte bir hisseyi (hak sahipleri arasında) aynen Rasûlullah (s.a)'ın taksimi gibi taksim ederdi. Fakat (bu hisse'-den) Rasûlullah'ın verdiği gibi onun yakınlarına (bir pay) vermezdi. Ömer de onlara (bir hisse) verirdi. Ondan sonra (halife) olan (Hz. Osman) da, O humustan (onlara bir pay) verirdi.[186]

Açıklama

Enfâl sûresinin kırkbirinci âyeti, ganimetten ayrılan mallanndan Hz.Peygamberin yakınlarının da hakkı bulunduğuna açıkça delalet etmektedir. Ulemanın bu mevzudaki görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür.

1. İmâm Şafiî'ye göre bu beşte bir hisseyi Hz. Peygamber, **a-** Yakınları, **b-** Öksüzler, **c-** Yoksullar, **d-** Yolda kalmışlar arasında bölüştürürdü.Hz. Peygamberin vefatından sonra da yine onun yakınlarına hisse verilir. Hz. Peygamberin hissesi de onun yerine geçen halifeye verilir.

2. Malikiler de bu görüştedirler.

3. Rey sahiplerine göre, Hz. Peygamber vefatıyla bu mallardan hem kendi hissesi hem de akrabalarının hissesi düşmüştür. Bu bakımdan humus yoksullarla, öksüzler ve yolda kalmışlar arasında paylaştırılır. Hz. Peygamberin akrabasından olan yoksullarla öksüzler ve yolda kalmış olanlar da aynen diğer yoksullar, öksüzler ve yolda kalmışlar gibi bu haktan yararlanırlar.

Bu üç sınıftan yalnız bir sınıfa vermek te caizdir.[187]

na hisse verdiği halde, Nevfel oğullarıyla Abdüşems oğullarına vermemesinin sebebi, ulema arasında farklı şekillerde açıklanmıştır. Şâfiîlerden bazılarına göre, Hz. Peygamberin akrabalarına hisse verilmesinin sebebi ikidir. Birincisi, Hz. Peygambere yakınlıkları, ikincisi de, Hz. Peygambere ve İslamiyete hizmetleridir.

İşte Haşim oğullarıyla Muttalib oğullarında bu şartların ikisi de bulunduğu için, Hz. Peygamber onlara hisse vermiştir. Nevfel oğullarıyla Abdüşems oğullarında, birinci şart varsa da ikinci şart olmadığı için onlara hisse vermemiştir. Şevkâni'nin açıklamasına göre, aslında akrabalık kelimesi geniş kapsamlı bir kelimedir. Hz. Peygamberin sünneti onu tahsis etmiştir.

Bir önceki hadisin şerhinde geçen açıklamalar da bu hadise açıklık getirdiğinden, bu hadisle ilgili açıklamamızı burada kesiyoruz.[188]

2980... Said b. el-Müseyyeb'den demiştir ki: Cübeyr b. Mutım O'na (şöyle) demiştir: Hayber günü olunca Rasûlullah (s.a) (kendi) yakınlarının humustaki) hissesini Haşim oğullarıyla Nevfel oğullarına verdi. (Hz. Cübeyr sözlerine devam ederek şöyle dedi.) Ben de Osman b. Affan'la beraber yola koyuldum nihayet Peygamber (s.a)'e vardık ve "Ey Allah'ın Rasûlü, bunlar Haşim oğullarıdır. Allah'ın seni onların içerisine yerleştirmiş olması sebebiyle onların (bize nisbetle olan) üstünlüklerini inkâr etmiyoruz, (fakat) kardeşlerimiz Muttalib oğullarının durumu nedir de bizi bıraktığın halde onlara (hisse) verdin. Oysa (onlarla) bizim (sana olan) yakınlığımız

birdir?" dedik. Rasûlullah (s.a) de: "Muttalib oğullarıyla biz cahiliyye (döneminde de) İslâmiyet döneminde de (hiç) ayrılmadık. Biz ve onlar bir şey (gibiy)iz." buyurdu ve parmaklarını biribirine geçirdi.[189]

Açıklama

2968 numaralı hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımız gibi Peygamber Efendimizin dördüncü dedesi Abdümenaftır. Abdümenafın Haşim, Muttalib, Nevfel ve Abdüşems isminde dört oğlu vardır.

Hz. Peygamber, Haşim neslinden hadisin ravisi Cübeyr Nevfel'in Hz.Osman b. Affan ise Abdüşems'in neslindendir. Bir başka ifade ile Hz. Osman ile Hz. Cübeyr Abdümenafta Muttalib ve Haşim oğullarıyla btrleşmektedir-ler.'Bu sebeple de mensup oldukları Nevfel oğullarıyla, Abdüşems oğullarına da humus hissesinden bir pay verilmesini istemişlerdir. Fakat Rasûlü zişan Efendimiz, "Muttalib oğullarıyla biz Haşim oğulları gerek cahiliyye ve gerekse İslamiyet döneminde birbirimizden hiç ayrılmadık." buyurarak cahi-liyyet döneminde, Nevfel ve Abdüşems oğullarının zaman zaman Kureyş ka-firleriyle birleşerek müslümanlara cephe aldıklarını ve Haşim oğullarıyla Muttalib oğullarının İslamiyete hizmetlerinin onlardan daha fazla olduğunu, bu yüzden de Haşim oğullarıyla, Abdülmuttalib oğullarını, Nevfel ve Abdüşems oğullarına tercih ettiğini çok veciz şekilde açıklamıştır.

Bu sözü söylerken ellerini kenetleyip parmaklarını birbirine geçirmekle, yine Muttalib oğullarıyla Haşim oğullarının birlik ve beraberlik içinde kenetlenmiş olduğuna işaret etmek istemiştir.[190]

2981... es-Süddi'den (Allah'ın Rasûlü ile) akrabalığı bulunan (lar) hakkında "Onlar Abdülmuttalib oğullarıdır." dedi(ği rivayet olunmuştur.)[191]

Açıklama

"Bilin ki: ganimet (olarak) ele geçirdiğiniz şeylerin beşte biri Allah'a, Rasûlü ne ve (Allah'ın Rasûlü ile) akrabalığı bulunan(lar)a, yetimlere, yoksullara ve yoku(lar)a aittir..."[192] âyetinde geçen "...

Allah'ın Rasûlü ile akrabalığı bulunanlar..." sözüyle kimlerin kasdedildiği ulema arasında ihtilaflıdır.

Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte Süddi'nin Allah'ın Rasûlü ile akrabalığı bulunanlar (in) Hz. Peygamberin dedesi Abdülmuttalib'in oğullarından ibaret olduğu görüşünü taşıdığı ifade edilmektedir.

Cumhur ulemaya göre, Hz. Peygamberin akrabaları Haşim oğullarıyla Muttalib oğullarıdır.[193]

Bir görüşe göre yalnız Haşim oğullarıdır. Başka bir görüşe göre de Hz. Peygambere akraba olan tüm Kureyş kabilesidir.[194]

2982... Yezid b. Hûrmûz (şöyle) demiştir: Necdet-ûl Harûrî İbn Zübeyr'in (Haccac-ı zalimle olan) savaşı sırasında Hacca gitmişti de İbn Abbâs'a (birini) göndererek (Hz. Peygamberin) yakınlann(ın) payını sordu ve (şimdi) bu payın kime ait olduğu görü-, sinidesin? dedi.

İbn Abbas (r.a) da: (Ben bu payın yine) Rasûlullah (s.a)'ın (sağlığında) bu hisseyi kendilerine verdiği yakınlarına ait (olduğu inancındayım) Nitekim Hz. Ömer'de bu hisse'den (Hz. Peygamberin yakını olarak) bize (bir pay) vermişti. (Fakat) biz (Hz. Ömer'im verdiği) bu payı hakkımızdan az bulduğumuz için kendisine geri verdik ve almaktan kaçındık.[195]

Açıklama

Abdullahb. Zübeyr b. Avvam'ın-(622-692 - l-73H.)sahabı babası cennetle müjdelenenlerdenaır. Anası Ebu Bekir in kızı Esma'dır. Medine'de muhacirlerden ilk doğan çocuktur. Hz. Peygamber O'na Abdullah adını verdi. İyi yetişti. Ashâb içinde hadis ve fıkıhta alim olanlardan biridir. Hz. Osman tarafından kurulan Kur'an istinsah (yazıp çoğaltma) heyetinde bulundu. İlmi kudreti yanında son derece cesur bir zattı....

Hz. Osman'ı müdafaa edenlerdendi. Cemel vakasında babası Zübeyr'in yanındaydı. Hz. Muaviye'nin oğlu Yezid, halife olunca Mekke'ye geçti. Hz. Hüseyin'in Kerbela faciasında şehit edilmesinden sonra işe hız verdi. Yezid'in tayin ettiği adamları hicazdan kovdu kendi namına hilafet ilan etti. Bu duruma kızan Yezid, üzerine Müslüm b. Ukbe kumandasında büyük bir ordu gönderdi. Harra mevkiinde iki taraf çatıştı. Medine Halkından ye Ashabdan binlerce adam öldürüldü. Ordu Mekkeye doğru yürüdü. Bu savaşlar

sürüp gitti. 64 yılında Mekkede Abdullah muhasara edildi. Bu sırada Yezid öldü. '64 gün süre muhasara esnasında Kabe harap olmuş atılan taşlar bazı yerleri kırmıştı. Abdullah Kâbeyi tamir etti. Hicaz, Yemen, Mısır, Irak, İran ve Horasan halkı Abdullah'a biat ederek onu halife tamdılar. Dokuz yıl Mekke'de halifelik yaptı. Mısır'ın bir kısmıyla Suriye Emeviler'in elinde kalmıştı Mervân b. Abdülmelik hilafet makamına geçince; önce Irak'a asker göndererek orada İbn Zübeyr'in kardeşini ortadan kaldırdı. Sonra her tarafa dehşet saçan Haccacı Mekke'ye gönderdi. Haccac hicretin yetmiş ikinci (72) yılında Mekke'yi kuşattı. Mancınıkla şehri ve Ka'beyi taşa tuttu. Muhasara 6,5 ay sürdü. Abdullah'ın etrafındakiler dağılmaya başladılar. Fakat o devam azmindeydi atılan bir taşla alnından yaralandı. Haccac'ın askerleri ..üzerine atılıp kendisini şehit ettiler.[196]

Metinde geçen Hz. İbn-Zübeyr olayından maksat hicretin yetmiş ikinci yılında şehit olmasıyla neticelenen Haccac-ı zalimle yaptığı savaştır.

Hz. Abbas'ın ganimetlerden ayrılan beşte bir hissesinin bir kısmının yine Hz. Peygamber zamanında olduğu gibi Hz. Peygamberin yakınlarına verilmesi görüşünde olmasına karşılık, Hz. Ömer'in halifeliği döneminde bu payı onlara vermemesinin sebebi, Hz. Abbas'ın bu payın Hz. Peygamberin yakınlarının hakkı olduğuna inanırken, Hz. Ömer'in bu payın onların değişmez hakkı olmadığı, fakat bu payın onlara da verebileceği görüşünde olmasıdır.

Hz. Ömer, bu payın da zekat gibi verilmesi caiz olan sınıflardan en fazla muhtaç durumunda olanına verilebileceğine inandığı için, kendi .devrinde ondan Hz. Peygamberin yakınlarına az bir hisse vermiş, kalanını da onlardan daha muhtaç durumda olanlara vermiştir.

Hz. İbn Abbas' (r.a) ise, ganimetlerden ayrılan beşte bir hissenin beşte birinin, mutlaka Hz. Peygamberin yakınlarının hakkı olduğuna inandığı için Hz. Ömer'in bu paydan gönderdiği bir miktar payı humusun beşte birinden eksik olduğu gerekçesiyle kabul etmemiştir.

Görülüyor ki, bu iki büyük sahabi arasındaki ihtilaf, sadece aralarındaki ictihâd farkından doğmaktadır. Hanefi ulemasjnın bu mevzudaki görüşünü 2979 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lu-züm görmedik.[197]

2983... Abdurrahman b. Ebî Leyla'dan demiştir ki: Ben Hz.

Ali (r.a)’i (şöyle) derken işittim. "Rasûlullah (s.a) humusun beşte birini (hak sahiplerine dağıtmak üzere) beni görevlendirmişti. Bende onu Rasûlullah (s.a)'le Hz. Ebû Bekir ve Ömer devrinde (verilmesi gereken) yerlerine verdim. (Bir gün) bana (Hz. Ömer tarafından) bir mal getirildi. (Hz. Ömer) beni çağırdı ve:

"Onu (Hz. Peygamberin yakını olarak) Sen al" (Ve yine eskiden olduğu gibi dağıtılması gereken, yerlere dağıt) dedi. (Bende):

"Ben (onun idaresini üzerime almak) istemiyorum." dedim. O'da (onun idarisini)

"Sen al çünkü siz (Peygamberin yakınları olarak) Gna daha çok müstehaksınız" dedi. Bende:

"Bizim ona ihtiyacımız yoktur." dedim. Bunun üzerine (götürdü) onu hazineye koydu.[198]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, bir önceki hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımız gibi Hz. Ali'nin de Hz. Ömer gibi humus'un beşte birinin Hz. Peygamberin yakınlarının değişmeyen hakkı olmadığı, ancak bu payın kendilerine verilmei caiz olan sınıflardan biri olmaları itibariyle onlara da verilebileceği görüşünde olduğunu ifade etmektedir.

Bu mevzuda merhum Muhammed Hamdı Efendi meşhur ve kıymetli tefsirinde şöyle diyor: "...Binaenaleyh onun reyinden ayrılmadıklarını söyleyen ehl-i beytinin dahi onun mekruh gördüğünü, mekruh görmeleri ve önceki görüşünden dönüşü kabul etmeleri ve Hz. Ali'yi kendi vicdan ve itikadın-ca haklı bildiği hak sahiplerini haklarından men edip bir korku ile takıyye perdesine bürünmüş bir mukreh mevkiinde farzetmekten çekinmeleri iktiza eder."[199]

Ancak bu Hadis-i şerifte Hz. Ebû Bekir devrinde de humusun beşte birinden Hz. Peygamberin yakınlarına beşte bir hisse verildiği ifade edilmektedir. Oysa 2979 numaralı hadis-i şerifte Hz. Ebû Bekir'in de bu hisseyi Hz. Peygamberin yakınlarına vermediği ifade edilmektedir. Bu bakımdan mev-zumuzu teşkil eden bu hadis-i şerif 2979 numaralı hadis-i şerife aykırıdır. Hanefi ulemasından İbn Humman'ın da işaret ettiği gibi Hafız Münzirî 2979 numaralı hadisin sahih olduğunu mevzumuzu teşkil

eden hadis-i şerifinse sahih olmadığını söylemiş ve 2979 numaralı hadisi mevzumuzu teşkil eden hadise tercih etmiştir.

Bezlul-Mechûd yazarının açıklamasına göre, Hz. Ömer Hz. Ali'ye "bunun idaresini al çünkü siz (peygamberlerin yakını olarak) buna (başkalarından) daha müstehaksınız" demekle aslında "muhtaç olduğunuz takdirde siz bunu almaya diğer muhtaçlardan daha müstehaksınız." demek istemiştir. Eğer Hz. Peygamberin yakınları hem zengin hallerinde hem de fakir hallerinde mutlak surette onu almaya başkalarından daha.layık olsalardı. Hz. Ali, Hz. Ömer'in bu malları almaları için yapmış olduğu teklifi hem kendi adına hem de kavmi adına reddedemezdi.[200]

2984... Abdurrahman'dan demiştir ki: Ali (r.a)'ı (şöyle) derken işittim.

“Ben, Abbas, Fatıma ve Zeyd b. Hariseyle Hz. Peygamber (s.a.)'in yanında biraraya gelmiştik. (Hz. Peygambere hitaben) "Ey Allah'ın Rasûlü, Aziz ve Celil olan Allah'ın kitabında (ganimet mallarından ayrılıp dağıtılmasını emrettiği) humustan (bize düşecek olan) hakkımızı (pay sahiplerine dağıtma görevini) bana versende (ileride) senden sonra her hangi bir kimsenin bu mevzuda benimle anlaşmazlığa düşmemesi için senin sağlığında bu geliri (hak sahiplerine) ben da-ğıtsam (çok isabetli olur, uygun buluyorsan bunu) yap" dedim. (Ra-sülü Ekrem Efendimiz de) bunu,yaptı. Ve (humus gelirlerindeki Hz. Peygamberin yakınlarına ait) bu hakkı, Rasûlullah (s.a)'in sağlığında (hak sahiplerine) ben dağıttım. Sonra Hz. Ebû Bekir de bu görevi bana verdi. Nihayet Hz. Ömer'in (halifelik) yıllarının son yılına kadar (bu görevi yürüttüm fakat Hz. Ömer'in halifeliğinin son yılında bu görevi bıraktım) Çünkü (o sene) O'na (ganimetlerden) bir çok mal geldi. O'da bizim hakkımızı ayırdı. Sonra bana (bir haber) gönder(erek varıp onu hak sahiplerine bölüştürmemi iste)di. Ben de "Bizim bu sene ona ihtiyacımız yoktur, (fakat Hz. Peygamberin yakınları olan bizlerin dışındaki) müslümanların ona ihtiyacı vardır. Sen bunu onlara ver!" cevabını verdim. O da (bizim hissemize düşecek olan) bu malı fakir müslümanlara verdi. Hz. Ömer'den sonra kimse bana bunu teklif etmedi. Hz. Ömer'in yanından çıktıktan sonra Hz. Abbas'la karşı-laş(mış)tımda (Bana) "Ey Ali. Bu gün sen bizi (büyük bir) gelirden mahrum ettin, bir daha bu mal ebediyyen bize verilmez. " de(miş)di. (Gerçekten Abbas) çok zeki bir adamdı.[201]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçmiştir.[202]

2985... Abdûlmuttalib b. Rabia b. El-Haris b. Abdûlmuttalib(in) haber verdi(ğine göre), Rabia b. El-Haris ile Abbas . Abdil Muttalib, Abdulmuttalib b. Rabia ile Fazl b. Abbas'a -siz Rasûlullah (s.a)'e varınız ve kendisine "Ey Allah'ın Rasûlü gördüğün gibi biz (evlenecek) bir yaşa geldik. Ve.evlenmek istiyoruz. Ey Allah'ın Rasûlü, sen insanların Allah'a en bağlı olanı akrabalık haklarına en çok riayet edenisin. Anne ve babalarımızda ise bizim için mehir olarak verebilecekleri bir şey yoktur. Binaenaleyh bizi zekatları toplamak üzere memur tayin ette, zekat memurlarının sana verdikleri gelirleri bizde verelim ve (buna karşılık) sadakalar(ı toplamanın üçretin)den (ve sadakaların dışında elde edeceğimiz hasılattan) biz de yararlanalım." demişler. (Abdulmuttalib b. Rabia, sözlerine devam ederek) dedi ki: Biz (babalarınızla) bu şekilde (konuşur) iken Ali b. Ebû Talib geliverdi. Bize - Hayır vallahi Rasûlullah (s.a) sizden hiç bir kimse zçkat memuru olarak tayin edilemez" buyurmuştu - dedi. Bunun üzerine (babam) Rabia Hz. Ali'ye

"Bu da senin kıskançlığındandır. Sen Rasûlullah (s.a)'ın damatlığını elde ettin de biz bunu senden kıskanmadık" (sen ise bize kıskançlık yapıyorsun) dedi. Ali üzerine cübbesini alıp onun üzerine yattı ve:

"Ben Hasan'ın babasıyım (kavmi içerisinde) tecrübeli bir kimseyim" Allah'a yemin olsun ki, çocuklarınız, kendilerini Peygamber (s.a)'e sormak üzere gördereceğiniz meselenin cevabını getirmedikçe (burada yatmaya) devam edeceğim, dedi. Abdulmuttalib (sözlerine devam ederek şöyle) dedi. "Bunun üzerine ben (bu meseleyi Hz. Peygambere sormak üzere) FazPla beraber yola koyuldum. (Hz. Peygambere tam) öğle namazında tesadüf ettik. Namaz başlamıştı. Namazı cemaatla kıldık. Sonra FazPla beraber Peygamber (s.a)'ın odasının kapısına koştum. Kendisi o gün Zeyneb bint Çahş'ın yanında (kalıyor) idi. Kapıda beklemeye başladık. Nihayet Rasûlullah (s.a) geldi. Benim ve Fazl'ın kulağından tuttu ve:

(ağzınızda) "sakladığınızı çıkarın" (bakalım) dedi ve (içeri) girdi. Fazl'la benim de içeri girmemize izin verdi. Bir süre(Fazl'la ben) sözü (almayı) birbirimizden bekleştik. Sonra Hz. Peygamberle ben konuştum >ahutta Fazl

konuştu. (Ravi İbn Şihâb-Ez-Zühri dedi ki, bu hadisi bana nakleden) Abdullah bunda tereddüt etti. -(yani söze hangisinin başladığını kesin olarak hatirlayamadı. Abdulmuttalib sözlerine devam ederek şöyle) dedi. (Fazl) babalarımızın bize (sormamızı) emrettikleri meseleyi Hz. Peygambere anlattı. Rasûlullah (s.a)'de gözünü tavana dikerek bir süre sustu. (Bu sükût) bize öyle uzun geldi ki biz hiç bir cevap vermeyecek zannettik. Nihayet bize perde arkasından eliyle işaret eden Zeyneb (validemiz)i gördük. (Bu işaretiyle bize) acele etmeyiniz (demek) istiyordu. Ve Rasûlullah (s.a)'m bizim işimizle meşgul olduğunu (anlatmak) istiyordu. Sonra Rasûlullah (s.a) başını indirdi ve bize

"Bu zekât insanların"(malının) kiridir. Muhammed'e ve onun ailesine zekat almak helâl değildir. Bana Nevfel b. el-Haris'i çağırınız' dedi. Nevfel b. El-Haris çağrıldı ve (O'na dönerek)

"Ey Nevfel Abdulmuttalib'i (kızınla) evlendir" dedi. Bunun üzerine Nevfel beni (kızıyla) evlendirdi, sonra Peygamber (s.a.):

"Bana Mahmıyye b. Cûz'ü çağırın" dedi. Mahmıyye Zübeyd oğullarından bir adamdı. Ve Rasûlullah (s.a) onu humusları toplamak üzere tahsildar tayin etmişti. Rasûlullah (s.a) Mahmıyye'ye

"Fazl'ı (kızınla) evlendir." buyurdu. Mahmıyye'de FazTı (kızıyla) evlendirdi. Sonra Rasûlullah (s.a) (Mahmıyye'ye)

"Kalk humus (gelirin)den şu iki gence şu kadar mehir (masrafı) ver" dedi. (Ravi İbn Şihab) dedi ki, "Abdullah b. Haris bana mehrin mikdarım söylemedi.[203]

Açıklama

("Ührica mâ tüsarrirani) cümlesi türkçemizdeki "sen şu dilinin altındaki baklayı çıkar anlamında kullanılan, söz içinizde gizlediğinizi meydana çıkarın" manâsına gelen bir tabirdir. Hz. Peygamber Efendimiz şu sözüyle "maksadınızı açıkça söyleyiniz" demek istemiştir.

Karnı: Tecrübeli, gün görmüş, ileri görüşlü kimse manâlarına gelir.

Havr: Cevab demektir.

Ebûl-Kasım el-Taberani'ye göre, bu hadiste anlatılan olayı yaşayan Abdulmutfalib'in ismi Abdulmuttalib değil Muttalibdir.

O'nun babası Rabia b. el-Haris ise, Peygamber Efendimizin amcasının oğludur.

Nevfel b. Haris'de yine Peygamber Efendimizin amcasının oğludur.

Bilindiği gibi Hz. Nevfel, Bedir savaşında kâfirler safında bulunuyordu. Savaşın sonunda müslümanlara esir düştü. Fakat amcası Hz. Abbas onu fidye vererek kurtardı. Sonra Müslümanlığı kabul edip Mekke'nin fethinde, Humeyn'de ve Taif sefeFİnde büyük kahramanlıklar göstererek Allah'ın dinine hizmet etti.

Hadis-i şerifte, Hz. Peygamber'in evlenme çağına geldikleri halde fakirlikten evlenemedikleri için kendisinden zekat memurluğu isteyen Hz. Fazl ile Hz. Muttalib'e "Muhammed'e ve Muhammedin aile fertlerine zekat almak caiz değildir. Çünkü zekat halkın mallarının kiridir." gerekçesiyle red cevabı verdiği ifade edilmektedir.

Aslında Hz. Peygamber onların bu isteklerini reddederken "onların mallarından bir miktar sadaka al ki, onunla onları temizleyesin..." [204] mealindeki âyet-i kerimeye dayanmıştır.

Görülüyor ki Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in ailesi diye vasıflandırdığı Haşim oğullan ile Muttalib oğullarına zekat almayı yasakladığı gibi, onların ücret karşılığında zekat memurluğu yapmalarını da yasaklamıştır.

Bu mevzû'da İmam Nevevî şöyle diyor: "... ulemamızdan bazıları Haşim oğulları ile Muttalib oğullarının zekat memurluğu yaparak ücret almalarının caiz olduğunu, çünkü bunun icareden başka birşey olmadığını söyle-mişlerse de bu görüş, doğru değildir, batıldır."

Hz. Peygamber kendisine müracaat eden gençlere verilmek üzere, humus gelirlerinin bir miktarının ayrılması için Hz. Mahmiyye'ye emir buyurması, ganimetlerin beşte birinin bir kısmının Hz. Peygamberin yakınlarının hakkı olduğuna delalet etmektedir. Çünkü bu gençler Hz. Peygamberin yakınlarından idiler.

Esasen bu hadisin bab başlığıyla ilgisini sağlayan kısmı da burasıdır. [205]

Bazı Hükümler

1. Hz.Peygamberin ve yakınları olan Haşim oğulla-rıyla Muttalib oğullarının zekat almaları ya da ücret karşılığında zekât tahsildarlığı yapmaları haramdır.

2. Amca kızıyla evlenmek caizdir.

3. Evlenirken erkeğin kıza bir mikdar mehir vermesi meşru kılınmıştır. [206]

2986... Ali b. EbîTalib (şöyle) demiştir: Benim Bedir günü alınan ganimetlerden payıma düşen yaşlı bir devem vardı. O gün Rasû-lullah (s.a) ganimetin beşte birinden yaşlı bir deve (daha) vermişti. Ben Rasûlullah (s.a)'in kızı Fatıma ile evlenmek istediğim zaman Kaynu-ka oğullarından kuyumcu bir adamdan benimle geleceğine dair söz almıştım. Boya otu getirecektik. Bu otu kuyumculara satarak düğün ziyafetimde ondan yararlanmak istiyorum. Develerim için semer, çuval ve iplerden oluşan eşyayı toplarken, develerim ensardan bir adamın evinin yanına çökmüşlerdi. Ben toplayacağımı toplayınca (develerime doğru) yönelmiştim. Bir de ne göreyim, onların hörgüçleri kesilmiş, böğürleri delinmiş, ciğerlerinden bir kısmı alınmış. Bu manzarayı görünce gözyaşlarıma sahip olamadım. Ve "Bunu kim yaptı" diye feryat ettim, (orada bulunanlar) "Her halde bunu yapan Hamza b. Ab-dülmuttalib'dir. Kendisi (şimdi) şu evde ensardan bazı içkiciler arasında bulunmaktadır. Ona ve arkadaşlarına bir cariye şarkı söyledi şarkısında -Ey Hamza! semiz develere dikkat- diye (başlayan bir şarkı okudu). Bunun üzerine Hamza hemen kılıca sarıldı, develerin hörgüç-lerini kesti ve böğürlerini deldi, ciğerlerinin bir kısmını aldı." dediler. (Hz. AH sözlerine devam ederek şöyle) dedi: Bunun üzerine ben de yola koyuldum. Nihayet Rasûlullah (s.a)'ın yanına girdim. Yanında Zeyd b. Harise vardı. Rasûlullah (s.a) benim başıma geleni hemen anladı ve

"Sana ne oldu?" dedi; Ben de:

"Ey Allah'ın Rasûlü bugünkü gibisini hiç görmedim. Hamza benim iki deveme saldırarak hörgüçlerini kesmiş ve böğürlerini delmiş. İşte kendisi içkicilerle beraber şu evde bulunuyor." dedim.

Rasûlullah (s.a) kaftanını isteyip onü örtündü. Sonra (yola çıkıp) yürümeye başladı. Ben de Zeyd b. Harise ile birlikte kendisini takib ettim. Nihayet Hamza'nın bulunduğu eve geldi. (Girmek için) izin istedi. Kendisine derhal izin verildi, (içeriye girince) birde ne görelim, hem

içkiciler (orada), Rasûlullah (s.a) yaptığı işten dolayı Hamza'yı azarlamaya başladı. Hamza da sarhoştu. Gözleri kızarmıştı. Hamza, Rasûlullah (s.a)e gözlerini.dikti sonra gözlerini kaldırdı (Hz. Peygamberin) delerine dikti. Sonra (daha da kaldırarak) yüzüne baktı. Sonra

"Siz benim babamın kölelerinden başka birşey değilsiniz" dedi.

Rasûluüah (s.a) onun sarhoş olduğunu (artık iyice) anlamıştı. Hemen gerisin geriye giderek dışap çıktı. Onunla beraber büzde çıktık.[207]

Açıklama

ahkıama Hadisin zahirine bakılırsa Hz. Ali'ye verilen yaşlı develer, Bedir'den ahnan ganimetlerin beşte birindendir. Fakat İbn Battal'm beyanına göre, siyer uleması Bedir Harbinde ganimetin beşte birinin Peygamberimize tahsisi henüz meşru olmadığında ittifak etmişlerdir. Bu takdirde Hz. Ali'nin sözü te'vile muhtaç olur. Ve: "Bana Rasulullah (s.a) Abdullah b. Cahş'ın seriyyesinden bir yaşlı deve verdi" manâsına alınır. Çünkü Abdullah b. Cahş seriyyesi Bedr'den önce hicretin ikinci senesinde Mekke İle Taif arasındaki Nahye'ye gönderilmiş, orada bir Kureyş kervanı ile harbedorek küffarı tepelemiş, kervanı ganimet olarak almışlardı. Hz. Abdullah arkadaşlarına: "Aldığımız ganimetin beşte biri Resûlullah (s.a)in olacak” demişti. Halbuki o zaman henüz ganimetlerin beşte biri meselesi hakkında âyet inmemişti. Abdullah (r.a) ganimetin beşte birini Resûlullah (s.a.)'a ayırmış , geri kalanını arkadaşlarına taksim etmişti. Beşte biri meselesinin beni Kureyza gazasında meşru olduğu söylenir. Daha sonra meşru olduğunu söyleyenler de vardır.

Develerinin halini görünce Hz^ Ali'nin ağlaması Nevevî'ye göre, Hz. Fa-tıma'ya karşı kusur edip çehizini tamamlayamıyacâğından korktuğu içindir. Bizce develerin haline acıdığı için ağlamış olması daha hakçadır.

Hz. Hamza iyice sarhoş olmuş. Cariye oynatıyordu. Çünkü o zaman henüz içki ve şarkı gibi şeyler haram edilmemişti. Müslümanlar içki içiyor, şarkı dinliyorlardı. îçki ancak Uhud gazasında haram kılınmıştır. Hz. Ham-za'nın "Siz benim babamın kölelerinden başka bir şey misiniz?" sözünün manâsı teşbihtir. Yani siz benim babamın köleleri gibisiniz, demek* istemiştir. Maksadı da Peygamber (s.a)'ın babası Abdullah ile Ali'nin babası Ebû Talib'dir. Bunlar Abdulmuttalib'e itaat ve hürmet husufunda onun

köleleriymiş gibi davranırmış. "Ben Abdulmuttalib'e onlardan daha yakınım" demek istemiştir.

Hz. Hamza'nm yaraladığı develerin kıymetini ödemesi icabeder' Bu bab-da bir rivayet yoksa da Hz. Hamza'nm onları ödemiş olması yahut onun namına Peygamber (s.a)'in ödemiş olması yahut Hz. Ali'nin bedel istemekten vazgeçmiş olması muhtemeldir.[208]

Bazı Hükümler

1. Zifaf için davet vermek meşru'dur.

2. Amel ve kazanç hususunda yahudıde faydalanmak caizdir.

3. Maişetini kazanmak için ot ve odun gibi şeyleri toplayıp satmak caizdir. Bunda mürüvvete dokunacak bir şey yoktur.

4. Kuyumculara yakacak malzemesi satmak ve onlarla iş tutmak caizdir.[209] Bu hadisin bab başlığı ile alakası "Hz. Peygamber o gün ganimetlerin beşte birinden yaşlı bir deve vermişti." cümlesidir.[210]

2987... Zübeyr b. Abdülmuttalib'in ümmü-1-Hakem-yahut ta Dubâa isimli kızların biri (şöyle) demiştir: Rasûlullah (s.a) (bir savaşta) bir takım cariyeler elde etmiştir. Ben, kız kardeşim ve Rasülullah (s.a)'ın kızı Fatıma ile birlikte, Hz. Peygamberin huzuruna gittim. Kendisine içinde bulunduğumuz durumdan şikayet ettik ve (işlerimizde bize yardımcı olması için) esir cariyelerden bize de vermesini istedik. Rasülullah (s.a):

Bedir(savaşında hayatlarını kaybeden şehitlerin)yetimleri sizin önünüze geçtiler. Fakat ben size bundan daha hayırlısını göstereyim mi? Her namazın arkasında otuz üç defa Allahu ekber otuz üç defa sübhanellah, otuz üç defa elhamdülillah ve(bir defa da)Lâilâhe ülallâhu vahdehuLâ Şerike leh(= Allah'dan başka bir ilah daha yoktur O'nun ortağı da yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O'nun her-şeye gücü yeter.) dersiniz."buyurdu.

(Ravi-)Ayyâş (b. Ukbe) dedi ki: "Bu iki kadın Peygamber (s.a)'in amcasının kızlarıdır.[211]

Açıklama

et-Takrib isimli eserde açıklandığına göre, bu hadistn. ravisi olabileceği söylenen Ummü-1-Hakem Hz. Peygamberin amcası Ebû Talib'in oğlu Hz. Zübeyr'in kızıdır. Kendisi Ümmül-Hakem diye anılır. Asıl ismi ise Safiyye yahut ta Atiyye'dir. İsminin Dubâa olduğunu söyleyenler de vardır. Hz. Peygamberi görmek ve onun sohbetinde bulunmak şerefini kazanan kadınlardandır.

Bu hadisin ravi'si olabileceği söylenen Dubâa bint Zübeyr de yine Peygamberimizin amcasının kızıdır ve sahabi kadınlardandır. Ravi El-Fazl b. El-Hasen-Ed-Damri bu hadisi kendisinden rivayet ettiği kadının kim olduğunu kesin olarak hatırlayamamıştır. Ancak bu kadın ya Ümmül-Hakem yahut ta Dubâa olabileceğini hatırlayabilmektedir. Bazılarına göre bu ravinin tereddüdü hadisi bu iki kadının hangisinden aldığında değildir. Yani hadisi aldığı kadım bilmektedir. Fakat isminin Ümmül-Hakem mi yoksa Dubâa mı olduğunu iyi hatırlıyamamaktadır.

Avnu-I-Ma'bud yazarı, hadisin senedinde geçen "An ihdahuma"keli-mesine "Bu iki kadından biri diğerinden rivayet etmiştir." şeklinde bir manâ vermişse de Bezi yazan: "Bu iki sahabiyenin birinin diğerinden hadis rivayet ettiği görülmemiştir." diyerek bu manâyı reddedmiştir. Doğrusu da Bezlyazannın sözüdür. Rasûl Zişan Efendimiz "Bedir yetimleri sizin önünüze geçtiler"sözüyle "Onların bu hususta öncelik hakkı vardır. Binaenaleyh, onlar varken size bu cariyeleri veremem." demek istemiş olabileceği gibi "Onlar sizden önce davrandılar. Sizden önce geldiler. Bu cariyeleri onlara verdiğim için size verecek bir cariye kalmadı." demek istemiş olması ihtimali de vardır.

Görüldüğü gibi, Hz. Fatıma ve yanında bulunan iki hanım Hz. Peygamberden kendilerine ev işlerinde yardım edecek bir cariye istediği halde Hz. Peygamber onlara her namazın sonunda otuz üçer defa teşbih, tahmid ve tekbirde bulunmalarını ve bir defada kelime-i tevhid okumalarım tavsiye edip bunun cariye almaktan daha hayırlı olduğunu söylemiştir.

1504 numaralı hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi bu zikirlerin sevabı-, nın büyüklüğünde şüphe yoksa da hizmetçi kullanmak gibi dünyalık bir işin sevabı âhirette alınacak bir zikirle mukayese edilip, zikrin hizmetçiye sahip olmaktan daha hayırlı olması meselesi oldukça kapalı ve izaha muhtaç bir meseledir.

Buhârî sarihlerinden Kirmanı, bu meseleyi şöyle açıklıyor: "Belki de Allan namazların arkasında bu zikri yapan kimselere bir hizmetçinin yapacağı işlerden daha fazlasını yapacak bir kuvvet verir. Yahut ta işlerini o kadar kolaylaştırır ki yapacağı işler hizmetçinin yardımıyle yapılan işlerden,daha kolay bir şekilde yapılmış olur. Bu meseleyi teşbihin faydası ahirettedir. Hizmetçinin faydası ise dünyadadır. Ahiretteki fayda ise dünyadaki faydaya nisbetle daha hayırlı ve daha kalıcıdır." şeklinde açıklamak ta mümkündür.[212]

Bazı Hükümler

1. Namazın arkasında çekilen tesbihatın sevabı çok büyüktür.

2. Hz. Peygamberin yakınları ganimetlerin humsundan hisse alabilirler. Fakat devlet reisi lüzum görürse, bu hisseyi diğer hak sahiplerinden en fazla muhtaç olanlara aktarabilir.

3. Koca, karısına hizmetçi tutmak zorunda değildir,

4. Hz. Peygamberin yakınlarının humustaki hisseleri muayyen olmadığı gibi, bu hissenin .mutlaka onlara verilmesi de gerekmez. Devlet reisi lüzum gördüğü takdirde bu hisseyi humusta hissesi olan öksüzler, fakirler ve yolda kalmış yolcular'dan birine aktarabilir. Hanefi ulemasından Tahavi ile İmam Taberi'nin görüşü de budur.[213]

2988... İbn A'büd'den demiştir ki: Ali (r.a.) bana: "Sana kendimden ve Rasûlullah (s.a)'in ailesi içerisinde kendine sevgili olan kızı Fatıma'dan bahsedeyim mi?" dedi. Ben

" Evet" (bahset) dedim. (Bunun üzerine bana şunları) söyledi.: "Gerçekten Fatıma (elleriyle) değirmen çekerdi. Öyle ki (değirmen) el(ler)inde iz bırakmıştı. Su tulumuyla su taşırdı (tulum da) göğsünde iz yapmıştı, (süpürge ile) ev süpürrrtekten üstübaşı tozlanmıştı. (birgün) Peygamber (s.a.)'e hizmetçiler gelmişti. (Ben de Fatıma'ya) "Babana gitsen de ondan (işlerinde kullanmak üzere) hizmetçi (bir köle) istesen!" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamberin huzuruna çıktı. Fakat onun yanında konuşmakta olan bir takım kimselerin bulunduğunu görüp geri döndü. Ertesi gün Hz. Peygamber O'nun yanına geldi ve: "İhtiyacın neydi?" dedi (Fatıma) sükut etti. Bunun üzerine (Ben söz alıp)

"Ey Allah'ın Rasûlü (Bunu) sana ben anlatacağım" dedim (ve şunları söyledim. Fatıma elleriyle) su çeke çeke ellerinde izler meydana getirdi. Su taşıya taşıya bağrında izler bıraktı. Sana hizmetçi (kolejler gelince ben kendisine sana varıp (senden) kendisini içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtaracak bir hizmetçi istemesini emretmiştim" dedim. Hz. Peygamber de:

Ey Fatıma Allah'dan kork, Rabbının emrini yerine getir, efendinin hizmetini gör. Yatağına yatınca otuz üç defa sübhanallah, otuz üç defa elhamdülillah, otuz dört defa da Allahü ekber de. Hepsi yüz eder. Bu senin için hizmetçiden daha hayırlıdır." buyurdu. (Fatıma da):

"Ben Allah'dan da, Rasûlünden de razıyım" dedi.[214]

Açıklama

Bir önceki hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi İmam Taberi ile Hanefî ulemasından Ebû Ca'fer el-Tahavi'ye göre, bu hadis: Hz. Peygamberin yakınlarının humus gelirlerindeki hisselerinin muayyen olmadığına ve devlet reisinin bu hisseyi lüzum gördüğü takdirde onlardan daha muhtaç olan hak sahiplerine aktarabileceğine delalet etmektedir.

Hafız İbn Hacer ise: 2983-2984 numaraları hadis-i şerifleri delil getirerek humusun beşte birinin kesinlikle Hz. Peygamberin yakınlarının hakkı olduğundan burada anlatılan Hz. Peygamberin Hz. Fatıma'ya vermediği kölenin humus gelirlerinden olmayıp ancak fey gelirlerinden olabileceği, çünkü humus gelirlerinden olması halinde mutlak vermesi gerektiği ihtimali üzerinde dururken ayrca bu hadisenin humus gelirleriyle ilgili, hükmü belirleyen Enfâl sûresinin kırkbirinci âyeti inmezden önce vukubulmuş olması ihtimali üzerinde de durmaktadır. Ancak bu ikinci ihtimal çok uzak bir ihtimaldir. Çünkü sözü geçen âyet te Bedir savaşında nazil olmuştur.

Hz. Peygamber, bu köleyi Hz. Fatıma'ya onun humus gelirlerindeki payının bir köle değerinde olmadığından dolayı vermemiş olması kuvvetli bir ihtimaldir.[215]

2989... (Bir önceki hadis-i şerifte anlatılan) hadise Ali b. Hüseyin'den de (rivayet olunmuştur. Ali b. Hüseyin bu rivayetinde) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a) "Hz. Fatıma'ya hizmetçi vermedi"[216]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçtiğinden burada tekrara lüzum görmedik.[217]

2990... Müccâa (b. Nirare el-Hanefî el-Yemamî)den (rivayet olunduğuna göre) kendisi (birgün) peygamber (s.a)'e varıp, Zühl oğullarından (olan) Sedüs oğullarının öldürdüğü kardeşinin diyetini istemiş, Peygamber (s.a) de:

"Eğer ben müşrik(ler) için diyet öder olsaydım kardeşin için de öderdim. Fakat ben sana kardeşin için başka bir şey vereceğim" demiş ve (o anda müslümanların kendileriyle çarpışmakta olduğu) Zühl oğullarının müşriklerinden (ele geçen mevcut ganimetlerden) ayrılacak olan ilk humus (beşte bir pay)dan yüz deve verilmesi için eline bir mektup vermiş ve (henüz ele geçmiş olan mevcut ganimetlerden bu develerin bir kısmını almış(sada ganimetler yeterli olmadığı için develerin hepsini alamamış bir süre sonra da) Zühl oğulları müslüman olmuş. (Artık müslümanlar onların mallarına dokunmamışlar) Daha sonra (Müccâa, kalan) bu develeri Ebû Bekir'den istemiş ve kendisine Peygamber (s.a)'in mektubunu vermişti. Hz. Ebû Bekir de ona dört bin (sa') buğday, dörtbin (sa') arpa, dörtbin (sa') hurma (olmak üzere) Yemame zekatlarından onikibin sa', (tahıl) verdi. Peygamber (s.a)'in Muccâa'ye (verdiği) mektubunda (şu sözler) vardı. "Rahman ve Rahım olan Allah'ın adıyla (başlıyorum) Bu mektub Peygamber Muhammed (s.a) tarafından (yazılıp) Sülma oğullarından Müccâa b. Mirare'ye (verilmiştir.) Ben, ona, Zühl oğullarının müşriklerinden ayrılacak humusdan yüz deveyi kardeşinin (diyeti) yerine verdim."[218]

Açıklama

Aslında Hz.Muccâa, Hz. Peygambere kardeşinin diyetini istemeye vardığı günlerde müslüman idi. Durum böyle olunca, Hz. Peygamberin ona kafir olan kardeşinin diyetini vermek mecburiyetinde olmadığı için diyet veremeyeceğini bildirmekle beraber diyet yerine yüz deve vermesi onun

gönlünü kazanmak için değil de reisi bulunduğu kavmin kalplerini İslâm'a ısındırmak için olsa gerektir.

Herhalde Hz. Peygamberin ona verdiği onikibin sa' tahıl kalan develerin değeridir. Bilindiği gibi bir sa', seri dirheme göre 2,917 kgr.Örfi dirheme göre ise 3.333 kgr.dır.

Hadisteki Hz. Peygamberin humus gelirlerinin bir kısmını, kâfirlerin kalplerini İslâm'a ısındırmak için sarfetmiş olmasıyla ilgili kısım, bu hadisin bab başlığıyla ilgisini teşkil eden kısmıdır.[219]

20-21.Hz. Peygamberin Ganimetler Paylaşılmadan Önce Ganimet Mallarından Seçerek Alabileceği Payı

2991... Amir eş-Şa'bi'den demiştir ki: Peygamber (s.a)'in (ganimetlerde) sayfiyye denilen bir hakkı vardı. (Bu hakka dayanarak) isterse bir köleyi, isterse bir cariyeyi ya da bir atı (seçerek alabilirdi) bunu (ganimetlerden) humus (ayrılmaz)dan önce seçip alırdı.[220]

Açıklama

Safiyye: Hz. Peygamberin ganimet malları dağıtılmadan önce, onlardan bir câriye, bir köle veya bir kılıcı seçerek alma hakkı vardı ki, seçerek aldığı bu mâllara "Safiyy" ismi verilirdi.

Bu hak, sadece Peygamber Efendimize mahsus olduğu için vefatıyla düşmüştür. Kimseye intikal etmemiştir.[221]

tbn Rüşd şöyle diyor: "Kimisi safîyy isminde bir alacağı daha vardı. Peygamber (s.a.y) Efendimiz ganimet daha taksim edilmemişken ortadan kendine bir at, bir câriye veya köle gibi bir şeyi seçerdi ve anamız Safiye 'nin bu safiye 'den olduğu rivayet olunmaktadır”[222] demiştir. Ulema, bunun Peygamber (s.a) Efendimize mahsus bir hüküm olup ondan sonra bu yetkinin kimseye verilmediği hususunda müttefiktirler. Yalnız Ebû Sevr: "Safı de Peygamber (s.a) Efendimizin sehmi (payı) hükmündedir" demiştir.[223]

Hatırlanacağı üzere "Safiyy" mevzuu bu bölümün ondokuzuncu babında da geçmişti. Ancak "Safiyy" kelimesiyle at ya da deve koşturmadan kâfirlerden ele geçirilen ve zahmetsiz ele geçtiği için Hz. Peygamberin hakkı alan "Fey" dediğimiz ganimet çeşidi kasdedilmiştir. Buradaki "Safiyy" kelimesi ise, gerçek manâsında kullanılmış ve onunla ganimet mallarından humus ayrılmadan önce Hz. Peygamberin onlardan seçerek alabileceği bir kılıç, bir köle, câriye veya bir at kasdedilmiştir.

Bu mallar, sadece Hz. Peygambere ait olduğu ve Hz. Peygamberin seçerek aldığı mallar olduğu için "Safiyy" ismini almıştır. Bu hadis m ur seldir. Çünkü Şa'bî Peygamberimizden hadis dinlememiştir.[224]

2992... İbn Avn' dedi ki: Ben Muhammed (b. Şîrîn)'e Peygamber (s.a)'in (ganimetlerdeki) hissesi ile "Safiyy" (denilen hissesin)i sordum da bana, "Eğer savaşta bulunmamışsa bile kendisine (harbe giren) müslümanlarla beraber bir hisse verilirdi, bir de herşeyden önce humustan (seçerek alabileceği) bir adet (köle -ya da câriye- ile at ve kılıç) verilirdi," cevabını verdi.[225]

Açıklama

Hz. Peygamberin "Safiyy" adıyla^ kendisine seçip alabileceği bir kılıçla bir köle ve bir atı ganimetler dağıtılmadan önce ve ganimetlerin tümü içerisinden seçip alabileceğini ifade eden bir önceki hadisle, Safiyy denilen bu malları ganimetlerden ayrılan humusun içerisinden seçip alabileceğini ifade eden bu hadis arasında zahiren bir çelişki görünüyorsa da, bu hadiste geçen "herşeyden önce humustan bir adet (at, köle ve kılıç) verilirdi." sözünü Hz. Peygamber'in bu hakkı hiçbir taksim yapılmadan ve humus da henüz ganimetlerden ayrılmadan önce ganimetlerin tümünden verilirdi" şeklinde anlamak da mümkündür. O zaman bu iki hadis arasında bir çelişki kalmaz. Çünkü bu takdirde Hz. Peygamber safiyy hakkını ganimetlerin tümünden ve dolayısıyle humustan seçmiş olur.

Hanefi ulemasından Şems-üI-Eimme Serahsi'nin Siyeri Kebir'in de de açıkladığı gibi Hz. Peygamberin behemmehal ganimetlerde üç hakkı yardı:

1. Safiyy hakkı

2. Humustan beşte bir pay

3. Diğer müslümanlarla beraber aldığı pay Hafız MünzirTnin açıklamasına göre, bu hadis mürseldir. Çünkü İbn Şîrîn (r.a) Hz. Peygamber'den hadis işitmemiştir.[226]

2993... Katâde'den demiştir ki:

Rasûlullah (s.a)'in savaşa katıldığı zaman, (ganimet mallarının tümü içerisinde onlardan) dilediğini seçip alabileceği özel bir payı vardı. İşte Safiyye (denilen pay) bu pay idi. (Fakat) Eğer savaşa bizzat katılmazsa, kendisine (sadece müslüman bir fert olarak ganimetlerdeki) payı verilirdi. (Fakat özel hakkı olan safiyy payı) seçilip te kendisine verilmezdi.[227]

Açıklama

Bezlü'l-Mechûd yazarının da açıkladığı gibi, metinde geçen; "Hz. Peygamberin savaşa katıldığı ^aman ganimetler içerisinde Safiyy denilen özel bir payı vardı" anlamındaki cümle "Hz. Peygamberin harbe iştirak etmemesi halinde bu hakkı düşerdi." manâsında kullanılmış değildir. Aslında harbe katılsın veya katılmasın Hz. Peygamberin her ganimette Safiyy hakkı vardı. Ancak Hz. Peygamber, mücahidlere izin verdiği için Hz. Peygamberin katılmadığı savaşlarda kazandıkları ganimetleri onlar Medine'ye gelmeden önce bölüşürlerdi. Hz. Peygamber orada bulunmadığı için O'nun bu payını da paylaşırlardı.

Hz. Peygamber, kendi payını onların Medine'ye kadar taşıyıp yorulmalarını istemediğinden hakkını onlara bağışlamıştı. Sadece zaruri ihtiyacı olan ganimet hakkını alırdı.

Hadis-i şerifte anlatılmak istenen budur.

Hafız Münzirî'nin açıklamasına göre, bu hadis-i şerif mürseldir. Çünkü Katâde (r.a) Hz. Peygamber'den hadis işitmemiştir.[228]

2994... Aişe (r.a) dan demiştir ki:

Hz. Safiyye, (Hz. Peygamberin payına) Safiyy (denen özel hisseden (düşmüş) idi.[229]

2995... Enes b. Malik'den demiştir ki:

Hayber'e vardık. (Çetin bir savaştan sonra) Yüce Allah (bize) (Kâ-mas isimli) kaleyi (de) Fethetmeyi nasib edince, Huyeyy'in kızı Sa-fiyye'nin güzelliği Hz.Peygambere haber verildi. Kocası (savaş esnasında) öldürülmüşte (kendisi de daha yeni) gelin (olmuş) idi.

Rasûlullah (s.a.s) onu kendine seçti. (Medine'ye dönüşümüzde Hz. Peygamber yola) onunla çıktı. Ve Süddessahbâ denilen yere vardığında Safiyye hayızdan kurtuldu. Hz. Peygamber de onunla zifafa girdi.[230]

2996... Enes b. Malik'ten elemiştir ki: Safiyye (ganimetlerin taksimi neticesinde) Dihye El-Kelbiyye (r.a)'ın (cariyesi) olmuştu. Sonra Rasûlullah (s.a)ın (cariyesi) oldu.[231]

2997... Enes'den demiştir ki:

Dıhye'nin payına (hayber ganimetlerinden) güzel bir câriye düşmüştü de Rasûlullah (s.a) onu (Dıhye'den) yedi baş (esir) karşılığında geri aldı. Sonra onu süslemesi ve (zifafa) hazırlaması için Ümmü Süleym'e verdi.

(Râvi) Hammad dedi ki (öyle) zannediyorum ki (bu hadisi bana rivayet eden Sabit şöyle) dedi "ve evinde istibra yapması için (onu Ümmü Süleym'e verdi işte bu câriye) Safiyye bint-i Huyeyy(dir)[232]

2998 ... Hz. Enes'den demiştir ki:

Hayber'de esirler toplanınca Hz. Dıhye gelip "Ey Allah'ın Rasû-lü! Bana esirlerden bir câriye ver" dedi (Hz. Peygamber de):

"Git (esirler arasından kendine) bir câriye al" buyurdu. Bunun üzerine (Hz. Dıhye esirler arasından kendisine) Hz. Safiyye Tîinti Hu-yeyy'i (seçip) aldı. Derken bir adam Peygamber (s.a)e gelip

"Ey Allah'ın peygamberi sen Küreyza ve Nadır'ın ulusu olan (bu câriyey)i Dıhye'ye mi verdin" dedi: (Râvi) Ya'kub (b. İbrahim sözü geçen adamın).

"Ey Allah'ın Rasûlü! Kureyza ve Nadir (oğullarının ulusu olan) Safiyye binti H-uyeyy'i Dıhye'ye mi verdin?'7 (dediğini) rivayet etti. (Hadisin bundan sonraki kısmında, onu Musannif Ebû Davud'a nakleden Davud b. Muazla Ya'kub b. ibrahim rivayetlerinde) birlenerek şöyle de)diler. (Bu adam sözlerine devam ederek Hz. Peygambere) "O ancak sana yaraşır" (dedi. Hz. Peygamber de):

"Onu çağırın (bana) cariyeyi getirsin" buyurdu. (Hz. Peygamber Safiyye'yi görünce Hz. Dıhye'ye:

“Sen esirlerden (kendine) başka bir câriye al" dedi ve safiyye'yi hürriyetine kavuşturup onunla evlendi.[233]

2999... Yezid b. Abdullah (şöyle) dedi: Biz (Basra'daki) Mirbed (mahallesin)de idik. Elinde bir deri parçası bulunan saçı başı dağınık bir adam geldi. (Kendisine) "Sen çöl halkından birine benziyorsun. Elindeki bu deri parçasını bize ver" dedik. O da O'nu bize verdi, onu okuduk. Bir de ne görelim o deri parçasına "Allah'ın Rasûlü Muham-med (s.a.s)den Züheyr b. Ukayş oğullarına, eğer siz Allah'dan başka bir ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik eder, namazı kılar, zekatı verir humusu da ganimetlerden (ayırıp hak sahiplerine) verir ve Peygamber (s.a)in (bir müslüman olarak ganimetlerde bulunan) payı ile (bir peygamber olarak yine ganimetlerde bulunan) safiyy (hissesin)i (kendisine) öderseniz, siz kesinlikle Allah'ın ve Rasûlünün emanıyla emniyettesiniz." (sözleri) yazılıydı.

"Bu mektubu sana kim yazdı?" dedik " Rasûlullah Sallallahü Aleyhi ve Sellem" (yazdı). Cevabını verdi.[234]

Açıklama

Bilindiği gibi, Peygamberimiz, ganimetler bölüştürülmeden önce ya bir köle ya bir câriye ya da bir atı ganimetler arasından seçerek alır ve seçerek almış olduğu bu malada seçilmiş anlamına gelen Safiyy ismi verilirdi. Hz. Peygamber, Safiyye validemizi bu şekilde Hayber ganimetleri arasından seçerek almıştı. Hz. Safîye'nin asıl ismi Zeyneb'di Peygamberimiz O'nu Hayber ganimeti bölüşülmeden önce safiyy olarak seçip aldığı için Safiyye ismini aldı.[235]

Hz. Safiyye Peygamberimizin Hayber'e gelişinden birkaç gün önce, Ki-nane b. Ebûlhukayk ile nikahlanarak develer boğazlanıp Yahudilere ziyafetler çekilmiş ve Sülalim kalesine gelin götürülmüştü.

Hz. Safiyye; Kinane b. Rebi' b. Ebi'l-hukayk'la zifafa girdiği gece düşünde bir ayın, Medine tarafından gelip kucağına düştüğünü görmüş, bunu anlatınca kinane öfkelenmiş ve "sen, ancak, Hicaz hükümdarı

Muhammed'e varmak istiyorsan!" diyerek yüzüme bir tokat vurup yüzünü gövertmiş mo-rartmıştı.

Peygamberimizin yanına getirildiği zaman, Hz. Safiyye'nin yüzünde o tokadın izi duruyordu.

Peygamberimiz:

"Nedir bu"diye sorunca, Hz. Safiyye hâdiseyi anlattı.[236]

Hz. Peygamber de O'na

"Eğer sen müslümanlığı, Allah'ı ve Allah'ın Rasûlünü tercih edersen ben de seni kendime alakoyacak zevce edineceğim.

Eğer yahudiliği tercih edecek olursan, seni azad ederim. Sen de gider, kavmine kavuşursun" buyurdu.

Hz. Safiyye böyle azad edilip peygamber zevcesi olarak kalmak veya kavminin yanına dönmek hususundan birini seçmekte serbest bırakıldı. O da azad edilip, Peygamberimizin zevcesi olarak kalmayı seçti...

"Allah ve Allah'ın Rasûlü bana azadlanmamdan ve kavmimin yanına dönmemden daha sevgilidir. Evet ben Allah'ı ve Rasûlünü tercih ediyorum." dedi.[237] Hz. Peygamberin ganimetlerde safiyy payından başka iki payı daha vardı.

1. Savaşa iştirak eden her mücahid gibi ganimetlerden aldığı pay, savaşa girsin veya girmesin bu payı almak onun hakkı idi.

2. Ganimetlerden ayrılan humustan aldığı beşte bir pay. Hz. Peygamberin vefatıyla bu paylar yürürlükten kalkmıştır.

Her ne kadar 2995 numaralı hadis-i şerifte Hz. Peygamberin Hz. Safiy-ye'yi ganimet malları arasından seçerek aldığı ifade edilirken 2996 ve 2998 numaralı hadisler de, Hz. Safiyye'nin önce Hz. Dihye'nin hissesine düştüğü daha sonra Hz. Peygambere verildiğinden bahsedilmesi, Zahirde 2995 numaralı hadisin 2996 ve 2998 numaralı hadislere aykırı olduğu hissini uyandırıyorsa da, aslında böyle bir çelişki yoktur. Çünkü sözü geçen son iki hadis mücmel olan 2995 numaralı hadise açıklık getirmektedir. Bu hadisler birlikte mütalaa edilince hâdisenin şöyle cereyan etmiş olduğu anlaşılıyor.

İslâm mücahidlerinden Dihyetü'l-Kelbî Hayber savaşından sonra Hz. Peygambere varıp

"Ey Allah'ın Peygamberi, esir alınan kadınlardan bana bir kadın ver!" deyince Peygamberimiz de ona:

"Git birini al" buyurmuş. Hz. Dihye'de gidip esir kadınlar arasından Hz. Safîyye'yi seçip almış.

Mücahidlerden biri de Hz. Peygambere yaklaşarak "- Ey Allah'ın Rasûlü Kureyza ve Nadir oğullarının reisi (nin kızı) olan Safiyye'yi Dihye'ye mi verdin. Vallahi bu iyi olmaz. Onu ancak sen almalısın," demiş, bunun üzerine Hz. Peygamber. Hz. Dihye'ye, sekiz adet esir vermek suretiyle, onun gönlünü yapıp Hz. Safiyye'yi geri almış. Sonra hürriyetine kavuşturarak onunla evlenmiştir. Ancak onunla gerdeğe girmeden önce, kendisini süslemesi ve istibrasını tamamlaması için onu Hz. Ümmü Süleym'e teslim etmiş. Hz. Safîyye'de istibrasını onun yanında tamamlamıştır. Bilindiği gibi istibra, iddet değildir. Rahmin çocuktan berî ve hâlî olduğunu anlamak için bir. süre cima etmeden beklemektir.

Hayber'in cebren mi, sulhan mı, yoksa ahalisi çekilmek suretiyle harbsiz olarak mı alındığı ihtilaflıdır. Ebû Ömer îbn Abdilberr'e göre bütün Hayber arazisi cebren alınmıştır. Münzırî, bir kısmının Cebren, bir kısmının da ahalisi çekilmek suretiyle harbsiz olarak alındığına kaildir. Rasûlullah (s.a)'in ganimeti taksim etmeden Hz. Dihye'ye câriye vermesi bir kaç vecihle tevil olunur. .

a. Tenfil suretiyledir. Yani nafile olarak izin vermiştir.

b. Ganimetleri taksim ederken beşte bir hesabına dahil olmak şartıyla vermiş olabilir.

c. Sonradan kıymetini biçmek ve Dihye' (r.a) hesabına geçirmek şartıyle vermiş olabilir.

Hz. Dihye, eshab-ı kiramın yüzce en güzeli idi. Cebrail (Aleyhisselam) Peygamber (s.a)'e bazan onun suretinde gelirdi.

Ümmül mü'minin Safiyye binti Uyeyn, Harun (a.s) sülalesindendir. İlk kocası Kinâne b. Ebul Hukayk Hayber vak'asında öldürülmüştü. Rasûlullah (s.a) onu Hz. Dihye'ye vermişken tekrar geri alması hususunda muhtelif sözler söylenmiştir. Hatta bir rivayete göre Rasûlullah (s.a) Hz. Safiyye'yi Dihye'den satın almıştır. Ortada satış yokken onu nasıl satın aldığı dahi câyı te'emmül görülmüştür.

Bu bâbda söylenen sözlerin en doğrusu şudur: Rasûlullah (s.a), Hz. Safiyye'yi haşa şehveti iktizası geri almamıştır. Çünkü kendisi şehvetten masumdur. Onu geri alması; Hz. Dihye'ye münasib olmadığı, çünkü Harun (a.s) neslinden gelen güzel bir reis kızı olduğu kendisine bildirildiği içindir. Mâzerî'nin beyanına göre Dihye hâdisesi iki veçhe hamle edebilir.

1. Hz. Dihye bu cariyeyi kendi rızasıyle iade etmiş, Rasûlullah (s.a) da başkasını almak için ona esirler arasından bir câriye almak için izin

vermişti. Esirlerin en iyisini seçmesine müsaade etmemişti. Esir kadınların güzellik, şeref ve neseb itibariyle en iyisini seçtiğini görünce Dihye'ye bir iltimas-da bulunmuş olmamak için Hz. Safiyye'yi geri almıştır. Zira ordu da Hz. Dihye'den daha faziletli zevat vardı.

Vakıdî'nin Siyer'inde Peygamber (s.a)'in Dihye'ye Kinâne b. Rabî'in kız kardeşini vermiş, bu suretle onun gönlünü almıştır.

Hz. Safiyye'nin bu şekilde geri alınmasına bazı rivayetlerde mecazen satın alma tabiri kullanılmıştır.[238]

21-22. Yahudilerin Medine'den Çıkarılması Nasıl Olmuştur?

3000... (Abdurrahman b. Abdullah b. Ka'b b. Malik'in) babasından (rivayet olunmuştur. Ve Ka'b b. Mâlik) tevbeleri kabul edilen üç kişiden biri idi. (Ka'b b. Malik dedi ki:) Ka'b b. Eşref, Peygamber (s.a)'i hicveder, Kureyş kafirlerini de onun aleyhine kışkırtırdı. Peygamber (s.a) Medine'ye yeni gelmişti. O sırada Medine halkı müslü-manlardan, puta tapan müşriklerden ve yahudilerden oluşan karma bir topluluktu. (Yahudiler ise) Peygamber (s.a)'le onun sahabilerini incitiyorlardı. Aziz ve celil olan Allah da Peygamberine sabır ve hoş görü tavsiye ediyordu. Derken (yüce) Allah onların hakkında "... kendilerine kitap verilenlerden -çok incitici sözler-işiteceksiniz..."[239] (mealindeki) âyeti indirdi. Ka'b b. Eşref (yine de) Peygamber (s.a)'e eziy-yetten el çekmeyince Peygamber (s.a) Sa'd b. Muaza Ka'b'ı öldürmek üzere küçük bir kuvvet göndermesini emretti. Bunun üzerine (Hz. Sad ashabdan bazı kimselerle birlikte) Muhammed b. Mesleme'yi (Eşrefin üzerine) gönderdi. (Râvi) Ka'b b. Malik sözlerine devamla Eşrefin öldürülmesini (şöyle) anlattı. (Hz. Sa'd'in gönderdiği müslüman askerler) Eşrefi öldürünce Yahudilerle müşrikler korkuya düştüler ve öğleden önce Peygamber (s.a)'e geldiler ve "Geceleyin bir arkadaşımızın kapısına yüklenilerek zorla evine girilip öldürüldü" dediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a) (Kab'ın kendisi hakkında) söylemiş olduğu (hicvedici) sözleri onlara hatırlattı.,Ve kendilerini (aralarında bir anlaşmazlık çıkması halinde) başvurmaları için yazacağı bir antlaşmaya davet etti. (Onlarîn bu daveti kabul etmesi üzerine) Peygamber (s.a)

kendisiyle onların ve tüm müslümanların arasında (geçerli olmak üzere) bir sahifelik anlaşma yazdı.[240]

Açıklama

Hadisin zahirinden metinde geçen (babasından) sözüyle Abdurrahman b. Abdullah'ın babası Abdullah b. Kab b. Malik'in kasdedildiği anlaşılırsa da, tarihi gerçekler göz önüne getirilince bu sözle kasdedilen şahsın Hz. Abdullah b. Kab olamayacağı kolayca anlaşılır. Çünkü Hz. Abdullah b. Ka'b tevbesi kabul edilen üç kişiden hirisi değildir. Bu sözle kimin kasdedilmiş olabileceği mevzuunda hadis sarihleri şu görüşleri ileri sürmüşlerdir.

1. Bu hadis Abdurrahman b. Abdullah b. Kâbb. Malik'in rivayeti değildir. Abdurrahman b. Ka'b b. Malik'in rivayetidir. Ama yanlışlıkla Abdurrahman ile Ka'b arasına bir Abdullah ismi ilave edilmiştir. Durum böyle olunca metinde geçen "babasından'* sözüyle Abdur rahman'in babası Ka'b kasdedilmiştir. Bir başka ifadeyle bu hadisi Kâb b. Malik rivayet etmiştir. Nitekim Hafız İbn Hacer'de bu görüşü savunmuştur.

2. AvnüM-Ma'bûd yazarının Münzirî'den naklen yaptığı açıklamaya göre, Abdullah b. Ka'b b. Malik sahabi olmadığından metinde geçen "babasından" sözüyle Abdullah b. Ka'b'ın kasdedilmiş olması mümkün değildir. Ayrıca Hz. Abdullah tevbesi kabul edilen üç kişiden biri olmadığından bu sözle onun kasdedilmiş olması düşünülemez. Aksi takdirde hadisin mürsel olması gerekir.

3. Metinde geçen bu "babasından" sözünün "dedesinden" anlamında kullanılmış olması mümkündür. Çünkü Hz. Abdurrahman dedesi Malik'-den hadis dinlemiştir. Bu durumda hadisin Hz. Peygambere kadar kesintisiz olarak ulaşan merfu bir hadis olması gerekir.

Görülüyor ki, bütün bu görüşler; hadisin ravisinin Hz. Ka'b b. Malik olması ihtimali üzerinde toplanmaktadır. Biz de bu görüşlerden hareket ederek hadisin ravisinin Hz. Ka'b olduğu kanaatine vardık ve metinde parantez içerisinde yaptığımız ilavelerle bu görüşe yer verdik.

Siyer kitaplarında açıklandığı üzere Ka'b b. Eşref bir gün yahudilerden bir cemaatle anlaşarak, yemek hazırlamış, Peygamberimizi öldürmek için düğün ziyafetine davet ettirmişti.

Peygamberimiz, sahabilerinden bazılarıyla birlikte bu'davete gitmişse de Cebrail gelip yahudilerin niyetlerinin kötü olduğunu bildirince, Peygamberimiz oradan ayrılmıştı. Ka'b b. Eşref yahudi şeytanlarındandı. "Onlar, iman edenlerle karşılaştıktan zaman -biz iman ettik- derler. Ayrılıp şeytan-larıyla başbaşa kaldıklarında ise -Biz gerçekten sizinleyiz- derler.”[241] âyetindeki şeytanlardan maksat yahudilerden Ka'b b. Eşref ile Huyeyy b. Ah-tab, Ebû Burde Eslemî, İbn Sevda ve Abduddar b. Hudayb'dır.[242]

Ka'b kuvvetli bir şairdi. Söylediği şiirlerle Peygamberimizi ve sahabile-rini hicv etmekten, Kureyş müşriklerini Peygamberimize kışkırtmaktan geri durmazdı.[243]

Kâb, Mekke'de olduğu gibi, Medine'de de boş durmadı. Söylediği destanlarla ilk önce evinde kaldığı Atike'yi ve onun güzelliğini diline doladı. Sonra da başta Hz. Abbas'ın zevcesi Ümmü'l Fadl olmak üzere müslüman kadınları söylediği şiirlerle rahatsız etmeğe başladı.

Bunun üzerine, Peygamberimiz:

"Allah'ım! Beni Eşrefin oğlundan -dilediğin şekilde- kurtar artık! O, kötülüğünü açığa vurmakta ve yaymaktadır" diyerek dua etti.Peygamberimiz:

"Beni, Kâ'b b. Eşrefin dilinden kim kurtarır?" "Çünkü o, Allah'ı ve Rasûlünü rahatsız etmektedir!" dediği zaman, Abdul'eşhel oğullarının *kardeşi Muhammed b. Mesleme:

"Yâ Rasûlullah! onu, ben, senin için öldürür, seni onun dilinden kurtarırım!" dedi.

Peygamberimiz: "Gücün yeterse, yap bu işi!" dedi.

Muhammed b. Mesleme, evine döndü. Üç gün evinden dışarı çıkmadı. Birşey yemedi, içmedi, Onun bu hali Peygamberimize duyurulunca Peygamberimiz onu yanına getirtti:

"Sen yemeyi, içmeyi ne için bıraktın?" dedi.

Muhammed b. Mesleme: "Ya Rasûlullah! Ben, sana bir söz söylemiş bulunuyorum. Bilmem ki, onu yerine getirebilecek miyim?" dedi.Peygamberimiz, ona:

"Sen, ancak, elinden gelebileni yapmakla mükellefsin." dedi.

Muhammed b. Mesleme: "Yâ Rasûlullah! Kâb'a, senin aleyhinde bir-şeyler söylememiz gerekecek!" dedi. Peygamberimiz:

"Bu hususta İstediğinizi söylemeniz size helaldir." dedi.

Muhammed b. Mesleme, Ebû Naile Silkân b. Selâme, Abbad b. Bişr, Haris b. Evs ve Harise oğullarından Ebû Abs b. Cebr ile toplantı yaptılar. Kâ'b b. Eşrefi nasıl öldüreceklerini kararlaştırdılar.[244]

Mevzuumuzu teşkil eden bu hadis-ı şerifte Hz. Peygamber'in Ka'b b. Eşref üzerine bir kuvvet göndermesi için, önce Sa'd b. Muaz'a emir verdiği, Sa'd'ın da bu iş için Hz. Muhammed b. Mesleme'yi görevlendirdiği ifade edilirken Buhari'nin Hz. Cabir'den rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Hz. Peygamberin bu meseleyi ilk defa Hz. muhammed b. Mesleme ile görüştüğü ve Ona "Eğer bu işi yapacaksan acele etme önce Sa'd b.-Muaz ile bir istişare et" dediği ifade edilmektedir.[245]

Bu rivayetlerin arasını şu şekilde telif etmek mümkündür. Ka'b b. Eşrefi öldürmek üzere ilk'defa Hz. Muhammned b. Mesleme ayağa kalkmışsa da, Hz. Peygamber bu işin bir cemaat tarafından yapılmasını ve Hz. Muhammed b. Meslemenin de bu cemaata katılmasını daha uygun bulduğu için Hz. Sa'd b. Muaz'a:

"Bu iş için bir cemaat hazırla ve Ka'b'ın üzerine gönder!" demiş, Hz. Muhammed b. Meslemeye'de

"Sen Sa'd'la istişare etmeden kendi başına bu işe girişme" demiş. Sonra ikisi birden bu iş için hazırlanmış olan cemaatın içerisine katılıp Ka'b'ı elbirliğiyle öldürmüşlerdir.

Bezlu'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre, bu hâdise hicretin üçüncü yılında Rabiulevvel ayında cereyan etmiştir.

Kab'ın öldürülmesinden sonra yahudiler, Hz. Peygamberle Remle bint Hâris'in evinde hurma ağacının altında bir barış antlaşması imzaladılar. Bu sulhnâmeyi Hz. Ali devamlı yanında taşırdı.[246]

Ka'b b. Eşrefin öldürülmesiyle ilgili olan bu hadisin yeri aslında bu bab değildir. Hadisin bu babla fazla bir ilgisi yoktur. Ancak yahudilerin Arap yarımadasından çıkarılmasına sebep, sözü geçen sulhnâmenin daha sonra Yahudiler tarafından yırtılmasıdır. İşte hadisin babla ilgili olan tek yanı burasıdır. Abdullah Ka'b ibn Eşrefin öldürülüşünü 2768 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[247]

3001... İbn Abbâs'dan demiştir ki:

Rasûlullah (s.a) Bedir (savaşı) günü Kureyş'i hezimete uğratıp Medine'ye gelince, Yahudileri Kaynuka oğullan çarşısında toplayıp

"Ey yahudi cemaatı Kureyş'in başına gelenler sizin de başınıza gelmeden önce müslüman olunuz!'* dedi. (Onlar ise):

"Ey Muhammed! Kureyş'ten savaş bilmeyen tecrübesiz bir toplumla savaşman seni aldatmasın. Eğer sen bizimle savaşsaydın, Bizim nasıl yiğit bir topluluk olduğumuzu ve bizim gibi bir cemaatle hiç karşılaşmamış olduğunu anlayacaktın." dediler. Bunun üzerine yüce Allah "înkâr edenlere de ki yenileceksiniz..."[248] (âyet-i kerimesini) indirdi.

Râvi Musarraf (bu hadisi rivayet ederken sözü geçen âyeti) -Bedir'de- "...bir topluluk Allah yolunda çarpışıyordu. Öteki de inkarcı..." (idi) âyetine kadar okudu.[249]

Açıklama

Hadis-i Şeriften anlaşıldığına göre yahudilerin, Bedir savaşından sonra Rasûlü Zişân Efendimizin davetine karşı küstahça bir tavır almaları ve "biz Kureyşlilere benzemeyiz" gibi sözler sarf etmeleri üzerine yüce Allah Ali îmran sûresinin onikinci ve onüçüncü âyetini indirmiştir. Bu âyetlerin tamamı mealen şöyledir. "İnkâr edenlere söyle: "Yenileceksiniz ve cehenneme sürüleceksiniz. Orası ne kötü bir döşektir!" (Bedir'de karşılaşan şu iki toplulukta sizin için bir ibret vardır: Bir topluluk Allah yolunda çarpışıyordu. Öteki de inkarcı (idi ki) bunlar (müslümanlar)ı açıkça, gözleriyle kendilerinin iki katı görüyorlardı. Allah, dilediğini yardımıyle destekler. Elbette gözleri olanlar için bunda bir ibret vardır."

Diğer bir rivayete göre, Medine Yahudileri, Bedir olayından sonra ner-deyse müslüman olacaklardı: "Bu kitabımızda gördüğümüz, sancağı geri çevrilmeyecek olan Peygamberdir." dediler. Bir kısmı da: "Hele acele etmeyin, bekleyin bir vak'asını daha görün" dediler. Uhud Savaşı olunca şüpheye düştüler. "Bu o değil" dediler ve Hz. Peygamber'le aralarındaki andlaşmayı bozdular. Ka'b b. Eşref altmış kişi ile Mekke'ye gitti, "söz birliği edelim" dedi. İşte bu âyetler, onlar hakkında indi. İbn Abbas'a ve Dahhak'a nisbet edilen üçüncü bir görüşe göre, bu âyetler, Bedir vak'asından Önce, Kureyş müşrikleri hakkında inmiştir. Diğer bir görüşe göre de âyetler belli bir topluluğa değil, bütün kâfirleri, bütün inkarcıları kasdetmektedir. Belli bir toplum hakkında indiğine dair bir delil yoktur. Tüm inkâr edenlere hitâb edilmektedir.

Bu son görüş doğru olmakla beraber, âyetlerin Yahudiler hakkında indiği rivayeti daha kuvvetlidir. Fakat sebebin hususiyeti, genel olan hükmü tahsis etmez. Âyet, bütün inkarcılara hitabetmektedir. Bütün inkarcılar, Kur'-ânla savaşa giren tüm kâfirler yenilmeye mahkûmdur. Ali İmran sûresinin 13 ncü âyetinde karşılaşmalarına işaret edilen iki toplumdan biri Allah elçisi kumandasındaki İslâm ordusu, diğeri de müşrik Kureyş ordusudur. Yüce Allah Bedir savaşında müslümanlann gözüne kâfirleri az göstermiş, kâfirlerin gözünde müslümanlan çok göstermiştir ki ezelî buyruğu yerine gelsin, Hak bâtılı ezsin. Abdullah Ibn Mes'ud şöyle diyor:

"Biz ilk önce müşriklere baktığımız zaman onları bizden kat kat fazla görmüştük. Fakat savaş başladığı zaman onlara baktık, onları da bizim kadar gördük, gözümüze bizden bir kişi daha fazla gelmediler." Ondan gelen bir rivayete göre îbn Mes'ud şöyle devam etmiş: "Yanımdaki adama "Acaba şunlar yetmiş kişi var mı diye sordum" "yüz kişi kadar var herhalde" dedi. Sonra onlardan bir adamı esir aldık, ne kadar olduklarını sorduk. Bin kişi olduklarını söyledi.” Bir başka rivayete göre, müşrikler de müslüman-lardan kaç kişi olduklarım sormuşlar. Müslümanlar, üçyüz on üç kişi olduklarını söyleyince müşrik-(esir)ler hayret etmişler: "Biz sizi, bizden kat kat fazla görüyorduk” demişler.[250]

Esasen Hz. Peygamberle yahudiler arasında bu konuşma geçmeden önce onlar, müslümanların Bedir'deki zaferini hazmedemedikleri için işi çığırından çıkarmışlar. Kaynuka oğullarından birinin kuyumcu dükkanına giren müslüman bir kadının yüzünü zorla açmak istemişlerdi. Kadının feryadı neticesinde müslümanlarla yahudiler arasında çıkan bir kavga yahudilerden birinin öldürülmesi, bir müslümanın da şehid olmasıyla neticelendi. Bu hareketleriyle yahudiler bir önceki hadisi şerifin şerhinde açıkladığımız müslümanlarla imzalamış oldukları sulhnâmeyi bozmuş oldukları gibi, Hz. Peygamberin kendilerine yapmış olduğu İslama girme davetini de küstahça karşılamışlardı.

Nihayet, "müabede yapan bir kavmin hainliğini ahdine sadakatsizliğini görüp endişeye düşersen hak ve adalet üzere keyfiyeti kendilerine bildir ve ahi ti erin i üzerlerine at çünkü Allah hainleri sevmez!"[251] âyetini indirdi.

Bunun üzerine Peygamberimiz şevval ayının ortalarına doğru Kaynuka oğulları üzerine yürüdü on beş gece süren sıkı bir kuşatmadan sonra onları teslim aldı. Ve kendilerini Medine'den sürüp çıkardı.[252]

3002... Muhayyısa'dan (rivayet olunduğuna göre), Rasûlullah (s.a)t "Yahudilerin erkeklerinden ele geçirdiğinizi öldürünüz!" buyurmuş. Bunun üzerine Muhayyısa (isimli sahabi) yahudi tüccarlarından olup onlarla ilişkisi bulunan gencecik bir adamın üzerine sıçrayıp, onu öldürmüş (Muhayyısâ'nın kardeşi) Huvayyısa (ise) o gün henüz müslüman değilmiş ve Muhayyısa'dan daha yaşlı imiş Muhayyısa o yahudi genci öldürünce Huvayyısa da:

" Ey Allah'ın düşmanı Allah'a yemin olsun karnındaki yağ(lar)ın pek çoğu onun maundandır" diyerek (kardeşi) Muhayyısa'ya vurmaya başlamış. [253]

Açıklama

Hadis-i şerif bir önceki hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımız gibi inüsliimanlann Bedir savaşını hazmedemeyen yahudile-rin, müslümanlara karşı küstahça ve çılgınca bir tavır alarak müslümanlarla aralarındaki sulh antlaşmasını ihlâl etmeleri neticesinde Allah'ın izni ile Hz. Peygamberin yahudilere savaş ilan etmesiyle, müslümanların yahudilere saldırıya geçtiklerini ve ilk saldırıyı ashâb-ı kiramdan, Muhayyısa b. Mesud (r.a)'ın yaptığını ve bu saldırısıyla genç bir yahudi tüccarını öldürdüğünü, fakat o günlerde henüz müslüman olmayan büyük kardeşi Huvayyısa'nın bu saldırıdan dolayı "Senin kemiğini kırsalar iliği Öldürdüğün bu gencin çıkar" yollu sözler söyleyerek onu ayıpladığını ifade etmektedir.

İmân şerefine ermeyen ve Hz. Peygamberin emrine uymaktaki hikmeti bilemeyen bir kimsenin bu gibi sözleri sarf etmesinde yadırganacak bir durum yoktur. Hz. Muhayyısa'nın bu hareketinin meşruluğunda ve isabetinde de en küçük bir şüpheye yer yoktur. Çünkü Muhayyısa'nın bu fiili sözleri ve fiilleri sırf hikmet olan Hz. Peygamberin emrine uymaktan başka bir şey değildir.[254]

3003... Ebû Hûreyre'den elemiştir ki:

Bir gün biz mescidde iken Rasûlullah (s.a) aniden (yanımıza çı-kageldi) ve:

"Haydi yahudilere gidelim!" dedi. Onunla birlikte biz de çıktık ve yahudilere vardık. Derken Rasûlullah (s.a) ayağa kalkarak onlara seslendi ve:

"Ey yahudiler cemaati, müslüman olun, kurtulun!" buyurdu. Onlar!

"Tebliğ ettin yâ Ebâ'l-Kaasîm! dediler. Rasûlullah (s.a) onlara:

"Bunu murad ediyorum!" dedi ve üçüncü defasında onlara şunu söyledi.

"Bilmiş olun ki, bu yer Allah'ın ve Rasûliinündür. Ben de sizi bu yerden sürgün etmek istiyorum. Sizden kim malına karşılık bir şey bulursa onu hemen satsın! Yoksa bilin ki, bu yer Allah'ın ve Rasûlü-nündür!"[255]

Açıklama

Rasûlullah <s-a>: "Bunu murâd ediyorum!" sözü ile "Benim tebliğimi itiraf etmenizi istiyorum!" demek istemiştir. "Eslimû" cümlesiyle başlayarak güzel ve külfetsiz bir cinas yapmış; sonra: "Bilmiş olun!" diye başlayan yeni bir cümle ile asıl maksadım bildirmiştir. Burada sanki yahudiler tarafından:

"Bu, müslüman olun sözünü, neden üç defa tekrarladın? diye sorulmuş da, "Bilmiş olun!" cümlesi ile onlara cevap verilmiş gibidir.

"Bu yer Allah'ın ve Rasûliinündür!" cümlesinin mânâsı: Onun mülkiyeti de hükmü de Allah'ındır; sizin bu yerinize müslümanları mirasçı yapmayı irade buyurmuştur; binâenaleyh hemen burasını terk edin! demektir. Çünkü yahudiler Peygamber (s.a) ile muharebe etmişlerdi.[256]

Daha önce geçen hadis-i şeriflerin şerhinde de açıkladığımız gibi, Hz. Peygamber, Yahudilerin saldırgan bir tutum içerisine girmelerinden sonra onları son bir defa daha İslâm'a davet etmiş. Fakat onların bu daveti kabule yanaşmadıkları gibi Hz. Peygamberi hile ile şehid etmek için sahte sulh planlan hazırlığı içerisine girmişlerdir. Hz. Peygamber bunu öğrenince onlara, savaş ilan etmiş ve bir numara sonraki hadis-i şerifte açıklanacağı üzere neticede tüm yahudileri Medine'den sürüp çıkarmıştı.

Ancak yahudilerin Medine'den çıkarılmasıyla ilgili olan bu hadislerin tümü Hayber savaşından önce olmuştu. Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifi rivayet eden Hz. Ebû Hüreyre İse Hafız ibn Hacer'in de ifade ettiği gibi bu hâdiselerin olup bittiği günlerde Hz. Ebû Hureyre henüz müslüman olmamıştı. Onun Medine'ye gelmesi ise Hayber Savaşından sonraki günlere rastlar.

Siyer kitaplarında açıklandığı üzere yahudilerden Kaynuka oğullarının Medine'den çıkarılması hicretin üçüncü yılında (Miladi 625) Kureyzâ oğullarının çıkarılması, hicretin beşinci yılında (Milâdi 527) Nâdir oğullarının çıkarılması ise hicretin dördüncü yılının Rabiulevvel ayında olmuştur.

Hz. Ebû Hureyre'nin müslümanlığı kabul ettiği günlere rastlayan Hayber savaşı ise, hicretin yedinci yılında olmuştur.

Bu durumda Hz. Ebû Hureyre'nin yahudilerin Medine'den çıkarılmasına şahit olması mümkün değildir. Hafız ibn Hacer'in açıklamasına göre, Ebû Hureyre'nin bu hadis-i şerifte bize naklettiği yahudilerin Medine'den çıkarılması ile ilgili hadise, Hz. Peygamberle anlaşarak Medine'de kalmış olan Kaynuka,Nâdir ve Kureyzâ oğullarının bakıyyeleri ile ilgili idi. Bunlar

müslü-manlarla anlaştıkları için Medine'de bir süre daha kalmışlarsa da Rasûlü Zişan Efendimiz sonradan bunları da sürgün etmek suretiyle tüm arap yarımadasını yahudilerden temizlemiştir.

İşte Hz. Ebu Hureyre'nin şahid olduğu hâdise, Medine'deki son yahu-di kalıntılarım da oradan sürüp çıkarması hadisesidir.[257]

22-23. Nâdir (Oğulların)In Haberi

3004... Peygamber (s.a)'in sahabilerinin birinden (rivayet olunduğuna göre), Bedir savaşından önce ve Rasûlullah (s.a)'in Medine'de bulunduğu bir günde, Kureyş kâfirleri (Medine'deki münafıkların reisi Abdullah) b. Übeyy (b. Selûl) ile beraberindeki Evs ve Hazrec'-den olan putperestlere "Şurası muhakkak ki: Siz bizim-bir vatandaşımıza kendinize sığınma hakkı tanıdınız. Allah'a yemin ediyoruz ki: Onu ya öldürürsünüz, ya da (memleketinizden) çıkarırsınız. Aksi takdirde hepimiz birden sizin üzerinize yürür, nihayet sizi ölüm yerlerinizde öldürür kadınlarınızı (kendimize) helâl kılarız." mealinde bir mektup yazmışlardır.

Bu (mektup) Abdullah b. Übeyy ile yanındaki putperestlere ulaşınca Peygamber (s.a)'le savaşmak üzere bir araya geldiler. JCupeyş'in Abdullah'a mektup göndermesi haberi peygamber (s.a)'e erinince, (gidip) Abdullah ile onun etrafında bulunan putperestlerin yanına vardı ve:

"Kureyş'in tehdidi size son derece tesir etti. (Kureyş'in bu tehdidiyle) size yereceği zarar (sizin bizimle harbe kalkışmak suretiyle) kendinize vermek istediğiniz zarardan daha fazla değildir. (Çünkü siz kendi öz) oğullarınız ve kardeşlerinizle savaşmak istiyorsunuz." dedi. Peygamber (s.a)'den bunu duyunca, dağıldılar. Kendilerine bu haber ulaşan Kureyş kâfirleri Bedir savaşından sonra yahudilere, "siz silah ve kale sahibi (olan bir cemaatisiniz. (Binaenaleyh) siz ya bizim vatandaşımız (olan Muhammed)le savaşırsınız ya da biz size şöyle şöyle yaparız. Ve (o zaman) bizimle sizin kadınlarınızın halhalları arasına hiçbir engel giremez." diye bir mektup yazdı. Kureyş kâfirlerinin (yahudilere bu ikinci) mektubunu (göndermeleri haberi) Peygamber (s.a)'e erişince, Nâdir oğullan (Hz. Peygambere) sû-i kast yapmaya karar verdiler. Rasûlullah (s.a)'e "sahabilerinden otuz kişiyle birlikte (karşımıza) çık, bizden de otuz din adamı çıksın orta yerde karşılaşalım. (Sen konuş alimlerimiz de) seni

dinlesinler. Eğer seni tasdik edip inanacak olurlarsa, sana biz de inanacağız" diye bir haber gönderdiler. (Râvi ez-Zührî, Kureyza oğullarının Hz. Peygamber'le geçen bu) hadiselerini bütün ayrıntılarıyla) anlattı. (Hz. Peygamberin sahabisi sözlerine devamla şunîarı söyledi:) Ertesi gün sabahleyin Rasûlullah (s.a) (askeri) bir kuvvetle Nâdir oğullarının üzerine yürüdü ve onları kuşatıp

"Vallahi siz benimle bir antlaşma yapmadıkça ben size güvenenem!" dedi. Onlar da Hz. Peygamberle antlaşmaya yanaşmadılar. Bunun üzerine o gün onlarla savaşa başladı. Sonra ertesi gün sabahleyin Nâdir oğullarını (yerlerinde) bırakıp (askeri) bir kuvvetle Kureyza oğullarının üzerine yürüdü ve onları sulha davet etti. Kureyza oğulları sulhu kabul edince onlar (la savaşmak)dan vazgeçti ve askeri bir kuvvetle (tekrar) Nâdir oğulları üzerine yürüdü. Nihayet onlar (kuşatmaya dayanamayıp) vatanlarını terketmek şartıyla (kalelerinden) indiler. Develerinin) taşıyabileceği mallarından ve evlerinin kapı ve tahtalarından (ne varsa hepsini) alarak vatanlarından çıkıp gittiler. (Bunun üzerine) Nâdir oğullarının hurmalığı Rasûlullah (s.a)'in özel mülkü oldu. Allah bunu ona verdi. Bunu ona tahsis etti. (Kur'ân-ı Keriminde de şöyle) buyurdu: "Allah'ın onlardan peygamberine verdiği ganimetlere gelince, siz (onu elde etmek için) onun üzerine ne at, ne de deve koşturdunuz..."[258] (yüce Allah bu sözüyle) harpsiz olarak (ele geçirdiniz) demek istiyor. Peygamber (s.a) ise (bu malı) muhacirlere verdi.

Onlara bölüştürüverdi. Birazını da ensardan ihtiyaç sahibi olan iki kişiye verdi. Bu ikisinden başka ensardan kimseye bir pay vermedi. Bunlardan, Hz. Fatıma (r.a)'nın oğullarının elinde bulunan Rasûlullah'ın mallan ise baki kaldı.[259]

Açıklama

Nâdir oğullarının Hz. Peygamberi "sen yanına sahabilerinden otuz kişi al bizim din alimlerimizden otuz kişiyle bir araya gelin. Onlar seni dinlesinler. Müslüman olurlarsa biz de müslüman oluruz." diyerek Hz. Peygambere haber göndermeleri, görünüşte ilmi bir münazaraya davet gibiyse de aslında onu pusuya düşürerek hayatına kasdetmek ve bu suretle Kureyşin tehdidinden kurtulmaktı.

İmam SuyutTnin "ed-Dürrü'1-Mensûr" unda açıkladığına göre, Hz. Peygamber yahudilerin bu davetini kabul etmişse de yahudilerden bir kadın Hz. Peygamberle karşılaşacak olan yahudi alimlerinin, onun hayatına kasdetmek için yanlarına bıçaklar ve hançerler aldıklarını müslüman olan kardeşine.haber vermiş. Bunun üzerine o gençte koşarak tehlikeyi Hz. Peygambere haber vermiş. Hz. Peygamber de onlarla karşılaşmaktan vazgeçmiştir.

Hadis-i şerifin zahirinden yahudilerin Medine'den sürülüp çıkarılmalarının Bedir savaşının hemen akabinde gerçekleştiği anlaşıhyorsa da aslında bu, Bedir savaşının hemen akabinde değil Bedir savaşından sonra değişik tarihlerde yapılan savaşlar sonunda gerçekleşebilmiştir.

Siyer kitaplarında açıklandığı üzere, Yahudilerin Medine'den sürülüp çıkarılmaları kısaca şöyle olmuştur.

Kaynuka Oğullarının Medine'derr çıkarılışı:

Benû Kaynuka îslâmiyetin doğuşu sırasında Medine'de bulunan üç Yahudi kabilesinden biridir. Kuyumculukla meşgul olurlardı. Hicretin ikinci yılında (Miladi 624) Bedir zaferinden sonra Hz. Peygamber bir gün onları İslama davet etti. Onlar bu daveti reddetmekle kalmadılar, üstelik Hz. Peygamberi tehdit ettiler. Dokuz ay kadar sonra bir Yahudi kuyumcu dükkanında bir müslüman kadına saldırıda bulunuldu. Bunun üzerine yahudi mahallesi kuşatıldı. Onbeş gün süren kuşatmadan sonra Hicrî 31 miladi 625 te teslim oldular. Silahları alınarak Filistin tarafına sürüldüler. Kendilerinden alınan ganimet mallarının beşte biri (1/5) ilk defa olarak Beytülmâl (hazine) tarafından alınıp geri kalanı gaziler arasında bölüştürüldü.[260]

Kureyza Oğullarının Medine'den Çıkarılması:

Benû Kureyza, Medine'deki yahudi kabilelerindendi. Medine İslâm devletine tabi idiler. Fakat hicretin beşinci (Miladi 627) senesinde Hendek gazvesinde düşman ile birleşerek İslâm devletine ihanet etmişler, müslümanlan çok müşkül duruma düşürmüşlerdi. Hz. Peygamber, Hendek gazasından döner dönmez, ordusuyla Benû Kureyza mahallesini kuşattı. Bir kaç günlük mukavemetten sonra teslim olan y ah udilere, hakemliğini istedikleri Sa'd b. Muaz, Tevrat'ın hükmünün tatbik edilmesine karar verdi.

Bunun üzerine eli silah tutan erkekleri idam edildi. Toprakları ensarın rızasıyla muhacirlere verildi. Bütün mallarına da el konuldu.[261]

Nâdir Oğullarının Medine'den Çıkarılışı

Medine'de bulunan üç yahudi kabilesinden biri olan Benû Nâdir, İslâm devleti ile anlaşma halindeydi. Fakat özellikle Uhud gazvesinden sonra açıktan açığa muhalefete geçerek ahitlerini bozdular. Üstelik Hz. Peygambere suikast teşebbüsünde bile bulundular. Hicri 4. yılın (Miladî 625) Rebiulevvelin-de beş gün süreyle kuşatıldılar. Teslim olunca İslama davet olundular. Müslüman olanları af edildi. Olmayanlar da Medine'yi terkettiler. Kimi Filistin'e kimi de Hayber yahudilerinin yanına yerleştiler.[262]

Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte, sadece Nâdir oğullarının Medine'den çıkarılışı ile Kurayza oğullarının müslümanların sulh davetini kabul etmeleri anlatılmaktadır. Yukarıdaki yaptığımız açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Nâdir oğullarıyla yapılan savaş esnasında müslü inanlarla sulh antlaşması yapan Kureyza oğulları, Hendek savaşında Kureyş Kâfîrleriyle müslümanlar aleyhine faaliyet gösterdikleri için hicretin beşinci yılında onlar da Medine'den çıkarılmışlardır.

Medine'de bulunan diğer bir yahudi cemaati de Kâynuka oğullarıdır. Biz onların Medine'den çıkarılmalarını 3001 numaralı hadisin şerhinde açıklamıştık.

Bezlü'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre, metinde geçen "Kureyş kâfirlerinin (yahudilere bu ikinci) mektubu (göndermeleri haberi) Peygamber (s.a)'e erişince, Nâdir oğulları (Hz. Peygambere sûikasde karar verdiler" anlamındaki cümle, Suyutî'nin "ed-Dürr'ül-Mansur” isimli eserinde Haşr sûresinin tefsirinde, Sünen-i Ebû Dâvud kaynak gösterilerek "Kureyş kâfirlerinin (bu ikinci mektubu) yahudilere erişince Nâdir oğulları Hz. Peygambere sûikasde karar verdiler." anlamına gelen lafızlarla nakledilmiştir. Bu ibare daha açık ve daha doğrudur.

Hadis-i şerifte açıklandığı üzere Nâdir oğullarının yurdu Medine'ye çok yakın olduğu için müslümanlar, orayı kuşatmaya giderken yaya olarak gitmişlerdir. Bu mevzuda siyer kitaplarında verilen malumat şöyledir: "Müslümanlar, Medine'ye iki mil mesafede bulunan Nadir oğulları yurduna

yürüyerek gittiler. Peygamberimiz ise bir merkep üzerinde idi.[263] İşte metinde geçen "Allah'ın onlardan peygamberine verdiği ganimetlere gelince siz (onu elde etmek için) onun üzerine ne at, ne de deve koşturdunuz...”[264] âyet-i ke-rimesiyle, müslümanların yaya olarak gidip Nâdir oğullarından kolayca ele geçirdikleri mallara işaret Duyurulmaktadır.

Yine metinde açıklandığı üzere, Allah'ın, kendi Peygamberine tahsis ettiği bu mallan, Hz. Peygamber olduğu gibi muhacirlere dağıtmıştır. Ensardan da iki kişiye bir miktar pay vermiştir. Fahreddin Razî'nin Tefsîr-i Kebîr'in-de açıkladığı üzere, Hz. Peygamberin bu mallardan kendilerine bir miktar pay verdiği ensarın sayısı üçtür. Bunlar Ebû Ducâne ile Sehl b. Hanif ve el-Haris b. Es-sıme'dir. Fahreddin Razi (r.a) sözü geçen âyet-i kerimeyi açıklarken sözü Nâdir oğullarından ele geçen malların durumuna getirerek şu görüşlere yer veriyor:

"Bu mallar günlerce süren bir kuşatmadan ve Nâdir oğullarının bazılarının ölümü ve kalanların da sürgün edilmeleri sonunda ele geçtiklerine göre, fey değil ganimet olmaları icabeder. Bu mevzuda müfessirler iki görüş ileri sürmüşlerdir.

1. Bu âyet Nâdir oğullarından alınan mallar hakkında değil, Fedek halkının malları hakkında inmiştir. Çünkü Nâdir oğullarının yurdu ve mallar savaşla ele geçmiştir. Fedek arazisi ise savaşsız olarak ele geçmiştir ve fey olarak Hz. Peygambere kalmıştır. Hz. Peygamber de oranın gelirinin bir kısmım bakmakla mükellef olduğu kimselerin geçimine sarfetmiş, kalanını da harp için lüzumlu olan silah ve at temininde harcamıştır.

2. Bu âyet, gerçekten Nâdir oğullarından alınan mallar hakkında inmiştir. Ancak o gün müslümanlarm elinde fazla bir at ve deve bulunmadığı gibi, Nâdir oğullarının yurdu ile Medine arasında da fazla bir mesafe bulunmadığından müslümanlar orayı kuşatmaya giderlerken yaya olarak gitmişler, ayrıca harp te küçük bir çarpışmadan ileri gitmemiştir. Bu sebeple Cenab-ı hak onlardan ele geçen malları fey olarak Rasûlüne tahsis etti.

Hanefî ulemasından Ebû Bekir el-Cessâs ise, bu mevzuda şöyle diyor:

"Müslümanların Nâdir oğullarıyla esir etmemek, zimmet altına sokmamak, cizyeye bağlamamak ancak vatanlarından sürgün etmek, şartıyla yaptıkları barış neticesinde, bu mallar ele geçmiş olabilir ki bizim mezhebimize göre böyle bir barış şekli geçerli değildir, nesh edilmiştir. Çünkü müslümanlarm kitap ehlini cizye verme ya da İslama girme

şartlarından birine zorlamaya güçleri yeterken onları bu şartlardan birini tercihe zorlamayı terkedip te vatanlarını terketmeleri şartıyla sulh yapmaları caiz olmadığı gibi, arap putperestlerini savaşla, Islâmı kabul etme şıklarından birine zorlamaya güç varken onlarla barış yapmak da caiz değildir. Nitekim yüce Allah şu âyeti kerimelerde bunu açıklamıştır.

"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan Allah'ın ve Rasûlünün haram kıldığını haram saymayan ve hak dinini din edinmeyen kimselerle küçül(üp boyun eğ) erek elleriyle, cizye verecekleri zamana kadar savaşın"[265]

"Gökleri ve yeri yarattığı gündeki yazısına göre Allah'ın katında ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram (ay)landır. İşte doğru din budur. O aylar içinde (konulmuş yasağı çiğneyerek) kendinize zulmetmeyin ve (Allah'a) ortak koşanlar nasıl sizinle topyekûn savaşıyorlarsa, siz de onlarla topyekûn savaşın ve bilin ki Allah, (Günâhlardan) korunanlarla beraberdir." [266]

Ancak müslümanlarda onları bu iki şıktan birini tercihe zorlayacak güç yoksa o zaman onlarla vatanlarını terk etmeleri şartıyla sulh yapması caizdir.

Ayrıca müslümanların savaşmakta oldukları kimselerle miktarı belli olmayan bir mal karşılığında sulh yapmaları da caizdir. Çünkü Hz. Peygamberin Nâdir oğullarıyla yaptığı sulh böyledir. Onlar işlerine yarayacak olan malları develerine yükleterek götürmüşlerdir. Kalan da müslümanların olmuştur.

Ebü Bekir Cassâs bu sözleriyle Hz. Peygamberin müslümanların kuvvetinin çetin bir muhasaraya kâfi gelmeyeceğini bildiği için Nâdir oğullarıyla istedikleri mallarını hayvanlarına yükleterek Medine'yi terketmeleri şartıyla sulh yaptığını bu sebeple de onlardan kalan malların Fey olduğunu söylemek istiyor.[267]

3005... İbn Ömer'den demiştir ki:

Nâdir oğullan yahudileriyle Kureyza oğullan Rasûlullah (s.a)'le savaşa girmişlerdi. Rasûlullah (s.a) Nâdir oğullarını (Medine'den) sürüp çıkarmış, Kureyzayı ise yerlerinde bırakmış ve onlardan herhangi bir vergi de almamıştı. Nihayet zamanla Kureyza (müslümanlarla) savaşa başlayınca (Hz. Peygamber onların) erkeklerini öldürmüş, kadınlarını ve mallarını da müslümanlara paylaştırmış. Ancak (onlardan) bazıları Rasûlullah (s.a)'e

sığınmışlar. (Hz. Peygamber de) onlara emân vermiş (Böylece) Rasûlullah (s.a) (pek azı müstesna olmak üzere) Medine yahudilerinin hepsini sürgün etmiş, Abdullah b. Selam'ın kavmi olan Kaynuka oğullarını, Harise oğullan yahudilerini ve Medine'deki her yahudiyi (Medine'den çıkarmış)[268]

Açıklama

Hadis-i şerifte zikri geçen yahudi kabilelerinin hepsi Medinelidir. Rasûlullah (s.a)'ın Kureyza'yı yerinde bırakıp ona emân vermesi, Benî Nâdir'le birlikte müslümanlarla harb etmeyip bîtaraf kaldıkları içindir. Sonra Müslümanlarla onlar da harb edince, onları da Medine'den sürmüştür. Kureyza, bu harbte muhasara edilmiş ve yirmi beş gün sonra dayanamayarak Rasûlullah (s.a)'ın hükmüne râm olmuşlardı. Yahudilerin bıraktığı malların beşte biri Peygamber (s.a)'e ayrıldıktan sonra, kalanı gaziler arasında süvariye üç, piyadeye bir hisse verilmek suretiyle taksim olunmuştur. Bu muhasaraya otuzaltı süvari iştirak etmiştir.[269]

Bazı Hükümler

1. Müslümanlarla muahede halinde bulunan kâfirler ve zımmıler, ahıdlerım bozarlarsa, kendilerine harbî muamelesi yapılır ve harbedilir. Ordu kumandanı bundan dilediğini esir alır, dilediğini serbest bırakabilir.

2. Kendisine emniyet bahşedilen kâfir, müslümanlarla harbe kalkışırsa, kendisine verilen ahid bozulur. Emniyet ahdi geçmişe aittir, geleceğe şümulü yoktur.[270]

23-24. Hayber Topraklarının Hükmü İle İlgili Hadisler

3006... İbn Ömer'den demiştir ki:

Peygamber (s.a) Hayber halkına savaş açtı (onların elinde bulunan) hurmalıkları ve toprakları ele geçirdi. Kendilerini de şatolarına sığınmaya mecbur etti. Bunun üzerine onlar, altınlarla gümüş ve silahların Rasûlullah (s.a)'e, develerinin yükleneceği (diğer) malların da kendilerine ait olmak (ve

mallarından) hiçbir şeyi (Hz. Peygamberden saklamamak ve gizlememek, eğer şartlara aykırı olan bu işlerden birini) yapacak olurlarsa kendileri için hiçbir anlaşma ve antlaşma kalmamak üzere Hz. Peygamberce barış yaptılar. Fakat Huyeyy b. Ah-tab'a ait olan (içi altın ve gümüş dolu) bir deriyi sakladılar. (Huyeyy b. Ahtab) Hayber (savaşın)dan önce öldürülmüştü. Kendisi bu deriyi Nâdir oğulları (savaşı) günü (yani) Nâdir oğullan sürgün edildiği zaman (onların mallan arasından seçerek alıp) yanında götürmüştü, içerisinde Nâdir oğullarının (gümüş ve altın) zinetleri vardı. Peygamber (s.a) (Huveyy b. Ahtab'ın amcası olan) Saye'ye:

“Huyeyy b. Ahtab'ın derisi nerede?" diye sordu. O da: "- Savaş ve (halkın geçimi için yapılan) harcamalar onu tüketti." diye cevap verdi. (Fakat daha fazla saklayamadıklarından) Deriyi (sakladıkları yerden) bulup getirdiler. Bunun üzerine (Kinane) b. Ebûl-hukayk öldürüldü ve (Ebûl-hukayk oğullarının) kadınları ile çocukları da esir edildi. Hz. Peygamber onları da sürgün etmek istemişti (fakat) onlar:

"Ey Muhammed bizi bırak ta bu topraklarda çalışalım, çıkan mahsulün yansı bizim yarısı da sizin olsun." dediler. Rasûlullah (s.a) de (onların bu teklifini kabul etti) ve (her sene) onların kadınlarından her birine seksen vesk hurma, yirmi vesk arpa veriyordu.[271]

Açıklama

Bilindiği gibi Hz. Peygamber hicretin yedinci senesi Muharreminde 1500 kişilik bir ordu ile Hayber üzerine yürümüş ve üç gün içinde Hayber önlerine gelerek orada bulunan yedi kaleden beşini teker teker fethetmişti. Peygamberimiz yahudileri, ellerinde kalan Vasih ve Sulalim isimli son iki kaleye sıkıştırınca, yahudiler yok olacaklarını anladılar. Kanlarının bağışlanıp sürgün edilmelerini istediler.

Kinane b. Ebûl-hukkayk, Peygamberimize

"Yanına gelip seninle konuşacağım." diyerek Şemmah adındaki ya-hudi ile haber saldı.

Kaleden inince Müslümanlar, Şemmah'i yakalayıp Peygamberimizin yanma getirdiler.

Şemmah, Kinane'nin elçisi olarak geldiğini haber verdi.

Peygamberimiz, Kinane'nin dileğine "Olur" buyurdu. Üzerinde anlaşmaya varılan ve Kararlaştırılan Maddeler:

1. Kalede çarpışma yapmış olan yahudilerin kanları dökülmemek,

2. Yahudilerin çocukları, kendilerine bırakılmak, Hayberden ve Hayber arazisinden çocukları ile birlikte çıkıp gitmelerine müsaade olunmak,

3-5. Yanlarında birer hayvan yükünden başka bir şey götürmemek, menkul ve gayr-ı menkul bütün mallar ile yay, miğfer, at, cübbe, zırh gömlek... gibi askeri araç ve gereçleri ve -üzerlerindeki elbiselerinden başka- bütün elbise ve kumaşları Rasûlullah'a bırakmak,

6. Rasûlullah'a bırakılması gereken herhangi bir şeyi gizlememek ve gizleyecek olanlar, Allah'ın ve Rasûlullah'ın emân ve himaye teahhüdünün dışında kalmak üzere anlaşma ve barış yapıldı.

Kinane'nin yemini ve Peygamberimizin ona uyarıda bulunması:

Kinane b. Ebûl-hukayk, bu maddelere bağlı kalacağına yemin etti.

Peygamberimiz:

"Eğer, siz ganimet mallarından bana teslim etmeniz gereken herhangi bir şeyi benden gizleyecek, gayb edecek olursanız, Allah'ın ve Rasûlullah'ın emân ve himaye teahhüdünden uzak kalırsınız!" buyurdu.[272]

Hayber feth edilince, bir çok mal ile sığır, deve ve saire ele geçirilmiş, fakat, Hayberlilerin ne altunları, ne de gümüşleri ele geçirilebilmişti. Halbuki, Benû Nâdir Yahudileri, yurtlarından çıkıp Hayber'e giderlerken Ebû Rafı, Sellâm b. Ebûl-hukayk, içinde altun, gümüş ve kıymetli madenlerle ziynet eşyası, saklanılan deve tulumunu kaldırarak "Bu, bizim, dünyayı al-çaltmak ve yükseltmek için hazırladığımız şeydir!" diye bağırmıştı.

Bu hazine, önce koyun tulumuna doldurulmuştu. Çoğalınca, öküz tulumuna, daha çoğalınca da deve tulumuna konulmuştu.

Bu hazine, Ebûl-hukayk, hanedanının büyüklerinden büyüklerine devr edile edile saklanmakta idi.

Mekke eşrafı, düğünleri olunca, Hayber'e gidip Ebûl-hukaykların büyüğüne başvurarak bu ziynet eşyasından bazısını rehine karşılığında ondan bir ay süre ile emaneten alırlardı. Mekke'de bir şey kayıp olmuştu. Onu kayıp eden kişi bedelini on bin altun olarak ödemişti. İbn Ebûl-hukayk bu hazineyi ve pek çok malları peygamberimizden sakladı.[273]

Kinane b. Rebi b. Ebûl-hukayk ile Kinane'nin kardeşi ve amcasının oğlu Rebra, Peygamberimizin huzuruna getirildi.

Rivayete göre; Peygamberimizin huzuruna çıkarılanlar arasında Huyeyy b. Ahtab'ın amcası Sa'ye (Sa'lebe) b. Sellâm (Amr) b. Ebûl-hukayk da bulunuyordu.

Peygamberimiz, onlara;

"Ey Ebûl-hukayk oğullan! Ben, sizin, Allah'a ve Allah'ın Rasûlüne karşı duyduğunuz düşmanlığınızı biliyorumdur! Bununla birlikte, sizin bu düşmanlığınız, adamlarınıza verdiğim emân ve himaye teahhüdünü size de vermeme engel olmamış, ganimet mallarından herhangi bir şeyi benden gizlememek, kaçırmamak şartı ile, bu emânı size de vermişimdir.

Benden bir şey gizleyecek olursanız, kanlarınızı dökmek, bizim için helâl olur.

Allah'ın ve Rasûlünün emân ve himaye teahhüdünden uzak kalırsınız!

Sizi, Medine'den sürüp çıkardığım zaman, Medine'den getirdiğiniz, Mekkeliler'e emânet olarak veregeldiğiniz, ziynet eşyası ile nakidleri içinde sakladığınız hazine tulumlarınız neredtogether.

Filândaki, filândaki hazine tulumlarınızı ne yaptınız?" diye sordu.

"Ey Ebûl-Kâsım! Biz, onları, savaşlarımızda harcadık! vallahi elimizde onlardan hiç bir şey kalmadı.

Bizi Medine'den sürüp çıkardığın zaman, onlarla geçindik!

Onlardan elimimde hiç bir şey kalmadı." dediler ve bu husustaki sözlerini de yeminler ederek pekiştirdiler.

Peygamberimiz:

"Söylediklerinize dikkat ediniz!"

(Aradan geçen) zaman az, (gizlenen) mal ise, ondan çok fazla! (Az zamanda, o kadar çok mal nasıl harcanır, tükenir.)

Ne dersiniz? Bu hazineyi, sizin yanınızda bulursam, sizi öldüreyim mi?" diye sordu. Onlar

“Evet" dediler.[274]

Peygamberimiz:

"Bu hazine, sizin yanınızda çıkacak olursa, Allah ve Rasûlünün hakkınızda vermiş olduğu emân ve himaye teahhüdii sizden uzak kalsın mı?" diye sordu.

"Evet uzak kalsın" dediler.

Peygamberimiz;

"Eğer, benden bir şey sakladığınızı tesbit edersem kanlarınızı dökmeyi ve çoluk çocuklarınızı esir etmeyi helâl sayarım!

Bütün mallarınızı almak, kanlarınızı dökmek bana helâl olur, söz vermiş olduğum emân ve himaye teahhüdii ortadan kalkar!" buyurdu. Onlar da

"Olur! Eğer, senden bir şey sakladığımız anlaşılırsa, bize verdiğin emân sözünü geri al ve kanlarımızı dök! dediler.

Peygamberimiz onların bu sözlerine Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Ali ve Zübeyr b. Avvam'la yahudilerden on kişiyi şahid tuttu.

Bir Yahudinin Kinane'yi Uyarmağa Çalışması

Yahudilerden bir adam, kalkıp Kinane b. Ebul hukayk'a doğru vardı ve yavaşça:

"Muhammed'in senden istediği şey, senin yanında ise, veya bunun hakkında bir şey biliyorsan, ona bildir de kanını canını kurtar!

Aksi takdirde, vallahi, o, muhakkak bunu elde etmeye muvaffak olacak, Allah, onu, bundan başkasına da bizim bildirmediğimiz şeylere de vâkıf kılacaktır!" dedi.

Kinane b. Ebûl-hukayk, azarlayınca, o, yahudi bir köşeye çekilip oturdu.

Peygamberimizin, Kinane'ye Tekrar Sorusu...

Peygamberimiz, Kinane b. Ebûl-hukayk'a:

"Ne dersin, hazineyi senin yanında bulacak olursak, senin boynunu vurayım mı?" diye tekrar sordu.

Kinane: "Evet! Bulursan, Vur!" dedi.

Sa'ye b. Sellâm'ın Sıkıştırılınca, Gerçeği Söylemesi:

Peygamberimiz, Kinane b. Ebûl-hukayk'tan sonra Sa'ye (Salebe) b. Sellâm b. Ebûl-hukayk'a da:

"Huyeyy b. Ahlab'ın, tulum içinde saklanan hazinesi neredēdir?" diye sordu.

Sa'ye "savaşlar ve geçimler, onu, götürdü, eritti!" dedi.

Peygamberimiz, Sa'ye'yi sıkıştırması için Zübeyr b. Avvam'a havale etti.

Zübeyr b. Avvam, onu, sıkıştırdı.

Sa'ye zaîf, hafif akıllı bir adamdı. Sıkıştırılınca, eliyle bir harabeye işaret ederek "Ben, Kinane'nin, her sabah, şu harabede dolaştığım görüyordum. Benim bundan başka bir bilgim yoktur. Eğer, o, oraya bir şeyler göm-müşse, oradadır!" dedi.

Gerçekten de, Peygamberimiz, Natat kalelerini feth etmeye başladığı ve Natat halkının kalblerine korku düştüğü sırada Kinane b. Ebûl-hukayk, tehlikeyi sezmiş, deve tulumu içindeki hazineyi, ziynet eşyasını, geceleyin

Keti-be'ye götürüp kazdığı bir çukura, kimse görmeden gömmüş ve üzerini toprakla kapatmıştı. Sa'lebe (Sa'ye) de, Kinane'nin her sabah o harabede dolaştığım görmüştü.

Hazinenin Gömüldüğü Yerden Çıkarılması

Peygamberimiz, Sa'ye (Salebe)yi, Zübeyr b. Avvam ve müslümanlar-dan bazıları ile birlikte o harebeye gönderdi. O da, onlara Kinane'nin dolaştığı yeri gösterdi. Orası kazıldı.

Hazine'den bir kısmı, oradan çıkarıldı... Kinane'nin Sıkıştırılması:

Peygamberimiz, hazinenin geri kalan kısmının da nerede olduğun j Kinane b. Ebûl-hukayk'tan sordu.

Kinane, onları da teslime yanaşmadı.

Peygamberimiz, hazinenin geri kalanını getirip teslim etmesi için Kinane b. Ebûl-hukayk'ı sıkıştırmasını, işkenceye uğratmasını Zübeyr b. Avvam'a emretti.

O da, Kinane'yi söyletmek için, göğsünde çakmak çakıp kıvılcım çıkararak ona işkence yaptı. Fakat söyletemedi.

Hazinenin Kalan Kısmının Peygamberimize Allah Tarafından Bildirilmesi ve Çıkarılması:

Yüce Allah, Yahudilerin bu hazineyi nerede sakladıklarını da Peygamberimize haber verdi.

Peygamberimiz, ensardan birisini çağırdı. Ona:

"Şu tarlaya doğru, şöyle git. Sonra hurma ağacına doğru var. Sağındaki veya solundaki hurma ağacına bak. Orada göreceğin yüksek hurma ağacının dibinde bulacağın şeyleri çıkar, bana getir!" buyurdu.

Ensarî gitti. Oradaki hazine tulumunu da bulup getirdi.

Hazine Ortaya Çıkarılınca, Ebûl-hukayk Oğullarının Cezalandırılması:

Hazine ortaya çıkarılınca, Muahede gereğince, cezalandırılmak ve Mah-mud b. Mesleme'ye karşı boynu vurulmak üzere, Kinane b. Rebi' b. Ebûl-hukayk'm Muhammed b. Mesleme'ye teslimini emretti. Muhammed b. Mes-leme de onun boyunu vurdu.

Ebûl-hukayk oğullarından diğeri de Bişr b. Bera'm velileri tarafından öldürüldü.

Bunların çoluk çocukları ise, esirler arasına katıldı.

Ebûl-hukayk'ın iki oğlu ile birlikte aynı aileden daha bazıları da ahdi bozdukları için, öldürülerek cezalandırıldılar."[275]

Hayber Yahudilerinin Hayber Topraklarını Yarıcı Olarak İşletmeleri:

Hayber Yahudileri, hususile, Vatih ve Sülalim yahudileri kendilerine Peygamberimiz tarafından verilen emân ve söz üzerine bütün mallarını, mülklerini bırakarak Hayber'den çıkıp gideceklerdi.

Peygamberimiz onları Hayber'den sürüp çıkarmak istediği sırada, yahudiler, "Bırak bizi şu Hayber toprağında bulunalım da onları imar edelim, görüp gözetelim!

Yâ Muhammed! Biz, mal, mülk sahipleriyiz! Mülk bakımını, işletmesini, biz, sizden daha iyi bilir ve başarırız.

Sen bu mülkleri bize işlettir!" dediler.

Hayber mülkleri üzerinde yarıcı olarak çalışmak istediler.

Gerçekten de, ne Peygamberimizin, ne de ashabının Hayber mülklerine bakabilecek işçileri bulunmadığı gibi, kendilerinin orayı bizzat görüp gözetmeye de vakitleri yoktu.

Peygamberimiz;

"İstiyorsanız, şu malları, işlemek üzere size vereyim. Mahsul ve meyvaları aramızda bölüşülsün. Sizi, bu mallar üzerinde Allah'ın durdurduğu müddetçe durdurayım." buyurdu.

Hayber Yahudileri kabul ettiler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz:

"Sizi, çıkarmak istediğimiz zaman çıkarmamız şartıyla!" diyerek ve mahsulü, yan yarıya bölüşmek üzere onlarla anlaşma yaptı. Hayber arazisini, böylece, onlara işletti, Buna göre: Yahudiler; çalışacaklar, ekecekler, biçecekler elde edilecek ekin ve hurma mahsullerinin yansını, hizmetlerinin karşılığı olarak, alacaklardı.[276]

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerif, musakatvemüzâraayacevaz verenlerin en kuvvetli delilini teşkil etmektedir. Zira Peygamber (s.a)'in Hayber halkına, çıkan meyvenin yarısı karşılığında Hayber hurmalıklarım kiraya vermesi müsakat, Hayber tarlalarını çıkacak ekinin yarısı karşılığında kiraya vermesi de müzaraadır. Bu bakımdan imam-ı Mâlik ile İmam Sevrî-Leys, Şafiî, Ahmed b. Hanbel, Muhaddisler, Zahiriler ve Cumhur fukâha musakatın caiz olduğuna hükmetmişlerdir.

Hanefîlerden İmam Ebî Hanife ile Züfer (r.a)'e göre, musakat da muzaraa gibi hiçbir suretle caiz değildir. Musakat meselesi tahmin suretiyle kuru yemiş karşılığında taze yemiş satın almak anlamına gelen müzabene[277] den nehyeden hadisler[278] ile nesh edilmiştir, tmam Ebû Hanife (r.a) mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifi te'vil etmiş. Peygamber

(s.a)'in Hayber yahudi-leriyle yaptığı ortaklığın müzaraa (ziraat ortaklığı) ve müsakat (meyve ortaklığı) değil, onlara bir iyilik ve ihsan olmak üzere bir haraç olduğunu söylemiştir. Çünkü O'na göre Rasûlullah (s.a) Hayber'i ganimet olarak almıştı. Yahudilere hiçbir şey vermeyebilirdi. Yerlerinden çıkan mahsulün bir kısmını almak şartıyle mallarını ellerinde bırakması bir fazilet ve minnettir.[279] Bir vesak altmış sa'dır. Bir sa' ise 1040 dirhemdir. Bir dirhemde 32 gramdır. Buna göre altmış vesak 199980 gramdır.[280]

3007... Abdullah b. Ömer'den demiştir ki: Ömer (b. Hattâb (r.a), halka hitaben yaptığı bir konuşmasında) "Ey İnsanlar! Rasûlullah (s.a) Hayber yahudilerine onları dilediğimiz zaman (Hayber'den) çıkarabilmemiz şartıyla (bir) işlem yapmıştı. Bi-onları (Hayberden) çıkarabilmemiz şartıyla (bir) işlem yapmıştı. Binaenaleyh (bahçe veya tarla olarak Hayber'de yahudilerinin elinde) kimin bir malı varsa (gelsin) onu alsın" demiş.[281]

Açıklama

Bu hadis-i şerif Rasûl-ü Zîşan Efendimizin Hayber yahudilerıyle, Hayber topraklan üzerinde, kurduğu yarı yarıya ortaklık anlaşmasının süresini müslümanların arzusunun tayin edeceğini, bu anlaşmayı bir süre için imzaladığını ve Hz. Ömer'in kendi halifeliği döneminde bu şarta dayanarak Hayber'deki yahudileri sürüp çıkardığını ve Hayber topraklarını da asıl sahipleri olan müslümanlara dağıttığını ifade etmektedir.[282]

3008... Abdullah b. Ömer'den (demiştir ki:) Hayber fethedilince, yahudiler, Rasûlullah (s.a)'den Hayber topraklarından çıkacak mahsulün yarısı(nın kendilerinin olması) şartıyla kendilerini orada bırakmasını istediler. Rasûlullah (s.a) de

"Sizi bu şartla; orada dilediğimiz zamana kadar bırakıyorum." buyurdu (Hz. Peygamberdin sağlığında ve Hz. Ebû Bekir'in halifeliği döneminde) bu şartla (orada yaşamakta) idiler Hayber'in yarı gelirinden (elde edilen) hurma ikiye bölünür ve (bunun) beşte birini Rasûlullah (s.a) alır. (almış olduğu) beşte bir hisseden yüz vesak hurma ile yirmi vesak arpayı hanımlarına yedirirdi. (babam) Ömer (r.a), yahu-dileri Hayber'den çıkarmak isteyince, Peygamber (s.a.)'ın hanımlarına haber gönderip onlara:

"Sizden kim kendisine tahmini olarak yüz vesaklık bir hurmalığı vermemi isterse oranın ağacı da toprağı da suyu da onun olsun. Kim de kendisine tahminen yirmi vesaklık bir arpa tarlasını hisse olarak vermemi istiyorsa (onu da) yaparız. Kim de hunvstaki hissesini (ölçerek) ayırmamızı istiyorsa o şekilde hareket ederiz" dedi.[283]

Açıklama

Vesak; 3328 gramdır. (hars) kelimesi sözlükte zann ve tahmin anlamına gelir ki burada da bu manâda kullanılmıştır.[284]

Hayber: Medine ile Şam arasında Medine'ye dokuz konak mesafede bulunan münbit bir vahadır. Burada yahudiler yaşarlardı. Vahayı çeşitli kalelerle tahkim etmişlerdi. Rasûlullah (s.a) bu yeri hicretin yedinci yılında fethetmiştir.

Müslümanların Hayber'i sulhan mı yoksa harben mi fethettikleri, ulemâ arasında İhtilaflıdır. Nevevî'nin beyânına göre, bazıları harben alındığını söylemiş; bir kısımları sulh yolu ile, daha başkaları ahalisinin çekilmesiyle harpsiz-darpsiz girildiğini ileri sürmüşlerdir. Hattâ bir kısmının harben, bir kısmının sulh yolu ile bir kısmının da ahâlisinin çekilmesi suretiyle alındığını söyleyenler olduğu gibi: "Bir kısmı sulhan, bir kısmı da harben ahn-mştır." diyenler de vardır. Kadı Iyâz, bu son kavlin daha sahih olduğunu söylemiştir. İmam Mâlik ile ona tâbi olanların ve Süfyân b. Uyeyne'nin kavilleri de budur.

Babımız rivayetlerinden birinde:

"Orası fethedildiği vakit arazi Allah ile Rasûlü'nün ve müslürhanlarm idi." denilmesi bu yerin harben alındığına delildir. Çünkü müslamanların hakkı ancak harbederek aldıkları yerlere teallük eder. Fakat Buhârî'nin bir rivayetinde:

"Arazi yahudilerin, Rasûlün ve Müslümanların idi." denilmiştir. Bu da o yerin sulhan alındığını gösterir. el-Mühelleb bu iki rivayetin arasını şöyle bulmuştur: Rivayetlerin birincisi sulhdan sonraki hali beyan etmektedir; Zira Hayber'in bir kısmı sulh yolu ile, bir kısmı da harp yoluyla alınmıştır. Harben alınan kısım tamamiyle Allah'a ve Rasûlü'ne ve müslümanlara aitti; sulh yolu ile alınan kısmı ise yahudilerindİ; sulh akd edildikten sonra müslümanların oldu.[285]

Rasûl-ü Ekrem'in hanımlarına Hayber arazisinden yıllık hisse olarak yüz vesak hurma verildiğini ifade eden bu mevzûmuzu teşkil eden hadisle, onlara senelik gelir olarak Hayber arazisinden seksen vesak hurma verildiğini ifâde eden 3006 numaralı hadis arasında zahiren bir farklılık varsa da, aslında bu esaslı bir fark değil, sadece râvilerin tahminlerinden doğan bir farktır. Çünkü bu rakamlar, râvilerin tahminlerinden ibarettir. Her ravi, kendi tahminini söylemiştir. Tahminler arasında ufak tefek farklılıkların olması son derece tabiidir.

Bezlü'l-Mechûd yazarının dediği gibi, Rasûlullah (s.a) önceleri hanımlarına Hayber arazisinden yıllık hisse olarak 80 vesak hurma verirken sonraları, bu hissenin yetmediğini gördüğü için bunu yüz vesaka çıkarmış olması mümkündür. Mevzûmuzu teşkil eden hadisin bolluk seneleriyle 3006 numaralı hadisin ise kıtlık seneleriyle ilgili olması da düşünülebilir. [286]

3009... Enes b. Mâlik'den demiştir ki:

Rasûlullah (s.a) Hayber'e savaş açtı. Orayı savaş zoruyla ele geçirdik, (orada bir mikdar) esir ele geçirildi.[287]

Açıklama

Hayber yahudice kale demektir. "Buraya ilk yerleşen Hay-ber isminde biridir. Sonraları bu isim oraya verilmiştir." diyenler de vardır.

Hayber, Medine ile Şam arasında verimli ve hurmalık bir vaha olup, Medine'ye altı konak mesafededir.[288]

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte, Hayber'in sulh yoluyla değil savaşla, kahren alındığı ifade edilmektedir. Mâzirî'nin dediği gibi "Bu sözün zahiri bütün Hayber'in kahren alınmış olmasını iktiza eder. Halbuki Malik'in îbn Şihab'dan rivayetine göre, bir kısmı kahren bir kısmı da sulh yolu ile alınmıştır. Ebû Davud'un Süneninde rivayet ettiği "Rasûlullah (s.a) Hayber'i ikiye taksim etti, yarısını da müslümanlara ayırdı."[289] Hadisi de müşkül kalır. Bunun cevabı bazı ulemanın söylediği şu sözdür; Hayber'in etrafında çiftlikler ve köyler vardı. Bunları sahipleri terk edip gitmişlerdi, işte bu yerler sırf Peygamber (s.a)'e mahsustu ve Hayber arazisinin yarısını

teşkil ediyordu. Geri kalan yerleri ise harple alınmıştı ki, bunlar da gazilere taksîm edildi.[290]”

3010... Selh b. Ebî Hasne'den demiştir ki:

Rasûlullah (s.a) yarısı ani ihtiyaçlarına ve geçimine, yarısı da müslümanlara olmak üzere Hayber (arazisin)i ikiye böldü. Müslümanların hissesini de onsekiz paya ayırdı.[291]

Açıklama

Bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımız gibi, Hayber ara-zisinin bir kısmı boş sahipsiz ve müdafasızdı. Hayberin yarısını teşkil eden bu kısım, harpsiz olarak ele geçtiği için fey hükmüne girdiğinden Hz. Peygamberin hakkı idi. Ve Hz. Peygambere verildi. Geriye kalan kısmı da içerisinden humus ayrıldıktan sonra, Hudeybiye mücahidleri arasında bölüştürüldü. Çünkü Hayber ganimeti Allah'ın, Hudeybiye müca-hidlerine bir nimeti idi. Bu sebeple bu ganimetlerden Hayber savaşında bulunmayan Câbir b. Abdillah ile Amr b. Haram'a da hisse verildi. Hz. Peygamber de bir müslüman olarak bu kısımdan da hisse aldı. Onsekiz hisseden her biri yüz kişilik bir hisse ihtiva ediyordu. Dolayısıyla Hayber'in Hudeybiye mücahidlerinin hissesine düşen kısmı binsekizyüz paya ayrılmıştı. Çünkü sözü geçen mücahidlerin sayısı binbeşyüze ulaşıyordu. Bunlardan üçyüzü de süvari idi ve Süvarilepe iki hisse vermek gerekiyordu. Bu sebeple sözü geçen arazi her biri yüz kişilik bir hisse ihtiva eden onsekiz parçaya bölüştü-küldü. Hanefi âlimlerinin görüşü de budur. Nitekim 3015 numaralı hadis-i şerifte bunu ifade etmektedir. Bu onsekiz hisseden herbiri Hayber'in tümüne nisbetle otuz altıda bir hisse etmektedir ki netice itibariyle 3012 numaralı hadis-i şerifteki "Hz. Peygamberin Hayber arazisini otuz altıya böldü" ifadesine uygun düşmektedir.

Bilindiği gibi Rasûl-ü Zîşan Efendimiz eline geçen hissesini olduğu gibi şahsî ihtiyaçlarına sarfetmezdi. Zaruri ihtiyaçları dışında kalanları da yine elçileri ağırlamak, müslüman esirleri ve köleleri kurtarmak gibi müslüman-ların ihtiyaçlarına sarf ederdi.[292]

3011... Bûşeyrb. Yesâr'dan (rivayet olunduğuna göre) kendisi peygamber (s.a)'in sahabilerden bir cemaatı (şöyle) derlerken işitmiş: (Bü-şeyr burada işittiklerini naklederken aynen) şu (bir önceki) hadisi zikretmiş ve (Hayber gelirinin) "yarısı müslümanların ve RasûluIIah (s.a)'in idi. (kalan) yarısını da müslümanların karşılaşacağı işler ve ani ihtiyaçlar için ayırmıştı" demiştir.[293]

Açıklama

Musannif Ebû Dâvud bu hadisi 3010 numarada mürsel olarâk nakletmişti. Burada ise Bûşeyr'in bu hadisi almış olduğu sahabiler topluluğunu da vermek suretiyle aslında bu hadisini merfû ve muttasıl olduğuna işaret etmek istemiş, sahabenin herbiri güvenilir kimseler olduğundan isimlerini zikretmeye lüzum görmemiştir.

Bu hadis-i şerifte de bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımız gibi, Hz. Peygamberin Hayber topraklarının yarısını müslümanlara ayırıp ondan humusu çıkararak hak sahiplerine verdikten sonra, kalanı tüm Hudeybiye mü-cahidlerine bölüştürdüğü ve bir mücahid olarak bundan kendisinin de hisse aldığı kalanyarısmı ise harbe giren ya da giremeyen tüm müslümanların karşılaştıkları hâdiselerin halline, elçilerin ağırlanmasına ayırdığı ifade edilmektedir.

Bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımız gibi, Hz. Peygamberin ailelerinin herbirinin zaruri ihtiyaçları da müslüman bir ferd olarak bu ikinci yarıdan karşılanmıştır.[294]

3012... Peygamber (s.a)'ın sahabilerinden (olan bir) erkekler (cemaatin)den (rivayet olunduğuna göre); RasûluIIah (s.a) Hayber'i fethedince, oranın toprağını her biri yüz hisseyi ihtiva eden otuz altı kısma böldü. Bunun yansı RasûluIIah (s.a) ve müslümanlara aitti. Kalan yarısını da kendisine gelecek olan elçiler (in ağırlanması) ile (müslü-manları ilgilendiren önemli) işler ve halkın karşılaşacağı bazı zorluklamın halli) için ayırdı.[295]

3013... Bûşeyr b. Yesâr'dan demiştir ki: Allah (c.c) Hayber'i Peygamberine fey olarak verince (Hz. Peygamber) Hayber'i her biri yüz

sehim ihtiva eden otuzaltı parçaya ayırdı. Bunun yarısını karşılaşacağı hâdiselerin halli) ve kendisine gelecek (elçi)ler (ve ihtiyaçlar) için ayırdı. Yani el-Vatiha (kalesi) ile Küteybe (ismi verilen köyleri) ve bu iki yere tabi olan yerleri (sözü geçen ihtiyaçlar için ayırdı) öbür yarısını da müslümanlar arasında paylaştırdı, (bu da) Şakk (denilen kale) ile Netat (denilen topraklar) ve bu iki yere tabi olan yerlerdir. Rasû-lullah (s.a)'in (bir Peygamber olması itibariyle humus payı olarak ve müslüman bir mücahid olması sebebiyle de ganimet payı olarak bu ikinci kısımdan aldığı) hisse (Şakk ve Netat) kalelerine bağlı olan kısımda idi.[296]

3014... Bûşeyr b. Yesâr'dan rivayet olunduğuna göre, Rasûlul-lah (s.a), Allah kendisine Hayber'i fey olarak nasibedince oiîîuı tümünü otuz altı paya böldü. (Bunların) yansını (yani her birî yüz sehim ihtiva eden onsekiz payı müslüman (mücahid)lere ayırdı. Peygamber (s.a)in de (müslüman bir mücahid olarak bu onsekiz pay içinde) müslümanlarla birlikte onlardan biri (nin hissesi) kadar hisse (almak hakkı) vardı.

Rasûlullah (s.a) (geriye kalan) onsekiz payı da , ki bu (tüm Hay-ber arazisinin) yarısıdır. Karşılaşacağı hâdiseler ve müslümanların işleriyle ilgili olarak ortaya çıkacak meseleler için (harcamak üzere) ayırdı. Bu da el-vatıh (kalesi) ile Küteybe (denilen köyler) ve Selâlirn (kalesi) ve buralara tabi olan yerlerdir. (Buralar) Peygamber (s.a) ile müslümanların eline geçtiği sırada, müslümanların oraların işine yetecek kadar işçileri yoktu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) yahudileri çağırdı (mahsulün yarısı müslümanlara yarısı da yahudilere olmak üzere oraları) onlara ortağa verdi.[297]

3015... Kur'ân okuyucularından biri olan Mücemmi* b. Cariye el-Ensâri'den (şöyle) dedi(ği rivayet olunmuştur.)

Hayber (ganimetleri ve topraklan) Hudeybiye mücahidlerine bölüştürüldü. Rasûlullah (s.a) onu onsekiz hisseyi ayırdı. Ve Asker(in sayısı) binbeşyüz idi. İçlerinde üçyüz atlı vardı. (Hz. Peygamber atlıya iki yayaya bir hisse verdi.)[298]

3016... ez-Zühri ile Abdullah b. Ebû Bekir ve Muhammed b. Mesleme'nin çocuklarının birinden (rivayet olunmuştur. Bu kimseler) dediler ki: (Hayber'de bulunan) bazı kaleler Hayber halkından (alınamamış

onların elinde) kalmıştı. (Hayber halkı bu) kalelere sığınmışlardı (derken) Rasûlullah (s.a) den kanlarını bağışlayarak kendilerini sürgün etmesini istediler (Hz. Peygamber de öyle) yaptı. Bunu işiten Fedek halkı da bu şartlarla kalelerinden indiler. (Ve teslim oldular. Bunun üzerine Fedek arazisi) sadece Rasûlullah (s.a)'e ait oldu. Çünkü (Müslümanlar, fethetmek için) oraya ne at ne de deve koşturmuşlardı.[299]

3017... ez-Zühri'den rivayet olunduğuna göre; Said b. el-Müseyyeb o'na Rasûlullah (s.a) Hayber'in bir kısmını savaş zoruyla fethetti" demiştir.

Ebû Dâvûd der ki: Harib b. Miskine (aşağıdaki şu hadis) gözümün önünde okundu (ben) tbn Vehb size haber veriyor(um) ki Mâlik, İbnu Şihab'dan (naklen) bana (şöyle) dedi: "Hayber'in bir kısmı harp zoruyla bir kısmı da barış yoluyla (fethedilmiş) idi. Kuteybe ise, içerisinde sulh yoluyla (fethedilmiş kısımlar bulunmakla) beraber ekserisi savaş zoruyla" (fethedildi. Ben Malik*e "el-Küteybe'(nin durumu) nasıldır? diye sordum. (Orası da) Hayber arazisi (içerisine dahil)dir. Hay-ber arazisi (içerisinde) kırkbin hurma ağacı" (vardır) dedi.[300]

3018... İbn Şihab'dan demiştir ki:

Bana erişti(ğine) göre, Hayber, savaş zoruyla fethedilmiş ve (yine) savaş sonunda Hayber halkından sürgün edilmek şartıyla (kalelerinden) inenler inmiş(savaş esnasında can verenlerse orada kalmış)[301]

3019... İbn Şihab'dan demiştir ki:

Rasûlullah, Hayber (ganimetlerin)in beşte birini (Enam sûresinin kırk birinci âyetinde belirlenen hak sahiplerine vermek üzere,) ayırdı, kalan(m yansın)ı da Hudeybiye mücahidlerinden (Hayber savaşında) bulunanlara ve bulunmayanlara paylaştırdı.[302]

3020... Ömer (b. Hattab (r.a) dan (şöyle) dedi(ği) rivayet olunmuştur.)

"Müslümanların sonradan gelecek olan nesilleri (söz konusu) olmasaydı ben her fethettiğim köyü Rasûlullah (s.a)'ın Hayber'i paylaştırdığı gibi paylaştırırdım.[303]

Açıklama

Şam yolu üzerinde, Medine'ye ktrksekiz millik mesafede bulunan ekinlikleri ve hurma bahçeleri bol olan Hayber şehri Natat, Sıkk ve Küteybe diye üç bölgeye ayrılır, her bölge de çeşitli kalelerden meydana gelir.

1. Natat Bölgesi: a- Naim **b-** Sa'd b. Muâz **c-** Zübeyr(kulle) kalelerinden,

2. Sıkk Bölgesi: a- Ubeyy **b-** Nizâr (Beriy) kalelerinden

3. Küteybe Bölgesi: a- Kamus **b-** Vatih **c-** Selalim kalelerinden oluşur. [304] Hayber arazisinin bir kısmı boş, sahipsiz ve müdafasızdı. Hayber'in yarısını teşkil eden bu kısmın harpsiz olarak elegeçtiğindenfey hükmüne girdiği için Hz. Peygamberin hakkı idi ve Hz. Peygamber'e verildi. Kalan yarısı ise, savaş zoruyla fethedildiği için ganimet hükümlerine göre 3010 mımarah hadisin şerhinde açıkladığımız şekilde bölüştürülmüştür. Nitekim 3017 numaralı hadis-i şerifte de bu husus açıkça ifade edilmektedir.

Hayber savaşı, Hudeybiye seferinden hemen sonra vukubulduğu için, Hayber ganimetleri, Hudeybiye mücahidlerinin tümü arasında bölüştürülmüştür. Bunlardan Hayber savaşına katılan da katılmayan da ganimet taksimi esaslarına uygun olarak Hayber ganimetlerinden pay almıştır.

Medine'ye iki günlük mesafede bulunan Fedek yahudileri ise, Hayber'in muhasarası sırasında reislerini Rasûlullah (s.a)'e göndererek bütün Fedek toprakları Rasûlullah'ın olmak üzere, kendilerinin yarıcılıkla yerlerinde bırakılmalarını arz ettiler. Onların bu.dilekleri kabul buyrulup yürürlüğe kondu.

Dolayısıyla Fedek arazisi fey hükümlerine girdiği için,Hz. Peygamberin olmuştur. Fakat Hz. Peygamber, bunun da büyük bir kısmını müslümanlann ihtiyaçlarına sarfetmiştir.

Mevzumuzu teşkil eden bu babın hadislerinden 3016 numaralı hadis ile 3017, 3018 ve 3019 numaralı hadisler miirseldir.

3020 numaralı hadis-i şerifte ise, Hz. Ömer'n halifelik döneminde fethettiği bazı toprakları gelecek nesilleri düşünerek, mücahidlere dağıtmadığı ifade edilmektedir. Bu bakımdan âlimler, bu şekilde, savaş zoruyla fethedilen bir toprağın gazilere bölüştürülüp, bölüştürülmeyeceği konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Hanefi âlimlerine göre, devlet başkanı bu toprakları gaziler arasında taksim etmek, ya da onu bölüştürmeyip

müslümanların ihtiyaçlarına sarf etmek hususlarından birini seçmekte serbesttir.

İmam Şafiî'ye göre ise bu topraklarında aynen Rasûl-u Ekrem'in Hayber arazisini bölüştürdüğü gibi bölüştürülmesi gerekir.

İmam Mâlik'e göre ise bu gibi topraklar aynen Hz. Ömer'in yaptığı gibi bölüştürülmeden oldukları gibi bırakılırlar. Çünkü Hz. Ömer'in bu uygulaması bütün sahabilerin gözleri önünde cereyan etmiş ve onlardan hiçbiri buna itiraz etmemiş, dolayısıyla bu uygulama icma hükmüne erişmiştir.[305]

24-25. Mekke'nin Fethine Dair Haber

3021... İbn-i Abbâs'dan demiştir ki:

Fetih yılında Abbâs b. Abduhnuttalib, Mehrizzahran (denilen yer) de Ebû Süfyan b. Harb'i Rasûlullah (s.a)'e getirmiş. (Ebû Süfyan da orada) müslüman olmuş. Bunun üzerine Hz. Abbâs, Hz. Peygamberce: "Ey Allah'ın Rasûlü, Ebû Süfyân şu (dünyalık) övünmeyi seven bir kişidir. Binaenaleyh O'na da (kendisiyle övünebileceği) bir şey versen" (çok iyi olur.) demiş. (Bunun üzerine Hz. Peygamber de)

"Evet. Ebû Süfyân'ın evine giren emniyettedir. (Kendi evine girip de) kapısını (üzerine) kapayan kimse de emniyettedir." buyurmuştur.[306]

3022... İbn-i Abbas'dan demiştir ki:

Rasûlullah (s.a) (ordusuyla beraber gecelemek üzere) Mehrizzahran (denilen yer) e inince, (kendi kendine) -Allah'a yemin olsun ki: Eğer Rasûlullah (s.a) Mekkeli'ler kendisine gelip de emân istemelerinden önce Mekke'ye zorla girecek olursa, bu Kureyş'in helaki (olur)- dedim, Rasûlullah (s.a)'ın katırının üzerine oturdum ve (yine kendi kendine) "Herhalde Mekke'ye giden (ve yolu buradan geçen) iş-güç sahibi birini bulurum da (Mekke'ye varınca) (Ku-reyşlilerin) Hz. Peygamber (in karşısın)a çıkmaları ve ondan emân istemeleri için Rasûlullah (s.a)'in (şu) durumunu onlara haber verir" dedim. (Bu maksatla) yürüyordum ki birden bire Ebû Süfyan'la Budeyl b. Verka'nın ses(ler)ini işittim, ve

“Ey Ebû'l-Hanzala!Mdiye seslendim. Sesimi hemen tanıdı ve:

“Ebu'l-Fadl'mısın?" dedi.

"Evet!" cevabım verdim.

"Anam, babam sana feda olsun! Bu ne hal böyle?" dedi (bende):

“Bu, Rasûlullah (s.a) ve (şu askerlerde ona tabi olan) insanlardır." dedim. (Bunların hücumundan kurtulmak için)

"Çâre ne nedir?" diye sordu ve arkama bindi. Arkadaşı (ise Mekke'ye) dönüp gitti. Sabah olunca onu Rasûlullah (s.a)'in huzuruna götürdüm. (Ora da) müslüman oldu. (Ben de):

"Ey Allah'ın Rasûlu muhakkak ki Ebû Süfyân şu (dünyalık) övünmeyi seven bir kişidir. O'na da (övünebileceği) birşey ver!" dedim. (Hz. Peygamber de):

"Evet Ebû Süfyân'ın evine giren emniyettedir, (kendi) Evini (n kapısını kendi) üzerine kapayan kimse de emniyettedir. Mescide giren emniyettedir" buyurdu. Halk evlerine ve mescide (girmek üzere dağıldılar.)[307]

3023... Vehb. b. Münebbih'den demiştir ki: Cabir'e "Fetih günü (gaziler) ganimet alarak birşey aldılar mı?! diye sordum da "Hayır!" (almadılar) diye cevap verdi.[308]

3024... Ebû Hûreyre'den demiştir ki:

Peygamber (s.a) Mekke'ye gir (meye karar ver) ince Zübeyr b. el-Avvâm ile Ebû Ubeyde b. Cerrah ve Halid b. Velid'i at üzerinde Mekke'ye gönderdi ve

“Ey Ebû Hüreyre! Ensâr'a seslen!" (de toplansınlar) dedi. (Ben ensarı çağırdım, bunun üzerine ensar Hz. Peygamberin huzurunda toplandılar. Hz. Peygamber de onlara hitaben):

"Şu yolu takibediniz. Sizi (Kureyş'ten) hiçbir kimse görmesin. Görecek olursa onu öldürürsünüz" dedi. (Mekke'ye girilince) birisi:

"Bu günden sonra artık Kureyş yoktur!" diye bağırıverdi. Ra-sûlullah (s.a) de:

(Ebû Süfyân'ın) "ev (in) e giren emniyettedir. Silâhı (m elinden) atan emniyettedir." buyurdu. Kureyiş'in ileri gelenleri gidip Kâ'be'ye girdiler, Peygamber (s.a) Kâ'be'yi makamı (İbrahim'i)n arkasından (geçerek) tavaf etti". Sonra (Kâ'benin) kapı(sı)mn sövelerini tuttu (Ku-reyşin ileri gelenleri de Kâ'be'den) çıktılar ve Peygamber (s.a)'e İslâm üzere (kalacaklarına dair) biat ettiler.

Ebû Dâvûd der ki; Ahmed b. Hanbel'e bir adamın Mekke harple mi (fethedildi?) diye sorduğunu işittim. (Ahmed b. Hanbel de ona); Her nasıl olursa sana zararı var mı? cevabını verdi. (Adam); Peki ya sulh (yoluyla mı alındı?) deyince "Hayır" karşılığını verdi.[309]

Açıklama

Mekke, Arap yarım adasının Hicaz bölgesindedir. Batlamyus'a göre; Mekke magrib tarafından 78 derece tul, 23 (veya 21) derece arz dairesinde seretan burcunun alt noktasında ve ikinci iklimde bulunmaktadır.[310]

Mekke hicretin sekizinci (Miladi 630) senesinde fethedilmiştir. Feth sebebhKureyş müşriklerinin Hudeybiye antlaşmasını bozarak Peygamberimizin müttefiki ve akrabası olan Huzaa'ları kendilerinin müttefikleri bulunan Beni Bekirlere öldürtmeleri ve Peygamberimiz tarafından yapılan anlaşma teklifini de reddetmeleri idi.

Daha sonra Ebû Süfyân Kureyş'in yaptığı işin vehâmetini anlayınca yeni bir sulh teşebbüsüne girişmiş ise de bu teşebbüsünden müsbet bir netice alamadan Mekke'ye döndü.

Ebû Süfyân Mekke'ye gidince Peygamberimiz, kendisinin yol hazırlığını görmesi için Hz. Aişe'ye emir verdi.

"Yol hazırlığını yap. Bunu her hangi birine söyleme işini gizli tut** buyurdu. Hiç kimse ne için hazırlamldığım bilmiyordu.[311]

Rasûl-ü Ekrem, Mekke'yi fethetme hazırlığını sadece Hz. Ebû Bekir'e açıkladı ve bunu gizli tutmasını tenbih etti.[312]

Nihayet Hz. Peygamber, onbin kişilik bir kuvvetle Mekke üzerine yürüdü. Ordu Mehrizzahrân denilen yere gelince, gecenin orada geçirilmesi için emir verdi.

Ordu orada gecelemekte iken, Rasûl-ü Ekrem'in Kureyş'in gönderebileceği casuslara dikkati çekti ve küçük bir süvari birliğini onları yakalamakla görevlendirdi. Süvariler, yine Hz. Peygamber'in işaretiyle, içlerinde Ebû Süfyân'ın da bulunduğu Kureyş casuslarını Erak denilen yerde yakalayıp getirdiler. Onlar, kendilerinin Hz. Abbâs'a götürülmelerini istediLr. Ebû Süfyân ordugaha girdiği zaman müslümanlar onu bıçak ve elleriyle parçalamak için koşuşmaya başlayınca Ebû Süfyân,

"Ey Muhammed öldürülüyorum!" diye feryat etti. Casuslar kendilerinin Hz. Abbas'a götürülmelerini istediler. Hz. Abbas cahiliyye çağında Ebû Süfyân'ın dostu idi.

Hz. Abbâs Mehrizzahravân'da kendi kendine "Eyvah Kureyşli'lerin akıbeti çok yaman olacak. Her halde, bir oduncu veya bir çoban ya da iş-güç sahibi birini bulup Mekke'ye gönderirim üzerlerine Rasûlullah (s.a)'in gelmekte olduğunu haber verir. Rasûlullah Mekke'ye varmadan önce gelirler, ondan emân dilemek imkânını bulurlar." diye düşünürken Ebû Süfyân'la Büdeyl b. Verâ'nın seslerini işitti. Ebû Süfyân'ı tanıdı. Ona:

"Ey Ebû Hanzala!" diye seslendi. O da, Hz. Abbâs'ı sesinden tanıdı.

“Fadl'ın babası sen misin?" dedi.Hz. Abbâs da

"Evet" dedi. Ebû Süfyân:

"Babam, anam sana feda olsun? Ne var? Arkandakilerden ne haber var?" diye sordu. Hz. Abbas:

"Yazıklar olsun sana ey Ebû Süfyan! Arkamdaki, Rasûlullah (s.a)'dir ve Müslümanlardan onbin kişilik, karşı koyamayacağınız bir ordunun başında size doğru yönelmiş geliyordur?"

"Vallahi, Kureyşli'lerin sabahı yaman olacak vay onların başına geleceklere" dedi.

Ebû Süfyân "-Babam, anam sana feda olsun! Bana, bir çâre, bir tedbir var mı?" diye sordu. Hz. Abbâs

"Evet! Vardır!" dedi. Ebû Süfyân

"Ne yapmamı bana emr ve tavsiye edersin?" diye sordu. Hz. Abbas

“Vallahi, Rasûlullah (s.a)'dan başkası tarafından ele geçirilecek olursan, muhakkak öldürülürsün! Haydi şu katırın arkasına bin de seni, Rasûlullah'ın yanına kadar götüreyim. Kendisinden, senin için emân dileyeyim" dedi. Ebû Süfyân

"Vallahi, benim görüşüm de böyledir." dedi. Hz. Abbas:

"Ebû Süfyân'ı süvarilerin ellerinden kurtardı.

Hz. Abbas, Peygamberimizin boz katırının üzerinde, Ebû Süfyân da terkisinde olduğu halde onu Hz. Peygamber'in huzuruna getirdi.

Rivayete göre; Hz. Abbâs:

"Yâ Rasûlullah! Ebû Süfyân, Hakim b. Hizam ve Büdeyl b. Verkâ'a ben emân vermiş bulunuyorum. Onlar, huzuruna girecekler." dedi.Peygamberimiz:

"Onları, içeri al!" buyurdu. İçeri girdiler. Gecenin geç vakitlerine kadar Peygamberimizin yanında kaldılar.

Peygamberimiz, onlardan, Mekke'liler hakkında bilgi aldı ve kendilerini müslümanlığa davet etti:

"-Allah'dan başka ilâh bulunmadığına ve benim de Allah'ın Rasûlü olduğuma şehâdet ediniz." buyurdu.

Hakim b. Hizam'la Budeyl b. Verkâ' hemen şehadet getirdiler ve müslüman oldular.

Ebû Süfyân ise "Vallahi, Ey Muhammedi Senin Rasûlullah olup olmadığın hakkında kalbimde azıcık bir işkil var! Bana, biraz mühlet versen olmaz mı?" dedi.Peygamberimiz, Hz. Abbâs'a:

"Biz bunlara emân verdik. Kendilerini artık, konak yerine götür!" dedi.Ebû Süfyân hakkında da:

"Ey Abbâs! Onu konak yerine götür! Sabahleyin yanıma getir!" buyurdu.

Hz. Abbâs, onu alıp konak yerine götürdü. Ebû Süfyân, geceyi, Hz. Abbâs'ın yanında geçirdi.[313]

Hz. Abbâs, sabahleyin Ebû Süfyân'ı alıp Peygamberimizin yanma getirdi. Sonra Ebû Süfyân Peygamberimize:

"Babam anam sana feda olsun! Usluluk ve yumuşak huylulukta, şereflilikte, akrabalık hakkını gözetmekte senden daha üstünü yoktur.

Vallahi, sanırım ki: AHah'dan başka ilâh olmasa gerek!

Çünkü, Allah ile birlikte başka ilâh bulunmuş olsaydı, elbette beni zararlardan korur, yararlardan yararlandınrdı!

Ey Muhammedi Ben, ilâhımdan yardım diledim. Sen de ilâhından yardım diledin.

Vallahi, ben, ne zaman, seninle karşılaştımsa, senin, bana galip geldiğini gördüm!

Eğer, benim ilâhım hak, senin ilâhın bâtıl ve boş olsaydı, ben sana galip gelirdim!" dedi. Peygamberimiz:

"Yazıklar olsun sana ey Ebû Süfyân! Senin için, benim Rasûlullah olduğumu öğrenme zamanı daha gelmedi mi?" buyurdu.

Ebû Süfyân:

"Babam, anam sana feda olsun! Usluluk ve yumuşak huylulukta, şereflilikte ve akrabalık hakkını gözetirlikte senden daha üstünü yoktur.

Senin Rasûlullah oluşuna gelince "Vallahi, bu hususta içimde biraz işkil vardı. Şimdi bile içimde onlardan biraz şeyler bulunuyor!" dedi.Hz. Abbas:

"Yazıklar olsun sana! Boynun vurulmadan önce, müslüman ol:

Allah'dan başka ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in Rasûluüah olduğuna şehâMet getir!" dedi.

Nihayet Ebû Süfyân, hakka şehadet getirip müslüman oldu, Ebû Süfyân, Hakim b. Hizam ve Büdeyl b. Verka, Peygamberimize İslâmiyet üzerine bey'at ettiler.[314]

Ebu Süfyan'a Tanınan Üstünlük Ve Mekkeli'lere Verilen Emân

Hz. Abbas:

"Yâ Rasûlallah! Ebû Süfyân, kavmimizin eşrafından Ve yaşhlanndan-dır. Övülmeyi, üstün tanınmayı, üstün tutulmayı seven bir adamdır. O'na Övüneceği bir şey lütfetsen olmaz mı?" dedi.Peygamberimiz:

"Olur! Kim, Ebû Süfyân'ın evine girer, sığınırsa, ona emân verilmiştir!” buyurdu. Ebû Süfyân:

"Benim evime mi? Benim evime mi?" dedi. Peygamberimiz:

"Evet" buyurdu.Ebû Süfyân:

"Benim evimin ne genişliği var ki?" dedi.Peygamberimiz:

"Kim, Kabe'ye girer, sığınırsa ona emân verilmiştir" buyurdu.Ebû Süfyân:

“Kabe'nin ne genişliği var ki?" dedi.Peygamberimizin:

“Kim, Mescid-i Haram'a girer, sığınırsa, ona emân verilmiştir!" buyurdu.Ebû Süfyân:

"Mescid-i Haram'ın ne genişliği var ki?" dedi.

"Kim kapısını üzerine kapayıp evinde oturursa ona emân verilmiştir! Kim silâhını elinden bırakırsa, ona da emân verilmiştir!” buyurdu.Ebû Süfyân:

"İşte, bu, geniştir!" dedi.[315]

Bazı Hükümler

1. Şâfiîler ve diğer bazı âlimlere göre, Mekke-ı Mukerreme nın evlerini satmak ve kiraya vermek caizdir. Çünkü bu hadiste ev Ebû Süfyân'a izafe edilmiştir. Kaideye göre insana izafe edilen bir şey onun mülkü olmasını gerektirir.

2. Hadis-i Şerif, Hz. Ebû Süfyân'ın tslâm'a yatıştırıldığına ve onun şerefli bir insan olduğuna delildir.

3. Mekke'ye giren bir kimsenin ilk yapacağı iş mutlak surette "Kabe'yi tavaftır" diyenler bu hadisle istidlal etmişlerdir.

4. Mekke'nin harble mi, sulhan mı alındığı âlimler arasında ihtilaflıdır, îmam Azam'la Mâlik, Ahmed b. Hanbel ve Cumhura göre, harben alınmıştır. İmâm Şafiî, sulh yolu ile alındığına kail olmuştur. Mâziri, İmam Şafiî'nin bu hususta yalnız kaldığını söylemiştir.[316]

5. Bir müşrik İslâm diyarına gider, orada müslüman olursa iddet süresi bitmeden önce müşrike karısına dönmesi halinde aralarındaki eski nikâhları geçerli olur.

6. Küfür diyarını fetheden bir İslâm kumandanı, oranın halkından İstediğini öldürüp istediğine emân vermeye yetkili olduğu gibi, oranın topraklarını gaziler arasında bölüştürmeyerek eski sahiplerinin ellerinde bırakma yetkisine de sahiptir.

7. Mekke topraklarından haraç alınamaz. Çünkü orası Allah'ın haram kıldığı bir yerdir. Bu bakımdan orası harp zoruyla fethedilmiş bile olsa topraklarından haraç alınamaz Cumhur ulemanın görüşü budur.[317]

25-26. Taif'in Fethi İle İlgili Haberler

3025... Vehb (ibn Münebbih)'den demiştir ki: Câbir'e Sakif (kabilesin)in durumunu sordum. Çünkü (onlar müslüman olduklarına dair Hz. Peygambere) biat etmişlerdi. Câbir de- (Onlar) Peygamber (s.a)'e kendilerine zekat ve cihâd (mükellefiyetlerinin) olmamasını şart koştular- cevabını verdi. (Câbir) daha sonra -Peygamber (s.a)i (onlar ileride tam manâsıyla) "müslüman oldukları vakit (kendiliklerinden) zekat da verecekler cihâd da edecekler." derken işitmiş.[318]

3026... Osman b. Ebi'l-As'dan demiştir ki:

Sakif (kabilesin)in heyeti (müslümanlığı kabul etmek gayesiyle) Rasûlullah (s.a)'e geldikleri vakit, (Peygamber Efendimiz) onları kalplerinin daha da incelmesi (ve hassaslaşması) için mescide indirmiş. (Onlar müslümanlığı kabul edebilmeleri için) cihâdla öşürle ve namazla mükellef tutulmamalarını hz. Peygambere şart koşmuşlar. Rasûlullah (s.a) de:

"Size (muvakkaten) cihâda çağrılmama ve öşürden muaf tutulma (hakkı tanıyorum. Fakat) namaz bulunmayan dinde hayır yoktur."

Bu bakımdan geçici olarak dahi olsa sizi namazdan muaf tutamam buyurmuştur.[319]

Açıklama

Taif :İkinci iklimde yirmibir derece arz (enlem) dairesinde, rakımı yüksek, akar suları ekinlikleri, hurma bahçeleri üzüm bağları bulunan, muz ve benzeri meyveler yetişen, Mekke'nin doğusunda Mekke'ye iki, üç merhalelik büyük bir şehirdir.

Mekke'den Taife yaya yürüyüşüyle bir günde çıkılır, Oradan Mekke'ye yarım günde inilir.

Hicretin onuncu yılında Huneyn gazvesinden sonra Benû Hevazin kabilesi, müslüman oldukları için azad edilmişti. Kaçaklardan bazıları ise Ev-tas vadisinde toplanmışlar ve bunlarda bir İslâm müfrezesi tarafından esir edilmişlerdi. Savaştan kaçan Benû Sakîf kabilesi de gidip Taife kapanmışlardı.[320]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Taif'i kuşattı. Taifliler en şiddetli bir şekilde günlerce ok savaşı yaptılar.

Sakîfliler 10-19 gece Taif'ten müslümanlara ok ve taş atarak savaştılar.[321]

Bu kuşatmadan bir sonuç alınamadığından kuşatma kaldırıldı. Bir sene sonra Taif halkı, kendiliklerinden gelip müslüman oldular.[322]

Müslüman olmak üzere Medine'ye gelen Sakîf heyetini Peygamber Efendimiz mescidde kabul etti. Onları mescidde kabul etmekle, mescidde cemaat halinde namaz kılan müslümanları görerek kalplerinin incelmesini ve dolayısıyla İslâm'a karşı olan ilgilerinin daha artmasını umuyordu.

Sakîfliler kendilerinin cihâd, zekat ve namazdan muaf tutulmaları şartıyla İslâm'a girebileceklerini bildirdiler.

Hz. Peygamberse onlara kendilerinin cihâdla zekattan muaf tutulabileceğini, fakat namazsız bir dinde hayır olmadığında namazdan muaf tutamayacağını bildirdi. Onlar da bu şartla İslâm'a girmeyi kabul ettiler.

Peygamber Efendimizin, onları zekât ve cihâddan muaf tutmasının sebebi, aslında henüz onların zekat vermek ve cihâd etmekle mükellef olmamalarıydı. Çünkü yeni müslüman oluyorlardı.

Zekatla mükellef olmaları için mallarının üzerinden bir sene geçmesi gerekirdi. O anda Umûmi seferberlik ilân edilmiş olmadığı için cihâdla da mükellef değillerdi. Bu sebeple onları geçici olarak zekat ve cihâddan muaf tuttu.

Onlar İslâm'a girdikten sonra, yapacakları güzel amellerle kalplerinin genişleyip İslâm'a ısınacağını ve zamanla kendiliklerinden zekatlarını verip ve cihâda koşacakları kendisine bildirildiği için onları zekatla cihâddan muvakkaten muaf tutmuş olması da mümkündür.

Fakat günde beş vakit namaz kılmak, her müslümana farz olduğundan onların namazdan muaf tutulma tekliflerini reddetti.

Sakîf kabilesi, kendi azalarıyla müslüman olduklarından Tâif arazisi haraç arazisi değil mülk arazisidir.[323]

26-27. Yemen Topraklarının Durumu

3027... Amir b. Şehr'den demiştir ki:

Rasûluliah (s.a) (bir Peygamber olarak ortaya çıkınca (benim mensup olduğum, Yemen'deki) Hemdân (kavmi) bana:

"Sen bize bir öncü olarak şu (Peygamber olduğu söylenen) adama gider misin? Eğer sen bizim için ondan hoşlanacak bir durum görürsen (gelip bize haber verirsin) onu(n peygamberliğini) biz de kabul ederiz. Fakat (onda) hoşlanmadığın bir durum görürsen, ondan bizde hoşlanmayız!" dedi(ler). Ben de:

"Evet giderim" dedim ve Rasûlullah (s.a)'in huzuruna vardım. Ve (onun) dinini beğendim (gelip kavmime haber verdim) kavmim de müslüman oldu. (Bunun üzerine) Rasûlullah (s.a) (orada bulunan) Umeyr Zû Merrân'a şu mektubu yazdı... Malik b. Merare er-Rehavî'yi de tüm (Yemen halkına elçi olmak üzere) Yemen'e gönderdi, (onu gön-derince) Akk Zû- Hayvan (isimli

şahıs) da müslüman olurdu. Akk (ismindeki bu zat)a "Rasûlullah (s.a)'e git de köyün ve malın için ondan bir emân al!" denildi. (O da) bunun üzerine (yola çıkıp Hz. Peygamber'e) vardı. Rasûlullah (s.a) de (şu mektubun) ona yazıl(ıp verilmesini emretti:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle (başlarım) Allah'ın Rasûlii Muhammed'den Akk Zû Hayvan'a. Eğer (Akk Zû Hayvan isimli bu adam) toprağı, malı ve kölesi üzerindeki (hak iddiasında gerçekten) doğru söylüyorsa, emân ve Allah'ın zimmetiyle Rasûlü Muhammed'in zimmeti ona aittir." ve (bu mektubu) Halid b. Said b. el-As yazdı.[324]

Açıklama

Tercümede parantez içerisinde de işaret ettiğimiz gibi bu hadisin Râvisi Amir b. Şehr, Yemen'den ve Hemdan kabilesin-dendir. Hadis-i şeriften anlaşıldığına göre, kabilesinin onu Hz. Peygamber'e bir temsilci olarak göndermesiyle, önce kendisi sonra da kabilesi müslüman olmuştur. Hemdan kabilesi müslümanlığa girince Hz. Peygamber onlara tebrik mahiyetinde bir mektup göndermiştir.

Bu mektubun metni hadiste geçmiyor. Taberani'nin Umeyr Zû Merran'dan naklettiği bir hadis-i şerifte bu mektubun şu lafızlardan ibaret olduğu ifade ediliyor:

"Umeyr Zû Merrân'a ve Hemdan'dan İslâm'a girenlerin hepsine! Gelelim sadede selam sizin üzerinize olsun. Kendisinden başka gerçek ilah bulunmayan Allah'a olan hamdini size (bildirerek sözlerime başlıyorum) Biz rum topraklarından gelince sizin İslâm'a girdiğiniz haberi bize ulaşmış oldu. Sizlere müjdeler olsun ki, Allah sizi doğru yola iletmiştir.”

Rasûlullah (s.a) tüm Yemen halkına elçi olarak da Malik b. Merare er-Rehavi isimli sahabiyi göndermiş ve eline bir de Akk zû Hayvan isimli şahsa hitaben yazılmış bir mektup vermiş mektupda

“Ey Akk (sana gelen bu Malik isimli zât) gerçekten (kendisine verilen) sırlan muhafaza etti. Emaneti yerine getirdi. Elçilik görevini yaptı. Seni onun vasıtasıyla hayra davet ediyorum,." anlamında ibareler varmış. Bu mektubu okuyan Akk da müslüman olmuş, bunu işiten Yemen'liler O'na "Madem müslüman oldun, git de Hz. Peygamber'den köyünün ve mallarının emniyette olacağına dair bir yazı al" demişler. Onun müracaatı üzerine Hz.

Peygamber kendisine "Gerçekten bu mallar ve köyde çalışan köleler kendisininse ve bu şahıs bu malların kendisinin olduğuna dair yaptığı beyanatında doğru ise, bu mallar Allah'ın ve Rasûlünün teminatı altındadır. Onlara bu zattan gayrisi dokunamaz" mealinde bir yazı vermiştir.

Bu durumda Yemen arazisi mülk arazisidir ve öşre tabidir. Çünkü burası harpsiz alındığından, toprakları olduğu gibi sahiplerine bırakılmıştır.[325]

3028... Ebyaz b. Hammal'dan (rivayet olunduğuna göre) Kendisi elçi olarak vardığı zaman Rasûlullah (s.a)'le zekat hakkında konuşmuş da (Hz. Peygamber):

"Ey Seba'mn kardeşi zekât (vermek) elbette lazımdır" buyurmuş. Bunun üzerine Ebyaz:

"Ey Allah'ın Rasûlü! Biz pamuğu ektik. (Fakat bir süre sonra) Sebe (halkından herbiri bir tarafa) dağıldı gitti. Onlardan Mearibde bulunan az bir cemaatın dışında kimse kalmadı." demiş. Bunun üzerine Peygamber (s.a) Mearib'de Seba' (halkın)dan kalanlarla her sene (öşür olarak) meafir kumaşı kıymetinde bir kumaştan yetmiş takım elbise üzerinde anlaşma yaptı. Seba (halkı) Rasûlüllah (s.a) vefat edinceye kadar (bu elbiseleri vermeye) devam ettiler. Rasûlüllah'ın vefatından sonra tahsildarlar Ebyaz b. Hammal'la Rasûlüllah (s.a) in yapmış oldukları (öşür olarak senelik) yetmiş elbise üzerindeki anlaşmayı (Yemen halkının) aleyhine (olacak şekilde) bozdular. Ebû Bekir (r.a) bunu (tekrar) Rasûlüllah (s.a)in koymuş olduğu hâle çevirdi. (Bu hal) Ebû Bekir vefat edinceye kadar (devam etti) ölünce bu anlaşma bozuldu (ödenmesi gereken kıymet kitap ve sünnetle belirlenmiş olan) zekat (mikdarı) üzerinden (tesbit edilmiş) oldu.[326]

Açıklama

Bezlü'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre, Hz. Peygamberin Seba' halkıyla her sene zekat olarak meafir kumaşı değerindeki bir kumaştan, yetmiş kumaş verilmesi esası üzerindeki anlaşması zekat olarak verilecek mikdarın meçhul kalmaması ve kesinlikle belirlenmiş olması içindir. Eğer bu anlaşma sadece "yetmiş kumaş" sözüyle neticelendirilmiş olsaydı, muhakkak ki ileride bir takım anlaşmazlıklar ortaya çıkabilirdi.

Ancak burada şöyle bir müşkil vardır. Zekatın mikdarı Allah tarafından belirlendiği halde, bir maslahata mebni olarak devlet reisinin onun mikdarım bir sulh mevzusu yapmaya ve bu mikdarı düşürmeye hakkı var mıdır. Yoksa zekatın mikdarı üzerinde bir anlaşma müzakeresine girmek sadece Hz. Peygambere ait özel bir durum mudur? Eğer bunun bütün müslüman devlet reislerinin salahiyeti dahilinde olduğu kabul edilirse Hz. Peygamberin bir devlet başkanı öıarak bu hakkını kullandığı, Hz. Ebû Bekir de bir maslahata mebni olarak bu anlaşmanın devamına karar verdiği, ancak Hz. Ömer devrinde onun devamında bir maslahat görülmediği için Seba' halkının zekatlarını meafir kumaşı değerinde bir kumaştan yapılmış yetmiş takım elbise yerine, zekatın asli mi'.vdarı üzerinden ödemeleri uygun görüldüğü ve bu sebebden de daha önceki anlaşmanın yürürlükten kaldırıldığı anlaşılır.

Ancak hadisin zahirinden anlaşılan, yapılan bu anlaşmanın zekatın mikdarı üzerinde olduğu anlaşılıyor. Bunun Hz. Peygamberin hususiyetinden olması gerekir. Fakat anlaşma mevzuu olan şeyin zekatın mikdarı değil, öşür mikdarı olduğu kabul edilirse o zaman bu hakkın tüm devlet başkanları için de mevcut olduğu muhakkaktır.

Yemen halkı kendiliklerinden müslüman oldukları için toprakları sahiplerinin elinde bırakılmıştır. Bu durum Yemen topraklarının mülk arazi olmasını gerektirir.[327]

27-28. Yahudilerin Arap (Yarım) Adasından Çıkarılması

3029... İbn Abbâs'dan (rivayet olunduğuna göre) Peygamber (s.a) (vefatı esnasında) üç şeyi vasiyet ederek "Müşrikleri arap (yarım) adasından çıkarınız, gelen heyetlere benim yaptığım gibi ikramda bulununuz../' dedi. İbn-i Abbas dedi ki: "üçüncüyü söylemedi -yahutta-onu (söyledi de) ben unuttum" (Humçydi (nin) Süfyan'dan naklettiğine göre Süleyman "said üçüncüyü de söyledi mi, söylemedimi (pek iyi) hatırlayamıyorum" demiştir.)[328]

Açıklama

Hadisin zahirinden anlaşıldığına göre, Hz. Peygamber vefatı esnasında ümmetine uç vasiyette bulunmuş. Bunlardan biri Hz. İsa'yı ilahlaştıran hıristiyan müşrikleriyle Hz. Üze-yir'in Allah'ın oğlu olduğunu söyleyen yahudilerin ve tüm müşriklerin arap yarım adasından çıkarılması.

İkincisi gelen heyetlerin yine eskisi gibi güzelce ağırlanması ile ilgilidir.

Üçüncü vasiyete gelince onu Hz. İbn Abbâs pek iyi hatırlayamamakta-dır. Hz. îbn-i Abbâs'ın rivayetine göre, onu ya Hz. Peygamber söylemekten vazgeçmiştir. Yahutta Hz. Peygamber söylemiştir de ibn Abbâs kendisi unutmuştur. Hadisin zahirinden anlaşılan budur. Avnü'l-Mabûd yazarının açıklaması da böyledir. Ancak Bezlü'l-Mechiîd yazarı bu görüşte değildir. O'na göre, metinde geçen "üçüncüyü söylemedi yahutta (söyledi ama) ben unuttum" anlamındaki sözü söyleyen Hz. Abdullah b. Abbâs değil, bu hadisi ondan nakleden Said b. Abbâs adıyla da anılan Said b. Cübeyr'dir. Yine Bezi yazarının açıklamasına göre, Hafız İbn Hacer (r.a) bu meseleyi açıklarken "bu sözün ravi Süleyman el-Ahvel"e ait olduğunu ve ravi Süleyman bu sözüyle hadisi kendisine rivayet eden Said b. Cübeyr'in bu üçüncü vasiy-yeti kendisine nakledip etmediğini iyice hatırlayamadığını söylemek istemektedir" diyor. Metnin sonuna ilave ettiği ta'likten musannif Ebû Davûdun da bu görüşte olduğu anlaşılıyor. Her ne sebeple olursa olsun, bize intikal etmemiş olan bu üçüncü vasiyyetin ne olabileceği konusunda da ulema çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu görüşleri şu şekilde özetleyebiliriz:

1- Bu üçüncü vasiyyet Kur'an'a sarılmaktır. Davûd ile İbn Tîn bu görüştedirler.

2- Bunun Usame b. Zeyd kumandasında düşman üzerine gönderilmesi planlandığı halde henüz gönderilmemiş olan ordunun hazırlanarak gönderilmesiyle ilgilidir. İbn Battal, ashabın bu ordunun düşman üzerine gönderilip gönderilmemesi hususunda ihtilafa düştüğü sırada Hz. Ebû Bekir'in "Hz. Peygamber vefatı esnasında bu ordunun gönderilmesi için bizden söz aldı." dediğini söyleyerek el-Mühelleb'in bu görüşünü desteklemiştir.

3- Kadı Iyâz'a göre ise bu üçüncü vasiyyet Hz. Peygamberin "Ey Allah'ım kabrimi ibadetgâh yaptırma! Peygamberlerinin kabrini mescid haline getiren ümmete Allah'ın gazabı şiddetli olur."[329] sözüyle ilgili olabileceği gibi, namaz ve kölelere iyi muamele ile ilgili de olabilir.[330]

Bazı Hükümler

1. İmam Malik, İmam Şafiî ve diğer bazı âlimler, bu hadisi delil getirerek, kafirlerin Arap yarımadasından çıkarılmasının vacib olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre, kâfirlerin Arabistan'da yerleşip yaşamalarına müsaade edilemez. Yalnız İmam Şafiî bu hükmü Hicaz'a tahsis etmiştir. Onun anlayışınca, Hicaz, Mekke, Medine ve Ye-mâme havalisidir. Yemen ve diğer yerler Hicaz'dan sayılmazlar.

Kâfirler, misafir olarak Hicaz'a girmekten men edilmezler; ancak orada üç günden fazla kalamazlar. İmam Şafiî ile onu muvafakat edenler, kâfirlerin katiyyen Mekke'ye giremeyeceklerine kaildirler. Şayet gizlice girerlerse çıkarılmaları vacib olur. Hatta orada ölürlerse, cesedleri çürümedikçe oradan çıkarılırlar. Nevevî'nin beyamna göre, Cumhur fukaha bu meselede îmam Şafiî ile beraberdir. Delilleri:

"Müşrikler ancak ve ancak pis şeylerdir. Binaenaleyh bu yıldan sonra Mescid-i Harâm'a yaklaşmasınlar"[331] âyeti kerimesidir.

İmam Azam'a göre, zimmi (olan gayri müslim)lerin Mescid-i Haram'a girmelerinde bir beis yoktur. Çünkü Peygamber (s.a) Sakif heyetini kendi mescidinde misafir etmişti; halbuki bunlar kâfir idiler. Âyet-i kerime müşriklerin, müslümanlan kendi hükümleri altına alarak istilâ suretiyle Mescid-i Haram'a giremeyeceklerine hami olunmuştur. Zira evvelce Mescid-i Harama onlar bakarlardı. Mekke'nin fethinden sonra böyle bir şey kalmadı. Yahut âyet müşriklerin cahiliyyet devrinde olduğu gibi Kabe'yi çırıl çıplak tavaf etmelerine müsaade edilmemesi manâsına hamlolunur.

2. Hastalık Peygamberliğe münafî değildir. Kötü hâle de delâlet etmez.[332]

3030... Ömer b. el-Hattab (r.a), Rasûlüllah (s.a)'ı şöyle buyururken işittiğini söylemiştir.

"Yahudileri ve Hıristiyanları Arap (yarım) adasından mutlaka çıkaracağım. Orada müslümandan başka birisini bırakmayacağım."[333]

3031... Hz. Ömer'den demiştir ki: Rasûlüllah (s.a) (şöyle) buyurdu. (Hz. Ömer bu rivayetinde aynen bir önceki hadisin) manâsım (rivayet etti.

Ancak) bir önceki (hadis) daha uzundur.[334]

3032... İbn Abbâs'dan demiştir ki: Rasûlüllah (s.a) " Bir ülkede iki kıble olamaz" buyurdu.[335]

3033... Said b. Abdulaziz dedi ki:

“Arap (yarım) adası (bir taraftan) vadi (el-kura ile) Yemenin sonuna (diğer taraftan da) Irak sınırından denize (kadar uzanan yerlerin) arasıdır.

Ebû Dâvûdder ki: Malik (şöyle) dedi: Ömer (r.a) Necran halkım (Necran'dan) sürgün etti. (Teyma halkı ise) Teyma'dar? sürgün edilmediler. Çünkü Teyma Arap ülkelerinden değildir. Vad-i el-Kura (ya gelince Hz. Ömer) orada bulunan yahudileri sürgün etmedi. Zira (ashab-ı kiram) orayı Arap topraklarından saymıyorlardı.[336]

3034... (yine İmam) Malik, dedi ki: Hz. Ömer gerçekten Necran ve Fedek yahudilerini (Necran ve Fedekten) sürüp çıkardı.[337]

Açıklama

Daha önce 3000-3003 numaralı hadis-i şeriflerde yahudilerin Medine'den sürgün edilişleri ve bunun sebepleri açıklanmıştı. Mevzumuzu teşkil eden bu babdaki hadis-i şeriflerde ise, yahudilerin, hıristiyanların ve diğer müşriklerin Arabistan yarımadasından çıkarılmaları, orada müslümanlardan başka kimsenin bırakılmaması, kısaca Arabistan yarımadasının müşriklerden temizlenmesi açıklanmaktadır. 3029 numaralı hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi, Rasûlüllah (s.a) vefatları esnasında, bütün müşriklerin Arap yarım adasından çıkarılmasını vasiyet edince, bu vasiyetin yerine getirilmesi icabettiğinden Arap yarım adasında bulunan müşrikler oradan çıkarılmışlardır.

Hıristiyanlar, Hz. İsâ Allah'ın oğludur dedikleri için, Yahudiler de Uzeyr, Allah'ın dğludur, dedikleri için müşrik sayıldıklarından, yahudilerle hıristiyanlar oradan sürgün edilmişlerdir.

Tarih kitaplarından açıklandığı üzere bu sürgün, Hz. Ömer devrinde gerçekleştirilebilmiştir.

Rasûlü Ekrem'in vasiyyeti gereği, müşriklerin elçi olarak Arab yarım adasına girmelerine izin verilmiş ve Hz. Peygamber devrindeki gibi onlara devlet bütçesinden masraf edilerek ikramda bulunulmuştur. Ancak onların hac mevsiminde, haram sınırlarına girmeleri caiz görülmemiştir. Arabistan sınırları içerisine yerleşmelerine ise asla izin verilmemiştir.

Hadis sarihlerinin açıklamasına göre, 3032 numaralı hadis-i şerifte müslümanların küfür diyarına yerleşmeleri ve kâfirlerin küfür alameti olan bir takım sembolleri İslâm diyarında izhar etmelerine izin verilmesi yasaklanmaktadır. Binaenaleyh bir müslümanın, keyfi olarak bir küfür diyarına yerleşmesi caiz olmadığı gibi, kâfirlerin İslam diyarında küfür alameti olan bir takım sembolleri taşımalarına ya da reklam etmelerine izin verilmesi de caiz değildir.

Arap yarımadasının sınırları hakkında çeşitli görüşler vardır. Hanefi âlimlerine göre, bu sınırlar şöyledir: "Arap yarımadası Tihame, Necid, Hicaz, Uruz ve Yemen olmak üzere beş bölgeye ayrılır. Tihame; Hicaz'ın güney bölgesidir. Necid: Hicaz ile Irak arasında bulunan bölgedir. Hicaz: Yemen dağlarından başlayıp Şam'a kadar devam eden bölgedir. Bu bölgede Medine ve Amman şehirleri vardır. Uruz: Yemame dahil olmak üzere Bahreyn'e kadar uzanan bölgedir. Hicaz'a: Necid ile Yamame arasını ayırdığı için "Hicaz" adı verilmiştir.[338]

Buralarda bir kilise yada bir sinogog'un bulundurulmasına izin verilmediği gibi, bu sınırlar içerisinde köylerde ve şehirlerde şarap ve domuz satılamaz. Müşriklerin burada mesken sahibi olup yerleşmelerine izin verilemez.[339]

Esmai'ye göre, Arap yarımadası uzunluğuna Yemen'in öteki ucundan Irak'ın Rif ine kadar, genişliğine de Cidde'den Şam'ın etrafına kadar olan yerlerdir. Buna Cezire yani ada denilmesi etrafı üç taraftan denizlerle geri kalan yerleri de nehirlerle çevrili olduğu içindir. Araplara nisbet edilmesi ise Islamiyetten önceki devirlerde de arapların yurdu olduğundandır.[340]

28-29. Sev Ad (Verimli Irak) Toprağı İle Harp Zoruyla Fethedilen Bazı Toprakların (Dağıtılmavıp) Bırakılması

3035... Ebû Hûreyre'den demiştir ki: Rasûlüllah (s.a):

"Irak; kafîzini ve dirhemini, Şam; Müddünü ve dinarını, Mısır'da; irdebbini ve dinarını vermeyecektir. Sonra başladığınız yere döneceksiniz" buyurdu.

(Şeyhim Ahmed b. Abdullah b. Yunus dedi ki: Bu hadisi bana nakleden) Züheyr son cümleyi üç defa tekrarladı- (Ebû Hûreyre sözlerini şöyle bitirdi) "BunaEbû Hûreyre'nin eti ve kanı da şahiddir."[341]

Açıklama

Kafiz, Iraklılar'ın, mûd'de Şamlıların ağırlık ölçüleridir. İr-debb ise, Mısırlıların bir hacim ölçüsüdür. Iraklıların ve değerlerinin kendilerinden istenileni vermelerinden maksadın ne olduğu hususunda iki meşhur görüş vardır.

1. Iraklılar müslüman olacak ve kendilerinden cizye ödeme mükellefiyeti kalkacak bu sebeple de kendilerinden istenmekte olan cizyeyi vermeyeceklerdir. Nitekim bu olmuştur.

2. Ahir zamanda acemlerle Romalıların bu memleketleri istila etmeleri ve müslümanların bu işine mani olmalarıdır. Bu ikinci görüş daha meşhurdur...

İmam-ı Nevevî, "Bu bizim zamanımızda Irak'ta olmuştur. Şimdi mevcuttur." diyor.

Bazı âlimlere göre, hadisten murad ahir zamanda Iraklılarla diğerlerinin dinden dönerek zekatlarının vermemeleridir. Bazıları da "Ahir zamanda küffar kuvvet bulacak ve ödemekte oldukları cizye, haraç gibi vergileri vermekten imtina edileceklerdir." demişlerdir.[342]

Metinde geçen "sonra başladığınız yere döneceksiniz" cümlesiyle kıyamete yakın müslümanlığın zayıflayacağı, müslümanlarınsa azalacağı ve çeşitli meşakkatlara maruz kalacağı anlaşılmaktadır.

Nitekim yeryüzünde "Allah Allah diyen kalmadıkça kıyamet kopmaz." buyurulmuştur.[343]

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte, Irak'ın, Şam'ın ve Mısır'ın ileride müslümanlar tarafından fethedilip cizyeye bağlanacağım, fakat zamanla oralardan cizyenin tekrar kalkacağının haber verilmesi ve bu

haberlerin bir bir ortaya çıkması cihetiyle bu hadis Hz. Peygamberin mucizelerinden birini teşkil etmektedir..

Bezlii'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre, mevzumuzu teşkil eden bab başlığında geçen Sevad kelimesiyle müslümanların Hz. Ömer zamanında fethettikleri Irak kasdedilmektedir. Sevad kelimesi burada "yeşil" anlamında kullanıldığından bu kelimeyle burada kasdedilen Irak'ın yeşil ve verimli olan kasabaları kasdedilmektedir. İbn Abidin'de şöyle diyor: "Burada kasdedilen arap Irak'dır. Acem Irak'ı değildir."[344]

İbn-el Munzîr: Hz. Ömer'in: fethedilen Irak'ın bu verimli topraklarını gazilere dağıtmayıp hazineye bırakması konusunda şöyle diyor: "Aslında fethedilen bir arazi onu fetheden gazilerin hakkıdır. Bu böyle olduğu için Hz. Ömer onu gazilere rağmen hazineye vermiş değildi. Ancak gazilerin gönlünü yaparak, onu hazineye vermiştir. İmam Malik'e göre fethedilen bir arazi vakıf arazidir." İbn Kayyım el-Cevziyye de şöyle diyor. "Sahabe ile tabi'-in'in ve mezheb imamlarının çoğunluğuna göre, fethedilen bir arazi ganimet değildir. Bu arazi devlet başkanının tasarrufuna tabidir. İsterse onu gazilere bölüştürür. İsterse hazineye bırakır." Hanefi âlimlerinin görüşü de budur.

Bütün bu açıklamalardan anlaşılıyor ki, Arap Irak'ı toprakları haraç topraklarıdır. Nitekim Bedayıus-sanayi'de de böyle denilmektedir.

Bu hadis-i şerif, "Bir topraktan haraç alınması, o topraktan öşür alınmasına engel değildir. Çünkü öşür kafiz olarak, haraç ise para olarak alınır." diyenlerin delilidir.[345]

3036... Ebü Hüreyre RasûlüUah (s.a)ın (şöyle) buyurduğunu haber vermiştir: "Herhangi bir memlekete varır da orada ikamet ederseniz, hisseniz oradadır. Hangi belde de Allah'a ve Rasûlüne isyan ederse o beldenin beştebiri Allah'a ve Peygambere aittir. Sonra o (geri kalanı da) sizindir."[346]

Açıklama

Kadi Iyâz'ın beyanına göre, Rasulullah'ın buradaki ilk cümlesinden murad ihtimal ki fey dır. ikinci cümle ile de ganimeti kasdetmiş olacaktır. Âlimler fey ile ganimet arasında fark görmüşlerdir.

Fey: Küffarın çekilip gitmesi veya m üsl um anlarla sulh yapmaları neticesinde onlardan harpsiz darbsiz alınan mallardır. Bu mallar beştebir ayrılmaksızın müslümanların yararına sarfolunur.

Ganimet: Küffarla harb ederek alınan mallardır. Bunların hükmü beşe taksim edilerek, biri Allah ve Resulünün hakkı olmak üzere ayrıldıktan sonra geri kalanı gaziler arasında taksim olunmaktır. Bazan fey' ve ganimet kelimeleri müteradif olarak aynı manada kullanıldıkları gibi fey'; dönüş ve gölge manalarınada gelir.

Fey'in beşe taksim edilmeyeceğine kail olanların delili, bu hadistir. İmam Şafiîyegöre, fey'de beşe taksim edilir. İbni'l-Münzir: "Şafiîden önce fey'in beşe taksim edileceğini söyleyen hiç bir âlim bilmiyoruz!" demiştir. [347]

29-30. Cizye Almanın Hükmü

3037... Osman b. Ebû Süleyman'dan (rivayet olunduğuna göre) Peygamber (s.a) (Tebük savaşından sonra) Halid b. Velid'i Devmet (-ül-Cendel)de (bulunan) Ukeydir üzerine göndermiş (Hz. Halid'le emrindeki müslümanlar tarafından) yakalanmış ve (onu Hz. Peygamberin huzuruna) getirmişler, (Hz. Peygamberde) onun kanını bağışlamış ve cizye (vermesi) şartıyla onunla anlaşmış.[348]

Açıklama

Cizye: Zimmilerden (müslüman olmayanlardan) can güven-İlklerinin sağlanması karşılığında, İslam devleti tarafından alınan baş vergisine denir.

Cizyenin toplanması şu âyet-i kerimeye dayanır. "O, kendilerine kitap verilenlerden, Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve peygamberin haram ettiği şeyleri haram tanımayan, hak dinini din olarak tanımayan kimselerle, küçülerek cizye verecekleri zamana kadar savaşın." [349] Topraktan alınan bir vergiyi ifade eden haraç, bazan cizyeyi de içine alacak şekilde geniş manada kullanılmıştır.

Cizye iki şekilde konur.

1. Karşılıklı anlaşma ile mikdarı tesbit edilir.

2. Savaşla ve düşmanı yenerek,

tslam devleti yerli halkı toprakları ve mülklerinde bırakarak onlara bu vergiyi takdir eder. Cizye vergisi hür ve mümeyyiz erkeklerden alınır. Çocuklardan, kadınlardan, rahip, âma, kötürüm ve çalışamayan fakirlerden alınmaz. Üzerinde cizye borcu varken Islamı kabul edenlerden bu borcu düşer. Cizye mükellefi bu vergiyi ödemekle zimme denilen bir himayeye hak kazanır. Onun can, mal ve din emniyeti sağlanır. Devlet bu emniyet şartlarını temin edemezse cizyeyi hak edemez. Vergiyi tahsil devresi seneliktir. Kolaylık olmak üzere birkaç taksitte alınır.[350]

İslâm hükümeti tarafından konulan cizyelerin mikdarı şahıslara göre üç derecede bulunur. Zengin olanlara senelik kırksekiz (48), ortahallilere yir-midört (24), çalışmaya gücü yeten fakirlere de oniki (12) dirhem cizye tarh edilir.

Nisab mikdarına, yani ikiyüz dirhem gümüşe malik olmayanlar fakir, ikiyüz dirhem mikdarına malik olanlar orta halli dörtyüz ve daha ziyade dirhem mikdarına malik olanlar da zengin sayılırlar...[351]

Cizyenin meşruluğuna delalet eden bu hadis-i şerifte anlatılan hadise, -hicretin dokuzuncu senesinde (M. 630) vukubulan Tebük seferi esnasında olmuştur.

Siyer kitaplarında bu hadise şöyle anlatılıyor: "Peygamberimiz, Tebük'te bulunduğu sırada Halid b. Velid'i çağırdı. Yanına dörtyüz süvari verip kendisini Dûmet-üI-Cendel'de bulunan Ukeydir b. Abdülmalik'e gönderdi. Ukey-dir, Kindelerden olup, onların kralı idi ve hristiyandı. Dûmetü'l-Cendel, akarsuyu, hurmalık ve ekinleri bulunan bir yerdir. Şam yollarının ağzında-dır. Dımışk'a beş, Medine'ye onbeş veya onaltı geceliktir.

Şam'ın Medine'ye en yakın beldelerindendir. Tebük'ün yakınındadır.[352]

Ukeydir'in Yakalanışı:

Halid b. Velid, Tebük'ten ayrılıp Dûmetü'l-Cendel'e doğru gitti.

Mehtaplı bir yaz gecesinde Ukeydir'in kalesine, gözle görülebilecek yere kadar yaklaştı.

O sırada Ukeydir, kalesinin üzerinde ve karısı da yanında bulunuyordu.

Ukeydir, kalenin üzerine, havanın sıcaklığından ötürü çıkmıştı. Şarkıcı cariyesi, kendisine şarkı söylüyordu, sonra şarap getirtip içti. Derken,

yabani bir sığır gelip kale kapısının önüne yattı. Kalenin kapısını,-boynuzuyla kazımağa, başladı. Ukeydir'in karısı Rebab bint-ineyf, İbn Amir'ûl-Rindiyye gidip kalenin üzerinden bakınca, Yabani sığın gördü. Kendi kendine "Ben, doğrusu yabani sığırın bu geceki gibi semiz ve etlisini görmedim!" dedi.

Ukeydir'e "seninde, bunun gibisini görmüşlüğün var mı hiç?" diye sordu.

Ukeydir "Hayır vallahi, görmemişimdir?" dedi.

Rebab "Bunu, görüp te kendi haline bırakabilecek bir kimse varmıdır?" diye sordu. Ukeydirj"Hayır! Onu, hiç kimse bırakamaz?"

Vallahi, ben bu geceden başka hiç bir gecede bize yabani sığır geldiğini görmemişimdir.

Ben, onları yakalamak istediğim zaman, bir ay veya daha çok zaman atlar besler, sonra da, üzerine biner, adamlar ve aletlerle birlikte avlamaya çıkardım." dedi.

Kalenin üzerinden indi. Atım getirmelerini emretti.

Atı getirilip eğerlendi. Ukeydir, atına bindi. Kendisiyle birlikte ev halkından bazıları da, atlandılar.

Ukeydir'in yanına katılanlar arasında kardeşi Hassan ile iki kölesi de, bulunuyordu.

Ellerinde kısa mızrakları olduğu halde, kaleden dışarı çıktılar.

Kaleden ayrıldıkları zaman, Hâlid b. Velid'in süvarileri atlarından hiç biri kişnemekşizin ve kımıldamaksızın onları gözetlediler.

Kaleden bir müddet uzaklaşınca, Ukeydir'in üzerine saldırdılar. Ukey-dir'i yakalayıp esir ettiler.

Hassan ise, teslim olmağa yanaşmayıp çarpışmağa kalkınca, kendisini vurup öldürdüler.

Kölelerle ev halkından olanlar kaçıp kaleye girdiler.[353]

Ukeydir'le Anlaşma Yapılışı

Halid b. Velid, Ukeydir'e

"Sen bana kaleyi açtırıp feth ettirmek şartıyle seni, Rasülullah (s.a) götürünceye kadar öldürülmekten korumayı üzerime alsam olur mu?" diye sordu Ukeydir

"Olur!" dedi.

Hâlid b. Velid, Ukeydir'le böylece anlaştı.

Arap kabilelerinin birer birer müslüman olduklarını görünce, Dûmeliler, Peygamberimizden korkmağa başlamışlardı.

Halid b. Velid, Ukeydir'i, bağlı olarak kalenin kapısına kadar götürüp yanaştırdı.

Ukeydir, ev halkına

"Kalenin kapısını açınız!" diye seslendi.

Ukeydir'i, bağlı görünce, Ukeydir'in kardeşi Mudad, kapıyı açmaktan kaçındı.

Bunun üzerine Ukeydir, Hâlid b. Velid'e

"Vallahi onlar, benim bağlı bulunduğumu gördükçe, bana, kalenin kapısını açmazlar. Sana, Allah adına and veriyorum. İstersen, sana, kaleyi feth ettirmek üzere, bağımı çöz! İstersen, kale halkı hakkında benimle anlaşma yap!" dedi. Halid b. Velid

"Seninle kale halkı hakkında anlaşma yapalım" dedi. Ukeydir:

"İstersen ben, seni hakem yapayım, istersen, sen beni, hakem yap! dedi. Halid b. Velid:

"Olur. Biz senin verdiğin şeyi kabul ederiz" dedi. Bunun üzerine

1. İki bin deve,

2. Sekiz yüz at,

3. Dört yüz zırh gömlek,

4. Dört yüz mızrak vermek ve

5. Ukeydir'le kardeşi, Peygamberimize kadar götürülüp hakkında Peygamberimiz tarafından hüküm verilmek üzere antlaştılar. Ukeydir'in bağı çözülüp kale kapısı açıldı.

Halid b. Velid, kaleden içeri girdi. Ukeydir'in kardeşi Mudad'ı bağladı. Teslim edilmesi kararlaştırılan ganimet malları teslim alındı.[354]

Ganimetin Bölüştürülüşü

Peygamberimize, başkumandan hakkı olarak ganimet malları içinden bir şey seçildikten ve beştebir hisse çıkarıldıktan sonra kalanların beştedördü mücahidler arasında bölüştürüldü.[355]

Ukeydir'in Cizye Vermek Üzere Sulh Oluşu Ve Kendisine Emân Fermanı Verilişi:

Ukeydir'le kardeşi, Peygamberimizin yanına getirildiler.

Ukeydir'in boynunda altından Haç, sırtında da, atlastan elbise vardı. Musa b. Ukbe'ye göre: Peygamberimiz, onları müslümanlığa davet etti. Fakat yanaşmadılar Cizye ödemeğe razı oldular.

Peygamberimiz, Ukeydir'in ve kardeşi Mudad'ın kanını bağışladı. Cizye vermek üzere sulh oldu. Kendilerini serbest bıraktı. Ayrıca Peygamberimiz, onlara içinde emân ve sulh maddeleri bulunan bir de yazı yazdırdı ve onu, baş parmağının tırnağıyla çizerek mühürledi.

Peygamberimiz, yanında mühür bulunmazsa, mühür yerine, böyle elinin tırnağıyla çizgi yapardı.

Ukeydir, Tebük'ten memleketine dönüp gitti.[356]

Bazı Hükümler

1. Cizye karşılığında düşmanla sulh yapmak caizdir.

2. Kitap ehlinden alındığı gibi, arap müşriklerinden de cizye almak caizdir.

Fıkıh âlimlerinin bu mevzudaki görüşleri şöyledir:

Hanefî âlimlerine göre: Cizye, ehli kitap denilen yahudiler ile hıristiyan-lardan ve kendilerinde ehl-i kitap şaibesi bulunan mecûsilerden kabul edilir. Bunlar arap ırkına gerek mensub olsunlar gerekse mensûb olmasınlar.

Arapdan olmayan putperestlerin cizyeleri de kabul edilebilir. Arap ırkına mensup putperestlerin cizyeleri kabul edilmez. Bunlar ya İslam'ı seçerler ya da kılıçtan geçirilirler.[357]

İmam Azam'a göre, sabitlerin cizyeleri de kabul edilebilir. Bunlar Arab ırkına mensub olsunlar veya olmasınlar farketmez. Fakat İmameyne göre, Arab ırkına mensub olan sabîîlerin cizyeleri kabul edilemez. Bu ihtilaf sabîi-liğin mahiyeti hakkındaki telakkiden neşet etmektedir. Mebsut, Hindiyye, Bedayî.

İmam Malik'e göre, yalnız Kureyş kabilesinden olan müşriklerin cizyeleri kabul edilmez, diğer gayri müslimlerin cizyeleri kabul edilebilir.

Bunlar ister kitabî, ister mecusî isterse putperest olsunlar.

Şafiî ve Hanbeli mezheblerindeki en zahir rivayete göre bilcümle gayri müslimlerin cizyeleri kabul edilebilir; yalnız putperestler müstesna. Bunların cizyeleri kabul edilmez, hangi ırka mensub olursa olsunlar.[358]

3038... Muaz (r.a) den (rivayet olunduğuna göre) Peygamber (s.a) kendisini Yemen'e vali olarak gönderince, buluğ çağına gelmiş olan her erkekten (cizye olarak) bir dinar, yahutta Yemen'deki meafir denilen kumaştan bir dinar değerinde -bir elbise- almasını emretmiş.[359]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, cizyenin sadece erkeklerden alınacağına ve cizye miktarının bir dinar oduğuna, bu hususta mükellefin zengin olmasıyla fakir olması arasında bir fark bulunmadığına delalet etmektedir.

Bu mevzuda Hanefî âlimleri ile Şafii âlimleri ihtilafa düşmüşlerdir.

Hanefîlere göre cizye iki şekilde konur.

1. Kâfirlerin, müslümanlarlaaralarında bir harp olmadığı halde müslümanlara müracaat ederek, müslümanların kendilerine sağlayacakları himaye ve güven karşılığında cizye vermeyi teklif etmeleri ile ya da savaş başlamadan önce yapılan sulh neticesinde konur. Asr-ı saadette Necran halkı ile senelik ikiyüz kat elbise üzerine yapılan sulh gibi.

2. Müslümanların bir küfür diyarını harple ele geçirmeleriyle konur. Birinci kısma giren cizye miktarı cizyeyi kabul eden kimselerle, müslümanla-rm anlaşmasına bağlıdır. Bu cizyenin mikdarı asla artırılamaz. Anlaşma esnasında belirlenen mikdaf değişmez.

İkinci kısma giren cizye ise 3037 numaralı hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi, zenginlerden kırksekiz dirhem, orta hallilerden yirmidört dirhem, çalışmaya gücü yeten fakirlerden de oniki dirhem olarak alınır. Bu mik-dar devlet reisi tarafından kabul ettirilir. Bu bakımdan hanefi âlimleri mev-zumuzu teşkil eden hadis-i şerifte kadm, erkek, fakir, zengin ayırımı yapılmadan zikredilen bir dinarlık cizyenin birinci kısma giren ve sulh yoluyla alman cizye nevinden olduğuna hükmetmişlerdir.

îmam Şafiî (r.a) İse,, mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerife dayanarak alınacak cizye miktarının fakir veya zengin her erkekten bir dinar ya rak ya

da bu değerde bir Yemen kumaşı olduğunu söylemiştir.

Bezlü'l-Mechûd yazarının dediği gibi, Hanefî âlimlerinin görüşü Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali (r.a)'den rivayet edilmiştir. Hanefîlere göre, cizye konusundaki bu ihtilafın sebebi bu husustaki haberlerin ihtilafından ve Asr-ı saadette Hulefa-i raşidin devrinde cizyelerin değişik miktarlarda alınmış olmasıdır.[360]

3039... (Bir önceki hadisin aynısı) Hz. Muaz'dan birde Meşruk kanalıyla (rivayet olunmuştur)[361]

Açıklama

Bu hadisin şerhi için bir önceki hadisin şerhine bakılabilir.[362]

3040... Ziyâd b. Hudayr'dan (rivayet olunduğuna göre) Ali (r.a) (şöyle) demiştir. Ömrüm olursa Tağlib oğulları (denilen) mristiyanlarla mutlaka savaşacağım ve çoluk çocuklarını esir edeceğim çünkü ben Rasûlullah'la onlar arasında çocuklarını hıristiyanlaştırmayacakları-na dair ahidname yazmıştım. (Onlar bu ahdi bozdular)

Ebû Dâvud der ki: Bu hadis münkerdir. Bana erişen habere göre Ahmed (b. Hanbel)de bu hadisi münker sayarmış. Bazılarına göre bu hadis metruk hadise benzemektedir. (Bu sebeple) bu hadisi Abdurrah-man b. Hani'nin rivayet etmesinin mümkün olamayacağını söylediler.

(Ebû Dâyud'un talebesi) Ebû Ali der ki: Ebû Dâvud (bana bu Sünen'i) ikinci defa arz edişinde bu hadisi okumadı.[363]

Açıklama

İbn Ebî Şeybe'nin Kitab ez-Zekât'ırida, Ebû Ubeyd'in Kitabu'l-Emval'inde Hz. Ömer'in Benî Tağlib hıristiyanla-nyla zekatın iki katı cizye ödeyeceklerine çocuklarını hıristiyanlaştırmaya-caklarına ve hıristiyan olması için hiç kimseyi zorlamayacaklarına dair bir anlaşma yaptığını, fakat onların bu şartı bozduğunu ifade eden hadis-i şerifler bulunmaktadır.

Onlar bu şartı bozdukları için, Hz. Ali'nin onlar hakkında böyle bir tehdidde bulunmuş olması mümkünse de, ulema Hz. Ali'nin böyle bir tehdidde bulunduğunu ifade eden bu hadisin senedi itibariyle münker olduğuna hükmetmişlerdir.[364]

3041... İbn Ahbâs'dan demiştir ki: Rasûlullah (s.a) Necrân halkı ile (her sene) müslümanlara (cizye olarak) yarısını Safer ayında kalanını da Recep ayında ikiyüz (takım) elbise ödemeleri ve Yemen'de (müslümanlara) ihanet için düzenlenmiş bir harbin çıkması halinde de emanet olarak, otuz zırh, otuz at, otuz deve ve her çeşit silahdan otuz silahı emanet olarak vermeleri ve müslümanların bu silahları onlara geri verinceye kadar (bu silahların değerini) onlara borçlu olmaları (harp^ ten sonra da) Necrânlılar'a geri vermeleri, buna karşılıkta (Necrânlı-lar'ın) bir hadise çıkarmadıkları yahutta faiz yemedikleri müddetçe kiliselerinin yıkılmayacağı, din alimlerinin (memleketlerinden) sürülüp çıkarılmayacağı şartıyla bir sulh (antlaşması) yaptı. (Râvi) İsmail (İbn Abdurrahman-el-Kureşi şu sözleri de) rivayet etti. "Fakat (Necrân halkı) faiz yediler.

Ebû Dâvud der ki (Necrân halkı) ileri sürülen şartların bazılarını bozunca bir hâdise çıkarmış duruma düştüler.[365]

Açıklama

Şevkani'nin dediği gibi Hz. Peygamber, hadiste zikri geçen malları Necrân halkından cizye olarak almıştır. Bilindiği gibi cizyenin mutlaka bir harp sonucunda konulması şart değildir. Bir barış antlaşması ile de cizye konulabilir.

Bu hadisin bab başlığı ile ilgili olan tarafı da burasıdır.

Necrân: Mekke ile Yemen arasındadır. Yemen'in Mekke tarafına düşen yerlerindendir. Mekke'ye yedi merhalel'ktir. Yetmiş üç köyden oluşan bu belde Hicaz beldelerinin en güzelidir.

Rivayete göre, ilk defa gelipte burayı imar eden kişi Necrân b. Zeydan olduğu için buraya Necrân ismi verilmiştir.

Necrânhlar, yurtlarında bulunan bir hurma ağacına taparlar ve onu takdis ederlerken, Feymiyûn adında ve Hz. isa'nın dininde duası makbul ibadete düşkün iyi halli bir zatın "siz sapıklık içindesiniz taptığınız şu

hurma ağacı ne yarar, ne de zarar verebilir. Ben ibadet ettiğim ilahıma dua etsem onu yok ediverir." demiş ve edince de çıkan bir kasırganın ağacı kökünden söküp atması üzerine Necrân halkı hıristiyanlığı kabul etmiştir. [366]

Hicretin 10. yılında Hz. Peygamber onları İslama davet edince Hz. Peygamberle görüşmek üzere Medine'ye bir heyet gönderdiler. Bu heyetin Hz. Peygamberle tartışmağa kalkmaları üzerine Ali İmrân sûresinin baş tarafında bulunan altmış dört âyet onlar hakkında indi. Bir ara Hz. Peygamberle lanetleşmeye girmeyi düşündülerse de bunun kendilerinin helakine sebep olacağından korktukları için vazgeçtiler ve Hz. Peygamberle bir sulh antlaşması imzalayarak geri döndüler.[367] sonra da müslüman oldular.

Hz. Peygamberin kaleme aldırdığı sulh metni şudur: ' 'Bismillahirrahmanirrahim"

Bu, Allah'ın Rasûlü Muhammed'in, Necrân halkı için yazısıdır:

Necrânlıların, beyaz, kırmızı, sarı her çeşid nakidleriyle meyva ve mahsulleri ve köleleri hakkında Rasûlullah'ın hükmü:

Bunların hepsini, kendilerine bırakırsın.

Buna karşı, onlar, her yıl Safer ayında bin aded elbise ve her Recep ayında bin adet elbise olmak üzere iki bin aded elbise ve her elbise ile birlikte birer ukıye gümüş de ödeyeceklerdir.

Her elbise bir ukiye yani kırk dirhem değerinde olacaktır.

Elbiselerin haraç vergisine nazaran fazlalığı veya ukiye kıymetinden eksikliği hesaplanacaktır.

Onların, haraç olarak ödemeleri gereken binek hayvanları veya atlar veya zırh gömlekler veya diğer mallar, kendilerinden hesapla alınacaktır.

Elçilerimizin yirmi gün veya daha az veya otuz gün veya daha az müddetle konuklanmaları ve ağırlanmalarıyle Necrânhlar mükelleftirler. Elçilerim, bir aydan fazla tutulamaz, bektetimezler.

Yemen'de bir savaş, bir yaramazlık baş gösterdiği zaman, Necranlılar, emânet olarak otuz aded zırh gömlek, otuz at ve otuz deve vermekle mükelleftirler.

Elçilerime emânet olarak verilen zırh, at, deve mallar, bunlardan telef olanları da tazmin edilmek suretiyle, Necrânhlara iade edinceye kadar elçilerimin kefaleti altındadır.

Necrân ve Necrân'a bağlı yerlerdekilerin malları, canlan, yurdları, dinleri, hazır bulunanları, bulunmayanları, kiliseleri, ruhbanlıkları, piskoposlukları, az veya çok ellerinin altındaki her şeyleri, Allah'ın himayesinde ve Allah'ın Rasûlü Muhammed Peygamberin himayesindedir.

Piskopos, piskoposluğundan, papaz, papazlığından, kilise bakıcısı, bakıcılığından, kâhin, kâhinliğinden, değiştirilmeyecek, döndürülmeyecek, bulundukları hal ve durumları, hakkından herhangi bir hak da değiştirilmeye-cektir.

Artık, faiz alma, verme yoktur. Necrânhlara zulüm ve kötülük yapılmayacaktır.

Cahiliye devrinden kalma kan davası da, güdülmeyecektir.

Onların ne mahsullerinden ondabir vergi alınacak, ne asker gelip yurdlarini çiğneyecek, ne de, kendileri, savaş için toplanacaktır.

Necrânda, kim, bir hak talebinde bulunacak olursa, aralarında insaf ve adalet üzere davranacaklar, ne zulüm yapacaklar, ne de zulme uğrayacaklardır.

Gelecekte faiz yiyen kişi, himayemden uzak kalır.

Onlardan hiç kimse, başkasının yaptığı bir haksızlık ve kötülükten sorumlu tutulmayacaktır.

Necranlılar, bu sahifede yazılı olan vecîbeleri yüksünmeyip gereğini yerine getirdikleri, hayırhahlık gösterdikleri ve iyi davrandıkları takdirde, Al-lah'm emri gelinceye kadar, Allah'ın ve peygamberin temelli himayesi altında bulunacaklardır.

Ebû Süfyan b. Harp, Gaylan b. Amr, Benî Nasrlardan Mâlik b. Avf, Akra b. Hâbis'ül-Hanzalî, Mugîre b. Şube, Beni Beliylerin kardeşi Müstev-rid b. Amr ve Ebû Bekr'in âzadlısı Amir Şâhid oldu.

Bu yazıyı, Abdullah b. Ebû Bekr, onlar için yazdı.[368]

Bazı Hükümler

1. Cizye karşılığında sulh yapmak caizdir.

2. Sulh karşılığında konulan cizyenin miktarını tarafların anlaşması tayin eder.

3. Bir malı emanet olarak almak meşrudur.

4. Emaneti zayi eden onun değerini ödemekle mükelleftir.[369]

31. Mecusilerden Cizye Almak Meşrudur

3042... İbn Abbas'dan (şöyle) dedi(ği rivayet olunmuştur:) Fars halkı (kitap ehli idi.) Peygamberleri vefat edince İblis onlara din olarak mecûsiliği kabul ettirdi.[370]

Açıklama

Fars halkı; bu günkü İranlılar'dır. Mecusilik, Ateşperesttik demektir. Mecûsiler ateşe taparlar. Kâinatta sürekli olarak nur ile zulmet arasında bir mücadele bulunduğuna hayrın nurdan, şerrinde zulmetten geldiğine inanırlar ve ateşe ibadet ederler. Mecusilerin kitap ehli olduğunu söyleyen Şafiîlerin delilini teşkil eden bu hadis-i şerif, sözü geçen mecusilerin önceleri bir peygamberin ümmeti ve ehl-i kitap iken peygamberlerinin vefat etmesi üzerine şeytanın onları dinlerinden uzaklaştırarak batıl bir din olan mecûsüiğe döndürdüğü ifade edilmektedir. Hadisin zahirinden anlaşılan şudur:

"Mecûsiler, aslında kitap ehli olduklarına göre, onlarda İslamiyetİ kabul etmemeleri halinde hıristiyanlar ve yahudiler gibi cizye vererek sulh yapmaya zorlanırlar. Bunu kabul ettikleri takdirde canlarını ve mallarını kurtarmış olurlar."

Musannif Ebu Dâvud bu hadisi burada zikretmekle, mecusilerin de kitap ehli olduklarını ve cizye hususunda aynen yahudi ve hıristiyanlann hükmüne tabi olduklarını vurgulamak istemiştir. Ancak 2044 numaralı hadisin şerhinde Açıklanacağı üzere, Cumhur ulema, mecusilerin kitap ehli olmadığına hükmetmişlerdir. Mecusüerden cizye alınıp alınmayacağı mevzuunda Hidâye müellifi Burhaneddin el-Merginanî, şöyle diyor: "İslâmiyeti kabule yanaşmayan kitap ehlinin canları cizye karşılığında bağışlanabildiği gibi aynı şekilde arap putperestlerinin dışındaki putperestlerin canları da cizye karşılığında bağışlanabilir.

İmâm Şafiî (r.a)'e göre, müslümanlığı kabul etmeyen arap putperestle-riyle murtedlerin canlarını cizye karşılığında bağışlamak caiz değildir. Onlarla savaşmak ve kılıçtan geçirmek farzdır.

Netice olarak Şafiîlerle İmam Ahmed (r.a)'e göre, cizye sadece ehl-i kitap ile mecusilerden alınır.

İmam Malik'e göre, ister arap müşriki olsun, ister acem müşriki olsun müşriklerin tümünden cizye almak ve karşılığında canlarını bağışlamak caizdir.

" Hanefî âlimlerine göre Arap müşriklerinin dışındaki müşriklerin tümünden cizye almak caizdir. İslâm'ın beşiği olan Arabistan müşriklerine gelince onlardan cizye kabul ederek canlarını bağışlamak asla caiz değildir. Onlar ya müslümanlığı kabul ederler, ya da kılıçtan geçirirler, üçüncü bir yol yoktur.[371]

3043... Bççâle (îbn Abede et-Temimi-el-Anberi tl-Basrî) dedi ki: Ben, el Ahnef b. Kays'in amcası Cez b. Muâviye'nin katibi idim (Ona) ölümünden bir yıl önce, Hz. Ömer'in bir mektubu geldi. (Bu mektupta) "Her sihirbazı öldürünüz mecusilerden kendisine nikah düşmeyen birisiyle evlenmiş olan her çifti biri birinden ayırınız ve onları (yemeğe başlarken) fısıltı ile söyledikleri sözü söylemekten men ediniz" (diye yazılıydı).

Bunun üzerine biz, bir günde üç sihirbaz öldürdük ve mecusîler-den Allah'ın kitabına göre kendisine haram olanlarla evli olan her erkeği (eşinden) ayırdık. (Gez' b. Muaviye) bolca yemek hazırlayıp mecusileri davet etti. Ve kılıcı da enine olmak üzere uyluğunun üzerine koydu. (Geldiler) fısıltı halinde söylemekte oldukları sözü söylemeden (yemeği) yediler: (Yemektensonra eski adetlerini ifâ etmelerine izin verilmesi ümidiyle Cez b. Muaviye'nin önüne) bir veya iki katır yükü gümüş (çöp) attılar.

Abdurrahman b. Avf'ın Rasûlullah (s.a) Hecer mecûsilerinden cizye aldı. diye şahitlik etmesine kadar Hz. Ömer mecûsilerden cizye almıyordu.[372]

3044... İbn Abbas'dan demiştir:

Bahreyn'den ve Elesbez şehri halkından ve Hecer mecûsilerinden olan bir adam Rasûlullah (s.a)'e geldi. (Yanında bir süre durduktan) sonra çıktı. Kendisine

"Rasûlullah (s.a) sizin hakkınızda hangi hükmü verdi?" diye sordum.

“Şer" (li bir hüküm) cevabını verdi. (Ben deo'na:)

"Sus!" dedim. (Bunun üzerine)

"İslâm ya da ölüm" (bunlardan birini seçmemize hükmetti) diye cevap verdi. (İbn Abbas sözlerine devam ederek şöyle) dedi:

"Abdurrahman b. Avf (Rasûlullah (s.a)'in mecûsilerden cizyeyi kabul etti (ğini) söyledi. Halk da Abdurrahman'in (bu) sözüne sarılıp benim Esbezli(kişi)den işittiğim (hadisin hükmünü) bıraktılar.[373]

Açıklama

Mevzuumuzu teşkil eden 3043 numaralı hadisi-i şerifte, Becâle b. Abede'nin Hz. Ömer"in Ehvaz'daki valisi olan Cez' b. Muaviye'nin kâtipliğini yaptığı ve katipliği sırasında Hz.Ömer'in Hz. Cez b. Muaviye'ye "Bir müslüman ülkesi olan Ehvaz'da müslümanların himayesi altında yaşayan zımmî mecûsilerden Kur'ân-ı Kerim'de kendileriyle ev-lenilmesi haram kılınan kimselerle evlenenlerin birbirlerinden ayrılmalarını ve mecusilerin yemeğe başlarken gizli bir sesle söyledikleri sözleri söylemekten men edilmelerini ve tüm sihirbazların da öldürülmelerini" emreden bir mektup geldiği ve bu emrin derhal yerine getirildiği ifade edilmektedir. Yine bu hadis-i şerifte, açıklandığına göre bu mektup, Hz. Ömer'in ölümünden bir yıl önce gelmiştir. Hz. Ömer hicretin yirmi üçüncü yılında vefat ettiğine göre, bu mektubun hicretin yirmi ikinci yılında gelmiş olması gerekir.

Hz. Ömer'in bu mektubu gelince bir günde üç sihirbaz birden öldürülmüş ve Kur'ân-ı Kerîm'e aykırı olarak evlenmiş olan mecusilerin nikahlan geçersiz sayılmış, yemeğe başlarken fısıltı halinde söylemiş oldukları sözleri söylemeleri yasaklanmıştır.

Onların bu yasağa uyup uymadıklarını yakından görmek maksadıyla Hz. Cez' onları bir yemeğe davet etmiş, ve bu yasağa uymadıkları takdirde cezalarının kılıç olacağını ifade etmek için de uyluğunun üzerine bir kılıç koyarak karşılarına oturmuş. Onlar yemeğe başlarken bu sözleri söylememişler. Fakat giderlerken kaşık olarak kullandıkları gümüşten Vürd.anları ve Hz. Cez’in önüne atarak gitmişlerdir.

Hz. Cez'in gönlünü almak ve dolayısıyla bu yasağı kendilerinden kaldırmasını sağlamak ümidiyle atılan bu kürdanlar bir ya da iki katır yükü kadarmış.

Bütün bunlar, Hz. Ömer devrinde mecusilerin Ehvaz'da müslümanların himayesinde yaşadıklarım gösterir ki, bu mecusilerin cizye karşılığında zımmî olarak müslümanların himayesinde yaşadıkları anlamına gelir. Hadisin .bab başlığıyla ilgili olan kısmı da burasıdır.

Hattâbî'nin açıklamasına göre, Hz. Ömer'in mecusîlerin gayri meşru evliliklerinin ve yemeğe başlarken fısıltı halinde söyledikleri sözlerin yasaklanmasıyla ilgili emri, onların bu işleri müslümanlar arasında açıktan yap-malarıyla ilgilidir.

Çünkü onların, ya da ehli kitabın, İslâm dışı fiilleri müslümanlar arasında açıkça yapmaları müslümanlar arasında bir nevi propaganda anlamına gelir. Bu bakımdan onlar bu işleri açıktan işledikleri zaman bundan men edilmeleri gerektiği gibi Kur'ân hükümlerine aykırı olan evliliklerle ilgili bir meseleyi müslüman mahkemelerine intikal ettirdikleri zaman, hakimin bu nikahı derhal geçersiz sayıp eşleri birbirinden ayrılması icab eder.

Yine bu hadis-i şerifte, Hz. Abdurrahman b. Avf, "Hz. Peygamber mecûsilerden cizye alırdı" diye şahitlik edinceye kadar, Hz. Ömer'in mecûsilerden cizye almadığı ifade edilmektedir. Hattâbî, bu durumun Abdurrahman b. Avf (r.a)'ın bu husustaki şahitliğine kadar, ashab-ı kiramın mecûsî-lerden cizye alınmayacağı görüşünde olduklarına delalet eder, der.

Nitekim 3044 numaralı hadis-i şerifte ifade edildiği gibi Hz. İbni Abbas'ın da Esbezli bir mecusinin "Hz. Peygamber bizim ya müslümanlığı kabul etmemizi yahut da kılıçtan geçirilmemizi emrediyor" dediğini işiterek mecûsîlerden cizye alınmayacağına hükmettiği, fakat halk Hz. Abdurrahman b. Avf'ın bu mevzudaki şahitliğini işitince Hz. İbn Abbâs'ın rivayetine uymayı bırakıp Hz. Abdurrahman b. Avf'ın sözüyle amel etmeye başladıkları ifade edilmektedir. İbn-i Abbâs'ın rivayetinin kaynağı "Esbez"li bir mecûsi Hz. Abdurrahman'm rivayetinin kaynağı ise Hz. Abdurrahmanın kendisidir. Bir mecûsînin rivayetinin makbul olmadığında ittifak olduğu gibi, bir sahabinin Hz. Peygambere kadar ulaşan bir rivayetinin sıhhatinde de şüphe yoktur.

Bu bakımdan halk Hz. Ibn Abbâs'ın rivayetini bırakıp Hz. Abdurrahman'ın rivayetiyle amel etmişlerdir.

Bütün bunlar mecûsiler'den cizye alındığına delalet eden hususlardır,. Ancak mecûsîlerden niçin cizye alındığı âlimler arasında ihtilaflıdır.

İmam Şafiî'nin iki kavlinden tercih edilene göre, ehli kitaptan oldukları için alınır. Bu kavil Hz. Ali b. Ebî Tâlib'den de rivayet olunmuştur. Âlimlerin çoğuna göre, ehl-i kitaptan değillerdir. Yahudilerle hristiyan-lardan cizyenin nassı kitapla mecûsîlerden ise sünnetle alınır.."[374]

30-32. Cizyenin Toplanmasında Halka Zulmetmenin Hükmü

3045... Urve b. ez-Zübeyr'den (rivayet olunduğuna göre), Hişam b. Hakim (b. Hizam) Hımıs'ta iken acem fellahlarından bir takım insanları cizye ödemek için güneşte tutan bir adam bulmuşda "Bu da ne?" diye sormuş ve ben Rasûlullah (s.a)'i

"Şüphesiz ki aziz ve celil olan Allah dünyada insanlara işkence yapan kimselere azab eder." derken işittim demiş.[375]

Açıklama

Bu hadis, halka haksız yere zulmeden veya işkence yapan kimselerin Allah'ın azabına uğrayacaklarını ifade etmektedir.

Haklı olarak verilen kısas, had ve ta'zir cezaları ise bu hadisin hükmüne dahil değildir.

Metinde geçen "elkıbt" kelimesi Müslim'in Sahîh'inde "elenbat = acem fettanları" şeklinde rivayet edilmiştir.[376] Müslim'in diğer bir rivayetinde de "ennebt = acem fellahı" şeklindedir.[377] Sünen-i Ebû Dâvûd'da geçen Müslim'in diğer bir rivayetinde de "kıpt" kelimesi Mısır halkı için kullanılır. Hadis-i şerifte anlatılan olay Şam'ın Hımış şehrinde geçtiğine göre, Müslü-min Sahih'indeki rivayetin daha doğru olduğu anlaşılır. Çünkü Hımıs'da yaşayanlar kiptiler değil Nebtilerdir. Demek ki Sünen-i Ebû Davud'un nüshası çıkarılırken "nebt" kelimesi yanlışlıkla "kıbt" şeklinde yazılmıştır. Biz bu düşünceden hareket ederek bu kelimeyi aslına uygun olarak acem fellahları şeklinde tercüme ettik.[378]

31-33. Müslümanların Himayesinde Yaşayan Azınlıklar Ticaretle Uğraştıkları Zaman Ondabir Vergi Öderler

3046... Harb b. Ubeydullah'(ın anne cihetinden dedesi olan şahsın) babasından (şöyle) dedi(ği rivayet olunmuştur). Rasûlullah (s.a) (şöyle) buyurmuştur:

" Ondabir vergiler ancak yahudiler ve Hıristiyanlar üzerinedir. Müslümanlar üzerinde ondabir vergi yoktur.”[379]

3047... Harb b. Ubeydullah, (birde, bir önceki hadisin) manâsını Peygamber (s.a)'den (rivayet etmiştir. Ancak bu rivayetinde) "ondabir vergiler" kelimesi yerine haraç kelimesini rivayet etmiştir.[380]

3048... Bekr b. Vail (kabilesin)deri bir adamın dayısından (şöyle) dedi(ği rivayet edilmiştir.Ben Rasûlullah (s.a)'e

“Ey Allah'ın Rasûlü! Kavmimden ondabir vergi toplayayım mı?" diye sordum da:

"Ondabir vergiler, ancak yahudiler ve hırıstıyanla üzerinedir" buyurdu.[381]

3049... Harb b. Ubeydillah b. Umeyr es-Sakafi'nin Tağlib oğullarından olan dedesinden (şöyle) dedi(ği rivayet olunmuştur.)

Peygamber (s.a)'e gelip selam verdim, bana İslâm'ı ve kavmimden müslüman olanlardan zekatı nasıl toplayacağımı öğretti. (Yanımdan ayrıldıktan) sonra (tekrar) kendisine dönüp.

“Ey Allah'ın Rasûlü! Ben zekatın dışında bana öğrettiklerinin hepsini iyice belledim. Kavmimden müslüman olanlardan ondabir vergi de toplayayım mı?" diye sordum.

"Hayır onda bir vergi ancak hıristiyanlar ve yahudiler üzerinedir" buyurdu.[382]

Açıklama

Hanefi âlimlerinden İbn Melek'in dediği gibi: Burada geçen "öşür" = Ondabir" kelimesiyle kasdedilen ziraat mahsullerinin zekatı anlamına gelen ondabir vergi değil tüccarların mallarından alınan ondabir ticaret vergisidir.

Ticaret vergisi, hem müslümanİarın hem de zımmîler ile müste'minlerin pasaport ile İslâm topraklarında seyahat eden yabancıların ticaret mallarından alınır. Bu ticaret malları, emtia kabilinden olacağı gibi hayvan, tahıl, para ve ziynet eşyası kabilinden de olabilir. Asılları baki kalmak şartıyla kendilerinden istifade edilen kumaş, elbise, silah, altın ve gümüşten yapılmış kaplar emtiadan sayılır, tekili meta'dır.[383]

Bu vergiyi toplayacak olan ve aşır denilen memur, hür, müslim, kuvvet ve necdet sahibi olup şehir ve kasabalardan hariç büyük bir güzergahda ikâmet ederek tüccarın serbestçe gezip dolaşabilmelerini temin eder ve mallarını yol kesicilerden ve diğer tehlikelerden korur. Bunun karşılığında da muayyen vergileri tahsil eder. Bir kimsenin bu vergiyle mükellef olabilmesi için akıl ve baliğ olması gerekir.[384]

Bu vergiyi toplayacak olan ve âşir denilen memurun da mükellefleri himayeye kadir olması gerekir. Binaenaleyh çocuklar ve mecnunlar bu vergiyi ödemekle mükellef olmadıkları gibi, mükelleflerin güvenliğini sağlamaktan aciz kalan bir devlet adına, tahsildarlık yapan bir memur da mükelleflerden bu vergiyi toplayamaz.[385]

Bu mevzuda Hattâbî (r.a) de şöyle diyor: Aslında müslümanlardan toprak mahsullerinden Öşür adıyla alman vergiden başka bu isimle bir vergi daha alınamaz. Ancak sulh antlaşması esnasında şart kılınmışsa yahudilerle hıristiyanlardan anlaşmaya uygun olarak belli mikdarda herhangi bir vergi alınabilir. Ancak bu vergi cizye mikdarindan fazla olamaz. Ve bu verginin müslümanların toprak mahsullerinden alınan öşür vergisiyle hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü müslümanlara mahsus olan öşür vergisi bir ibadet niteliği taşıması cihetiyle yahudi ve hıristiyanların topraklarından alınamaz. İmam-ı Şafiî (r.a)'ın görüşü budur.

İmam Ebû Hanefi (r.a)'e göre, eğer bu hıristiyan ve yahudilerin tabi oldukları devlet kendi ülkesinde bulunan müslüman tacirlerden bu vergiyi alıyorsa, biz de onların tacirlerinden alırız. Eğer onlar almıyorlarsa biz de almayız. Hanefi ulemasından İbn Melek de bu görüştedir.[386]

Fakat Hanefî mezhebinde kararlaştırılan görüş şudur:'Müslümanlara ait ticaret mallarından kırktabir, zımmîlere ait ticaret mallarından yirmide-bir

vergi alınır. Tacir olan müste'minlere (pasaportlulara) gelince bunların haklarında mensub oldukları hükümetlerin İslâm tacirlerine karşı yaptıkları muamelenin aynısı uygulanır.[387] Müslüman tacirlerin mallarının eşkıya tehlikesinden korunması karşılığında yol uğraklarında bulunan görevlilere ödedikleri ondabir vergi pasaportlu tüccarlardan da alınır.

Bezlu'l-Mechûd yazarının açıklanmasına göre, Şerhu VSünne isimli eserde şöyle denilmektedir.[388] "Tacir bir harbî pasaportsuz veya anlaşmasız olarak İslâm ülkesine girecek olursa, malları ganimet olarak elinden alınır. Eğer ondabir veya daha çok yada daha az bir vergi ödemek şartıyla girecek olursa şart koşulan mikdar alınmakla yetinilir..." Ebû UbeydMn "Kitab'ül-Emval" isimli eserinde Hz. Ömer'in Ziyad b. Hudeyr'i hurmaların vergisini toplamak üzere gönderirken ona "müslümanların ticaret mallarından kırk-tabir, zımmilerin ticaret mallarından yirmidebir harbîlerin (pasaportlu olarak İslâm ülkesine girenlerin) den de ondabir vergi alacaksın."[389] buyurması Hanefîlerin bu mevzudaki görüşünü desteklemektedir. Çünkü o sıralarda müs-lümanlara düşman görünen devletler mu'tad olarak müslümanlardan ondabir gümrük vergisi alıyorlardı. Bu sebeple Peygamberimiz, dış ticarette mu-tad olan ondabir vergiye bir süre tabi oldu.[390]

3050... İrbad b. Sariye es-Sülemi'den demiştir ki:

Peygamber (s.a.) le birlikte Hayber'e inmiştik. Yanında da ashabından (o gün) beraberinde bulunan kimseler vardı. Hayberin başkanı inatçı ve kurnaz bir adamdı. Peygamber (s.a)e dönerek

"Ey Muhammed sizin, bizim eşeklerimizi kesmeniz, meyvelerimizi yemeniz ve kadınlarımıza saldırmanız caiz midir?" dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a) öfkelenip:

“Ey Avf'ın oğlu atına bin ve -Haberiniz olsun! Cennet (e girmek) mü'minden başkasına helal değildir. Namaz için toplanınız- diye haykır." buyurdu. (Avf'ın oğlu da bu emri yerine getirdi). Bunun üzerine (ashab-ı kiram bu davete uyarak) toplandılar. Peygamber (s.a) onlara (imam olup) namazı kıldırdı. (Namaz kılındıktan) sonra ayağa kalkıp:

"Sizden biriniz koltuğuna yaslanarak Allah'ın şu Kur'ân'daki yasakladığı şeylerden başka hiç bir şeyi yasaklamadığını mı zannediyor? Şunu iyi bilin ki: Vallahi ben (hem) öğüt verdim (hem bazı şeyleri) emrettim, (bazı şeyleri

de) yasakladım. (Benim emrettiğim ve yasakladığım bu) şeyler Kur'ân (daki yasaklar) kadar vardır. Yahutta ondan daha fazladır. Yüce Allah sizin izinsiz olarak kitap ehlinin evlerine girmenizi helal kılmadığı gibi üzerlerinde olan vergiyi ödedikleri zaman karılarına saldırmanızı ve meyvelerinizi yemenizi de helal kılmadı" buyurdu.[391]

3051... Cüheyne (kabilesin) den (ve Hz. Peygamberin sahabile-rinden olan) bir adamdan (rivayet olunmuştur.) Dedi ki: Rasûlüllah (s.aj (şöyle) buyurdu:

"Muhakkak kî siz bir kavimle savaşacak ve onlara galib geleceksiniz, canlanın ve çocuklarını size karşr mallarıyla korumaya çalışacaklar. (Bu hadisin diğer ravisi) Said (İbn Mansur ise rivayetinde Müsedded'den fazla olarak şunları da) söyledi -sizinle bir anlaşma üzerinde barış yaparlar- (bu cümleden sonra her iki ravide rivayetlerinde) birleş(ip Hz. Peygamberin sözlerine devamle şöyle de)diler.Onlardan bu anlaşma (da belirlenen vergi mikdarın) dan fazla birşey almayınız. Bu size yakışmaz."[392]

3052... Rasûlüllah (s.a)ın sahabilerinden bir cemaat akraba olan babalarından Rasûlüllah (s.a)in (şöyle) buyurduğunu (rivayet ettiler)

"Dikkatli olun. Kim bir zımmîye zulm ederse yahut onu(n hakkını) kısarsa, veya ona gücünün yetmiyeceği bir vergi yüklerse, yada gönülsüz olarak ondan birşey alırsa, kıyamet gününde onun hasmı be-

nim."[393]

Açıklama

Bilindiği gibi muslumanlıkta ahde vefa etmek, yanı verilen bir söze sadık kalmak, son derece önemli bir husustur. Hatta verilen bu söz kâfire bile olsa, yine o söze bağlı kalınıp icabını yerine getirmek İslamın emridir.

Rasûlü Zişan Efendimiz bu babda yer alan hadis-i şeriflerde, karşılıklı anlaşma ile islam ülkesinde vatandaş olarak yaşama hakkını elde etmiş olan gayri müslim tebaanın, anlaşma şartlarına uygun kaldıkları sürece, zımmîlik haklarına riayet edilmesi, mal, can ve namuslarına dokunulmaması, emredilmekte fakat, bu anlaşmanın kendilerine yüklediği cizye vergisini vermedikleri takdirde bu haklan kaybedecekleri, ifade edilmekte,

vatandaşlık görevini yerine getiren bir zımmîye zulmeden kimselerin kıyamet gününde hasımlarının bizzat Hz. Peygamber olacağı vurgulanmaktadır.

Bu babda yer alan 3051 numaralı hadis-i şerifte ise bu" hususun yanında bir de sünnetin önemine ve kapsamının genişliğine dikkat çekilmektedir.

Bu bakımdan biz burada İslam ülkesinde yaşayan bu gayri müslim vatandaşlarla, sünnetin önemi ve kapsamı üzerinde kısaca duracağız.

Bilindiği gibi, kendilerine sağlanan bir zımmîlik antlaşması gereğince İslam devleti içinde daimi olarak oturan ehl-i kitap ve hiristiyanJara zımmî, denir.[394]

İslam devleti, ödedikleri cizye ismi verilen bir vergi karşılığında onları himaye eder ve korur.

Yüce Allah Kuran-ı Keriminde şöyle buyuruyor. "Kendilerine kitap verilenlerden ne Allah'a, ne ah i re t gününe inanmayan Allah'ın Peygamberinin haram ettiği şeyleri haram tanımayan, hak dinini din olarak tanımayan kimselerle, zelil ve hakir olarak kendi el(ler)iyle cizye verecekleri zamana kadar, muharebe edin..."[395]

Zımmîlere ait İslâm hukuku kaidelerini incelememiz, bize, islamiyetin çok ülkelerde müslümanlar ile zımmiler arasında eşitliği tesis ettiğini, onlara birçok haklar verdiğini, hayatlarını, mallarım ırz ve namuslarını teminat altına aldığını, onlara müslümanlar in katıldığı mesuliyet ve vazifelerin birçoğunda haklar verdiğini, söz, inanç ve dini ibadetlerini ifa hürriyetleri sağladığını ve onlara işkence ve kötülük yapılmasını yasakladığını ve iyi muamele yapılmasını tavsiye ettiğini gösteriyor.

İslamiyetin müslümanlar ile onlar arasında bazı haklarda ayırım yapması, onların şahsiyeti ile ilgili olmayan bir konu olup, İslamiyetin gözet mekle vazifeli olduğu genel menfaatleri sağlama konusuyla ilgilidir. Bilindiği gibi, İslâmda idare dini bir idaredir, herhangi bir kamu hizmetine giren bir kims«: in İslam hukukunu tatbik etmesi şarttır. Zımmîler müslüman olmadıklarına göre, onlara büyük kamu hizmetleri görevleri verilemez. Ayrıca gayr-ı müslimin müslümanlar üzerinde kamu yetkisine haiz olması kabul edilemez bir iştir. Çünkü, bu gibi bir tasarruf müslümanların şuurunu yaralama neticesi verir...[396]

Bu zimmîleştirme mukavelesi, aşağıdaki hallerde nihayete erer:

1- İsyan

2- Cizye vergisini ödeme mecburiyetini red

3- Hükümete itaati red,

4- Hür bir müslüman kadınla zina,

5- Bir düşman devlet ferdine sığınma hakkı vermek ve bu devlet lehinde casusluk yapmak.

6- Allah'ın, Resulünün ve kitabının kudsiyetine tecavüz etmek,

7- Bir müslümanın dinden dönmesine sebeb olmak,

8- Haydutluğa kalkışmak,

9- Islâmın aziz tuttuğu prensiplere açıktan açığa muhalif hareketlerde bulunmak.

10- Faizli muamelelere düşkün olmak ve buna benzer şeyler[397] Sünnetin Önemi:

Rasûlü Ekrem Efendimizin Sünneti birçok yönlerden büyük bir Önem taşımaktadır. Dindeki yer ve önemine şu âyet ve hadisler ışık tutmaktadır.

1. "Rasûl size ne verirse onu alınız size ne nehyederse o şeylerden de vazgeçiniz."[398]

2. "Kim Rasûle itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur."[399]

3. Deki Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah'da sizi sevsin ve sizin için günahlarınızı bağışlasın.[400]

Mikdam b. Madikerb derki, Rasülüllah (s.a) şöyle buyurdu: "Bana Kur'an ve onunla beraber onun gibisi (sünnet) verildi. Yakında, karnı tok, koltuğuna yaslanmış birisi: Size bu Kur'an yeter; onda neyi helal bulursanız helâl kabul ediniz, onda neyi haram bulursanız haram biliniz, diyecek. Şunu iyi biliniz ki, Allah Rasûlünün haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir! Dikkat ediniz: Size ehlî eşek eti, köpek dişli yırtıcı hayvanlar, aranızda anlaşma bulunan millet ferdinin kayıp eşyası,., helâl değildir. Ancak bu sonuncudan sahibinin vazgeçmesi müstesna..."[401]

Sünnetin Kur'an'ın yanındaki durumu üç şekilde bulunur:

a- Her bakımdan ona uyar ve onun aynı olur; bu takdirde bu konuda iki delilin, takviye için birleşmesi söz konusudur,

b- Kur'ân'da kastedilen şeyi açıklamak için gelmiş bulunur.

c- Kur'ân-ı Kerim'in temas etmediği bir bilgi ve hükmü getirir. Bu üçüncüsü doğrudan doğruya Rasül-i Ekrem'den (s.a) gelme bir hükümdür. Bunda da ona itaat gereklidir. Eğer Rasûlüllah'ın (s.a) yalnız Kur'ân'a uyan (ve onda bulunan) sözleri dinlense, başka sözlerine (sünnetlerine) itât

edilmeseydi, O'îıa has bir itaat bulunmamış olurdu. Halbuki Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Kim Rasûle itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur..."[402] Kim mütevatir veya meşhur olmakça -Kur'an'da bulunmayan bir hükmü getiren- sünnet dinlenmez" dese çelişkiye düşmüş olur. Çünkü cumhur şu konularda tek başına âhid haberi kullanmış ve onunla hükmetmişlerdir:

1. Kadını halası veya teyzesi üstünde nikahlamanın haram olması,

2. Soy akrabalığından haram olanlar derecesinde süt akrabalığından da nikahın haram olması,

3. Alış verişte şart koşma muhayyerliği,

4. Şüf'a kaideleri ve müessesesi,

5. Seferde olmadan rehin,

6. Büyük annenin mirası (varis olması)

7. Hayız görenin oruç tutmaması ve namaz kılmaması,

8. Ramazanda oruçlu iken münasebette bulunana keffâret gerekmesi,

9. Vitr namazının vâcib olması,

10. En aşağı mehrin on dirhem olması,

11. Oğuldan olan kız torunun- ölenin kızıyla- altıdabir hisse olması,

12. Oğul katili babanın kısas edilememesi,

13. Mecûsîlerden de cizye vergisinin alınması... Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Sünnet ehlinin bu konuda daha bir çok delilleri vardır. Hatta sünettin hüccet olduğunu isbat için başlı başına tezler yapılmış ve eserler yazılmıştır.[403]

32-34. Müslüman Olduğu Sene İçinde Zımmîden Cizye Alınır Mı?

3053... Ibn Abbâs'dan demiştir ki: Rasûlüllah (s.a)
"Müsİümana cizye yoktur" buyurdu.[404]

3054... Muhammed b. Kesir dedi ki: Süfyan'a şu (bir önceki) hadisin tefsîri soruldu da (bir zımmî) "müslüman olunca ona cizye (vermesi) gerekmez" cevabını verdi.[405]

Açıklama

Metinde geçen müslümana cizye yoktur sözü iki şekilde te'vıl edilmiştir.

1. Eğer bir yahudi müslüman olur ve elinde de bir haraç arazisi bulunursa, kendisinden cizye vergisi arazisinden de haraç vergisi düşer Süfyân-ı Sevri ile İmam Safi (r.a) bu görüştedirler.

Hz. Sûfyan-ı Sevri'ye göre, eğer bu arazi savaş yoluyla alınmış ise, müslüman olduğu için sahibinden cizye vergisi kalkarsa da bu topraktan haraç vergisi kalmaz.

2. Bir zımmî sene ortasında müslümanlığı kabul edecek olursa, henüz sene tamamlanmadığı için kendisinden o senenin vergisi istenemez. Nitekim üzerinden bir yıl geçmeden fakir duruma düşen bir müslümandan elinden çıkan malların zekatı da istenemez. Çünkü bu mallara zekat düşmesi için üzerlerinden tam bir sene geçmesi gerekir. Halbuki burada bu mallar sene ortasında sahibinin elinden çıkmışlardır.

Üzerinden tam bir sene geçtikten sonra müslüman olan bir zımmînin cizye ödeyip ödemeyeceği konusu ise ihtilaflıdır. Ebû Ubeyd el Emval isimli eserinde bu durumda olan bir zımmînin geçen senenin cizye vergisini ödemekle mükellef olmadığını söylemekte ve bu hususta Hz. Ömer'in bir uygulamasını delil getirmektedir.

İmam Ebû Hanife (r.a)e göre sene sonunda cizye vergisini henüz ödemeden ölen bir zımmînin kalan malından bu vergi alınamadığı gibi onun varisleri de bunu ödemekle mükellef tutulamazlar. Çünkü bu cizye vergisi bir borç niteliğinde değildir.

Eğer bu zımmî sene sonunda müslümanlığı kabul edecek olursa cizye vergisi de kendisinden düşmüş olur.

İmam Şafiî (r.a)e göre, bu vergi bir borç niteliği taşıdığından geçen senenin cizye vergisi diğer borçlular gibi sahibinden istenir.[406]

33-35. Devlet Başkanı Müşriklerden (Gelen) Hediyeleri Kabul Edebilir

3055... Abdullah el-Hevzenî dedi ki: Rasûlüllah (s.a) in müezzini Bilal'Ie Haleb'de karşılaştım da

"Ey Bilal! Rasûlüllah (s.a)in geçimi nasıldı bana anlat" dedim. (Şöyle) cevab verdi:

"Yüce Allah'ın onu (Peygamber olarak) gönderdiği günden beri nesi varsa, onları kendisi hesabına harcama yetkisi bana aitti. (Bu yetki bende) Rasûlüllah (s.a)in vefatına kadar (devam etti)

Kendisine bir müslüman gelirde o'nu(n) çıplak (olduğunu) görürse -git borç para bulda (onunla) şu adama bir elbise alıp giydir ve kendisini doyur-diye bana emir verirdi. Hatta (bir defasında) müşriklerden biri karşıma gelip "Ey-Bilal benim imkanım vardır. Benden başka kimseden borç isteme" dedi. Bende (öyle) yaptım (yine) bir gün abdest almış namaz için ezan okumak üzere kalkmıştım. Bir de baktım ki, o müşrik tacirlerden oluşan bir cemaat içersinde (bana doğru) yönelmiş (geliyor) Beni görünce:

"Ey Habeş'li" diye seslendi. Ben de

"Buyurun!" diye cevap verdim. Beni asık bir suratla karşıladı ve bana ağır bir söz sarfedip

"Seninle ay(ın sonu) arasında kaç (gün) kaldı biliyor musun?" dedi Bende:

(Ayın sonu): "Yakındır" dedim.

"Seninle onun arasında dört (gün) var. (Ayın sonu gelince seni) üzerindeki borca karşılık yakalayıp (köle olarak) göndereceğim. Daha önceki gibi yine davar güdeceksin insanların içini kaplayan (üzüntü o anda benim de) içimi kapladı. Nihayet yatsı namazını kıldım, Rasûlüllah (s.a) ailesinin yanına döndü. Yanına (girmek için) izin istedim, izin verdi. (Yanına girince) "Ey Allah'ın Rasûlü anam ve babam sana feda olsun, kendisinden borç almış olduğum bir müşrik bana şöyle şöyle söyledi. Bunu benim hesabıma ödeyecek senin yanında da benim yanımda da bir mal yok. ou işse benim kepaze bir duruma düşmem demektir. Binaenaleyh Allah'ın, Rasûlüne (s.a) benim borcumu ödeyecek (kadar) bir mal ihsan etmesine kadar şu müslüman olmuş kabilelerden birine kaçmama izin ver!" dedim. Ve (yanından) çıktım. Nihayet evime geldim. Kılıcımı, (kılıcımla kınını içerisine koyduğum) torbamı, ayakkabılarımı ve kalkan»mi (alıp ertesi gün çıkacağım yolculukta yanımda götürmek üzere) yanıbaşıma koydum. Nihayet (fecr-i sadık denilen) ilk sabah'ın dikey (aydınlığı) doğunca artık yola çıkmaya karar vermiştim. Bir de baktım ki: Bir adam

“Ey Bilal! Rasûlullah (s.a)seni çağırıyor" diye (bana doğru) ko-$u(p geli)yor. Bunun üzerine yola düşüp Rasûlullah (s.a)a vardım ve (orada)

yükleri üzerinde çöktürülmüş, dört deve gördüm. (Konuşmak için) izin istedim, Rasûlullah (s.a):

"Müjde yüce Allah sana borcunu ödeyecek imkânı gönderdi" dedi. sonra "çöktürülmüş dört deveyi görmedin mi?" dedi. Bende:

"Evet" cevabını verdim. Bunun üzerine

"Onların da, üzerlerindekilerde senindir. Üzerlerinde giyecek ve yiyecek var. Onları bana Fedek başkanı hediye etti. (Şimdi) onları al ve borcunu öde!" buyurdu. Bende öyle yaptım. (Hz. Bilal sözlerine devam ederek) hadisi(n geri kalan kısmını şöyle) anlattı. (Bir süre) "sonra mescide gittim. Birde baktım Rasûlullah (s.a) mescidde oturuyor. Kendisine selam verdim:

"Üzerindeki (borç) ne oldu?" dedi "Yüce Allah, Rasûlullah (s.a)in üzerinde bulunan herşeyi ödedi, (ödenmedik) bir şey kalmadı" cevabını verdim.

(Gelen mallardan borç ödendikten sonra) "Bir şey arttı mı?" diye sordu.

"Evet" dedim.

"Beni on(u elimizde tutmanın sıkıntısın)dan kurtarmaya bak. Çünkü sen beni bundan kurtarıncaya kadar aile halkımdan hiçbirinin yanma giremem" buyurdu.

Rasûlullah (s.a) yatsı namazını kılınca beni çağırdı ve:

"Yanındaki mal ne oldu?" diye sordu. Ben de

"O, (hala) yanımdadır. Çünkü yanıma onu kendisine verebileceğim ihtiyaç sahibi) bir kimse gelmedi" dedim. Rasûlullah (s.a)de geceyi mescidde geçirdi. "Evine gitmedi" Hz. Bilal sözlerine devam ederek) hadisi(n kalan kısmını şöyle) anlattı. Ertesi gün yatsı namazını kılınca beni (yine) çağırdı

"Yanındaki mal ne oldu?" diye sordu. Ben de: “Ey Allah'ın Rasûlü Allah seni on(un sıkıntısın)dan kurtardı.' dedini. Bunun üzerine bu mal yanında iken kendisine ölümün yetişmesi korkusundan (kurtulmasından) dolayı "Allahu ekber Elhamdülillah!" dedi. Sonra (oradan uzaklaştı) Bende kendisini takibe koyuldum. Nihayet hanımlarının yanına varıp her birine ayrı ayrı selam verdi ve yatağına vardı. İşte senin (benden) sorduğun (Rasûl-ü Ekremin nafakası) bundan ibarettir."[407]

3056... (Bir önceki) Ebû Tevbe hadîsi manâ olarak ve yine aynı senetle bir de Hz. Muaviye'den (rivayet olunmuştur. Şu farkla ki bir önceki hadiste

geçen -Allah'ın Rasûlüne)- benim borcumu ödeyecek..." (kadar bir mal ihsan etmesine kadar) sözünün yanında (Hz. Bilal'ın) "Rasûlullah (s.a) benim bu isteğime sükutla cevap verdi. Ben de sükuttan pek memnun kalmamıştım." dedi(ği rivayeti de yer almaktadır)[408]

3057... Iyâd b. Hımâr'dan demiştir ki:

Peygamber (s.a)e bir deve hediye et(mek iste)miştim. Bunun üzerine (bana):

"Sen müslüman öldün mu?" diye sordu. Ben: "Hayır" cevabını verdim. Peygamber (s.a)de:

"Ben müşriklerin bağışlarını kabul) den men edildim" buyurdu. [409]

Açıklama

3055 ve 3056 numuralı hadis-i şerifler, müşriklerden hediyye almanın caiz olduğuna delalet ederlerken 3057 numaralı hadis-i şerif bunun caiz olmadığına delalet etmektedir.

3057 numaralı hadis-i şerif hakkında İmam Tirmizi şöyle diyor: "Rasûlullah (s.a)den müşriklerin hediyyelerini kabul ettiği de rivayet olunmuştur. Bu hadisde ise kerahiyet zikredilmiştir ki bunun müşriklerin hediyyelerini bir müddet kabul ettikten sonra vuku' bulduğu ve artık onların hediyyelerini kabulden menedildiği muhtemeldir."[410]

Hattâbî ise, 3057 numaralı hadis-i şerifi açıklarken şu görüşlere yer veriyor.

"Rasûl-ü Zişan Efendimizin bu hediyyeyi reddetmesi iki şekilde tefsîr edilmiştir.

1. Bu hedıyyeyi reddetmekle onu müslüman olmaya davet etmek istemiştir.

2. "Hediyyeleşiniz de aranızda karşılıklı sevgi meydana gelsin." [411] hadis-i şerifinde açıklandığı üzere hediyeleşmek, özellikle hediyyeyi kabul eden kişide onu kendisine veren kişiye karşı bir sevgi duygusu meydana getirir, Hz. Peygamber bu hediyyeyi alması neticesinde kalbinde onu veren müşrike karşı bir sevginin doğmasından korktuğu için kabul

etmeyip, reddetmiştir. Çünkü bir peygamberin kalbinin bir müşrike meyi etmesi asla caiz değildir.

Hz. Peygamberin Habeşistan kralı Necaşi'den gelen hediyyeleri kabul ettiği bilinen bir gerçek ise de, O hâdiseyle buradaki hâdise kıyas edilemez. Çünkü Necaşi ehl-i kitap idi. Bilindiği gibi ehl-i kitabın yiyecekleri bize helal kılındığı gibi onların kadınlarını nikahlamamız da helâl kılınmıştır. Müşrikler ise böyle değildir."

Gerçekten Hz. Peygamberin Eyle Malikinden hediye olarak gelen bir katır, Ükeydir'den gelen ipek cübbeyi, Rum padişahından gelen boyalı ipek bir elbiseyi kabul ettiği de bilinmektedir.[412]

Hafız ibn Hacerin dediği gibi, Taberi Hz. Peygamberin müşriklerden gelen hediyyeleri kabul ettiğini ifade eden hâdiselerle, kabul etmediğini ifade eden hâdiselerin arasını telif etmek için:

"Hz. Peygamberin bu hediyyeleri kabul etmediğini ifade eden hadisler, hükümleri sadece Hz. Peygamberin şahsını ilgilendiren özel hadislerdir. Bir başka ifadeyle bu hadisler Hasais-i Nebeviyye ile ilgilidir.

Kabul ettiğini ifade eden hadislerse, hükümleri bütün müslümanlara ait olan hadislerdir." demişse de bu söz pek isabetli görünmüyor. Çünkü müşriklerden hediyye kabul etmenin caizliğine delalet eden hadisler arasında sadece Hz.'Peygamberin şahsını ilgilendiren hadislerde vardır.

Bazıları da bu hadislerden, müşriklerden hediyye kabulünün caiz olmadığını ifade eden hadisler, hediyyesiyle müslümanlann gönlünü kazanıp müs-lümanları kendine bağlamak isteyen müşriklerin hediyyeleriyle ilgili hadislerdir. Caiz olduğunu ifade eden hadislerse böyle bir gaye taşımadığı bilinen ve hediyyesinin kabulü gönlünün İslama ısınmasına vesile olacağı umulan Müşriklerin verdiği hediyyelerle ilgili hadislerdir" demişlerdir. En isabetli açıklama da budur.[413]

34-36. (Devlet Başkanının) Toprakları Parselle(yip Tebaasına Bağışla)ması

3058... Alkame b. Vâil(in, babasından rivayet olduğuna göre) Peygamber (s.a) Hadramevt'te bulunan bir araziyi parselleyerek kendisine vermiştir.[414]

3059... (Bir önceki hadisin) bir benzeri de aynı senetle (yine) Alkame'den (rivayet olunmuştur.)[415]

Açıklama

Ikta: Lugatta; bir kimseyi delil ve burhanla ilzam etmek, inan-dırmaktır. Aslı, kesmek, parçalamak, kesime vermek manâlarına gelen kataa fülindendir. Istılahta: Devlet reisinin, beytü'1-mâle ait araziden bir şahsa bir mikdar toprağı mukataa yoluyla vermesi demektir. Yapılan bu işleme Ikta’ (= kesime verme), bu şekilde verilen araziyi mukataa-lî(= kesime verilen) arazi, katıa, denilir. Katianın çoğulu "katayi" gelir. Ve7 rene Muktı* (= kesime veren), verilen sahsa da "Muktaunleh" denir.[416]

Merhum Ö. Nasuhi Bilmen Efendi, îkta'ı şöyle ta'rif etmiştir: "Araziyi memleketten bazı parçaların (= çiftliklerin) vergilerini beytü'l-malden vazife almaya mustahik olan Zevata Veliyyü'l-emrin tevcih ve tahsis etmesidir. Bu halde bunların vergilerini toplama salahiyeti o zatlara ait olur.[417] Kısaca mukataa ıstılahta: Özel kesim eliyle işletilen ve devlete belli bir pay ödeyen devlet işletmeleri anlamına gelir. Devlet reisi beytülmale ait olan bu toprakları belirli bir kesime verirken daima ammenin menfaatini gözönünde bulundurur. Amme menafaati de;

1. Arazinin işlenmesi,

2. Beytülmalin gelir kaynaklarından biri haline gelmesi,

3. Şahsın amme yararına olan bir işi başarması karşılığı mükafat olarak verilmesi veya

4. Böyle bir işe teşvik için önceden ıkta'da bulunması şekillerinde karşımıza çıkar.[418]

Hanefî Ulemasından, el-Kâsânî, Hanefî âlimlerinin bu mevzudaki görüşlerini açıklarken şöyle diyor:

"Arazi,

1. araziy-i memluke (mülk arazi)

2. Mülk olmayan mubah arazi olmak üzere iki kısma ayrılır. Ayrıca mülk arazi

a. Ma'mur,

b. Harab olmak üzere iki kısma ayrıldığı gibi mülk olmayan mubah arazide

1. Beldeye bitişik olupta halkın yakacağım temin etmesi ve hayvanların otlatılması için tahsis edilen arazi

2. Beldeye bitişik olmayan ölü arazi kısımlarına ayrılır.

Ma'mur olan mülk arazide sahibinin izni olmadan hiçbir kimse tasarrufta bulunamaz. Çünkü sahibinin onun üzerindeki mülkiyet hakkı başkasının onun üzerinde tasarrufta bulunmasına manidir.

Belde sınırları dışında bulunan ölü arazi ise, kimsenin mülkü değildir. Belde sınırlan içerisinde kalan arazinin hepsi mülk arazi olduğundan belde sınırları içerisinde ölü arazi bulunamayacağı gibi.

Beldenin dışında bulunan ormanlık yada mera olan mubah arazi üzerinde de hiç kimsenin tasarruf hakkı yoktur. Bu bakımdan ammenin maşla hatı söz konusu olmadıkça devlet başkanı bile buraları parselleyip şahsın emrine tahsis edemez. Ancak Devlet başkanı müslümanların yararına olan hususlarda ölü arazi üzerinde tasarrufta bulunabilir. Ve şartlar dahilinde ölü araziyi parselleyip özel kişilere verebilir.

Bu cümleden olarak devlet başkanı beldenin imarı için ölü arazi üzerinde bulunan nehirleri, özel kişilere kiraya verip onların geliriyle köprüleri tamir edebilir. Bu durumda o arazi ölü arazi olmaktan çıkıp mülk arazisi olur.

Devlet başkanı müslümanların maslahatı veya beldenin imarı gibi bir maksada mebni olarak ölü bir araziyi parselleyip özel kişilerin tasarrufuna verir. O kişilerde bu araziyi üç sene mühmel bırakırlarsa o arazi tekrar ölü arazi haline dönüşür. Bu sebeple onu p şahıslardan alıp bir başka şahsa verir. Çünkü Peygamber (s.a) -Bir arazinin etrafını çeviren bir kimsenin (o araziyi işletmediği takdirde) onun üzerinde üç seneden fazla mülkiyet hakkı yoktur- buyurmuştur.

Tirmizî'nin Sünen'inde mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifi'in sonunda şu manâya gelen bir ilave yer almaktadır: "Mahmûd dedi ki! Ennadr, bu hadisi bize Şu'be'den -O toprağı kesip kendisine vermesi için Muaviye'yi de onunla beraber gönderdi-" ilavesiyle rivayet etti.

Hadisi sarihlerinin açıklamasına göre buradaki Muaviye'den maksat Hz. Muaviye b. Ebi Süfyân (r.a)Mır.[419]

3060... Amr. b. Hureys'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a) (elindeki) yayla bana Medine'de bir ev (yeri) çizdi ve:

"Sana daha da vereceğim, sana daha da fazlasını vereceğim" dedi.[420]

Açıklama

Rasülü Zişan Efendimizin Medine sınırları içinde kalan ara-ziden bir kısmını ikta' yoluyla parselleyip Hz. Amr b. Hureys'e verdiğini ifade eden ve devlet başkanının tebaasından uygun gördüğü kimselere boş toprakları bağışlamasının caiz olduğunu ifade eden bu hadis-i şerif, Bezi yazarının açıklamasına göre iki cihetten münkerdir.

1. Hadisin ravisi Amr b. Hureys daha çocuk yaşta iken Rasûlü Ekrem vefat etmiştir. Hadis sarihlerinin de ifade ettikleri gibi, Hz. Peygamber vefat ettiği zaman sözkonusu râvi on yaşında idi.

2. Bu hadisi Amr. b. Hureys'den rivayet eden ve isminin Halife olduğunu söyleyen zatın kimliği ise tamamen meçhuldür.

Ayrıca bu hadisin sıhhatine gölge düşüren diğer bir hususta Medine şehri içerisinde bulunan toprakların ıkta' yoluyla parsellenip özel kişilere bağışlandığından bahsetmesidir. Oysa Hz. Peygamberin tatbikatında şehir sınırları içerisinde bulunan toprakların parsellenerek özel şahıslara verildiği görülmemiştir. Çünkü bir önceki hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi, belediye sınırları içerisinde bulunan topraklar "mülk arazi" denilen sahipli topraklar olduğundan sahiplerinin izni olmadan hiçbir fert o topraklar üzerinde tasarrufta bulunamaz. Hafız Münzirî ise, bu hadis hakkında sükut etmiştir.[421]

3061... Rabia b. Ebî Abdurrahman birden fazla kimselerden (rivayet olunduğuna göre) Rasûlullah (s.a) Für'(denilen yer)in nahiyelerinden (biri olan) Kabeliyye (nahiyesi)nin madenlerini Bilâl b. el-Hâris el-Müzeni'ye bağışlamıştır. Bu madenlerden bugüne kadar zekâtın dışında hiçbir (vergi) alınmıyor.[422]

3062... Kesir b. Abdillah b. Amr b. Avf in (dedesi Amr)den (rivayet ettiğine göre) Peygamber (s.a) el-Kabeliyye (denilen nahiye)nin madenlerini deresiyle tepesiyle Bilal b. el-Haris el-Müzeni'ye bağışlamıştır.

(Bu hadisi) Abbâs'm dışında bir râvi de -(şöyle) rivayet etti- (Hz. Peygamber el-Kabeliyye'nin madenlerini) deresiyle tepesiyle (Bilal'e verdi.)

Ayrıca (ona) Kuds (denilen dağ)dan ziraate elverişli olan yerleri de (verdi. Fakat bunları verirken) ona hiçbir müslümanın hakkını vermedi. (Bir de) ona -Bismilllahirrahmanirrahim şu Allah'ın Rasûlü Mu-hammedin, Bilal b. Haris el-Mu'zeni'ye verdiği (yerleri bildiren bir vesikadır. el-Kabeliyye (isimli nahiye)yi deresiyle tepesiyle ona bağışlamıştır.- (Bu olayı) Bir başkasıda (şöyle) rivayet etti. (Hz. Peygamber el-Kabeliyye'nin madenlerini) deresiyle tepesiyle (Bilare verdi) Ayrıca (Ona) Kuds (denilen dağ)dan ziraate elverişli olan yerleri verdi. Fakat bunları verirken ona hiç bir müslüman'ın hakkını vermedi- (Bu hadisin) bir benzerinide Ebu Üveys, Edeyi b. Bekr b. Kinane oğullarının azatlı kölesi Sevr b. Zeyd ve îkrime kanalıyla tbn Abbâs'dan rivayet etmiştir.[423]

Açıklama

el-Kabelıyye Deniz kenarında, Medine ye beş gunluk mesa-fede bir nahiyedir.

Fiir’: Mekke ile Medine arasında bulunan bir mevkidir. Bu mevkide birçok nahiyyeler yer almaktadır. El-Kabeliyye nahiyesi'de burada bulunan nahiyelerden biridir.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifler, Madenlerin zekata tabi olduğuna, binaenaleyh maden sahiplerinin ellerinde bulunan madenlerin zekatlarını vermelerinin farz olduğuna ve devletin yerin altında bulunan katı madenleri ikta usulüyle vermesinin caiz olduğuna delalet etmektedir.

Maden, Lügatte; ikâmet manâsına olan adn maddesinden alınmıştır. Esasen birşeyin istikrar üzere duracağı yer demektir. Çoğulu "Meadın" gelir.

Istılahta; Yaratıldığı günden beri yer altında müstekarr olarak bulanan bir takım ecza ve eczamdan ibarettir ki başlıca üç kısma ayrılır.

1. İzabeye; yani ateş ile yumuşayıp erimeye kabiliyetli olan madenlerdir. Altın, gümüş, demir, bakır kurşun gibi.

2. İzabeye kabiliyyeti olmayan madenlerdir. Kireç, alçı, yakut, zümrüt gibi.

3. Mayi (sıvı); halinde bulunan madenlerdir. Su, tuz, zift, cıva, neft (petrol) gibi.[424]

Yapılan bazı araştırmalar, Hz. Peygamberin, Kabeliyye madeninin yerin derinliklerinde bulanan bir altın madeni olduğunu ortaya koymaktadır.[425]

Araziyi Öşriyye veya haraciyye içerisinde bir müslüman veya zimmî tarafından bulunup izabeye elverişli bulunan madenler ile vaktiyle gayri müs-limler tarafından gömülmüş olan definelerde gerek çok ve gerek az olsun vergiye tabidirler.

Binaenaleyh bunların beştebiri beytülmal namına alınır geri kalanı da o araziye malik olanlara verilir. Şayet o araziye kimse malik değilse bu, kalan mikdar, onları bulanlara aid olur.

Sahralar, dağlar ve ölü denilen arazi bu gibi maliksiz arazi sayılır. Bunların ziraate elverişli olanları, araziyi öşriyye veya haraciyye mesabesindedir.

Madenlerde bulunan yakut, zümrüt, firuze, kireç gibi İzabe ve intibaı kabul olmayan şeylerden vergi alınmaz. Belki bunlar bulundukları mahallin sahibine aiddir.

Binaenaleyh bunlar araziyi memleket dahilinde bulunduğu takdirde tamamen beytül'mâle aid olmak lâzım gelir.

Bir kimsenin kendi mülk hanesinde, mülk arasında, öşriyye ve haraciyye kabilinden olmayan sırf mülk arazisinde bulduğu madenler, tamamen kendisine aid olub bunların bir kısmı beytülmal namına alınmaz.

Bu imamı Âzam'dan bir rivayete göredir. Diğer bir rivayete göre mülk arazi de bulunan madenlerin de humsu = beşte biri beyîülmâl namına alınır. İmameyne göre, gerek hane, gerekse arsa içerisinde ve gerek mülk arazide bulunan madenlerin humsu herhalde beytulmâle aiddir.

Cahilliyye devrine aid olan definelerin beşte biri beytulmâle kalanı da bulunduğu arazi fetih zamanında veliyyül'emir tarafından kime temlik edilmiş ise ona veya onun varislerine aid olur. Vârisi de mevcud olmayınca tamamen beytülmâle aid bulunur.

Fakat bu define; dağ, sahra gibi memlûk olmayan bir yerde bulunursa maden hükmünde olup humsu beytülmâle, kalamda bulan şahsa aid olur. Velev ki zimmî olsun. Şayet bu şahıs, bir müste'min ise bu define elinde bırakılmaz. Meğer ki hükümetin müsaadesiyle bunu çıkarmaya çalışmış olsun. O halde mukavele şartlarına göre muamele yapılır.

Müslümanlara mı, cahiliyyeye mi aid olduğunda şüphe edilen bir define, cahiliyyeden sayılıp hakkında evvelki mesele veçhile muamele

olunur. Diğer bir kavle nazaran bu define hakkında yitik ahkâmı cereyan eder.[426]

Hanefi âlimlerine göre, madenlerin vergiye tabi olması için nisab mikdarına ulaşmaları şart değildir. Ancak mezheb imamlarından bazılarına göre, nisab mikdanndan az olan madenlerden vergi fzekat) alınmaz.

İmam-ı Malik ile Şafii'ye göre, altın ile gümüş madenlerinden vergi alınır, sair, madenlerden alınmaz. Alınacak vergide kırktabirden fazla olamaz.

İmam Ahmed'e göre her madenden vergi alınır.[427] Devlet tarafından ikta yoluyla özel işletmelere verilen madenlerin mülkiyetinin mî yoksa faydalanma hakkının mı verilebileceği meselesi de ulema arasında ihtilaflıdır.

Fakat sadece intifa (faydalanma) hakkının verilebileceği görüşü daha ağır basmaktadır.[428] 3061 numaralı hadis mürsel olmakla beraber, aynı hadis yine aynı numarada Serv b. Zeyd ed-Deyli vasıtasıyla tbn Abbâs'dan merfu olarak rivayet edilmiştir.[429]

3063... (Kesir b. Abdillah b. Amr b. Avf'ın) dedesinden (rivayet olunduğuna göre) Peygamber (s.a) el-Kabeliyye (denilen nahiye)nin madenlerini deresiyle tepesiyle Bilal b. el-Haris el-Müzeni'ye bağışladı. (Râvi b. en-Nadr bu hadise ilave olarak şunları da) rivayet etti. -(Hz. Peygamber ona oranın) Cers (denilen bir çeşit arazi)si ile Zat-ün nü-sub (isimli araziy)i de (bağışladı. Hadisin bundan) sonra (ki kısmında îbrahim-el-Humeyni, Hüseyin b. Muhammed isimli râviler rivayetlerinde) birleş(erek şöylede) dediler. "Kuds (denilen dağ)dan ziraate elverişli olan kısımları da (ona bağışladı)- (Fakat bunları verirken) o'na hiçbir müslümanın hakkını vermedi.

Ebu Üveyş dedi ki: Sevr b. Zeyd, İkrime ve îbn Abbas zinciriyle bana (bir önceki hadisin) aynısını nakletti. İbn Nadr (Bu hadise şunları da) ilave etti. (Hz. Peygamberin buraları Hz. Bilal İbn el-Harise bağışladığını tescil eden belgeyi) Ubeyy b. Ka'b yazdı.[430]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçtiğinden burada tekrara lüzum görmedik.[431]

3064... Ebyaz b. Hammel'den (rivayet olunduğuna göre) kendisi Rasûlullah (s.a)e gelmiş ve (ondan) tuzlayı, kendisine bağışlamasını istemiş

İbn Mütevekkil (burasını) Mearibdeki tuzla diye rivayet etti. (Hz. Peygamber de) tuzlayı ona bağışlamış (Ebyaz dönüp gidince) meclis-den bir adam "Ona neyi bağışladın biliyor musun? hazır ve kesilmeyen suyu bağışladın!” demiş, Bunun üzerine (o tuzlayı) Ebyaz'dan geri almış (Ebyaz bu defa) Hz. Peygamberden erak ağaçlarından oluşan Ma'mur arazinin kendisine bağışlanmasını istemiş (Hz. Peygamber de) deve) ayaklann(ın) erişmediği yerleri" (verebilirim) buyurmuş İbn Mütevekkil (ise bu kısmı) "deve ayakları" (nın değmediği uzak yerler şeklinde) rivayet etti.[432]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, sıvı veya yeryüzüne çıkmış yada yer kabuğuna çok yakın olan madenlerin şahsi işletmeye verilemeyeceğini söyleyen bazı fıkıh âlimlerinin delilini teşkil etmektedir.

Bu görüşte olan âlimlere göre, Hz. Peygamberin, Hz. Ebyaz'a vermiş olduğu bu tuzlayı geri almasının sebebi onun kaynağı hiç kurumayan ve zahmetsizce elde edilen bir maden olmasıdır.

Mezheb imamlarından imam-ı Şafiî, sıvı ve açık madenlerin ihya için şahıslarca çevrelenmesine karşı olduğu gibi, yerin derinliklerinde değilde açıkta, olan diğer madenlerinde işletime verilmesine karşıdır. Ona göre bu tür madenler şahsi tekel altına alınamaz.

Şafiîye göre; göller yapıp tuzlu su doldurmak suretiyle bir yerden tuz elde edilebilecekse orası iktâ olarak (işletmeye) verilebilir. Çünkü bu iş daimi bir çalışmayı gerektirir. Çalışma olmadan tuz elde edilemez. Şafii'nin burada külfet esasından hareket ettiği açıktır. Çünkü tuzla yapıp tuz elde etmek, kendi kendine oluşan tuz madenine benzemez.

Hanbelilerden İbn Kudame'nin tuzla hakkındaki görüşü de imam Şafiî'nin ki gibidir. Ona göre de devlet başkanı böyle bir yeri ikta olarak verebilir. Ve burasını ihya etmiş olan, mülkiyyetini elde etmiş olur. Aslında İbn Kudâme, sıvı madenlerin ve tüm açık madenlerin ihya ile

mülkiyetlerinin elde edilemeyeceği ve işletmeye de verilmeyecekleri kanaatındadır. Ancak bir arazinin ihya ile mülkiyeti elde edildikten sonra orada, ister derinde olsun ister açıkta olsun katı bir maden bulunursa İbn Kudâmeye göre, bu maden az önce temas ettiğimiz gibi arazi sahibinin olmaktadır. İbn Kudame'den önce İmam Şafiî aynı şeyi söylemektedir. Ona göre bir kimse arazi iktası alıp ihya eder de orada maden bulursa, işlediği müddetçe ona mâlik olur.

İmam Malik (179 H/795 M) açık madenlerde şahsi mülkiyeti kabul etmediğinden bunların idare ve işletmeye verme haklarının da devletin olduğu rey ve ictihadındadır.

Maverdi; Cevheri arz üzerinde görünür durumda olan; sürme, tuz, zift, neft ve benzeri-madenlerin, su gibi olduklarından işletmeye verilmelerinin caiz olmadığı görüşündedir. Herkes bu madenlere ortak olduğundan diğer insanların da onlardan pay almaya hakları vardır. Maverdinin muasırı Ferrâ (ö 458)nin görüşü de aynıdır. Corci Zeyan Mâverdi'ye dayanarak; açık olup ihracı fazla zahmetli olmayan sürme, tuz, neft ve zift gibi madenlerin hiç kimseye ihale edilmeyerek herkese mübah"tutulduğunu, diğer madenleri ise, devletin 1/5 kendisine ait olmak üzere isteyenlere ihale edebileceğini yazar.

Görüldüğü gibi İslâm hukukçuları yeryüzüne çıkmış açık madenlerin ikta olarak verilemeyeceği görüşünde birleşmişlerdir. Çağımızda bazı müellifler de eserlerinde müctehidlerin bu görüşlerine yer vermişlerdir. Şah Veliyullah ed-Dihlevi (Ö 1176 H/1762) halk menfaatına aykırı ve halkı eziyete sürekle-diğinden yeryüzVne yakın ve çıkarılması fazla çalışma ve masraf gerektirmeyen madenlerin şahıslara verilemiyeceğini söylemektedir. [433]

Derindeki (Kapalı) Madenler

Yerin derinliklerinde olan katı madenlere gelince, bunların ikta olarak verilip verilemiyeceği ihtilaflıdır. Ancak yukarıdaki sıvı ve açık madenler hakkındaki hükümlere bakılırsa genellikle bunların şahsa verilebileceğinin kabul edildiği anlaşılır.[434]

Hanefî âlimlerinden Serahsi'nin açıklamasına göre, hanefilerde su, neft ve civa gibi sıvı madenleri ve herhangi bir müdahale olmadan kendi

kendine kaynağından fışkırıp gelenlerin tümü su hükmündeki madenleri toplumun müşterek malı saymışlardır. Onları bu içtihada vardıran delil, Rasûlullah (s.a)in "müslümanlar üç şeyde ortaktırlar; Suda, otta ve ateşte..."[435] mealindeki hadis-i şeriflerdir.[436]

Nitekim mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte anlatılan, Hz. Peygamberin, Hz. Ebyaz'a verdiği tuzlayı içersinde kendiliğinden devamlı olan bir su bulunduğu için geri alması da, kendiliğinden akan su hükmündeki kaynakların özel işletmelere verilemeyeceğine delalet etmektedir.

Hanefîlere göre: "Maden toprağın bir parçası olduğundan arazinin hükmüne tabidir. Yer altındaki eski eserler ve hazine (kenz) ler ise toprağın bir parçası değillerdir. Bundan dolayı bir kimsenin mülkü olan arazisinde, arsa ve evinde yahut iş yerinde bulunan madenin 5/4'ü, kimin tarafından bulunursa bulunsun o yerin sahibine aittir. Madenin, arazinin bir parçası olarak görülmesi ve yer altındaki hazinelerle eski eserlerin de toprağın parçası olarak düşünülmeyişi, beraberinde bazı hükümler getirmiştir. Bunun için bazı hanefîler, arazinin satışı ile içindeki madenin de müşteriye intikal ettiğini kabul ettikleri halde, topraktan bir parça olmaması sebebiyle aynı hükmü hazine için kabul etmemişlerdir.[437]

Bezlü'l-Mectıûl yazarının açıklamasına göre, metinde geçen "deve ayaklarının erişemediği uzak yerleri sana verebilirim" sözü hayvanların otlatılması için bir beldenin ihtiyaç duyduğu yerleri ve bu gibi yerlerin yakın çevrelerini özel işletmeye vermenin caiz olmadığım ifade eder. Ancak buralardan uzak olan ve hayvanların otlamasına yaramayan yerler, Özel işletmeye verilebilir. Bu hadis-i şerif hükmünde hata eden bir hakimin bu hükmünden dönebileceğine ve merada yetişen otların araziye ait olup kimsenin tekelinde olmadığına delalet etmektedir.[438]

3065... Muhammed b. el-Hasen el-Mahzumî (bir önceki hadisi şöyle) rivayet etti. (Ben sana) deve ayaklarının erişemediği yerleri (ikta yoluyla verebilirim. Hz. Peygamber bu sözüyle) demek istiyor ki: Develer başlarının erişebildiği yerler(dek)i (otları) yerler. Başlarının yukarısı mahfuz kalır.[439]

Açıklama

Develer bir yere ayaklan üzerinde giderler, oraya ayaklanyla erişirler. Bu bakımdan bu hadis-i şerifte, Hz. Peygamber kendisinden erak ağaçlarıyla kaplı olan bir araziyi isteyen Hz. Ebyâz'a "develerin ayaklan üzerinde varıpta ağızlarının erişemediği ormanları yahutta uzaklığından dolayı develerin varamadıktan yerleri verebilirim. Develerin rahatlıkla vanp otlayabildikleri yerleri vermem” cevabını vermiştir. Develer erak ağacına yetişebildiklerine göre bu hadis "içerisinde erak ağacı bulunan hiçbir arazi şahıslara verilemez." anlamına da gelebilir. Bu hadis-i şerif hakkında Hattâbî şöyle diyor:

Bu ifade, ormanlık bir araziyi ihya ederek oraya sahip olan bir kimsenin, o arazi üzerindeki ormana sahip olamayacağı anlamına gelir.

Çünkü hadis-i şeriften sözkonusu arazinin ilk defa ihya edildiği sırada üzerinde erak denilen misvak ağaçlarının bulunduğu, bu sebeple de Hz. Peygamberin develerin yayılabileceği bu ormanlık araziyi kendinden isteyen şahsa vermekten kaçındığı anlaşılıyor.

Fakat bir araziyi ihya eden kimse, daha sonra bu arazi üzerinde meydana gelen otlara ve ağaçlara sahip olur. Onlar üzerinde dilediği şekilde tasarruf eder. Bu hadisin ravisi Muhammed b. Hasen hadis uydurma suçuyla itham edilmiştir.[440]

3066... Ebyâz b. Hammardan (rivayet olunduğuna göre). Kendisi Rasûlullah (s.a)den erak (denilen misvak ağaçlarının hükmünü sormuş Rasûlullah (s.a):

"Erak (ağaçların) da özel mülkiyet olamaz" buyurmuş. Bunun üzerine (Ebyâz b. Hammal)

“Özel mülkiyet sınırların içerisinde bulunan erak ağacı" (nın hükmünü soruyorum) demiş. Peygamber (s.a)de (tekrar)

"Erak (ağaçların)da özel mülkiyet olamaz" buyurmuş.

(Râvi) Ferac (b. Said bu hadisle ilgili olarak) dedi ki: (Ebyâz) "Özel mülkiyet sınırlarım içerisinde kalan" (sözü) ile "etrafı çevrili ve ekili toprağı ifade etmek istemiştir."[441]

Açıklama

Bir önceki hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımız gibi Hz. Peygamber kendisinden erak ağaçlarıyla kaplı bir yeri istemiş, Hz. Peygamber de develerin ayaklarının ve ağızlarının ulaşamadığı uzak bir yeri ona vermişti.

Daha sonra Hz. Peygambere gelerek, böyle bir araziye sahip olmakla içerisinde bulunan ağaçlara da sahip olup, olamayacağını sormuş Hz. Peygamber de ona "Sen bu araziye sahip olduğun esnada içerisinde bu ağaçlar yetişmiş halde bulunduklarından, bu araziye sahip olmakla üzerindeki dikili ağaçlara da sahip olamazsın" diyerek sözkonusu ağaçların hiçbir şahsın özet mülkü olamayacağını ifade buyurmuştur.

Sonuç olarak bu hadis-i şerif, bir araziyi ihya eden kimse ihya ettiği bu arazinin mülkiyetine sahip olmakla beraber araziyi ihya etmeden önce üzerinde yetişmiş olan ağaçlara sahip olamayacağına bu ağaçların ammeye ait olacağına delalet etmektedir.[442]

3067... Sahrden (rivayet olunduğuna göre) Rasûlullah (s.a) savaş için Sakıf (kabilesi) üzerine yürümüş, Sahr (r.a) bunu işitince, Peygamber (s.a)'e yardım etmek için atına bin(ip bir süvari topluluğu ile birlikte yola çık)mıştı (fakat) Peygamber (s.a)'in (Taifî) fethedemeden dönüp gitmiş olduğunu gördü ve o gün (Sakif lılar) Rasûlullah (s.a)in hükmüne boyun eğmedikçe (onların sığındıkları) şu şatodan ayrılmayacağına dair Allah'a söz verdi. Gerçekten de Hz. Sahr, Onlar, Rasûlullah (s.a)in hükmünü kabul edinceye kadar onlarla savaşı bırakmadı. (Onlar Hz.Peygamberin hükmünü kabule yanaşınca) Hz. Sahr Peygamber (s.a)e (şöyle bir) mektup yazdı.

"Gelelim mevzuya, Ey Allah'ın Rasûlü Sakif (kabilesi) senin hükmünü kabul etti. Şimdi ben onların karşısında bulunuyorum onlarda at üzerinde" (karşımda duruyorlar)

Rasûlullah (s.a) (mektubu alır almaz) namazın cemaatle kılınmasını emretti ve (cemaat namaz için toplanınca Hz. Sahr'in bu) kahraman (kabilesi) için "Ey Allah'ım bu kavmin atlısına, yayasına bereket ihsan eyle!" diye on (defa) dua etti. (Bir süre sonra) Sakif kabilesi Hz. Peygamberin huzuruna geldi. (İçlerinden) El-Muğire b. Şu'be sözaidi ve

"Ey Allah'ın Rasûlü Sahr, halamı esir aldı. Oysa müslümanlann girdiği dine halam da girmişti/' dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) Sahr'ı çağırıp O'na

"Ey Sahr? Bir kavim miislümanlığa girdiği zaman kanlarını ve mallarını güvence altına almış olurlar. Binaenaleyh sen Muğıre'ye halasını geriver" buyurdu. Sahr'da (halasını) ona iade etti. Ve (söz alıp) Peygamber (s.a)den Süleym oğullarının İslâm'dan kaçarken bırakıp gittikleri suyu istedi:

“Ey Allah'ın Peygamberi bu suyu benim ve kavmimin hürmetine ver!" dedi (Hz. Peygamber de) "Evet" (bu suyu size veriyorum) dedi ve (suyu) onlara verdi. Bunun üzerine Sûleym kabilesi de müslü-man olup Hz. Şahr'ın yanma geldiler ve ondan suyu kendilerine geri vermesini istediler. (Sahr, bu suyu kendilerine vermekten) kaçınınca Peygamber (s.a)'e varıp:

“Ey Allah'ın Peygamberi müslüman olduk ve suyumuzu bize geri vermesi için Sahr'a vardık (fakat o buna) yanaşmadı." diye şikâyette bulundular. (Hz. Peygamber de) Sahr'ı çağırıp

"Ey Sahr! Bir kavim müslümanlığı kabul ettiği zaman, mallarını ve kanlarını güvence altı a almış olurlar. Binaenaleyh sen bu kavme sularını geri ver" buyurdu. (Sahr da)

"Başüstüne Ey Allah'ın Peygamberi" karşılığını verdi.

Ben (bu sırada) Rasûlullah (s.a)'in Hz. Sahr'dan Cariyeyi ve suyu geri almadan (duyduğu) utançtan dolayı yüzünün kızardığını gördüm.[443]

Açıklama

Hz. Peygamberin Sakif kabilesi üzerine düzenlediği bu savaş, hicretin sekizinci yılının Şevval ayına tesadüf eden Taif gazvesi esnasında vukubulmuştur.

Bilindiği gibi bir topluluğun müslümanlıktan kaçarken arkalarında bırakıp gittikleri mallar, Fey olarak Hz. Peygambere kalır. Kur'ân-ı Kerim'-den ve Sahih hadislerden çıkarılan hüküm budur.

Burada da Sakif kabilesinin Islâmiyetten kaçarken bırakıp gittikleri su kaynağı bir fey olarak Hz. Peygamberin hissesine düşmüş ve Hz. Sahr'ın ricası üzerine bu suyu ona ve kavmine bağışlamıştır.

Bu durumda söz konusu su, Hz, Sahr'ın ve kabilesinin özel mülkü haline geldiğinden bunu onun elinden almanın mümkün olmaması gerekir. Hatta Sakiflilerin sonradan müslümanlığa girmeleri bile bu suyu onun elinden geri almaları için yeterli olamaz. Durum böyleyken Hz. Peygamberin onu Hz. Sahr'ın elinden geri alıp Sakiflılara vermesi izaha muhtaç bir husustur.

Hadis sarihlerinin açıklamasına göre, Hz. Peygamberin suyu, Hz. Sahr'in elinden alıp Sakiflılara vermesi, O'nun aslında Sakifhların hakkı olmasından değildir. Ancak Hz. Peygamber Sakiflılan İslâmiyete iyice ısındırabil-mek için bu suyun onlara verilmesi gerektiğine inanmış ve bu düşünceyle de Hz. Sahr'm rızasını alarak suyu ondan alıp Sakiflılara vermiştir. Suyu Hz. Sahr'dan geri alırken yüzünün kızarması da aslında bu suyun Sakifhların değil Hz. Sahr'ın öz malı oluşundandır.

Sahr'm elinden cariyenin alınması da böyle olmuştur. Çünkü Hz. Sahr onu müslüman olmadan önce esir etmiştir. Müslümanlığa girmeden esir edilen bir kadının sonradan müslüman olması onun hürriyetine kavuşmasını gerektirmez.

Ancak Hz. Peygamber Sakiflıların gönüllerini İslama ısındırmak için Hz. Sahr'ın rızasını alarak bu kadının serbest bırakılıp, iade edilmesini sağlamıştır.

Binaenaleyh Hz. Peygamber:

“Ey Sahr! Bir kavm müslümanlıgı kabul ettiği vakit mallarını, kanlarını güvence altına almış olurlar. Binaenaleyh sen bu cariyeyi ve suyu geri ver!" buyururken "Bunlar senin hakkın değildir" demek istememiş, ancak bu sözüyle bunları eski sahiplerine verirseniz iyi olur, diyerek bunları geri vermeye Hz. Sahr'ı ve arkadaşlarını teşvik etmek istemiştir.

Bununla beraber Hz. Sahr bu kadını müslüman olduktan sonra esir etmiş olması Rasûlü Ekrem'in de bu yüzden onun serbest bırakılmasını istemiş olması ihtimali de vardır.

Ayrıca hüküm Allah'ın ve Rasûlünün olduğuna göre, Hz. Peygamberin hakkın tecellisinin böyle olacağını bildiği için böyle emir vermiş olması da mümkündür.

Bu hadisin mevzumuzu teşkil eden bâb başlığı ile ilgisi Hz. Peygamberin bir su kaynağını Hz. Sahr ile etrafındaki cemaate bağışlamasıdır.[444]

3068... Sebre b. Abdülaziz b. er-Rabî' el-Cühenî'nin dedesinden (rivayet olunduğuna göre), Peygamber (s.a) (Tebük seferine çıkarken ilk defa bugünkü Zûhuşub vadisindeki) devme ağacının altında bulunan mescidin yerine inmiş, orada üç gün kaldıktan sonra Tebük'e (doğru yola) çıkmış ve geniş bir arazide kendisine katılan Cüheyne' kabilesine "Zülmerve halkı kimlerdir?" diye sormuş (Cüheyne'lilerin) "onlar Cüheyne kabilesinden Rifââ

oğullarıdır'* demeleri üzerine "Zûl-merve köyünü "onlara verdim” buyurmuş. Bunun üzerine (Zülmerve) köylüleri orayı (kendi aralarında) bölüşmüşler. Onlardan kimisi (hissesini) satmış kimisi de (elinde) tutup işletmiş. (Ravi İbn Vehb sözlerine şöyle devam etti.) Sonra ben bu hadisi (Sebre'nin babası) Ab-dulaziz'e sordum, bana bir kısmını haber verdi. (Fakat) hepsini haber vermedi.[445]

3069... Esma bint Ebû Bekir'den (rivayet olunduğuna göre) Rasûlullah (s.a) Hz. Zübeyr'e bir hurmalık vermiştir.[446]

Açıklama

Fahr-i Kâinat Efendimiz hicretin dokuzuncu yılının Recep ayına rastlayan Tebük seferinde yolculuk boyunca ondokuz yerde konaklamış ve orada ibadet etmiştir. Siyer kitaplarının tesbitine göre, Rasûl-ü Zişan Efendimizin Tebük seferinde ilk konak yeri Medine'ye bir gecelik mesafede bulunan Zûhuşub vadisi olmuştur.

Peygamberimiz burada, bostan içindeki devme ağacının altında namaz kılmış üçgün orada kaldıktan sonra yoluna devam etmiştir.

Daha sonra burası muhafaza edilmiş ve zamanla oraya bir mescid yapılmıştır.

"Devme" İri ağaçlar cinsinden nebk(sidr) ya da "mukl" ağacıdır.

Hz. Peygamber daha sonra kendisine katılan Cüheyne kabilesine Şam'la Medine arasındaki Vadilkura denilen yerdeki Zülmerv köyü halkının kimler olduğunu sormuş onlar da "Zülmerv köyü halkı Cüheyne kabilesinden Ri-faâ oğullarıdır." deyince bu köyün arazisini ikta esasına göre onlara vermiştir. Biz ikta' esasına göre bir araziyi birine vermenin nasıl olduğunu 3058 numaralı hadisin ve onu takib eden hadislerin şerhinde açıklamıştık.

Aliyyü'l-Kari'nin, Şerhii's-Sünne isimli eserindeki açıklamasına göre ikta:

1. Temellük ıktaı,

2. İrfak iktaı olmak üzere ikiye ayrılır.

Bunlardan birincisi arazinin mülkiyetinin bağışlanması, ikincisi de sadece intifasının bağışlanması anlamına gelir. Birinci kısım ikta ile bir mala sahip olan, o malın mülkiyetine, ikinci kısım ikta ile bir mala sahip olan da ondan faydalanma hakkına sahip olur. Binaenaleyh 3069 numarada Hz. Zübeyre verildiğinden bahsedilen hurmalık birinci kısımdan olması gerekir.

Ancak Bezlü'I-Mechûd yazarının açıklamasına göre, el-Muzhır, "Hz. Zübeyr'e verilen bu arazinin yer altında bulunan kapalı bir maden gibi, faydalanılması emeği ve masrafı gerektiren bir yer olmadığından bu şekilde bağışlanmasının caiz olmaması gerektiğini, Binaenaleyh bu arazinin Hz. Peygamberin fey yoluyla eline geçen özel mülkü olup ona bu mülkü bağışlamış olabileceğini, ya da ölü bir arazi olduğu için ihya etmek üzere ona vermiş olabileceğini" söylemiştir ki çok önemli bir tesbit olduğunda şüphe yoktur.

Hattâbî'nin açıklamasına göre, Ebû İshak el-Mervezî 2069 numaralı hadisi şerifte geçen ikta kelimesi ilim erbabı arasında meşhur olan manasında değil de "ödünç olarak verdi" manasında kullanılmıştır.[447]

3070... Safiyye bint Uleybe ile Duheybe bint Uleybe'nin haber verdiklerine göre, babalarının ninesi olan, Kayle bint Mahreme kendilerine (şöyle) demiştir:

"Rasûlullah (s.a)'in yanına gelmiştik. Bekr b. Vail (oğulların)ın elçisi (olan) arkadaşım Hurey b. Hassan öne geçip îslârniyet(e bağlı kalmak üzere) kendi ve kavmi adına Rasûlullah (s.a)'e biat etti. Sonra "Ey Allah'ın Rasûlü! Bizimle Temim oğulları arasında Dehna (mevkii) hakkında (yani) onlardan yolcuların ya da (oradan mecburen) geçenlerin dışında hiçbir kimsenin oraya girmeyeceğine dair (bir belge) yaz" (ılmasım emret) dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber katiplerinden birisine emr edip

"Ey Oğul! Hureys için Dehna hakkında (bir belge) yaz" dedi. Ben (Hz. Peygamberin) Dehna hakkında Hureys'(in arzusuna uygun bir şekilde idare edilmesi) için emrettiğini görünce, oranın kendi memleketim ve ülkem olması cihetiyle beni bir üzüntü kapladı bunun üzerine

"Ey Allah'ın Rasûlü o senden istediği zaman (bu) yerlerden adaletli bir istekte bulunmadı, tşte bu Dehna senin yakınında bulunuyor, (orası) Develerin ve koyunların merasıdır. Temim oğullarının kadınları ve oğulları da hemen onun arkasındadır" Deyiverdim. (Hz. Peygamber de)

"Ey oğul! (bu anlaşma metnini yazmaktan) vazgeç (çünkü bu) kadıncağız doğru söyledi, müslüman müslümanın kardeşidir. Dehna'da (bulunan) su ve ağaç her ikisi için de müşterektir, (orada) fitnecilere karşı yardımlaşırlar" buyurdu.[448]

Açıklama

Metinde geçen "es-Seviyye minelardı" kelimesi sözlükte düz yer, yani ova anlamına gelirse de, Bezi yazarı, bu kelimenin burada "iki tarafında eşit olarak hakk bulunan bir yer" anlamında kullanıldığını ve bu kelimenin geçtiği cümlenin "Hureys senden adaletli bir istekte bulunmadı. Bu isteğin getirilmesi Temimoğullarına karşı haksızlık ve zulüm olur." manasına geldiğini söylemiştir.

Avnu'l-Mabûd yazarına göre, bu cümle "Ey Allah'ın Rasûlü Hüreys senden içerisinde verimli ve verimsiz toprakların aynı seviyede bulunduğu toprakları istememiştir. O senden develerin ve koyunların otlağı olan verimli Dehna toprağını istemiştir." anlamında kullanılmıştır.

Metinde geçen "İşte şu Dehna senin yakınındadır" cümlesi ise "Burası senin yakınındadır. Binaenaleyh burayla ilgili olarak söylediğim sözlerin doğru ve yanlışlığını varıp kolayca görebilirsin" anlamında kullanılmıştır.

"Orası develerin ve koyunların otlağıdır. Temim oğullarının kadınları ve erkekleri onun hemen arkasındadır." Cümlesi de "Temim*tilerin buraya son derece ihtiyacı vardır." anlamında kullanılmıştır. \

Netice olarak, Hz. Peygamber Hureys'in bu isteğini reddetmiş, Dehna'yı Bekr oğullarına vermekten vazgeçmiş oranın Bekr oğullarıyla Temim oğulları arasında müşterek bir mera olarak kullanılmasına karar vermiştir.

Bezi yazarının açıklamasına göre, Sünen-i Ebû Davud'un bazı nüshalarında, musannif Ebû Davud'a metinde geçen fitnecilerden maksadın ne olduğu sorulduğu onun da "şeytanlardır" cevabını verdiği kaydedilmektedir.

Bu hadisin bâb başlığı ile ilgisi Hz. Peygamberdin bir memleketin mirası durumunda olan bir yerin bir şahsın emrine tahsis etmesine izin vermediğini ifade etmesidir. Binaenaleyh bu hadis, hayvanların muhtaç olduğu bir merayı herhangi bir şahsa vermenin caiz olmadığına delalet etmektedir. Çünkü ot, su gibi olduğundan hiçbir kimse onu tekeline alarak başkalarını ondan faydalanmaktan men edemez.

İmam Tirmizî, bu hadis hakkında "Kayle'nin hadisini yalnız Abdullah b. Hassan'ın rivayetinden bilmekteyiz" demiştir.[449]

3071... Esmer b. Mudarrçs'den demiştir ki: Ben Peygamber (s.a)'ın yanına varıp kendisine biat etmiştim. "Her kim herhangi bir müslümanın kendisinden önce varamadığı bir suya ilk önce varıfpta oraya sahipleni)irse, o su ona aittir." buyurdu. Bunun üzerine halk (sahipsiz suları) işaretlemek üzere koşarak (yollara) çıktılar.[450]

3072... İbn Ömer'den (rivayet olunduğuna göre), Peygamber (s.a) ez-Zübeyr'e atının bir defa koşması (neticesinde katedeceği mesafe) kadar bir araziyi vermiş. (Hz. Zübeyr de orada) atını koşturmuş nihayet (atın gücü ve arazinin sınırı bittiği için hayvan koşamayıp olduğu yerde) durmuş. Bunun üzerine (Hz. Zübeyr elinde bulunan) kamçısını (ileri doğru) atmış. Bunun üzerine (Hz. Peygamber)

"Bu araziyi kamçısının eriştiği yere kadar Zübeyr'e verin!" buyurmuş.[451]

Açıklama

3071 numaralı hadis-i şerif, mera durumunda olmayan ölü bir arazinin etrafını işaretleyerek çeviren bir kimsenin etrafını çevirdiği araziye içerisindeki suyla birlikte sahip olacağına delalet ederken 3072 numaralı hadis-i şerifte, bir devleı başkanının, kamu yararına uygun gördüğü takdirde bazı madenleri ve toprakları özel işletmelerin veya şahısların emrine tahsis etmesinin caiz olduğuna delalet etmektedir.

Bezi yazarının Aliyyü'1-Kari (r.a)'den naklettiğine göre 3072 numaralı hadisi açıklarken İmam Nevevî (r,a) şu görüşlere yer vermiştir. "Bu hadis-i ' şerif, devlet başkanının hazineye ait bir araziyi ikta yoluyla herhangi bir kimseye vermesinin caiz olduğuna delalet etmektedir. Aslında hazineye ait bir araziye hiç bir kimse sahip olamaz. Ancak devlet reisinin ikta yoluyla verdiği kimse ona sahip olabilir.

Devlet reisi bir şahsa hazineye ait olan bu arazinin mülkiyetini verebileceği gibi mülkiyetini mahfuz (saklı) tutup sadece menfaatini de verebilir. Bu hususta önemli olan ammenin menfaatini gözetmek, ammenin menfaati nasıl hareket etmeyi gerektiriyorsa o şekilde hareket etmektir.

Hazinenin ya da herhangi bir şahsın malı olmayan bir araziye gelince; bu araziyi ihya eden herkes ona sahip olabilir. Bu hususta devlet başkanının iznini almaya da ihtiyaç yoktur. İmam Malik ile İmam Şafiî ve cumhur ulema bu görüştedirler. 3069 numaralı hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi, el-Muzhir'e göre, 3072 numaralı hadiste Zübeyr'e verildiğinden bahsedilen arazînin, Hz. Peygamberin fey yoluyla eline geçen özel mülkü ya da ölü arazi olması ihtimali de vardır.

Bu durum, "Bir kimsenin ölü bir araziyi ihya edebilmesi için devlet reisinden izin alması gerekir" diyen îmam Ebû Hanife (r.a) ile Malikiler'in[452] bu görüşünü teyid etmektedir.

Nitekim mutlak olarak zikredilen "arazi" kelimeleri aslında ölü arazi anlamında kullanılır.

Ölü arazi iki kısımdır:

1. Bir beldeye bitişik olup o beldenin merası, ya odun temin etmek için kullandıkları ya da çocuklarının oyun sahası veya mezarlık olan yerlerdir. Buralar hiçbir kimsenin Özel mülkü olamaz. Bu bakımdan devlet başkanı buraları hiç bir kimseye bağışlayamaz.

2. Herhangi bir köye bağlı olmayan sahipsiz arazidir ki fıkıh âlimlerin dilinde "ölü arazi" denilince bu kısım arazi anlaşılır. Hiçbir şahsın özel mülkü olmayan ve kendisinden asla faydalanılmayan, suyu kesilmiş olan ya da su altında kalan ziraata elverişsiz arazi çeşitleridir.

Sahipli olan bir arazi, ölü arazi olamaz. Sahibi bilinmeyen bir arazi ise yitik hükmündedir.

Devlet başkanı, bu ikinci kısım ölü araziyi şahıslara verebilir.

İmam Ebû Hanife ile Malikilere göre, devlet reisinin izni olmadan bu araziyi kimse ihya ederek mülkiyetine geçiremez.

imâm Ebû Yusuf ile İmam Muhammed'e, Şafiüere ve Hanbeliler'e göre, bu araziyi ihya eden herkes ona sahip olur.[453] görüldüğü gibi 3072 numaralı hadis İmam Ebû Hanife ile Malikilerin bu mevzudaki görüşlerini te'yid etmektedir. Ancak bu hadisin senedinde çeşitli yönlerden tenkid edilen Abdullah b. Ömer b. Hafs b. Asım vardır. [454]

35-37. Ölü Araziyi İhya Etme

3073... Said b. Zeyd'den (rivayet olunduğuna göre), Peygamber (s.a) (şöyle) buyurmuştur:

"Kim ölü bir toprağı canlandırırca o toprak onundur. Zalim damar (sahibin)e hakk yoktur."[455]

Açıklama

Bir önceki hadisin şerhinde ölü arazinin ne demek olduğunu ve kısımlarım açıklamıştık. Burada da ölü bir arazi ihya edilmiş sayılabilmesi hususunda âlimlerin görüşlerini açıklayacağız.

Kendisinden faydalanılamayan araziler, hirbir işe yaramadıkları için ölüye benzetilerek ölü arazi diye isimlendirildiği gibi, onları faydalı bir hale getirmekte, onları tekrar hayata kavuşturmaya benzetilerek bu işe ihya (diriltme) ismi verilmiştir. Ölü bir arazinin ihya edilmiş sayılması için nasıl bir muameleye tabi tutulmuş olması gerektiği meselesi âlimler arasında ihtilaflıdır.

Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte, ölü bir araziyi ihya eden kimsenin o araziye sahip olacağı ifade edilmektedir.

Hattâbî (r.a) bu, hadis-i şerifi açıklarken şöyle diyor: "Bir araziyi sürmekle veya etrafını çevirmekle ya da sulamakla orası ihya edilmiş olur. Bu hususta devlet reisinden izin almaya da ihtiyaç yoktur. Çünkü bu cümle kayıtsız olarak gelmiş bir şart cümlesidir. Binaenaleyh hangi şekilde, hangi zaman ve mekanda olursa olsun ihya işini gerçekleştiren bir kimsenin, o araziye sahip olacağını ifade etmektedir. İlim ehlinin ekserisinin görüşü de budur.

İmam Ebû Hanife'ye gçre, "bir araziyi ihya eden kimsenin oraya sahip olabilmesi için devlet reisinden izin alması şarttır."

İmam Malik de bir yerin ihya edilmiş olması için imamın iznine ihtiyaç olmadığını söylüyor. Fakat Maliki âlimleri, bu hususta İmam Ebû Hanife(r.a) gibi düşünmektedir. Malikilerce benimsenen görüş te budur.[456]

Ölü bir arazi içerisine, bir bina inşa etmekle veya ağaç dikmek, sulamak, sürmek gibi onu faydalı bir hale getirmekle ihya edilmiş olur. Fakat etrafına taşlar veya toprak koymakla ya da etrafım küçük bir duvarla çevirmekle ihya edilmiş olmaz. Çünkü bunlar araziyi ihya etmek değildir. Arazinin sınırlarını belirlemekten ibarettir. Ancak bunu yapan kimse bu hareketiyle bu araziye sahip olmaya daha müstehak bir hale gelmiş olur. Çünkü Rasû-lullah (s.a) kim, bir müslümanın, kendisinden önce erişemediği şeye herkesten önce erişecek olursa bu kimse o şeye sahip olmaya herkesten daha müstehaklır." buyurmuştur.[457]

Diğer bir hadis-i şerifte de "Mina, önce varan kimsenin konaklama yeridir."[458] buyurmuştur.

Ancak, Hanbelilere göre, bir arazinin etrafım duvarla çevirmek, onun ihya edilmiş sayılması için yeterlidir.

Malikilerle Safilere göre, bu hususta önemli olan örftür. Binaenaleyh hangi beldenin örfünde bir arazinin etrafını duvarla çevirmek, orayı ihya etmek anlamına gelirse, orada bu arazi ihya edilmiş arazilerden sayılır. Bu örfün geçerli olmadığı yerler de ise ihya edilmiş sayılmaz.[459] Fıkıh âlimlerinin çoğunluğu da bu görüştedirler.

Mecellemde hangi muamelelerin ihya için yeterli sayılmadığı açıklanırken şöyle deniyor. ".... Tohum ekmek, fidan dikmek, nadas yapmak, sulamak, sulamak için ark ve kanallar açmak, suların basmaması için yeterli yükseklikte duvar yapmak ve benzeri işler ihyadan sayılır.[460] Ancak Hanbelilere göre, bir arazinin etrafını duvarla çevirmek onun ihya edilmesi anlamına gelir.

Metinde geçen terkibindeki kelimesi tenvinli ve tenvinsiz olmak üzere iki şekilde rivayet edilmiştir. Hafız tbn Hacer'in dediği gibi, bu kelime tenvinli okunduğu zaman kendisinden sonraki zalim kelimesi ya bu ırk kelimesinin sıfatı yahutta ırk kelimesinin başında bulunduğu kabul edilen Zû (= sahip) kelimesinin sıfatı olur. Birinci ihtimale göre söz konusu kelimenin bulunduğu cümle "zalim damar için hak yoktur” anlamına gelir.

Damardan maksat ağaç damarı olduğuna göre, "Bu cümle ile kasdedilen başkasının toprağına haksızlıkla dikilen bir ağacın bir damarının bile onu diken kimse için helal olamayacağıdır.”

İkinci ihtimale göre ise bu cümle "bir damarın zalim olan sahibi için hakkı yoktur" anlamına gelir- Netice itibariyle bu takdire göre de cümlenin manası yine birinci ihtimale göre verdiğimiz mana gibidir. İbn Esir'in en-Nihaye'de açıkladığı üzere, hadisi şu şekilde açıklayabiliriz. "Bir kimse gelir, kendisinden önce başkası tarafından ihya edilen bir araziye sahip olabilmek için oraya ağaç dikerse, bu ağaçların bir damarında bile onu diken bu zalim kimsenin hakkı olmaz".

"Irk" kelimesinin zâlim kelimesine izafe edilerek tenvinsiz olarak okunması halinde de çıkan mana böyledir.

İmam Tirmizî, bu cümlenin manasını açıklarken şöyle eliyor. "Ebu Musa Muhammed b. el-Müsenna bize nakletti ve dedi ki:"Ebû'I- Velid el-Tayâlisî'ye, zalim bir damar için hak yoktur!" sözünün manasını sordum. Bunun üzerine "zalim damar kendisinin olmayan şeyi alan gasıb (zorba)dır!" dedi. Ben de "başkasının toprağına ağaç diken mi?" "İşte o!" dedi."[461] Nitekim aşağıdaki hadislerde de bu husus açıklanmaktadır.[462]

3074... Yahya b. Ureve'nin babasından (rivayet olunduğuna göre) Rasûlullah (s.a)

"Kim ölü bir toprağı diriltirse, ölü toprak onundur." buyurmuş (Yahya b. Urve bu rivayetine devam ederek bir önceki hadisin sonunda bulunan cümlenin) aynısını zikretmiştir. (Yine Urve sÖzleH-ne devamla şöyle) demiştir. Bu hadisi rivayet eden kimse bana (şunları da) söylçdi; iki adam mahkeme olmak üzere Rasûlullah (s.a)'e müracaat etmişlerdi. Bunlardan birisi diğerinin toprağına hurma ekmişti. (Hz. Peygamber bunları dinledikten sonra toprağın sahibine verilmesine, hükmetti. Hurma sahibine de hurmasını oradan sökmesini emretti. Ben o hurmaların (sökülmeleri için) köklerine balta ile vurulurken gördüm. Onlar uzun hurmalardı. Nihayet oradan sökülüp çıkarıldılar.[463]

3075... İbn İshak'dan (bir önceki hadisin) manası (yine bir önceki hadisin) senediyle (yani Urve vasıtasıyla rivayet olundu). Ancak (şu farkla ki Urve, bir önceki hadiste geçen) "Bu hadisi bana haber veren kimse..." sözü yerine (burada, Bu hadisi bana rivayet eden kimse) "Peygamber (s.a)'in ashabından bir adamdı. Kuvvetle ihtimal veriyorum ki Ebû Said-el-Hudri idi. Ve ben o adamı hurmaların köküne (balta) vururken gördüm sözünü kullandı. [464]

Açıklama

Yukarıda meallerini sunduğumuz 3074 ve 3075 numaralı hadis-i şerifler bir kimsenin ihya yoluyla sahip olduğu bir toprağı sahibinin izni olmadan başka birinin ekemeyeceğini şayet izinsiz olarak ekerse ektiğini sökmek mecburiyetinde kalacağını ifade etmektedirler.[465]

3076... Urve' (r.a)'den demiştir ki:

"Ben, Rasûlullah (s.a)'in -toprağın, Allah'ın toprağı, kulların da Allah'ın kulu olduğuna" ve "ölü bir toprağı imâreden bir kimsenin ona (sahip olmaya herkesten) daha fazla müstehak olduğuna (dair) hükmettiğine şahitlik ederim. (Çünkü) bu hükmü bize Peygamber (s.a)'den (uygulamalarıyla, bilfiil) getiren(ler bize) ondan namazları getiren kimselerdir.[466]

Açıklama

Tabiîn'in başta gelenlerinden biri olan Hz. Urve b. Zübeyr b. Avvam (r.a) yukarıda mealim sunduğumuz sözleriyle Hz. Peygamberin: "Kulların hepsi Allah'ın kuludur. Ve hukuki yönden aralarında hiç bir fark yoktur. Toprakta Allah'ın mülküdür. Kimsenin onun üzerine hakkı yoktur. Binaenaleyh ölü bir araziyi ihya eden, o araziye herkesten daha fazla müstehaktır. Bir başkası onun üzerinde hak iddia edemez" mealindeki sözlerini ifade etmek istiyor.

Hz. Peygamberin bu sözünü pekçok sahabiden duyduğunu onların ismini saymanın uzun süreceğini ve esasen sahabilerin güvenilir, kişiler olduğu için isimlerini saymaya gerek olmadığını anlatabilmek için de şöyle diyor. "Hz. Peygamberin bu hükümlerini bize nakledenler (öyle sıradan kişiler değillerdir. Onlar) Hz. Peygamberden bize namazları nakleden kimselerdir" diyor.

Bu hadis-i şerifte ölü bir toprağı ihya eden bir kimsenin o toprağa sahip olacağı değil de sahip olmaya herkesten daha fazla müstehak olduğu ifade ediliyor.

Bu bakımdan mezheb imamları buradaki ihya kelimesinin toprağı tam

manasıyla ihya etmek anlamında değil de, etrafını taş, toprak, sel baskınına dayanamayacak kadar basit ve küçük bir duvarla çevirmek anlamında kullanıldığı görüşündedirler.

Bir toprağın etrafım bu şekilde çeviren kimse oraya tam manasıyla sahip olamaz. Fakat oraya sahip olmak hususunda kendinin öncelik hakkı olur. Dolayısıyla bir anda onunla birlikte bazı kimseler orayı ihya etmeye teşebbüs etseler, ihya hakkı ona tanınır. Nitekim 3073 numaralı hadisin şerhinde de açıklamıştık.[467]

3077.... Semure (r.a)'den (rivayet olunduğuna göre), Peygamber (s.a):

"Kim bir toprağın etrafım duvarla çevirirse o toprak onundur.” buyurmuştur.[468]

Açıklama

Bu hadis-i şerif bir toprağın etrafını duvarla çevirmenin, onu ihya etmek için yeterli sayıldığına ve bir toprağın etrafını taşla çeviren kimsenin oraya sahip olacağına delalet etmektedir.

İmam Ahmed'in meşhur olan görüşü de budur. Ancak İmam Ahmed (r.a)'e göre bu duvarın orada görülmesi mümkün olan zararlardan orayı koruyacak nitelikte bulunması gerekir.

Aliyyu'1-Kâri (r.a)'in açıklamasına göre, İmamı Nevevî bu mevzuda şöyle demiştir... Bir kimsenin herhangi bir toprağı hayvanlara ağıl yapmak ya da meyva veya sebze kurutmak için kullanmak istediğinde, buranın kendisine tahsis edebilmesi için oranın etrafını duvarla çevirmiş olması gerekir. Onun etrafına taşları veya ağaç dallarını koymuş olması yeterli değildir.

İmam Kâsâni'nin dediği gibi, bir toprağın etrafına taşlar koyarak orayı çeviren kimsenin, o toprağa sahip olamayacağına dair icma vardır. Çünkü bu kimsenin yaptığı iş, bu taşları oraya sadece koymaktan ibarettir. Bu kimse bu işiyle oraya malik olmasa da oraya sahip olma hususunda bir öncelik hakkına sahip olur.

3073 numaralı hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi, hanefi âlimlerine göre, "toprak etrafına çevrilen bir duvarın, ihya için yeterli sayılabilmesi için orayı sel baskınından koruyacak kadar yüksek olması gerekir.[469]

Şâfiilerle Malikilere göre, bu duvarın yeterli olup olmadığını orada geçerli olan örf tayin eder.[470]

3078... Hişam (b. Urve) dedi ki: "Haksız damar(dan maksat) Bir kimsenin, bir başkasının toprağına ağaç dikip ona sahip olmaya kalkmasıdır." îmam Malik de "Haksız damar(dan maksat) haksız olarak kazılan her kuyu ve (haksız olarak) dikilen her ağaçtır" dedi.[471]

Açıklama

Bu hadis-i şerif 3073 numarada geçen "zalim damar" tabiri üzerinde Hz. Hişam b. Urve ile İmam Malik (r.a)'in yaptıkları açıklamaları ifade etmektedir.

Biz, âlimlerin bu tabir üzerindeki açıklamalarını sözü geçen hadisin şerhinde zikrettiğimizden burada tekrara lüzum görmüyoruz.[472]

3079... Ebû Hamayd-es-Saîdî'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a)'le birlikte Tebük savaşına çıkmıştım. (Hz. Peygamber) Vadilkura'ya geldiği zaman bahçesinde (duran) bir kadınla karşılaştı.

Bunun üzerine sahabilerine (Bu kadının bahçesinden kalkacak olan hurmanın miktarını) "tahmin edin" (bakalım) buyurdu ve kendisi (onu) on kile (olarak) tahmin etti, kadına da: "Buradan çıkacak olan (hurma mikdarın)i iyi belle!" dedi. Sonra (yola koyulduk ve) Tebük'e geldik. (Orada) Eyle hükümdarı Rasûlullah (s.a)'e beyaz bir katır hediye etti. Rasûlullah (s.a) de o hükümdara bir cübbe giydirdi. Ve O'na yani memleketi (halkı)'na (cizye karşılığında eski topraklarında kalacaklarına dair bir eman) yaz(dır)dı. (Bu seferden dönüşümüz esnasında) Vadilkura'ya geldiğimizde (Hz. Peygamber daha önce bahçesinde rastlamış olduğumuz) kadına

"Bahçende ne kadar (hurma) oldu?" diye sordu. (Kadın) da:

"On kile" dedi (yani) Rasûlullah (s.a)'in tahmini(ni söyledi).Bunun üzerine Rasûlullah (s.a)

"Ben Medine'ye (gitmekte) acele ediyorum. Benimle beraber acele (Medineye gitmek) isteyen acele etsin" buyurdu.[473]

Açıklama

Vadilkura: Hicaz'ın Şam tarafına düşen eski bir şehirdir. Ey-le'de; Mısır'la Mekke arasında bir sahil şehridir. Buranın hükümdarı Yuhanna b. Ru'bedir.

Hadisin zahirine bakılırsa, Hz. Peygambere Düldül, hicretin dokuzuncu senesinde vukubulan bu gazada hediye edilmiştir. Oysa Hz. Peygamberin, hicretin sekizinci yılında vukubulan Huneyn savaşında bu katırın üzerinde bulunduğu sahih hadislerle rivayet edilmiş ve şöhret bulmuştur.

Kadı Iyâz bu zahiri çelişkiyi gidermek için şöyle demiştir: "O halde hayvanın hediye edilmesi Tebük gazasından önceye hamledilir. Zaten hediye meselesi, elçinin gelmesi üzerine (vav) ile atfedilmiştir. Bu edat tertib iktiza etmez.

Vesk: Altmış sa' demektir. Bu mikdar tahminen onbeş teneke eder.

Avnü'l-Ma'bûd yazarına göre, mevzumuzu teşkil eden bu hadisin, bab başlığıyla ilgisi, Hz. Peygamberin Vadilkura'da bir bahçede rastladığı kadının bahçesini yine o kadına bırakmasıdır. Çünkü bu bahçeyi o kadın ihya ettiğinden bahçe onun mülkü olmuştur. Rasûl-ü Zişan Efendimiz bu sebeble sözü geçen bahçeyi eski sahibesinin elinde bırakmıştır.

Bezlü'l-Mechûd yazarına göre, bu hadisin bab başlığıyla ilgisi Hz. Peygamberin Eyle arazisini cizye karşılığında Eyle halkına bırakmasıdır. Çünkü o araziyi Eyle halkı ihya etmiştir. Bu sebeple Hz. Peygamber bu araziyi cizye karşılığında yine eski sahiplerinin elinde bırakmıştır.

Siyer kitaplarında bu hadise şöyle anlatılır.

Eyle halkı, Arap kabilelerinin birer birer müslüman olduklarını görünce, Peygamberimizden korkmağa başlamışlardır.

Fakat Peygamberimizin Ukeydir, b. Abdülmelik'e asker gönderip onlara şefkatli davrandıklarını gördükleri zaman, Eyle kralı Yuhanne b. Ru'-be yanına Cerba' ve Ezrûh halkı temsilcilerini alarak, Tebuk'e Peygamberimizle görüşmeye geldi.

Yuhanne'nin göğsünde altın bir haç, alnının saçı da, toplanmış ve bağlanmış bulunuyordu.

Yuhanne Peygamberimizi görünce, ellerini, göğsüne koyup başını eğerek Peygamberimize saygı işareti yaptı.

Peygamberimiz de, ona "kaldır başını!” diye işaret buyurdu.

Yuhanne, hıristiyandı. Aynı zamanda Uskuftu.

Uskuf, Hıristiyan din bilgini, din başkanı demektir.

Peygamberimiz, Yuhanne'ye, yemen kumaşından yapılmış bir elbise giydirdi.

Kendisinin, Bilâl-i Habeşî'nin yanında konuklanmasını ve ağırlanmasını emr buyurdu.

Yuhanne, getirdiği ak katırı Peygamberimize hediye etti. Musa b. Uk-be'ye göre: Peygamberimiz-Yuhanne'yi Müslümanlığa davet, etti.

Yuhanne, yanaşmadı ve cizye vermeğe razı oldu.

Yuhanne'nin Peygamberimizle Yaptığı Anlaşma:

Yuhanne b. Ru'be, yurdundaki erginlik çağına basıp ustura tutmağa başlayan her erkek başına yılda bir dinar (altın) cizye vermek üzere Peygamberimizle sulh yaptı.

Eyle'de üç yüz erkek bulunuyordu. Buna göre: Yıllık cizye, üçyüz dinar tutuyordu.

Eyle"halkı, müslümanlardan, yanlarına uğrayacak olanları konuklamak ve ağırlamakla da, mükellef idiler.

Peygamberimizin Yuhanne ve Eyle Halkı İçin Yazdırdığı Yazı:

Peygamberimiz, Yuhanne ve Eyle halkı için yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:

Bismillahirrahmanirrahim

Bu, Allah ve Allah'ın Rasûlii Peygamber Muhammed tarafından Yuhanne b. Ru'be ile Eyle* halkından denizdeki gemilerde bulunanları ve karadaki gezen, dolaşanları için eman yazısıdır:

Gerek bunlar ve gerek Şam, Yemen ve deniz sahili halkından Eylelilerle birlikte bulunanlar, Allah'ın ve Muhammed Peygamberin himayesi ildedirler.

Onlardan bir kötülük işleyeni, yanındaki malı koruyamayacak, onun malı, insanlardan, alan kimse içinde, helâl olacaktır.

Gerek su almak isteyenin, gerek denizde veya karada dilediği yola gitmek isteyenin engellenmesi helal olmayacaktır.

Bunu, Rasûlullah (s.a)'ın izniyle Cuheym b. Salt ve Şurahbil b. Ha sene, yazdı".

Peygamberimiz Eyle halkına e mân alameti olmak üzere verdiği Bürde:

Peygamberimiz, Eyle halkına, yazı ile birlikte kendileri için eman alameti olmak üzere bir de Bürde (elbise) vermişti.

Abül Abbas Abdullah b. Muhammed, bu.Bürde'yi üçyüz dinara satın almıştır.

Abbas oğullan, bu hırkaya, seleften halefe tevarüs ettiler. Halifeler, bayram günlerinde onu, üzerlerine giyinip peygamberimize aid Asa'yı ellerine alarak sekînet ve vakarla dışarı çıktıkları zaman, ondan kalbler ürperir, gözler kararırdı.[474]

Bazı Hükümler

1. Kâfirlerin verdiği bir hediyyeyi kabul etmek caizdir.

2. Olu bir araziyi ihya eden kimse o araziye sahip olur.[475]

3080... Hz. Peygamberin hanımı Zeyneb'den (rivayet olunduğuna göre) kendisi (bir gün) Rasûlullah (s.a)'in başını tararken (Hz. Peygamberin) yanında Osman b. Affan'ın hanımı ile muhacirlerden bazı kadınlarda varmış. Bunlar, (Hz. Peygambere, varislerin çokluğundan dolayı) evlerinin kendilerine dar gelmeye başladığından ve (yakında) oradan çıkarılacaklarından şikayet etmişler.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) muhacirlerin evlerine (onların) hanımlarının) mirasçı kılınmasını emretmiş (derken) Abdullah b. Mesud vefat etmiş karısı da Medine'de (ona ait olan) bir eve mirasçı olmuş.[476]

Açıklama

Bu hadis-i şerifi açıklarken Hattâbî (r.a) şu görüşlere yer vermektedir: "Bazı hadislerde Peygamber (s.a)'in, Medine'ye göç eden muhacirlere, Medine'deki bazı evleri bağışladığı rivayet edilmektedir.

Hz. Peygamberin bu evleri muhacirlere bağışlaması iki şekilde te'vil edilmiştir.

1. Aslında Hz. Peygamber'in muhacirlere bağışladığı ev değil arsadır. Bu arsaları onlara ev yapıp oturmaları için vermiştir. Bu şekilde onlar önce arsaya sonra da arsa içerisine yaptıkları eve sahip olmuşlardır. Dolayısıyla onlar vefat ettikten sonra da bu evler hanımlarına kalmıştır.

2. Hz. Peygamberin onlara verdiği evdir. Fakat bu evleri onlara mülk olarak değil, ödünç olarak vermiştir. Ebu İshak el-Mervezî'nin görüşü budur.

Meseleye bu açıdan bakınca Hz. Peygamberin Medine'deki muhacirlere verdiği evlerin, onların mülkü olmaması ve dolayısıyla miras olarak hanımlarına kalmaması gerekir. Bu durumda hadiste geçen bu evlere muhacirlerin hanımlarının mirasçı olmaları izaha muhtaçtır.

Ebû'Dâvud, Hz. Peygamberin, muhacirlere bağışlamış olduğu bu yerlerle ilgili hadisleri *'ihyâ-ül-mevat = ölü arazilerin ihya edilmesi" başlıklı baba koyarken buraların daha önce kimsenin mülkiyetinde olmayan ölü arazi olduğunu, muhacirler, Hz. Peygamberin izniyle içerisine ev yapmak suretiyle buraları ihya ederek mülkiyetlerine sahip olduklarını ifade etmek istemiştir.

Meseleye musannif Ebû Davud'un açısından bakınca, muhacirlerin bu evlerinin hanımlarına miras olarak kalmasında kapalı bir taraf görülmez.

Bu evlerin muhacirlerin diğer varislerine verilmeyip te sadece hanımlarına verilmesinin sebebini açıklarken de Hattâbî şöyle diyor. "Medine'de bulunan muhacirlerin hanımları, kocalarının vefatından sonra evsiz barksız kalınca çok perişan duruma düşecekleri bilindiği için Hz. Peygamber, varisler arasında paylaştırılacak olan mallardan eylerin hanımlara evin dışındaki malların da diğer mirasçılara verilmesini uygun görmüş ve miras esasları çerçevesinde evler kadınlara diğer mallarda öteki varislere verilmiştir.

Bir başka izah şekline göre de, Hz. Peygamber muhacirlerin hanımları na bu evlerin mülkiyetini değil ölünceye kadar bu evlerden oturarak faydalanma hakkını vermiştir. Hz. Peygamberin de muhacirlerden olduğu düşünülürse Hz. Peygamberin evlerinin de hanımlarına kalacağı tabiidir.

Bu mevzuda Süfyân b. Uyeyne, Hz. Peygamberin hanımları hakkında diğer muhacirlerin hanımlarından, farklı bir izah şekli getirmektedir. O'na göre, Hz. Peygamberin vefatından sonra, O'nun hanımlarının başka biriyle evlenmesi haram olduğundan, bu hanımlar hayatlarının sonuna kadar iddet bekleyen kadınlar durumundadırlar. İddet bekleyen bir kadınınsa kocasının evinde mülkiyetine sahip olmadan oturması hakkıdır.

Bu bakımdan Hz. Peygamberin hanımları hayatlarının sonuna kadar Hz. Peygamberin evlerinde mülkiyetlerine sahip olmadan oturmuşlardır.[477]

36-38. Haraç Arazisi(Ni Eski Sahibinden Alarak İçerisi)Ne Girmek

3081... Muaz (b. Cebel) (r.a)'den demiştir ki:

Kim (sahip olduğu bir haraç arazisinin vergisini vermemek suretiyle) haraç (vergisinin günahın)i boynuna geçirirse o kimse Rasûlul-lah (s.a)'in üzerinde bulunduğu yoldan uzaklaşmış olur.[478]

Açıklama

Cizye: Gayr-i müslimlerin, mükellef olan erkeklerinden se-nede bir defa alınan şahsi bir vergidir ki buna "haracurruus" da denir.[479]

Metinde geçen cizye kelimesi cizyenin kısımlarından olan "haraç" manasında kullanılmıştır. Bu bakımdan biz bu kelimeyi "haraç" diye tercüme ettik.

Bilindiği gibi: "haraç": lugatta, kira manasına gelir. İstılahta: "Araziy-i haraciyyeden ve ihya edilen bir kısım araziyi mevattan muayen dönümlere göre alınan vergidir ki iki kısma ayrılır.

1. Harac-ı mukaseme: Arazinin hasılatından (ürününden) yerin tahammülüne göre alınacak vergidir. Bir sene içinde hasılat tekerrür ederse vergi de tekerrür eder.

2. Harac-ı muvazzaf: Arazi üzerine her dönüm başına he'f sene, hasılata bakılmaksızın, alınan muayyen vergidir. Böyle bir araziyi sahibi kasden boş bırakacak olsa haracını yine ödemekle yükümlü olur."[480]

Cizye ile haraç arasındaki en önemli fark; cizye, şahıs başına, haraç ise araziden alınan vergidir. Bu iki vergi arasındaki farklardan biri de cizye ödemekle mükellef olan bir şahıs, müslümanlığa girmekle bu vergiden kurtulduğu halde haraç arazinin el değiştirmesiyle haraç arazisi olmaktan çıkmamasıdır. Diğer önemli bir fark da cizyenin Kur'ân'la haracın ise ictihadla sabit olmasıdır.[481]

Haraç arazisi ise, müslümanlar tarafından savaş zoruyla fethedildiği halde eski sahiplerinin halkı elinde bırakılan arazidir. Ayrıca, haricden getirilen gayr-i müslim ahaliye verilen arazilerle sulh yoluyla fethedilip bir vergi karşılığında oranın gayri müslim halkı elinde bırakılan arazilere de haraç arazisi denir.

Haraç arazisi el değiştirmekle "haraç arazisi" olmaktan çıkmayacağı için bir haraç arazisini eski sahibinden satın alan veya meşru bir yoldan ona sahip olan bir kimse, haracını vermekle mükellef olur. Vermediği takdirde Hz. Peygamberin haraç arazileri hakkında koymuş olduğu hükümlere aykırı hareket etmiş olur.

Metinde geçen "O kimse Rasûlullah (s.a)'in üzerinde bulunduğu yoldan uzaklaşmış olur" sözü, bir kâfirden aldığı haraç arazisinin haracını vermeyen müslümanlar için büyük bir tehdittir.

Bu hadis, bir haraç arazisini kâfirden satın alan müslümanın, o arazinin haracını vermekle mükellef olduğuna ve el değiştirmekle haraç arazisi olmakdan çıkmayacağına delalet etmektedir.

Rey taraftarlarının görüşü de budur. Ancak Rey taraftarlarına göre, böyle araziye sahip olan bir müslüman, buranın haracını vermekle mükellef olursa da, buradan çıkan mahsûlün öşrünü vermekle mükellef olmaz. Çünkü öşürle haraç birleşemez. Cumhuru ulemaya göre, böyle bir araziden çıkan mahsûl beş vesaka (bir tona) eriştiği zaman haracıyla birlikte öşrünün de verilmesi gerekir. Bunlara göre, "haraçla öşür birleşemez" mealindeki hadis zayıftır.

Çünkü bu hadisi rivayet eden Yahya b. Anbese güvenilir bir ravi değildir.[482] Ancak Bezi yazarının açıklamasına göre, Zeylâî, Nasbür-Raye'de bu hadisin aslında Abdullah b. Mes'ud, Habbab b. Eret, Huseyn b. Ali ve Sürey-he ait bir söz olduğunu, asılsız bir söz olmadığını söylemiştir.

Hattâbî (r.a) Şafiilerin haraç vergisi hakkındaki görüşlerini açıklarken (şöyle) diyor:

Şafiilere göre hafaçda iki manada kullanılır.

1. Cizye manasına gelen haraç

2. Kira manasına gelen haraç

Birinci kısım haraç, kâfirlerden sulh yoluyla alınıp ta ellerinde bırakılan arazilerden alınan haraçtır ki, bu haraç sahibinin müslüman olmasıyla düştüğünden ve bu arazide haraç öşürle birleştiğinden cizyeye benzer.

İkinci kısım haraç, yine arazinin eski sahiplerinden alınır. Şöyle ki, bu araziler fethedilince mülkiyeti müslümanların olmak üzere belli bir vergi karşılığında, eski sahiplerinin ellerinde bırakılır. Onlarda her sene bu vergiyi öderler. Bu kısım arazinin vergisi aynen müslümaniardan alınan kira ve ücretler hükmündedir. Bu araziler kiralık arazi hükmünde olduklarından onları ellerinde bulunduran kimseler müslümanlığı kabul etseler bile yine ellerindeki bu araziyi satamazlar.[483]

3082... Ebû Derda (r.a) dedi ki: Rasûlullah (s.a) (şöyle) buyurdu.

"Kim bir toprağı haracıyla birlik satın alırsa, hicretini bozmuş olur. Kim de bir kâfirin (haraç ödeme zilletini onun) boynundan çıkarıp kendi boynuna geçirecek olursa sırtım İslama dönmüş olur." (Ravi Sinan b. Kays) dedi ki; Halid İbn Ma'dan bu hadisi benden işitince bana: (Bunu) "Sana Şebij? mi haber verdi?" diye sordu. Ben de "Evet" cevabını verdim. (Bunun üzerine) (sen onun yanına) "Vardığın zaman (bu hadisi) ondan iste bana yazı versin" dedi. (Ravi Sinan sözlerine devam ederek şöyle) dedi. (Nihayet bir gün Şebib'in yanına varmıştım. Kendisinden bu hadisi Halid b. Ma'dan'a yazıvermesini rica ettim de, hadisi) O'na yazıverdi. (Halid'in yanma) döndüğüm zaman Halid b. Ma'dafti benden (getireceğini va'dettiğim, hadisin yazılı plduğu) kâğıdı istedi. Ben de onu (kendisine) verdim. Hadisi okuyunca içindeki-ni işitir işitmez. Elinde bulunan (haraç) toprağı(nı) bıraktı.

Ebû Dâvud dedi ki: (Senette geçen) bu (Yezid b. Humeyr isimli ravi) Yezid b. Humeyr-el-Yezeni'dir. Şu'be'nin arkadaşı olan (Yezid el-Hemdânî) değildir.[484]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte, bir gayr-i müslimin elinde bulunan haraç arazisini ondan satın alan bir müslümanın, bu haracı kendisinin Ödemesi gerektiği ve bu müslümanın aslında gayr-i müslimlerden müslümanlar karşısında hakir düşmeleri için alınan bu haraç vergisini yüklenmekle de kendisini zilletin kucağına atmış olacağı, böyle bir hareketin Allah yolunda kendi yurdunu terkedip müslüman diyarına göç etmek demek olan hicretin manasına ters düşeceği ve kendini zelil etmenin bir müslümana yakışmayacağı ifade edilmektedir.

Avnu'l-Ma'bud yazarı, bu mevzuda şöyle diyor:

el-Erdebîlî: Elezhâr şerhu'l-mesahib isimli eserinde diyor ki: Alimlere göre, haraç arazisi üç kısımdır:

1. Müslümanlar tarafından harple fethedilip, gazilere dağıtıldıktan sonra, devlet başkanının gazilerden, değerini ödeyerek geri alıp bir vergi karşılığında müslümanlara verdiği arazi, Hz. Ömer (r.a) Irak Sevadı denilen araziyi

böyle dağıtmıştır.

2. Müslümanların sulh yoluyla fethedip devlet reisinin mülkiyeti bize ait olmak şartıyla, bir vergi karşılığında eski sahiplerinin elinde bıraktığı arazi. Bu arazi aslında Fey hükmündedir. Onu işleten eski sahiplerinin ödediği vergi de kira mesabesindedir. Bu bakımdan onların müslüman olmasıyla bu kira yürürlükten kalkmaz onlardan yine alınır.

3. Sulh yoluyla alınan, vergi ödemeleri şartıyla mülkiyeti yine eski sahiplerine bırakılan arazidir. Bu vergi, cizye mesabesinde olduğundan sahiplerinin müslüman olmasıyla yürürlükten kalkar.

İlim adamları bu hadis-i şerifte geçen cizye kelimesinin haracın bu kısmına girdiğini söylemişlerdir.

Fakat bu hadisin haracın sadece bu kısmına ait olduğu söylenemez. Aslında bu hadis haracın ikinci kısmına da şamildir.

Görüldüğü gibi bu hadis-i şerifte, haraç arazisinin satın alınması yasaklanmaktadır. Mûnzırî'nin "senedinde, çeşitli tenkidlere uğrayan Bakıyye b. Velid vardır." diyerek zayıflığına işaret ettiği bu hadisi şerifte, haraç arazisinin satın alınması tenkid edilmekle beraber, Hanefi âlimlerinden Bürha-neddin el-Merginânî, bunun caiz olduğunu söylemiştir. İmam Malik, Şafii ve Ahmed b. Hanbel'in de içinde bulunduğu âlimlerin çoğunluğuna göre, haraç arazisi vakıf mahiyyetindedir. Alınıp satılması caiz değildir. Haracı da devamlıdır.

Nazari planda devam eden bu münakaşa, fiil ve tatbikat sahasında haraç arazisini çeşitli yollarla müslümanların hususi mülkü haline gelmiştir.

Ancak haraç arazisi satış veya tevarüs gibi yollarla müslümanların mülkiyetine geçse dahi haracı düşmez; bu toprakların yeni malikleri olan müs-lümanlar da haracı öderler.[485]

Haraç arazisin alınıp satılması söz konusu olunca, karşımıza ikinci bir mesele çıkmış oluyor: Müslümanların mülkü haline gelen haraç arazisinden haraç mı, öşür mü, yoksa hem haraç hem de öşür mü alınacaktır.

Hanefilere göre haraç ile öşür birleşemez. Bir araziden durumuna göre ya haraç alınır, yahutta öşür. Haraç arazisi kimin mülkiyetine geçerce geçsin haraç ile beraber geçer. Çünkü "müslumanın arazisinde öşür ile haraç birleşemez*' mealinde hadisler vardır.

Ve Hz. Ömer devrinden beri birçok haraç arazisi mülk haline geldiği halde bunlardan öşür alınmamıştır,

Ayrıca haraç aslında toprak sahibinin müslüman olmamasına öşür ise müslüman olmasına dayanır.

İmam Malik, Şafiî ve Ahmed b. Hanbel'in de içlerinde bulunduğu müctehidlerin ekserisine göre, öşürle haraç birleşir. Yani haraca tabi bir arazi müslümanın mülkiyetine geçerse yeni sahibi hem haracı ham de çıkan mahsulün zekatım (öşrü) öder.

Çünkü öşür kitap ve sünnetin apaçık manâları ile sabittir. "Öşür ile haraç arazisi birleşemez" hadisi ise uydurmadır.[486]

37-39. Devlet Başkanının Yahut Da Halkın "Koru İlân Ettiği Arazinin Hükmü

3083... ssa'b b. Cessâme'den (rivayet olunduğuna göre) Rasû-lullah sallallahü aleyhi vesellem,(Bir yeri)"koru (ilan etme hakkı) ancak Allah'- ve Rasûlü'ne aittir." buyurmuştur, lbn-i Şahib der ki: Bana ulaştığına t 're Rasûlullah (s.a)Ennaki denilen yeri koru ilan etmiştir.[487]

3084... a'b b. Cessâme'den demiştir ki: Peygamber (s.a) "Nakı" denilen yeri koru ilan etmiş ve:

"Koru (ilan etme hakkı) ancak aziz ve celil olan Allah'a aittir.” buyurmuş.[488]

Açıklama

"Hima" lügatte; menetmek, korumak ve uzaklaştırmak ma-nalarma gelir. Istılahta ise: Ölü araziden devletin veya bir kasaba halkının ve hayvanlarının istifadesi için terk ve tahsis edilen, meralar, umumi yollar, pazar yerleri gibi yerlere denir.

İmam Şafiî'ye göre; metinde geçen "Koru (ilan etme hakkı) ancak Allah'a aittir" sözü iki manaya gelir.

1. Hiçbir kimsenin bir yeri müslümanlar için koru ilân etmeye hakkı yoktur. Bu ihtimale göre, müslümanlar için Hz. Peygamber'in tayin ettiği otlaklardan başka otlak yoktur. Hz. Peygamber'den sonra idareciler, herhangi bir yeri koru veya otlak ilan edemezler.

2. Bir yeri koru ilân ve tayin etmek ancak Hz. Peygamberin ve ondan sonra onus yerine gelen devlet başkanlarının hakkıdır.

Hafız İbn Hacer'in Fethu'1-Bari isimli eserindeki açıklamasına göre, birinci ihtimal hadisin zahirine daha uygun olmakla beraber, Şafiî alimleri i-kinci ihtimali tercih etmişlerdir. Şafiîlerden bazıları da bu meselede mülki amirlerin de devlet başkanları durumunda olduklarını söylemişlerdir. Ancak yetkililerin bu haklarını kullanmaları, halkın umûmi menfaatiyle kayıtlıdır. Halkın zararı söz konusu olduğu zaman bu haklan kaybolur.

Cahîliyye döneminde, güçlü kimseler bir yere vardıkları zaman orada bulunan en yüksek tepeye bir köpek çıkarıp onu uluturlardı. Köpeğin bu uluması tepenin dört tarafından nerelere kadar ulaşırsa, orayı kendisi için koru ilân eder, başkaları da oradan faydalanamazdı.

Hz. Peygamber bu hadis-i şeriflerde cahiliyye araplarının pazu kuvvetine dayanan, bu koru ilân etme adetlerini yıkmıştır.

İslâmiyet'in kabul ettiği koru anlayışına göre, köylerde ve kasabalarda tayin edilen bu korular hukuki bir hüviyet kazanmış ve herkesin faydalanabileceği yerler haline gelmiştir.

Bu mevzuda imam Ebû Yusuf "Birköye ait olduğu bilinen meranın o köyün olduğunu" söyler. "Ancak bu meranın ot ve suyunu başkalarına yasak edemezler. Oranın otları satılmaz ve başkalarının hayvanlarına da para, ile otlattırılmaz. Şu kadar var ki hayvanlarına zarar veriyorsa başka hayvanların gelmesini engelleyebilirler." demiştir.[489] İmam Mâlik (r.a)'e göre, bir kimsenin ölü araziyi ihya etmesi caiz görülürken, bir kimsenin ölü bir araziyi kendi şahsı için koru ilân etmesinin yasaklanmasına bakarak, bu iki mesele arasında bir çelişki olduğunu zannetmek doğru değildir. Çünkü ihya edilmesine izin verilen ölü araziden maksat, halihazırda hiç kimseye faydası olmayan boş arazidir. Koru ilan edilen arazi ise halihazırda hayvanların ve insanların işine yarayan otlak arazidir. Bu arazi herne kadar sahipsiz olduğu için ölü arazî ise de mevcut haliyle harhangi bir emek ve masraf gerekmeden kendisinden faydalanmak mümkün olduğundan ölü araziden farklıdır.

Metinde geçen "koru (ilan etme hakkı) Allah'a ve Rasûlüne aittir." sözü, Hz. Peygamber'in kendi şahsı için bir yeri koru ilân etmesinin caiz olduğunu ifade etmektedir.

Fakat Hz. Peygamber bu hakkım kullanmamış, Ancak: Naki' denilen ve Medine'ye sekiz mil mesafede bulunan sulak bir yeri müslümanların faydalanması ve cihad için beslenen atlarla zekat develerinin otlaması için koru ilan etmekle yetinmiştir.

İmam Şafiî'ye göre, Hz. Peygamber'in bir yeri kendi şahsı için koru ilan etmesinin caiz oluşu, bu koruyu ilan etmesinin o beldenin hayvan besleyen halkına zarar vermemesine bağlıdır. Eğer bu durum meraların az olması sebebiyle oranın hayvanlarına zararlı oluyorsa o zaman bu cevaz ortadan kalkar.

Hz. Peygamber'den sonra gelen devlet reislerinin kendileri için bir yeri koru tayin etmeleri asla caiz değildir.

Ancak onların, bir yeri umumun yararı için koru ilan etmelerinin caiz olup olmayacağı konusunda âlimler ihtilafa düşmüşlerdir. Bazıları onların da bir yeri koru etmelerinin caiz olduğunu söylerken bazıları bunun caiz olmadığım söylemişlerdir.[490]

38-40. Rikaz (Ve Rikazın) Hükmü

3085... Ebû Hureyre (r.a) Peygamber (s.a)'in. "rika^da beşte bir vardır." dediğini, söylemiştir.[491]

3086... El Hasen'den "Rikaz Ad kavmine ait hazine(ler)dir." dedi(ği rivayet olunmuştur.)[492]

3087... Dubaa bint. Zübeyr b. Abdulmüttalib b. Hişam dedi ki: El-Mikdad, (birgün) abdest bozmak için Bakiü'l-Habhabe denilen yere gitmişti. (Orada) bir delikten bir altın çıkaran iri bir erkek fare görmüş, (fare) altınları teker teker çıkarmaya devam etmiş. Nihayet (o delikten toplam) on-yedi dinar çıkarmış. En sonunda içinde bir altın bulunan kırmızı bir bez parçası çıkarmış. (Bununla altınların sayısı) onsekiz olmuş. Bunun üzerine (el-Mikdad) bu altınları (alıp) Peygamber (s.a)'e götürmüş, durumu kendisine anlatmış ve (bunun) zekatını al demiş. Peygamber (s.a) de ona (bunları, elini)

"Deliğe uzattın (da) mı?" (aldın?) diye sormuş. (el-Mikdad)da

“Hayır" cevabını vermiş. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) (Bunun zekatı olmaz. Sen bunları götür) "Allah bunu sana mübarek eylesin" diye O'na dua etmiş.[493]

Açıklama

Rikaz: vere gömülmüş veya zamanla yer altında kalmış değerli sanat eserlerine, maden parçalarına define ve hazinelere rikâz denir.

Rikaz mefhûmu mezheblere göre biraz değişiklik göstermekte ve madenlerin rikaz kavramı içine girip girmediği münakaşa konusu olmaktadır.

İhtilaflar hadislerin izah ve tenkidlerinden ileri gelmektedir.[494]

Bu mevzuda Mezlü'l-Mechûd yazarı şöyle diyor: Bu ihtilaf "Hayvanların yaralaması heder, kuyu heder, maden heder (olan) dır. Rikazda ise beşte bir vardır.”[495] hadisi şerifine verilen farklı manalardan kaynaklanmaktadır.

İmam Malik ile îmam Şafiî'ye göre, sözü geçen hadis-i şerifteki rikaz kelimesinden maksat cahiliyye döneminde yeraltına gömülmüş olan bilumum definelerdir.

İmam Ebû Hanife ile Süfyan-ı Sevrî'ye ve daha başkalarına göre, yeraltında teşekkül etmiş olan madenler de rikaz hükmüne girerler.

İmam Malik (r.a) ile İmam Şafiî'nin bu husustaki dayanakları, sözü geçen hadis-i şerifte, *'rikaz" kelimesinin "maden" kelimesi üzerinde atfedilmiş olmasıdır. İki kelimeden birinin diğeri üzerine atfedilebilmesi için, bu iki kelimenin iki ayrı şeye delalet etmesi gerektiği esasından hareket ederek madenle rikazın ayrı ayrı şeyler olduklarına, dolayısıyla madenlerin rikaz hükmüne girmediğine hükmetmişlerdir.

Ben derim ki: İmam Şafiî ile İmam Malik (r.a)'nın bu görüşleri isabetli değildir. Çünkü sözü geçen hadis-i şerifteki maden kelimesinden maksat yeraltında teşekkül eden bildiğimiz ma'den değildir. Maden çıkarıldıktan sonra, onun yerinde kalan çukurdur. Hadis-i şerifte bir kimsenin yeraltındaki bir hazineyi çıkardıktan sonra orada kalan çukura düşerek ölen bir kimseden orayı kazan kimse sorumlu olmadığı ifade edilmektedir.

Maden kelimesiyle madenin çıkarıldığı çukur kesdedilmiş olunca rikazın çukur üzerine atfedilmesi madenin rikazdan ayrı olmasını gerektirmez. Çünkü rikaz ayrıdır, çukur ayrıdır. Çukurdan çıkarılan maden ise burada söz

konusu değildir.[496]

Netice olarak İrak ehline (Hanefîlere) göre rikâz, hem madenlerin hem de insanlar tarafından gömülmüş eşyaları ifade eden bir ıstılahtır. Kâsâni (Ö.587 H-191M.); "Rikaz hakiki olarak madenin mecazi olarak da kenzin (gömü-tün) ismidir." diyor ve delil olarak da Hz. Peygamberin kendisine sorulan bir soruya "Rikaz Allah'ın yer ve gökleri yarattığı gün yer altında yaratmış olduğu mallar" diye verdiği cevabı yazıyor. Molla Hüsrevy rikazı; "gerek yaradılış itibarıyla olsun, gerekse insanların gömdüğü şeyler olsun, rikaz mutlak surette yer altında olan maldır" şeklinde tarif ederken, Mevkufatî de, "Rikâz; Allah'ın yer altında yarattığı madenin ve kulların defneylediği malın özel ismi olmuştur. Birine maden, ötekine kenz ismi verilmiştir. Rikaz ise ikisini de kapsamaktadır" diyor. Bu tariflerden madenlerin ve insan yapısı olup da gömülen herşeyin Hanefilerce rikaz olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.[497]

Maden ve Rikazın Tarifi ve Hükümlerine Ait Dört Mezhebin Görüşleri:

1. Hanefi mezhebine göre Rikaz: Maden ve rikaz aynı manâyı ifade ederler. O manâ da şudur: Yer altında bulunan maldır. îster altın ve gümüş gibi kıymetli cevherleri taşıyan toprak ve benzeri maddeler halinde olsun, ister kâfirlerin yere gömdükleri hazine ve define şeklinde olsun, fark etmez. Şu halde insan eliyle yere gömülmeyip de Allah tarafından yer altında yaratılan ve kıymetli malları taşıyan madenler de rikaz anlamı içine girer.

Rikazdan, yani define ve madenlerden, ödenen humus zekat değildir. Çünkü zekatın şartları burda aranmaz. Madenler üç kısma ayrılır:

1- Altın, gümüş, bakır ve demir gibi ateşle elde edilip şekillendirilen.

2- Petrol gibi sıvı halde olan.

3- Bunların dışında kalan. Yani sıvı olmadığı gibi ateşin tesiri ile şekillendirilmeyen kısım. Mücevherat ve yakutlar gibi madenlerin birinci kısmına giren maddelerden elde edilecek maldaki humusun, yani beştebir nisbe-tindeki hissenin çıkarılıp, müslümanların sosyal hizmetlerine harcanmak üzere devlete vergi olarak ödenmesi gerekir. Kalan beştedört nisbetindeki mala gelince eğer kimsenin mülkiyeti altında olmayan bir arazide bulunmuş ise kalan malın tamamı bunu bulana aittir. Anılan madende humusun vacib olabilmesi için, bulunan madende cahiliyet devrine ait bir alametin bulunması gereklidir. Yani o malın kâfirlere ait olduğunu kanıtlayıcı belirtilerin bulunması şarttır. Şayet İslâmiyet devirlerine ait olduğuna dair bir belirti bulunursa bulunan maden rikaz değil, lukata hükmüne tabidir. Yani yitik mal sayılır. Bunda humus gerekmez. Bunun kâfirlere veya müslümanlara ait olduğu hususunda şüphe hasıl olur da kesin bir sonuç alınmazsa cahiliyet devrine ait olarak kabul edilir.

Anılan maden kısmı, belirli kimselerin mülkiyeti altında bulunan bir yerde bulunursa bunun humusu ödenir ve kalanı o yerin sahibine aittir. Evinde maden veya define bulan kimsenin bunun humusunu ödemesi vâcib değildir. Hepsi kendisine aittir.

Yukarda anlatılan madenlerin ikinci ve üçüncü kısımlarında vergi, harç ve zekat gibi bir şeyin çıkarılması vacib değildir. Ancak sıvılardan, cıva'da humus vacibtir. Yer altında bulunan silahlar, araç ve gereçler, malzemeler ve ev eşyası da define gibi humusa tabidiri.

Denizden elde edilen anber, inci ve balık gibi mallardan bir harç vâcib değildir.

2. Şafiî mezhebine göre Rikaz: Cahiliyet devrine, yâni kafirler dönemine ait, altın ve gümüş definesidir. Defineden çıkarılan altın veya gümüş ni-sab mikdarı olunca üzerinden bir yılın geçme süresi beklemeksizin ttumusun yani beştebirinin zekata müstahak olanlara ödenmesi gerekir. Defineden elde edilen altın veya gümüşün sikkeli olması şart değildir. Kişi böyle bir defineyi yer altında değil de üstünde bulursa, buna rikaz denmez. Bu lukata hükmüne tabidir.

Bulunan define kâfirlere ait olmayıp, İslâm dönemine ait olduğu anlaşılırsa bunun sahibinin kim olduğu bilindiği takdirde, sahibine teslim edilmesi gereklidir. Sahibi ölmüş ise mirasçılarına verilir. Sahibi bilinmiyor ise lukata hükmüne tabi olur. Keza bunun cahiliyet devrine rm\ İslâmiyet devrine mi ait olduğu bilinmiyor ise, gene lukata hükmüne tabidir. Bir kimse kendi mülkünde bulunan definenin kendisine ait olduğunu iddia ederse, define ona ait sayılır. Şayet böyle bir iddiada bulunmazsa kendisinden önceki mâlikin sayılır.

Maden ise, Allah tarafından bir yerde yaratılan bir şey, ordan çıkarmakla elde edilen maldır. Şer'î şerifte madenlerden yalnız altın ve gürati'ş-ten ödeme yapılır. Demir, bakır ve kurşun gibi maddeler madenlerden istihsal edilmekle beraber bunlardan bir ödeme yapılmaz. Madenlerden istihsal edilen maddelerin sıvısı katısı, ateşin etkisiyle şekilleneni ile diğerleri arasın da bir fark yoktur. Madenlerden istihsal edilen altın ve gümüşte vacib olan mikdar kırktabirdir. Yani altın ve gümüşün zekatı nasıl kırktabir ise madenlerden istihsal edilen altın ve gümüşün

zekatı da kırktabirdir. İstihsal edilen altın ve gümüşün üzerinden bir yılın geçmesi şartı yoktur. İstihsal edilir edilmez hemen zekatı ödenir.

3. Maliki mezhebine göre Rikaz: Cahiliyet devrine ait altın, gümüş ve diğer malların definesidir. Bir definenin cahiliyet devrine mi İslâmi bir dev-, reye mi ait olduğunda tereddüd edilirse, cahiliyet devrine ait olarak kabul edilir. Defineden çıkan mal, altın olsun, gümüş olsun, başka mal olsun bunun humusu, yânı beştebiri genel hizmetlere harcanmak üzere devlete verilir.Ancak defineye ulaşmak büyük çalışmalarla ve masraflarla gerçekleşirse, bunun kırktabiri zekat olarak müstehaklarına dağıtılır. Her iki takdirde de elde edilecek malın nisab miktarını doldurması şart değildir. Definenin kalan kısmı, arazi sahibinin hakkıdır. Ancak arazi sahibinin buna miras yoluyla ve ihya etmek suretiyle sahip olması şarttır. Eğer arazi sahibi, bu yeri satın almak veya hibe yoluyla elde etmiş ise, define bu yerin ilk sahibinin hakkıdır. Şayet bu yer hiç kimsenin mülkiyetinde değil ise define bulan kişinin hakkıdır.

Müslümanların veya zimmî (İslâm memleketinde vatandaşlık hakkı verilmiş olan gayr-i müslimlerinjyere gömmüş olduğu definelere gelince; bu nevi define sahibleri veya mirasçıları bilindiği takdirde onların hakkıdır. Kime ait olduğu bilinmezse, bu nevi defineler lukata (yitik) mal hükmüne tabidir. Bir yıl ilân edilir. Buna rağmen sahibi çıkmazsa o mal bulanın hakkıdır. Fakat bu nevi definelerin asırlarca Önceki devirlere ait olduğu bazı karine ve alametlerle anlaşılırsa, lukata hükmüne tabi değildir. Sahibleri bilinmeyen mallar. gibi devlet hazinesine konulur ve müslümanların genel hizmetlerine harcanır.

Maden ise, Allah'ın yerde ve toprakta yaratmış olduğu altın, gümüş, demir, bakır ve kurşun gibi maddelerdir. Maden, rikazdan tamamen ayrı bir şeydir. Madenden istihsal edilecek madde altın veya gümüş ise, nisab miktarına ulaşsın veya ulaşmasın yıllanmayı beklemeksizin zekat ödeme şartları tahakkuk edince zekatı ödenir. Anılan maddenin zekatı kırktabir olup zekatın müstehaklarına dağıtılır.

4. Hanbeli mezhebine göre Rikaz: Câhiliyet devrine ait definedir. Kâfirlere ait olduğu bilinen defineler rikaz sayıldığı gibi yer yüzünde bulunan ve onlara ait olduğu bir takım alâmetlerle anlaşılan mallar da define hükmündedir. Fakat İslâm alâmeti bulunan veya hem küfür hem de İslâm alâmeti bulunan defineler rikaz hükmüne tabi olmayıp lukata hükmüne dahildir. Rikazı bulan şahıs, bunun humusunu, yani beştebirini umumi hizmetlere harcanmak üzere devlet hazinesine teslim etmek zorundadır. Kişi defineyi kendi mülkünde veya sahipsiz bir arazide bulursa, humustan artan kısım kendisinin hakkıdır. Şayet başkasının arazisinde ve akarında bulursa, arazi sahibi definenin kendisine ait olduğunu iddia etmezse, yine bulana aittir. Şayet arazi sahibi definenin kendisine ait olduğunuddia etmekle beraber şahidi yok ve kendisi bulunan definenin evsafını tarif edemezse yemin etmek suretiyle alır. Bir kimsenin izni olmaksızın mülküne girip araştırma yapan ve neticede define bulan kişi br hak talebinde bulunamaz. Bulunan define mülk sahibine aittir. Yukarda anlatıldığı şekilde şayet kişi arazi sahibinin izni ile girip araştırma ve çalışma neticesinde define bulursa bulan kişi öncelikle define hakkına sahip olur.

Madene gelince; maden, yerde oluşan ve toprak cinsinden olmayan maddelerdir. İster altın, gümüş, bakır gibi katı halde olsun ister kibrit ve petrol gibi sıvı halde olsun fark etmez. Böyle bir maddeyi istihsal eden kişi bunun onda birini ödemekle mükelleftir. Bu ödemenin vacibliğinin iki şartı vardır: Birincisi istihsal ettiği madde altın veya gümüş ise yabancı maddelerden tasfiye edildikten sonra net miktarının nisab tutarında olması gereklidir. Bu iki maddeden başka mal cinsinden ise değerinin nisab tutarında olması gereklidir. İkinci şart müstahsilin zekat mükelleflerinden olmasıdır. Şu halde müstahsil zimmi yani gayri müslîm veya borçlu bir müslüman ise, ona vacib değildir. İstihsal edilen maden, mülk sahibinindir. Başkası istihsal etse bile hüküm budur. Maden ocağı sahipsiz bir arazide ise elde edilen maden, müstahsilin malıdır. Bu takdirde bunun kırktabirini zekat olarak ödemesi gerekir. İstihsal ettiği mal altın veya gümüş olsun, başka maddeler olsun fark etmez.[498]

Kolayca elde edilen menfaatlerden çok vergi almak, zorlukla elde edilen menfaatlerden de az vergi almak .ısas olduğundan kolayca elde edilen rikazdan beştebir gibi ağır bir vergi alınır.

Hz. Peygamber metinde geçen "Bun! m. elini deliğe uzatarak mı aldın?" soruşunu, bu altınların rikaz hükmüne mi yoksa lukata denilen buluntu mallar hükmüne mi girdiğini tesbit etmek için simuştur. Eğer Hz. Mikdad bu soruya "elimi sokarak aldım deseydi." O zaman bu altınların yer altından çıkarıldığına ve dolayısıyla rikaz hükmünde olduklarına hükmedecekti. Fakat Hz. Mikdad "Hayır" cevabını verince on'arın yeryüzünde bulunan lukata mallar hükmüne girdiğine hükmetmiştir. Hattâbî (r.a) metinde geçen "Allah bunu sana mübarek eylesin!" sözünü actklarken şöyle diyor. "Hz. Peygamber bu sözüyle Hz. Mikdad'ın bulduğu altınların lukata hükmüne girdiğine ve bunu usulüne göre ilan ettikten sonra sahibinin çıkmaması halinde bu altınların bulanın malı olabileceğine işaret etmek istemiştir"

Hanefi âlimlerinden Bezlü'l-Mechûd yazarı "Hz. eş-Şeyh Halil Ahmed es-Seharenfûrî ise, bu mevzuda özetle şunları söylüyor: Aslında Hz. Peygamber Hz. Mikdad'a -Allah bunu sana mübarek eylesin derken- "banlar şu

andan itibaren senindir" demek istemiştir. Bu sözle Hz Mikdad'a:' Sen bunları usulüne göre ilan et, eğer sahibi çıkmazsa, o zaman bunlar senin olsun. Sen hırstan uzak bir kimsesin Allah bu halini sana mübarek kılsın. S :n fakir bir adamsın bunun zekatım al. İlan ettiğin halde sahibi çıkmazsa zekattan geriye kalan kısmını da al" demek istemiştir.

Gerçekten Hz. Mikdad çok fakirdi. Bu altınların fare deliğine nereden geldiği bilinmediği için onları heryerde ilan etmek gerekiyordu. Bu da imkansız denecek kadar zor olduğundan Hz. Peygamber, altınların sahiplerinin çıkmaması halinde tümünü alabileceğini ona hatırlatmayı lüzumlu gördü.

Bazıları metinde geçen "sen bunları elini deliğe sokarak mı aldın'"sorusu üzerinde durarak, eğer Hz. Mikdad "evet" cevabını verseydi. Hz. Peygamber bu altınların çok eski olduğuna ve rikaz hükmüne girdiğine hükmedecekti" demişlerse de bu doğru değildir. Çünkü Hz. Peygamber: "Bu soruyu sormadan önce sen bunları al, usulüne göre ilan et sahibi çıkmazsa o da senin olsun!" sözüyle bu altınların lukata hükmüne girdiğini açıklamış, "Allah bunları sana mübarek etsin" sözüyle ise, onun hırstan uzak bir kimse olduğunu ifade ve kendisini tebrik etmek istemiştir.

Çünkü bir bez parçasının yeraltında uzun müddet çürümeden kalabilmesi mümkün olmadığından söz konusu altın kesesinin birdelikten çıkması bu altınların çok eski zamanlara ait olmadıklarını ve dolayısıyla lukata hükmüne girdiklerini gösterir. Durum böyle olunca Hz. Peygamberin bu altınların eskiye mi yoksa o günün yaşayan insanlarına mı ait olduğunu anlamak için Hz Mikdad'a soru yönelttiği düşünülemez. Ve "sen bu altınları elini deliğe sokarak mı aldın sorusunu" bu maksatla sorduğu da söylenemez. İfade ettiğimiz gibi bu soruyu O'na sadece hırslı bir kimse olup olmadığını tesbit etmek için yöneltmiştir. Fakat Hz. Peygamberin bu soruyu yerin altından mı, yoksa üstünden mi aldığını tesbit etmek için sormuş olması kuvvetle muhtemeldir. Binaenaleyh yerin üstünde bulunan mal lukata hükmüne yerin altındaki mal ise rikaz hükmüne girdiğinde Hz. Peygamber bu soruyu söz konusu altınların rikaz ve lukata cinslerinden hangisine girdiğini tesbit etmek için Hz. Mikdad'a yöneltmiş olabilir. [499]

39-41. İçinde Mal Bulunan Eski (Milletlere Ait) Kabirleri Deşip İçindekileri Çıkarmak

3088... Abdullah b. Amr demiştir Ben Rasûlullah (s.a)'le birlikte taif (seferin)e çıktığımızda bir kabre uğramıştık. (O zaman Hz. Peygamber):

"Bu (Kabir) Ebû Rigal'in kabridir. Kendisi şu harem (i şerif) de idi (Haremde iken harem) onu (üzerine gelecek belalardan) korurdu. (Harem'den) çıkınca (daha önce) kavmine isabet etmiş olan bela şu (gördüğümüz) yerde ona da isabet etti. Ve buraya gömüldü. Bu (kabrin ona ait oluşu) nun alameti kendisiyle birlikte buraya altından bir dalın da gömülmüş olmasıdır. Eğer siz burayı deşerseniz bu dalı onun yanında bulursunuz" buyurdu. Bunun üzerine halk kabre üşüştüler ve (o altın) dalı çıkardılar.[500]

Açıklama

Siyer kitaplarında açıklandığına göre, ağırlığı yirmi rıtldan fazla idi. Bir ntl oniki okiyye ve bir okıyye de kırk dirhem olduğuna göre, altın dalın ağırlığı bin dirhemi aşıyordu.

Rivayete göre Ebû Rigal Semud kavminden olup Sakıf kabilesinin atası idi.

Hz. Salih (a.s) o'nu Mekke taraflarına zekat tahsildarı olarak göndermişti. Ebû rigal yüz koyunlu bir adamın yanına vardı. Ona "Beni, sana, Rasûlullah gönderdi" dedi.

Âdâm "Rasûlullah'ın elçisi hoş geldi, safa geldi. İstediğini al!" dedi.

Ebû Rigal, sütlü koyunlardan aldı.

Adamcağız:

"Anasının ölümünden sonra sağ kalan şu çocuğun sütleriyle beslendiği bu koyunları bırak da onların yerine on koyun al!" dedi.Ebû Rigal;

Hayır dedi.Adam

Yirmi koyun al! dedi.

Ebû Rigal -Hayır! dedi.Adam

Elli koyun al! dedi. Ebû Rigal

Hayır! dedi. Adam

Şu bir koyundan başka, koyunların hepsini al!" dedi.

Anasız kalan çocuk, o koyunun sütüyle beslenmekte idi. .

Ebû Rigal yine

Hayır!" dedi.

Bunun üzerine, adamcağız "Eğer, sen, süt içmeyi seversen, ben de severim!" dedi. Hemen ok çantasındaki okları yere serdi. Sonra da "Ey Allah'ım sen şahid ol!" dedi. Yayına bir ok yerleştirip Ebû Rigal'i öldürdü. Salih Peygamberin yanına giderek Ebû Rigal'in yaptıklarını haber verdi.

Salih Peygamber de ellerini kaldırıp "Ey Allah'ım! Ebû Rigal'e lanet et!" diyerek dua etti.[501]

Mevzumuzu teşkil eden hadis-İ şerifte Ebû Rigal'in, Hz. Salih aleyhis-selamın bedduasını aldığı zaman Harem-i şerifte bulunduğu ve bu sayede bir belaya uğramaktan kurtulduğu, fakat harem-i şeriften çıkınca Taif'te, daha önce kavminin uğradığı musibete uğrayarak layık olduğu felâkete uğradığı ve oraya elinde taşıdığı altın sopayla birlikte gömüldüğü ifade edilmektedir.

Hadis-i şerif, cahiliyye devirlerinden kalan ve içinde kıymetli mallar bulunan kabirleri açıp içindeki mallan çıkarmanın caiz olduğuna delalet etmektedir.

Bir önceki babda bulunan hadislerin şerhindeki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı üzere bu tür kabirlerden çıkartılan mallar rikaz sayılır ve rikaz hükümlerine tabi olur.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis cahiliyye döneminden kalan kabirleri deşmeyi konu aldığından, musannif Ebû Davud bu hadisle cenaze konusu hakkında yakın bir ilgi gördüğünden bu hadisi Cenazeler Bölümü'nden önce koymuştur.[502]

---

[1] A. Debbağoğlu Ansiklopedik Büyük İslam İlmihali 195, 196.

[2] M. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, 1-526.

[3] Zeki Pakahn Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, 526.

[4] Servet Armağan, İslam Anayasa ve İdare Hukukunun Esasları 380.

[5] Servet Armağan, a.g.e., 516.

[6] Bakara (2), 30; Hud (11), 62.

[7] Nûr (24), 55.

[8] Sâd (38), 20; Bakara (2), 124; Mâide (5), 20.

[9] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/175-177.

[10] Ahmed b. Hanbel 111-129

[11] Bk. Bi'at.

[12] M. Ahmet b. Hanbel V. 220,221

[13] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/177-178.

[14] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/178.

[15] Nisa (4), 59.

[16] Buharî, ahkâm, 4.

[17] Ahmed Debbağoğlu, Ansiklopedik Büyük İslam İlmihali, 219, 222.

[18] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/178-179.

[19] Buharı, cuma 11, istikraz 20, vesaya9, ıtk 17, 19, nikah 81, 90, ahkâm 1; Müslim, ima-re 20; Tirmizî, cihad 27; Ahmed b. Hanbel 1-5, 54-55, 108, III-122.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/179-180.

[20] A. Dâvudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi VI11-693.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/180.

[21] Buharî, ahkam 5-6; İman 1, keffaret 10; Müslim, İmare 13, eymân 19; Tirmizî, nüzûr 5; Nesaî kada 5; Darimî, nüzûr 9; Ahmed b. Hanbel V-62-63.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/181.

[22] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/181-182.

[23] Buharı, icâre 1, mürteddin 2, ahkâm 7; Müslim, imare 15; Ebû Dâvud, Akdiye 3, hu-dud 1; Ahmed b. Hanbel IV-393, 409, 411.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/182.
[24] Müslim, İmare 15.
[25] Müslim, İmare 14.
[26] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/182-183.
[27] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/183.
[28] el-Ceziri A. el-Fıkh alel mezahibi'l erbaa V-416-417.
[29] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/184.
[30] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/184-185.
[31] Kıyamet (75), 11.
[32] Servet Armağan, İslam Anayasa ve İdare Hukukunun Esasları, 487-488.
[33] İbrahim Sarmış, İslam Mezhebleri ve Müesseseleri, 224.
[34] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/185.
[35] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/186.
[36] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/186-187.
[37] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/187-189.
[38] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/189.
[39] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/190.
[40] Enbiya (21), 104.
[41] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/190.
[42] Tirmizî, zekat 18; Îbn Mâce, zekat 14; Ahmed b. Hanbel III-465, IV-I43.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/191.
[43] Buharî, cihad 55.
[44] el-Mubarekfûri Tuhfetü'l-Ahvezi III-307-308.
[45] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/191-192.
[46] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/192.
[47] Asım efendi, Kamus tercümesi, "Meks".
[48] Ömer Nasuhi Bilmen, Hukuk-ı tslamiye ve Istılahat-ı Fıkhıyye Kamusu IV-96-97.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/192-193.
[49] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/193.
[50] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/193-194.
[51] Müslim, Imâre 12; Buharî, ahkam 51; Tirmizî, Fiten 48; Ahmed b. Hanbel 1-13, 43, 46, 47.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/194.
[52] Ahmet b. Hanbel 111-129
[53] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/194-196.
[54] Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim, VIII, 681.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/196.
[55] Buharî, ahkam 43; Müslim, İmâre 90; Nesâî, bey'at 24, İbn Mâce, Cihad 41; Muvatta; bey'at 1; Ahmed b. Hanbel, 11-62, 81, 101, 139.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/196.
[56] Davudoğlu A. Şahih-i Müslim Terceme ve Şerhi IX, 48.
[57] Feth (40), 18, 19.
[58] Debbağoğlu Ahmed, Ansiklopedik Büyük İslâm İlmihâli 82-83.
[59] Udeh Abdülkadir, İslâm ve siyasi durumumuz, 213, 214.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/197-198.
[60] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/198.
[61] Buhârî, talak 20, şurût 1, tefsir 60/2, ahkam 49; Müslim imâre 88, 89; İbn Mâce, Cihad 43; Ahmed b. Hanbel, VI-114, 270, 365.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/198-199.
[62] Mümtehine (60),12.
[63] Müslim, imare 80.
[64] Eryarsoy Beşir, İslamda devlet yapısı 175.
[65] Buhârî 8, 125, Hayatü’s-Sahabe 1-218, 223.
[66] 2942 numaralı hadis.

[67] Topaloğlu Bekir, İslam'da kadın 247.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/199-200.
[68] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/200.
[69] Buhârî, ahkam 46.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/200.
[70] Heysemi, Mecmeuzzevâid VI-140.
[71] a.g.e. 9, 285.
[72] İsa Abdulkadir Hakaik Anıl-Tasavvuf 89, Bedrüddin Aynî Umdet'ül-karî XXIV-272.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/200-201.
[73] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/201.
[74] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/201.
[75] Buhârî, ahkam 17; Müslim, zekat 112; Ebû Dâvud, zekât 28; Nesâî, zekât 94, Ahmed b. Hanbel I. 52.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/201-202.
[76] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/202.
[77] Ahmed b. Hanbel IV-229.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/202-203.
[78] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/203.
[79] Buhârî, hibe 17, zekat 43, cihad 189, eyman 3, ahkâm 24, 41, hayl 15; Müslim, imare 24, 26, 28; Darimî, zekat 31; siyer 151; Ahmed b. Hanbel 11-426 V-227, 283, 423.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/204-205.
[80] Arzu Cemal, İslam Hukukundu feri ve devlet 29.
[81] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/205-206.
[82] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/206.
[83] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/206-207.
[84] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/207.
[85] Tirmizî, ahkam 6, Ahmed b. Hanbel, IV-231, VI-70.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/208.
[86] Molla Mehmedoğlu O. Zeki, Sünen-i Tirmizî tercümesi, II-443.
[87] el-Mübarekfurî, Tuhfet-ü'l-Ahvezî, IV-562.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/209.
[88] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/209.
[89] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/209-210.
[90] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/210.
[91] Tevbe (9), 100.
[92] Haşr (59), 8.
[93] Haşr (59), 9.
[94] Haşr (59), 10.
[95] Yazır Muhammet Hamdi, Hak dini Kur'ân dili tefsîri IV-2606-2607.
[96] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/210-211.
[97] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/211.
[98] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/212.
[99] Davudoğlu A. tbn Abidin terceme ve şerhi VI11-398-399.
[100] Yazır Muhammed Hamdi Hak dini Kur'ân dili tefsiri VI1-4821.
[101] Meylâni Ahmed, Bidayet-ü'l Müctehid ve Nihayetü'l Muktesid tercemesi I, 604.
[102] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/212-214.
[103] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/214.
[104] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/214-215.
[105] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/215.
[106] ez-Zuheylî Vehbe el-Fıkahu'l-lslami 11-490.
[107] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/215-216.
[108] Buhârî, nafakat 15; Müslim, feraiz 15-17, Tirmizî, feraiz 1, İbn Mâce, feraiz 9, 13.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/216.
[109] Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim terceme ve şerhi, VIII-139.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/216-217.
[110] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/217.

[111] Buhari, feraiz 4, 25, kefale 5, istikraz11, tefsir (3) 1; Müslim, Cuma 3, feraiz 14-17; Tirmizi, feraiz 1, cenaiz 69; Nesai, cenaiz67; İbn Mace, Mukaddime 7, Sadakat 13, feraiz, 9.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/217.
[112] Buhari, feraiz 4, 15, Zekat 17, kefalc 5; Müslim feraiz 14; Ebû Davûd, vesaya 17; Nesâi, Cenaiz 67; İbn Mace, Sadakat 13, Ahmed b. Hanbel, II, 70.
[113] Mansûr Ali Nasıf, el-Tac licamiul-usûl, 11-226
[114] Miras Kamil, Tecrid-i sarih tercemesi, VII-390.
[115] Ahzâb, (33), 6.
[116] Ahzab, (33), 6.
[117] Miras Kamil, Tecrid-i sarih tercemesi, VII, 391.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/217-218.
[118] Buhârî, şehadet 18, Meğazi 29, Müslim, İmâre 91; İbn Mâce, hudud 4, Ebû Dâvud, hudud 18; Ahmed b. Hanbel 11-17.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/218-219.
[119] Hatipoğlu, Haydar, Sünen-i İbn Mâce, VII, 138-139.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/219-220.
[120] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/220-221.
[121] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/221-222.
[122] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/222-223.
[123] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/223.
[124] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/223-224.
[125] Sarmış İbrahim, tslâm mezhepleri ve müesseseleri, 238, 239.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/224-225.
[126] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/225.
[127] Taşkesenlioğlu Mazhar, Kur'ân-ı Kerîm'in Ahkam Tefsiri, 11-28.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/226-227.
[128] Tirmizî, Menakıb 17; İbn Mâce, Mukaddime 11; Ahmed b. Hanbel, 11-53, 95,401, V-145, 165, 177.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/227.
[129] Ahmet Naim Efendi, Tecrid-i Sarih tercemesi, 11-289-291.
[130] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/228.
[131] Haşr (59) 6.
[132] Buhârî, humus I, fedail-i ashabunnebiyy 12, megazi 14, 38, nafakat 3, feraiz 3, i'ti-sam 5; Müslim, cihad 49, 52, 54, 56; Tirmizî, siyer 44; Nesâi, fey' 9, 16; Muvatta', kelâm 27; Ahmed b. Hanbel, 1-4, 6, 9, 10, 25, 47, 49, 60, 162, 164, 179, 191, 208, 11-463, VI-145, 262.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/228-232.
[133] Tac IV, 380.
[134] Davudoğlu Ahmed, Sahih-i müslim VIII, 505.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/232-234.
[135] a.g.e. 507, 508.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/234-235.
[136] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/235.
[137] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/235.
[138] Buhârî cihad 80, Müslim cihad 48, Nesâî fey' 8, Ahmed b. Hanbel 1-25, 48.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/235-236.
[139] Haşr (59) 7.
[140] Haşr (59) 6.
[141] Elmalıh Yazır M.H., Hak dini Kuran dili tefsiri VI1-4825.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/236-238.
[142] Haşr, 59/6.
[143] Haşr, 59/7.
[144] Haşr, 59/8
[145] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/238-239.
[146] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/239-240.
[147] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/241.
[148] Şafak Ali, İslam Arazi Hukuku, 81.

[149] Elmalılı Yazır Muhammed Hamdi Hak dini Kur'ân dili tefsiri VII-4823-4824.
[150] Şafak Ali, İslam Arazi Hukuku 81-82.
[151] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/241-244.
[152] Buhârî, farz'ul-humus 1; Müslim, cihad 52; Nesâî, kasemü'1-fey 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/244.
[153] Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim tercüme ve şerhi VIII-513.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/245.
[154] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/245-246.
[155] Davudoğlu A. Sahih-i Müslim tercüme ve şerhi VIH-516-517.
[156] Şafak Ali, İslâm Arazi Hukuku 82-83.
[157] Şafak Ali, İslâm Arazi Hukuku 83.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/246-247.
[158] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/247-248.
[159] Şafak Ali, İslâm Arazi Hukuku 84-85.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/248.
[160] Haşr (59), 6.
[161] Haşr (59) 6.
[162] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/248-249.
[163] Koksal Asım, İslâm Tarihi VII, 247; VIII-281.
[164] Koksal Asım, İslâm Tarihi VII, 247; VIII-281.
[165] Koksal Asım, İslâm Tarihi VIII-249.
[166] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/249-250.
[167] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/250-251.
[168] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/251-252.
[169] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/252.
[170] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/252.
[171] Buhârî, vesaya 32, humus 3, feraiz 3; Muvatta, kelain 28 Ahmed b. Hanbel II-249, 376, 463, 464.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/252-253.
[172] Davudoğlu A., Sahih-i Müslim tercüme ve şerhi VII, 516.
[173] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/253.
[174] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/253-254.
[175] Buhârî, cihad 89, megazi 86, Tirmizî, büyü' 7, Nesâî, büyü, 58, 83, Ibn Mâce, ruhun 1; Darimî, büyü' 44, Ahmed b. Hanbel 1-236, 300, 301, 361 III-1O2-133, 208, 238, VI-453, 457.
[176] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/254-255.
[177] Buhârî, humus 1, fedaihı ashabinnebiyy 12, megazi 14, 37, nafakat 3, feraiz 3, l'tisam 5- Müslim, ciıad 49, 52, 54,56; Tirmizî, siyer 44; Nesâî, fey 9,16; Muvatta, kelam 27; Ahmed b. Hanbel 1-4, 6, 9,10, 25,47,49,60,162,164, 179,191, 208 11-463 VI-145, 262.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/255.
[178] Neml (27) 16.
[179] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/255.
[180] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/256.
[181] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/256.
[182] Buhârî, farz'ül-humus 17.; Nesâî, fey 1; İbn Mâce, cihad 46.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/256-257.
[183] Yazır M. Hamdi, Hak dini Kur'an dili VII-4827-4828.
[184] Davudoğlu Ahmed, Ibn Abidin VIII-417.
[185] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/257-258.
[186] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/258-259.
[187] Davudoğlu Ahmed, İbn Abidin VIII-416.
[188] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/259-260.
[189] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/260.
[190] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/260-261.
[191] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/261.
[192] Enfâl (8) 41.
[193] Karlığa Bekir, Hadislerle Kur'ân-ı Kerim tercemesi, VII-3311.

[194] Ateş Süleyman, Kur'ân-ı Kerim ve yüce meali, I- 181.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/261.
[195] Nesâî, fey 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/261-262.
[196] Keskioğlu Osman, İslâmi Bilgiler Ansiklopedisi 1, 40-41.
[197] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/262-263.
[198] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/263-264.
[199] Elmalılı Yazır, Muhammed Hamdi, Hak dini Kur'ân dili VII-4832.
[200] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/264-265.
[201] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/265-266.
[202] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/266.
[203] Müslim, zekât 167, 168; Nesâî, zekât 95, fey 15; Muvatta, Sadaka 13, 15; Ahmed b. . Hanbel 11-402, IV-166.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/266-269.
[204] Tevbe (9) .103.
[205] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/269-270.
[206] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/270.
[207] Buhârî, humus 1, talak 11, megazİ 12; Müslim, eşribe 2.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/270-273.
[208] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/273.
[209] Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim, IX, 250, 251.
[210] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/273-274.
[211] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/274-275.
[212] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/275-276.
[213] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/276.
[214] Buhârî, da'vât 11; Müslim, zikr 80; Ahmed b. Hanbel VI- 383, 384.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/276-277.
[215] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/277-278.
[216] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/278.
[217] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/278.
[218] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/278-280.
[219] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/280.
[220] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/280.
[221] Davudoğlu A. İbn Abidin terceme ve şerhi VIII-415.
[222] bkz. 2994. hadis.
[223] Meylani Ahmed, Bidayel-ül Müctehid ve Nihayet-ül Müktesid, 1-588.
[224] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/280-281.
[225] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/281.
[226] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/281-282.
[227] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/282.
[228] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/282-283.
[229] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/283.
[230] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/283.
[231] Buhârî, cihâd 74, Bey 108; Müslim, nikâh. 87; Ibn Mâce, nikâh 42.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/284.
[232] Müslim, nikâh 87, 88.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/284.
[233] Buhârî, cihâd 74, nikâh 12, Salat 12; Müslim 84; Nesâî, Nikâh 79, Ahmed b. Hanbel III-102.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/284-285.
[234] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/285-286.
[235] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi VII-207.
[236] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi VII-207.
[237] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi VII-208.
[238] Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim, VII- 286, 287.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/286-289.

[239] Ali İmrân (3) 186.
[240] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/289-290.
[241] Bakara (2), 14.
[242] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi III, 7.
[243] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi III-7.
[244] Köksal M. Asım, İslâm Tarihi V-9, 10.
[245] Buhârî, megazi 15.
[246] Buhârî, megazi 15.
[247] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/290-293.
[248] Ali İmrân (3) 12.
[249] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/293-294.
[250] Ateş Süleyman, Kur'fin-ı Kerimin Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri, 1, 354-355.
[251] Enfâl (8) 58.
[252] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi II, 196-197.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/294-295.
[253] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/295-296.
[254] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/296.
[255] Buhârî, Cihâd 179, Cizye 6, İkrah 2, i'tisâm 18, Müslim, Cihâd 61, Ahmed b. Hanbel 11-451.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/296-297.
[256] Davudoğlu Ahmed, Sahihi Müslim, Terceme ve Şerhi VIII, 527-528.
[257] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/297-298.
[258] Haşr (59) 6.
[259] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/299-302.
[260] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/302.
[261] Debbağoğlu Ahmed, Ansiklopedik büyük İslâm ilmihali, 78-79.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/302-303.
[262] Debbağoğlu Ahmed, Ansiklopedik Büyük İslâm İlmihali 80.
[263] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi IV, 85.
[264] Haşr(59)6.
[265] Tevbe (9) 29.
[266] Tevbe (9) 36.
[267] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/303-305.
[268] Buhârî Megazi 14; Müslim, Cihâd 62; Ebû Dâvud, Cihâd 116.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/305-306.
[269] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/306.
[270] Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi VI1I-529.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/306.
[271] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/307-308.
[272] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi VII-190.
[273] İmam Muhammed, Siyer'ül-Kebîr, 1-279.
[274] İmam Muhammed, Siyer'ül-Kebîr. 1-279.
[275] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi VII-192-196.
[276] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi VII, 216-217.
[277] Davudoğlu Ahmed Sahifa-i Müslim Tercüme ve Şerhi VII, 654.
[278] Müslim; büyü 59-76.
[279] Davudoğlu Ahmed, Sah İh-i Müslim Terceme ve Şerhi VII, 692.
[280] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/308-313.
[281] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/313-314.
[282] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/314.
[283] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/314-315.
[284] İbn el-Esîr, en-Nihaye II, 22-23.
[285] Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim Ten eme ve Şerhi VII, 692-693.
[286] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/315-316.
[287] Müslim, Cihâd 120.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/316-317.

[288] Davudoğlu A, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi V1II-624.
[289] 3010 numaralı hadis.
[290] Davudoğlu A, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi VIII, 525-526.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/317.
[291] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/317-318.
[292] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/318.
[293] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/318-319.
[294] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/319.
[295] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/319.
[296] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/320.
[297] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/320-321.
[298] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/321-322.
[299] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/322.
[300] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/322-323.
[301] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/323.
[302] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/323-324.
[303] Buhâri, hars 14, humus 9, Megazi 38; Ahmed b. Hanbel 1-32,40.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/324.
[304] Koksal M. Asim İslâm Tarihi VII-I23, 124.
[305] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/324-325.
[306] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/325-326.
[307] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/326-327.
[308]Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/327.
[309] Müslim, cihad, 84.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/328-329.
[310] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi VII-155.
[311] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi VIII-185.
[312] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi VIII-186.
[313] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi VIII-221-222.
[314] Koksal M. Asım. İslâm Tarihi.VIII- 224-225.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/329-332.
[315] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi, VIII, 224-225.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/332.
[316] Davudoğlu A. Sahihi Müslim tercüme ve Şerhi VIII, 577.
[317] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/332-333.
[318] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/333-334.
[319] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/334.
[320] Debbağoğlu Ahmed, Ansiklopedik Büyük İslâm İlmihali 145.
[321] Koksal M. Asım İ. Tarihi VIII- 455.
[322] Debbaoğlu Ahmed Ansiklopedik Büyük İslâm İlmihali, 145.
[323] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/334-335.
[324] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/336-337.
[325] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/337-338.
[326] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/338-339.
[327] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/339-340.
[328] Buhari, cihâd 176, cizye 6, megazi 183; Müslim, vasiyyet 6, Ahmed b. Hanbel 1-222 IV-371.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/340.
[329] Muvatta, Kasr-üssalâ 85.
[330] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/340-341.
[331] Tevbe, (9) = 29.
[332] Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi VIII-197-198.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/341-342.
[333] Müslim, cihâd 63. Tirmizi, siyer 42.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/342.
[334] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/343.

[335] Tirmizi, zekat II, Ahmed b. Hanbel 1-223, 285.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/343.
[336] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/343-344.
[337] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/344.
[338] Davudoğlu A.İbn Abidin tercümesi VIII-456.
[339] el-Kâsânî, Bedayiussânayi' VII-114.
[340] Davudoğlu A. Sahih-i Müslim, Tercüme ve Şerhi V11I-197.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/344-345.
[341] Müslim; fiten 33.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/345-346.
[342] Davudoğlu A.Sahih-i Müslim, Tercüme ve Şerhi XI, 323.
[343] Müslim, İmam 147.
[344] Davudoğlu A.İbn Abidin Tercümesi ve Şerhi VIII-457.
[345] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/346-347.
[346] Müslim, cihâd 47.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/347-348.
[347] Davudoğlu AhmedSahih-i Müslim, Tercüme ve şerhi VIII 500.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/348.
[348] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/348-349.
[349] Tevbe (9).29.
[350] Debbağoğlu A.Ansiklopedik Büyük İslâm İlmihali 107-108
[351] Bilmen Ö.N. Hukuku-tslâmiyye ve Islılahad Fıkhiyye Kamus IV-99.
[352] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/349-350.
[353] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/350-351.
[354] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/351-352.
[355] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/352.
[356] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi IX-217-221.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/352.
[357] Mevsılî, el-îhtiyâr IV-137.
[358] Bilmen Ömer Nasuhî, Hukuki İslâmiyye ve ıstılahatı fıkhiyye kamusu, IV, 97.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/352-353.
[359] Ebû Dâvud, zekât 65; Tirmizi, zekât 5; Nesâi, zekat 8; Ahmed b. Hanbel V-230, 233, 247.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/353.
[360] Bilmen ö. Nasuhi Hukuku tslâmiyye ve Istılahali Fıkhıyye Kamusu IV, 99.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/353-354.
[361] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/354.
[362] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/354.
[363] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/354-355.
[364] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/355.
[365] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/355-356.
[366] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi, X-193.
[367] Koksal M. Asım, İslam Tarihi X-192-212.
[368] Koksal M. Asım, İslam Tarihi, X, 212-214.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/356-358.
[369] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/358-359.
[370] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/359.
[371] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/359-360.
[372] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/360-361.
[373] Tirmizi, siyer 30; Muvatta, zekat 41; Ahmed b. Hanbel 1-191.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/361-362.
[374] Davudoğlu A. Selamel Yolları IV-145.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/362-363.
[375] Müslim, birr. 117-119.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/364.

[376] Müslim, birr, 118.
[377] Müslim, birr 119.
[378] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/364-365.
[379] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/365.
[380] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/365.
[381] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/365-366.
[382] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/366.
[383] Bilmen Ö. N. Hukuku İslâmiyye ve Istılahalı Fıkhiyye. IV, 92.
[384] Bilmen Ö. Nasuhİ, Hukuku İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu, IV, 92.
[385] a.g.e IV-93.
[386] Hattâbî, Mealimü's-sünen.
[387] Bilmen ö. Nasuhi Hukuku İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu IV-96.
[388] Geniş bilgi için bk. Bezlu'l-Mechud.
[389] Muhammed Şemsü'l-Hakel, Azimabadi, Avnü'l-Ma'bûd VIII, 301.
[390] M. Hamidullah, islâm'da Devlet idaresi 117.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/366-368.
[391] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/368-369.
[392] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/369-370.
[393] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/370.
[394] Armağan Dr. Servet, İslâm Anayasa ve İdare Hukukunun Esasları
[395] Tevbe (9),29.
[396] Armağan Dr. Servet, İslâm Anayasa ve İdare Hukuku Esastan 175-176.
[397] Muhammed Hamidullah, İslam'da devlet idaresi 266.
[398] Hasr (59) 7.
[399] Nisa (4) 79.
[400] Al-i İmran (3), 31.
[401] Karaman Hayreddin, Hadis usûlü, 5.
[402] Nisa (4) 79.
[403] Karaman .Hayreddin, Hadis Usûlü 130.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/370-373.
[404] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/373-374.
[405] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/374.
[406] Hattâbî, Mealimü's-Sünen III 438.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/374-375.
[407] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/375-379.
[408] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/379.
[409] Tirmizi, siyer 23, Ahmed b. Hanbel IV-162.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/379.
[410] Molla Mehmedoğlu, Sünen-i Tirmizi tercemesi 111-152.
[411] Muvatla; husn-ül-hulk 16.
[412] el-Mübarek-furî, Tuhfetûl-Ahvezî V-198.
[413] el-Mübarekfurî,, Tuhfetu'l-Ahvezî V-199, 200.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/380-381.
[414] Tirmizi, ahkâm 39, Ahmed b. Hanbel VI-399.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/381.
[415] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/381.
[416] Doç. Dr. Şafak Ali, İslam Arazi Hukuku, 195.
[417] Bilmen Ö. Nasuhi, Hukuki İslâmiyye ve Istılahati Fıkhiyye Kamusu, IV-75.
[418] Şafak Ali, İslâm Arazi Hukuku 194.
[419] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/381-383.
[420] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/383.
[421] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/383-384.

[422] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/384.
[423] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/384-385.
[424] Bilmen Ö. Nasuhi, Hukuku İslâmiye ve Istılahati Fıkhiyye Kamusu, IV-76.
[425] el-Kasânî, Bedayiu's- Sanayi 11-67; Tuğ Salih, İslâm Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı 60.
[426] Bilmen, Ömer Nasuhi, Hukuki İslömiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu, IV-102, 103.
[427] a.g.e IV-104.
[428] Yeniçeri Celal, İslâm İktisadının Esasları 82.
[429] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/385-387.
[430] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/387-388.
[431] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/388.
[432] Tirmizi, ahkâm 39, İbn Mace, rehine 17.
[433] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/389-390.
[434] Yeniçeri Celal, İslâm İktisadının Esasları, 79, 80.
[435] İbn Mâce, rehine 16.
[436] Serahsi el-Maksut 11-212.
[437] Yeniçeri Celal, İslâm İktisadının Esasları, 72, 73.
[438] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/390-391.
[439] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/391.
[440] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/392.
[441] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/392-393.
[442] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/393.
[443] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/393-395.
[444] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/395-396.
[445] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/396-397.
[446] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/397.
[447] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/397-398.
[448] Tirmizi, İstizam ve adab 83.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/398-399.
[449] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/400.
[450] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/400-401.
[451] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/401.
[452] ez-Züheyli .Vehbe, el-Fıkhu'1-İslâmî 11,351.
[453] ez-Züheyli Vehbe,eI-Fıkhu'l-İslâmi II, 529-531.
[454] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/401-402.
[455] Tirmizi, ahkam 38; Buharı, hars 15; Muvatta, Ukdiye 26, Ahmet b. Hanbel 327.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/403.
[456] ez-Züheylî Vehbe, el-Fikh-û-lslâmi II, 531.
[457] 22 Züheyli Vehbe el-Fıkhul-lsIami 11-530.
[458] Ebû Dâvud, menasik 89, Tirmİzî, hac 52, İbn Mace, jnenasik 52, Darımı, menasik 87; Ahmed VI-187, 207.
[459] ez-Züheyli Vehbe, el-Fıkhül-lslâml 11,530.
[460] Ali Haydar Efendi, 111,553-554.
[461] Tirmizi, ahkam 38.
[462] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/403-405.
[463] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/405-406.
[464] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/406.
[465] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/406.
[466] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/406-407.
[467] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/407.
[468] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/408.
[469] Mecelle Mad. 1275-1276, Ali Haydar Efendi III, 553-554.
[470] ez-Züheyli Vehbe, el-Fıkhül-İsIâmi 11-530.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/408.
[471] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/409.
[472] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/409.
[473] Buharî, zekât 2, 54, cihâd 49, 136, hibe 28, cizye 2; Müslim, fadail 10, 11, Ahmed b. Hanbel V-424-425.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/409-410.
[474] Koksal M. Asım, İslâm Tarihi, IX, 224-226.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/410-412.
[475] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/412.
[476] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/412-413.
[477] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/413-414.
[478] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/414.
[479] Bitmen Ö. Nasuhi, Hukuku İslâmiyye ve Islilahatı Fıkhiyye Kamusu, IV, 74.
[480] Bilmen ö. Nasuhi, Hukuku tslâmiyye ve Istılahatı Fıkhıyye Kamusu, IV, 75.
[481] Sarmış ibrahim, İslam mezhebleri ve müesseseleri 274.
[482] İbn Hümâm, Fethu'l-Kadir IV, 366.
[483] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/414-416.
[484] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/416-417.
[485] Karaman Hayreddin, İslam'ın Işığında Günün Meseleleri I, 161.
[486] Karaman Hayreddin, İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri I, 162, 163.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/417-419.
[487] Buhârî, cihad 146, müsakât 11; Ahmed b. Hanbel IV.38, 71-73.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/419.
[488] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/419.
[489] Yeniçeri Celal, İslâm iktisadının esasları 42.
[490] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/420-421.
[491] Buhârî, musakât 3, zekât 66; Müslim, hudûd 45-46; Ebû Dâvud, diyât 28; Tirmizi, ahkam 38; îbn Mace, lukata 4, Muvatta, zekat 9, akul 12.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/421.
[492] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/422.
[493] İbn Mace, el-Lukata 3.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/422.
[494] Yeniçeri Celâl, İslâm iktisadının esasları, 84, 85
[495] Buhârî, zekât 66, diyat 28-29, müsakât 3, hudûd 45-46; Tirmizî, zekât 16, ahkâm 37; Nesâî, zekât 28; İbn Mace, diyet 27; Muvatta, ukud 12; Darimî, diyet 19, zekât 3; Ah-med b. Hanbel.11,228.
[496] Bezlü'l-Mechûd XIV-41.
[497] Yeniçeri Celal, tslâm İktisadının Esasları 84-85.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/423-424.
[498] Hatipoglu Haydar, Sünen-i İbn Mâce Terceme ve Şerh-i, VII,85, 89.
[499] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/424-428.
[500] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/428-429.
[501] Koksal M.Asım, İslam Tarihi, XIII, 452-453.
[502] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 11/429-430.

29. HARFLER VE KIRAATLAR BÖLÜMÜ
- **1. Abdullah B. Muhammed En-Nüfeyli'nin Rivayeti**
- **2. Musa B. İsmail'in Rivayeti**
- **3. Kuteybe B. Said'in Rivayeti**
- **4. Muhammed B. İsa'nın Rivayeti**
- **5. Kuteybe B. Said'in Rivayeti**
- **6. Muhammed B. İsa'nın Rivayeti**
- **7. Said B. Mansurun Rivayeti**
- **8. Osman B. Ebî Şeybe'nin Rivayeti**
- **9. Nasr B. Ali'nin Rivayeti**

[10. En Nüfeyli'nin Rivayeti]
[11. Muhammed B. Yahya El-Kutaî'nin Rivayeti]
[12. Muhammed B. Kesir'in Rivayeti]
[13. Muhammed B. Abdullah'ın Rivayeti]
[14. Musa B. İsmail'in Rivayeti]
[15. Ebû Kâmilin Rivayeti]
[16. İbrahim B. Musa'nın Rivayeti]
[17. Muhammed B. Abdurrahman'ın Rivayeti]
[18. Muhammed B. Mes'ud El-Missisi'nin Rivayeti]
[19. Yahya B. Fazlın Rivayeti]
[20. Osman B. Ebî Şeybe'nin Rivayeti]
[21. Ahmed B. Abde'nin Rivayeti]
[22. Muhammed B. Râft En-Neysabûrî'nin Rivayeti]
[23. Müslim B. İbrahim'in Rivayeti]
[24. Ahmet B. Hanbel'in Rivayeti]
[25. Nasr B. Ali'nin Rivayeti]
[26. Hafz B. Ömer'in Rivayeti]
[27. Ahmet B. Salih'in Rivayeti]
[28. Hafz B. Ömer'in Rivayeti]
[29. Muhammed B. Ubeyd'in Rivayeti]
[30. Osman B. Ebi Şeybenin Rivayeti]
[31. Zeyd B. Ahzem'in Rivayeti]
[32. Ahmed B. Hanbelin Rivayeti]
[33. Said B. Yahya El-Umevî'nin Rivayeti]
[34. Osman B. Ebi Seybe'nin Rivayeti]
[35. Muhammed B. İsa'nın Rivayeti]
[36. Ebû Ma'mer Abdullah , Amr'ın Rivayeti]
[37. Hennad'ın Rivayeti]
[38. Ahmed B. Salih'in Rivayeti]
[39. Ca'fer B. Müsâfir'in Rivayeti]
[40. Musa B. İsmail'in Rivayeti]

29. HARFLER VE KIRAATLAR BÖLÜMÜ

1. Abdullah B. Muhammed En-Nüfeyli'nin Rivayeti[1]

3969... Cabir (r.a)'den rivayet olunduğuna göre;Peygamber (s.a.v), "Siz de İbrahim'in makamından bir namaz yeri edinin"[2] (şeklinde, emir siyasıyla) okumuştur.[3]

Açıklama

Hadis-i şerif, ayet-i kerimede ki kelimesini sigasıyla "ittehüzü" şeklinde okunması gerektiğini söyleyen kıraat alimlerinin çoğunluğunun delilidir. Meşhur olan kıraat da budur. Bu görüşte olâri kıraat imamlarına göre, bu kelime"[4] ayet-i kerimesinde bulunan "özkürü" kelimesine matuf olduğu için emir kabblannda "ittehızü" şeklinde okunması gerekir.

Nafî ve Amr'a göre ise bu kelime, noktalı ha'nın üstünü ile "ittehazû" şeklinde okunması gerekir. Nitekim Tirmizi'nin rivayeti de bu görüşü doğrulamaktadır. Bu durum söz konusu kelimeyi her iki şekilde okumanın da caiz olduğunu gösterir.[5]

2. Musa B. İsmail'in Rivayeti

3970... Aişe (r.anha) dan rivayet olunduğuna göre;

Bir adam geceleyin kalkıp (Kur'an) okumuş, Kur'an okurken de sesini yükseltmiş. Sabah olunca Resulullah (s.a.v) (onun hakkında):

"Allah falancadan razı olsun. O bu gece benim (unutarak) atlamış olduğum bazı ayetleri bana hatırlatmış oldu." [6] demiş.[7]

Açıklama

Musannif Ebu Davud bu hadisi zekretmekten makşadı, içerisinde bulunan ve değişik şekillerde okunabilen "kâin" kelimesine dikkati çekmektedir.

Al-i imran suresinin 146. ayet-i kerimesinde de geçen "nice" anlamına gelen bu kelmeyi ibn Kesir burada olduğu gibi "kain" şeklinde okuduğu halde, diğer kırat imaları "keeyyin şeklinde okumuşlardır. Bu yüzden hadis-i şerif, söz konusu kelimenin kain şeklinde okunacağını söyleyen Yahya İbn Kesiftin delilidir.

Avnii'l Ma-bûd yazarının açıklamasına göre, bu kelime Sünen-i Ebu Davud'un bazı nüshalarında "keeyyin", bazılarında da "keeyyinin" şeklinde geçmektedir. Çünkü bu kelimeyi yukarıda görülen üç şekilde de okumak caizdir.

Hafız Süyûtî, Mirkatu's Süûd isimli eserinde bu kıraatlar içerisinde en meşhurunun "keeyyin" şeklindeki kıraat olduğunu söylüyor.

Hadisten çıkartılan bazı Hükümler

1- Kâinün kelimesini "keeyyin ve keeyyinin" şekillerinde de okumak caizdir.

2- Hz. Peygamberin ümetine tebliğ ile mükellef olduğu hükümleri, tebliğ ettikten sonra unutması caizdir. Fakat tebliği ile mükellef olmadığı hususları her zaman unutabilir. Cumhuru ulemânın görüşü budur. Kadı Iyazla İmâm-ı Nevevî ve Hafız ilan-i Hacer böyle demişlerdir.[8]

3. Kuteybe B. Said'in Rivayeti

3971... İbn Abbas (r.a)'m azatlı kölesi Mıksem; İbn Abbas'ın şöyle dediğini söylemiştir:

Şu, "Bir Peygamber'in ganimet malını gizlemesi (emanete hiyanet etmesi) asla olamaz"[9] (mealindeki) ayet-i kerime Bedir (savaşı) günü,

(ganimetler arasında kaybolan kırmızı kadife (den bir kese) hakkında inmiştir. (Bu kese) Bedir (savaşı) günü kayboldu. (Münafıklardan bazı kimseler, (Bunu) belki de Resulullah almıştır, diye dedikodu etmeye başladılar. Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah "Bir peygamber için ihanet etmek asla olamaz" ayetini -sonuna kadar- indirdi. Ebû Davûd dedi ki; kelimesinin ya'sı üstünlüdür) [10]

Açıklama

Bilindiği gibi, Peygamberlerde bulunması vacip olan sıfat1ardan biri de emanet (güvenilir olmak) sıfatıdır. Bu sıfatın zıddı olan ihanet sıfatının peygamberlerde bulunması imkansızdır. Çünkü kendisinde bu sıfat bulunan kimsenin peygamber olması mümkün değildir. İşte Yüce Allah bu ayet-i kerimesiyle bir taraftan Bedir ganimetlerinin arasından kaybolan kadife bir keseden dolayı Hz. Peygamberini de temize çıkarırken, diğer taraftan peygamberlerde ihanet sıfatının hiçbir surette bulunmayacağını ifade buyurmuştur.

Musannif Ebu Davud'un burada bu hadisi rivayet etmekten maksadı, ayet-i kerimede geçen kelimesine dikkati çekmektedir. Çünkü bu kelimeyi farklı şekillerde okumak mümkündür. Kıraat imamlarının eksenli bunu, ya'nın fethası ve gayn'da zammesi ile "yegulle" şeklinde okumuşlardır.

Musannif Ebu Davud'un hadisin sonundaki açıklamasından da anlaşılacağı üzere, mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerif, bu kelimenin "yagulle" şeklinde okunabileceğini ifade etmektedir.

İmam Hamza ile Nâfî Âmir ve Kisaî ise bu kelimeyi meçhul sığasiyla veya if'al babı sığasıyla yani "yûgalle" şeklinde okumuşlardır.

İbn Reslân'ın açıklamasına göre bu kelimeyi sadece Nâfî ile el-ihvan ve eş-Şâmî meçhul sığasıyla okumuş, bunların dışındaki kıraat imamlarının tümü "yegulle" şeklinde okumuştur. "Yeğulle" şeklinde okunduğu zaman ayetin manası tercümede arz ettiğimiz gibidir.

"Yugalle" şeklinde okuduğumuzda ise meçhul kalıbından geldiği kabul edilirse şöyledir: "Bir peygamber (ümmeti tarafından) ihanet edilmesi asla (doğru) olamaz."

îf'al babından olduğu kabul edilirse mana şöyledir: "Bir peygambere ihanet isnad edilmesi asla (doğru) olamaz." Bu okunuşların hepsi de ayet-i kerimenin ruhuna uygundur.[11]

4. Muhammed B. İsa'nın Rivayeti

3972... Enes b. Malik, Peygamber (s.a.v)'in;

"Ey Allah'ın, cimrilikten ve aşırı yaşlılıktan sana sığırım" diye duâ ettiğini söylemiştir.[12]

Açıklama

Bu hadisin bu bölümle ilgisi, metinde geçen kelimesidir.

Avnü'l Ma'bud yazarının açıklamasına göre, bu kalimedeki ba harfi bazı el yazması nüshalarda ve başlıklarda ötreli olarak "buhl" şeklinde hare-ketlenmiştir. Ve "Onlar cimrilik edip insanlara da cimriliği emrederler"[13] ayet-i kerimesinin tefsirinde müfessirler, cumhurun bu kelimeyi banın ötresi ve noktalı hanın sükûnu ile "buhl" şeklinde okuduklarını söylemişlerdir. Ensarın lugatında bu kelime "ba" ve noktalı "ha" nın fethalanyla "behal" şeklinde, okunur. Bahl ve "buhul" şekillerinde de okunur. Bunların hepsi de çeşitli ara.p kabilelerine ait telaffuz şekilleridir. Nitekim Kamus yazarı da böyle demiştir.[14]

5. Kuteybe B. Said'in Rivayeti

3973... Lakıt b. Sabire'den (şöyle) dedi(ği) rivayet olunmuştur: Ben Elmüntefik oğullarının Resulullah (s.a)'a giden elçileri, yahutta müntefik oğullanma heyeti içerisinde idim. (Ravi Lakıt sözlerine devam ederek 142 numaralı) hadisi (olduğu gibi) nakletti. Sonra da (şöyle) dedi: Peygamber (s.a.v) (konuşurken) kelimesini (si'nin esresiyle) "lâ tahsibenne" diye telafuz etti, "vela tahsebenne" diye telaffuz etmedi.(*)[15]

Açıklama

Musannif Ebû Davud'un bu hadisti şerifi burada rivayet etmekten maksadı kelimesindeki sin hafinin üstünlü ve esreli olarak okunabileceğine dikkatleri çekmektedir. Çünkü hadis-i şerifte Fahri Kainat Efendimizin bu kelimeyi esreli olarak okuduğu ifade edilmektedir.

Bu mevzuda Avnü'l Mabud yazan şöyle diyor: "O ettiklerine sevinen ve yapmadıkları şeyle övülmeyi sevenlerin "onacaklarını sanma"[16] ayet-i kerimesindekî kelimesini Şamî, Hamza ve Âsim, "sin" in üstünüyle, geri kalan kıraat imamları da sinin esresiyle okumuşlardır, el-Gays ve Lisanu'1-Arab isimli lügat kitaplarında bu kelimelerin her iki şekilde de okunabileceği ifade ediliyor.

Bezlü'l Mechud yazarı da, cumhur ulemanın bu kelimeyi sinin fethasıyla okuduğunu söylemiştir. Bu hadisle ilgili fıkhi açıklama 142 nolu hadisin şerhinde geçmiştir.[17]

6. Muhammed B. İsa'nın Rivayeti

3974... İbn Abbas'dan rivayet edilmiştir;

Müslümanlar kendisine ait küçük bir koyun sürüsü içerisinde bulunan bir adama rastladılar. (Adam onlara) "Es-selamu aleyküm= Allah'ın selamı sizin üzerinize olsun" diyerek selam verdi. (Onlar da) onu öldürdüler bu sürüyü ele geçirdiler. Bunun üzerine, "Size selam verene dünya hayatının geçici menfatini gözeterek; Sen mü'min değilsin, demeyin..."[18] (Yani) şu küçük davar sürüsü gibi (geçici menfaatlere göz) dikerek böyle işler yapmayın) ayet-i kerimesi indi.[19]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, metinde geçen ayet-i kerimedeki kelimesini lam'dan sonra bir elif olduğunu kabul ederek "selâmun" şeklinde okuyan kıraat imamlarının delilidir. Nâfi ile ibn Ömer ve Hamza bu kelimeyi elifsiz olarak "es-selem) şeklinde, diğer kıraat imamları ise "es-selam" şeklinde okumuşlardır. Eban b. Zeyd, Asımdan rivayetle bu kelimenin "itaat etmek, boyun eğmek" anlamlarına gelen "sihri" şeklinde de okunacağını söylemişlerdir. el-Hocendî de bu kelimeyi "selm" şeklinde okumuştur, ibn Abbas da böyle okumaktadır. "Selm", teslim olarak itaat altmagirmek demek olduğundan bu okunuşa göre ayet-i kerime (la ilahe illallah demek suretiyle) size teslim olan kimseye, dünya hayatının geçici menfaatlerini gözeterek, sen mümin değilsin demeyin" anlamına gelir.

Sözü geçen kimse Âmir b. el-Ezbat el-Escaî'dir. Müslümanlar onu kendini ölümden kurtarmak için selam vermek suretiyle zahirden müslüman görünmek isteğini zannederek öldürmüşlerdir.[20]

7. Said B. Mansurun Rivayeti

3975... Zeyd b. Sabit (r.a)'dan rivayet olunduğuna göre;

Peygamber 's.a), (özürlü anlamına gelen) [21] kelimesini ranm fetfasıyla gayre şekilde) okurmuş.

(Ebu Davud dedi ki: Ancak bu hadisin ravilerinden) Saîd b. Mansûr (Muhammed b. Süleyman'ın rivayetinde geçen) "okurdu" kelimesini rivayet etmedi.[22]

Açıklama

Hadis-i şerifte söz konusu edilen ayet-i kerimenin tamamı meâlen şöyledir: "İnsanlardan özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenle bir olmaz."

Musannif Ebû Davud'un açıklamasından anlaşıldığına göre, bu hadis-i şerif kendisine birisi Said b. Mansûr, diğeri Muhammed b. Süleyman olmak üzere iki yoldan ulaşmıştır. Bunlardan Muhammed'in rivayetinde "okurdu" anlamına gelen "kâne yekrau" cümlesi bulunduğu halde Said'in rivayetinde bu yoktur.

Hadisin kıraatla ilgili yönü, içerisinde geçen "gayr" kelimesidir. Hadis-i şerif, Hz. Peygamber'in bu kelimeyi okurken son harfini fethah okuduğunu, binaenaleyh bu kelimenin "gayre" şeklinde okunabileceğini ifade etmektedir. Bu sebeple Mekke ve Medine kurrası bu kelimeyi böyle okumuşlardır.

Bu okuyuş, sözü geçen kelimenin kelimesinden hal olmasıyla ilgilidir. Nafî ile İbn Amir ve Kisâî de böyle okumuşlardır. Zec-cac ise bu kelimenin "el-kaidûne" kelimesinden mütesna olarak "ra" nın ötresi ile "gayru" şeklinde okunabileceğini söylemiştir.

Ayrıca bu kelimeyi kelimesinin sıfatı olarak "gayri" şeklinde okumak da caizdir.[23]

Avnü"l Mabud yazarının açıklamasına göre, bu kelimenin ra'sını ötre-li olarak okumanın cevazına sebep, "el-kaidun" kelimesine sıfat veya bedel olabilmesidir. Nitekim Yahya ibn Kesir ile ebu Amr, Hamza ve Asım onu böyle okumuşlardır. Beyzavî de böyle demiştir.[24]

8. Osman B. Ebî Şeybe'nin Rivayeti

3976... Enes b. Malik'den rivayet olunduğuna göre; Resulullah (s.a.v) şu ayet-i kerimeyi okudu ve (içerisinde bulunan) kelimelerini "elaynü bilayni" şeklinde okudu.[25]

Açıklama

Metinde geçen gaibe zamirinin bir mercii olması gerekir. Ancak zahirde bir mercii olmadığına göre, söz konusu, zamirin merciinin Hz. Enes'in zahrinde tuttuğu bir ayet-i kerime olması icabeder. Hadisin sonunda geçen kelimesine

bakılırsa Hz. Enes'in zihninde tuttuğu ayetin şu ayet-i Kerime olması gerekir: "Onda" (Tevratta) onlara; cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve yaralara karşılık kısas (ödeşme) yazdık."[26]

Kisâî, ayet-i kerimede geçen "Elayn" kelimesinin ve onu takip eden "Elenf", "el-üzün", "es-sinn", "el-cüruh" kelimerinin son harflerini ötreli okumuş. İbn Kesir, Ebu amr ve Abu Amir ise, sadece "el-cüruh" kelimesini ötreli

olarak okumuş, İbn-i kesîr, Ebû Amr ve Ebû Âmir ise sadece el-curûh kelimesini ötreli olarak okumuş geri kalan kıraat imamları ise bu kelimelerin tümünü üstünlü okumuşlardır.[27]

9. Nasr B. Ali'nin Rivayeti

3977... Enes b. Malik"den rivayet olunduğuna göre;
Peygamber (s.a.v), "Onda (Tevratta) onlara, cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve yaralara karşılık kısas yazdık"[28] mealindeki ayet-i kerimeyi); şeklinde okumuştur.[29]

Açıklama

Bu hadis-i Şerifte geçen ayet-i Kerimedeki kelimelerin kıraatıyle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerifinde geçmiştir.[30]

10. En Nüfeyli'nin Rivayeti

3978... Atiyye b. Sa'd El-Avfî'den rivayet olunmuştur; dedi ki: "o Allah'dır ki, sizin za'fdan yarattı"[31] ayetini Abdullah b. Ömer"in yanında (kelimesinin ilk harfini üstün olarak) okudum? da bana; "min du'fin" oku, dedi (ve sözüne şöyle devam etti): "Ben bu ayeti Resulullah (s.a.v)'a senin bana okuduğun şekilde okudum da benim sana itiraz ettiğim gibi bana itiraz etti."[32]

Açıklama

Müfessir Beğavi'nin açıklamasına göre; hadis-i şerifte söz konusu edilen kelimesinin "dat"ı Ötreli olarak da üstünlü olarakta okunur. Kureyşliler "dat"ın ötresiyle, Temin kabilesi de "daf'ın üstünüyle okurlar.
Nesefi'nin açıklamasına göre, Kıraaat imamları da ötreli okurlar. Asım ile Hamza bu harfi üstünlü, diğer kıraaat imamları da ötreli okurlar. Fakat mevzumuzu teşkil eden haris-i şerif bu harfi ötreli okumanın üstünlü okumaya nisbetle daha sıhhatli olduğuna delalet etmektedir.[33]

11. Muhammed B. Yahya El-Kutaî'nin Rivayeti

3979... Ebu Saîd'den rivayet olunduğuna göre;
Peygamber (s.a.v) (Rûm sûresinin 54. ayet-i kerimesinde geçen) (kelimesini dat'ın ötresiyle du'fin şeklinde okumuştur.[34]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama osr önceki hadisin şerhinde geçmiştir.[35]

12. Muhammed B. Kesir'in Rivayeti

3980... Abdurrahnıan b. ebza'dan rivayet olunduğuna göre;
Übeyy b. Ka'b, "deki: Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle (evet) ancak onunla ferahlansınlar "[36] ayet-i kerimesini (şeklinde okumuştur. Ebû Davûd dedi ki: kelimesi k'(tâ) ile okunur.[37]

Açıklama

Metinde geçen "feltefrahu" kelimesinin mütevatirdan kıraaat şekli .. feıyefrahu"dur. Bu kelimeyi "felatefrahu" şeklinde okumak meşhur yahutta şaz bir kıraattir. Zeyd b. Sabit'in de bu kelimeyi "feltefrahu" şeklinde okuduğu rivayet edilmektedir.

Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerif, bu kelimenin bu şekilde okunabileceğine delalet ettiği gibi, 3981 numaralı hadis-i şerif de bu kıraatin caizliğini teyid eder.

Bu durumda ayet-i kerimenin meali şöyle olur: "Deki... Ey Muhammed ashabı, Allah"m lütfuyla , rahmetiyle (evet) ancak onunla ferahlanın."[38]

13. Muhammed B. Abdullah'ın Rivayeti

3981... Übeyy b. Kab'dan rivayet olunduğuna göre;

Paygamber (s.a.v)"Deki: Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle ancak onunla ferahlansınlar" (anlamındaki, Yunus suresinin 58. ayet-i kerimesini); "Bifadlillahi ve birahmetihi febizalike feltefrahu hüve hayrun mimma tecmeûn" şeklinde okumuştur.[39]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte farklı şekillerde okunabilen iki kelimeye dikkat çekilmekte ve bu kelimeleri Hz. Peygamber'in nasıl okuduğu açıklanmaktadır.

Bu kelimelerin biri "feltefrahu" kelimesidir. Biz bu kelime ile ilgili kıraat şekillerini bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.

İkinci kelime ise "tecmeun" kelimesidir. Bu kelimeyi de "ta" ve "ya" harfleriyle okumak caizdir. Bezlü'l Mechud yazarının açıklamasına göre, bu kelimeyi ibn Amir "tâ" ile, diğer ku'aat imamları ise "ya" ile okumuşlardır.[40]

14. Musa B. İsmail'in Rivayeti

3982... Esma bin. Yezid'den rivayet olunduğuna göre;

Kendisi Peygamber (s.a.v)'i ("Onun yaptığı uygunsuz bir iştir"[41] mealindeki ayet-i kerimeyi) (şeklinde) okurken işitmiş.[42]

Açıklama

Bu hadis, ayet-i kerimede geçen kelimesinin "amile" şeklinde ve kelimesinin de üstünlü "ra" ile "gayra" şeklinde okunabileceğini, çünkü, Hz. Peygamber'in bu kelimeleri böyle okuduğu ifade edilmektedir.

Hattabi'nin açıklamasına göre, Yakub ile Kısâî bu hadis-i şerife dayanarak bu kelimeleri böyle okumuşlardır. Bu okuyuşa göre ayet-i kerimenin manası şöyle olur: "Senin oğlun yaramaz bir iş yapmıştır." Yani şirk koşmuştur.

Diğer kıraat imamları ise bu ayet-i "innehu amelun gayru sâlikin" şeklinde okumuşlardır. Bu okuyuşa göre "innehu" kelimesinde bulunan zamirin iki mercii olabilir.

1. Hz. Nuh'un oğlu.

2. Hz. Nuh'un Allah'tan istediği oğlunun boğulmaktan kurtarılması işi. Binaenaleyh bu kıraat'a göre ayet-i kerimeye iki şekilde de mana vermek mümkündür.

1. "Ay Nuh, senin oğlun faydasız bir iş (sahibi) dir."

2. "Ey Nuh, (senin benden istediğin) bu (iş) faydasız bir iştir."[43]

15. Ebû Kâmilin Rivayeti

3983... Şehr b. Hûşeb'den rivayet olunmuştur; dedi ki:Ben, Ümmü seleme'ye; Resulullah (s.a.v), şu

ti(ni) nasıl okurdu? diye sordum. Onu, "innehu amile gayra salihina[44] şeklinde okudu" cevabını verdi.

Ebû Davûd dedi ki: Bu hadisi Harun en-Nahvî ile Musa da Sabit'ten Abdulaziz'in rivayet ettiği gibi rivayet ettiler.[45]

16. İbrahim B. Musa'nın Rivayeti

3984... Übeyy b. Ka'b şöyle demiştir:

Resulullah (s.a.v) dua ettiği zaman (duaya) önce kendinden başlardı. (Birgün şöyle) buyurdu:

Allah'ın rahmeti bizim ve (kardeşim) Musa'nın üzerine olsun. Eğer (o) arkadaşından gördüğü şeylere sabretse (de bu gördükleri hakkında ona soru sormasa idi (daha pek çok acaiblik(ler) görecekti. Fakat o (gördüklerine sabredememesi neticesinde şöyle) dedi: "Eğer bundan sonra (bir daha) sana bir şey sorarsam artık bana arkadaş olma. (O zaman) benim tarafımdan (yapılacak) son özüre ulaştın."[46] Hamza (bu cümlede geçen Ledünnî kelimesini) dal hafinin Ötresi ve nun harfinin şeddesi ile "ledünni şeklinde okudu.[47]

Açıklama

Metinde geçen ayet-i kerimedeki kelimesinin nun'unu çeşitli şekillerde okumak caizdir. Mevzumuzu teşkil eden hadiste de açıklandığı gibi, bu kelimeyi Ebu Davûd dal hafinin ötresi ve nun'un şeddesi ile "ledünni" şeklinde, Nafi "le dünî" şeklinde, Ebu Bekir dal hafinin sükunu ve zamme işmami ile "ledni" şeklinde okumuştur.

Bilindiği gibi işmam, harfin herekesini göstermek için sükundan sonra dudakları yummaktır, dudakları yumarak harfin herekesini göstermek, gösterilmek istenen hereke telafuz edilirken dudaklar hangi şekli alırsa, dudağı yumunca o şekli vermekle olur. Geriye kalan kıraat imamları da yine "ledunnî" şeklinde okumuşlardır.

Bu mevzuda imam Beğavi şöyle diyor: Ebu Cafer, Nafî ve Ebû Bekir kelimesinin nun'unu şeddesiz, diğer kıraat imamları ise şeddeli okurlar.[48]

17. Muhammed B. Abdurrahman'ın Rivayeti

3985... Übeyy b. Ka'b'dan rivayet olunduğuna göre;

Peygamber (s.a.v), şu "Benim tarafımdan sana özür ulaşmıştır," mealindeki, Kehf suresinin 76. ayeti(ni), şeklinde, nun harfinin ötresi ve şeddesi ile okumuştur.[49] Bu Hadis'i şerifle ilgili açıklama 3924 nolu hadiste geçti.[50]

18. Muhammed B. Mes'ud El-Missisi'nin Rivayeti

3986... Mısda' Ebu Yahya'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Ben İbn Abbas'ı, "Übeyy b. Ka'b bana (Kehf süresindeki; kara balçıklı göze' anlamına gelen kelimeleri) Resulullah (s.a.v)'in kendisine okuttuğu gibi (şeklinde) okudu, (yani) mimden sonraki harfi elif değil de hemze olarak okudu" derken işittim.[51]

Açıklama

Söz konusu kelimeyi şeklinde okumak İbn Âbbasile Narı, İbn Kesîr' Ebû Amr.ve Hafs kıraatidir.

Tefsir kitaplarında açıklandığı gibi bu kelimeyi İbn Amr, Ebu Bekir, Hamza ve Kisâî elifli olarak şeklinde; diğer kıraat imaları da şeklinde okumuşlardır. Birinci okuyuşa göre kelimesi sıcak bir göze anlamına gelirken, ikinci okuyuşa göre "siyah balçıklı göze" anlamına gelmektedir.[52]

19. Yahya B. Fazlın Rivayeti

3987... Ebu Said el-Hudri'den rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"(Cennette) cennetin en yüksek yerlerinin halkından olan bir kimse (kendi makamının aşağısında bulunan) cennet (ehlin)e bakar da (aşağıda bulunan) cennet (ehlinin yüzü onun) yüzünün parlaklığı ile aydınlanır. (Çünkü o makamda bulunan cennet ehlinin) yüzleri inci parlaklığında bir yıldız gibidir."

(Musannif Ebu Davud rivayetine devam ederek şöyle) dedi: Bu hadis (bana) böyle (dürriyyûn" (şeklinde ki kiraatla, yani) hemzesiz ve ötreli dal harfiyle geldi.

(Ebû Davud rivayetine şöyle devam etti): "Ebû Bekir ile Ömer de onlardandır. (Şu farkla ki Ebu Bekir ile Ömer), fazilet ve (büyük nimetlere erişme cihetiyle onlardan) daha da üstündürler."[53]

Açıklama

Metinde geçen   kelimesi Nur suresinin 39. avet-j kerimesinde de geçmektedir. Kelimeyi bu ayet-i kerimede ebu Amr ile Kisâî şeklinde, yani dal harfinin esresi ra'nın meddi ve hemze ile okumuşlardır.

Diğer, imamlar ise şeklinde okumuşlardır. Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerif bu kelimenin şeklinde kunabılecegmı irade etmektedir. Bu okunuşa göre kelimesi "inci parlaklığında bir yıldız" anlamına gelir. Diğer iki kıraata göre ise "şihap parlaklığında bir yıldız" anlamına gelir. Çünkü diğer iki kıraat şekline göre bu kelime "yıldızın kayması" kelimesinden türemiştir.[54]

20. Osman B. Ebî Şeybe'nin Rivayeti

3988... Ferve b. Müseyk'el GutayfTden rivayet olunmuştur; dedi ki:

Peygamber (s.a)'e vardım. (Ferve sözlerine devamla önceki) hadisi rivayet etti. Hadis şöyle devam ediyor):

Cemaatten birisi:.

Ey Allah'ın Resulü, bize Sebe'i anlat, o nedir? Bir yer midir yoksa bir kadın mıdır? dedi.

(Hz. Peygamber de) şöyle buyurdu:

"O kadın değildir, bir yer de değildir. Fakat o araplardan on (kavim) meydana getiren bir adamdır. (Bunlardan) altı (Kavim) Yemen dolaylarına, dört kavim de Şam havalisine yerleşti."

(Bu hadisin ravilerinden) Osman, "el-Gutayfî" kelimesinin yerine "el-Gatâfâni" kelimesini rivayet etti ve, "Bize el-Hasan b. El-Hakem en-Nehâî, haber verdi" (şeklinde) konuştu.[55]

Açıklama

Bu hadisin tamamı Tirmizî'nin Sünen'indedir. Mealen şöyledir:

"Peygamber (s.a.v)'e geldim ve: Ey Allah'ın Resulü, kabilemin (müs-luı Hanlıktan) yüz çevirenlerine karşı (müslümanlığa) yöııelenleriyle beraber savaşayım mı? dedim. Hz. Peygamber, onlara karşı savaşmak Hususunda bana izin verdi ve beni kumandan tayin etti. Yanından çıktığım zaman "Gutayfi ne yaptı1?" diyerek beni sormuş ve kendisine benim hareket ettiğim bildirilmiş. Hemen peşimden adm gördeıip beni geri çevirdi. Yanına geldim. Kendisi sahabeden birkaç kişi ile beraberdi. "Kavmi İslam'a davet et ve onlardan müslüman olanın mülümanlığını kabul eyle. Kim müslüman olmazsa sana yeni bir emir verinceye kadar ecele etme" buyurdu.

Sonra, Sebe hakkında indirilen ayetler nazil oldu.[56]

Hadisin bundan sonraki kısmı tercemede sunduğumuz gibidir.

Bu hadisin mevzumuzu teşkil eden kıraat bölümüyle ilgili yönü. Nemi suresinin 22. ayetiyle, Sebe suresinin 15. ayetinde geçen kelimesidir. Bu kelimeyi el-Bezzi ile Ebû Amr, her iki ayet-i kerimede de hemzeyi üstünlü ve

tenvinsiz olarak okumuştur. Çünkü onlara göre bu kelime bir kabile ismi olması cihetiyle alem (özel isim) ve ucme (yabancı) olma şartlarını haiz olduğundan gayri mun s ariftir. Kumbıl ise, vakf niyetiyle her iki ayette de hemzeyi sakin okumuş, geri kalan kıraat imamları da esreli ve tenvinli okumuşlardır.

Şurası bir gerçek ki, Hz. Peygamber'in bu kelimeyi nasıl okuduğu hâdis-i şerifte açıklanmadığından bu kıraatlardan hangisinin Hz. Peygamber'in kıraatına uygun düştüğü burada açıklığa kavuşmuyor.

Tirmizi'nin rivayetinde açıklandığı üzere Sebe'nin neslinden gelerek Şam'a yerleşen kavimler Lahm, Güzam, Gassân, ve Amile kavimleridir. Yemen dolaylarında yerleşenler ise Ezd, Eş'ariler, Hımyer, Kinde, Mez-hic ve Enmâr kabileleridir.[57]

21. Ahmed B. Abde'nin Rivayeti

3989... Ebu Hureyre'den rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a.v) vahy hadisini zikretmiş, "İşte bu, Yüce Allah'ın kalplerindeki korku giderilince"[58]ayeti(nde işaret buyurduğu mesele) dit" demiş.[59]

Açıklama

Vahy hadisi Buharinin Sahih'indeki şu manaya gelen cümlelerle rivayet edilmiştir: "Allah, gökteki meleklere bir emrin infaz olunmasına hükmettiği zaman, düz bir taş üstünde hareket ettirilen zincir sesi gibi heybetli olan bu ilahi hükme melekler tam manası ile uyarak (korku ile) kanatlarını birbirine vururlar. Gönüllerinden bu korku gidince de melekler, mukarrebin meleklere: Rabbiniz ne söylerdi? diye sorarlar. Mukkarrebin melekler: Allah'ın söylediği hak sözdür, diye allah'm hüküm ve emrini bildirirler ve Allah yücedir, büyüktür, derler. Bu şekilde kulak hırsızı şeytanlar Allah'ın o emir ve takdirini işitirler. O esnada kulak hırsızı şeytanlar (yerden göğe kadar) birbirlerinin üstünde (zincirleme) dizilmiş (ve kulak hırsızlığına hazırlanmış) bulunurlar. Şeytanlar bu halde iken bazen melekler arasında bir ateş parçası yetişip altındaki şeytana konuşulanı işittirmeden onu yakar. Bazı defalar da ateş yetişmeden altındaki şeytana konuşulanı işittirir. O da altındakine vererek bu suretle ta yere kadar haber ulaşır ve sahirin ağzına verilir. Şimdi sahir o haberle beraber yüz yalan uydurup (halka söyler). Allah'ın emri yeryüzünde gerçekleşince sîhir doğru çıkmış olur. Ondan bu haberi duyanlar da:

- Sahir, vaktiyle şöyle şöyle olacak diye bunları birer birer bize haber vermemiş miydi? İşte gördük ya sahirin gökyüzünden işittim dediği sözünü haklı ve doğru buluyoruz, derler."[60]

Metinde geçen £*£ kelimesinin nasıl okunacağı konusunda meşhur kıraat imamları ihtilaf etmişlerdir. Büyük çoğunluk bu kelimeyi "füzzia" şeklinde okumuşlardır, ibn Amr ise "fezzea" şeklinde okumuştur. Kıraat imamlarının tümü "ze" harfinin şeddeli okunacağında ittifak etmişlerdir. İhilaf bu fiilin malum sigasıyla mı yoksa meçhul sigasıyla mı okunacağı konusundadır.[61]

22. Muhammed B. Râft En-Neysabûrî'nin Rivayeti

3990... Peygamber (s.a.v)'in hanımı Ümmü Seleme, Peygamber (s.a.v)'in (Evet ya, sana ayetlerim geldi de sen onları yalanladın, büyüklük tasladın ve inkarcılardan oldun"[62] mealindeki ayeti) (şeklinde) okuduğunu söylemiştir.

Ebu Davud dedi ki: Bu (hadis) mürseldir. (Çünkü) er-Râbî (b. Enes) Ümmü Seleme'ye yetişememiştir.[63]

Açıklama

Müfessirlerin açıklamasına göre, bu ayetin baş ta rafında bulunan "bela" kelimesi, bu ayetten iki ayet önce bulunan, 'Allahu Teala, eğer, beni hidayette kılmış olsaydı elbette ben de müttakilerden olurdum. "[64] ayetindeki "ley-" kelimesinden doğan olumsuzluğu red için gelmiştir. Bilindiği gibi olumsuzluğun reddi "belâ" kelimesiyle olur.

Bir başka ifadeyle, kıyamet gününde günahkar nefsin içinde bulunduğu durumu, Allah'ın kendisini hidayette kılınmasına bağlamaya kalkışması bu "Belâ" kelimesiyle reddedilmiştir. Kelimesinin sonuna gelen "kef" harfi ile bundan sonra gelen kelimelerinin sonlarında ki "te" zamirlerinin bu hadis-i şerifte ifade edildiği gibi kesra ile okunmaları bu zamirlerin Zümer suresinin 56. ayetinde geçen "nefs" kelimesine döndüklerini kabul eden kimselerin görüşüne göredir. Çünkü "Nefs" kelimesi lafzen müennesi semaidir. Burada "Nefs" kelimesiyle

günahkar şahsın kastedildiğini söyleyenlere göre ise, bu zamirlerin mercileri şahıs olması itibariyle müzekker ve fethalıdır. İbn Ya'mer ile el-Hocendî, Ebû Hayve, ez-Zaferânî, İbn Miksem, Mes'ud b. Salih, Şafiî, Yahya ibn Kesîr bu zamirlerin merciinin nefs kelimesi olduğu noktasından hareket ederek onları esreli okumuşlardır. Hz. Ebu Bekir'le kızı Hz. Aişe'nin ve Hz. Ümmü Seleme'nin kıraatları da böyledir.

Beydâvi'nin açıklamasına göre İmam Asım, bu zamirlerin müzekker olduklarını kabul ederek onları fethalı okumuştur. Hasen, A'meş ve A'rac da kelimesini elifsiz olarak şeklinde okumuşlardır.

Her ne kadar bu hadis-i şerif muttasıl bir senetle rivayet edilmişse de aslında mürseldir. Çünkü er-Râbî Hz. ümmü Seleme'yi görüp ondan hadis almamıştır. Zira Ümmü Seleme hicretin 59. senesinde, er-Rabî ise 139. senesinde vefat etmiştir. Nitekim Münziri de bu hadisin mürsel olduğunu söylemiştir.[65]

23. Müslim B. İbrahim'in Rivayeti

3991... Aişe (r.anha)nın şöyle dediği rivayet olunmuştur

Ben, Peygamber (s.a.v)'i (Vakıa suresinin 89. ayetinde geçen ve "rahatlık ve güzel rızık" anlamına gelen iki kelimeyi) (şeklinde) okurken işittim.

Ebu İsa, bu hadis hakkında : "Ebu Davud, bana bu hadisin münker olduğunu söyledi" demiştir.[66]

Açıklama

Kıraat imamları bu ayet-i kerimede geçen kelimesindeki "ra" harfinin üstünlü mü yıksa ötreli mi okunacağı konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Süyûtî, bu harfin ötreli okunacağını söylemiştir. Nitekim mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerif de bu harfin ötreli olarak okunabileceğini ifade etmektedir. Meşhur olan kıraate göre harf üstünlü olarak okunur. İmam Beğavi'inn açıklamasına göre, bu harfi kıraat imamlarından Yakub ötreli, diğerleri ise üstünlü okumuşlardır.

Hasan-ı Basri'nin açıklamasına göre, bu kelime ra'nin ötresiyle okunduğu zaman ayet-i kerimenin manası: " O kimsenin ruhu reyhan içerisinde çıkar gider" demek olur. Katade'ye göre ise, kelimenin bu şekilde okunması halinde ayet-i kerime " O kimse için rahmet ve reyhan vardır." anlamına gelir. Çünkü "ruh" rahmet demektir.[67]

24. Ahmet B. Hanbel'in Rivayeti

3992... (Safvan b. Ya'la'mn) babası Ya'la b. Ümeyye el-Temimi'den rivayet olunmuştur; dedi ki:

Ben Peygamber (s.a.v)'i (" Ey Malik! diye seslendiler" mealindeki Zuhruf suresinin 77. ayetini) mimber üzerinde (şeklinde) okurken işittim.

Ebû Davûd dedi ki: (Ravi, Hz. Peygamber "Malik" kelimesini) terhimsiz olarak (okudu) demek istiyor.[68]

Açıklama

Bir gramer terimi olan "terhim", hafiflik sağlamak için münadamn son harfini hazfetmek demektir. Metinde geçen-----"Uu kelimesi bir münada olarak terhim kaidesine tabi tutulup sonundaki "kâf" hafi hazf edilebilir. Bir başka ifadeyle bu kelime terhim kaidesi uyarınca "yâ Mali" şeklinde okunabilir. Ancak hadis-i şerif, Resulüzişan Efendimizin bu kelimeyi terhim kaidesine tabi tutmadan "yâ Malik" şeklinde okuduğunu ifade ediyor.

Nitekim Beydâvi de tef isinde bu kelimenin "lam" hafinin esresi ve otresi ile "yâ Mâli" ve "ya Mâlu" şekillerinde okunabileceğini söylüyor. Rühtil-Meâni müellifi Alûsî'nin açıklamasına göre, Hz Ali (r.a) ile İbn Mes'ud İbn Vessâb ve A'meş bu kelimeyi terhim kaidesine tabi tutarak okumuşlardır. Gramer kaidelerine uygun olan bu kıraâta göre ayetin manâsı şöyle olur: "Onlar, cehennem'in bekçisi olan Malik'e seslenip O'nu yardıma çağırırlar."[69]

25. Nasr B. Ali'nin Rivayeti

3993... Abdullah (b. Mes'ud)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Resulullah (sav) "Şüphesiz rızık veren, sağlam kuvvet sahibi olan ancak Allah'dır"[70]mealindeki ayet-i kerimeyi) bana okuttu.[71]

Açıklama

Kraat imamları ayet-i kerimede geçen kelimesinin son harfinin ötreli mi yoksa esreli mi okunacağı konusunda ihtilafa düşmüşlerdir.

Bu hadis-i şerif bu hafin ötreli olarak okunacağım ifade etmektedir.

Hadisin ravisi Abdullah b. Mes'ud'un kıraati de böyledir. A'meş ise hafi kesreli olarak okumuştur. Beyzavi de tefirinde bu kelimenin kesreli olarak okunacağım söylüyor.

Sözü geçen harfi ötreli okuyanların delilleri mevumuzu teşkil eden hadis-i şerif ile "el-Metin" kelimesinin kendinden önce geçen "zu" kelimesinin sıfatı olusudur.

Bu hafi esreli okuyanlara göre "el-metin" kelimesi "zu" kelimesinin değil "el-kuvve" kelimesinin sıfatıdır. Sıfat mevsufuna tabi olduğundan, "metin" kelimesinin son hafinin herekesi "el-kuvve" kelimesinin son harfinin herekesi gibi esre olması gerekir.[72]

26. Hafz B. Ömer'in Rivayeti

3994... Abdullah b. Mes'ud'dan rivayet olunduğuna göre;

Peygamber (s. av) ("Öğüt alan yok mudur?)[73] mealindeki ayet-i kerimeyi (şeklinde) yani (dal hafini) şeddeli olarak okumuştur.

Ebu Davud dedi ki: kelimesinde mim ötreli, dal üstünlü, kaf da esrelidir.[74]

Açıklama

Ba hadis-i şerif, metinde geçen kelimesinin mjm harfinin ötreli dal harfinin şedde ve üstünlü kâf hafinin de esreli okunacağına delalet etmektedir.

kelimesinin aslı dir. fakat, tâ hafi dal'a çevrilmiş, dal ile zal harflerinin mahreçleri bir olduğundan (zâl) de dâl'e çevrilerek İbn Reslân'ın açıklamasına göre; Katâde ile Dahhâk, kelime üzerindeki bu değişikliği (ibdâli) yaparken dal'i zal'e idgam ederek bu kelimeyi şeklinde şeddeli zal ile okumuşlarsa da, kelime üzerinde yapılan bu idgam işlemi arapça kaidelerine uygun değildir. Dolayısıyla onların kıraati şâz bir kıraattir.[75]

27. Ahmet B. Salih'in Rivayeti

3995... Cabir (r.a)'den rivayet olunmuştur; dedi ki:

Ben, Peygamber (s.a.v)'e "Malınının kendisini ebedi yaşatacağını (şeklinde sanıyor"[76] ayet-i kerimesini) (şeklinde, yani yahsibu kelimesinin başına üstünlü elif getirerek) okurken gördüm.[77]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, metinde geçen kelimesinin, başında üstünlü bir hemze ve sin harfinin esresi ile okunacağını ifade etmektedir.

Avnü'l Ma'bûd yazan; Münzirî nüshası ile diğer bir nüshasının dışında tüm Sünen-i Ebu Davûd nüshalarında bu kelimenin böyle tesbit edildiğini fakat tecvid kitaplarında böyle bir kıraata rastlayamadığmı, meşhur olan kıraata göre de bu kelimenin, başındaki üstünlü hemzenin hazfedilerek okunduğunu söylüyor.

Süyutî; Eddürr isimli eserinde İbn-i Hibbân ve Hâkim ile, İbn-i Mer-dûye ve Hatîb-i Bağdadî'nin Hz. Cabir'den yaptıkları rivayete dayanarak Hz. Peygamber'in, bu kelimeyi hemze-i istifhamsız, yahsebün Hz. Peygamberin bu kelimeyi hemze-i istifhamsız, "yahsebü" kelimesindeki sin harfini de esresi olarak okuduğunu kaydetmiştir.

Gaysü'n-Nef isimli eserde ise eş-Şâmî ile Asım ve Hamza'nm bu kelimede ki sin harfini üstünlü diğer kıraat imamlarının ise esreli okudukları ifade edilmektedir.[78]

28. Hafz B. Ömer'in Rivayeti

3996... Ebu Kılâbe'den (rivayet olunduğuna göre; Sahabilerden birine) Resulullah (s.a.)'in ("O gün Allah'ın edeceği azabı hiç kimse edemez, onun vuracağı bağı kimse vuramaz”[79]ayetini) kendisine (şeklinde) okutmuştur.

Ebu Davud~dedi ki: Bazıları Halid ile ebû Kılabe arasında bırravi sokmuşlardır.[80]

Açıklama

Kıraat imamları metinde geçen kelimesindeki "zal" harfi ile LmJi^ kelimesindeki "sa" harfinin üstünlü mü yoksa esreli mi okunacağı konusunda ihtilafa düşmüşlerdir.

Meşhur olan kiraata göre bu harflerin ikisi de esreli ve her iki kelime de malum sigasıyla okunurlar. İmam Begâvi'nin açıklamasına göre, Kisâi ile Yâkup bu harfleri üstünlü ve fiilleri meçhul sigasıyla, bunların dışındaki kıraat imamları da bu harfleri esreli ve fiilleri malum sigasıyla okumuşlardır. Her ne kadar bir hadisin senedinde kimliği meçhul bir ravinin bulunması aslında o hadisin sıhhatine zarar verse de bu şahsın sahabiden olması halinde hadisin sıhhatine bir zarar gelmez. Mevzumuzu teşkil eden hadisin senedinde bulunan kimliğinin meçhul olması hadisin sıhhati yönünden bir kusur teşkil etmez. Ancak bu hadis başka rivayetlerle karşılaştırılınca, Halid ile ebu Kılâbe arasındaki ravinin atlandığını anlaşılır. Fakat bu hadis diğer rivayetlerle takviye edildiğinden zayıf değildir.[81]

29. Muhammed B. Ubeyd'in Rivayeti

3997... Ebu Kılabe'den rivayet okunuştur:

Peygamber (s.a.v)'m okuttuğu, yuhutta okutduğunun pkuttuğujbit kimun Allah'ın edeceği azabı kimse etmez"[82] ayetinin) (şeklinde) okunacağı bana haber verdi.

Ebu Davud dedi ki: (Bu hadiste geçen kelimelerini Âsim ile A'meş, Talha b. Musarrıf, Ebû Cafer, Yezid b. el-Ka'ka, Şeybe b. Nassâh] Nâfî b. Abdurrahman, Abdullah b. Kesîr ed-Dârî, Ebû Amr b. el-Alâ, Hamza ez,Zeyyâd, Abdurrahman cl-A'rac, Katâde. Hasan-ı Basıl, Miicâhid, Humeyd el-A'rac, Abdullah b. Abbas. Abdurrahman b. Ebû Bekı ye okumuşlardır. Ancak kelimesindeki zal'ın fethalı okunacağına dair de merfu bir hadis vardır.[83]

30. Osman B. Ebi Şeybenin Rivayeti

3998... Ebû Saîd el-Hudrî (r.a)'den rivayet olunmuştur; dedi ki: Resulullah (s. a.v), içerisinde bahsettiği bir söz söyledi.(Hz. Ebû Sa â sözlerine devam ederek şöyle dedi: (Hz. Peygamber bu iki meleğin ismini) Cebrail) ve Mikail diye okudu.

Ebu Davud dedi ki: Halef, (bu kelimelerin okunuşu konusunda şöyle) dedi: Ben kırk senedir harfleri yazmaktan kalemimi kaldırmış değilim. Beni (kelimeleri) kadar hiçbir kelime yormadı.[84]

Açıklama

Görüldüğü gibi Cebrail ve Mikail kelimeleri metinde iki defa zikredilmektedir. Bunların ilk zik-rcdildikleri yerdeki okunuşları şeklindedir.Bir nüshada da şeklinde geçiyor. Telafflızu Hz. Peygambere ait olup ikinci sırada zikredilenler ise, sözü geçen nüshaların pekçoğunda "Cebrail" ve "Mikail" şeklindedir.

Allâme el-Hafacî, Beyzavî haşiyesinde Cibril kelimesinin onüç şekilde okunabileceğini söylemiş ve bunları şu şekilde göstermiştir.

1. Bu kıraat şekilleri içerisinde dil kurallarına ve edebiyatına en uygun olanı J^^rŞ^ "Cibril" şeklinde olan kıraatır. Nitekim İbn Amr ile Nâfi, îbn Amir, Hafs ve Âsim bu kelimeyi böyle okumuşlardır. Bu kıraat kureyş lehçesine uygundur.

2. "Cebrîin Şeklinde kıraat, Bu kıraat şekli İbn Kesir ile Hasan-ı Basri'nin kıraatidir. Ancak Ferra bu kıraati arafça kurallarına uygun olmadğı gerekçesiyle tenkid etmiştir.

3. "Cebrail" kıraat şekli ise Hamza ile Kısaî"ye aittir.Kays ve Temim kabilelerinnin lehçesidir.

4. "Cebrail". Bu kıraat Asım'dan rivayet edilmiştir.

5. "Cebreillü". Bu kıraat da Asım'dan rivayet olmuştur.

6. "Cebrâîl". Bu kıraat ikrime'nin kıraatidir.

7. "Cebrâîl" şeklindeki kıraat.
8. "Cebrâyîl". Bu kıraat ise A'meş'in kıraatidir.
9. "Cebral" şeklindeki kıraat.
10. “Cebrîlû" ve "Cebrîlü" şeklindeki kıraat. Bu kıraat Talha b. Musarnf in kıraatidir.
11. “Cebrîne" şeklindeki kıraat.
12. "Cibrîne" şeklindeki kıraat.
13. "Cibrâyin" şeklindeki kıraat.
Münzirî'nin açıklamasına göre, bu hadisin senedinde Atiyye el-Avefî bulunmaktadır. Bu ravi zayıftır.[85]

31. Zeyd B. Ahzem'in Rivayeti

3999... Ebu Said el-Hudrî'den rivayet olunmuştur; dedi ki: Resulullah (s.a.v) Sur sahibinden bahsetti ve, " (Onun) sağında Cebrail solunda da Mikâil vardır." buyurdu.[86]

Açıklama

Sur: Kelime olarak; boru üfürülünce ses çıkaran) boynuz anlamına gelir.

Sûr, kıyametin kopuşunu ve kıyamet koptuktan bir müddet sonra bütün insanların mahşer meydanında toplanmak üzere dirilmelerini belirtmek için İsrafil'in üflediği boynuz şeklinde bir borudur. Birinci üfleyişe "nef-ha-i ûlâ" ikinci üfleyişe de "nefha-i saniye" denir.

Nemi suresinin 87. ayetiyle Zümer suresinin 68 ve Yasin suresinin 51. ayet-i kerimeleri bu durumu açıklamaktadırlar.

Bütün bunlardan da anlaşıldığı üzere, metinde geçen "sûr sahibi" sözüyle kastedilen İsrafil aleyhisselam'dır.

Cebrâîl ve Mikâîl kelimeleriyle ilgili kıraat şekillerini bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[87]

32. Ahmed B. Hanbelin Rivayeti

4000... İbnü'l-Müseyyeb dedi ki:

Peygamber (s.a.v) ile Ebu Bekir, Ömer ve Osman (r.a), ("Din gününün sahibi"[88] mealindeki ayet-i kerimeyi) (şeklinde) okumuşlardır. (Bu hadisin ravilerinden İbn Şihâb'ez Zührî) dedi ki: (Bu ay'et-i kerimeyi) ilk defa "Meliki yevmiddin" şeklinde okuyan Mervan'dır.

Ebu Davud dedi ki: (Mürsel olarak rivayet edilen) bu hadis, Zühri'nin (bu mevzuda) Enes'den rivayet ettiği hadisten de Salim vasıtasıyla Abdullah b. Ömer'den rivayet ettiği hadisten de sağlamdır.[89]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, Fatiha suresinde geçen kelimesinin elifli olarak "maliki" şeklinde okunacağını söyleyen Asım, el-Kisâî, Halef ve Yakûb'un delilidir. Aynı zamanda bu şekilde okumanın "Meliki" şeklindeki kıraatine tercih edilebileceğine delalet etmektedir.

Kıraat-1 seba imamlarının ekserisi bu kelimeyi "Meliki" şeklinde okumuşlardır. Nitekim 4001 numaralı hadis-i şerif bu kıraat şeklinin de sahih olduğuna bir delildir.

Bütün bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, söz konusu kümeyi "maliki" şeklinde okumak caiz olduğu gibi "meliki" şeklinde okumak da caizdir.

Mevzumuzu teşkil eden ve mürsel senedle rivayet edilen bu hadis, her ne kadar yine Zührî tarafından biri Enes yoluyla diğeri de Salim yoluyla olmak üzere iki ayrı yoldan muttasıl ve merfu senedle rivayet edilmişse de hadisin metindeki senedle gelen rivayeti diğer rivayetlerin ikisinden de sahihtir.

Zührinin Enes yoluyla rivayet ettiği hadis için İmam Tirmizî "bu hadis garibdir" demiştir.[90] Hafız Münzîri'nin açıklamasına göre Zührî'nin Sâlimyoluyla muttasıl senedle rivayet ettiği bu hadisi Darekutnî de el-Ef-râd isimli eserinde tahriç etmiştir.[91]

33. Said B. Yahya El-Umevî'nin Rivayeti

4001... İbn Cüreyc'in Abdullah b. Müleyk'den yaptığı rivayete gere; Ümmü Seleme Resulullah (s.a.v)'ın (Kur'an-ı Kerim) okuyuşunu (şöyle) zikretmiştir:

Ravilerden biri, "zikretmiştir" kelimesinde tereddüt etmiştir (Ümmü Seleme sözlerine şöyle devam etti: Resuluîlah (s.a.v); (ayetlerini) okurken herbir ayetin sonunda kıraatına ara verirdi. (Ebû Dâvûd dedi ki: Ben Ahmed'i "Eski (den beri okunagelen) kıraat (şekli) "Mâliki yevmiddin" (şekli) dır" derken işittim.)[92]

Açıklama

Fatiha suresinde geçen kelimesinin elifsiz oıarak şeklinde okunacağım ifade eden bu hadis-i şerif garibdir.

Tirmizi bu hadis hakkında şöyle demektedir:

"Bu hadis garibdir. Ebû Ubeyde bu kıraati ihtiyar eder ve onunla okurdu. Yahya b. Sâid el-Emevî ve başkaları bu hadisi böylece İbn Cüreyc'den, İbn Ebi Müleyke'den Ümmü Seleme'den rivayet etmişlerdir. Bu hadisin isnadı muttasıl değildir. Çünkü Leys b. Sa'd bu hadisi İbn Ebi Müleyke, Ya'la b, Meınlek, kanalıyla: "Ümmü Seleme, Peygamber (s.a.v)'in kıraatına harf harf olarak vasıflandırdı" diye rivayet etmektedir. Leys'in rivayeti daha sağlamdır. Aynı zamanda Leys'in rivayetinde, "meliki yevmiddin okurdum rivayeti de yoktur. (Bak a.g.y.) Hafız ibn-i Kesir tefsirinde bu kelimeyi "malik" ve "melik" şeklinde okumanın caiz olduğunu, her iki kıraatin de sahih olduğunu söylemiştir.[93]

34. Osman B. Ebi Seybe'nin Rivayeti

4002... Ebu Zer (r.a)'den şöyle dediği rivayet olunmuştur; Ben merkebe binmiş bulunan Resulullah (s.a.v)'ın terkisinde idim Güneş batıyordu. (Bana);

"Bu (güneş) nereye batıyor biliyor musun?" dedi. Ben: - Allah ve Resulü daha iyi bilir, dedim. " Kuşkusuz o kızgın bir pınara batıyor" buyurdu. [94]

Açıklama

Aslında bu hadis-i şerifin yeri burası değildir, 3986 numaralı hadisin arkasıdır.

Biz bu hadis-i şerifte geçen "hamiye" kelimesiyle ilgili kıraat şekillerini sözü geçen hadisin şerhinde açıklamıştık.

Hadis-i şerifte, "En sonunda güneşin battğı yere vardığı zaman onu kara (veyahutta kızgın) bir suda batıyor buldu"[95] ayet-i kerimesine işaret vardır.

Hafız ibn Kesir, "Onu kızgın bir suda batıyor buldu" ayet-i kerimesini tefsir ederken şöyle diyor: "Hz. Zülkarneyn, güneşi Atlas okyanusunda batıyor olarak gördü. O kıyıya varan herkes bunu görür. Orada güneşin suya dalıp kaybolduğunu müşahede eder. Çünkü orası güneşin yerleştirildiği ve kendisinden hiç ayrılmadığı dördüncü felekten hiç ayrı değildir."[96]

35. Muhammed B. İsa'nın Rivayeti

4003... İbnü'l-Eska'dân rivayet olunmuştur; dedi ki:

Peygamber (s.a.v), Muhacirlerin (fakirlerinden oluşan) Soffa ehlini ziyaret etmiş. (Onlardan} birisi Hz. Peygamber'e, Kur'an-ı Kerim'de en büyük ayet£angisidir? diye sormuş. Peygamber (s.a.v) de dir,diye cevap vermiş.[97]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, Ayet el-Kürsi'nin faziletine delalet etmekte ve Kuran ayetlerinin bazısını bazısından üstün görmenin caiz oldğunu söyleyen Kadı Iyaz ve İshak b. Râhûye gibi alimlerin delilini teşkil etmektedir. Ancak İshak b. Râhûye, bu üstünlüğün, okumaktan doğan sevap açısından olduğunu söylemiştir.

Ebu'l Hasan el-Eşari ile Ebû Bekir el-Bakillâni'ye göre ise Kur'an ayetlerinin bazısını diğerlerinden üstün görmenin bazılarını aşağılama anlamına geleceği görüşünden hareket ederek bunun caiz olmadığını söylemişler ve Hadis-i şeriflerde bazı ayetler hakkında gelen "daha büyük" "daha faziletli" gibi ifadeleri, "büyük" "faziletli" anlamına tevil temişlerdir.

Tercih edilen görüşe göre, "okumanın sevabı çok" anlamında kullanılmak şartıyla bazı Kur'an ayetleri hakkında "daha faziletli, "daha büyük" gibi tafdil ifade eden kelimeler kullanmakta bir sakınca yoktur.

Hadis sarihlerinin açıklamasına göre, Ayet el-Kürsi'nin diğer ayetler arasında bir imtiyaza sahip olmasının hikmeti; içerisinde Allahu Teala ve takaddes hazretlelerinin isim ve sıfatlarının esası ile Kürsi'nin zikredilmiş olmasıdır.

Musannif Ebû Davud'un 1460 numarada zekretmiş olduğu bu hadisi tekrar birde burada zikretmesinin sebebi, ayet-i kerimede geçen "el-kayyum" kelimesinin farklı şekillerde okunduğuna dikkat çekmektir.

İmam Beğâvi'nin açıklamasına göre; bu kelime "el-Kayyûm" şeklinde okunabileceği gibi "el-Kıyam" ve "el-Kayyim" şekillerinde de okunabilir.

Nitekim bu kelimeyi Hz. Ömer (r.a) ile Abdullah b. Mes'ud "el-Kıyam" şeklinde, Alkame de "el-Kayyim" şeklinde okumuştur. Ancak bu son iki okunuş tarzı mütevatir değildir.

Bununla beraber hepsinin manası aynıdır.[98]

36. Ebû Ma'mer Abdullah , Amr'ın Rivayeti

4004... Şekîk'den rivayet olunduğuna göre;

İbn Mes'ud (r.a) ("... haydi gelsene"[99] mealindeki ayet-i kerimeyi (şeklinde) okumuştur. Şakîk dedi ki: "Biz(se) bu ayet-i kerimeyi seklinde okuyoruz." (Şakik bu sözüyle) "İbn Mes'ud, (benim bu kelimeyi bana öğretildiği gibi okumam dah çok hoşuma gidiyor) dedi," demek istiyor.[100]

Açıklama

İbn Mes'ud'un bu ayeti şeklinde okuması bu ayet hakkında mütevatir olan kıraat şekillerinden biridir.

Vahidi bu kelimenin isim-fiil olduğunu ve "Haydi gelsene" anlamına geldiğini, masdarı ve çekimi olmayan kelimelerden olduğunu söylemiştir.

Ferrra'ya göre bu kelime Havran halkının kullandığı bir lügattir. İbnü'l-Enbari de Havran halkı da Kureyşlüer de birbirlerinden habersiz olarak aynı manada kullanmışlardır. Bu kelimenin tesniyesi, cemii ve müennesi yoktur. Bir fiilde bulunması gereken hususlar bu fiilde sonuna ilave edilen muhatab ve muhataba zamirleriyle ifade edilir.

Bu kelime beş şekilde okunabilir. Bu kıraat şekilleri içerisinde en güzel olanı şeklindeki kıraattir.

Bu kelimeyi;

1. Nâfi ile ibn Zakvân ve Ebû Ca'fer "hiyte" şeklinde,

2. îbn Kesîr "heytü" şeklinde,

3. Hişam "İıi'te" yahut "hi'tü" şeklinde,

4. Diğer kıraat imamları da "heyte” şeklinde okumuşlardır.

5. İbn Abbas ise bu kelimeyi “hüyiytü" şeklinde okumuştur. Bu kıraat şekillerine dört şaz kıraat şekli de ilave edilirse, bu kelimenin dokuz şekilde okunduğu görülür.[101]

37. Hennad'ın Rivayeti

4005... Şakîk'den rivayet olunmuştur; dedi ki: Abdullah (b. Mes'ud)'a "Bazı kimseler şu ^'Haydi gelsene" dedi. Ayetini denildi de o: "Kuşkusuz bana öğretildiği gibi (şeklinde) okumam bana (onların okuduğu gibi okumamdan) daha sevimlidir) karşılığını verdi.[102]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçmiştir.[103]

38. Ahmed B. Salih'in Rivayeti

4006... Ebû Sâid el-Hudrî'den rivayet olunduğuna göre; Resulullah (s.a.v), ("Secde ederek kapıdan girin ve hitta (yarabbi bizi affet) deyin ki, biz de sizin hatalarınızı bağışlayalım"[104] ayeti keri meşini Allah teâlâ İsrail

oğullarına buyurdu ki diye söze başlayarak şeklinde okudu.[105]

Açıklama

İsrail oğulları "Tih" sahrasında kırk sene kaldıktan sonra Yûşa (a.s) ile oradan çıkmışlar. Cenabı Hak Kudüs'e girmelerini kendilerine müyesser kılmıştır.

Ancak şehrin kapısından girerken secde halinde bulunmalarını yani eğilmelerini yahut girdiklerine şükretmelerini emir buyurmuştu. Onlar bu emri değiştirdiler ve şehre sürünerek girdiler. Girerken "hitta" demeleri de emir Duyurulmuştu. Bunun manası, "Dileğimiz günahlarımızın indirilmesidir." demektir. Onlar bunu da değiştirerek "hitta" yerine "habbe" kelimesini kullandılar ve "kılın içinde bir habbe" dediler. Bu söz manasızdır. Fakat onların maksatları Allah'ın emrine muhalefet etmekti. Filhahika, hem kavlen, hem fiilen Allah'ın emirlerine muhalefet ettiler. Allahu Teâîâ da onları taunla cezalandırdı. Rivayete nazaran bir saatte yetmiş bini helak olmuştur.[106]

Metinde geçen kelimenin okunuş şekli üzerinde kıraat imamları ihtilaf etmişlerdir.

Nafi bu kelimeyi "yüğfer" şeklinde okurken, İbn Amir "tüğfer" şeklinde, diğer kıraat imamları da "nağfir" şeklinde okumuşlardır.[107]

39. Ca'fer B. Müsâfir'in Rivayeti

4007... (Bir önceki hadisin) bir benzeri de yine Zeyd b. Eşlem yoluyla Hişâm b. Sa'd'dan rivayet olunmuştur.[108]

40. Musa B. İsmail'in Rivayeti

4008... Aişe (ranha)'den rivayet olunmuştur; dedi ki: (Bir gün) Resulullah (s.a.v)-vahiy geldi. Bunun üzerine ("Bu indirdiğimiz ve hükümlerini üzerinize farz kıldığımız bir suredir"[109] mealindeki ayet-i kerimeyi) bize (şeklinde) okudu.

Ebû Davûd dedi ki: (Urve, Hz. Peygamber'in kelimesinin râsını şeddesiz olarak okuduğunu söylemek istiyor.[110]

Açıklama

Kıraat imamları kelimesinin okunuşunda ihtilaf etmişlerdir. İbn Kesir ile Ebû Ömer bu kelimeyi "ra" harfinin şeddesi ile "ferradna" şeklinde, diğer kıraat imamları da şeddesiz olarak "feradna" şeklinde okumuşlardır.[111]

---

[1] Concordance'da bu bölümün her bir rivayeti aynı zamanda bir bab olarak kabul edilmiştir. M.F Abdiilbâki merhum da Concordance'da esas alınan bölüm ve babları belirten eseri Teysîr^ül-Menlaah'de ııer hadise" görüleceği şekilde bab vermiştir. Biz de aynen uyguladık.

[2] Bakara, (2), 125.

[3] Tirmizî, tefsir Bakara (2) I; İbn Mâce, ikame 56.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/54.

[4] Bakara. (2), 122.

[5] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/54.

[6] Tirmizi tefsir Bakara 2/1 İbn mâce ikame/56

[7] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/54-55.

[8] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/55.
[9] Âl-i İmrân, (3) 161.
[10] Tirmizi tefsir (3) 17.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/55-56.
[11] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/56-57.
[12] Buharı cîhâd /25. Da'vat/38, 39, 42.44, Müslim zikir/49,50,70, 73, 76. Ebû Davud vitr/32, Tirmizî dua/76, 115 Ahmed II- 185. 186,111- 113, 117. 201. 205. 208, 214, 231, 235. 240, 427 VI - 57, 207.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/57.
[13] Bir önceki kaynaklar,
(*) Tırmizi savm: 69, Nesâi Iahâte9l İbn Mâcelahâre54Darimi Vutlû, 34 Ahmed. IV-211.
[14] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/57.
[15] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/57.
[16] Âli İmran(3) 188.
[17] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/58.
[18] Nisa (4) 24.
[19] Buhârî tefsir 14 17: Müslim, tefsir 22.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/58.
[20] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/58-59.
[21] Nisa (4) 95.
[22] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/59.
[23] Alûsi Ruhul meani 5/121.
[24] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/59-60.
[25] Tirmizî, kıraat I.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/60.
[26] Mâide (5) 45.
[27] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/60.
[28] Ma'ide (5)45.
[29] Tirmizî, kıraat, 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/61.
[30] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/61.
[31] Rûm (30) 54.
[32] Tirmizi, Kıraat 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/61.
[33] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/61-62.
[34] Tirmizi, kıraat 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/62.
[35] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/62.
[36] Yunus (10) 58.
[37] Tirmizî, Kıraat I.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/62.
[38] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/62-63.
[39] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/63.
[40] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/63.
[41] Hûd (II) 96.
[42] Tirmizî kıraat 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/63.
[43] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/64.
[44] Hûd. 46.
[45] Tirmizi kıraat 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/64.
[46] Kehf. 18 76.
[47] Tirmizî kıraat I; Tefsîrtil-kuran (18) I.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/65.
[48] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/65.
[49] Tirmizî, kıraat 1; Tefsîr'ul kur'an (18).

[50] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/66.
[51] Tirmizî kıraat 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/66.
[52] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/66.
[53] İbn-ı Mace, mukadime 9. Ahmed b. Hanbel I, 374, III 79.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/67.
[54] İbn-i kesir, hadislerle kur'an-ı kerim. XI 5 998.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/67.
[55] Tirmizî tefsir (sebe) 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/68.
[56] Molla mehmeloğlu e. Zeki. Süneni Tirmizî Tercümesi: V 338.
[57] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/68-69.
[58] Sebe. (34) 23.
[59] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/69.
[60] Hatiboğlu Haydar. Sünni İbn-i Mace tercemesi 1/348.
[61] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/69-70.
[62] Zümer (39) 59.
[63] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/70.
[64] Zümer, (39) 57.
[65] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/71.
[66] Tirmizî Kıraat I.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/71-72.
[67] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/72.
[68] Buhari, tefsirü'l kur'ân 43) I; Müslim Cüm'a 49, Tirmizî salat 362.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/72.
[69] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/73.
[70] Zariyûl (51) 58.
[71] Tirmizi kıraat I.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/73.
[72] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/73-74.
[73] Kamer (54) 22.
[74] Tirmizi, kıraat 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/74.
[75] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/74.
[76] Hûmeze (104) 3.
[77] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/74-75.
[78] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/75.
[79] Fecr (89) 25-26.
[80] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/75.
[81] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/75-76.
[82] Fecr (89) 25,
[83] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/76.
[84] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/77.
[85] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/77-78.
[86] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/78.
[87] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/78.
[88] Fatiha (I) 3.
[89] Tirmizî, kıraat 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/79.
[90] Bak Molla Mehmetoğlu O. Zeki Sünen-i Tirmizî tercümesi 5/61.
[91] Azimâbadî, Avnü'I-Mabud XI 33.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/79.
[92] Tirmizi, kıraat 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/80.
[93] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/80.
[94] Buharı, tefsir'ül kıırûn, yasin (36) 1; Müslim, eyman 159Tirmizî, tefsirü'l Kuran (yenin 36) 1.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/80-81.
[95] Kehf (18) 86.
[96] Karlığa Dr. Bekir İbn-i Kesîr. Hadislerle Kur'an-ı kerim tefsiri X.507l.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/81.
[97] Mûslîm salat'ül-müsafırîn 258; Tİrmizî, sevâb'til-kurân 2.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/81-82.
[98] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/82.
[99] Yusuf, (12) 23.
[100] Buhârî, tefsir'ul-kur'ân, suretü’l-Yusuf .
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/82-83.
[101] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/83.
[102] Buhari, tefsür'ul - kur'ûn, süre-i yûsuf 4.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/83.
[103] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/84.
[104] Bakara, (2) 58.
[105] Buhârî, tefsîrû’l- Kur'ân, bakam 148; Müslim, teftir,Tirmizî tefsîr'ul - Kur'an Bakara 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/84.
[106] Davudoğlu A. Sahihi Müslim terceme ve şerhî X499-500.
[107] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/84.
[108] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/85.
[109] Nâr. (24) 10.
[110] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/85.
[111] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 14/85.

25. İÇECEKLER BÖLÜMÜ
1. Şarabın Haram Kılınması
2. Şarap Yapılması İçin Üzümün Şırasını Çıkarmanın Hükmü
3. Şarabın Sirke Olması Mümkün Müdür?
4. Hangi Maddeden Yapılan İçkiler Şarap Sayılır?
5. Sarhoşluk Veren Maddelerin Kullanılması Yasaklanmıştır
6. (Şıra İçerisine Atılıp Şıranın Kabarmasını Sağlayan) Ed-Dâzî (Denilen Tane) Hakkında (Gelen Hadisler)
7. Kaplar
8. (Kuru Üzümle Kuru Hurma Şırasının Ve Hurma Koruğu İle Yaş Hurma Şırasının) Karışım(I Ve Hükmü)
9. Hurma Koruğu Şırasının Hükmü
10. (kuru üzümden elde edilen) şıranın (içilebilmesi için) özelliği (nasıl olmalıdır)?
11. Bal Şerbeti(Ni İçmenin Hükmü)
12. Kükreyen Şıra Hakkında (Gelen Hadîsler)
13. Ayakta Su İçmenin Hükmü
14. (İçi Görünmeyen Bir) Kabın Ağzından (Su) İçme(Nin Hükmü)
15. Tulumların Ağzını Dışına Kıvırmak Suretiyle Ağızlarından Bir Şey İçme(Nin Hükmü)
16. Bardağın Kırık Yerinden Su İçmek
17. Altın Ve Gümüş Bardaktan Meşrubat İçmenin Hükmü
18. Tulumda Veya Kovadaki Suyu Bardağa Veya Avuca Dökmeksizin Doğrudan Doğruya Tulumdan Ya Da Kovadan İçmenin Hükmü
19. Bir Topluluğa Su Dağıtan Kimse Suyu Ne Zaman İçer?
20. İçilecek Olan Şeyin İçine Üfleme Ve Nefes Vermenin Hükmü
21. Süt İçilince Hangi Dua Okunur?
22. (İçlerinde Yiyecek Ya Da İçecek Bulunan) Kapların Ağzını Kapama(Nın Lüzumu) Hakkında (Gelen Hadisler)

25. İÇECEKLER BÖLÜMÜ

1. Şarabın Haram Kılınması

3669... Ömer (b. el-Hattâb) (r.a)'dan rivayet olunmuştur, dedi ki: Şarabın haram kılınması (ile ilgili âyet) indiği gün şarap beş şeyden (olurdu): Üzümden, kuru hurmadan, baldan, buğdaydan ve arpadan. (Oysa) hamr, aklı örten şeydir. Üç şey vardır ki, Rasûlullah (s.a)'m bu üç şey hakkında üzerinde karar kılacağımız bir açıklama yapmadan bizden ayrılıp (öbür âleme) gitmemesini ne kadar isterdim: Dede, kelâle, ribâ bölümünden bazısı.[1]

Açıklama

Bezlü'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre; el-Hamîs isimli eserde şarabın hicretin altıncı yılında haram kılındığı belir-

tilirken, et-Telkîh isimli eserde hicretin üçüncü yılında Uhud savaşından sonra haram kılındığı ifade edimektedir.

Hanefî mezhebine göre içkilerin hükmü üç kısımda özetlenebilir:

1- Hamr (şarap): Bu kelime anılınca sarhoşluk veren üzüm şırası anlaşılır. Lisan âlimlerinin ittifakıyle hamr yani şarap ismi yalnız bu içkiye verilir.

Diğer içkilerin isimleri başka olduğu gibi hükümleri de şaraptan başkadır. Meselâ, şarabın haramlığı kat'i delille, diğerlerininki ise zannî delille sabittir. Hanefi ulemasına göre şarabın on hükmü vardır:

a) Şarabın haramlığı kat'i delille sabittir.

b) Şarab ismi verebilmek için, kabaran şıranın köpüğünü atmış olması İmam A'zam'a göre şart imameyne göre ise şart değildir.

c) Şarabın kendisi haramdır. O sarhoşluk vermekle illetlendirilemez. Gerçi bazı kimseler, "Şarabın kendisi değil sarhoş eden miktarı haramdır" demiş-lerse de bu söz doğrudan doğruya âyeti inkâr manasına geldiğinden Hanefî imamları buna kail olanların küfrüne hükmetmişlerdir. Çünkü Allah Teâlâ hazretleri şarap için "rics" demiştir.

d) Şarap, bevl gibi necaset-i galîzadır. Zira hükmü kat'i delillerle sabit olmuştur.

e) Şarabın helâl olduğuna itikad eden kat'i delili inkâr ettiği için dinden çıkar.

f) Müslüman için şarabın hiçbir malî kıymeti yoktur.

g) Şaraptan faydalanmak hiçbir suretle helâl değildir, **h)** Şarabın bir damlasını içene bile.hadd vurulur.

i) Şarabı kaynatmak dahi tesir etmez, o yine haramdır, **j)** Hanefîlere göre şaraptan sirke yapılabilir.

Sair sarhoşluk veren içkilere gelince, onlar da haramdır. Ancak bazı hükümlerle şaraptan ayrılırlar. Yani onların haramlık derecesi şaraptan azdır.[2]

2- Meyvelerin ve bitkilerin suyundan yapılan içkiler. Bunlar da ikiye ayrılır:

a) Tıla: Üçte birinden biraz fazla kalıncaya kadar kaynatılan üzüm sırasıdır. Yani kaynaya kaynaya üçte ikisine yakın kısmı buhar olmuştur. "Bazak" bunun Farsçasıdır. Kelimenin aslı "bâde"dir. Doğrudan doğruya şaraba dahi "bade" diyenler vardır.[3]

b) Pişirilmeden kendi kendine kabaran taze hurma suyu (nakîü't-temr) ile, kendi kendine kabarıp^ kuvvetlenen, kaynatılmış kuru üzüm sırasıdır.

"Nakîü't-temf" denilen bu hurma suyuna "seker" ismi de verilir.[4]

Bu ikinci kısma girenlerin azı da çoğu da haramdır. Fakat haram oluşları zannî delillerle sabit olmuştur.

3- Bunların dışında kalan içkilerdir. İmam Ebû Hanîfe ile İmam Ebû Yusuf'a göre, bu kısma giren uyuşturucu İçkilerin sarhoş etmeyecek kadarını içmek helâldir. Sarhoş edecek kadarını içmekse haramdır. İmam Muham-med

ile İmam Şafiî, İmam Mâlik ve İmam Ahmed'e göre ise; bunların azını da çoğunu da içmek haramdır.

Sahih olan kavle göre bu içkilerden herhangi birini içerek sarhoş olan bir kimseye hadd cezası uygulanır. Şarabın ise bir damlasını içene bile hadd vurulur. el-Kevkebü'd-Dürrî, isimli eserde böyle denilmektedir.

Hanefi ulemasının bu babdaki görüşlerini özetlerken İbn Âbidin de şöyle diyor:

"İmam Ebû Hanife (r.a) diyor ki: "Bana dünyayı bağışlasalar yine "nebiz" denilen içkinin haram olduğunu söyleyemem. Çünkü bunun haram olduğunu söylemek zımnen bazı sahâbîlerin fasık olduğunu söylemektir. Bana dünyayı bağışlasalar yine de nebizi içmem. Çünkü benim ona ihtiyacım yoktur." Bu fetvasından ve takvasından dolayı Hz. İmama aşk olsun doğrusu."

Metinde geçen "dede" kelimesinden maksad, ölen ile arasında kadın bulunmayan dededir. Babanın babası, babanın babasının... babası gibi.

Feraiz bölümünde açıkladığımız gibi, dede mirasta dört halde bulunur. Bu hallerden biri de dedenin, mirasta ölen kimsenin ana-baba bir erkek kardeşleriyle bulunmasıdır. Hadis-i şerifte kastedilen de, bu halde onun mirastan hissesine düşecek olan pay olması gerekir. Çünkü ashab-ı kiramın arasındaki ihtilâf bu halle ilgilidir.

Kelâle ise, anne ve baba cihetlerinin dışında olan, yani usûl ve fürû silşilesini teşkil eden dikey nesebin dışında kalan karabet (yakınlık) demektir.[5]Ancak bu mevzuda inen Nisa sûresinin 12. ve 176. âyetleri kapalı olduğundan ashab-ı kiram kelâle'nin tarifinde ihtilâfa düşmüşlerdir. Hz. Ömer'in, "Keşke Hz. Peygamber vefatından önce bu meseleyi açıklasaydı" diye temennide bulunması bu yüzdendir.

Bu hadis-i şerifte, "ribâ bablanndan bir bab" sözüyle kastedilen "Ribâ el-fadl"dır.

Bilindiği gibi ribâ el-fadl, eşitsizliğe dayanan mübadele (değişim) demektir. Bu husus şu hadis-i şerifte ifadesini bulmaktadır:

"Altına mukabil altın, gümüşe mukabil gümüş, buğdaya mukabil buğday, arpaya mukabil arpa, hurmaya mukabil hurma, tuza mukabil tuz, aynı evsafta, aynı miktarda ve peşinen mübadele edilmelidir. Fazlalaştıran veya veresiye isteyen ribâya sebep olmuş olur. Mübadele edilecek meta'lar farklı ise istediğiniz gibi mübadele edebilirsiniz."[6]

Bezlü'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre, ribânın diğer bir nevi olan ribâ en-nesîenin gerek tarifinde gerek hükmünde ashab-ı kiramın ittifak edip ribâ el-fadl hakkında ihtilâfa düştüklerine bakılırsa, mevzumuzu teşkil eden bu hadiste Hz. Ömer'in, Hz. Peygamber tarafından açıklığa kavuşturulmasını temenni ettiği ribâ çeşidinin ribâ el-fadl olması gerekir.[7]

3670... Ömer b. Hattâb (r.a)'dan rivayet olunduğuna göre;

(Hz. Ömer), şarabın yasaklanması (ile ilgili âyet) inince, "Ey Allah'ım, şarap hakkında bize şifa verici bir açıklama getir" diye dua etmiş ve Bakara süresindeki, "Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: Onlarda (insanlar için) büyük günah vardır."[8] âyeti nazil olmuş. Bunun üzerine Hz. Ömer çağrılarak kendisine (bu âyet-i kerime) okunmuş. (Hz. Ömer bu âyeti dinleyince tekrar), "Ey Allah'ım, şarap hakkında bize (sadra) şifa verici bir açıklama getir" diye dua etmiş, bunun üzerine Nisa süresindeki, "Ey iman edenler, sarhoş iken namaza yaklaşmayın." [9] âyeti nazil olmuş. (Bu âyet indikten sonra) RasûlulIah (s.a)'m bir tellâlı namaz kılma-vakti gelince, "Sarhoşlar namaza yaklaşmasın" diye yüksek sesle bağırırmiş. (Hz. Ömer tekrar çağrılarak) kendisine bu âyet de okunmuş. O yine, "Ey Allah'ım, şarap hakkında bize (sadra) şifa verici bir açıklama getir" diye dua etmiş. Arkasından Mâide süresindeki şu, "Artık vazgeçenlerden misiniz?"[10] âyeti nazil olmuştur. (Hz. Ömer sözlerine devam ederek), "Biz de (şaraba ve kumara) son verdik" demiştir.[11]

Açıklama

Tıybî'nin açıklamasına göre, Allah (c.c) içki hakkında tedrici olarak dört ayet inzal buyurmuştur: "Hurma ağaçlarının meyvesinden ve üzümlerden de içki ve güzel bir rızk edinirsiniz"[12] âyeti Mekke'de nazil oldu. İslâmın ilk devrelerinde zaten müşlümanlar içki içiyorlardı ve helâl idi. Sonra Medine'de, "Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: Onlarda hem büyük günah, hem insanlar için faideier vardır." âyeti nazil olunca sahâbîlerden bir kısmı, âyetteki "onlarda büyük günah vardır" emrine uyarak içki ve kumarı terkettiler. Diğer bir kısmı ise âyette "onlarda insanlar için faîdeler vardır" emrine ittiba ederek içkiye devam ettiler.

Daha sonra bir gün Abdurrahman b. Avf (r.a) sahâbîleri davet ederek bir ziyafet verdi. Ziyafette çokça yemek yendi ve içki içildi. Akşam namazı vakti olunca, içlerinden birini imam seçerek namaz kılmaya başladılar. İmam olan kimse, namazda zammı sûre olarak okuduğu, "(Habibim) de ki: Ey kâfirler! Ben sizin taptığınıza tapmam" [13] âyetini, "Ben sizin taptıklarınıza taparım" şeklinde okudu. Bunun üzerine, "Ey iman edenler, siz sarhoşken ne

söyleyeceğinizi bilinceye ve eünüp iken de -yolcu olmanız müstesna- gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın" [14] âyeti nazil oldu. böylece namaz vakitleri içki içmek yasaklandı. Bir kısım müşlümanlar ise, yatsı namazından sonra içki içmeye devam ettiler.

Bundan sonra sahâbî Itbân b. Mâlik (r.a) bir deve başını kızartarak, içlerinde Sa'd b. Ebî Vakkâs (r.a)'ın da bulunduğu bir cemaati davet etti. Davette yemek yemeye ve içki içilmeye başlandı. İçkinin tesiriyle karşılıklı şiirler söylemeye başladılar. Şiir söyleyenlerden biri, kabilesini öven, onları hicveden bir kaside söylemeye başlayınca Ensar'dan biri devenin çene kemiğini alarak Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın başına vurdu ve kan akıttı. O da başının kanı ile Rasûlullah (s.a)'a giderek şikâyette bulundu. Bunun üzerine: "Ey iman edenler, içki, kumar, dikili taşlar, fal okları ancak şeytanın amelinden birer murdardır..."[15] âyeti nazil oldu.

İkinci incelik: İçkinin tedricî emirlerle haram kılınmasında çok ince ve derin hikmetler vardır. Cahiliyet devrinde Araplar, içkiye alışkandılar. İçki hayatlarının bir parçası gibiydi. Eğer bir emirle yasaklansaydı, onlara çok zor gelirdi. Hatta yasaklama emrine uymazlardı. Hz. Âişe (r.ahha)'nin; "Önce Kur'an'ın uzun bir sûresinde cennet ve cehennemi bildiren âyetler geldi. İs-lâmı kabul edenler, islâmî esaslara iyice alıştıktan sonra helâl ve haramı bildiren âyetler gelmeye başladı. Eğer içki hususunda başlangıçta, "içkiyi içmeyin" emri nazil olsaydı, onlar "içkiyi kat'iyyen bırakmayız" diyeceklerdi." sözünden, İslâmın sosyal hastalıkları tedavide takib ettiği tedricilik metodunu açıkça ve kolayca anlamak mümkündür.

Görüldüğü gibi içki hususunda nazil olan birinci âyette halkı ondan nefret ettirme, ikinci âyette mala ve bedene verdiği büyük zararlarla içkinin sağladığı az menfaati mukayese etme ve nefret ettirme, üçüncü âyette namaz vakitlerinde içki içme yasağı ve namaza yaklaştırmama, dördüncü âyette de kesin olarak haram kılma yoluna gidildi.[16]

Bilindiği gibi Allah'ın bir şeyi yasaklamasında insanlar için pekçok hikmetler ve maslahatlar vardır.

Gerçekten bugün tıp dünyası içkinin insan sağlığına verdiği zararlar üzerinde ittifak halindedir. Bu mevzuda hazırlanmış olan istatistikler ile bazı devletlerin zaman zaman teşebbüs ettiği içki yasağı bunun iktisadî, sosyal ve ahlâkî zararlarının apaçık delillerindendir.[17]

İçkinin insan vücuduna verdiği zararları şu şekilde özetlemek mümkündür:

"... Vücudun kilosu başına 1/2 mg. alkol dahi beynin çalışmasını etkilemektedir. Kanda % 0,3-0,4 arasında alkol bulunması dahi dengenin bozulmasına sebep olmaktadır. Endüstri kazaları ise kanda % 0,1 kadar düşük bir alkol miktarında bile meydana gelebilmektedir."

"Alkoliklerde hastalanma oram normalden 2,3 kat fazladır. Alkoliklerde günlük hayatta kazaya uğrama ihtimâli sekiz kat, endüstride kazaya uğrama ihtimali iki kat daha artmaktadır."

Alkolün, vücudta yaptığı pek çok tahribattan başka, nesle de zararı vardır. "Her türlü kimya-fizik tesirlerinden korunmuş olan yumurta hücreleri alkolün eritici cebri hassasından dolayı bu mel'un zehire kalelerini açar. Gelecek neslin en mahrem yerlerine kadar alkolün tahribkâr tesiri müşahede olunur. Mutlak istatistikler göstermiştir ki, alkoliklerin neslinde madde ve ruh hastalıkları boldur."

İçki bütün bunlar ve bunların dışında kalbe, böbreğe, damarlara ve hormonlara olan menfi tesirleri yüzünden Kur'an tarafından yasaklanmış ve haram kılınmıştır. Bunda birçok faydaların yanında, insan ve neslini koruma gayesi de mevcuttur. Genel sağlığı koruma profesörü Hirş'in dediği gibi, "Amerika'nın on sene bile yapmaya muvaffak olamadığı büyük cemiyet hizmetini İslâmiyet, asırlarca önce yapmış ve bu büyük belâdan nesilleri muhafaza etmiştir."[18]

Avnü'l-Ma'bûd yazarının açıklamasına göre, "Ey iman edenler; içki, kumar, dikili taşlar, fal okları ancak şeytanın amelinden birer murdardır..."[19] âyet-i kerimesinde içkinin haram olduğuna delâlet eden yedi tane delil vardır:

1. "Rics-pis" kelimesidir. Çünkü pis olan herşey haramdır.

2. "Şeytanın amelinden" kelimesidir. Çünkü şeytanın her ameli haramdır.

3. "Ondan kaçınınız" kelimesidir. Çünkü Allah'ın kaçınılmasını emrettiği işlerden herhangi birisini yapmak haramdır.

4. "Umulur ki felaha erersiniz" kelimesidir. Çünkü felahtan uzaklaştıran işler yapmak haramdır.

5. "Şeytan şarap ve kumar yolu ile aranıza düşmanlık ve kin sokmak ister..."[20] sözüdür. Çünkü müslümanlar arasında düşmanlığa sebeb olan her iş haramdır.

6. "Sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak istiyor..." sözüdür. Çünkü Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoyan işleri yapmak haramdır.

7. "...Artık vazgeçtiniz değil mi?" sözüdür. Çünkü Allah'ın kullarına son vermelerini emrettiği bir işi yapmak haramdır,

Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte söz konusu edilen ikinci bir mesele de kumar yasağıdır. Kumar da içki gibi fertlerin ve cemiyetlerin çökmesini hazırlayan felaketlerden biri olduğu için yüce Allah, kullarına olan rahmetinden dolayı onu da yasaklamıştır.

Kumarın zararlarından bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Kumar esnasında kumarbazın sinirlen bozulur. Bu durum zamanla onun şahsiyetinin bozulmasına ve hayatının mahvına sebep olur.

2. Kumarbaz devamlı olarak korku psikolojisi içindedir.

3. Kumarbaz, ya kazanır ya kaybeder. Her iki durum da onun aleyhindedir.

4. Kumarda kaybedenin zararı bellidir. Kazanan ise kazandığı parayı nasıl harcayacağına aldırış etmez. Çünkü onu kazanırken ter dökmemiştir.[21]

3671... Ali b. Ebî Talib (r.a)'dan rivayet olunduğuna göre;

Ensar'dan bir adam şarabın haram kılınmasından önce (ki günlerde) Hz. Ali ile Abdurrahman b. Avf'ı çağırıp onlara (sarhoş edecek şekilde şarap) içirmiş. (O sırada akşam namazı vakti girmiş ve Hz. Ali) akşam namazında cemaate imam olmuş. (Namazda) "Kul ya eyyühel-kâfirûn" (sûresin)i okumuş ve sûrede yanılmış. Bunun üzerine "...Sarhoşken, ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın"[22] (âyeti) nazil olmuş.[23]

Açıklama

Tirmizî'nin rivayetine göre Hz. Ali namazda "Kâfirûn" sûresini sarhoşluğun tesiriyle, "Kulyâ eyyühel Kâfirûne lâ a'budu ma ta'büdün ve nahnü na'büdü ma ta'büdün" şeklinde okunmuştur. Her ne kadar musannif Ebû Davud'un bu rivayetiyle Tirmizî'nin rivayetinde, akşam namazını sarhoş iken kıldıran ve sarhoşluğun tesiriyle sûreyi yanlış okuyan kimsenin Hz. Ali olduğu ifade edilmekte ise de; Avnü'l-Ma'bûd yazarının açıklamasına göre, Hâkim'in sahih olarak rivayet ettiği bir hadis-i şerifte sarhoş iken namaz kıldıran zatın Hz. Ali olmayıp başka bir adam olduğu ifade edilmektedir. Hâkim'in bu rivayeti, söz konusu hâdisede sarhoşluğu ve Kâfirûn sûresini mananın fahiş şekilde bozulmasına sebep olacak şekilde yanlış okuma olayını Hz. Ali'ye isnad etmek isteyen Haricîler aleyhine büyük bir delildir. Esasen bu hadisin ravisinin bizzat Hz. Ali'nin kendisi olduğu düşünülürse, sarhoş olan ve yanılan kimsenin başka birisi olduğu kolayca anlaşılır. Çünkü ne söylediğini bilmeyen bir sarhoşun, kendisine geldikten sonra sarhoşluk halindeki sayıklamalarını tam tamına hatırlayıp naklettiği düşünülemez.

Ayrıca bu hadisin senedinde Atâ b. Sâib vardır. Hafız Münzirî'nin açıklamasına göre, "Yahya b. Maîn ile İmam Ahmed (r.a) onun her rivayetine güvenilemeyeceğini söylemişlerdir." Bu durum, bu mevzuda doğru olan rivayetin Hâkim'in rivayeti olduğunu gösterir.

Yine Hafız Münzirî'nin açıklamasına göre, bu hadis değişik şekillerde rivayet edilmektedir. Meselâ musannif Ebû Dâvûd ile Tirmizî'nin rivayetlerinde bu hadis Atâ b. es-Sâib yoluyla Hz. Ali'ye muttasıl bir senetle ulaştırılırken; Süfyân-i Sevrî ile Ebû Ca'fer'in rivayetlerinde, Hz. Ali ile Atâ b. es-Sâib arasındaki Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den bahsedilmemektedir. Hadisin senedinde böyle bir ihtilâf bulunduğu gibi metninde de ihtilâf vardır.

Meselâ Tirmizî ve Ebû Davud'un rivayetlerinde sarhoş iken namaz kıldıran zatın Hz. Ali olduğu ifade edildiği halde, Nesâî'nin rivayetinde bu zatın Hz. Abdurrahman b. Avf olduğu açıklanmakta, Ebû Bekir Bezzâr'ın rivayetinde ise bu zatın isminden bahsedilmemektedir. Bunların dışındaki rivayetlerde ise sadece cemaatin içinden birisinin öne geçip namaz kıldırdığından bahsedilmekle yetinilmektedir.

Bütün bu ihtilâflar bu mevzudaki rivayetlerin en sahihinin Hâkim'in rivayeti olduğunu göstermektedir.[24]

3672... İbn Abbas (r.a)'dan rivayet olunmuştur, dedi ki:

"Ey insanlar; şarap, kumar, dikili taşlar (putlar) ve (üzerine yazılar yazılmış) şans okları..."[25] âyet-i kerimesi; "Ey inananlar; sarhoşken namaza yaklaşmayın..."[26] âyeti ile "Sana şaraptan ve kumardan soruyorlar. De ki: O ikisinde büyük günah vardır; (bir takım) faydalar da vardır"[27] âyetini neshetmiştir.[28]

Açıklama

Mâide sûresinin 90. âyetinin neshettiği iki âyetten birincisinin tamamı şu mealdedir: "Ey iman edenler; siz sarhoş iken ne söyleyeceğinizi bilînceye kadar namaza yaklaşmayın."[29]

Mâide sûresinin neshettiği diğer âyet-i kerimenin tamamı ise şu mealdedir: "Sana içkiyi ve kumarı sorarlar, de ki: Onlarda hem büyük günah, hem de insanlar için faydalar vardır. Günahları ise faydalarından daha büyüktür..." [30]

Bu iki âyeti nesheden, Mâide sûresinin 90. âyetinin tamamının meali de şöyledir: "Ey inananlar; şarap, kumar, dikili taşlar, (putlar), (üzerine yazılar yazılmış) şans okları (çekmek ve bunlara göre hareket etmek) şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz!"

Biz bu mevzuyu 3670 numaralı hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz. [31]

3673... Enes (b. Mâlik)'den (r.a) rivayet olunmuştur, dedi ki:

Şarabın (yeni) haram kılındığı sıralarda ben Ebû Talha'nm evinde bir topluluğa içki dağıtıyordum. O gün(lerde) fadîh (denilen içki) den başka bir içkimiz yoktu. Yanımıza bir adam geliverip; "Muhakkak ki şarap haram kılınmıştır! Rasûlullah (s.a)'ın tellalı (da bunu) yüksek sesle ilan etti" dedi. Biz de, (bu adam) Rasûlullah'ın tellâlıdır dedik (ve içki âlemimize son vererek oradan uzaklaştık).[32]

Açıklama

Fadîh: Hurma koruğundan yapılan içki demektir. Hadis-i sent; Hz. Peygamberin sağlığında, uzum suyundan yapılan şarabın dışında, hurmadan ve diğer ürünlerden yapılan sarhoşluk verici içkilerin de şarap (hamr) gibi haram sayıldıklarını ifade etmektedir. Esasen içkiler hakkında Rasûlullah (s.a) ile ashab-ı kiramdan muhtelif hadisler gelmiştir. Bu hadislerde isimleri geçen içkiler; tilâ, bâzak, bit', ci'a, mir, seker, fadîh ve sükrüke gibi şeylerdir.

Tilâ: Üçte birinden biraz fazla kalıncaya kadar kaynatılan üzüm sırasıdır. Bâzak da bunun farsçasıdır.

Bit': Bal şerbetinden yapılan içkidir.

Ci'a: Arpa suyundan yapılan içkidir.

Mizr: Darıdan yapılan içkidir.

Seker: Ateşte kaynatılmadan suda ıslatılarak kuru hurmadan yapılan içkidir. Aynı şekilde hurma koruğundan yapılana "fadîh" derler.

Sükrüke: Mısır ve darıdan yapılan içkidir.

Halîtayn: Kuru hurma ile koruk hurmayı suda ıslatarak yapılan içkidir.

İbn Hibbân ile Tahavî'nin tahric ettikleri, Sa'd b. Ebî Vakkâs'dan rivayet edilen, "Sizi, çoğu sarhoşluk veren şeyin azından da nehyediyorum." mealindeki hadis-i şerif, sözü geçen bu içkilerin tümünün haram kılındığım ve bunların-azını içmenin, çoğunu içmek gibi haram olduğunu ifade etmektedir.[33]

2. Şarap Yapılması İçin Üzümün Şırasını Çıkarmanın Hükmü

3674... (Abdullah) İbn Ömer, Rasûlullah (s.a)'ın (şöyle) buyurduğunu söylemiştir:

"Şaraba, onu içene, sunana, satana (ve alana), onu (üzümden) sıkıp çıkarana, onun sıkılıp çıkarılması için emir verene, taşıyıcısına, kendisine getirilen kimseye Allah lanet etsin."[34]

Açıklama

Hadis-i şerifte şu dokuz şeye lanet edilmektedir: **1)** Şaraba. **2)** Âsıra: Yani şarap yapılması için üzüme sıkıp şırasını çıkarana. Bu işi kendisi için yapması ile başkası için yapmış olması arasında fark yoktur. Lanete müstehak olan, üzümün şarap yapılması niyetiyle Çıkılmasıdır. **3)** Şarabı içene. **4)** Şarabı başkalarına sunana. **5)** Onu satana. **6)** Satın alana. **7)** Şarap yapılması için üzümü başkalarına sıktırana. **8)** Şarabı bir yerden diğer bir yere taşıyana. **9)**Kendi isteği üzerine kendisine şarap taşınan kimseye.

Bunlara ilâveten Hz. Peygamber'in lanetlediği kimseler arasında Tirmizî ve İbn Mâce'nin rivayetlerinde; şarabın parasını yiyen, kendisine şarap sunulan ve kendisine şarap satın alınan kimseler de sayılmaktadır.

Bilindiği gibi herşeyin lanete hedef olması ve lanetten etkilenmesi kendi durumu ve özelliklerine göre olur. Meselâ, şarabın lanetten etkilenmesi, onun içilmesinin haram hale gelmesi ve pis hale gelmesi şeklinde olur. Bu

lanete hedef olan insanların ondan etkilenmeleri ise; günahkâr olmaları, Allah'ın rahmetinden uzak ve mahrum olmaları şeklinde tecelli eder.

Mezlü'l-Meclıûd yazarının açıklamasına göre, "Şarabı kendisi içmek için taşıyan kimse bu lanete hedef olursa da kendisi içmek için değil de ücret karşılığında başkalarına taşıyıveren kimse bu lanete^ hedef olmaz. İbn Âbidin de bu görüştedir. Hidâye müellifi bu mevzuda İmam Ebû Hanîfe ile İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed arasında ihtilâf bulunduğunu zikrettikten sonra, İmam Ebû Hanîfe'ye göre; başkasına ücretle şarap taşıyan kimsenin de bu hükme girmediğini söylemiştir."[35]

TuhfetüM-Ahvezî yazarına göre, "Şarap satan ve satın alan, hangi maksatla satarsa satsın veya satın alırsa alsın hadis-i şerifteki lanete müstehaktır."[36]

Şarap yapılması için üzümü sıkıp şırasını çıkaran ya da başkasına sıktıran kimsenin durumu da böyledir.[37]

3. Şarabın Sirke Olması Mümkün Müdür?

3675... Enes b. Mâlik (r.a)'den rivayet olunduğuna göre;

Ebû Talha Peygamber (s.a)'e (bir miktar) şaraba vâris olan yetimlerin elinde bulunan bu şarabı) sormuş, (Hz. Peygamber) "Onu dök!" cevabını vermiş. (Ebû Talha):

Onu sirke de yapmayayım mı? diye sorunca (Hz. Peygamber): "Hayır!" cevabını vermiş.[38]

Açıklama

Bu hadis, şaraptan sirke yapmayı caiz görmeyen İmam Şafiî, İmam Ahmed ve çoğunluk ulemanın delilidir. Onlara göre; şarabın içine ekmek, soğan, maya veya başka bir şey atmak suretiyle sirke yapılan şarap temiz olmaz. Necaseti bakidir. İçine atılan şey de pis olur. Artık bu sirke ebediyen temiz olmaz. Fakat, şarap güneşten gölgeye yahut gölgeden güneşe nakletmek suretiyle sirke olursa temiz sayılıp sayılmayacağı hususunda Şâfiîlerden iki görüş rivayet olmuştur. Esah kavle göre temiz olur.

İmam A'zam ile Evzaî ve Leys; sirke yapmakla şarabın temiz olacağına kaildirler. İmam Mâlik'ten üç rivayet vardır. Bunların esah olanına göre şaraptan sirke yapmak haramdır. Sirkeyi yapan Allah'a âsi olur. Fakat yapılan sirke temizdir. İkinci kavle göre haramdır, sirke yapmakla temiz olmaz. Üçüncüye göre helâldir, temiz olur.

Âlimler, kendi kendine sirke olan şarabın temiz sayılacağına icma etmişlerdir. Mâlikîlerden Sahnûn'un; "Temizlenmez" dediği rivayet olunmuştur. Nevevî: "Eğer bu doğru ise, kendinden evvel gerçekleşmiş olan icma ile merdudtur" diyor.[39]

4. Hangi Maddeden Yapılan İçkiler Şarap Sayılır?

3676... Numân b. Beşîr (r.a)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Üzümden de şarap olur, hurmadan da şarap olur, baldan da şarap olur, buğdaydan da şarab olur, arpadan da şarap olur."[40]

Açıklama

Hattâbî'nin dediği gibi, bu hadis-i şerif; Hz Ömer'in 3669 numaralı hadis-i şerifteki üzüm, kuru hurma, bal, buğday ve arpa gibi bitkilerden yapılan içkilerin hepsinin de hamr (şarap) hükmünde olduklarına dair ifadesini te'yid eden açık bir delildir. Nitekim Hz. Ömer, sözü geçen hadis-i şerifteki bu ifadesinin hemen arkasında, akla sarhoşluk veren herşeyin şarap hükmünde olduğunu söylemiştir ki, bu onun kıyas neticesinde varmış olduğu bir hükümdür ve mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifin ruhuna tam tamına uygundur. Hz. Ömer'in bu davranışı, kıyasın meşruluğuna ve henüz vukua gelmeyen bir şeyi, aynı hükmü taşıyan bir şeyin isminden türeyen bir isimle isimlendirmenin caiz olduğuna delâlet eder. Binaenaleyh mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifin manası, "şarap sadece beş maddeden yapılır" demek değildir. Ancak bu hadis-i şerifte, Hz. Peygamber zamanında kendilerinden şarap yapılan beş madde bulunduğu, bu maddelerden elde edilen şarabın özelliğini taşıyan bir içkinin şarap hükmünde olduğu, bunun şu veya bu maddeden yapılmasının önemli olmadığı ve bir içkinin şarap hükmünde olduğunu söyleyebilmek için önemli olan hususun onun sarhoş edici bir özellik taşıması gerektiğidir.

Bezlü'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre; hamr (şarap) ile, üzümün dışındaki maddelerden elde edilen sarhoşluk verici diğer içkiler arasında hüküm bakımından şu ayrılıklar vardır:

1- Şarabın azını da çoğunu da içmek haramdır. Çünkü şarabın bizzat maddesi haramdır. Diğer içkilerin ise, İmam Ebû Hanîfe ile Ebû Yusuf'a göre, sarhoşluk verecek miktarını içmek haramdır. Daha azım içmekse haram değildir.

2- Şarabın içilmesinin helâl olduğunu söyleyen bir kimsenin kâfir olduğuna hükmedilir. Çünkü onun haramhğı kat'i delille sabittir. Diğer içkilerse böyle değil.

3- Şarabın azını içene de çoğunu içene de hadd vurulacağında icrha vardır. Eğer suyla karıştırılıp içilirse hüküm fazla olana göredir. Eğer bu karışımda suyun Özellikleri üstünse had vurulmaz. Fakat bu kimse şarap pis olduğu için içine pislik karışmış bir suyu içmiş sayılır. Şarabın rengi, tadı ve kokusundan ikisi galebe etmişse ona hadd vurulur.

4- Şarap içene seksen değnek vurulur.

5- Müslümanın şaraba sahiplenmesi veya onu mal olarak birisine vermesi haramdır.

6- Bir müslümanın elinde bulunan şarabı telef eden bir kimse onu ödemekle mükellef değildir.

7- Şarap necâset-i galîzadandır. Bu bakımdan elbisesinde dirhem miktarından fazla şarap bulunan bir kimsenin namazı caiz olmaz.

Sarhoşluk verici diğer maddelere gelince;-onlardan sarhoşuk verecek kadarını içmek aynen şarap içmek gibi ise de bu miktardan azını içmek haram değildir. İmam Ebû Hanîfe ile İmam Ebû Yusuf'a göre, şarabın dışındaki sarhoşluk verici içkileri satmak kerahetle caiz ise de İmam Muhammed'e göre asla caiz değildir.

Şarabın dışındaki sarhoşluk verici içkilerin pisliği meselesinde İmam Ebû Hanîfe'den iki görüş rivayet edilmiştir:

a) Eğer dirhem miktarından fazlası bir elbiseye dökülürse o elbiseyle namaz olmaz.

b) Hiçbir zaman namaza mani değildir.

Hanefî âlimlerine göre, her ne kadar mevzumuzu teşkil eden hadisin zahiri Hanefî mezhebinin şarapla diğer alkollü içkiler arasında yaptığı bu ayrıma aykırı ise de, aslında Hz. Peygamber'in şarabın haramlığını söylemekle yetinmeyip diğer alkollü içkileri içmenin de haram olduğunu özel olarak açıklamaya ihtiyaç duyması, aslında şarapla diğer alkollü içkiler arasında bir fark olduğunu belirtmek için yeterli bir delildir

Kurtubî, Hanefî âlimlerinin bu görüşünü reddederken şöyle diyor: "Enes ve başkalarından rivayet edilen çeşitli sahih hadisler, hamrın yalnız üzümden elde edilen şarabın adı olup diğer meşrubata şumülü olmadığına kail olan Kûfelilerin (Ebû Hanîfe ve taraftarları) bu konudaki görüşünün bâtıl olduğunu ortaya koymuştur. Kûfelilerin bu görüşü Arap lisanına, sahih hadislere ve sahabenin tutumuna muhaliftir. Sahabe, hamr âyetinde va-rid olan emirden sarhoşluk veren her çeşit içkiden kaçınılması manasını anlamışlar, üzümden elde edilen şarap ile diğer maddelerden elde edilen meşrubat arasında ayrım yapmamışlardır. Sahabe, sarhoşluk veren her içkiyi haram kabul etmiştir. Tahrim âyeti nazil olunca, bu mesele hakkında şüpheye düşüp tevakkuf ettikleri veya açıklama istedikleri rivayet edilmemektedir. Aksine, her çeşit maddeden mamul içkilerini, tahrim âyetinin nazil olması üzerine hemen döktükleri rivayet ediliyor. Kur'an, onların kendi lisanı ile nazil olmuştur ve her halde onlar, hamr kelimesinin delâlet ettiği manaya herkesten daha çok vâkıftırlar..."[41]

Mevzumuzu teşkil eden bu hadisin senedinde ibrahim b. Muhacir el-Becelî el-Küfî bulunmaktadır. Bu ravi hadis âlimlerinin birçoğu tarafından tenkid edilmiştir.[42]

3677... Numan b. Beşîr (r.a) dedi ki: Ben Rasûlullah (s.a)'ı şöyle derken işittim:

"Şarap, şıradan (olduğu gibi) kuru üzümden, kuru hurmadan, buğdaydan, arpadan ve darıdan (da olur.) Ben sizi (bunlar gibi) sarhoşluk veren herşeyden nehyediyorum."[43]

3678... Ebû Hureyre (r.a)'den Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Şarap şu iki ağaçtan, yani hurma ve üzüm ağacından (yapılan içki)dir."

Ebû Dâvûd dedi ki: (Bu hadisin ravisi) Ebû Kesîr el-Guberî'nin ismi, Yezid b. Abdurrahman b. Gufeyle es-Sahmî'dir. Bazıları (onun isminin) Üzeyne (olduğunu) söylemiş/erse de doğrusu Gufeyle'dir.[44]

Açıklama

Şarabın hurma ve üzümden yapıldığını ifade eden bu hadisle; üzüm ve hurmadan yapıldığı gibi baldan, buğdaydan ve arpadan da yapılabildiğini ifade eden 3676 ve 3677 numaralı hadisler arasında bir çelişki olduğu

söylenemez. Çünkü bu hadiste ifade edilmek istenen; şarabın çoğunlukla üzümle hurmadan elde edildiğidir, bu ikisinin dışında başka bir maddeden şarap elde edilemeyeceği değildir.

Bu hadis, şarabın haram kılındığını te'kid etmek için söylenmiş bir hadistir. O zamanlar şarap yapmakta en çok kullanılan üzümle hurma olduğu için bu iki maddeye işaret edilmekle yetinilmiştir. Bunu, karnın genellikle etli yemeklerle doyduğuna ve giyimin yünlü kumaşlarla gerçekleştiğine işaret etmek isteyen bir kimsenin, "Karın etten doyar, ısınma yünle olur" demesine benzetebiliriz. Kişinin bu sözüyle diğer yiyecek maddelerinin karın doyurmadığını ve diğer maddelerden dokunan kumaşlardan elbise olamayacağını kasdettiği söylenemez. Ancak bu kimsenin böyle söylemekle; yiyecekler içinde etin, giyecekler içinde de yünlü kumaşların büyük bir yeri olduğunu söylemek istediğine hükmedilir. Doğrusu da budur.[45]

5. Sarhoşluk Veren Maddelerin Kullanılması Yasaklanmıştır

3679... İbn Ömer (r.a)'den Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

"Her sarhoşluk veren şaraptır ve her sarhoşluk veren haramdır. Şarap içmeye devam ederken ölen kimse âhirette onu içemeyecektir."[46]

Açıklama

Bu Hadis-i şerifte sarhoşluk veren her içkinin şarap gibi haram olduğu ifade edilmektedir. Bu ifadeden, sarhoşluk veren içkinin haram sayılması hususunda onun şu veya bu şekilde olması gerekmediği, hangi halde olursa olsun ve hangi şekilde alınırsa alınsın haram sayılması gerektiği anlaşılır.

Ancak, 3676 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımız gibi, Hanefî imamlarından Ebû Hanîfe ile Ebû Yusuf'a göre, şarabın dışındaki içkilerin haram sayılabilmeleri için harhoşluk verecek kadar içilmeleri gerekir. Sarhoş etmeyecek kadar az bir miktarının içilmesi haram değildir. Fakat İmam Mu-hammed'e göre, sarhoşluk veren içkilerin azını içmek de çoğunu içmek gibi haramdır. İmam Muhammed'in bu görüşü, "Çoğu sarhoşluk veren bir şeyin azı da haramdır" mealindeki 3681 numaralı hadisin ruhuna uygun düştüğünden, Hanefîlerin müteahhirin uleması İmam Muhammed'in görüşünü tercih etmişlerdir. Hanefî mezhebinde fetva da İmam Muhammed'in bu görüşüne göredir. Diğer mezhep imamları da bu hususta İmam Muhammed gibi düşünmektedirler.

Bu mevzuda Hattâbî (r.a) şöyle diyor:

"Her sarhoşluk veren şaraptır" sözü iki şekilde te'vil edilebilir:

1- Sarhoşluk veren her içkiye "şarap" ismi verilebilir. Bu sözün bu manada kullanıldığını iddia edenlere göre, din daha vukua gelmemiş olan hâdiselerin hükmünü verdiği gibi ismini de vermiştir.

2- Sarhoşluk veren içkiler, maddeleri şarap gibi pis olmasalar bile şarap gibi içilmeleri haramdır ve içenlere hadd cezası uygulanır.

Bir başka ifadeyle hamr (şarap) sözü hafi (manası gizli) bir sözdür. Dolayısıyla diğer içkilerin bu kelimenin kapsamına girip girmediği açık değil dir. Ancak her sarhoşluk veren şaraptır sözü yardımıyla sarhoşluk veren diğer içkilerin de hükmen şarap gibi olduklarına hükmedilmiştir. Yankesiciliğin hırsızlık hükmünde, livâtının da zina hükmünde olduğuna hükmedildiği gibi.

Metine geçen "Şarap içmeye devam ederken ölen bîr kimse onu âhirette içemeyecektir" anlamındaki cümle hakkında da Hattâbî şöyle diyor: "Bu söz dünyada şarap içmeye devam ederken ölen bir kimse cennete girmeyecektir anlamında kullanılmıştır. Çünkü cennet ehlinin içkisi sarhoşluk vermeyen bir şaraptır. Bu şarabı içemeyecek olanların da cennete giremeyecek olanlar olduğunda şüphe yoktur."

İmam Nevevî'ye göre ise bu söz, "Dünyada içkiye tevbe etmeden ve ona devam ederek ölen kimse cennete girse de cennet şarabından içmeyecektir" anlamında kullanılmıştır.[47]

3680... İbn Abbas (r.a)'dan rivayet olunduğuna göre Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Her sarhoşluk veren şey şaraptır ve (dolayisıyle) her sarhoşluk veren şey haramdır. Her kim sarhoşluk veren bir şeyi içerse kırk sabah (onun) namazı (nın sevabı) azalır. Eğer tevbe ederse Allah tevbe-sini kabul eder. Eğer dördüncüde (tekrar içkiye) dönerse Allah'ın ona tînetü'l-hıbâl (denilen irinler) den içirmesini Allah katında haketmiş olur."

(Orada bulunanlardan biri tarafından):

Ey Allah'ın Rasûlü; "tînetü'l-hıbâl"nedir? diye soruldu.

(Hz. Peygamber de) şöyle cevapladı:

"Cehennem ehlinin irin(ler)idir. Sarhoşluk veren bir şeyi, haramını helâlini bilmeyen küçük bir çocuğa içiren kimse de (yine) Allah katında Allah'ın ona cehennem ehlinin irinlerinden içirmesini haketmiş olur."[48]

Açıklama

Bilindiği gibi bir ibadetin iki yönü vardır:

a) O ibadeti yerine getiren kimse onun sorumluluğundan kurtulur.

b) İşlediği bu ibadetten dolayı sevaba nail olur.

Hadis-i şerifte, içki içen bir kimsenin kırk gün sabah namazlarının ya da bu kırk gün içinde kılmış olduğu tüm namazlarının sevabından mahrum kalacağı ifade edilmektedir. Ancak bu ifadede onun bu ibadetlerden sorumlu olacağına dair bir mana bulunmadığından ulema, bu kimsenin bu süre içerisinde kıldığı namazların sevabından mahrum kalmakla birlikte onların sorumluluğundan kurtulmuş olacağını söylemişlerdir.

Metinde geçen "kırk sabah" sözü, mecazen kırk gün anlamında kullanılmış olabileceği gibi hakiki manasında da kullanılmış olabilir. Çünkü sabah namazı namazların en faziletlisi olduğundan kırk gün sabah namazının sevabından mahrum kalan bir kimse onun sorumluluğundan kurtulmuş da olsa çok büyük bir mahrumiyete düçâr olmuş demektir.

Burada içki içen bir kimsenin uğradığı zararı ifade için özellikle onun namazından misâl verilmesinin sebebi üzerinde bazı görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan birkaçı şunlardır:

a) Çünkü içkinin haram kılınmasının en önemli sebeplerinden birisi insanı namazdan alıkoymasıdır.

b) İçki bütün kötülüklerin anası[49] olmasına karşılık, namazın da bütün ibadetlerin anası olması ve insanı bütün kötülüklerden alıkoyması[50] sebebiyle içkinin zararı anlatılırken namazdan misâl verilmiştir.

c) Namaz bedenî ibadetlerin en faziletlisi olduğu için namazdan misâl verilmiş ve içkinin namaz gibi en önemli bir ibadetin sevabını bile götürdüğü haber verilmek suretiyle diğer ibadetlerin sevabından hiçbir şeyi bırakmayacağı kolaylıkla anlatılmak istenmiştir.[51]

Münavî'ye göre; içki sebebiyle yapılan ibadetlerin sevabının kaybolmasının kırk gün devam etmesindeki hikmet, içilen bir içkinin tesirinin vücutta kırk gün kalmasıyla ilgilidir.

Bezlü'l-Machûd yazarının açıklamasına göre, hadiste geçen "Sarhoşluk veren bir şeyi küçük bir çocuğa içiren" anlamındaki cümle; küçük bir çocuğa ipek giydirmenin haram olduğunu söyleyen İmam Ebû Hanîfe'nin lehine, çocuğa ipekli elbise giydirmenin caiz olduğunu söyleyen İmam Şafiî'nin de aleyhine delildir.[52]

Bazı Hükümler

1. Uyuşturucu kullananlar kırk gün ibadetlerinin sevaplarından mahrum kalırlar.

2. Tevbe ile büyük günahlar da affedilir.[53]

3. İçkiye dört defa tevbe ettikten sonra tevbesini bozan kişi cehennemlik olur. Çünkü bu kimse artık samimi bir şekilde tevbe etmeyecek demektir. Dört defa tevbesini bozan kimseler, genellikle tevbesinde durabilecek iradeden mahrum kimselerdir. Bununla beraber, Allah'ın, yetmiş defa tevbesini bozup da yine tevbekâr olmayı başaran bir kimsenin tevbesini kabul etmesi umulur.[54]

4. Büyükler için caiz olmayan şeyler, küçükler için de caiz değildir.[55]

3681... Câbir b. Abdillah (r.a)'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Çoğu sarhoşluk verenin azı da haramdır."[56]

Açıklama

Bu hadis-i şerifi açıklarken Bezlü'l-Mechûd yazan şöyle diyor: Eğer sarhoşluk veren şey şarap ise, maddesi de pis olduğu ve haramlığına dair nass bulunduğu için onun azı da çoğu gibi haramdır.

Fakat eğer sarhoşluk veren şey, şarabın dışındaki uyuşturuculardan birisi ise onun azının da çoğu gibi haram oluşuna sebep; onun az miktarda kullanılmasının ileride tiryakiliğe yol açmasıdır. Yahutta vakit geçirmek için içilmiş olmasıdır."

Bu mevzuda Hidâye yazarı Burhaneddin el-Merginanî de şöyle diyor:

"Eğer yaş üzüm şırası üçte ikisi buharlaşarak uçup gidinceye kadar kaynatılırsa, geriye kalan üçte biri hava ile teması neticesinde kendi kendine kabarmış olsa bile helâldir. İmam Ebû Hanîfe ve İmam Ebû Yusuf'a göre böyledir. İmam Muhammed ile İmam Mâlik ile İmam Şafiî'ye göre ise, kalan bu üçte bir kısım haramdır. Fakat imamlar arasındaki bu ihtilâf, kaynatılmış olan bu şıranın bedene kuvvet vermesi niyetiyle içilmesi üzerindedir. Hoş vakit geçirme niyetiyle içilmesi halinde haram olduğunda ittifak vardır.

İmam Muhammed'in bu şırayı içmenin helâl olduğunu söylediğine dair bir rivayet bulunduğu gibi, mekruh gördüğüne ve bu mevzudaki farklı hadislere bakarak hüküm vermekten kaçındığına dair de rivayetler vardır.”[57]

Bedâyiu's-SanâyF yazarı Kâsanî'nin açıklamasına göre, "Ebû Hanîfe ile Ebû Yusuf'un bu mevzudaki delilleri; Tahavî'nin İbn Ömer'den rivayet ettiği Hz. Peygamber'in nebiz içtiğine dair hadisle, Hz. Ömer'in nebiz içtiğine ve nebizin helâl olduğuna dair Ammar b. Yâsir'e mektup yazdığına dair hadisler ve Hz. Ali'nin misafirlerine nebiz ikram ettiğine dair haberlerdir.

İbn Abbas ile Abdullah b. Ömer'in de bu görüşte oldukları rivayet olunmuştur.

İşte ashab-ı kiramdan bu gibi kimselerin nebizi helâl saydıkları sabit olduğu için İmam Ebû Hanîfe de onu helâl saymıştır. Çünkü onun haram olduğunu iddia etmek sahabelerden onu mubah sayanlartn fasık olduğunu söylemek anlamına gelir ki bu da bid'attir.

Bu nedenle İmam Ebû Hanîfe, nebizi helâl görmeyi ehl-i sünnet ve'l cemaatten olmanın şartlarından saymıştır. Nebizin haram olduğuna dair rivayet edilen haberlere gelince; bu hadislerin hepsi de illetlidir. Sahih oldukları

kabul edilse bile bedene kuvvet vermesi için değil de eğlence gayesiyle içilen nebizler hakkında gelmiş oldukları düşünülebilir."[58]

İmam Ebû Hanîfe ile Ebû Yusuf'a göre, mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifteki, "azı da haramdır" sözünden maksat; şarabın dışındaki uyuşturucuların az bir kısmı değil, sarhoşluk verecek kadar çokça içilen bu içkilerin son yudumudur. Ancak Hattâbî bu te'vili reddetmiştir.[59]

3682... Âişe (r.anha)'dan rivayet olunduğuna göre; Rasûlullah (s.a)'tan bal şerbeti(nin hükmü) sorulmuş da:

"Sarhoşluk veren her içki haramdır" buyurmuş.

Ebû Dâvûd dedi ki: Ben bu hadisi; Muhammed b. Harb, bu hadisin benzerini Zührî'den ez-Zübeydî aracılığıyla size haber vermiş diyerek, senediyle birlikte Yezid b. Abdi Rabbih el-Cürcûsî'ye okudum. (Okuduklarıma şu sözleri) ilâve etti: "(Metinde geçen) el-bit* (sözü) bal şerbeti (demek) tir. Onu Yemen halkı içerdi."

Ebû Dâvûd (sözlerine devamla şöyle) dedi: Ben Ahmed b. Han-bel'i şöyle derken işittim: "Allah 'a yemin olsun ki, o ne güvenilir insan! Humus halkı içerisinde onun gibi güvenilir bir kimse yoktur. "[60]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, haramlıkta şarap ile şarabın dışındaki uyuşturucu içkiler arasında bir fark görmeyen İmam Muhammed ile İmam Şafiî, İmam Mâlik ve İmam Ahmed'in delilidir.

İmam Ebû Hanîfe ile İmam Ebû Yusuf ise, şarap ile şarabın dışındaki uyuşturucular arasında bir fark görürler. Biz bu meseleyi bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[61]

3683... Deylem el-Hımyerî'den rivayet olunmuştur; dedi ki: Ben Rasûlullah (s.a)'a:

Ey Allah'ın Rasûlü, ben soğuk bir memlekette bulunuyorum. Biz orada ağır iş(ler)le uğraşıyoruz ve şu buğdaydan bir içki imal ederek onunla işlerimize ve memleketimizdeki soğuğa karşı direnç kazanıyoruz. (Bu hususta ne buyurursun)? diye sordum. (O da bana):

"(Bu içki) sarhoşluk veriyor mu?" diye sordu. (Ben) "Evet" dedim. Bunun üzerine;

"(Öyleyse) ondan kaçınınız" buyurdu.

(Ben): Halk onu bırakmıyor, dediğimde;

"Eğer bırakmıyorlarsa onlarla savaşınız!" buyurdu.[62]

Açıklama

Bu hadis, şarabın dışındaki uyuşturucu içkilerin de şarap hükmünde olduğunu söyleyen cumhur ulemanın delilidir. Şarabın dışındaki içkilerin şaraptan farklı ve onların haramlık derecesinin şaraptan aşağı olduğunu söyleyen İmam Ebû Hanîfe ile Ebû Yusuf'a göre mevzu-muzu teşkil eden hadisteki "Onlarla savaşınız" sözüyle kastedilenler; şarabın dışındaki uyuşturucu içkileri sarhoşluk verecek derecede içenlerdir.

Bilindiği gbi şarabın dışındaki içkilerin sarhoşluk verecek kadar içilmesinin haram olduğunda ve bu içkileri içerek sarhoş olanlara had vurulması gerektiğinde İslâm uleması arasında ittifak vardır.

Biz İmam Ebû Hanîfe ile İmam Ebû Yusuf'un şarap ve diğer içkiler hakkındaki görüşlerini 3680 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[63]

3684... Ebû Musa (el Eş'arî)den rivayet olunmuştur; dedi ki: Peygamber (s.a)'e baldan (yapılan) içkiyi sordum. "- O bit'dir" buyurdu.

Arpa ve darıdan bir içki elde ediliyor, dedim. "O da mizr'dir" cevabını verdi. Sonra; "- Kavmine söyle, sarhoşluk veren herşey haramdır" buyurdu.[64]

Açıklama

"Sarhoşluk veren her içki haramdır" hadisi hakkında Hattabı şöyle bir mütalaa ortaya koymuştur: Bu hadiste sarhoşluk veren şeyin azının da çoğunun da haram olduğuna delil vardır. Hangi neviden olursa olsun. Çünkü umum sîgasıyla sarhoşluğu doğuran içkinin cinsine işaret edilmiştir, bu söz, "karın doyuran her yemek helâldir" demeye benzer. Çünkü manası fiilen doyurmasa bile doyurmak sânından olan her yemek helâldir demektir."

Hattâbî'nin bu mütalaasına karşı Allâme Aynî şunları söylüyor: "Hangi neviden olursa olsun sarhoşluk veren içkinin azı da çoğu da haramdır sözü, her içki hakkında geçerli değildir. Bu söz yalnız şaraba mahsustur. Çünkü İbn Abbas'tan mevkuf ve merfu olarak rivayet edilen bir hadiste; muayyen olarak haram kılınan şaraptır: "Her içkinin sarhoş edeni de haram kılınmıştır" denilmektedir ki bu hadis; şarabın, sarhoş etsin etmesin, azı da çoğu da haram olduğunu, başka içkilerin ise ancak sarhoş ettiği zaman haram kılındığını gösterir. Bu meydandadır.

Ama Peygamber (s.a)'in, "Her sarhoşluk veren içki şarabtır ve her sarhoş eden içki haramdır..." buyurduğu rivayet edilmiştir dersen ben de derim ki:

Bu hadis için Yahya b. Maîn'in ta'nı vardır. Sahih olduğunu kabul etsek bile esah kavle göre İbn Ömer'e mevkuftur. Bundan dolayıdır ki Müslim onu zanla rivayet etmiş, "Ben onu ancak merfu olarak biliyorum" demiştir. Merfu olduğunu da kabul etsek hadisin manası şudur: Çok içildiği zaman sarhoş eden içkinin hükmü şarabın hükmü gibidir."[65]

3685... Abdullah b. Amr'dan rivayet olunduğuna göre;

Allah'ın Peygamberi (s.a), şarap (içmek)le kumar ve tavla oynamayı, bir de darıdan yapılmış içki (içme)yi yasaklamış ve;

"Her sarhoşluk veren şey haramdır" buyurmuştur.

Ebû Dâvûd dedi ki: İbnü's-Sellâm Ebû Ubeyd, "el-Gubeyrâ; Ha-beşlilerin darıdan yaptığı "Sükreke" denilen bir şarap çeşididir" dedi.[66]

Açıklama

Kûbe: Davul, uda benzeyen bir çalgı âleti (gitar), tavla ve satranç anlamlarına gelir. İbn Esîr Nihâye'de; tavla manasına geldiğini söylediği için biz de tercümemizde bu manayı tercih ettik.

Sükreke; ise, musannif Ebû Davud'un da açıkladığı gibi, Habeşlilerin darıdan yaptıkları uyuşturucu bir içkidir.

Hattâbî bu hadisle ilgili olarak şöyle diyor: "Metinde geçen "meyser" kelimesi kumar demektir. "Kûbe" kelimesi ise, davul diye tefsir edilmiştir. Tavla olduğu da söylenmiştir.

Benim kanaatime göre; her türlü telli çalgı âletleri ve zarla oynanan oyunlar bu hadisin kapsamı içine girer."

Sarhoşluk veren içkilerin hükmü ise bu babın daha önceki hadislerinde açıklandığında burada tekrara lüzum görmüyoruz.[67]

3686... Ümmü Seleme (r.anha)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Rasûlullah (s.a), sar-hoş eden ve uyuşukluk veren herşeyi yasakladı.[68]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte Rasûlullah (s.a)'ın sarhoş eden herşeyi yasakladığı bildirildiği gibi, sarhoşluktan önce vücuda gelen gevşekliğe ve uyuşukluğa sebep olan şeyleri de yasakladığı bildiriliyor.

Hattâbî şöyle diyor: Metinde geçen kelimesi, vücuda gevşeklik veren her içkidir ki alındığı zaman vücuda gevşeklik, organlara uyuşukluk verir. Bu durum sarhoşluğun başlangıcıdır. Vücutta bu gibi olumsuz tesirleri olan içkileri Fahr-i Kâinat Efendimiz yasaklamıştır. Çünkü bu gibi içkiler zamanla tiryakilerinde bir tatminsizlik doğurup onu sarhoş eden içkileri içmeye zorlayabilir."

Hattâbî'nin bu açıklamasından da kolayca anlaşılıyor ki, hangi yolla olursa olsun vücuda sarhoşluk ya da gevşeklik veren herşey haramdır. Binaenaleyh eroin ve kokain gibi uyuşturucu maddeler için, "sarhoş etmez, yalnız vücuda bir gevşeklik ve uyuşukluk verir" iddiası sırf kuru bir inaddan başka bir şey değildir. Çünkü bütün uyuşturucu maddeler şarabın verdiği gevşeklik ve şımarıklığı verirler. Sarhoşluk vermeyip vücuda sadece bir gevşeklik ve rahatlık verdiğini kabul etsek bile zamanla bunlar vücutta bir tatminsizliğe yol açarak sahibini tam sarhoş edecek uyuşturucular almaya zorlayacaktır.

îbn Teymiye ve başkaları, esrarın haram olduğunda icma bulunduğunu söylemişlerdir. İbn Teymiye, "Esrar hicri 6. yüzyılın sonlarında Tatar devleti zuhur ettiği zaman meydana çıkmış bir şeydir ve münkerâtin en büyük-lerindendir. Onu kullanmak bazı hususlarda şaraptan da zararlıdır" dedikten sonra esrar kullanana hadd-i şer'î vurmanın vâcib olduğunu söyler. Eroinin dinî ve dünyevî zararlarını bazıları yüzyirmiye çıkarmışlardır. Aynı zararlar kokainde de ziyadesiyle mevcuttur, deniliyor.[69]

3687... Âişe (r.anha)'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur: Ben, Rasûlullah (s.a)'ı şöyle derken işittim: "Her sarhoş eden şey haramdır. Bir farak içildiği zaman sarhoş eden içkiden avuç dolusu içmek de haramdır."[70]

Açıklama

Metinde geçen "farak" kelimesi "fark" şeklinde de okunabilirse de lügat âlimlerine göre "farak" şeklindeki okunuşu daha fasihtir,

Hattâbi ile en-Nihâye yazarı İbn Esîr'in açıklamasına göre; bir hacim ölçüsü olan "farak", Hicazhlara göre onaltı ritla, on iki müdde eşittir. Bazıları da onun iki buçuk sa'a eşit olduğunu, "fark" şeklinde okunduğu zaman ise 120 rıtıllık bir hacim ölçüsü anlamına geldiğini söylemişlerdir.

Her ne kadar hadisin zahirinden, bir farak içildiği zaman sarhoş eden bir içkiden bir avuç dolusu kadar içmenin haram, daha azını içmeninse helâl olduğu gibi bir mana çıkıyorsa da aslında burada avuç kelimesi bir ölçü olarak verilmemiştir. Bu kelime burada "çok az bir miktar" anlamında kullanılmıştır. Binaenaleyh hadis-i şerifte, "çoğu sarhoşluk veren bir maddenin azını almak da haramdır" denilmek istenmektedir. Cumhur ulemanın görüşü de budur. Ancak Hanefi imamlarından bazılarının bu mevzudaki farklı düşünceleri 3681 numaralı hadisin şerhinde geçtiğinden tekrara lüzum görmüyoruz.[71]

6. (Şıra İçerisine Atılıp Şıranın Kabarmasını Sağlayan) Ed-Dâzî (Denilen Tane) Hakkında (Gelen Hadisler)

3688... Mâlik b. Ebî Meryem'den şöyle dediği rivayet olunmuştur: (Bir gün) Abdurrahman b. Ganem yanımıza geldi. (Kendisiyle) tıla' (denilen içki) hakkında konuştuk. (Bu husustaki görüşlerini açıklarken şöyle) dedi: "Ebû Mâlik el-Eş'arî bana, Rasûlullah (s.a)'ı (bu hususta şöyle) buyururken işittiğini söyledi:

"Ümmetimden bir takım insanlar şarabı mutlaka içecekler, ona isminden başka bir ad takacaklar."[72]

Açıklama

Hadisin İbn Mâce'deki devamı şu mealdedir: "Onların ba-şuçlannda çalgılar çalınacak ve şarkıcı kadınlar şarkı söyleyecek. Allah onları yere batıracak ve onlardan bir takım maymunlar ve domuzlar yaratacaktır."

Bilindiği gibi tıla' kaynatılıp da buharlaşma sebebiyle üçte ikisinden azı kaybolan yaş üzüm sırasıdır.

Hadis-i şerifte tıla' hakkındaki hükmü açıkça belirten bir ifade yoktur. Biz fıkıh ulemasının şarabın dışındaki içkiler hakkındaki görüşünü 3681 numaralı hadisin şerhinde açıklamıştık. Ulemanın büyük çoğunluğuna göre çoğu sarhoş eden maddelerin azını almak da haramdır.

Hanefî mezhebine göre tıla' da haramdır. "Ancak onun haramhğı şarabın haramlığından daha aşağıdır. Bu bakımdan onun satışı caizdir ve telef edildiğinde sahibine kıymetinin ödenmesi gerekir."[73]

Avnü'l-Ma'bûd yazarı bu hadis-i şerifi açıklarken şu görüşlere yer vermektedir: "Metinde geçen, "Ona isminden başka bir ad takarlar" cümlesiyle, ileride zuhur edecek bir takım insanların, içmek istedikleri sarhoşluk verici içkilerin aslında şarap olmadığına önce kendilerini sonra da başkalarını da ikna etmek için onlara "bal suyu" "darı suyu" gibi içilmesi mubah olan içki isimleri takacakları belirtilmektedir. Onların bu sözlerinde yalancı oldukları kastedilmektedir. Turbiştî ile İbn Melek böyle demişlerdir."

Hanefî âlimlerinden AIiyyü'1-Kârî de bu cümleyi açıklarken şöyle diyor:

"Bu cümlede önemli olanın, içilen şeyin sarhoşluk verip vermemesidir, ismi değildir. Meselâ kahve ne kadar içilirse içilsin sarhoşluk vermediğinden asla haram değildir. Onun isminin şu veya bu olmasının da zerre kadar önemi yoktur.

Fakat, içilmesi mubah olan bir içkiyi şarap içer gibi içmek yani şarap içmeye benzeterek içmek yasaklanmıştır. Binaenaleyh süt ve su gibi içilmesi mubah olan içkilerin şarap içer gibi bir tavırla veya şarap içilen kadehlerle içilmesi eaiz değildir.

Hadis-i şerif, sarhoşluk veren tüm içkilerin ve dolayısıyla şıraların içine atılınca onların kükremesine sebep olan dâzi denilen tanenin haram olduğunu söyleyen cumhur ulemanın delilidir. Hadisin bab başlığı ile ilgili kısmı da bu yönüdür."[74]

3689... Ebû Dâvûd der ki: Vâsıt halkından bir (hadis) şeyh(i) bize dedi ki: Ebû Mansur el-Hâris b. Mansûr (şöyle) dedi: Ben (kendisine) dâzî hakkında sorulan Süfyân es-Sevrî'yi (şöyle) derken işittim: Rasûlullah (s.a):

"Ümmetinden bir takım insanlar şarabı mutlaka içecekler, ona isminden başka bir ad takacaklar" buyurmuştur.

Ebû Dâvûd dedi ki: Süfyân es-Sevrî; "Dâzi (denilen ve şıraların içine atılınca onların ekşiyip kükremesine sebep olan tane) /asıkların içkisidir" dedi.[75]

Açıklama

Dazi: Şıranın içme atıldığı zaman onu ekşitip kükreten yani maya görevi yapan bir bitki tanesidir.

Süfyân-ı Sevrî'nin, dâzî denilen taneden yapılan içkinin hükmü sorulunca bu taneden yapılan içki ile Hz. Peygamber'in "Ümmetim'den bazı kimseler şarabı helâl görerek, ona başka isimler takarak içeceklerdir" meâlindeki hadis-i şerif arasında ilgi kurması şübhesiz ki onun kendi içtihadıdır.

Bir önceki hadis-i şerifin şerhinde de açıklandığı gibi, bu mevzuda cumhur ulema da Süfyân-ı Servî gibi düşünmektedirler. Ancak Hanefî imamlarından İmam Ebû Hanîfe ile İmam Ebû Yusuf'a göre, şarabın dışındaki içkilerin hükmü şarabın hükmünden farklıdır. Nitekim 3681 numaralı hadisin şerhinde açıklamıştık.[76]

7. Kaplar

3690... Ibn Ömer ile Ibn Abbas'tan rivayet olunmuştur; dediler ki:

Rasûlullah (s.a)'m; kabağı, yeşil küpü, ziftli kabı, iyice kabuğu soyulup içi oyulan hurma kütüğünü (şıra kabı olarak kullanmayı) yasakladığına şahitlik ederiz.[77]

Açıklama

Hattâbî, metinde sözü geçen kaplarda şıra yapmanın ya da bu kapları şıra kabı olarak kullanmanın yasaklanması hakkında şöyle diyor:

"Bu kaplar, içlerinde bulunan sıvıyı sıcak tuttuklarından, içinde bulunan sıvı maddeyi kısa zamanda ekşitip onu sarhoşluk verecek hale getirebilirler. Sahibi de o sıvının bu hale geldiğini bilmeden ondan içip sarhoş olur. İşte bu sebeple sözü geçen kapların nebiz'kabı olarak kullanılması yasaklanmış olabilir.

Bu kapların bu maksatla kullanılmasının yasaklanması konusunda pek çok görüşler ileri sürülmüşse de bu mevzuda söylenenlerin en doğrusu şudur:

Bu yasak İslâmiyetin ilk yıllarına aittir. Sonra bu yasak, "Ben sizi deri kaplardan meşrubat içmekten nehyetmiştim. Artık her kaptan için; yeter ki sarhoşluk veren bir şeyi içmeyin"[78] hadisiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Bazıları ise bu kaplan şıra kabı olarak kullanmakla ilgili yasağın yürürlükten kaldırılmadığını ve hâlâ geçerliliğini koruduğunu, binaenaleyh bu kaplan şıra kabı olarak kullanmanın mekruh olduğunu söylemişlerdir. Mâlik b. Enes ile Ahmed b. Hanbel ve İshak b. Râhûyeh bu görüştedirler. Bu görüş, İbn Ömer ile İbn Abbas'tan da rivayet edilmiştir."[79]

3691... Saîd b. Cübeyr'den rivayet olunmuştur; dedi ki:

Ben Abdullah b. Ömer'i, "Rasûlullah (s.a) küp şırasını haram kıldı" derken işittim. "Rasûlullah (s.a) küp şırasını haram kıldı" sözünden korkarak, (onun yanından) çıktım. İbn Abbas'ın yanına girdim ve;

İbn Ömer'in ne dediğini işitmiyor musun? dedim.

Nedir o? dedi.

Rasûlullah (s.a)'ın küp şırasını haram kıldığını söyledi, dedim.

Doğru söylemiş. Rasûlullah (s.a) küp şırasını haram kıldı, dedi.

Küp nedir? diye sordum.

Çamurdan yapılan herşeydir, cevabını verdi.[80]

3692... Süleyman b. Harb'in bize verdiği habere göre İbn Abbas'-dan (şöyle) dediği rivayet olunmuştur:

Abdülkays heyeti Rasûlullah (s.a)'m yanına geldi. (Heyette bulunan kişiler) şöyle dediler:

Ey Allah'ın Rasûlu! Biz Rabîa (oğulların)dan bir kabileyiz. Bizimle senin aranda Mudar kâfirleri vardır. (Bu bakımdan) biz Ramazan ayının dışında sana gelmeye imkân bulamıyoruz. Bize bir şey(ler) emret de emrine

sarılalım ve arkamızda kalan kimseleri de bu emre çağıralım.

(Hz. Peygamber de şöyle) buyurdu:

“Size dört şey emrediyorum, dört şeyi de yasaklıyorum. (Emrettiğim dört şey şunlardır:)

1) Allah'a iman ve Allah'dan başka bir ilâh olmadığına şehâdet etmektir." (Ravi, Ebû Cemre, bu iki cümlenin aslında) bir (cümle) olduğunu elini yum(arak işaret et)ti.

Müsedded (ise bu iki cümleyi birleştirerek şöyle) rivayet etti:

"Allah'a imandır" (buyurdu) sonra bu sözü onlara (şu şekilde) açıkladı:

“Allah'dan başka bir ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun Rasûlü olduğuna şahitlik etmektir. **2)** Namaz kılmak, **3)** Zekât vermek, **4)** Ganimet olarak ele geçirdiğiniz malların beşte birini yerine vermenizdir. Ve size:

1) Kabağı, **2)** Yeşil küpü, **3)** Ziftle kaplı olan kabı ve ziftli kabı (şıra kabı olarak kullanmayı) yasaklıyorum."

(Ebû Dâvûd dedi ki: Bu hadisi bana Hammâd'dan nakleden Mu-hammed) İbn Ubeyd, (metinde geçen) ei-mukayyer (ziftli, kelimesi) yerine en-nakîr (hurma kütüğünden oyularak yapılmış kap kelimesini) rivayet etmiştir.

Müsedded de en-nakîr ve el-mukayyer kelimelerini rivayet etti, "el-müzeffet" kelimesini rivayet etmedi. (Senedde zikri geçen) Ebû Cemre, Nasr ö. İmrân ez-Zubaî'dir.[81]

Açıklama

Fahr-ı Kâinat Efendimizin kabaktan ve hurma kütüğünden yapılmış kaplarla yeşil küpleri ve ziftle kaplı kaplan şıra yapmak için kullanmayı yasak edişinin hikmetini 3690 numaralı hadisin şerhinde açıklamıştık.

3692 numaralı hadis-i şerifte Hz. Peygamber'i ziyaretegelen Abdülkays oğullarının, kendilerinin Ramazan ayı dışında Hz. Peygamber'e gelemediklerinden yakındıkları ifade edilmektedir. Onların Hz. Peygamber'i ziyarete gelmelerine en büyük engel, hadis-i şerifte de açıkladığı üzere kendileriyle müslümanlar arasında Mudar kâfirlerinin bulunmasıydı. Kâfirler haram ayların dışında çöllerde ve yollarda yakaladıkları kişilerin mallarını zorla ellerinden alırlardı. Gerekirse onları öldürmekten de çekinmezlerdi. Ancak dört aylık bir süre olan haram aylarda bunu yapmazlardı. Bu bakımdan hadis sarihleri metinde geçen Ramazan ayı kelimesiyle mecazen haram ayların kastedilmiş olduğunu söylemektedirler.

Metinde geçen "el-imanü billahi = Allah'a inanmak" cümlesi ile "Allah'tan başka bir ilâh olmadığına şahitlik etmek" cümlesi netice itibariyle bir cümledir. Ravi Ebû Cemre, bu iki cümlenin bir cümle olduğuna eliyle yaptığı bir hareketle işaret etmiş; Müsedded ise bunların bir cümle durumunda olduklarını, yani ikinci cümlenin birinci cümlenin tefsirinden ibaret olduğunu sözle açıklamıştır.

Yine 3692 numaralı hadiste İslâmın şartlarının üçü sayıldığı halde oruçla hac sayılmıştır. Fakat bazı rivayetlerde Ramazan orucunun da sayıldığı ifade edilmiştir.[82] Haccın zikredilmemesine gelince, sarihlerin açıklamasına göre o günlerde henüz hac farz olmadığı için zikredilmemiştir. Yahutta Hz. Peygamber hacdan da bahsettiği halde râvi gafletinden dolayı onu zikretmemiştir.[83]

Humus (beşte bir) vergisinden maksat düşmandan cihad yoluyla elde edilen malların, "Biliniz ki, ganimet olarak aldığınız şeylerin beşte biri Allah'a, Peygamber'e, yakın akrabalara, öksüzlere, muhtaçlara ve yolculara aittir."[84] emrine uyarak âyette belirtilen yerlere vermektir.[85]

3693... Ebû Hureyre (r.a)'den Rasûlullah (s.a)'ın Abdülkays heyetine (şöyle) buyurduğu rivayet olunmuştur:

"Ben size hurma kütüğünden yapılmış kabı, ziftli kabı, kabaktan yapılmış kabı, ağzı kesik küpü (şıra kabı olarak kullanmayı) yasaklıyorum. Fakat sen deri su kabından iç ve (içtikten sonra) ağzım bağla."[86]

Açıklama

"el-Mezâdetü'1-mecbûbe" ağzı kesilmiş ve küp büyüklüğünde, kalın deriden yapılmış su tulumu demektir. Büyüklüğü normal bir deriden daha ziyade olduğu için "el-mezâde" ismini almış; ağzı kesik olduğu için bu ismin sonuna bir de kesik anlamına gelen "el-mecbûbe" kelimesi ilâve edilmiştir. Bu tulumun ağzı geniş olduğundan bağlanamazdı. Bu sebeple hava ile teması çok olurdu ve içindekini çabuk ekşitirdi.

Bilindiği gibi bu kaplar, içlerindeki sıvıları sıcak tuttukları ve kısa zamanda ekşitip sarhoş edecek bir duruma getirdiklerinden ve bir de eskiden beri onların içinde şarap saklandığından bu kaplarda şıra yapılması ve bu kapların şıra kabı olarak kullanılması yasaklanmış. Fakat daha sonra hangi içkilerin yasak, hangi içeceklerin helâl olduğu müslümanlar tarafından iyice anlaşılınca bu kaplarla ilgili yasak 3698 numaralı hadisle yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yasak yürürlükten kaldırılıncaya kadar bu kapların yerine, ağzından bağlanan istenildiği zaman

bağları çözülen tulumların kullanılması ve içinden şıra alındıktan sonra da ağızlarının mutlaka bağlanması emredilmiştir.

Hz. Peygamber'in, tulumlarından suyu içtikten sonra ağzının bağlanmasını emretmesinin sebebi, bazılarına göre içine pisliklerin girmesini önlemektir. Bazılarına göre de, tulum içinde bulunan şıra cinsinden bir sıvı orada alkolleştiği zaman ağzı bağlı olursa o tulumu patlatarak alkolleştiğinin anlaşılmasına yarayacağı için onların ağızlarının bağlanmasını emretmiştir. Nevevî ile Hattâbî bu görüştedirler.[87]

3694... İbn Abbas'ın (Hz. Peygamberi ziyarete gelen) Abdülkays heyeti hakkında şöyle dediği rivayet olunmuştur:

(Bu heyet içinde bulunan kimseler):

Ey Allah'ın Peygamberi, (şıralarımızı) hangi kaplardan içelim? diye sordular. Allah'ın elçisi:

“Size ağızlan bağlanan deri su kaplan lâzım" buyurdu.[88]

Açıklama

Müslim'in rivayetinde, heyet içerisinden bu soruyu Hz. Peygamber'e yönelten kişinin, vaktiyle sarhoşluk esnasında aralarında çıkan bir kavgada amcası oğlunun savurduğu bir kılıçla yaralanmış bir kişi olduğu açıklanmaktadır. Fakat herhalde o kimse bu soruyu heyet adına sorduğu için mevzumuzu teşkil eden hadiste bu soru heyetin tümü tarafından sorulmuş gibi çoğul sigasiyle ifade edilmiştir.

Yine Müslim'in rivayetinde ifade edildiğine göre, bu soruyu yönelten kimse sarhoşluk esnasında almış olduğu bu yarayı utancından dolayı Hz. Peygamber'den gizlemekteymiş.

Fakat Hz. Peygamber bu kaplarda şıra yapılmasını niçin yasakladığını açıklarken söylediği, "Hurma kütüğünü oyarsınız, sonra içine ufak hurmalar atarsınız, sonra içine su dökersiniz. İçine attıklarınız ekşiyip kükredi mi içersiniz. Hatta sizden biriniz amcasının oğlunu pekâla kılıçla vurabilir." anlamına gelen sözlerle onun almış olduğu bu yarayı açıklayarak onlara bir de mucize göstermiştir.

Hz. Peygamber'in, bu kaplarda şıra yapıp saklamayı yasaklarken o kapların yerine, ağzından bağlanan ince deriden yapılmış su tulumlarının kullanılmasını tavsiye etmesinin sebebini bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[89]

3695... bdülkays (heyetin)den olup da Avf'ın, isminin Kays b. Nu'man olduğunu zannettiği bir adamın rivayetine göre Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Hurma kütüğünden yapılmış olan kapta, ziftli kapta, kabaktan yapılmış kapta ve kalın derilerden yapılmış küp büyüklüğündeki kapta (şıraları saklayarak) içmeyiniz. (Ancak) şıralarınızı, üzerinden bağlanarak ağızları kapatıl)an, ince deriden yapılmış su kaplarında (saklayarak) içiniz. Eğer (şıranız bu kaplar içerisinde de) kükre(yip sarhoşluk verecek bir hale geli)rse onu(n bu şiddetini içerisine dökeceğiniz) su ile kırınız. Eğer (onun şiddeti su ile kırmaktan) sizi âciz bırakırsa onu dökünüz."[90]

Açıklama

İslâmm ilk yıllarında, şıraların gözenekleri bulunan ince deriden yapılmış ağzından bağlanan derilerde muhafazasının tavsiye edilmesindeki hikmeti 3693 numaralı hadisin şerhinde açıklamıştık.

Burada bii önceki hadisten farklı olarak bir de İslâmın ilk yıllarında, bazı kaplarda saklanmasına karşılık ince deriden yapılmış ağzından bağlı su kaplarında saklanan şıraların kap İçerisinde kükreyerek sarhoşluk verecek duruma gelmeleri halinde içlerine su karıştırılmak suretiyle tesirlerinin kırılabileceği ifade edilmektedir. Fakat içerisine su dökülmesiyle bile şiddetini kırmak mümkün olmayacak şekilde çok kükreyip şiddetlenmesi halinde ise onun dökülmesi emredilmektedir.

Çünkü bu durumda onun sarhoş edici özelliğini giderme imkânı kalmamıştır.

Burada su karıştırılmak suretiyle şiddetinin kırılıp içilebileceğinden bahsedilen henüz iyice alkolleşmemiş fakat alkolleşmeye yüz tutmuş olan şıralardır. İyice şaraplaşmış olan şıralar değildir. Görüldüğü gibi hadis-i şerifte onları dökmekten başka bir yol olmadığı ifade buyurulmaktadır.[91]

3696... İbn Abbas (r.a)'dan rivayet olunduğuna göre; Abdülkays heyeti (Hz. Peygamber'in huzuruna gelip):

Ey Allah'ın Rasûlü; biz (elimizde bulunan şıraları) hangi kaplarda içelim? diye sormuşlar. (Hz. Peygamber):

"(Sakın onları) kabaktan yapılmış kaplarla ziftli kaplarda ve hurma kütüğünden yapılmış kaplarda içmeyiniz. Şıralarınızı (ince deriden yapılmış) su tulumlarında yapınız" buyurmuştur. (Onlar ikinci defa olarak):

Ey Allah'ın Rasûlü; eğer (şıralarımız) su tulumlarında kükreyecek olursa (ne yapalım)? demişler. (Hz. Peygamber):

"(Şıranın) üzerine su dökün" buyurmuş (Onlar): Ey Allah'ın Rasûlü, (şıranın kükremesi iyice artacak olursa ne yapalım? diyerek soruyu (birkaç defa daha) tekrarlamışlar. (Hz. Peygamber de) üçüncü ya da dördüncü de oniara:

"(Öyleyse) onu döküverin" cevabını vermiş, sonra: "Şüphesiz Allah bana (şarabı, kumarı ve kûbeyi) haram kıldı" (buyurmuş); ya-hutta, "(Şüphesiz Allah) şarabı, kumarı ve kûbeyi haram kıldı ve her sarhoşluk veren haramdır" buyurmuştur.

Sufyân (es-Sevrî) dedi ki: "Ben bu hadisin ravilerinden olan) Ali b. Bezîme'ye, kûbe'yi sordum da; "Kûbe) davuldur" cevabını verdi."[92]

Açıklama

Kûbe: Davul, gitar, tavla ve satranç gibi anlamlara gelir. 3685 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımız gibi, Hattâbî'ye göre bu kelimeyle burada telli çalgı aletlerinin tümüyle, zarla oynanan tüm oyunlar kastedilmiş ve bunların haram oldukları ifade edilmek istenmiştir. Metinden anlaşıldığına göre Hz. Peygamber'in huzuruna gelen Kays heyeti adına söz alan kişiler, Hz. Peygamber'e önce üzümlerinin şıralarını hangi kaplarda sıkıp, hangi kaplarda saklayacaklarını sormuşlar. Hz. Peygamber de onlara ince deriden yapılmış ağzından bağlamalı su tulumlarını tavsiye etiş. Onlar; "Bu kaplar içerisinde sakladığımız şıra kükreyecek olursa o zaman ne yapalım?" diyerek ikinci bir soru daha yöneltmişler. Hz. Peygamber de: "Şıranın üzerine su dökerek onun şiddetini kırmalarını" tavsiye etmiş. Bunun üzerine onlar: "Ya şiddetini çok artırmışsa o zaman ne yapalım?" diyerek üçüncü bir soru daha yöneltmişler. Bu sefer Hz. Peygamber onlara; ya üzerine suyu daha da çok dökmelerini tavsiye etmiş ya da şırayı yere dökmelerini emretmiş. Veyahutta onlar dördüncü defa olarak: "Şıra şiddetini daha da artırırsa o zaman ne yapalım." diye bir soru daha sormuşlar da Hz. Peygamber dördüncüsünde: "O zaman onu döküverin" cevabını vermiş. Hz. Peygamber'in, metinde geçen kapları şıra kabı olarak kullanmayı yasaklayıp onların yerine ince deriden yapılmış su tulumlarını tavsiye etmesinin hikmetini 3593 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.

Hanefî ulemasından Ebû Cafer et-Tahavî'ye göre; mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerif, şarabın dışındaki sarhoşluk verici içkilerin sarhoş etmeyecek kadar az mikdarım içmenin haram olmadığını söyleyen İmam Ebû Hanîfe ile Ebû Yusuf'un bu görüşlerini doğrulamaktadır. Şöyle ki:

1- Şıra kükreyip şiddetlenerek bir miktar içilince sarhoşluk verecek hale gelmesine rağmen Hz. Peygamber'in, onun şiddetinin su ile kırılarak sarhoşluk vermeyecek hale getirilerek içilebileceğini ifade buyurması, Hanefi imamlarının bu görüşünü te'yid etmektedir.

2- Hz. Peygamber'in sarhoşluk verecek hale gelen şıranın üzerine su dökülerek şiddetinin kırılıp içilebileceğini, fakat şiddetinin son dereceye ulaşması halinde dökülmesi gerektiğini ifade buyurması, şarap ile şarabın dışındaki içkiler arasında bir fark bulunduğu anlamına gelir ki, bu Hanefî imamlarının bu mevzudaki görüşlerinin te'yidinden başka bir şey değildir.[93]

3697... Hz. Ali (r.a)'den rivayet olunmuştur; dedi ki:

Rasûlullah (s.a) bize; kabaktan yapılmış kabı, yeşil küpü, hurma kütüğünden yapılmış kabı (şıra kabı olarak kullanmayı) ve arpadan elde edilmiş şırayı yasakladı.[94]

Açıklama

Hz" Peysamber'm metinde geçen kapları şıra kabı olarak kullanmayı niçin yasakladığını 3690 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımız gibi, arpa şırasından yapılan içki gibi şarabın dışındaki alkollü içkiler hakkındaki yasağın hükmünü ve mezheb imamlarının bu mevzudaki görüşlerini 3681-3682 numaralı hadislerin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[95]

3698... (İbn Büreyde'nin) babasından Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

"Ben size üç şeyi yasaklamıştım. Şimdi size onları (yapmanızı) emrediyorum:

1. Size kabir ziyaretini yasaklamıştım. Artık (bundan sonra) onları ziyaret ediniz. Çünkü onları ziyarette (ölümü ve kıyameti) hatırlatma vardır.

2. Size şıraları (nızı) deriden yapılmış kapların dışındaki kaplardan içmenizi yasaklamıştım. Artık her kaptan içiniz. Fakat sarhoşluk veren (içkiler) i içmeyiniz.

3. Size üç günden sonra kurban etlerini yasaklamıştım/Artık (onları istediğiniz zaman) yiyiniz ve yolculuklarınızda da onlardan yararlanınız."[96]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte şu üç şeyin İslâmın ilk zamanlarında yasaklanıp sonradan yasağı gerektiren sebep ve sakıncalar ortadan kalkınca bu yasakların da neshedilerek yürürlükten kaldırıldığı ifade buyurulmaktadır:

1- İnce deriden yapılmış kapların dışındaki kapların şıra kabı olarak kullanılması.

2- Kabir ziyaretr.

3- Kurban etlerinin üç günden fazla elde tutulması.

Bu yasaklardan birinci yasakla ilgili açıklama bu babın daha önceki hadislerinin şerhlerinde, ikinci yasakla ilgili açıklama Cenaze Bölümünde 3235 numaralı hadis-i şerifin şerhinde; üçüncüsü de Kurban Bölümünde 2812 numaralı hadisin şerhinde geçtiği için burada tekrara lüzum görmüyoruz.[97]

3699... Câbir b. Abdillah'dan rivayet olunmuştur; dedi ki;

Rasûlullah (s.a) (müslümanlara ince deriden yapılmış kapların dışındaki) kapları (şıra kabı olarak kullanmayı) yasaklayınca Ensar, (şıra kabı olarak) ince deriden yapılmış kaplar kullanmalarının kendileri için imkânsız derecede zor olduğunu beyan ederek; (şıra kabı olarak kullanmak üzere) "bizim için (diğer kaplara) kesinlikle ihtiyaç vardır" dediler. Bunun üzerine (Peygamber Efendimiz):

"Öyleyse bu hususta (bir sakınca) yoktur" buyurdu.[98]

Açıklama

Bilindiği gibi Hz. Peygamber'in ince deriden yapılmış derinin dışındaki kaplarda şıra yapmayı ve onlarda şıra saklamayı yasaklamasının sebebi, bu kapların içindeki şırayı kükreterek şarap haline çevirmesi ve eskiden beri bu kaplarda saklanmakta olan kükremiş sıraları müslümanların farkına varmadan içmeleri tehlikesini önlemek idi. Fakat ince deriden yapılmış tulumlarda şıra yapmanın müslümanlar için imkânsız derecede zor olduğu Ensar topluluğu tarafından belirtilince Hz. Peygamber bu yasağı kaldırarak, kükremiş şıralara karşı dikkatli olmak kaydıyla deriden yapılmış tulumların dışındaki kaplarda da şıra yapılıp saklanmasına izin verdi.[99]

3700... Abdullah b. Amr (r.a)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki:

Rasûlullah (s.a); kabaktan yapılmış olan kap, yeşil küp, ziftli kap, hurma kütüğünden oyularak yapılan kap (gibi bazı) kapları zikretti (ve bu kaplarda şıra yapmayı ve saklamayı yasakladı). Bir bedevi: "Bizim (bu sözü geçen kaplardan başka) kaplarımız yoktur" dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber):

"Helâl olan (şıralar) ı (bu kaplardan da) içiniz" buyurdu.[100]

3701... (Yine bir önceki hadisin) senediyle (İbn Amr'den Hz. Peygamber'in şöyle) buyurduğu rivayet olunmuştur:

"(Sözü geçen kaplardan hangisi olursa olsun, her kapta şıra yapıp içebilirsiniz fakat) sarhoş eden içkilerden sakınınız."[101]

Açıklama

Daha önceki hadisler gibi bu hadisler de Hz. Peygamber'in bir takım sakıncalar dolayısıyla içlerinde şıra yapılmasını yasaklamış olduğu kabaktan ve hurma kütüğünden yapılmış olan kaplarla yeşil küpte ve ziftli kapta şıra yapılmasına sonradan izin verdiğine delâlet etmektedir. Bu izin, sözü geçen kapların şıra kabı olarak kullanılması ile ilgili yasağın sonradan neshedildiği anlamına gelir.[102]

3702... Câbir b. Abdillah (r.a)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Rasûlullah (s.a)'a (ince deriden yapılmış) bir su tulumunda şıra yapılırdı. (Böyle bir) su tulumu bulamadıkları zaman kendisine taştan yapılmış bir çanak içinde şıra yapılırdı.[103]

Açıklama

Hz. Peygamber, İslâmiyetin ilk yıllarında içindeki sırayı kükreten kaplarda sıra yapmayı yasaklamış, kendisi de bu yasağa herkesten fazla riayet etmiştir.

Ümmetine şıralarını ince deriden yapılan gözenekli su tulumlarında yapmalarını tavsiye etmiş, fakat müslümanlar bu tulumları bulmakta güçlük çektikleri için sonradan bu yasağı kaldırmıştır.

Kendisi ise su tulumu bulduğu zaman şırasını bu tulum içinde yaptırmış, bulamadığı zaman ise şırasını şırayı kısa zamanda ekşitmeyen taş çanaklarda yaptırmıştır.[104]

8. (Kuru Üzümle Kuru Hurma Şırasının Ve Hurma Koruğu İle Yaş Hurma Şırasının) Karışım(I Ve Hükmü)

3703... Câbir b. Abdillah (r.a)'ın şöyle dediği rivayet olunmuştur: Rasûlullah (s.a), kuru üzümle kuru hurmanın (ikisini bir araya getirip) birlikte şıralarım çıkarmayı yasakladığı gibi hurma koruğu ile yaş hurmanın birlikte şıralarını çıkarmayı da yasaklamıştır.[105]

3704... Abdullah b. Ebî Katâde'den (rivayet olunduğuna göre) babası Ebû Katâde, kuru üzümle kuru hurma (dan elde edilen şıraların) karışımını ve (bir de) hurma koruğu ile yaş hurma (dan elde edilen şıraların) karışımım yasaklamış ve;

(Bunlardan) her birinin şırasını tek başına sıkınız, demiştir.

(Bu hadisi Abdullah b. Ebî Katâde'den rivayet eden) Yahya dedi ki: Bu hadisi bana Ebû Seleme b. Abdirrahman, Ebû Katâde'den (naklen) haber verdi, (Ebû Katâde de) Peygamber (s.a)'den.[106] (nakletti)[107]

3705... Peygamber (s.a)'in sahâbîlerinden Hafs (r.a)'dan rivayet olunduğuna göre;

Peygamber (s.a), yeni olgunlaşmış yaş hurma ile kuru hurma (yi bir araya koyup da ikisinin birden şıralarını çıkarma)yı ve (aynı şekilde) kuru üzümle kuru hurrna (yi bir yere koyarak ikisinin birden şıralarını çıkarma)yı yasaklamıştır.[108]

3706... Kebşe binti EbîMeryem'den rivayet olunmuştur; dedi ki:

Ben (Hz. Peygamber'in hanımı) Ümmü Seleme'ye: "Peygamber (s.a)'in yasakladığı (içki) ne idi?" diye sordum.

(Hurmayı) çekirdeğine zarar verecek kadar fazla pişirmeyi -yahut da- kuru hurma ile kuru üzümü karıştır (ip da birlikte şıralarını çıkarmayı bize yasakladı, cevabını verdi.[109]

3707... Hz. Âişe (r.anha)'den rivayet olunduğuna göre;

Rasûlullah (s.a) için kuru üzümün şırası çıkarılıp içine kuru hurma atılırmış veya (bazan da) kuru hurmanın şırası çıkarılıp içine kuru üzüm atılırmış. (Bunu kendisi içer ve dolayısıyla başkalarının içeme-sine de izin verirmiş).[110]

3708... Safiyye binti Atiyye dedi ki:

Abdülkays (oğulların)ın kadınlarından bazıları) ile Hz. Âişe'nin yanına girmiştim. Ona, kuru hurma ile kuru üzümü (karıştırarak birlikte şıralarını çıkarmanın hükmünü) sorduk. Şöyle cevapladı:

Ben bir tutam kuru hurmadan, bir tutam da kuru üzümden alıp onu (içinde su olan) bir kaba koyardım ve onu (parmaklarımla iyice) ezdikten sonra Peygamber (s.a)'e içirirdim.[111]

Açıklama

Halît: Karışım demektir. Üzümle hurmanın ya da hurma ile hurma koruğunun bir kaba konularak sıkılmak şartıyle elde edilen şıraya "halîta" denildiği gibi, kuru hurma ile yaş hurmanın veya bunlardan herhangi birisiyle

kuru üzümün birlikte sulandırılıp sıkılmasıyla elde edilen şıraya da "halîta = karışım" denir.

Hattâbî, sözü geçen karışımların yasaklandığını ifade eden 3703 numaralı hadis hakkında şöyle diyor:

"Ulemadan birçoğu mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifin zahirine sarılarak sözü geçen karışımların sarhoşluk verici olmasalar bile yine de içilmelerinin haram olduğuna hükmetmişlerdir. Bu karışımları içmenin haram sayılması için sarhoşluk verici hale gelmelerini şart koşmamışlardır.

Atâ ile Tâvûs, İmam Mâlik, Ahmed b. Hanbel, İshak ve hadis âlimlerinin tümü bu görüştedirler. Şafiî ulemasının ekserisi de bu görüştedir.

Bu görüşte olan âlimlere göre, henüz sarhoşluk verecek derecede kük-remememiş olan böyle bir karışımı içen kimse bu hadis-i şerifteki yasağı çiğnediği için bir günah işlemiş sayılırken, sarhoşluk verecek hale gelmiş olan bir karışımı içen bir kimse de birisi bu hadisteki yasağı çiğnediği diğeri de sarhoşluk veren bir içkiyi içtiği için iki yönden günah işlemiş sayılır. Süfyân-ı Sevrî ile Ebû Hanîfe ise bu karışımların (sarhoşluk verici hale gelmeden) içilmelerinde bir sakınca görmemişlerdir. Leys b. Sa'd'a göre, bu hadis-i şerifte yasaklanmak istenen şey sözü geçen meyvelerin şıralarını karıştırmaktır. Çünkü bunların şıraları karıştırılınca, karıştırılan bu şıralardan her biri diğerinin kükreyip sarhoşluk verecek hale gelmesini çabuklaştırır. Bu yüzden onların şıralarını karıştırmak ya da birlikte şıralarını çıkarmak yasaklanmıştır."

İmam Nevevî'nin açıklamasına göre, "Bu babda geçen karışımların içil-mesiyle ilgili yasaklar kerahet-ı tenzîhiyye ifade ederler. Binaenaleyh söz konusu karışımları içmek tenzihen mekruhtur. Sarhoşluk vermedikçe haram sayılmaz. Cumhuru ulemanın görüşü de budur."[112]

Yine İmam Nevevî bu karışımları içmenin kerahetini şöyle açıklıyor:

"Bizim arkadaşlarımız ve diğer âlimler demişler ki, bunun mekruh kılınmasının sebebi; iki maddenin karışımı olması yüzünden çabuk tahhammur etmesidir. Yani sarhoşluk verecek duruma çabuk dönüşmesidir. Böyle bir şıra henüz tadı değişmemiş iken sarhoşluk verebilir. Böyle bir şırayı içen kimse bunun sarhoşluk vermediğini zanneder. Oysa sarhoşluk verecek duruma gelebilir."[113]

Bu karışımların içilmesinde bir sakınca görmeyen Hanefî ulemasına göre, mevzumuzu teşkil eden hadis-i şeriflerdeki söz konusu karışımların içilme-siyle ilgili yasaklar, insanların yiyecek ve içecek bulmada zahmet çektikleri İslâmın ilk yıllarına aittir. Müslümanların fakrü zaruret içerisin yaşadıkları o dönemde müslümanların et ve yağ yemeleri bile yasaklanmıştı. Komşusu aç yatıp kalkmakta iken bir kimsenin iki şırayı karıştırıp birden içmesi de bu yasaklardandır. Daha sonra yüce Allah, müslümanları bu darlıktan kurtardıktan sonra et ve yağ yemelerinde bir sakınca kalmadığı gibi söz konusu karışımları içmelerinde de bir sakınca kalmamıştır.[114]

Gerçekten bu babın sonunda geçen 3707-3708 numaralı hadisler Hane-fîlerin bu görüşünü kuvvetlendirmekte ise de, 3704 numaralı hadis-i şerifte tavsiye edildiği şekilde bu şıraları karıştırmadan içmek takvaya daha uygundur.

3706 numaralı hadis-i şerifte, hurmayı pişirirken çekirdeğine zarar gelecek şekilde fazlaca pişirmenin yasaklanma sebebi hakkında ulema şöyle diyor: Hurmayı çekirdeğine zarar gelecek kadar fazlaca pişirmek onun tadını bozduğu gibi çekirdeğinin de kuvvetini giderir. Tadını bozmasındaki zarar malumdur. Çekirdeğindeki kuvvetin gitmesindeki zarar ise onun bu halde hayvan yemi olarak kullanılamaması ile ilgilidir. Eğer çekirdeği bozulma-saydı hayvan yemi olarak kullanılabilirdi.[115]

9. Hurma Koruğu Şırasının Hükmü

3709... Katâde'den rivayet olunduğuna göre;

Câbir b. Zeyd ile İkrime hurma koruğu (ndan elde edilen şıranın içilmesi)ni kerih görürlerdi. Bu hükmü de İbn Abbas'dan alırlardı. İbn Abbas (r.a)'ın da: "Ben Abdülkays (oğulların)ın menedildikleri "el-müzzâ" denilen içkinin (hurma koruğundan elde edilen şıra) olmasından korkuyorum" dedi (ğini söylerlerdi).

(Bu hadisi Katâde'den rivayet eden Muaz b. Hişâm dedi ki:) Ben Katâde'ye, "el-müzzâ" nedir? diye sordum da, "Yeşil sırlı ve ziftle sıvalı küplerde (bulunan) şıra(lar)dır" cevabını verdi.[116]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, İbn Abbas ile Câbir b. Zeyd ve İkrime'nin uzum koruğundan elde edilen şıranın içilmesini caiz görmeyip kerih gördüğünü, zira bu şıranın Hz. Peygamber'in Abdülkays oğullarına yasaklamış olduğu "elmüzza" isimli içki olabileceğine ihtimal verdiklerini ifade etmektedir.

Hattâbî'nin açıklamasına göre, Ebû Ubeyd de bu görüştedir.

İbn Esîr, en-Nihâye isimli eserinde şöyle diyor: "el-Müzza, içinde ekşilik bulunan şaraptır. Hurma koruğu ile kuru hurma üzerine su ilave edilerek elde edilen şıra olduğu da söylenmiştir."

Katâde ile Ebu Ubeyd'in ve İbn Esîr'in açıklamalarından anlaşılıyor ki, el-müzza denilen içki ile hurma koruğundan elde edilen şıra ayrı ayrı şeylerdir. Binaenaleyh Hz. Peygamber'in Abdülkays heyetine yasaklamış olduğu içki hurma koruğundan elde edilen şıra değildir.[117]

10. (kuru üzümden elde edilen) şıranın (içilebilmesi için) özelliği (nasıl olmalıdır)?

3710... Abdullah b. ed-Deylemî'nin babasından rivayet olunmuştur; dedi ki:

Biz Peygamber (s.a)'e varıp:

Ey Allah'ın Rasûlü, sen bizim kim olduğumuzu, nereden ve kime geldiğimizi bilmektesin, dedik. (Hz. Peygamber de):

"Allah'a ve Rasûliine (geldiniz)" buyurdu, (Biz de):

Ey Allah'ın Rasûlü, bizim üzümlerimiz var, onları ne yapalım? diye sorduk.

“Onları kurutunuz" buyurdu. (Biz):

Kuru üzümü ne yapacağız? dedik.

"Sabah kahvaltınızda şırasını çıkarınız, akşam yemeğinizde içiniz. (Yahutta) akşam yemeğinde şırasını çıkarınız, sabah kahvaltınızda içiniz. O şırayı (ince deriden veya başka bir şeyden yapılmış) su tulumlarına koyunuz, büyük küplere koymayınız. Çünkü vakti (biraz) geçince (büyük küplerde şarap olur, küçük küplerde ise) sirke olur" buyurdu.[118]

3711... Âişe (r. anha)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Rasûlullah (s.a)'a, yukarısı bağlanan bir tulumda şıra yapılırdı. Tulumun (aşağısında içerisindekini içmeye yarayan bir de) ağzı olurdu. Sabahleyin yapılan şırayı akşamleyin içerdi. Akşamleyin yapılan şırayı da sabahleyin içerdi.[119]

3712... Âişe (r.anha)'dan rivayet olunduğuna göre;

Kendisi Peygamber (s.a) için sabahleyin (kuru hurmayı ya da ku ru üzümü ıslatarak) şıra yaparmış, akşam olunca (Hz. Peygamber) ak şam yemeğini yeyip üzerine de (bu şırayı) içermiş. Eğer (şıradan) bira zı artacak olursa onu (yere) dökermiş. Yahutta (başka birinin içmes için) onu (bir başka kaba) boşaltırmış.

Sonra geceleyin Hz. Peygamber için (yeni bir) şıra hazırlarmış Sabah olunca (Hz. Peygamber) sabah kahvaltısını yapar, kahvaltım üzerine de bu şırayı içermiş. Tulum, hem sabah hem akşam yıkanırmı;

(Bu hadisin ravilerinden Mukâtil) dedi ki: Babam (Hayyân) Hz. Âişe'ye;

(Yani bu tulum) bir günde iki defa mı (yıkanırdı)? diye sordu da (Hz. Âişe), "Evet" cevabım verdi.[120]

3713... İbn Abbas (r.a)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki:

Peygamber (s.a) için kuru üzüm (ıslatılarak) şıra yapılırdı. (Peygamber Efendimiz) bu şırayı o gün, ertesi gün ve daha ertesi gün üçüncü (gün)ün akşamına kadar içerdi. (Üç gün geçtikten) sonra onu(n getirilmesini) emrederdi. (Getirilince bakardı, eğer bozulmamışşa) hizmetçilere içirirdi. Yahutta (bozulmuş olduğu için yere) dökerdi.

Ebû Dâvûd dedi ki: “Hizmetçilere içirirdi" sözünün manasıfna gelince), bu hususta ilk akla gelen şey (şırada meydana gelen) bozulmadır. (Yani bozulmamışşa onlara içirirdi, bozulmuşsa içirmezdi dökerdi.)

Yine Ebû Dâvûd dedi ki: (Hadisin senedinde bulunan) Ebû Ömer, Yahya b. Ubeyd el-Behrânî'dir.[121]

Açıklama

Azlâ: Tulumun alt tarafında bulunan ve tulumun içindekini içmeye yarayan deliktir. Bir başka ifadeyle tulumun alt tarafında bulunan ağzıdır.

Gudve: Sabah namazından sona güneş doğuncaya kadar olan vakittir.

Aşiyye: Zevalden sonra güneş batıncaya kadar devam eden süredir.

Gadâ: Sabah kahvaltısı, aşâ ise akşam yemeği demektir.

3710 numaralı hadis-i şerifte Hz. Peygamber'e, "Ey Allah'ın Rasûlü, sen bizim kim olduğumuzu... bilmektesin" diye söze başlayıp da Hz. Peygamber'e ellerinde bulunan üzümleri ne yapmalarını tavsiye etmesini soran kimse

Yemenli olan ve sonradan Hımyer'e yerleştiği için Hımyerî (Hım-yerli) diye anılan Fîruz ed-Deylemî'dir. Fîruz, kendi kabilesiyle birlikte müs-lüman olunca kabilesi bazı dinî müşkillerini Hz. Peygamber'e sormak için bir heyet göndermişti. Bu heyetin içinde Fîruz da bulunmuştur.[122] Hz. Peygamber onlara ellerinde bulunan üzümleri kuruttuktan sonra onları sabahları ince deriden yapılmış tulumlarda ıslatarak şıra yapıp akşamları içmelerini, ya da akşamları ıslatarak şıra yapıp sabahları içmelerini fakat bu şıraları asla büyük küplere koymamalarını tavsiye etmiştir. Çünkü deriden yapılmış tulumlarda bulunan şıralar zamanla bozuldukları takdirde sirkeye dönüştüğü halde büyük küplerde bulunan şıralar bozulunca doğrudan doğruya şarap olurlar. Şarap ise müslümanların hiçbir işine yaramaz.

3711 ve 3712 numaralı hadis-i şeriflerde ise Hz. Peygamber'in sabahleyin kurulmuş olan bir şırayı akşamleyin, akşam yemeğinde içtiğini, akşamleyin kurulmuş olan bir şırayı da sabahleyin içtiğini, artanı ya başka birisinin içmesi için başka bir kaba boşalttığım, ya da yere döktüğünü ifade\et-mektedirler.

Sabah kurulan bir şıranın akşama kadar, akşam kurulan bir şıranın da sabaha kadar bekletilmesinin sebebi, tabiidir ki ıslatılmış olan kuru hurmanın veya kuru üzümün şırasının iyice çıkması içindir.

Fahr-i Kâinat Efendimiz'in sabah kurulan bir şırayı akşam içtikten sonra veya akşamleyin kurulan bir şırayı sabah içtikten sonra kalanını içecek birisini bulamayınca onu yere dökmesi, daha fazla kalması halinde bozulacağını bildiğindedir. Çünkü sıcak yaz günlerinde bir günden fazla kalan bir şıra bozulup şarap haline gelebilir.

Fakat serin kış günlerinde şıra daha fazla kalabileceğinden Hz. Peygamber onu kış günlerinde üç gün içmiştir.

3713 numaralı hadis-i şerifte anlatılan da budur. Böyle serin gecelerde Hz. Peygamber bir şırayı üç gün içmeye devam ederdi. Üç gün sonra bakardı, eğer bozulmuşsa kimseye içirmez, dökerdi; bozulmamışsa hizmetçilerine içirirdi. Üç gün geçtiği halde bozulmamış bir şıranın içilmesini caiz görmekle beraber kendi tabiatı bundan hoşlanmadığı için kendisi içemezdi. Fakat içebilen kimselerin içmelerinde bir sakınca görmezdi.[123]

11. Bal Şerbeti(Ni İçmenin Hükmü)

3714... Ubeyd b. Umeyr dedi ki:

Ben Peygamber (s.a)'in hanımı Âişe (r.anha)'yı şöyle derken işittim:

Peygamber (s.a), (bazan hanımı) Zeyneb binti Cahş'ın yanında kalır, orada bal (şerbeti) içerdi. Ben, Hz. Peygamber (hanımlarından) hangisinin yanına gelirse o Peygamberce "Senin ağzında megâfir kokusu buluyorum" desin diye Hafsa ile anlaştım. (Gerçekten de Hz. Peygamber) hanımlarından birinin yanına girmiş o da (Hz.) Peygamber'e bu sözü söylemiş, (Hz. Peygamber de):

“Hayır! Ben Zeyneb binti Cahş'ın yanında bal (şerbeti) içtim ve bir daha bunu asla içmeyeceğim” dedi.

Bunun üzerine, "(Ey Peygamber!) Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun?"[124] (âyet-i kerimesi); Hz. Âişe ve Hafsa (r. anhüma)'ya (hitab eden); "... Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz..."[125] âyetine kadar (indi). "Peygamber eşlerinden birine gizli bir söz söylemişti"[126] âyet-i kerimesi de "Hayır, bal şerbeti içtim" sözü için indi.[127]

3715... Hz. Âişe'den rivayet olunmuştur; dedi ki: Rasûiullah (s.a) helvayı ve balı severdi... (Ravi Hişâm burada) şu (bir önceki) hadisin bir kısmım rivayet etti. (Bu rivayetinde bir önceki hadisin metninden fazla olarak şu cümle de yer almaktadır): "Rasûiullah (s.a) üzerinde (çirkin) koku bulunmasını sevmezdi." (Urve'nin rivayet ettiği bu hadiste (ayrıca şu cümleler de bulunmaktadır:) Hz. Şevde: "Hayır, sen megâfir yemişsin" dedi. (Hz. Peygamber de): "Hayır! Ben bal (şerbeti) içtim. (Onu da) bana Hafsa içirdi" cevabını verdi.

(Hz. Âişe rivayetine devamla) dedi ki: (Ben de Hz. Peygamber'e: Herhalde senin yediğin bu balın) arısı Urfut (denilen bitkiden) yemiş (de senin ağzın ondan böyle kokuyor)" dedim.

Ebû Dâvûd dedi ki: Megâfîr, (Amman taraflarında çokça biten bir ağaçtan çıkan çirkin kokulu) bir zamktır. "Cereset" (kelimesi) yedi anlamına gelir. "el-Urfut" kelimesi de hurmagillerden bir ağaçtır.[128]

Açıklama

Megâfir: Mugfur'un çoğuludur.

Mugfur ise, urfut denilen geniş yapraklı bir ağaçtan çıkan çirkin kokulu, yapışkan ve tatlı bir maddedir.

Kirmânî, mugfurun su ile karıştırılarak içilen çirkin kokulu bir zamk olduğunu söylemiştir.

Kastalânî'nin açıklamasına göre, 3715 numaralı hadis-i şerifte geçen "halva" kelimesiyle, sütle kuru hurmanın karışımı ile elde edilen bir tatlı kastedilmiş olabilir. Fakat bu kelimeyle tüm tatlıların kastedilmiş olması da mümkündür. İmam Nevevî'ye göre, burada bu kelimeyle kastedilen tatlılarırı tümüdür. Bu ifadeden Hz. Peygamber'in belli bir tatlıyı değil, tatlıların tümünü sevdiği anlaşılmaktadır.

Görüldüğü gibi 3714 numaralı hadis-i şerifte Hz. Peygamber'in bal şerbetini Hz. Zeyneb binti Cahş'ın evinde içtiği ifade edilirken, 3715 numaralı hadiste Hz. Hafsa'mn evinde içtiği ifade edilmektedir. Bezlü'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre, doğru olan 3714 numaralı hadis-i şerifteki ifadedir. 3715 numaralı hadisteki farklı ifade ravinin yanılmasından kaynaklanmaktadır.

Ulemadan bazılarının açıklamasına göre ise, aslında bu ifadelerin ikisi de doğrudur. Çünkü hâdise birkaç defa tekerrür etmiştir. İfadeler arasındaki farklılıklar hâdiselerin değişik şekillerde vuku bulmasından kaynaklanmaktadır.

Bilindiği gibi Hz. Peygamber'in hergün hanımlarını ziyaret edip hepsinin ihtiyaçlarını sorarak onları memnun etmek âdet-i seniyyeleri idi. Fakat bu ziyaret bazı hanımlarının kıskançlık duygularının kabarmasına ve onu üzecek davranışlar içerisine girmelerine sebep olmuştur.

Bu hadis-i şeriflerin bab başlığı ile ilgisi, bal şerbeti içmenin helâl olduğunu, Hz. Peygamber'in de bunu sevdiğini ifade etmeleridir.[129]

Bazı Hükümler

1. Kadınlarda kıskançlık fıtrîdir. Ortağının zararını önlemek şartıyla kadının kıskançlığı ozur sayılır.

2. Hadis-i şerif, Hz. Âişe'nin Peygamberimiz (s.a) nezdindeki yüksek itibar ve derecesine delildir. Bu itibar o derece büyük idi ki ortağı bile her emrinde ona itibar ederdi.

3. Nöbet sahibinin hakkı mahfuz (saklı) tutulmak ve cima' vaki olmamak şartıyla bir kimse gündüzün bütün kadınlarının yanına girebilir.

4. Açık konuşulduğu takdirde utanmak icabeden yerlerde edeb ve terbiyeye riâyeten kinayeli sözler kullanmalıdır. Nitekim Peygamber (s.a) zevcelerine sırf yaklaşmakla kalmadığı halde, onlarla geçirdiği muhabbet ve ünsiyet anı, yaklaşmakla ifade olunmuştur.

5. Hadis-i şerif bal ve tatlının faziletine, Rasûlullah (s.a)'ın sonsuz sabır ve tahammülüne, hududsuz cömertlik ve keremine delildir.[130]

12. Kükreyen Şıra Hakkında (Gelen Hadîsler)

3716... Ebû Hureyre (r.a)'den şöyle rivayet olunmuştur: .

Ben Rasûlullah (s.a)'ın oruç tutmakta olduğunu biliyordum. Kabaktan yapılmış bir kap içerisinde hazırlamış olduğum şira(yı ona içirmek kasdı) ile oruçlu olmadığı günü kollamaya başladım. Sonra (onun oruçlu olmadığını öğrendiğim gün) bu şırayı kendisine getirdim. Bir de ne görelim, şıra kükreyip çıkmış. (Bunu gören Hz. Peygamber):

"Bunu bahçeye dök. Çünkü bu Allah'a ve âhiret gününe inanmayan (lar) in içkisidir" buyurdu.[131]

Açıklama

Bu hadis-i Şerif, kükreyip sarhoşluk verecek duruma gelen bir şırayı içmenin haram olduğunu ifade etmektedir. Biz 3679 numaralı hadisin şerhinde sarhoşluk veren içkilerin hükmünü açıkladığımız burada tekrara lüzum görmüyoruz.[132]

13. Ayakta Su İçmenin Hükmü

3717... Enes (r.a)'den rivayet olunduğuna göre; Rasûlullah (s.a) kişinin ayakta su içmesini yasaklamıştır.[133]

3718... Nezzâl b. Sebre'den şöyle rivayet olunmuştur:

Ali b. Ebî Tâlib (r.a) bir su isteyip ayakta içmiş ve:

Bir takım insanlar, kendilerinden birinin bunu yapmasını çirkin

görüyorlar. Oysa ben Rasûlullah (s.a)'ı beni yaparken gördüğünüz (şu) işin aynısını yaparken gördüm, demiş.[134]

Açıklama

Bezl yazarının İbn Kayyim'den naklen yaptığı açıklamaya göre; gerçekten Rasul-ı Zişan Efendimiz in ayakta su içmeyi yasakladığı gibi kendisinin bizzat ayakta su içtiği de bir gerçektir. Bu durumu gören âlimlerden bazıları, ayakta su ile ilgili yasağın haramhk için olmadığını söylerken bir kısmı da bu yasağın bizzat Hz. Peygamber'in uygulamasıyla sonradan neshedildiğini söylemişlerdir. Âlimlerden bir kısmı da Hz. Peygamber'in ayakta su içmeyi yasaklayan hadisleriyle bazan bizzat kendisinin ayakta su içtiğini ifade eden hadisler arasında bir çelişki bulunmadığını, çünkü aslında Hz. Peygamber'in ayakta su içmeyi yasakladığını ve kendisinin de mecbur kalmadıkça suyu oturarak içtiğini fakat bazen mecburiyet karşısında ayakta su içmişse de mecburiyet karşısında yapılan uygulamaların aslî olmayıp geçici olduğunu aslî olan uygulamanmsa devamlı olan uygulama olduğunu söylemişlerdir.

Hattâbî ise; buradaki nehy hadislerinin ayakta su içmenin kerahet-i tenzihiyye ifade ettiğini, Hz. Peygamber'in ayakta su içtiğini ifade eden hadislerin ise ayakta su içmenin kerahetle birlikte caiz olduğunu belirttiğini söylemiştir.

Hafız İbn Hacer, bu babda söylenen sözlerin en güzelinin bu olduğunu söylüyor.

Ayakta su içmenin sakıncası tamamen tıbbîdir. Çünkü ayakta su içme vücuda çok zararlıdır. Meselâ, ayakta su içen kimse susuzluğunu gideremez. Ayrıca bu şekilde içilen bir su mideye birdenbire ineceği ve oraya iyice yerleşmeyeceği açıdan vücut için çeşitli zararların doğmasına da yol açabilir.

Tuhfe yazarı Mübârekfûrî'nin açıklamasına göre, bu mesele ile ilgili çözüm yolları şöyledir:

1- Bu meselenin çözümünde, başta Ebû Bekir el-Esrem olmak üzere, bazı âlimler ayakta su içmenin yasağını bildiren hadislerle caizliğini bildiren hadisleri sıhhat yönünden karşılaştırmışlar ve daha sahih olanları tercih yoluna gitmişler; neticede ayakta su içmeye cevaz veren hadislerin ayakta su içmeyi yasaklayan hadislerden daha sahih olduğu hükmüne varmışlardır.

2- Bu meselenin çözümünde tutulan ikinci yol nesih yoludur. el-Esrem'in bu yola da meyli vardır. İbn Şahin de buna meyletmiştir. Meselenin çözümüne bu yoldan yaklaşan bu âlimlere ve taraftarlarına göre, bu meseledeki nehy hadisleri cevaz hadisleriyle neshedilmiştir. Nitekim hulefa-i râşidin ile sahabe ve tâbiûnun büyük çoğunluğunun uygulamaları da bunun delilidir.

3- Bu meselenin çözümünde tutulan üçüncü yol ise nehy hadisleriyle cevaz hadislerinin arasını uzlaştırma yoludur. Bu yolu tutan âlimlerden bazılarına göre, burada ayakta içmekten maksat yürürken içmektir. Binaenaleyh buradaki yasak, yürürken su içmekle ilgili, cevaz da bir yerde sabit iken içmekle ilgili olduğundan nehy hadisleriyle cevaz hadisleri arasında bir çelişki yoktur.

Diğer bir takım âlimlere göre de nehy hükmü tenzihen mekruh ifade etmektedir. Bu bakımdan bu babdaki nehy ve cevaz hadisleri arasında köklü bir ayrılık yoktur. Hafız İbn Hacer, bu mevzudaki görüşlerin en isabetlisinin bu olduğu kanaatindedir.[135]

14. (İçi Görünmeyen Bir) Kabın Ağzından (Su) İçme(Nin Hükmü)

3719... İbn Abbas (r.a)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Rasûlullah (s.a), (içi görünmeyen bir su) kabın(ın) ağzından su içmeyi, bir de pislik yiyen hayvana binmeyi ve (nişan alınarak vurulması için) bir yere bağlanan hayvanı (n etini yemeyi) yasaklamıştır. Ebû Dâvûd dedi ki: "Cellâle" dışkı yiyen hayvandır.[136]

Açıklama

Cellâle: Dışkı yiyen hayvandır.

el-Mücesseme: Nişan alarak vurmak maksadıyla bir yere bağlanıp hedef yapılan eti yenir ehli hayvandır.

İbnü'l-Esîr'in en-Nihâye isimli meşhur eserindeki açıklamasına göre; "Cellâlenin yediği pisliğin kokusu eğer etine sinmemişse onun etini yemekte bir sakınca yoktur. Fakat yediği pisliklerin kokusu hayvanın etine sinmişse o zaman onun etini yemek helâl olmaz.

Pislik yiyen ve yediği pisliklerin kokusu etine sinmiş olan hayvanlara binmek de caiz değildir. Çünkü hayvan ağzıyla, üzerine binen kişiyi yalamak suretiyle pisleyeceği gibi, teri ile o kişinin hayvana temas eden kısımlarını pislemiş olur."

Bu mevzuda merhum Ö. Nasuhi Bilmen şöyle diyor:

"Temiz olmayan şeyleri yemiş olan tavuk, koyun, sığır, deve gibi hayvanların etleri bir müddet hapis edilmeksizin hemen kesildikleri takdirde mekruhtur. Çünkü bu halde etleri fena bir kokudan hali olmaz. Hapis müddeti tavuklar İçin üç, koyunlar için dört, sığırlar ile develer için de on gündür. Böyle pislikle taayyüş eden bir hayvana "cellâle" denir.

Bu hayvanlar, temiz olmayan şeylerden etleri kokmayacak miktar yemiş oldukları takdirde hapisleri lâzım gelmez, etleri kerahetsiz olarak yeyilebilir."[137]

Hattâbî'nin açıklamasına göre, metinde geçen "mücessem” kelimesiyle kastedilen; kişinin hâkimiyeti altında olup da istediği zaman istediği şekilde boğazlayabildiği halde bir yere bağlayıp nişan hedefi yaparak avlamak suretiyle boğazladığı hayvandır.

Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte, boğazlanması mümkün olan bir hayvanı bu şekilde öldürüp etini yemenin Hz. Peygamber tarafından yasaklandığı da haber verilmektedir. Bu bakımdan normal olarak boğazlanması mümkün olan bir hayvanı avlayarak öldürüp etini yemek helâl değildir. Merhum Ö. Nasuhi Bilmen, bu mevzuda şöyle diyor: "Ünsiyet peyda etmiş olan av hayvanlarını da boğazlamak lâzımdır. Evde beslenen geyik gibi."[138]

Tabanı görülmeyen bir kaptaki suyu kabın ağzından yudumlayarak içmenin yasaklığı, kabın içerisinde zararlı maddelerin ve haşeratın bulunması tehlikesinden doğmaktadır. Binaenaleyh içerisindeki suyu veya başka bir içeceği göstermeyen kabın ağzından içerisindeki sıvıyı içmek için onu bir bardağa döküp bardaktan içmelidir. Bu şekilde hareket etmek müstehaptır.[139]

15. Tulumların Ağzını Dışına Kıvırmak Suretiyle Ağızlarından Bir Şey İçme(Nin Hükmü)

3720... Ebû Saîd el-Hudrî (r.a)'den rivayet olunduğuna göre;

Rasûlullah (s.a) tulumların ağızlarım dışarısına kıvırıp da (içlerinde bulunan içeceklerin, tulumların) ağızlarından içilmesini yasaklamıştır.[140]

3721... Ensar'danbir kişi olan İsab. Adillah (r.a)'ın babasından rivayet olunduğuna göre;

Peygamber (s.a) Uhut (savaşı) günü bir su tulumu istemiş, (tulum gelince onu getiren kişiye):

"(Bu) tulumun, ağzını dışarıya kıvır" demiş, (bu isteği yerine getirildikten) sonra kabın ağzından su içmiştir.[141]

Açıklama

Görülüyor ki, bu babda gelen hadislerin bir kısmı su tulumlarının ağızlarım dışarıya kıvırarak içmenin yasak olduğunu bildirirken, bir kısmı da caiz olduğunu bildirmektedir.

Hattâbî'nin açıklamasına göre, tulumlarda bulunan içecekleri bu şekilde ağızlarını kıvırıverip de içmenin yasaklanmasının iki sebebi vardır:

1- Tulumların ağzı geniş olduğundan mutlaka oradan içilen şey içen kimsenin üzerine dökülerek o kimsenin üzerini ıslatır.

2- Tulumların ağzını temizlemek kolay olmadığından içindekilerin bu şekilde içilmesi halinde, zamanla orada oluşan pislikler içen kimsenin ağzına gider. Bu bakımdan tulumlardan bu ş kilde su içmeyi âdet haline getirmek son derece tehlikelidir.

2719 numaralı hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımız gibi, bu yasak kapların içerisinde zararlı maddelerin ya da haşeratın bulunması ihtimaliyle de ilgili olabilir.

Nitekim bir hadis-i şerifte açıklandığına göre; "Hz. Peygamber, kaplardan bu şekilde su içmeyi yasakladıktan sonra bir adam geceleyin kalkıp bir tulumun ağzını dışarıya kıvırarak su içmiş de tulumun ağzından bir yılan çıkıp adamın üstüne düşmüş."[142]

Hattâbî, 3721 numaralı hadisi açıklarken, bu hadisle 3720 numaralı hadisin arasını şöyle te'lif etmiştir:

1- Bu mevzuda gelen hadislerden, su tulumlarından bu şekilde su içmeyi yasaklayan hadisler büyük tulumlardan su içmekle; ruhsat veren hadislerse küçük tulumlardan su içmekle ilgili olabilir.

2- Yasaklayıcı hadisler, insanların tulumlardaki suyu bu şekilde içmeye mecbur olmadıkları hallere ait; ruhsat verici hadisler ise buna mecbur kaldıkları hallere ait olabilir.

3- Yasaklayıcı hadisler, tulumlardan bu şekilde su içmeyi âdet haline getirmekle; ruhsat verdiği hadislerde suyu bu şekilde içmeyi âdet haline getirmeksizin arasıra içmekle ilgili olabilir.[143]

16. Bardağın Kırık Yerinden Su İçmek

3722... Ebû Saîd el-Hudrî (r.a)'den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

Rasûlullah (s.a) bardağın kırık yerinden su içmeyi ve içilecek şeyin içerisine üflemeyi yasakladı.[144]

Açıklama

Bardağın kırık yerinden içmenin bazı sakıncaları vardır.

Önce, su içerken insanın ağzı bardağın kırık yerini istenildiği şekilde iyice kapatamadığından boşlukta kalan kısımlardan sular dökülüp içenin üzerini ıslatır. İçilen şey su değil de başka bir şeyse içenin elbiseleri kirlenmiş olur. Bir müslüman için böyle kirli elbiselerle gezmenin sakıncası ise herkesin malumudur.

İkinci sakıncası ise bardağın kırık yerinin pis ve mikroplu olması ihtimalinden doğmaktadır. Çünkü bilindiği gibi bardağın kırık yerini temizlemek imkânsız denilecek derecede zor olduğundan buralar pisliklerin ve mikropların gizlendiği yerlerdir. Bu sebeple mecbur olmadıkçca kırık bardak kullanmamalıdır. Şayet kullanmak mecburiyetinde kalınırsa kırık yerlerinden su içmekten kaçınmalıdır.

Bardakta bulunan içeceğe üflemenin sakıncası ise, üfleme esnasında üfleyen kişinin ağzından tükrük damlacıklarının dışarı fırlayarak bardağın içine gitmesi ile ilgili olduğu gibi, üfleyen kimsenin nefesinin bardaktaki içeceği kirletmesi ile de ilgili olabilir.

Kişinin bardağa üfürmesi neticesinde ağzından tükrük damlacıklarının saçılması gören kimseleri rahatsız ettiği gibi sahibini de mahcub eder ve suyu da kirletir.

Ayrıca insanın ağzından çıkan nefes insan sağlığı yönünden çok zararlı olan karbondioksit gazı ihtiva ettiğinden içine karıştığı suyu ya da başka bir içeceği kirleterek onu zararlı bir hale getirir.

Bu bakımdan Fahr-i Kâinat Efendimiz, bardakların kırık yerlerinden su içmeyi ve bardağın içerisine üfürmeyi yasaklamış. Müslümanların bu emirlere uymaları müstehabdır.

Münzirî'nin açıklamasına göre; bu hadisin senedinde bulunan Kurre b. Abdirrahman, Ahmed b. Hanbel ile Yahya b. Maîn ve daha başkaları tarafından cerh edilmiştir.[145]

17. Altın Ve Gümüş Bardaktan Meşrubat İçmenin Hükmü

3723... İbn Ebî Leylâ'dan rivayet edilmiştir; dedi ki:

Huzeyfe, Medâin (şehrin) de idi. Su istedi. Şehrin ileri gelen kişisi ona (içinde su bulunan) gümüş bir bardak getirince bardağı hemen ona fırlattı ve dedi ki:

Ben bunu ona sadece daha önce kendisini (gümüş bardak kullanmaktan) nehyettiğim halde bundan vazgeçmediği için attım. Oysa Rasûlullah (s.a), ipek ve atlas (tan yapılmış elbise giyme)yi, altın ve gümüş kaptan içmeyi yasakladı ve:

"Bunlar(ı kullanmak) dünyada onlar (kâfirler) içindir; âhirette de sizler içindir" buyurdu.[146]

Açıklama

Bu hadiste altın ve gümüş kapların dünyada kâfirlerin olduğu bildirilmektedir. Bundan maksad, anılan kapların kafirler için kullanılmasının helâl olması değil, kâfirlerin bunları kullanmakta oldukları, fakat müslümanlarm bunları kullanmaktan sakınmalarının gerektiği ve bu nedenle âhirette müslümanlarm bu kabları kullanacakları, kâfirlerin ise âhirette bundan mahrum kalacaklarını belirtmektir. Müslümanlar, haramdır diye altın ve gümüş kaplan kullanmaktan sakındıkları için buna mükâfat olarak âhirette kullanacaklardır. Kâfirler ise diğer günahları işledikleri gibi altın ve gümüş kapları kullanmak günahını işlediklerinden dolayı âhirette bu nimetten de mahrum

bırakılacaklardır. Tuhfe yazarının beyanına göre el-İsmailî böyle yorum yapmıştır. Hafız da, "Bu hadiste, dünyada bu nevi kaplan kullanan müslümanlarm âhirette bu kapları kullanma nimetinden mahrum bırakılacağına işaretin bulunması mümkündür. Nasıl ki dünyada içki içen bir müslüman âhirette cennet şarabından mahrum bırakılır" demiştir.[147]

Bazı Hükümler

1. Altın ve gümüş kaplardan yiyip içmek haramdır.Bunu ırtıkab edenler tazır olunurlar. (Tazır, miktarı şer'an belli olmayıp hâkimin takdirine bırakılan cezadır. Fena bir bakış ve azarlamadan başlayarak derece dedece tâ ölüme kadar çıkabilir).

2. Hükümet reisi bazen bizzat kendisi tâzir yapabilir.

3. Kumandan veya herhangi bir büyük, hikmeti anlaşılmayan iyi bir iş yaparsa, onun delil ve sebebine tenbihde bulunması gerekir.

4. Küffâr yalnız dünyadaki altın, gümüş ve ipek gibi şeylerden istifade ederler, âhirette bunlardan nasipleri yoktur. Müslümanlara gelince onlar için cennette ipekler, altınlar ve gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, insanın hatır ve hayâline sığmayan nice ikram ve ihsanlar vardır.[148]

18. Tulumda Veya Kovadaki Suyu Bardağa Veya Avuca Dökmeksizin Doğrudan Doğruya Tulumdan Ya Da Kovadan İçmenin Hükmü

3724... Câbir b. Abdillah (r.a)'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

Peygamber (s.a) sahâbîlerden biriyle birlikte, bahçesini sulamakta olan bir Ensarî'nin yanına girip:

“Eğer yanında bu gece eski bir tulumda gecelemiş (yani soğumuş) su varsa (getir bize içir). Yoksa biz (şu tulumdaki suyu) bardak-sız ve avucumuza almaksızın ağzımızla içeriz" buyurdu.

(Ensar'dan olan o zat. da):

Evet, yanımda eski bir tulumda gecele(yerek iyice serinle) miş bir su vardır, dedi (ve gidip su getirerek Hz. Peygamber ile arkadaşına içirdi).[149]

Açıklama

Hadis-i şerifte, testi ve güğüm gibi kaplardaki suyu bir bardağa veya avuca boşaltmadan doğrudan doğruya bu kapların ağzından içmenin caiz olduğuna işaret edilmektedir.

Avnü'l-Ma'bûd yazarının açıklamasına göre, Hz. Peygamber'in Ensarî'nin bahçesine girerken yanında bulunan arkadaşı, Hz. Ebû Bekir'dir.[150]

Bazı Hükümler

1. Testi Sibi bîr kaba aSzı yaklaştırarak içindekini ağızla alıp içmek caizdir. Zayıf bir hadiste[151] ise, suyu bu şekilde içmek yasaklandığından, âlimler, mevzumuzu teşkil eden hadisteki cevazı mecburiyet hallerine; sözü geçen yasağı da kerahet-i tenzihiyyeye hamletmişlerdir. Ayrıca bu cevazın daha önceki dönemlere ait olması fakat sonradan bu yasakla neshedilmesi de mümkündür.

2. İnsanın artığı temizdir.. Ancak her temiz şey yenilip içilmez. Mikrobik bir hastalığa yakalanmış olan kimsenin artığı da temizdir, ama mikroplanmış olduğu için içmek caiz değildir.[152]

19. Bir Topluluğa Su Dağıtan Kimse Suyu Ne Zaman İçer?

3725... Abdullah b. Ebî Evfâ (r.a)'dan rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Bir topluluğa su (veya benzen bir içecek) dağıtan kimse (bu suyu) içme yönünden onların en sonuncusudur." [153]

Açıklama

Bir topluluğa su gibi içilmesi helâl ve aralarında müşterek olan bir meşrubat sunan kimsenin bu hadis-i şerife uyarak, dağıttığı meşrubattan içmeyi, sunma işini bitirdikten sonraya bırakması müstehaptır.[154]

3726... Enes b. Mâlik (r.a)'dan rivayet olunduğuna göre;

Peygamber (s.a)'e suyla karışık bir süt getirilmiş; sağında bir be-devî, solunda da Ebû Bekir bulunuyormuş. (Sütü) içip sonra (kalanını) bedeviye vermiş ve;

"Önce sağa verilir ve sağ takib edilir" buyurmuş.[155]

Açıklama

Bazıları, İbn Abbas'ın rivayetine dayanarak, metinde sözü geçen bedevinin Halid b. Velid olduğunu söylemişlerse de bu doğru değildir. Çünkü Tirmizî'nin rivayet ettiği bu İbn Abbas hadisinde söz konusu edilen hâdise Hz. Meymûne'nin evinde cereyan etmiştir.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte söz konusu edilen olay ise Hz. Enes'in evinde cereyan etmiştir. Yani olaylar birbirinden tamamen farklıdır.

Bu hadis-i şerifin bab başlığıyla ilgisi şöyledir. Bu hadis-i şerifte topluma meşrubat sunduğundan bahsedilen kimse Rasûlullah (s.a)'dır. Bab başlığına göre, dağıttığı meşrubatı en son kendisi içmesi gerekirdi. Nitekim bir önceki hadis-i şeriften de anlaşılan budur. Fakat bab başlığında ve bir önceki hadiste ifade edilen bu hüküm meşrubatın kendilerine sunulduğu toplumun müşterek malı olmasıyla ilgilidir. Eğer bu meşrubat o toplumun ortak malı olmaz da dağıtan kimse onu sırf hibe için dağıtacaksa o zaman o kimse bu meşrubatı herkesten önce içebilir. İşte mevzumuzu teşkil eden hadis burada bu iki olay arasındaki hükmün farkını açıklamak için zikredilmiştir. Bu ayrıntıyı açıklamak için bu hadisin burada zikredilmesi gerekmiştir.[156]

3727... Enes b. Mâlik (r.a)'den rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a), suyu üç nefeste içer ve:

“Bu daha yarayışlı, daha âfiyetli ve daha salimdir" buyururmuş.[157]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, suyu üç nefeste içmenin müstehab olduğuna delâlet etmektedir. İbn Abbas (r.a)'m, suyu iki nefeste içtiğine dair bir rivayeti varsa da, bu suyun iki nefeste içilebileceğine dair bir delil teşkil edemez.

Bu mevzudaki rivayetlerin farklılığına bakarak ulema, bir nefeste su içmenin caiz olup olmadığında ihtilâf etmişlerdir. Saîd b. el-Müseyyeb ile Ata b. Ebî Rebâh'ın bir nefeste su içmeye cevaz verdikleri rivayet olunur. İbn Abbas ile Tâvûs ve İkrime, bir nefeste su içmenin mekruh olduğuna kaildirler. İbn Abbas, "Bu şeytan içişidir" demiştir.

Esrem, bu babda şunları söylemiştir: "Bu hadisler zahirlerine göre muhteliftirler. Bizce bu hususta çözüm yolu; bir, iki, üç ve daha fazla nefes alarak içmenin caiz olmasıdır. Zira bu hususta rivayetlerin muhtelif olması kolaylığa delâlet etmektedir. Ama üç nefesi ihtiyar ederse iyi olur."[158]

20. İçilecek Olan Şeyin İçine Üfleme Ve Nefes Vermenin Hükmü

3728... İbn Abbas (r.a)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Rasûlullah (s.a), kabın içerisine solumayı ve üfürmeyi yasakladı.[159]

Açıklama

Hattâbî, bu hadis-i şerifi açıklarken şöyle diyor:

"Kabın içerisine üfürmenin yasaklanış sebebi, üfüren kimsenin o anda ağzından tükrük damlacıklarının fırlayıp kabın içine gitme tehlikesi olabileceği gibi, bu kimsenin ağız kokusunun nefes vasıtasıyla suya karışıp onu kirletmesi ve tadını bozması tehlikesi de olabilir. Binaenaleyh, insan hiçbir zaman kabın içerisine üfürmemeli ve solumamahdır."

Hattâbî'nin bu açıklamasına ilaveten şunu da ifade etmek isteriz ki; bardağın içerisine üfürmek, insanın ağzından çıkan ve insan sağlığı için zararlı olan karbondioksitli havanın kabın içerisinde bulunan içeceği kirleteceği ve tadını bozacağı için de bu yasak konmuş olabilir.[160]

3729... Süleym oğullarından Abdullah b. Büsr (r.a)'den rivayet olunmuştur; dedi ki:

Rasûlullah (s.a) gelip babama misafir oldu. (Babam) ona bir yemek ikram etti. -(Abdullah b. Büsr burada) babasının Hz. Peygam-ber'e (bir de) hays (denilen bir yemek) getirdiğinden bahsetti- (ve sözlerine şöyle devam etti): Sonra ona bir de şerbet getirdi. (H. Peygamber de) onu içti. (Şerbetten bardakta kalanı ise) sağındakine verdi. Arkasından da kuru hurma yedi. Hurma(lar)ın çekirdeğini şehadet parmağı ile orta parmağının arasına bıraktı. (Hz. Peygamber sofradan) kalkınca babam da kalktı. (Hz. Peygamber'in) hayvanının geminden tutup:

Benim için Allah'a dua et, dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber):

"Allah'ım, bunlara verdiğin nzıklara bereket ihsan eyle, kendilerine mağfiret ve rahmet eyle" diye dua etti.[161]

Açıklama

Hays: Kuru hurma, keş, yağ ve undan yapılan bir yemektir. Hz. Peygamber, kendisine ikram edilen hurma az olduğu için onların çekirdeklerini elinde tutmuş, ayrı bir kaba koyma ihtiyacı duymamıştır.

Bu çekirdekleri ayrı bir kaba koymadığı gibi önünde bulunan kaba koymaktan da kaçınmasının sebebine gerince, elindeki hurmaların ağzının ıslaklığı ile ıslanmış ve nefesinin temas etmiş olmasından başka bir şey değildir. Hz. Peygamber'in ağzının yaşlığına ve nefesine temas etmiş olan hurma çekirdeklerini bile başkalarının yiyeceği hurmalara temas etmesinden korkarak onların bulunduğu kaba koymaktan kaçınması, onun kap içerisine üfürmekten kaçınmakta ne kadar hassasiyet göstereceğini ifadeye yeteceğinde şüphe yoktur. Bu hadisin bab başlığı ile ilgisi de burasıdır.

Muhakkak ki bu çekirdekleri yemekten sonra götürüp uygun bir yere koymuştur.[162]

Bazı Hükümler

1. Bir kimsenin yediği meyvenin çekirdeklerini içerisinde meyve bulunan kaba atmaktan kaçınması mus-tehaptır,

2. Kapların içerisine üfürmek yasaklanmıştır.

3. İçilecek şeyleri sunarken sağdan başlamak müstehabtır.

4. Fazilet sahibi birinden dua istemek müstehabtır.

5. Misafirin hane sahibi için rızık, mağfiret ve rahmet duasında bulunması müstehabtır.[163]

21. Süt İçilince Hangi Dua Okunur?

3730... İbn Abbas (r.a)'dan rivayet olunduğuna göre; dedi ki: Ben (teyzem) Meymûne (r.anha)'nm evinde idim. Halid b. Ve-lid'le birlikte Rasûlullah (s.a) de (oraya) geldi. Hemen arkasından (bazı kimseler içeri girip Hz. Peygamberce) iki ince çöp üzerinde pişirilmiş iki keler getirdiler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) tükürmeye başladı. (Hz. Peygamber'in bu halini gören) Halid:

Ey Allah'ın Rasûlü, herhalde kelerden tiksinmiş olmalısın? dedi.

(Hz. Peygamber de):

"Evet" cevabım verdi. Sonra Rasûlullah (s.a)'a bir süt getirildi de (onu) içti ve:

"Biriniz bir yemek yediği zaman;

'Ey Allahım! Bu yemeği bize bereketli kıl ve bize ondan daha hayırlısını yedir' diye dua etsin. Kendisine bîr süt içirildiği zaman da:

'Ey Allah'ım! Bunu bize bereketli kıl ve bize bundan daha fazlasını ver' diye dua etsin. Çünkü sütten başka (tek başına hem açlığı hem de susuzluğu gidermeğe) yeter bir yiyecek ve içecek yoktur" buyurdu.

Ebû Dâvûd dedi ki: Bu (sözler, rivayeti) Müsedded'e ait olan sözlerdir.[164]

Açıklama

betinde geçen kelimesi, "zannetmek" anlamına gelen kökünden gelmektedir. Bu kelimenin muzarismin birinci tekil şahsı, kaideye aykırı olarak şeklinde okunur. Kaideye göre okunsaydı şeklinde okunması gerekirdi.[165]

Bezlü'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre; Hz. Peygamber'in kızartılmış keler etini görünce tükürmesi, bu etin haramlığını ifade etmek ya da o yemeği beğenmediğini ifade etmek için değildir. Bu insanın tabiatına hoş gelmeyen ekşi, turşu gibi bir yemeği görünce o anda ağzında kendiliğinden bir suyun beliriverip de onu tükürmek mecburiyetinde kalması kabilinden bir olaydır.

Aslında Hz. Peygamber'in herhangi bir yemeği kötülediği görülmemiştir. Bilâkis o hiçbir yemeği kötülemediği gibi kötülenmesine de izin vermemiştir.

Keler etini yemenin caiz olup olmaması meselesi ise 3793 numaralı hadisin şerhinde açıklanacaktır.

Metinde geçen "süt içirilidiği zaman" cümlesi, "kendisine Allah süt içmeyi nasib ettiği zaman" anlamına gelir. Bir başka ifadeyle fiilinin faili Allah (c.c)'dır.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerif, herhangi bir yemek yiyen kimsenin diyerek; süt içen bir kimsenin de, diyerek dua etmesinin mendup olduğuna delâlet etmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in, her yemeğin sonunda Allah'dan bu yemekten daha hayırlısını vermesini istediği halde, süt içince daha hayırlı br yemekten söz etmeyip sütün daha çoğunu istemesi de sütün yemeklerin en hayırlılarından olduğuna delâlet etmektedir.

Bu hadis musannif Ebû Davud'a, birisi Müsedded diğeri de Musa b. İsmail olmak üzere iki ravi tarafından ve değişik lafızlarla rivayet edilmiştir. Musannif Ebû Dâvûd (r.a)'un da ifade ettiği gibi, bizim tercümesini sunduğumuz lafızlar Müsedded'in rivayet ettiği lafızlardır.

Tirmizî, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.[166]

22. (İçlerinde Yiyecek Ya Da İçecek Bulunan) Kapların Ağzını Kapama(Nın Lüzumu) Hakkında (Gelen Hadisler)

3731... Câbir (r.a)'den rivayet olunduğuna göre, Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"(Evine girdiğin zaman) Besmele çekerek kapım kapa. Çünkü şeytan (Besmeleyle) kapanan bir kapıyı açamaz. Besmele çekerek lambanı da söndür. (Yine) Besmele çekerek, enine koyacağın bir ağaç parçası ile de olsa kab(lar)ını(n ağzını) ört. Bir Besmele daha çekerek su kabını(n ağzını da) Ört."[167]

3732... Peygamber (s.a)'den Câbir b. Abdillah tarafından (rivayet edilen) şu (bir önceki hadis) tamamıyla olmamakla beraber (bir de ez-Zübeyr vasıtasıyla yine Câbir b. Abdillah'dan rivayet olunmuştur. Bu rivayete göre Hz. Peygamber):

"Çünkü şeytan (Besmeleyle) kapanmış olan kapıyı açamaz, (kabın ağzını örten) bağı çözemez, (ağzı örtülü olan) kabı açamaz. (Bunları yaparken Besmele çekmeyi unutmayın). Çünkü (Besmele çekmezseniz) küçük fare, insanların evlerini ateşe verebilir" buyurmuştur.[168]

3733... Câbir b. Abdillah (r.a)'dan rivayet olunduğuna göre, Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Gecenin karanlığı çökmeye başladığı zaman çocuklarınızı (etrafınıza) toplayınız, (dışarıda bırakmayınız).

-Müsedded (bu cümleyi) "akşam olunca" şeklinde rivayet etti-. Çünkü cinnîler için bir yayılma ve (önüne gelen başıboş çocukları hızlıca) kapıp götürme (saatleri) vardır ki (bu vakitlerde başlamış olur)."[169]

3734... Câbir (r.a)'den rivayet olunmuştur; dedi ki:

Peygamber (s.a) ile birlikte bulunuyorduk. (İçmek için) bir su istedi. (Orada bulunan) cemaatten biri:

(Ey Allah'ın Rasülu), sana bir şerbet içirsem olmaz mı? dedi. (Hz. Peygamber de):

"Hay hay, tabii olur" cevabını verdi.

Bunun üzerine adam koşarak dışarı çıktı ve içinde şıra bulunan bir bardak getirdi. (Bardağın ağzı açık olarak getirildiğini gören) Rasûlullah (s.a) (ona):

"Enine olarak üzerine koyacağın bir tahta parçasıyla olsun bu bardağın üzerini örtseydin ya!" buyurdu.

EbûDâvûd dedi ki: el-Esma'î' (cümlesini) şeklinde telaffuz etmiştir.[170]

3735... Aişe (r.anha)'dan rivayet olunduğuna göre;

Peygamber (s.a)'e "Buyûtü's-Sükyâ" denilen pınardan tatlı su getirilmiş.

Kuteybe dedi ki: "Buyûtü's-Sukyâ bir pınardır,Medine ile arasında iki gün(lük mesafe) vardır."[171]

Açıklama

Füveysika: Fare demektir. Bu kelime fâsika kelimesinin ism-i tasgiridir. Fasıka ise yoldan çıkan anlamına gelir. Fare, geceleri deliğinden çıkıp yanan lambaları devirerek yangın çıkarmak gibi insanlara pek çok zarar verdiğinden kendisine bu ismi vermişlerdir.

Bu babda geçen hadis-i şeriflerde, fareler ile şeytan ve cinlerin şerlerinden, kapların ağzını açık bırakmanın zararlarından bahsedilmekte ve bu serlerden ve zararlardan kurtulma yolları öğretilmektedir.

Cinlerin ve şeytanların serleri arasında, Besmelesiz olarak girilen evlere şeytanların da girdikleri ayrıca cinlerin akşam karanlığı çökerken dışarıda bırakılmış olan çocuklara musallat oldukları haber verilmekte, bu tehlikelerden kurtulmak için de eve girince kapısını Besmeleyle kapamak ve hava kararmaya başladıktan sonra çocukları yalnız başına dışarı salmamak tavsiye edilmekte, kapısı Besmeleyle kapanan bir eve şeytanların giremeyeceği haber verilmektedir.

Gerçekten geceleri yalnız bırakılan çocuklara insan ya da cin şeytanlarının musallat oldukları sık sık görülen hadiselerdendir. Daha önce de açıkladığımız gibi, cinler kendi âlemlerinde yaşayan ve insanlarda olduğu gibi aralarında kâfirleri de mü'minleri de bulunan varlıklardır. İnsanlar Hz. pey-gamber'in tavsiyelerine sarılmak suretiyle onların şerlerinden kurtulabilirler.

Esasen "cinn" kelimesi gözle görülemeyen şey anlamına gelen bir kelime olduğu için hakiki cinlerle birlikte insanlar tarafından kurulmuş pekçok gizli kuruluşların da bu kelimenin kapsamına girdiğinde şüphe yoktur. Geceleyin yalnız başına sokakta bırakılan çocukların bu gizli teşekküllerin tehlikesinden kurtulma şansı hemen hemen yok gibidir.

Hadis-i şeriflerde bir de yiyecek ve içecek kaplarının ağzını örtmek tavsiye edilmektedir. Çünkü ağızları açık olarak bırakılan kapların her an görülmeyen toz ve mikropların istilasına maruz kalacağında zerre kadar şüphe yoktur.

Babın son hadisinde Hz. Peygamber'e buyûtu's-sukyâ denilen, ev şeklinde üstü kapalı olarak muhafaza edilen pınardan özel kaplarla tatlı su getirildiğinden bahsedilmektedir ki bu da Hz. Peygamberim pınarların pisliklerden korunmasına ve içme sularına, gerek temizlik ve gerekse keyfiyet yönünden ne kadar çok itina gösterdiğini ifade etmeye yeterlidir.[172]

---

[1] Buharı, tefsir sure (5) 10, eşribe 2, 5; Müslim, tefsir 32, 33; Nesâî', eşribe 20.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/283.
[2] Bk. Davudoğlu A, Selâmet Yolları, IV, 72-73.
[3] Bk. A.g.e.
[4] Bk. Yeniçeri Celal, el-İhtiyar Tercemesi, 279.
[5] Bk. Yazır M. Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, II, 1310.
[6] Bk. Müslim, müsâkât 80; Ebû Dâvûd, büyü 20.
[7] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/284-286.
[8] Bakara, (2) 219.
[9] Nisa, (4) 43.
[10] Mâide, (5) 91.
[11] Tirmizî, tefsir sûre (5) 8, 9; Nesâî, eşribe 1; Ahmed b. Hanbel, I, 53.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/286-287.
[12] Nahl, (16) 67.
[13] Kâfirûn, (109) 1, 2.
[14] Nisa, (4) 43.
[15] Mâide, (5) 90.
[16] Kur'an-ı Kerim'in Ahkâm Tefsiri, Çev: M. Taşkesenlioğlu, I, 223-224.

[17] Hayreddin Karaman, Günlük Hayatımızda Haramlar ve Helaller, 41.
[18] Kırca, Celal, Kur'an-ı Kerim ve Modern İlimler, 184.
[19] Mâide, (5) 90.
[20] Mâide, (5) 91.
[21] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/287-290.
[22] Nisa (4) 43.
[23] Tirmizi, tefsir sûre (4) 5.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/290.
[24] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/290-291.
[25] Mâide, (5) 90.
[26] Nisâ, (4) 43.
[27] Bakara, (2) 219.
[28] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/291-292.
[29] Nisâ, (4) 43.
[30] Bakara, (2) 219.
[31] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/292.
[32] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/292-293.
[33] Davudoğlu A, Selâmet Yolları, IV, 73-74.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/293.
[34] İbn Mâce, eşribe 6; Tirmizî, büyü 58; Ahmed b. Hanbel I, 316, II, 25, 71, 97.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/293-294.
[35] Bezlü'l-Mechûd, XVI, 10.
[36] Tuhfetü'l-Ahvezî, IV, 517.
[37] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/294.
[38] Müslim, eşribe II; Tirmizî, büyü 58; Dârimî, eşribe 17; Ahmed b. Hanbel, III, 119, 180, 260.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/295.
[39] Davudoğlu A, Sahih-i Müslim Terecine ve Şerhi, IX, 259.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/295.
[40] Buharî, eşribe2, 3, 5, 21, mezâlim 21, tefsir sûre (5) 11; Müslim, eşribe 5; Tirmizî, eşri-be 8; İbn Mâce, eşribe 5; Dârimî, eşribe 7; Ahmed b. Hanbel, II, 279, 408, 409, 474, 496, 526, 577, 578, III, 112, 181, 183, 189, 190, 217, IV, 267, 273.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/296.
[41] Mollamelimetoğlu, Osman Zeki, Sünen-i Tirmizî Tercemesi, III, 336.
[42] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/296-298.
[43] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/298.
[44] Müslim, eşribe 13, 14; Tirmizî, eşribe 8; İbn Mâce, eşribe 5; Ahmed b. Hanbel, II, 279, 408, 409, 474, 496, 518, 526.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/298-299.
[45] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/299.
[46] Müslim, eşribe73; Tirmizî, eşribe I; İbn Mâce, esri be 9; Ahmed b. Hanbel, il, 16, 29, 31, 105, 134, 137.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/299-300.
[47] Avnü'l-Ma'bûd, X, 118-119.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/300-301.
[48] Müslim, eşribe 74, 75; Tirmizî.eşribe 1; İbn Mâce, eşribe 9; Nesâî, eşribe 45, 49; Ah-med.b. Hanbel, II, 178, 179, III, 361, V, 171, VI, 460.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/301-302.
[49] Nesâî, eşribe 44.
[50] Ankebût, (29) 45.
[51] Mübarekfûrî, Tuhfetü'l-Ahvezî, V, 601.
[52] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/302-303.
[53] A.g.e, 599.
[54] A.g.e, 599.
[55] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/303.
[56] Tirmizî, eşribe 3; Nesaî, eşribe 25; îbn Mâce, eşribe 10; Darimî, eşribe 8; Ahmed b. Hanbel, II, 91, 167, 179, III, 343.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/303.

[57] Aynî, el-Binâye, IX, 540-541.

[58] el-Kâsânî, Bedâyiu's-Sanâyi, V, 116-117.

[59] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/303-304.

[60] Buharî, vudû 71; eşribe4, 10; Müslim, eşribe 67, 68; Tirmizî, eşribe 2; İbn Mâce, eşribe 10; Muvatta, eşribe 9; Dârimî, eşribe 7; Ahmed b. Hanbel, VI, 36, 97, 190, 226.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/304-305.

[61] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/305.

[62] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/305-306.

[63] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/306.

[64] Buharı, ahkâm 22; Müslim, eşribe 70; Nesâî, eşribe 40, 49, 53.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/307.

[65] Davudoğlu, A. Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, XI, 292-293.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/307-308.

[66] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/308.

[67] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/308.

[68] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/308-309.

[69] Davudoğlu, A, Selâmet Yolları, IV, 75.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/309.

[70] Tirmizî, eşribe 3; Ahmed b. Hanbel, VI, 71, 72, 131.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/310.

[71] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/310.

[72] İbn Mâce, fiten 22.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/310-311.

[73] Yeniçeri, Celal, el~İhtiyar Metni Muhtar Tercemesi, 279.

[74] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/311-312.

[75] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/312.

[76] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/312-313.

[77] Buharı, iman 40, ilim 25, mevâkit 2, zekât 1, humus 2, menâkib 1, 5, meğâzî69, eşribe 4, 8, edeb 98, ahâd 5, levhid 56; Müslim, iman 23, 25, 26, 28, eşribe, 33, 45, 56, 57; Tirmizî, eşribe 5; Nesâî, cenâiz 100, iman 25, zinet 43, eşribe 5, 9, 23, 26, 28, 32-34, 36, 37,48; İbn Mâce, eşribe 13; Dârimî, eşribe 14; Ahmed b. Hanbel, I, 119, 138, 228, 274, 276, 291, 304, 334, 340, 352, 361, II, 14, 27, 41-43, 56, 58, 78, 211, 241, 279, 355, 414, 491, 501, III, 23, 57, 90, 237, 379, 432, IV, 86, 87, 206, 207, 213, 228, 429, 443, V., 57, 64, 65, 359, 446, VI, 31, 47, 80, 97, 98, 112, 123, 131, 172, 203, 242, 244, 314, 332.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/313.

[78] Bk. 3698 nolu hadis.

[79] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/313-314.

[80] Buharı, eşribe 8; Müslim, iman 24, eşribe 35, 43, 47, 49, 52, 54, 60; Tirmizî, eşribe 4; Nesâî, eşribe 28, 29, 48, 56; İbn Mâce, eşribe 15; Dârimî, eşribe 14; Ahmed b. Hanbel, I, 27, 38, 50, 228, 229, 274, 304, 340, 348, 371, II, 29, 35, 44, 47, 48, 56, 73, 74, 78, 414, 450, III, 3, 9, 66, 78, 277, 279, 304, 384, 447, IV, 3, 5, 6, 57, 87, VI, 96, 97, 99, 203, 235, 244, 252, 333, 337.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/314-315.

[81] Buharı, İman 40, ilim 25, mevâkit 2, zekât I, humus 2, menâkıb t, 5, meğâzî 69, eşribe 4, 8, edeb 98, ahâd 5, tevhid 56; Müslim, iman 23, 25, 26, 28, eşribe, 33, 45, 56, 57; Tirmizî, eşribe 5; Nesâî, cenâiz 100, iman 25, zinet 43, eşribe 5, 9, 23, 26, 28, 32-34, 36, 37, 48; İbn Mâce, eşribe 13; Dârimî, eşribe 14; Ahmed b. Hanbel, I, 119, 138,228, 274,276,291,304,334,340,352,361,11, 14,27,41-43,56,58,78,211,241,279,355, 414, 491, 501, III, 23, 57, 90, 237, 379, 432, IV, 86, 87, 206, 207, 213, 228, 429, 443, V, 57, 64, 65, 359, 446, VI, 31, 47, 80, 97, 98, 112, 123, 131, 172, 203, 242, 244, 314, 332.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/315-316.

[82] A.Z. Gümüşhanevî, Levâmiu'I-Ukûl, I, 51.

[83] A.g.e, 51.

[84] Enfâl (8)41.

[85] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/316-317.

[86] Müslim, eşribe 33; Nesâî, eşribe 38; Ahmed b. Hanbel, II, 491, III, 90.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/317-318.

[87] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/318.
[88] Müslim, iman 26; Nesâî, eşribe 15; Ahmed b. Hanbel, I, 361, III, 23, 432, IV, 207.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/318-319.
[89] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/319.
[90] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/319-320.
[91] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/320.
[92] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/320-321.
[93] es-Sehârnefurî eş-Şeyh Halil Ahmed, Bezlü'l-Mechüd, XVI, 32.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/321-322.
[94] Nesâî, eşribe 29-37.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/322-323.
[95] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/323.
[96] Müslim, cenâiz 106, edâhi 37, eşribe 64, 65; Tirmizî, edâhi 14; Nesâî, cenâiz 100, dahâyâ 36, fer' 2, eşribe 4; İbn Mâce, edâhi 16; Dârimî, edâhi 6; Muvatta, dahâyâ 6-8; Ahmed b. Hanbel, III, 23, 57, 63, 66, 75, 237, 250, 388, V, 76, 350, 355-357, 359, VI, 187, 209, 282.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/323-324.
[97] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/324.
[98] Buharı, eşribe 8; Tirmizî, eşribe 6; îbn Mâce, eşribe 14.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/324.
[99] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/325.
[100] Buharı, eşribe 8; Müslim, eşribe 63-65.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/325.
[101] Müslim, eşribe 63.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/325.
[102] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/326.
[103] Buharı, eşribe 6; Müslim, eşribe 61, 62; Nesâî, eşribe 27, 38; İbn Mâce, eşribe 12; Dâri-mî, eşribe 12; Ahmed b. Hanbel, II, 35, III, 304, 307, 326, 379, 384.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/326.
[104] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/326.
[105] Buharı, eşribe 11; Müslim, eşribe 17, 19,28, 29; Tirmizî, eşribe 9; Nesâî, eşribe 18; İbr Mâce, eşribe 11; Dârimî, eşribe 14; Muvatta, eşribe 7.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/326-327.
[106] Müslim, eşribe 24, 41; Nesâî, eşribe 4, 5, 18; Ahmed b. Hanbel, I, 276, 304, IV, 314.
[107] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/327.
[108] Nesâî, eşribe 4, 5, 18.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/327-328.
[109] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/328.
[110] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/328.
[111] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/329.
[112] Davudoğlu, A. Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, IX, 270.
[113] Hatipoğlu H,Sünen-i İbn Mâce Terceme ve Şerhi, IX, 151-152.
[114] Aynî, el-Binâye fî Şerhi'1-Hidâye, IX, 537.
[115] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/329-330.
[116] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/331.
[117] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/331.
[118] Nesâî, eşribe 56; Ahmed b. Hanbel, IV, 232.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/332.
[119] Müslim, eşribe 85; Tirmizî, eşribe 7.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/333.
[120] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/333-334.
[121] Müslim, eşribe 82; Nesâî, eşribe 56; İbn Mâce, eşribe 12.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/334.
[122] Ahmed b. Hanbel, IV, 232.
[123] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/334-335.
[124] Tahrîm, (66), 1.

[125] Tahrîm, (66), 4.
[126] Tahrîm, (66), 3.
[127] Buharî, talâk 8, eymân 25, tefsir sûre (66) 1; Müslim, talâk 20, 21; Nesâî, talâk 17, ey-mân 20, nisa 4; Ahmed b. Hanbel, VI, 221.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/336-337.
[128] Buharı, talâk 8; eymân 25, tefsir (66) 1, et'ime 32, eşribe 10, 15, tıb 4, hayl 12; Müslim, talâk 20-21; Tirmizî, et'ime 29; İbn Mace, et'ime 36; Dârimî, et'ime 34; Ahmed b. Hanbel, VI, 59, 221.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/337-338.
[129] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/338.
[130] Davudoğlu, A. Salih-i Müslim Terceme ve Şerhi, VII, 452.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/338-339.
[131] İbn Mâce, eşribe 15; Nesâî, eşribe 25.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/339.
[132] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/339.
[133] Müslim, eşribe 112, 113, 115; Tirmizî, eşribe II; İbn Mâce, eşribe 21; Dârimî, eşribe 24; Ahmed b. Hanbel, III, 32, 45, 54, 118, 131, 147, 182, 199, 214, 250, 291.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/340.
[134] Buharî, eşribe 16; Müslim, eşribe 118, 119; Tirmizî, eşribe 12; Nesâî, menâsik 165, 166, tahâre 77, 90, 102; İbn Mâce, eşribe 21; Ahmed b. Hanbel, I, 102, 144, 159.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/340.
[135] Mübârekfûrî, Tuhfetü'l-Ahvezî, VI, 5-6.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/340-341.
[136] Buharı, eşribe 24; Tirmizî, eşribe 24, sayd 9; Nesâî, dahâyâ 44; İbn Mâce, eşribe 20; Dârimî, eşribe 19, 28; Ahmed b. Hanbel, I, 226, 241, 293, 321, 339, II, 230, 247, 327, 353. 377.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/342.
[137] Ö.N. Bilmen, Büyük İslâm İlmihali, 417.
[138] A.g.e. 424.
[139] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/342-343.
[140] Buharî, eşribe 23; Müslim, eşribe 110, 111; Tirmizî, eşribe 17; İbn Mâce, eşribe 19; Dârimî, eşribe 19; Ahmed b. Hanbel, III, 6, 67, 69, 93.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/343-344.
[141] Tirmizî, eşribe 18; Ahmed b. Hanbel, VI, 161.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/344.
[142] İbn Mâce, eşribe 19.
[143] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/344-345.
[144] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/345.
[145] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/345-346.
[146] Buharı, eşribe 67, 68; Müslim, libâs 2, 4, 5, 12, 14, 15; Ebû Dâvûd, libâs 7, 9, 40; Tirmizî, eşribe 10; Nesâî, zînet 40, 43, 45, 50, 76, 79, 84, 87, 90-96; Dârimî, eşribe 25; İbn Mâce, libâs 16, 18, eşribe 17, cihad 21; Ahmed b. Hanbel, I, 16, 43, 46, 50, 51, H, 99, 127, 146, IV, 92, 96, 99-101, 132, 134, 135, 284, 299, 428, 429, 435, V, 261, 385, 390, 392-398, 400, 404, 408, VI, 228.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/346-347.
[147] Hatipoğlu, H. Sünen-i İbn Mâce Terceme ve Şerhi, IX, 167.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/347.
[148] Davudoğlu, A. Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, IX, 414-415.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/347.
[149] Buharı, eşribe 14, 20; Dârimî, eşribe 22; İbn Mâce, eşribe 25; Ahmed b. Hanbel, III, 328, 343, 344, 355.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/348.
[150] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/348.
[151] İbn Mâce, eşribe 25.
[152] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/349.
[153] Müslim, mesâcid 311; Tirmizî, eşribe 20; İbn Mâce, eşribe 26; Dârimî, eşribe 28; Ahmed b. Hanbel, IV, 354, 382, V, 298, 303, 305.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/349.
[154] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/349.

[155] Buharı, eşribe 18; Müslim, eşribe 124, 125; Tirmizî, eşribe 19; İbn Mâce, eşribe 2; Dârimî, eşribe 18; Muvatta, sıfatü'n-nebî 18; Ahmed b. Hanbel, III, 110, 113,197, 231.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/349-350.

[156] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/350.

[157] Müslim, eşribe 123; Ebû Dâvûd, et'ime 20; Tirmizî, et'ime 32; Ahmed b. Hanbel, III, 119, 185, 211, 251, 400, 401, VI, 465, 466.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/350-351.

[158] Davudoğlu, A. Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, IX, 331.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/351.

[159] Müslim, eşribe 121; Tirmizî, eşribe 15; İbn Mâce, eşribe 23; Dârimî, eşribe 27; Muvatta, eşribe 12; Ahmed b. Hanbel, I, 220, 309, 358, III, 26, 32, 57.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/351.

[160] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/351-352.

[161] Müslim, eşribe 146; Tirmizî, da'avât 117; Ahmed b. Hanbel, IV, 188-190.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/352.

[162] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/353.

[163] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/353.

[164] Tirmizî, da'avât 54; İbn Mâce, et'ime 35; Ahmed b. Hanbel, IV, 272, 285, 304.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/353-354.

[165] Îbnü'1-Esîr, en-Nihâye, II, 93.

[166] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/355.

[167] Buharî, bedü'1-halk 11; Müslim, eşribe 96; Tirmizî, et'ime 15; Nesâî, eşribe 38; Mu-vatta, sıfatünnebî 21; Ahmed b. Hanbel, III, 319, 351, 386, 395.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/355-356.

[168] Müslim, eşribe-96; Tirmizî, et'ime 15; İbn Mâce, eşribe 16; Muvatta, sıfatünnebî 21; Ahmed b. Hanbel, III, 301, 386, 395.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/356.

[169] Buharî, bedü'1-halk 16; Müslim, eşribe 99; Ahmed b. Hanbel, III, 388.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/357.

[170] Buharı, eşribe 12; Müslim, eşribe 93.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/357-358.

[171] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/358.

[172] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/358-359.